BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
32
9 E
22

J. 7. 17

PLVTARCHI MORALIVM OPVSCVLORVM

TOMVS SECVNDVS.

Argumenta hoc tomo contenta pagella auersa indicat.

PARISIIS

Apud Ioannem Macæum, ſub ſcuto Brittaniæ in monte. Diui. Hilarii.

1566.

Est. S. Mag.ri F. Ludovici Ariminen.

Gulielmo Budæo interprete

De tranquillitate & ſecuritate animi. 5
De fortuna Romanorum. 44
De Alexandri fortuna vel virtute, libri duo. 66
De placitis decretiſque philoſophorum libri quinque. 113

[redacted] *interprete*

De his qui tardè à numine corripiuntur. 193
Quòd non oporteat fœnerari. 242

[redacted] *interprete*

Quo pacto poſsis adulatorem ab amico dignoſcere. 254
Quo pacto quis efficiat, vt ex inimicis capiat vtilitatẽ. 315
De tuenda bona valetudine præcepta. 331
In principe requiri doctrinam. 368
Cum principibus maxime philoſophũ debere diſputare. 375
Num rectè dictum ſit λάθε βιώσας, *id eſt, ſic viue, vt nemo te ſentiat vixiſſe.* 388
De cupiditate diuitiarum. 395
De vitioſa verecundia. 407
De cohibenda iracundia. 432
De curioſitate. 460

[redacted] *interprete*

De nota Pythagorica, qua hoſpitem hirundinem recepi nolebant. 480

Gyberto Longolio interprete

Num ſeni gerenda ſit reſpublica. 486
De amore naturali parentum erga proles. 526
De cauſis naturalibus. 539
Vtrum aqua an ignis ſit vtilior. 565

[redacted] *interprete*

Sítne rationis aliqua in beſtijs vis: tum vtra animantium plus habeant, terreſtriáne, an aquatica. 583

Roberto Britanno interprete.
Conſolatoria ad vxorem. 644
Vitæ decem oratorum. 656

IN SECVNDVM TOMVM OPERVM MORALIVM PLVTARCHI INDEX ALPHABETI-*cus ſanè quam locupletiſſimus.*

A

A lare incipere prouerbium. 196
Abſentia rerum bonarum, earum deſiderium quale ſit monſtrat. 118
Abſque Aceto prādere. 304
Abſtinentiæ certorum dierū inconſultæ. 361
Abyſſus. 394
Accentus vitio prolati criminatio. 685
Accipiter dictus Anthiochus. 619
Achilles abnauigaturus quomodo ab Vlyſſe retentus. 312
Achilles ocium faſtidit. 7. *nō optimus rhetor* 23. *vir difficilis.* 295
Achillis iracundia. 437
Achillis lyra. 77
Achille præſtantior Alexāder. 104
acipēſoris ī tēpeſtate mos, 628
Acragantinorum pharmacum Phalaris. 204
Actionis primas eſſe partes in dicendo. 684
Ades (ſeu potius hades) cur dictus orcus. 393
Addere & reddere. 418
Admonitio acerba quando adhibenda. 302
Admonitio amici quam grauis eſſe debeat. 296. 197
Admonitio & querimonia inter amicos, differūt. 295
Adoleſcens ignauus, non ob id quòd ſtrenuo patre natus, cæteris eſt anteferen-

dus. 422
Adoleſcentes à ſenioribus diſcere debent. 508
Adoleſcentes rubeſcentes quam palleſcẽtes Catoni magis placebat. 409
Adoleſcentes reuerendi ſenibus. 305
Adoleſcentulorum honeſtus pudor. 356
Adonidis orti. 221
Adraſtia, neceſſitatis & Iouis filia. 231
Aduerſa & proſpera in vita humana cõmiſta ſunt. 29
Aduerſa facilè feremus, ſi proſpera quæ nobis ſucceſſerunt recordemur. 16
Aduerſa valetudo multis nõ obeſt quo minus &c. 341
Adulatio Anaxarchi ad Alexandrum de Cleti morte. 371
Adulatio difficilè. ab amicitia ſeparatur. 259
Adulatio nonnunquam tacendo laudat. 275. & de.
Adulatio perniciosa. 281
Adulatio quos ſequatur 255
Adulator adminiſter in malis. 291
Adulator in omne vitæ genus verſatilis. 261
Adulator ſemper blãdus, nũquam acerbus. 257
Adulator vt lateat. 260
Adulatoris blanditio. 267
Adulatorum aſtutia. 266
Adulatoris nec à ſe ipſis ſibi tẽperant vituperãtes. 274
Adulatoris pediculis comparati. 256
Adulatorium curioſitas alienæ voluptotis. 469. 470
Adulterorum cæcitas in alienarum amore. 158
Adulteros modò & curioſos taxari promittebant Thurienſium leges in comœdijs. 469
Aegeria nympha. 54
Aegòn ex inſperato rex factus. 98
Aegrè ferre aliena vitia, atque inde degrauari, miſerum. 14
Aegrotantes implacidiſsima res. 9
Aegrotos olim palam curabant veteres. 389
Aegyptiaca lex de grauida ſcelerata. 203

Aegyptus aſtute vim vndarum exudat. 162
Aemilij aequanimitas inabitu à magiſtratu. 21
Aemilij Scauri fortuna. 48
Aemulatio contemptum inducit. 84
Aeolis harmonia
Aequales Alexandri viri artibus illuſtres. 85
Aequidialis circulus. 142
Aes optimum ex quo ſtatuae Harmody & Ariſtoginis tactae.298. 658
Aeſchines cur Carneadi ſe cõiunxerit, cum tamẽ illius diſcipulus eſſe recuſaret. 508
Aeſchinis ad Ariſtippum modeſtia. 455
Aeſchinis commendatio apud Dionyſium. 297
Aeſchinis oratoris vita. 672
Aeſchinis teſtimonium de Demoſthenis praeſtantia.674
Aeſculapio cuiquam opus eſſe. 436
Aeſopi fabula de luctu. 648
Aeſopi mors. 214
Aeſtus & hyems quomodo fiant. 145
Aeſtimare ſe & ſua. 13
Aeſtus & reciprocationes maris quomodo fiant. 160
Aethiopis progenies ex muliere alba. 228
Aethiopas citò ſeneſcere. 190
Aethnae montis vicinia qualis. 556
Affectatio hominum deprauata. 21
Affectiones animi conſiderandae. 348
Affectiones ciborum, temporamenta corporum ſequuntur. 558
Affectiones quibus in locis ſint. 175
Affectionibus naturalibus reſiſtere difficile. 210
Affectus ac morbos omnes ea ſequuntur quae per illos volumus effugere.417
Afflictis amicis vt ſuccurrendum. 301
Agamemnon acriter ab Achille increpari non ſuſtinet, ab Vlyſſe ſuſtinet.295
Agamemnon lentus ad iram. 437
Agamemnon per vxorem ſuam eiúſque adulterium

ſublatus. 128

Agamemnon rex regū quos ſibi cōſiliarios optaret. 505

Agamemnonis *intemperantia.* 104

Agamemnoni *ſpecies.* 103

Agamemnonis *graue erat imperare multis.* 10

Agathocles Corcyrentium *in ſulam vaſtauit.* 214

Agathoclis *irriſi modeſtia.* 446. *vltio.ibid.*

Agathon *tibias è conuiuio relegauit.* 403

Agaue *inſaniens.* 386

Ageſilaus *etiam obiurgari ab amicis patiebatur.* 270

Ageſilaus *ſenex quam formidoloſus hoſtibus.* 491

Ageſilai *erga patrem libertas.* 422

Ageſilai *grauitas.* 263

Agis *ſenili conſilio paret nō ſine fructu.* 525

Agidis Argiui *libertas ad* Alexandrum. 280

Agricolæ *induſtria alia in mitibus arboribus & frugiferis alia in infrugiferis* 409

Agidis *ſenectus ac ſuis obeundorum numerum.* 525

Agriculturam Arachoſios *docuit* Alexander. 70

Aiacis *petulātia punita.* 215

Alij loquutij ædes. 50

Alæ aureæ Euripidis. 496

Albi colorem exprimere chamæleon nequit. 265

Alea comparata humanæ vitæ. 11

Alcibiadis *adulteriūm.* 13

Alcibiadis *mutatio.* 263

Alcibiadem Socrates *vehementer mouet.* 302

Alcmæon *in* Adraſtum. 322

Alcyonis *induſtria.* 259. 636

Alcyones hyeme indulantes. 55

Alcyonibus cœli tranquillitas obſeruātur. 341

Alexan. *ammonis filius.* 101

Alexander *branchidarū vrbem funditus euertit.* 214

Alexander *cæteris mulieribus blandus ſolis venuſtis ſuperbum ſe prabebat.* 94

Alexander *ciuitate donatus à Megarenſibus* 577

Alexander *cur ſe deum eſſe*

non crederet adulatoribus. 293

Alexander de Diogene. 78. 373

Alexander immodeſtior aduerſum Caliſthenē & Cletum. 445

Alexander Moloſſus. 65

Alexander nimia potatione extinctus. 336. 337

Alexander plures inſtituit, ac etiam melius quā vel maximi philoſophi. 70

Alexander quos amicos ſuſtulit. 292

Alexander vnde philoſophus arguatur. 70

Alexandri aduerſa, contuſio, ac vulnera. 67

Alexādri apophtegmata. 76

Alexandri calamitates. 67

Alexandri ceruix inflexa. 265

Alexandri continentia. 81 94 476

Alexandri copiæ quantæ. 68

Alexandri corpus ſaucium totum. 99

Alexandri diſciplina, eruditióque. 70

Alexandri dotes. 103

Alexandri eleuatio. 96

Alexandri elogium præclariſsimum. 98

Alexandri facies. 86

Alexandri ingens periculum. 106 107

Alexādri ingenuitas. 23. 277

Alexandri inopia. 68

Alexandri lachrymæ quod mundos audiret infinitos eſſe, cum ne vno quidem potitus eſſet. 10

Alexandri liberalitas. 78

Alexandri mors, felicitati Romanæ adſcribenda. 65 *Ea vt acciderit.* 336. 337

Alexandri prandium .93

Alexandri pueri prudentia. 101

Alexandri rectà præ aliis de diuinis opinio. 25

Alexandri ſaltus mirabilis in hoſtes. 105

Alexandri ſcopus. 101

Alexandri tantum non morientis mira in doctoris tolerantia fortitudo. 108

Alexandri virtus. 66

Alexandro fortuna aduerſatur. 202

ab Alexandro ſubacti feliciores quam qui cum eſfugerunt. 71
Alexandro per viatico Ilias & Odyſſea. 62. 69 cum Alexandro ad multam noctem comeſſantes. 25
Alexandri Pherei feritas ac mollities. 83 Eiuſdem mors. 258
Alexandria Alexandri opus. 71
Alexinus ſophiſta, homo malus. 416
Ἀλίβαντες quare dicti defuncti. 566
Aliena fiducia aut alienis opibus nitentes ſimultates cum hoſtibus exercere non debent. 90
Alienis bonis augi. 21
Alimentum infantis in vtero. 182
Alimonia mūdi quæ ſit. 139
Alitorij vnde dicti. 478
Alium atque alium à ſeipſo hominem facientes philoſophi. 28. 219
Alienſis clades. 62
Alosa cantibus cietur. 589
Alternis diebus in fame veſcentes Lydi. 356
Aluus auribus caret. 353
Aluus vt curatur. 360
Alui ſubductiones. 359
Alynomus ex hortulano rex factus. 98
Amans cæcutit. 331
Amantium blanditiæ. 438
Amaritudo maris vñ ſit. 159
Amicitiæ alexandri ad Hofæſtionem argumentum. 96. 97
Amicitiæ delectatio. 259
Amicitiæ inter diuerſos populos conciliandæ ratio præſtantiſſima. 73
Amicitiæ principium. 260
Amicitiæ tragicus hiſtrio adulator. 258
Amicus & hoſpes ſuſpectus nonnunquam pernicioſus. 412
Amicus in proſperitate quò proſit. 309
Amicus in rectè factis ſociū ſe addit, non in honeſtis. 264
Amicus ita habendus vt minimus. 156
Amicus medico comparatus. 269

amicus neceſſarius magis quã aqua aut ignis 259
amicus qualiter metiendus. 256
amicus vtilitati amici ſtudet. 268
amico ſimul & adulatore codẽ vtendũ non eſſe. 290
amici non ficti arceſilaus & Lacydis. 287. 288
amici quos ſuſtulit Alexander. 292
amicorum vitia obſeruanda non ſunt. 310
amicis bonis vel acribus inimicis opus eſſe ad ſalutem. 312
ammonis ne filius fuerit alexander. 101
ammonius magiſter Plutarchi. 304
amor cæcus liuor perſpicax. 325
amor excæcat. 254
amor ſolus pariendi educandique cupiditatem hominum ingenuit. 535
amor Stoicorum Squarabeorũ affectioni ſimilis. 575
amor ſui multos fallit. 15 quã ſit perniciofus. 23
amor vocabulorum proprietatem immutat. 272
amoris definitio per Polemonem. 370
amoris vis. 96
amphictionica maieſtas. 516
amphyctionũ cõſeſſus. 493
amphyõ Thebas cinxit. 382
amphoris ſimiles hoĩes. 426
anaxagores de filii morte. 30. 458
anaxagoras pericli familiaris. 377
anaxagoræ Clazomenii opinio de rerũ principiis. 117
anaxagoræ paupertas. 251
anaxarchi cõſolatio ad alexandrum de Cleti morte ſe diſcruciantem. 371
anaxarchi improbitas canina. 409
anaximandri mileſii opinio de principio naturæ. 116
anaximenes mileſius aërem principiũ rerũ ſtatuit. 116
ancus Martius nepos Romuli. 49
anguilæ cicutes. 621
ancteres qui ſint. 14
andocides orator. 660

anima an corpus ſit, & qua eius eſſentia. 163
anima bipartita, in rationalem, & irrationalem. 163
anima poſt obitũ præmiis aut ſuppliciis afficitur. 223
anima propter animam patitur. 221
anima ſola in corpus reuerſa. 239
anima vnde ſenſibilis. 172
animæ conſideratio. 162
animæ flagellum propria conſcientia. 210
animæ immortalitas. 164. 210. 221. 222
animæ medicina, ius ac iuſtitia. 197
animæ partes. 163. 172. & *dein.*
animæ paßionibus etiã corporis color mutatur. 233
animæ principatus, & qua in parte. 164. 172
animæ defunctorum qualiter agitentur. 230
animæ quæ in brutorum corpora depelluntur. 232
animarũ expiatio. 210. 222
animarum in varia corpora tranſmigratio. 239
animal omnium maxime noxium. 283
animal, terreſtris quædam ſtirpes. 539
animalia alia aliis victitant. 26
animalia an interitui obnoxia. 184
animalia bruta qui vſui nobis eſſe poſſunt. 546
animalia omnia an ſenſu rationéque prædita. 184
animalia quanto tempore in vtero conformentur. 185
animalium generatio qui fiat. 183. & *dein.*
animánsne ſit infans in vtero. 181
animãtum genera quot. 184
animantis abſtinentes Pythagorici. 480
animus à cœna non vexendus. 358
animus corporis inquilinus. 363
animus Dionyſii tyranni tã quam ferrũ mollitus. 83
animus immortalis. 652
animus non minus quam corpus exerceatur. 367
animus ſi à corpore in ius vo

cetur non effugiet crimen male aminiſtrationis.

animi humani ptes duæ. 283

animi mala latent. 385

animi penuria immedicabilis. 398

animi rationalis pars quibus cibis hebetetur. 354

animi ſublimes adulationibus obnoxij. 292

animi ſubſtantia quibuſdã lumen putatur. 393

animorum morbi quàm graues. 387

annibal Italiam ſpoliare voluit. 75

annibal quomodo in Italia fractus. 61

annus quantus ſit. 150

annus vertens. 150

anſer pueri amator. 614

anſeres Romæ capitolium ſeruant. 63. *eorũ honos.* 64

anſeres vt garrulitatem ſuã coerceant. 601

antæas Scytharum rex hinnitum qui iucundius audire ſe dicebat quàm optimum tibicinem. 84

antarcticus circulus. 142

anthias piſcis ſacer dictus. 633

anthiarum piſcium inter ſe commiſeratio. 624

antichthon, terra Antipodum. 156

Anticyra inſaniæ medetur. 454

antigones Pelleneus. 95

antigenidis amores. 96

antigenidis tibicinis cantu accenſus Alexander. 85

antigona Philotæ adamata. 96

antigonus Cleanthem an adhuc molat rogat. 248

antigonus qualiter iniuriam ſuam vltus. 446

antigonus totius Aſiæ dominus. 510

antigoni modeſtia erga ſibi clam maledicentes. 443

antigoni ſenis dictum de cõmentario de iuſtitia inſcripto ſibi porrecto. 76

antigoni ſenioris liberalitas vi coacta. 416

antiochus ne Romanos oppugnaret, diſtentus. 61

antipater Caſandri filius quomodo ſublatus. 412

antipatri Tarſenſis memo-

randum factum. 10
Antiphon orator. 656
antiphontis imprudens dictum. 298
antipodum terra. 156
antiſthenis dictum. 87
antiſthenis dictum de amicis & inimicis. 322
antonii adulatores in Cleopatræ amoribus. 282
antonii deliciæ Romanos mores corruperunt. 272
antonii genius, Cæſaris genium verebatur. 52
anulo os obſignare. 81
anulo ſignaculum ori apprimere. 97
anus crocodilo concũbẽs. 621
apelles in Megabysũ. 23. 276
apellis alexander fulminifer. 85
aper cur χλούνης Homero dictus. 555
aper natura calidus & æſtuoſus. 554
apes aculeo in mœchos ſæuiunt. 562
apes regi ſuo comites ſe addunt, eúmque ſtipant, 107
apes vt fanum condant. 636
apum Cretenſium induſtria vt ne vento iactentur. 601
apibus fumus hoſtis. 562
aphricus ventus. 156
apicularum mirum. 529
apollo quare Detius ac Pythius nominatus. 292
apollinis oraculum. 235
apollinis vltio de Phenceatis. 214
apollodorus tyrannis. 212
Eius ſomnium. 209
apologus Æſopicus de vulpe & erinaceo. 507
apologus feſtinus bonis ad camelum. 367
appetentiæ vnde fiant animalibus & voluptates. 180
appetitus temperamenta ſequuntur. 558
appii Claudii factum in re dubia & graui. 517
aprorum lachryma dulcis, ceruorum ſalſa. 553
aptum ſuæ cuiuſque naturæ inſtitutum deligendum. 24. & dein.
apud ſe non eſſe, ratione exciſſe. 593
aqua aliena quatenus hauriri promittatur. 242

aqua an ignis vtilior. 565
aqua calida faſtidioſa. 333
aqua calida fouere membra. 12
aqua cœleſtis, leuis, ſpirituſque plena. 541
aqua in ſuperficie alba, in fundo nigra. 564
aqua marina ſicandi facultate prædita. 539
aqua pluuia ranæ gaudent. 541
aqua putealis minus alitquam cœleſtis aut fontana. 561
aqua quando bibenda. 341
aqua rerum omnium principiũ Thaletis ſentẽtia. 116
aqua vino vt miſcenda. 354. 509.
aquæ calidæ potus. 355
aquæ marinæ vſus. 316
aquæ potor demoſthenes. 692
aquæ potus. 349
aquæ potus qualis eſſe debeat. 354. & 355
aquæ latentes putreſcũt. 392
aquæ pigræ & ſtagnantes, putridæ & improbe euadunt. 570
aquæ viuæ vñ dicantur. 570
aquarum calidarũ vſus. 568
aquas frigidas miraculo nõ eſſe, ſed calidas. 559
aquaticorum defenſio. 619. & dein.
aquaticorum ſolers induſtria. 622
aquila dictus Pyrrhus rex. 619
aquilæ augurium. 98
aquilo ventus. 156
aquilonares homines, longæui. 190
aquilonares partes cœli erectæ. 141
ara cornea Dei vna ex ſeptem miraculis mũdi. 637
aranearum telæ quam ingenioſæ. 600
arbores animalium primas è terra extitiſſe. 188
arbores annoſæ non facilè euelluntur. 500
arbores quando cœptæ profici. 186
arca argenti ſemper plena gratiarum vacua. 211
arcanorum regiorum nolis vellus conſcius fieri. 465
arceſilaus batto ſcholam interdixit. 267

arceſilai in Apellem liberalitas. 288
archelaus apollidori filius de principiis rerum. 118
archelaus cauillatus demunierum datione. 833
archelai Macedonum regis liberalitas in non petacem propetace. 415
archeſilaus de iis qui aliena magis admirantur. 18.211
archidamum ab Hercule genus non ducere. 424
archeſtrati poetæ inopia. 82
archimedis geometræ ſtudiũ interitiſſimum. 493
arctotes quomodo creati. 97
archytæ modeſtia in iræ repreſſione. 200
arcticus circulus. 142
arcus cæleſtis. 154
ardeæ induſtria. 602
area quomodo fiat. 161
argenti cupidinem, aurum non extinguit. 395
argon quomodo apud Argiuos rex creatus. 98
aridæus nihil ab infante differens, à Meleagro in Alexandri regis ſolio con ſtitutus. 91
aridæi contemptus. 510
aries cithariſtriæ amat. 614
aries cubitorum ſex. 669
arion, delphini opera ſeruatus. 639
ariſtides non ſæpe magiſtratum Athenis geſſit. 524
ariſtippus Socraticus iacturam prædii amœniſſimi fortiter fert. 17
ariſtippus tam ſordido amictu quã ſplẽdido veſtitus decorũ vbiq; ſeruans. 75
ariſtippus Aeſchini reconciliatus. 455
ariſtippi dictum de auaris inexplebilibus. 395
ariſtocratis ſupplicium licet tardum. 194
ariſtodemi argiui formido cũ amica dormientis. 372
ariſtomenis inſtitutoris Ptolomæi ĩprudẽtia. 305. & 306
ariſtomico citarœdo in ſuppetiis amico ferendis fortiter pugnanti occiſo Alexãder ſtatuã æreã ponendam curauit. 85
ariſtonis venuſtũ dictũ. 357
ariſtophanis grammatici cor riualis elephas. 613
ariſtoteles ad antipatrũ. 25
ariſtotelis balbuties. 265

ariſtotelis conſilium Alexandro de Græcis à ſe domitis, ac barbaris. 72
ariſtotelis ſētētia de ambulatiōe & ſōno poſt cibū. 358
arma fruſtra ſint ſine audacia & fiducia. 88
armiluctator egregius. 84
Ἀρπάλειον. 342
ars armis luctādi ab Æacidis & hercule tradita. 84
artes à brutis monſtratæ hominibus. 617
artes continuam exercitationem exigentes. 512
artes omnes honori habēdæ principibus viris, nō etiā omnes æmulandæ. 84
artes quando maximè floreant. 83
artes vbi in honore. 84
artibus illuſtres, Alexandri æquales. 85. 86
artaxerxes & Ochus fortunati. 67
articularius morbus calceo quamuis precioſo non leuatur. 6
aſiam Alexander non ſpoliare victor inſtituit ſed in optimū ſtatū rei. redigere. 75
aſiani omnes vni homini ſeruiātes, eo qđ nō poſſēt vnā ſonare ſyllabam, non. 418
aſinus balneatoris, balnei nūquā particeps ſit. 400
aſini vmbra in contentionē tracta. 692
aſio quomodo ludificetur. 589
aſioni & equo conuenit. 632
aſſecla, cliens Romæ, 59
aſſentator qualiter dignoſcitur. 258
aſſentato ſemper ſui ſimilis, vt delectet. 269
aſſētator ſpeculo cōpara. 264
aſſentator vnde tam facilè irrepat. 254
aſſentatoribus vt ne nos præbeamus. 293
aſylum ob aratis Dianæ Epheſiæ templum. 244
atellanarum licentia. 340
athenæ ſemper eadem. 219
athenienſis ſum, exclamatio indignantis ſe verberari, quomodo retorto. 451
athenienſes nunquā niſi pullati pacē decernebāt. 242
athenienſes populari ſtatu contenti. 579
athletæ in quibus ſibi parcant. 515
atho monti minatus Xer-

xes. 438
atho montem in alexandri ſimulachrum conſtituere volebat Staſicrates architectus. 86
atmæ Scythæ dictum de ocioſis. 512
atomi vnde dicti. 220. 595
atoſſa xerxi à Dario eblandita diadema. 97
atra bile capti, mẽte moti. 593
atramentum ſepiæ quando effundatur. 625
atrocia dolenda ſunt, non leuia quæ nec carnem perſtringunt nec ad animam penetrant. 32
atrociora quam vt præſtetur ab homine, quomodo excida. 34
attalus Eumenis regis frater ex otio & pace ignauus. 511
auaritiæ proprium. 398
auarorum doctrina. 402
filii. ibid.
auarorum pœna apud inferos. 237
auctoritas vnde naſcatur. 379
aucupium vocabat Pythagoras. 328
audacia pro armis eſt. 88
auditio nulla ſuauior laude. 496
auditus quomodo fiat. 170
auditores audito Hageſia de morte differente mortẽ ſibi multi cõſciuere. 538
auditores ſocratis nouem duntaxat. 666
aues deorum caduceatores. 619
auium nominibus vocati reges quidam. 618
augurium aues docuere. 619
augurum diſciplina. 175
auguſtus primus. 51
aulis & Tenedos figulina ſubminiſtrat. 243
aureum arbuſtum. 101
aurum & purpura ſilentiũ hominis honeſtant. 23
auſtrina pars terræ fœcundior. 157
auſtrine partes cœli peſſimi. 141
antolecytharii ac menſarii adulatores. 258
axillarum titilatio ingratum riſum excitat. 339

Baccha

B

baccbanalia apud īferos. 134
bacchantium pompa. 404
bacchus Silenis delectatus. 280
bacchi nephalia ſacra. 356
bacchi, reges ebrii dicantur. 272
bacchica antra. 234
biccephalia, alexād. opus. 71
bagoas eunuchus. 92
balena eiacta putreſcens peſtem gignit. 632
balenarum ductor, gubernator. 631
balneo quidam extincti. 333
balneorum quibus noxium ſit. 345
balnea culida non tam noxia quam frigida. 353
balneis frigidis non vtendum. 252
barbam nutriri vetabant Ephori. 197
barbarici ornatus inſolentiam Alexandri reſpuebat. 74
batalus vnde dictus. 691
belli fortuna, Iani portæ. 57
bello idoneos, eximios eſſe decet. 504
bella continenter Romæ per 480. annos geſta. 57
bellaria quatenus ſumenda. 336
bellerophontis cuiuſdam mira modeſtia. 470
bellona piſciculus marinus. 529
beneficio afficere pulchrius eſſe quam affici. 381
beſſi parricidæ mirabilis vltio. 206
Bias vi talentum ab Antigono ſeniore extorſit. 416
Biantis dictum de tyranno & adulatore. 283
Biantis dictum de ſcelerati vindicta. 194
Biantis dictum reprehenſum. 283
bibendi certamen quomodo aut ſubeas, aut euites. 336
bibentes ſine ſiti, reuomūt & ea quæ ſitientes biberūt. 396
Bion philoſophus. 426
Bionis dictum de adulatoribus. 277
bilis amara amaro medicamento eluitur. 14
bis pro eadem re deus nemi

nem punit. 213
boethus de meteoris. 152
bœotus Plutarchus, ſed Bœo tum animum à ſua lectione ſubmouens. 429
bona fortuna, notatū in Demoſthenis clypeo. 686
bona valetudo, bonum diuinum. 341
bona valetudo, optimum condimentum. 342
bonus non eſt, qui nec malis acerbus eſt. 270
bona in manibus habens, mala ne conquirat. 16
bona vulgo communia. 17
bonarum rerum priuatio ac abſentia, facile declarat quàm ſuauis ſit earum præſentia. 17
bos aratro congruit. 25.
boues numerandi periti. 618
botri reptantis ſpeciem præbens erinaceus. 612
bouis & cameli apologus. 357
brāchidarum vrbs ab Alexandro ſubuerſa. 214
braſidas quare famigeratus. 105. Eius virtus. 193
briarei aut Herculis amulus. 20
briſon cum Alexandro de pernicitate certās vincere diſsimulauit. 23
britanni, longaui. 190
bruma & ſolſtitium. 146
brumalis circulus. 142
bruta ſibi ipſa medētur. 157
bruta ſui ſemper ſimilia, homo ſimulator maximus. 225
brutorum affectus conſideratio homines monet. 527
brutorum diſcipuli homines ſummis etiā in rebus. 616
brutorum inter ſe diuerſitas induſtria. 530
bubo. 284
Bucephalia in India, Alexandri opus. 71
bucephali equi mirus erga dominum affectus. 609
bucephalum ſuū qualiter tractarit alexander. 515
budæi eruditio. 42

C

Cacias nubes ad ſe trahit. 321
cæcitatem etiam ſimulant aſſentatores. 266
cauens ferro in vulnerabi-

lis. 574
Cæſaris fortuna. 50
Cæſaris Auguſti ſenis dictũ. 490
Caij Gracchi oratoris fiſtula. 439
Caij Pontii audax facinus. 62
Calaſchrus calumniator. 657
Calamitates quomodo excipiendæ. 30
Calendæ & neomeniæ dies nefaſti ab vſurariis redditi. 243
Calidũ natura putrefactionem operatur. 560
Calliæ adulatores taxati. 381.
Callinici qui dicantur. 93
Calliſthenes Alexandri amicus. 252
Callonides, cognomento corax. 232
Calor cuncta vt maneant conſeruat. 570
Calor febricitantium vt videtur minui. 215
Callippi enſis. 205
Calydonium vinum. 101
Calypſo vlyſſi veſtẽ donat. 250
Caluitium cur ebrioſis citius obuenit. 560
Camillus furius. 62. & dein.
Camilli virtus. 391
Cancer in membro pudendo. 468
Candidis veſtibus elephanti offenduntur. 74
Candys regium apud perſas capitis geſtamen. 72
Canicies ſymbolum dignum magiſtratus. 505
Canis ceruum, aprum & vrſum dedignatus antagoniſtam, leonem admiſſum aggreſſus. 610
Canis dño ſuo occiſo caput amputari prohibens. 606
Canis in crucem ſublatus. 64.
Canis in ignem vltro ſe proijciẽs amore domini ſui. 608
Canis occiſores domini ſui prodens. 607
Canis cuiuſdam Cappari nomine miraculum. 607
Canis cura publicè ab Athenienſibus ſancita. 608
Canis induſtria amphoram oleo non plenam ſilicibus implentis. 601

canis mimi mirandum ſpecu lum. 616
canis ratiocinatio natura- lis. 605. 606
canis ſui morti illacbrymatus Vlyſſes. 31
cani & rugæ auctoritatem addunt. 505
canem lapide petens, nouercam percutit. 12
canes & equos optimos faſtuoſi ambiunt. 23
canes latrantes, digne ſua natura faciunt. 14
canes quo nobis dati. 596
canes relicto homine lapidē inſectantur. 563
canum clementia. 609
canum nauſea vn leuetur. 557
canum rabies, ratione prediditos eos eſſe docet. 593
cantaris medica eſt. 596
cantharidas ac phalangia cur tam oderimus. 400
cantharoletron locus apud Opuntios. 28
cantor Philippum reprehendans. 298
cantorum meditationes. 513
cantu capiūtur etiā feræ. 589
capella æringitem herbam in os ſumens totum ſe gregem trahit 218
capitis dolor diademate non leuatur. 6
capitolium Romæ obſeſſum. 62
capitones mucore ſuo victitant. 598
capparus canis mirus dominicæ cadis vltor 607
capram ferre non valens, bouem tamen ſuper imponere prouerb. factum. 247
carabus piſis muranas conficit, 627
carcer flagitioſorum. 208
carere debet omni vitio &c. 321. 322
carneadis conſilium in aduerſis caſibus. 31
carneadis dictum de aleatoribus. 277
carneadis eloquentia. 70
caro vnde fiat. 186
carne veſcentia animalia quædam non bibunt. 567
carnium cibus, onerosus. 349
carniū eſus abdicādus. 354
carnibus ſolis qui veſcātur. 544

carthaginenſes a Gelone victi filios ſuos Saturno immolare prohibiti. 202
carthaginenſium mulierum virtus. 243
caſeus, multi cibi. 353
caſſend. tyrannus. 204
caſſandri ſtatua an iniuriã paſſa. 220
caſſii Seueri egregium dictum. 281
caſtigatio brutorum quò proſit. 589
caſus inſigniũ & famigeratorum hominum ad mentẽ reuocati magnum momẽtum habẽt ad animi tranquillitatem tenendam. 12
Cato ad Athenodorum nauigauit. 377
Cato nõ ſæpe apud Romanos magiſtratum geſſit. 524
Cato octoginta annos natus reus factus. 490
Catonis cautio. 345
Catonis dictũ ad ſenem improbum. 247
Catonis etiamnũ iuuenis libertas aduerſus catulum cenſorem. 422
Catonis exiſtimatio. 328
Catonis vticenſis ſolicitudo de cæteris. 372
cauenda quæ nos ſupra quã decet aliciunt. 476
cautio in pecunia mutuanda interpoſita quã vtilis. 19
cauſæ quæ dicantur. 131
cecrops qualis fuerit. 201
cedere cõſeſſũ venienti nõnunquã adulatorium eſt. 276
celebritates quarũ Deus auctor eſt. 39
centrũ globi principiũ. 140
centũ viginti annis homines brittãnos ſeneſcere. 190
cepæ allia vicina roſis & violis ſata meliores eas faciunt. 329
cepas cõcupiſceni, exhibitis his curatus qui ab initio inflãmationis pulmonum eas concupierat. 558
Cerdous deus. 24
ceraneus ſpecus vnde dictus. 641
cernuus cur ſit mũdus. 141
cernua pars terræ meridianæ. 157
certamen ab Artemiſia ad Mãſoli ſepulcrũ cõſtitutũ 658
cernipeta dicta Diana. 599

ceruus natura frigidus. 554
ceruí & equi fiſtulis mulcentur. 589
charonea, plutarchi patria. 48. 460
chaldæorũ obſeruatiões. 175
chamæleon album colorem non induit. 553
chamæleontis mutabil. 627
chaos quid fuerit. 565
charetes quid ætate & corpore robuſtus præ Timotheo ſene reiectus in ducendo exercitu. 502
charillus in crepundiis loco Lycurgi Spartæ rex renunciatus. 91
Charilli regis laus. 270
chiaris prudentia maledicos refellentis. 303
chii negociatoris exemplum malum pro bono conquirentis. 16
chilonis ſapientis dictũ. 315
chirurgicẽ docta belua. 617
Chirurgorum oſtentatio. 305
chloris formoſa. 462
χλούνης *cur dicatur aper Homero.* 555
cholericorum natura. 249
de Chriſto loq parũ tutũ. 430
Chriſtiano homine digna appendix. 459
cibus etiã viliſsimus vt ſuauis reddatur. 342
cibus vnde maxime petendus. 354
cibi ægrotis exhibẽdi q. 333
cibi leuiter aluũ cientes. 360
cibi male parati indignatio quã multũ iræ ſuſcitet. 453
cibi multi nutrimenti. 353
cibi parandi, non qui eſuriẽtes inuſitent, ſed ſatient. 475
cibi onecroſi. 349
cibi qui cauendi. 337
cibi ſubtiles ac leues. 353
ciborum faſtidio laborantes vt tractandi. 558
ciborum inter ſe miræ differentiæ. 283
cibis nobilibus ac raris appoſitis quid agendum. 339
Cicero de publio nigidio. 525
ciconiæ gratitudo. 481. *& dein.*
cicutæ remedium vinum, vt reddatur inefficax. 282
cimbri & Teutones in Italia quàm numeroſi. 61
cimõ ab ariſtide erectus. 520

cimonis cũ ſorore ſtuprũ. 202
cimone prognati, Athenis honorati. 217
cinædus aduerſus an auerſus, nihil refert. 340
cinyradarum gens regia funditus deleta. 98
circulus lacteus. 151
circuli in quos ſecatur cœlum. 142
circuli ſeu zonæ terræ. 158
citharædus primi nominis à Dionyſio ſpe ſua falſus. 83
ciuilis adminiſtratio & philoſophiæ profeſſio nihil inter ſe diſsident. 522
ciuiles magiſtratus negocia faceſſunt. 24
ciuitas cur progenitorum opprobrijs obnoxia, 219
ciuitas ex malis hominibus conflata, πονηρόπολις 472
ciuitas res vna contigua, ſibique ſemper conformis. 218. & 219
ciuitas virum docet, Simonidis poetæ dictum. 489
ciuitatem Olynthum euertens Philippus, talem nõ poſſe condere exprobratus. 445
ciuitate donatus à Megarenſibus Alexãder rex. 578
de Ciuitate non maledicendum. 306
ciuitates aliquãdo totæ diuina vindicta ꝑcellũtur. 218
ciuitates optimè adminiſtrãtur quas finitimus hoſtis & bellum continens in officio retinent. 318
ciuitatum mores haud facilè mutantur. 219
ciuitatibus quibuſdã pharmacũ fuiſſent tyrãni. 204
cleãthis iniuria vĩdicata. 269
cleanthes quàm frugi. 248
cleanthes ſpectaculum formicarũ admiratus. 602
clearchi Heracliæ tyranni arrogantia ſtulta. 93
clearchi Ponti tyranni timiditas. 372
clearchi vultus beneuolus fiduciam periclitantibus addens. 300
cleomenis regis abalienatio mẽtis in præſenti ſui laude. 583
cleon apud Ariſtophanem reprehenſus. 305
cleon in vetere comœdia taxatus. 464
cleonæorum interitus. 204

Cleonices virginis liberæ p vim ſtupratæ ſpectrũ violatori oblatum. 209
Cleopatra, Cæſaris fortunæ adſcribenda. 51
Cleopatrem amans Antonius adulatoribus obnoxius. 282
Clepſydra Aſclepiadis. 173
Cleto quare tã iratus fuerit Alexander. 305
Clientes que dicerentur Romæ. 59
Cliſthenes Alexãdum offendens. 436
Cliti arrogantia. 92
Clyſter quando ſumẽdus. 361
clytemneſtræ ſumnium. 209
cochleæ vitam viuere. 400
cœmeterium formicarũ. 603
cœna doloſa. 412
cœna non excipiendus oſor, aut ſuſpectus. 413
cœna parca vt ſubleuãda 335
cœnã inter & ſomnũ, interualũ aliquod intercedat. 357
cœnula muſica, ac Platonica. 343
cœruleus color pulcherrimus. 124
cognati noſtri, viri boni. 73
cognitio non eſt via ad eſſentiam, ſed contra. 392
coitus immodici malũ. 349
color. 132
color mundi cœruleus. 124
colores arcus cœleſtis. 155
colores ingrati feris. 74
colorum variorũ indicia. 233
coloßis ingentibus collati leges ac principes. 369
columba Deucalionis emiſſa ex arca. 605
colũbarũ & perdicũ diſpar ingenium. 591
cometes vt fiat. 152
comicorum dicta in ſpectatores quomodo cõdienda. 298
comitialis morbus, ſacer. 633
cõmitiali morbo obnoxii frigore facilè ledantur. 375
cõmẽ are non debemus quos nõ bene nouimus. 419. 420
cõmentarius de iuſtitia oblatus Antigono ſeni alienas vrbes iniuſtè vexãti quomodo exceptus. 76
communis ſenſus qui ſit. 166
compedes pudoris. 419
comportationes ineuitabiles. 336
conceptus mentis. 167
conceptus quomodo fiant,

177
conciones ex ſcripto. 695
concoctio putrefactio quædã eſt. 541
concoctio vt magis adiuuetur. 358
concordiam vniuerſo mortalium generi Alexander efficere volebat. 75
de concordia Athenienſium Peloponneſiorumque rogans Philippus ipſe domi perturbatiſſimus. 303
condimentum optimum cibi, quod ſit. 346
condimẽtum optimum, ignis. 341
congreſſus brutorum nõ quouis tempore ſit. 528
congricida phœbus. 638
connubia dearum aſſecuti qui dicantur. 55
conſcientia facinoroſa. 37
conſcientiæ flagellum. 210
conſpectu ſolo Xenocratis Polemon in aliud mutatus hominem. 306
conſuetudo res vehemẽs. 585
conſuetudo velut in naturã tranſit. 354
cõtemptus maximè iram parit. 450
contẽptus vindicta in quos maxime exerceantur. 451
contumaciæ comes ſolitudo. 302
contumelia ab omni curatione abſit. 305
conuerſio vnde dicta. 201
conuicia vt in vtilitatem noſtram conuertantur. 320
conuicians tollerandus. 326
copiæ cornu. 48
copis falcati gladii genus. 106
coram teſtibus nõ obiurgandus amicus. 305
corax quis fuerit. 222
corinthii ſe idoneos eſſe qui alios reprehendant, iactãtes. 306
Cornelii Syllæ fortuna. 48
cornua cur cornis data. 88
cornua ſumma boum perungere in vngularũ dolore. 220
coronam à luctu ſubmonit Minos. 356
corpus quod dicatur. 131
corpus vt refocillandum. 363
corporis detrimenta pudoris

non eſſe quæ ob virtutem acceperis. 77
Corporis ſtatus vt optimè no uetur. 360
corporis ſani commoda. 342
corpori parcẽdũ 366.& 367
corpora pro debitis oppigno rari Solon vetuit. 245
corpuſcula minima. 132.
corradiantia in viſu, quæ. 168.169
correctio quomodo facilius ſuſtineatur. 448
corrigendum quod malo ceci dit. 11
corruptio quid ſit. 392
coruorum induſtria mirabilis in ſiti. 601
coticularum vſus. 253.670
crapula quomodo vitãda. 336
craßi iocus. 322
craſſo obiecta frequens virginis veſtalis aditio. 324
Crater aureus Delphos miſſus Apollini Pithio. 243
crater ingens. 235
crates de Phrynes ſtatua Delphis poſita. 88
crates quomodo philoſophus factus. 251
cratis philoſphi iocus. 340
cratetis ad Demetrium exulem conſolatio. 301
creõtis ad Medeam liberum dictum. 412
crepitus in brutis & inanimis, non vox. 171
creta feris caret noxiis. 315
crimina diuerſis criminibus exprobrata. 281
crimina vel occultißima apud ĩferos detegũtur. 236
crinitæ & emicãtes ſtellæ. 152
criſſon Himeræus cũ Alexãdro curſu certans. 277
criſta galeritis omnibus ineſt. 328
crœſus & Solon. 252
crœſo felicior Tellus quidam iudicatus. 276
crocodili ſacerdotum vocem exaudiunt. 621
crocodilo cõcũbens anus. 621
crocodilorum fœtura qualiter educatur. 634
croto vermiculus in canum auribus. 270
crucem ſuam facinoroſus vltimo affligendus ſupplicio corpore ſuo fert. 207
crudelitas iuſtitia appellata Siculis. 272

cruditas à carnibus in primis cauenda. 354
cruditatis ſtomachi mali. 345
cteſiphon Pancratiaſtes mulę recalcitrans. 442
cubicularii regis Perſarum munus. 370
cucurbitulę medicinales. 174
cucurbitularum vſus. 467
cũctabũdũ nume. 194. & 195
cupediæ fugiendæ. 340
cupiditatum finis. 399
curioſitas quid ſit. 461. & dein 467
curioſitas in quibus exercencenda. 465. & dein.
curioſitas nimia omnia inquirendi vitanda. 458
curioſitatis vitium & iuuenibus & ſenibus commune. 430
curioſi & aliena vitia perſcrutantes. 16
curuato capite peripateticum agere. 523
cyclops exoculato comparata imperii magnitudo Alexandro mortuo. 89
cygnis cantio vſque ad finem vitæ propria. 514
cygnorum ſe conſeruum Socrates vocabat. 619
cynicus quidam egregiè ab Antiocho exceptus. 416
cyri regis ſoliũ etiam recens in lucem editi tenuere. 67
cyri ſtudium in cane domini ſui cuſtode. 606
cyrenenſibus leges ſcribere, difficile. 368

D

dæmones Empedoclis cœliuagi. 249
dæmones tres triangulari figura. 235
Daiphati nobile genus. 216
danaus, quinquaginta filiarum pater. 537
daniſta vt euitandus. 244
dare recuſantis excuſatio tam de nimis exiguo, quã de nimis magno. 416
darius datem & Artaphernem catenis inſtructos Athenas miſit. 245
darius ex Aſtande Perſarum rex. 68
darius minor. 478
darius Xerxis pater ſeipſo in rebus grauibus & dubiis prudẽtior euadebat. 512
darius vt in Cyri ſolium creͨtus. 97

Darii de Alexādro ſententia 94
Darii dictū de Zophyro. 252
Darium multis iaculis confoſſum Alexander adēpta ſibi clamide texit. 80
daulides. 481
de aſini vmbra contendere. 692
de deo certum quid aſſerere minime officium hominis eſt. 197
deæ ornatus magnificentiſſi. à Pericle venditus. 243
dearum connubia aſſecuti qui dicantur. 55
debitorem eſſe, primum delictum. 246
debitores equis frenatis ſimiles. 249
debitorum radices. 245
debitum compilare. 246
decimatio militū cur fiat. 221
decimeſtres & ſeptimeſtres partus, vitales. 183
decimeſtres partus natales. 182
deformis opprobriū audiēs atqui formoſus mihi videbar, inquit. 446
delectatio ab amico, differens ab ea quæ eſt ab adulatore. 267
delenitio quæ dicatur. 589
deliaca nauis Athenienſium. 497
delicioſæ artes. 248.
deliquium ſolis. 147. *lunæ.* 149
delphin naui acceleranti adnare aptus. 25
delphinus muſicē amat. 639
delphini inſigne cur Vlyſſis parma habuerit. 641
delphini piſcis capti aſtutia. 625
delphini ſomnus. 628
delphinorum admiranda miracula. 640
delphinii Apollinis aræ. 638
delphorum Sybatitarumque flagitia. 218
delphicum oraculum. 235
delphicorum moleſtiæ. 214
demades de Athenienſibus. 342
demades Photionem prūdentem reprehendens. 399
demadis luxus. 399
demadis ſaturitas veluti leonis. 401
demaratus Xerxis. 252

demarati Corinthii elogium de alexandro. 73
demaoati liberum dictum ad Philippum. 303
dementia pracipuus animi morbus. 585
demetrius Poliorcetes vnde dictus. 580
demetrii fraus. 412
demetrii Phalerei exulis con ſolatio a Cratete cynico. 301
Democritus oculos ſibi ademiſſe fulſo dictus. 474
Demoſthenes ab oratiõe exci dens quomodo erectus. 520
Demothenes fugiens a rubo coercitus. 686
demoſthenes Iſocratis aliquã do auditor. 667
Demoſthenes naturâ non diſ ſimilis Pericli. 520
Demoſthenes quanti inſtitu tus ab Iſæo. 672
Demoſthe. vt mortuus. 689
Demoſthenis cura de cõpoſitione geſtus. 683
demoſthenis dictũ de iis qui malè collocant pecunias ſuas. 446
Demoſthenis feſtiuitas in di cendo. 692
Demoſthenis lepidum. 414
Demoſthenis vita. 682
denarius, numerinatura. 118
dentes aprorum. 599
Deus an omnia poßit. 127
Deus an res humanas curet. 128
Deus, mens. 121. 129
Deus, omnium bonorum exẽ plar. 198
Deus quando maxime colen dus. 6
Deus quare fœlix. 371
Deus, quis. 126. & dein.
Deus quibus oblectetur. 371
Dei notionẽ vnde habuerint homines. 124. 125
Dei ſedes vbi. 373
dei ſimulacrum in cœlo. 371
Deum ſe eſſe cur nõ crederet Alexander. 293
deo quomodo maxime frua mur. 199
Dij commodi, & dij incommodi. 125
Dij Epicuro humana ſpecie. 130
Dij ex hominibus. 126
Dij Græcorum à Bactris & Caucaſo propter Alexandrum adorari. 71

dij ipſi alius alio nomine contenti. 24
Dij tacitè iuuant. 288
Deorũ cultus *quomodo traditus.* 125
Deorũ varia & *nomina & numina.* 125.126
Dextræ *mundi partes ac læuæ.* 141
Diabagras ex tabellario rex factus. 97
διάχυσις, *digeſtio.* 567
Diadema *regni humi abiectũ nemo ſubleuaret qui noſſet quàm operoſum eſſet & moleſtum.* 506
Diana *ceruipeta dicta.* 599
Dicæarchiæ *deflagratio.* 236
dicens quæ vis, quæ non vis audies. 322
dictami vſus a capris monſtratus. 618
dies oĩs viro bono feſtus. 38
Diei poſteri cum die feſto contentio. 54
Dies feſti apud veteres. 39
Difficultates Alexãdro obiectæ. 100
diligentia immodica in irc augẽda diuitiis cogẽdis cõuenit. 24
Dinarchi oratoris vota. 697
Diogenes à ſtatuis petẽs. 416
Diogenes ac crates quomodo facti philoſophi. 317
Diogenes admirationi fuit Alexandro. 373
Diogenes Canis nunquam igne vtebatur. 567
Diogenes exploratorem ſe fatetur Philippe, ſed acerbius. 303
Diogenis apophthegma. 319
Diogenis dictum de auaris. 401
Diogeni exilium philoſophãdi cauſa fuit. 12
Diogenis ſcomma in Olymponicen Dioxippum. 474
Diogenis venalis addicti libertas. 10
dimidiã partem capitis non nunquã ſibi Demoſthenes abradebat, & quare. 683
diomede præſtãtior Alexander. 104
dioclis mos. 205
diõ quomodo à Callippo ſublatus. 422
dionyſius & Semele. 234
dionyſius philoxenum in latumias demiſit. 84

dionyſius philoſophiæ ſtudiũ amplexatus, aulicos ſuos omnes eodem ſtudio accendit. 262
dionyſius Platoni conciliatus. 297
dionyſius ſenior nunquam ocioſus. 512
dionyſius Siculus tanquam liber lituris egens. 383
dionyſii Siculi crudelitas, iuſtitia appellata. 272
dionyſius tyrannus Apollinis ſe filium vocans. 93
dionyſius tyrannus cur non continuò pœnas dedit. 203
dionyſii tyranni animus inquietus. 23
dionyſii tyranni dictum de iureiurando. 76
dionyſii tyranni illiberale reſponſum ad citharœdũ quendam. 83
dionyſii corpus poſt obitum à Syracuſanis effoſſũ. 220
dionyſii ſyracuſæ. amici. 253
dionyſiaci cantores. 319
dioſcuri ſtellæ. 144
dioxippus Olympices à Diogene irriſus. 474
diues aqua. 402
diſciplinares artes ocium volunt. 24
diſcipuli expetendi philoſopho. 380
diſcipulorum pluralitas. 25
diſputare de literis inter cœnam quando malũ. 357
diſputationis vſus quàm vtilis. 350
diuinandi pars per auguriũ ab auibus profecta. 618
diuinatio vt fiat. 175
diuina dæmoniaq́ cõſiderare difficilius eſt hominibus quam de muſica diſſerere rudibus. 197
diuitem eſſe quid ſit. 395
diuitiæ magnæ haud difficulter ptæ: paruæ multo labore, & lõgo tẽpore. 497
diuitiæ precariæ. 25
diuitiæ quò proſint. 403
diuitiæ veræ. 405. *cacæ. ibi. moleſtæ. ibid.*
diuitiarum auctus vt fiat. 497
docent etiam animalia. 614
docere quàm diſcere, rationi confinius. 614
docendi præmium Iſocrati. 670

docti apud principes conuerſati. 377
docilitas Elephantorũ. 604
Domitiani modeſtia. 477
Domitij in Craſſũ iocus. 322
domus quæ optanda. 460
domus alienas nemo ingreditor niſi pulſatis foribus. 464
domos alienas ne curioſus introſpicias. 474
dormiendum non eſſe continuò poſt cibum ſumptum. 357
dorſum ſuum reginis currum cõſcenſuris præbentes aſſentatriculi. 258
Draco Aetolæ virginis amator. 613
δὴ, particula, difficultatis ſignificationem habet. 408
δυσωπία. 406.408
dyſopia vitioſus pudor. 408

E

echemithia vnde dicta. 470
echidua pindarica. 239
echo quî fiat. 172
ecphantus Pythagoricus. 158
edentes ſine fame, reuomunt & etiam quæ eſurientes comederunt. 396
ἰξαφοὶ vnde dicti. 612
elementum & principium an differant. 115
elementorum mixtio & temperatura. 133
elementorum numerus. 569
elephas, hominis corriualis. 613
elephas quidam regi Poro ſpicula multa extraxit promuſcide. 609
elephanti capti vt liberẽtur à ſuis popularibus. 612
elephanti quare maximè admirandi. 603. & 604
elephanti ſolem orientẽ proni adorant 612
elephanti dentibus ſuis vt vtantur. 599
elephantorum fœminarum pro catulis cautio. 611
elleborum ſimul cum morbo eiicitur. 834
emendatio ingrata. 84
Empedoclis elementa. 288
Empedoclis fabula de ſeptimeſtribus infantibus. 182
Empedocles montem contra peſtilentiam obſtruxit. 460. & 461
enare è corpore. 34

entelechia. 115.121.162.
eu, alius, qui Deus ſit. 24
Epaminondæ grauitas. 163
Epaminondæ iocus in morte viri probi. 365
Epaminondæ præſens conſilium & auxilium ſuis turbatis. 524
Epaminondæ promotio quã vtilis fuerit Thebanis. 391
Epaminondæ ſolicitudo in cæterorum luxu. 372
Epaminondæ tolerantia hye malis. 500
Epaminondæ virtus. 25
Epaminõdes Græcis, diaria Latinis. 246
Ephorum leges. 199
Epicharmia ſophiſtica. 218
Epicharmi ſtultum dictum ad Hieronem. 298
Epicaſta quamobrem mortua. 462
Epichærecacia quid. 468
Epicarnis velut ſedes animæ. 164
Epicurus de rerum principis. 120
Epicurus quos ad rempubli. accedere vult.) 3
Epicurus ſummum bonum in ocio altiſſimo conſtituit. 181
Epicurei omnem rerum adminiſtrationem effugiebant. 362
Epigines philoſophus de meteoris 152
Epilepſia oboriente quid faciendum. 438
Epimenidis Cretenſis ſomnium. 489
Epiſtolæ aliunde miſſæ quomodo recipiendæ. 477
Epotare calices ingentes coacti. 425
Equitare diſcentes quid agant. 519
Equitare tantum recte diſcunt regum filij. 277
Equus adhinniens Darium regem fecit. 97
Equus curribus cõgruit, bos aratro. 25
Equi ſenecta, prouerbium, vbi quadret. 493
Equis frenatis ſimiles debitores. 249
Equos alendi morbus. 255
Erinacei & vulpis apolo-

***

gus. 44.507
Erinaceorum maritimorum præſenſio tempeſtatum. 628
Erinaceorum dexteritas. 612
Eringitis herbæ vis mirifica. 218.377
Erinnys Adraſtiæ miniſtra. 232.
Eriphyles mundus muliebris direptus. 206
Errantium ſtellarum quanti ſint anni. 150
Eryggion miræ efficaciæ. 377
Erynnides quæ dicãtur. 445
Etiam in minimis eligendũ quod melius eſt. 427
Euclidis modeſtum reſponſum fratris iram frangẽs. 455
Euctus & Eulæus amici Perſei ab ipſo occiſi ob importunã obiurgationẽ. 303
Euelpis fortuna. 58
Euentorum differentiæ. 137
Euentis rerum ſe accommodare, prudentis eſt. 15
Euergetæ beneficii. 93
Euphoriom vetulæ concubitor. 25
Eupolis poeta. 266
Euripides de numinis vindicta. 213
Euripides deos eſſe negare aperte cum auſus. 127
Euripidis ſententia reiecta. 195
Euxini ponti commoditas ad marinorum piſcium fœturam excipiendam. 632
Ex nihilo nihil fieri irriſum à fœneratoribus. 245
Exacta vitæ ratio inutilis. 347
Examinator Iſocrates. 671
Excuſandi formula. 414. 420
Exilium diogeni anſam philoſophiæ præbuit. 12
Exilium & pecuniarum iactura quò proſint. 317
Exilia, bellorũ ſeminaria. 72
Experientia quibuſdam in rebus neceſſaria vt bene adminiſtrentur. 507.512
Experimentũ quid eſt. 166
Expiationes animarum. 231
Expiratio quomodo fiat. 173
Expetendorum naturæ differentes ſunt. 24
Exponi infantes quando deſiti. 53

F

Fabrica mundi à quo elemento cœperit. 140
Fabuloſa ſimilitudo. 323
Fallimur à nobiſmetipſis. 255
Falſum teſtimoniũ dicere rogatus, quid reſpõdeat. 421
Falſa etiam probra quemodo cauenda. 324
Famis toleranda ratio. 356
Fame ſua aniculæ paruulos natos educant. 530
Faſtus mundi externus domeſtica omnia mala obtegit. 22
Fatum. 135 *Eius ſubſtantia.* 136
Fauonius, id eſt Zephyrus. 156
Febrientibus amara omnia ſtatim guſtata videntur. 15 *Eorum calor vt leuari videatur.* 215
Febris æſtus rigórque acrior quàm externus. 37
Febris futuræ indicia. 347
Febris quomodo fiat. 189
Febris vt concilietur. 343
Felix dictus Sylla Romanis venuſtus Græcis. 48
Felices eſſe & ſapere, paucis contingit. 300
Felicitas enim non poteſt. 395
Felicitas maiórne fuerit Romæ, an virtus. 44
Felicitas mortuorum vnde colligatur. 651
Ferrum vt induretur. 316
Femur ſiniſtrum dextro non ĩponebãt Pythagorici. 417
Felices foris putati, intus miſeri. 27
Filicitatis opinio homines corrumpit. 368
Ferarum coitus ſtato anni tempore fit. 529
Ferarum nobis vtilitas. 316
Fex empta ꝓpter gloriã. 338
Fici ſicci, multi cibi. 353
Figuli opprobrium obiectũ Agathocli. 446
Figulus figulo inuidere non debet. 329
Figuræ mathematicæ quinque ſolidæ. 140
Filius patrem criminãs. 661
Filij quum maiorum poſſideant bona, meritò etiam eorum luunt ſcelera. 220
Filij vnde parentes auaros oderint. 4[illegible]

Filiorum cura Lycurgo quã ta fuerit. 678
Filiorum pœna ob delicta parentum. 213
Filijs ſceleratorum parentũ, propria quadam progeni torum pars eſt inſita. 220
Filios ſuos Saturno immola re prohibiti Carthaginen ſes. 202
Fiſtula Caij Gracchi. 439
Fiſtula ixta poſticum. 468
Flamma pilis leporũ ac ſtup pis paleiſque ſuccenſa fa cilè extinguitur. 436
Flumina nouam ſemper a quam euchentia. 39
Fluminum eundem nemo bis ingreditur Heraclito au ctore. 219.540
Fœminæ an ſemẽ emittãt. 177
Fœminæ quomodo gignan tur, aut mares. 177.178
Fœnerator & pẽdo colla. 241
Fœnerator igni ſimilis. 246
Fœneratoris tanquam præſi dium non recipiendũ. 243
Fœnore pecuniam accipimus non ob indigentiam, ſed luxus cauſa. 242
Fœtor oris hieroni obiectus. 325
Fontis in Thracia mira na tura. 545
Fores alienæ nam introſpi ciendæ. 473
Forma quid. 132
Forma mundi. 138
Forma ſtellarum. 143
Fornicarum admirandum ingenium. 602
Fornicarum vitæ ſimilis a uarorum vita. 400
Formido comes vehementis appetitionis. 30
Fortis fortuna. 50
Fortuna quid ſit. 136
Fortuna Alexandro inimi ca. 67.102.106
Fortuna Cæſaris. 50.51
Fortuna & ſapiẽtia rerũ ſi millimarũ effectrices. 44
Fortuna & virtus inter ſe diſsidere ſolent. 45
Fortuna plurimum veneris habet. 49
Fortuna præcipue Alexan dri imperio cenſetur. 89
Fortuna publicæ adiutus mi ra patrans, ſua ſorte de cidit. 61
Fortuna qualis Romam in-

greſſa. 47.48.
Fortunæ quid ſit. 44
Fortuna rectè vti, ſupra fortunam eſt. 97
Fortuna virilis & muliebris. 49.58
Fortunæ anteuertere qui poſſint. 35
Fortunæ bonorum trophæum Sardanapali vita out monumentum. 83
Fortunæ de Romæ euectione contentio. 47
Fortunæ delubra.. 49
Fortunæ nomina diuerſa. 58
Fortunam dexteram ſe appli cātem, indocti ad læuam conſtituunt. 11
Fortunata Alexandro fuiſſe videri quæ poſſint. 94
Forum inferis non abſimile. 245
Frictionum vtilitas. 351
Frigida flammâ cor atrum fabricans. 216
Frigidæ potio. 342
Frigidam potans, arteriam corrumpit. 279
Frigidiſſimi ſunt mortui. 571
Frigiditas extremorū partium ſalubris ne ſit. 333
Frugalitatis aſylum. 244
Frugalitas quibuſdam ruſticitas dicta. 274
Fragum vſus ex Græcia in traſmarinas regiones delatus. 569
Fruteta odorata ſuaueolentiam diu retinent etiam acciſa. 33
Fugientem hoſtem Lacedæmonii non inſequuntur. 446
Fulgentiæ vi fiant. 153
Fulgur citius erumpit quam tonitru. 374
Fulgura & fulmina quomodo fiant. 153
Fulmen geſtans Heracliæ tyrannus Clearchus. 93
Funarius in Platonis æde pictus. 27
Fungi Italici. 338
Furari non de aceruo, ſed de ſemine. 271
Furii Camilli audax facinus. 49. fortuna. 62
Furor fanaticus. 175
Furtum Arceſilai, pecunia quàm ipſe ſub ceruicali Apellis ægrotantis ſubiecerat. 288

G

Galeorum piſcium philoſtorgia. 634
Galeritis omnibus criſta ineſt. 328
Gallinæ ſcalptura præ cybis appoſitis. 4'3
Gallinarum circa pullos ſuos cura. 531
Gallus infeliciter pictus verum gallum procul abigi deſideret. 292
Ganyctoris Nauclet ij filii homicide à cane proditi. 607
Garrulitatis vitium curioſitatem ſequitur. 470
Gelo & Hieron Siciliæ tyranni. 201.20
Gemini quomodo naſcantur, trigeminíque. 179
Generationes animalium variæ. 184
Generationis inſtrumenta, abſoluta ſunt. 533
Genitale viri ex fauilla ſurrectum. 59
Genitorum maculas non ſemper filij referunt ſed quandoque nepotes. 228
Genitura ſeu ſemen an ſit corpus. 177
Genius Romanorũ qualis. 61
Genij bini hominibus dantur. 29
Genii & heroes. 130
Geßiſſe rempu. non ſufficit, ſed gerere. 509
Geſta priſca Romanorum obſcura. 65
Glandiferæ regiones lupos alunt. 563
Glaucus tyrannus. 212
Gloria qua re molienda. 379
Gloriæ ac regni mala. 21
Gobryæ factum. 259
Gorgiæ ſententia non probata. 289
Graduli dictæ quædam aſſentatriculæ Cypriæ. 258
Græci aliquando ad extraneos iudices appellarunt. 526
Græcorum inter ſe diffidentia. 526
Græcorum logi & argutiolæ. 57
Græcos virtute, Barbaros vitio internoſci voluit Alexander. 73
Grana Cnidia & Scamonia. 360
Grandines vt fiant. 154

Granicus annus. 67
Gratiarum nomina vnde dicta. 381
Grauedinoſi non odorantur. 170
Grauedo, morbi nuncius. 344
Grauida ſcelerata donec pariat, in carcere ſeruanda. 203
Grauidis mulieribus præbenda quæ appetunt. 558
Græmiū Iouis, prouerbiū. 21
Gruum induſtria in volatu. 601
Gubernator Balenæ ductor. 631
Gubernatoris boni exemplum. 35
Gubernatoribus maxime neceſſaria experiētia 507
Gubernatorem peritum quid efficiat. 507
Gulæ probrum. 345
Guſtatus vt fiat. 170,173
Gygis diuitiæ. 19

H

Habitatur luna, quomodo & hæc terra noſtra. 150
Hades cur dictus orcus. 303
Hæredipetarum copia. 536. 537.
Halcyonum induſtria quanta. 636. *Vide Alcyon.*
Hamus vt muniendus in arundine piſcatoria. 622
Hamiæ piſces vnde dicti. 629
Harmonia mundi varia ac multiplex. 29
Harmotii noui ſcitè cantatæ energia. 85
Haſtæ figura ſignum Spartanis conueniens. 228
Haſta percuſſus, eadem percuſſorem tollens. 193
Hector Paridem fratrem obiurgans. 311
Helicō Cyzicenus à Platone Dioniſio commēdatus ſed caute. 419
Helicon de homine quid ſenſerit. 457
Hephæſtion ab Alexandro reprehenſus cum Cratero ſimultates exercens. 90
Hephyſtion Alexandro infenſus. 96
Hephyſtioni os ab Alexandro obſignatum. 81

Heraclidarũ familia apud Arginos primaria. 97
Heraclitus aqua intercute laborãs ex imbre ſiccitatẽ ſibi fieri volebat. 364
Heraclitus fluuius, in quem nemo bis ĩgrediatur. 219
Hercules Alexandri ex Barſine nothus. 412
Hercules cercopibus delectatus. 280
Hercules Omphales peplo veſtitus. 494
Hercules reges luctãtes. 272
Hercules tragicus menandri. 178
Herculis Antiſthenai præceptum filiis. 426
Herculis erga Græcos merita. 216
Herculis furtum poſt mille annos ab Apolline vindicatum. 214
Herculis genitura mirabilis. 52
Herculis indigna mors. 129
Herculis labores. 101
Herculis mos, improbos affi cere ſupplicio. 424
Herculis quieſcentis habitus. 601
Hermes Andccidis. 662
Heroes & genii. 130
Hermoneus ad Xenophanem lagi. 413
Heſiodus de emulatione. 26
Heſiodus de tenellis virginibus. 7
Heſiodi canis, occiſores domini ſui prodens. 607
Heſiodi ſententia de odio inter ſe figulorum. 39
Hiatus immenſus apud inferos. 234
Hieron amicos immolans. 298
Hieronis Xenophontici ſententia de amico. 252
Himerius aſſentator Athenienſis. 281
Hipparchi Piſiſtrati filii ſomnium. 209
Hippocraces quem morbum indicet grauiſſimum. 439
Hippocratis dictum. 344
Hippolytus venerem procul ſalutat. 380
Hippomachi aliptæ dictum 395
Hippopotamorum & Cico-

niarum legem diſpar ingenium. 591
Hirundo non recipienda hoſpes. 480
Hirundines parricidium accuſantes. 206
Hirundinum induſtria nidis conſtruendis. 600
Hirundinum eg:ſtio. 591
Hiſcere vt non audeamus, quî fiat. 320
Hiſtrio dictus Scipio, lælius vero poeta. 525
Hoc ego non patiar, nemo vſurpare poßit. 26
Hodie mortuus, cras etiam mortuus erit. 440
Homerus de improuiſis caſibus. 31
Homerus redargutus. 103
Homeri verſus de Agamemnone vaticinium de Alexandro. 77
Homerici verſus acephali. 471
Homo, animal natura mutabile. 419.457
Homo, animantium omniũ præſtantißima eſt natura. 126
Homo ne vnus dicatur ad finem vſque. 219
Homo felicitatis opiniõe corruptus ſuperbißimus. 368
Homo, niſi vult, fœnerari cogi non poteſt. 247
Homo quando & quomodo incipiat perfici. 186
Homo quare Græcis dictus φώς 393
Homo vnus ciuitate mutabilior. 219
Hominis eiuſdem perpetua velut mutatio. 219
Hominis ignauia præ quibuſdam animantibus. 248
Hominis partes duæ. 384
Hominis præſtantia. 532
Hominem delphinus ob hoc diligit, quòd homo ſit. 639
Homine nihil calamitoſius, homeri ſententia. 384
Homines omnes, populares noſtros municipeſq́; eſſe putare debemus. 72
Homines quare brutis ſalaciores. 555
Homicida infandus, 93
Homœomeriæ, rerum principia. 117

Honorarium & honorari, Græcis γέρας *&* γεραίρειν *dicatur.* 305
Honoris tẽplum Romæ. 49
Honorum cupidi. 19
Hordeum vbi ſerendum. 550
Horti penſiles. 101. 102
Hoſpitio deos ſuſcipientium honor. 216
Hoſtis ad cœnam non vocandus. 413
Hoſtium reſpectus quàm nobis ſit vtilis. 319
Humana natura multimodis coercetur ne male agat. 226
Humanæ naturæ corruptio præ brutis. 527
Humanæ vitæ tempus velut momentum apud deum eſt. 208
Humanæ iuſtitiæ metæ. 200
Humanum nihil purum aut ſyncerum. 29
Humanum nihil putandum nobis alienum aut intolerabile. 32
Humanum omne ingenium ex ſe contentionẽ & ſuſpicionem gignit. 328
Humida cum agitantur frigent, mare calet. 546
Humorum abundantia corpus morbis obnoxium reddit. 343
Hyampea petra. 214
Hyems & æſtus quomodo fiant. 145. 156
Hyænæ fel non omnino inutile. 204
Hyle, quid. 115
Hyperidis oratoris dictum. 296
Hypidis oratoris vita. 643
Hyrcani piſces. 101
Hyrcanos connubia docuit Alexander. 70

I

Iani porta clauſa. 57
Iaſſenſis delphini miranda hiſtoria. 640
Ibis iam ſenis natura. 509
Ichneumon Crocodilo inſidias parans. 631
Ichneumon quomodo ſe ad pugnam armet. 600
Idia fortuna. 58
Idea quid. 121. 131
Idem diu nihil durat. 218
Idmon Samius. 214
Ieiunium eſſe à malitia. 459
Ignis ad quid vtilis. 317

Ignis, potiſſimum condimentum. 257
Ignis & gelu apud inferos. 237
Ignis humidus inueniri non poteſt. 568
Ignis ne an aqua vtilior. 565. & dein.
Ignis res leuiſſima. 131
Ignis vtilitates. 570
Ignis vbi plus ſit. 568
Ignem gelidum deus facere non poteſt. 127
Ignem igni addere prouerb. 335
Ignem languidum à praualido hebetari. 149
Ignem principium rerum ponentes. 1:0
Ignoſcentia, mutandorum morum magis initiũ quàm vltio. 448
Ilias & Odiſſea Alexandro pro viatico. 69
Ilotes Laconum. 439
Imber, noua aqua. 540. 541
Imbris venturi ſigna. 347
Imaginum ſacrarum crimen. 660
Immedicabilem malitiam Deus confeſtim punit. 261
Immolatrix diuinatio Pythagoræ improbata. 176
Immortalitas animæ. 164
Imperium non ſpatio ſed ſtabilitate metiendum. 368
Imperii fructus maximus celeriter quæ velis efficere. 374
Imperii palpitatio Alexandro mortuo. 90
Imperii præcipuum bonum apud imperitos. 369
Imperia quibus ſint deferenda. 516
Imperitorum animæ. 164
Impigrum eſſe ad laborem. 349
Impiorum ſedes poſt mortem. 394
Impietatis rea Phryne quomodo liberata. 695
Improbitas quando improbitate retalianda. 421
Improbi ſuapte affliguntur conſcientia. 210
Improborum ſimultates ſuſcipere 425
Improuiſa fortius feriunt. 31

Impudens in oculis non κόρας habet, ſed πόρνας. 408
Impudicitia filiæ an in patrem redundet. 13
Impuniti ex hoc ſeculo exeuntes vt poſtea puniantur. 232
Inambulationes poſt cœnā. 358
Inane aut vacum an ſit. 133
Incidere in molares deorum. 196
Incommoda in commoda vertenda. 11
Indocti & ineruditi fortuna elati, caducifiunt. 375
Inediæ certorum dierum inconſultæ. 361
Inertia ſalubris non eſt. 362
Infans in vtero an animans ſit. 181
Infans recens editus quam miſer ac deformis. 534
Infinitas, rerum principium Anaximandri ſententia. 116
Infantes vnde alantur in vtero. 182
Inferiæ & placationes animarum. 210
Inferorum res. 230. 231. 232. &c.
Infortunii participem eſſe cōuenit amico, non iniuſtitiæ. 290
Ingenia excellentia quandoque non mediocriter exorbitant. 202
Ingenia quæque præſtantiſſima adulatoribus obnoxia. 255
Ingurgitationis pudor ineptus ac noxius. 345
Inimicus pleráque magis intelligit quàm amicus. 325
Inimicum laudare quam vtile. 327
Inimicum ne vlciſcaris. 326
Inimicum vt vlciſcaris. 319
Inimicum vt crucies. 320
Inimici plus docent quàm amici. 325
Inimici tolerandi. 329
Inimicorum etiam habenda ratio. 315
de Inimicis magis quàm ſolliciti. 318
Iniuſtitiæ coætanea vindicta. 208
Iniuſtitię genus extremū. 258

Iniuſtus nemo ſapiens. 211
Iniuſti quando fiant homines. 226
Ino tragica. 211
Inopiæ conſolatio. 13
Inſomnia attendenda. 348
Inuidia quid. 468
Inuidiam fugere potentibus difficile eſt. 435
Inſaniæ primus gradus. 406
Intelligentia etiam brutis ineſt. 608
Intercapedo lunæ qua à ſole diſtat. 150
Interficere poſſunt hoſtes, incommodo afficere non poſſunt, Socratis dictum. 33
Intermiſſio vbi nunquam danda. 512
Interrogationes Alexandri pueris ab legatis Perſarum ad partem ſuum philippum. 101.102
Inuerecũda locutio culpata. 324
Inuidia quid. 468
Inuidia æmulatio & contentio in omni republica. 315
Inuidia fumo ſimilis. 499
Inuidia popularis 21
Inuidia, potentiæ comes. 425
Inuidia ſenibus non ita metuenda. 498
Inuidiæ non ſemper credendum. 500
Iocus Philippi feſtiuus. 335
Ioci acerbi. 322
Iolaus ex decrepito repente validus. 575
Ionica philoſophorum ſecta. 116
Ira facit peccata videri maiora. 449
Ira frigore offuſo deſinit. 436
Ira in ſenibus repubeſcit. 430
Ira leuibus de rebus naſcens. 436
Ira metu admoto extinguitur. 436. *& ſubit oborto gaudio, ibidem*
Ira nemini parcit. 438
Ira multos ſuſtulit ante vindictam. 446
Ira quid affectet. 456
Iræ deorum tanquam flumina confeſtim euaneſcen-

tes poſtea emergentes. 215
Iræ impetus moderandus. 199
Iræ medicamentum. 450
Iracundia ferri non poteſt in coniugio, ebrietas poteſt. 454
Iracundiæ habitus. 435
Iracundorum hominum indicia. 457
Iracundiores ferè quæ ſint. 442
Iraſcendi aſſiduitas quàm perniciosa. 435
Iraſcendum ne ſit amicis. 296
Iris, arcus cœleſtis. 154
Iſæi oratoris vita. 672
Iſmenias tibicem bello captus. 83
Iſmeniæ diuitiæ. 25
Iſmeniæ cantui hinnitum equi prætulit Anteas Scytharum rex. 83.84
Iſocrates cur rempublic. non attigerit. 666
Iſocrates quanti doceret. 667
Iſocratis vita. 665
Italica ſecta. 121
Ithacenſes ob Vlyſſe vexati. 214
Iudicium animi domeſticum. 270
Iurare pro alio, aut falſum teſtimonium ferre, nec pati rogari debemus. 415
Iureiurando ſic fallendos viros, vt pueros talis, Dionyſii tyranni dictum. 76
Ius in paruis violandum, vt in magnis ſeruari poſſit, Iaſonis dictum. 363
Ius ſi violandum, imperii cauſa violandum ſit. 359
Iuſtitiæ laus. 371
Iuſtum videri qui non ſit extremum in iuſtitiæ genus. 258
Iunonis Leucadiæ ira quam grauis. 215
Iupiter Stoicorum omnia obit. 514
Iouis ambitus, duodecim annorum. 150
Iouis dolia bonorum & malorum vbi poſita. 627
Iouem ſe vocari paſſus De-

metrius. 92
Iuuentutis inſolentia legibus caſtigata. 490
Ixentria fortuna. 58
Ixium Iunonem inſequens, in nubem incidit. 379

K

κατήτειρα *quæ dicatur.* 408
κείρασθαι *quid ſit.* 623
κείρας *etiam ſetam Græcis ſignificat.* 623
κόρο πλάστης *quid ſit.* 623
κόρη *quid ſignificet.* 408
κοσμος ἄκοσμος 45

L

Laborem ſuauem faciunt honores & gloria cum poteſtate coniuncta. 12
Labrax piſcis quàm animoſus. 623
Lacedæmonii plurimum ſenibus deferebant. 521
Lacedæmoniorum lepidum dictum in beneficio à ſe præſtito. 289
Lacedæmoniorum mos pugnam ineuntium. 446
Lacedæmoniorum pactum cum Antipatro. 290
Lacedæmoniorum ſtatus paucorum poteſtas. 579
Lachare ac Ariſtone orti Athenis inglorii. 217
Lachryma à ſanguine turbato proliciuntur. 554
Lachrymæ ceruorũ & aprorum differunt. 554
Lachrymæ & ſudores vnde fiant. 186
Laconum frugalitas ac valetudo. 346
Lacteus circulus. 151
Lactis exuberantia turgida lupa Romuli, magis quam aleret, quàm quo aleretur, quærens. 54
Lactis generatio. 533.534
Lactis potus vitandus. 354
Lacus aureus, plumbeus, terreus apud inferos. 237
Lycidis Argiuorum regis mollities. 324
Lacydis liberalitas in Cephiſocratem. 288
Lærte vita contubernales habet mœrorem & ſ...diam. 7
Lætandi cauſam omnes habemus. 37

Lagiſsie Iſocratis amica. 671
Lais meretrix. 338
Laius ab Oedipo de interfe ctus. 476
Lamentantibus moleſti con ſolatores. 270. & 271
Lamiarum oculi emiſitii. 427. 462
Lampis cuiuſdam dictū de diuitiarum ſuarum au ctu 497
Lapides inuiſibiles deci duos è cœlo in terra re ſtingui. 143
Lapitha Stoicus imperterri tus. 574
Latonæ fabula in lupum mutatæ. 564
Lauari plures quàm vngi volunt. 25
Laudare tam amico compe tit quàm adulatori. 257
Laudari de his quæ nobis non inſunt, bonis mole ſtum eſt. 270
Laudandi non ſunt alii a pud eos quos libere corri pimus. 308
Laudans adulator maxi me cauendus. 273
Laudatores quomodo admit tendi, aut non. 426
Laus obiurgationi admiſ cenda. 308
Laude quidam magis quàm obiurgatione caſtigan tur. 311
Laudes at improbis proficiſ centes cauendæ ſunt. 425
Lectionis exercitatio quàm vtilis. 351
Lectus Lycurgi qualis. 678
Leo, ſocium animal. 613
Leonis Byzantini dictorium. 321. 322
Leones & aquilæ inambu lantes vngues introrſum vertunt. 473. 599
Leoſthenis de potētia imperij Alexandri eo mortuo f.a ctum dictum. 89
Leogoras Athenienſis pater Andocide. 660. 661
Leproſi cur fiant qui per roſ cidas herbas nudi ince dunt. 545
Lepus marinus exitialis ho mini, à nullo necatur 938
Leporum fœcunditas. 245
Leporum induſtria. 611
λάθε βιώσας. 394
Lethe apud inferos q̄ ſit. 234

Leuctrica

Leuctrica pugna maximo omnium oblectamẽto fuit Epaminondæ. 496
Lex omnium regina. 370
Lex vetans vſuram. 242
Leges humanæ multæ ridiculæ. 197
Leges Lacedæmoniæ. 167
Leges non arbitrio, ſed pugna ſcriptæ. 694
Leges Platonis pauci legũt Alexandri legibus multa hominum milia vtuntur. 71
Liber vna macula ſordeſcẽs non aſpernandus. 651
Liberè admonentes perquã rari. 252
Liberæ ex Phœnicia allatæ. 569
Liberè loqui amicis quid ſit. 293
Liberis operam daturos qualiter oportet affectos eſſe. 225
Libertas dicendi adulatorum. 278. & *dein.*
Libertas intempeſtiua. 293
Libertas iucunditate morum condienda. 294
Libertas loquendi propria amicitiæ. 260
Libertas moderanda. 295
Libidinibus ac voluptatibus inuincibilem ſe Alexander præſtitit. 95
Lineæ per quas viſio fit. 154
Lingua ſimplex ac leuis ſemper habenda. 441
Linguæ cuſtodia quàm difficilis. 325
Linguam habere vinctam. 320
Linguam ſibi amputans, ne patuam proderet. 694
Ligneus murus Athenienſium. 244
Liſſi ſcopulum præternauigare. 326
Lites vnde naſcantur. 388
Liuor in omni republica. 315
Locrenſes virgines Triam mitti ſolitæ. 215
Locrenſium damna, eorumque compenſatio. 205
Locrenſium lex contra curioſos. 469
Loculamentum ſeu conceptaculum. 134
Locupletes qui ſint. 8

****

Locus quid ſit. 133
Locum cedere ſedendi aut dicendi in concione, nonnunquam adulatorium eſt. 176
Loqui orygem quo dic momentóque ſidus canis oritur. 618
Loquaces quomodo deuitandi. 414
Loligo apparens & polypus, tempeſtatis indicium faciunt. 551
Lucifer venus. 143
Luctus honorem à Ioue poſtulans quid retulerit. 648
Luctus quàm moderandus. 648.& dein. 649
Luctus Phaethontis quanto tempore dilatus. 215
Luculli & Pompeij inter ſe æmula dicteria. 494
Luculli ſeneſcentis ignauia. 511
Lugendos non eſſe infantes. 653
Luna habitata ſicut hæc noſtra terra. 150
Lunæ ambitus, triginta dierum. 150
Lunæ deliquium. 149
Lunæ ſpecies, & cur terra videatur. 150
Lunæ ſubſtantia. 148. *magnitudo. ibidem forma ibidem. illuminatio.* 149
Lupa orba Romulum & Remum nutrit. 53
Lupæ omnes certo anni tempore pariunt. 563
Lupicida Phoebus dictus. 599
Lupum auribus tenere. 35
Lupi quas regiones non inſiſtent. 563
Luſus adoleſcentium. 402
Lux quàm iucunda. 593
Lux quibuſdam putatur eſſe animi ſubſtantia. 393
Luxurioſorum ædes vt dignoſcatur. 456
Luxus fœneratores gignit. 248
λύσσα canum ſeu rabies. 593
Lychnus Demoſthenis inextinctus. 692
Lyciſcus proditor. 195
Lycon & Scaphius comœdi, Alexandri aqua-

les. 85
Licorna Satileſque Heraclidæ. 216
Lycurgicum patrociniū, prouerbi. 677
Lycurgus iuuentam ad ſueſaciebat ſenibus deferre. 521
Lycurgus ſeries vacauit quos alii maiores natu. 505
Lycurgi leges non atramento, ſed ſato conſcriptæ. 676
Lycurgi ſtatua. 202
Lycurgi vita. 675
Lycurgum ſibi aduerſantem dari ſibi petans. Alexander repulſus eſt. 702
Lydiades tyrannus. 202
Lydius currus. 291
Lydius Deus *funiculum moleſtiarum ſoluens.* 299
Lydorum inſtitutum in fame. 356
Lyæus & chornis Bacchi cognomina. 454
Lymphaticus ſeruor ſeu furor. 175
Lyncei proſpicacitas. 318
Lyra & tibia. 358
Lyram concordiæ authorem futuram potius quàm ſeditionis, labentius etiam fabricet artifex. 382
Lyram Paridis Alexander reſpuit, Lyram Achillis habens. 77
Lyſandri ambitio de Ageſilao offenſo. 420
Lyſandri dictum, opus eſſe euiuſdam dictis ciuitate. 306
Lyſiæ oratoris vita. 662
Lyſimachi canis mirè domini amans. 608
Lyſimachi ſitis pernicioſa. 210. 342
Lyſimachi ſuperbia, lancea ſe cœlum attingere dicentis. 92
Lyſimache Mineruæ *Poliadis ſacerdos.* 422
Lyſippi ſtaturii Alexander cœlum ſpectans. 86

M

Magæ *erga Philemonem modeſtia.* 444
Magiſtratum ambientibus nec adipiſcentibus quid reſpondeatur. 21

Magiſtratum quæ vita inſi ſtent. 502
Magiſtratum quem diu geſſeris, deponere difficile eſt. 500
Magno omnia venire in vrbe quærentibus, quid reſpondeatur. 20
Maiora viribus auſi fortunam ne calumnientur. 22
Mala quædam in repub. tolleranda. 327
Maledicēdi vtilitas eſſe quæ poßit. 321
Maledicentia, curioſitatis comes. 470
Mali à malis corripiuntur. 204
Mali ſemper timent. 209
Mali ſemper velut in carcere. 208
Mali ſibi ferunt crucem. 207
Malorum memoria obliteranda. 28
Malorum pœnæ quàm differentes. 236
Malorum ſupplicia quò ſeruiant. 224
Malis ſæpe Deus parcit, à quibus optimos orituros nouit. 205
Malitia ex poteſtate. 374
Malitia immutabilis, citò punienda. 201
Malitia mōgō reueretur inimicos quàm amicos. 319
Malitia ne proſerpat, 194
Malitia non vindicanda malitia. 421
Mala noſtra non tam nobis præſentanea eſſe debent, quàm bona & proſpera. 16
Malitia ſeſe affligit. 206
Malitiæ medicina quando adhibenda ſit, Deus optime nouit. 197
Mallotæ vicus Alexandri malis nobilis. 67
Mammas cur ſtatim petant recens nati. 182
Mamillarum ſitus in mulieribus. 534
Manſuetudo ac tolerantia, diuina virtutis particula. 200
Manes placabantur. 221
Mantous Deus qui ſit. 24
Manus habere ſemper callidas ſalubre putant qui-

dam. 333
Maracāda, gētes inſidæ. 101
Marcus Coriolanus. 49
Mare non adeo amarum hyeme. 546
Mare fluuiatilis aquæ commercio mitteſcit. 620
Mare nihil beneuolum mitéve gignit. 608 *Titanicus & impius locus.* 619
Mare vnde conſtet. 159
Māris caliditas. 572
Maris purgatio. 440
Maris reciprocationes & æſtus quomodo fiant. 160
Maris vtilitas. 569
Marina aqua arbores non nutrit. 539
Marina aqua colata ſalſedinem exuit. 544
Maritima vbi fœturam ſuā potiſſimum faciant. 632
Mares quomodo gignantur aut fœminæ 177
Marſyas quomodo deformitatem in tibiæ cantu corrigeret. 440
Marius Romanis erat pharmacum. 204
Marij fortuna. 48
Marij præſtantia aduerſus Cimbros & Teutones. 61
Martis ambitus duorum annorum. 150
Marſica defectio. 56
Maſaniſſa Apher ſenex validus. 510
Maſcula fortuna. 58
Materia quid. 121. 130
Matrem ſuam Oedipodes vxorem ducit. 476
Matricida execrabilis. 93
Medelæ quædam arcanæ. 220
Mederi alijs volens ipſe vlceribus ſcatens. 306. 321
Medica veſtis. 74
Medicæ deliciæ. 101
Medicina animæ, iuſtitia. 197
Medicinæ ab animalibus brutis monſtratæ hominibus. 617
Medicinæ laus. 331
Medicinæ quicquid vtile, idem & iuſtum cenſendum. 220
Medicinas ſibi ſuas bruta norunt ac parant. 557
medicus ne aliena mala, eàque pudenda curioſus inueſtiget. 468

medicus non de omnibus conſulendus. 366
medicus vnus pluribus aæquamdus. 331
medicus per viam ſæpe longè diuerſam ad curandum morbum procedit. 220
medicus ſecans carnem à geſticulatione abſtineat. 297
medici illuſtres. 468
medici impoſtoris Pharmacum morbum auget. 396
medicorum ac philoſophorum an diuerſa ſit profeſſio. 332
medicorum mos in ſectione. 312
medius adulator. 292
megabyſus ab Appelle irriſus. 23. 276
megarenſis viri arietem eſſe præſtare, quàm filium. 401
megarenſes Alexandrum *ciuetate donarunt.* 577. & *dein.*
mel mordicans vlceroſa. 278
melanthius paraſitus. 258
meliora in voto, deteriora in expectatione. 30
μιμαλλόνες *virgines.* 520
memactes cur dictus deorũ rex. 445
menandri conſilium in re triſti. 32
menandri opinio de Genio. 29
menandri ſententia de vitæ traquillitate. 9
menandrium dictum, neminem poſſe ſibi perſuadere hoc ego non patiar. 36
mendacia fœneratorum. 246
menedemus Iſclopiadis amicus. 269
menelaum protegens mineruua. 100
meneſæchinus Lycurgi criminator. 679
μενοεικής *homericum poſt cœnam adhibendum.* 358
menſæ ſecundæ ſtudioſorum quales. 358
menſis perfictus, ab luna ad intermenſtruam. 150
mens, idem & Deus. 118
mens monas eſt. 119
mens mundi, Deus. 121
mens omnia digerens. 117
mens ſola cernit, audit. 88

mentis ſinum. 57
mentis ſedes caput. 124
mentis templum. 44
mente aliò auerſa ſæpeſen-ſus obiecta ſua non percipit. 587
menſtruæ occultationes lunæ vt ſiant. 149
mentiri, ſecundum delictum eſſe: primum debitorem eſſe. 246
mercuriis communis. 379
mercurii & veneris ambitus, duodecim menſiũ. 150
mercurij ſtatuæ quomodo depingantur. 526
mercuriorum confractorum crimen. 660
meridianus circulus. 142
merops tragicus. 6. 286. 374
meſoromaſdes apud Perſas. 370
meteoron conſideratio. 151
meticuloſi probrum vbi non metuendum. 413
miciinecis vltrix ſtatua. 205
milceades tyrannus. 202
milichios quare dictus deorum rex. 445
militaris concio ſenes conuocant, nõ adoleſcẽtes. 490
mille annis dilata furti vltio. 214
mimi cuiuſdam mirus canis. 615
minerua menelai tutrix. 100
minerua tibias quare abiecerit. 440
minos Platonis, Iouis filius. 197
minos tibiam amouit à luctu. 356
mira elephanti docilitas & clementia. 604. 605
mirabilis vitæ in melius reformatio. 229
miſeratio à philoſophis nonnullis improbata. 14
miſericordiæ motus in crimen raptus. 83
mithridates aduerſus Romanos. 61
mithridati regi adulantes, illi ſe ſecandos tradiderunt. 275
mixtio & temperatura elementorum. 133
modicùs ſit vini vſus. 354
mœchis infeſtæ apes. 562
mœſtitiæ, voluptariæ vitæ comes. 4
in Molares deorum incide-

re. 196
Molendo curſe cleanthes ſuſtentaret. 248
Mollienda vt ſit obiurgatio amici. 311
Mollia omnia marina animantia rigoris impatientia. 551
Monedula monedulæ aſsidet adagio. 171.
Monſtra quomodo fiant. 178
Montem Atho in Alexandri ſimulachrum conſtituere Staſicrates architectus meditabatur. 86. *Ei mōti minatus Xerxes.* 438
Morbi non omnes taciti adueniunt. 344
Morbi non tam multa nobis adimunt quàm voluptates. 341
Morbi parum honeſte ſecretā curationem volunt 304
Morbi venturi indicia. 348
Morborū grauitas vnde. 343
Morborum perniciosiores qui. 385
Morbis paternis vt obnoxij fiant filij. 224
Morbi vt fiant. 190
Morbi corporis quò prosint. 317
Morbos ſecretos quidam medicis oſtendere nolunt nec ſe morituri ſint. 468
Mordacitas verborum dicenti ipſi periculoſa vitanda. 298
Morſus laſciuientium mulierculārum. 282
Moriendi ocium, iocus Epaminondæ. 365
Mors vnde fiat aut ſomnus. 186
Mors, caliditatis deſiderium. 570. 571
Mors & ſomnus vtrius ſit, corporis ne, an animæ. 187
Mors malorum non pœna, ſed finis pœnæ. 207
Mors, trāſitus ad vitæ conditionem meliorem. 35
Mortis contemptus, quàm bonum viaticum. 35
Mortem parentum auarorū vnde optent liberi. 402
Mortem ſibi conſciſcentes auditores Hegoſiæ. 538
Mortalium omnium ingenium contentionem ex ſe gignit. 328
Mortui frigidiſsimi ſunt. 571

Mortuus triduanus reuiuiſcens. 229

Mortuorum animæ vt expięntur. 222

Mox Perſarum. 359

Mores alii aliter tractandi. 312

Morum difficultas vitanda. 458

Morum & ſtudiorum ſimilitudo conciliatrix amicitiæ. 259

Moralis philoſophia. 114

Motus quid. 134

Motus animæ. 164

Motus omnis in ſex modos tributus. 156

Motus principium habentia, interitum etiam cupere poſſunt. 115

Mugilis piſcis piſtis ĩduſtria in eſca præcipienda. 623

Mulæ recalcitrãs Cteſiphon pancratiaſtes. 442

Mulæ cur ſteriles. 180

Mulier frequẽtius veneri indulgẽs cur nõ cõcipiat. 178

Mulieris albæ partus niger. 228

Mulieris cuiuſdam improbitas menſem conniualem euertentis, modeſtè tolerata. 21

Mulieris forma, ne quem decipiat, nõ contẽplãda. 476

Mulieris optio promiſſa in re nefaria. 423

Mulieres abortum procurantes. 361

Mulieres cur ſterileſcant. 180 181

Mulieres nobiles quàm appetantur. 338

Mulierum Carthaginẽſium, capita raſa in machinarum vſu. 423

Mulierum nobiliũ amor. 338

Mulierum perturbationes. 7

Mulieres Romanæ mundum muliebrem ſiue in donum Apollinis conuertendum dedere. 243

Mulieres viris iracundiores. 442

Mulierculas um captura 274

Mullicida Diana. 638

Mulus publicè ab Atheniẽſibus ali iuſſus. 608

Mullum Eleuſinæ ſacerdotes pro ſacro colunt. 638

Muli aſtutia. 610

Muli non prolificant. 590

mundus ad quam ideam fa-ctus. 198
mundus an corruptionis ſit immunis. 139
mundus an ſit animans. 139
mundus cur cernuus. 141
mũdus ſanũ ſanctiſſimũ. 38
mundus quo modo coagmen tatus. 122
mundus viſibilis, Deus. 129
mundus immundus. 45
mundus miſeriarum recon ditus. 385
mundus vnde alatur. 139
mundi compoſitio. 45 *ſtructura.* 140
mundi partes extrariæ, & nuncubi vacuum. 141
mundi pulchritudo. 124
mundos innumerabiles ſtatuẽtes philoſophi. 123. 138
munificẽtia regum artes pro mouet. 83
murenæ luctus Craſſo obie-ctus. 322. 621
mure nã inſectatus Cato. 328
muriæ vſus ĩ ſalſamẽtis. 542
mures aureis arenulis veſcentes. 401
mures in marinis nauibus facilius quàm in fluuiati libus naſcuntur. 542
muſæ vbi collocarent antiqui. 475
muſca & hirundo nunquam cicurantur. 482
muſica cœnula apud Platonem. 343
muſica ſonis acutis & grauibus conſtat. 29
muſicæ honos ab Alexã. 85
muſonius fœnerator. 247
muſteli marini vinum intra ſe animal gignunt. 529
muſtum frigori expoſitũ dul ce diu permanere. 558
muſtũ minus ferueat, ſi per vindemiam pluat. 559
mutuum olim qui accepit, nunc haud debet, Epicharmi ſententia, cum idẽ ipſe non ſit. 218
mycillus Cratis philoſophi, quã induſtrius cũ vxore. 248
myſorũ ac Phrygũ fines alii atque alii. 332
myſteriorum cereris violato rum crimen. 660

N

Naſicæ dictum de ſecuritate Romanorum iam cũctis hoſtibus ſubactis. 319

Naſturtium & olea. 340
Natura quid ſit. 114.137
Natura conſulenda ſua cuique. 24
Natura duce ſequenda. 26
Natura non abiicienda. 33
Natura muneri, denarius. 118
Naturæ arcana inculpatò rimeris. 465. *& dein.*
Natura dictū bruta magis quā homines ſequūtur. 527
Naturæ requiſita, communia ſunt etiā diuitū. 404
Naturæ magnæ aliquando exorbitant. 202
Naturalis philoſophia. 114
Nauigantium nauſea. 9
Nauigatio proſpera, in bonis ponenda. 17
Nauis actuaria onerariáque recensfacta fluctibus cōmitteda non eſt. 55
Nauis deliaca ſemper eadem. 497
Naues cur hyeme tardius agantur in fluminibus. 545
Naues inſignes inſcriptionibus. 574
Nauſea mare nauigātiū. 547
Neceſsitas an eadem & fatū. 135. *Eius aſſentia. ibi.*
Neceſsitatis cauſa non exercetur fœnus, ſed luxus. 242
Negandi quòd petaris, ratio expeditiſsima. 423
Negādi ſpecies, ſilentiū demiſſus vltus cauſa. 418
Negocia ſubalaria. 291
Nemeſim ī tergo portare. 322
Neomeniæ & Calendæ dies nefaſti ab vſurariis redditi. 243
Nephalia ſacra Bacchi. 356 459
Neptunus tridentifer vocari ſe paſſus Clitus. 92
Ne quid nimis. 337
Neronis anima quàm cruciata. 239
Neronis ornatus tragicus. 272
Neronis, temperantia monitu Senecæ. 454
Neronem adulatores perdiderunt. 272
Neſtor ex Neleo. 227
Neſtoris ſenis fortitudo. 501
Neſtori ſimiles conſiliarios decem ſibi optabat Agamemnon. 505
Niſi Alexander eſſem Dio-

genes forſitam eſſem, interpretatum. 78.373
Niciæ pictoris ſui ipſius vel ut oblimio præ oblectatione operum artis ſuæ. 495
Nicoclis Regis Cypri liberalitas. 663
Nicomedes Bithynius. 89
Nicoſtrati Argiui fortitudo ac conſtantia. 423
Nidi Alcioneiſtructura. 529
Nidor inanis gloriæ. 358
Nigræ veſtes in luctu. 215
Nigri cuiuſdam familiaris Plutar. triſtis exitus. 252
Nihil agere, pernicioſum. 7
Nihil noui inquiunt curioſi. 469
Nili exuperãtia. 161. & de.
Nili incrementum vt præcognoſcatur. 635
Nix Ægyptia 338
Niuem atram Deus facere non poteſt. 127
Niues vt fiant. 154
Nobilibus quomodo negemus quod petunt. 423
Nomades & Troglodytæ carnibus ſolis veſcũtur. 594
Nomina ſuperba ſtultorum tyrannorum. 93
Nominibus citra calumniã vti. 410
Non omnia poſſe turpe non eſt. 421
Non putaram ſperabam, hoc futurum non arbitrabar, &c. vt ne cuiquam dicendum ſit quomodo præcaueat. 31
Non ſyllaba, quàm multos nõ pronunciata ſeruituti ſubdidit. 418
Non ſeruorum tantùm liberi naſcuntur laſciui. 401
Noſce te ipſum, Apollinis Pythii oraculum. 255
Noſce teipſum cui maxime præcipiatur. 322
Noſſe, & non noſſe quenquã vtrumque negantis quod peteretur. 421
Natæ auorum in poſteris quarta progenie reddita. 228.
Notiones naturales. 166
Notitia non gloriam modò, verum etiam exercitationem parit virtuti. 391
Nouem dierum abſtinentia mors accerſita. 669
Nouem modò auditores Iſo

crates habuit. 666
Nouitatū percōtatores. 469
Nox iners. 392
non Nox plurimum veneris habet, ſed fortuna. 94
Nox quare Græcis εὐφρόνη dicta. 475
Noxium nihil eſt quod idē ſit honeſtum. 411
Nubes Homericorum deorum. 626
Nubes vt fiant. 154
Numa Pompilius. 48
Eius ſucceſſus. 54
Numerādi ſcientia exercitationem diligentem requirit. 512
Numerus pro mente 162
Numerum parem pro impari non ſumebant Pythagorici. 417
Numeri etiam notitiam bruta habent. 618
Numeros principia rerum dixit Pythagoras. 118
Nuncubi ego talis, exprobratum, vt retalietur. 458
Nuptiæ brutorum. 528
Nuptiariæ & geniales curæ veneri ab Ioue promiſſa. 24
Nutus ſine flagellis quoſdam caſtigat. 448

O

Obæratorum aſylum Dianæ Epheſiæ templum. 244
Obduratio in flagitiis velut in ferro rubigo. 212
Obiurgans, ſe culpa admiſceat. 307
Obiurgatio amici ne fiat coram pluribus. 304
Obiurgatio quomodo in rebus ciuilibus faciēda. 519
Obiurgationem amici ſequatur delinitio ac cōſolatio. 313
Obiurgaturi non omnia perſtringant, nec omnino nec ſemper. 310
Obliquatio circuli ſigniferi. 142
Obſtructiones medicæ friuolæ. 366
Occidere volens, ſalutem attulit. 323
Occultatum quid geſtans, quid id ſit rogatus, quid reſpondeat. 464
Ochus & Artaxerxes fortunati. 67
Ocioſi homines tranquillam vitam non agunt. 7

Ocium ſalubre non eſt. 362
Ocioſorum vita quàm inutilis. 392
Ocriſia virgo captiua. 59
Octauus ne ponendus ſenſus, communis. 166
Octimeſtres infantes nõ pauci in viros euaſerunt. 183
Oculi non inferendi an alienas ædes. 473
Oculorum morbus contagio ſerpit. 265
Oculos non in fronte modò ſed & in tergo haberi debet qui rebus bellicis præſit. 502
Odium non tacum. 330
Odii ſociæ curioſitas & garrulitas. 325
Odora non tam hyeme fragrant quàm æſtate. 557
Odoratus quomodo fiat. 170
173
Oecetes Pythagoreus duas terras ponit. 156
Oedipus cruentus eiectus. 538
Oedipus Sophoclis. 48
Oedipodem curioſitas maximis inuoluit malis. 476
Oeſtrum in aure tauri. 270
Officioſi qualiter eſſe debeamus. 421
Olera pleraq; cibi leues. 353
Oleũ arboribus inimicũ. 539
Oleum floſculorum odoramẽtis additum, vehementiorem vim habet. 343
Oleum, mare tranſlucidum & pacatum facit. 548
Ollæ veſtigium delendum quid indicet. 482
Olympiorum victor cum primo quoque prodeũte committebatur. 20
Omeſtes & manoles Bacchi cognomina. 454
Omnes habemus vnde lætamur. 17
Oneſicriti honos ab Alexandro. 78
Onomademi dictum de inimicis tolerandis. 329
ὄψει aſpectus. 408
Ophtalmia, oculorum morbus. 386
Opithalmia venæ inciſione leuatur. 220
Oportunitas in admonitione obſeruanda. 299
Oppida ſeptuaginta per Ale-

xandrum inter barbaras gentes condita. 71
Opticem piſces norunt. 629
Opulentia res leuis. 403
Oracula pro reſponſis nuncupata. 92
Orationes mercede ſcribebat Dimarchus. 697
Orborum conſolatio. 13
Orchomeniorum vltio. 195
Orcus quare dictus Hades. 393
Ordo & ſitus ſtellarum. 143
Oreſtis furibundi viſa. 168
Orpheus quouſque vxorem ab inferis reduxerit. 235
Oorthagoras Sicyoniorum tyrannus. 204
Ortus & interitus. 138
Orygis capræ mirum. 618
Os infantis cur diducant obſtetricantes. 182
Oris fœtor Hieroni obiectus. 325
Oſori noſtro immodicè pudẽtes nos exhibere non debemus. 413
Oſſa vnde fiant. 186
Oſtrea aperiendi rationem ardea monſtrauit. 602
Oſtreæ vita aut ſtipitis. 361
ὠλακικαὶ Darij. 478
Oua aſſa, multi cibi, e autim attingenda. 353

P

Paguri vt decipiantur. 589
Palma contra pondus aſſurgit. 561
Palpones non audiendi. 425
Panætii laus. 377
Pandeſia vrbs. 65
Panis defectus in conuiuio amicis condicto quàm vrbanè excuſatus. 453
Pannychides Dianæ. 464
Panthea mulier formoſa. 476
Paralios triremis ſacra Athenienſium. 493
Parentum ſimilitudines vt fiant in vtero. 179
Paridis lyram Alexander reſpuit, Achillis lyram habens. 77
παρήρες virgines. 520
Partes animæ, quot. 163
Parthenos fortuna. 58
Partus dolores matrem ab infante ſuo non alienant. 535

Parentum ſceleratorum filiis propria quædam progenitorum pars eſt inſita. 220

Parentes ſæpe prius moriuntur quàm filios adultos videant. 536

Parentum ſceleratorum pœnas filij ſæpe luunt. 213

Partes generales corporis ſingulæ ex quibus elementis conſtent. 185.186

Partes noſtri optimæ. 526

Partes ad generationem & partionem ſpectantes, animo magis quàm verbis cognoſci cur velit Plutarchus. 533

Pariſatis Diabagoæ citharis ſumendæ author fuit. 97

Paſiadæ Byzantii feſtiuum dicterium. 92

Paſtilli odoriferi ad comitiales morbos. 434

Pater ſuus Theſpeſio apud inferos occurrit. 236

Patria Snium communis, orbis terræ. 73

Patriam Cretenſes non à patre ſed à matre vocãt. 513

Patroclus Achillis haſtam poliacam non auſus attingere. 277

Paucorum ſeu opinatum poteſtas apud Lacedæmonios. 579

Pauli Aemilii fortuna. 48

Pauoris vis. 82

Paupertatem fateri turpe nõ eſt. 419

Paupertas oneroſi ſed ſecuri. 247

Pauſaniæ Bizantii ſomniũ. 209

Pauſaniæ matres placandi. 222

Peccatores quomodo puniat Deus. 227

Peccatorum variorum, variæ pœnæ. 237

Pectoris motiones duæ. 175

Pecunia res indifferẽs. 403

Pecuniæ ſtudium animis filiorum inſerentes, eos perdunt. 401

Pecuniarum iactura quò proſit. 317

Pecuniarum inopiam vel vnus amicus bene mirens ſuſtulerit: animi penuriam nemo. 398

Pecuniarum

pecuniarum vſus. 6
pediculi à morientibus recedunt. 256
pegaſus Euripidis. 411
pelliculæ oculis obductæ, tenuatio. 617
pęnæ platonicæ cœleſtes. 496
perdicæ abſtinentia à largitione Alexandri. 102. 103
perdicum aſtutia. 530. 611
perditis rebus non tam in doleſcendum, quàm illætandum communibus. 17
peregrini Reges Romæ. 48
periander tyrannus. 204
pericles peſte perijt. 218
periclis imperium quando latiſsimum. 490
periclis dictum, vſque ad aram amicum ſum, non laudatum. 415
periclis furioſæ contentiones. 506 *Eius moderatio.* 507
periclis prudens factum in anguſtia pecuniaria. 243
periculum ſui ipſius facere. 459
perſæ, matres reuereri, nec eos vxores ducere docti ab Alexandro. 70
perſæ quomodo fontes ſuos puniant. 232
perſarum peculiaria quædam. 73. 74
perſarum rex omnes ſubditos ſeruorum loco habebat præter vxorem. 369
perſarum reges erant, qui per ſe omnia poſſent. 579
perſarum regnum ignauis traditum. 92
perſei calamitas. 31
perſei in mutuanda amico pecunia prudentia. 419
peſtilenti vento aditum obſtruere. 461
peſtis Aethiopicæ mira propagatio. 218
phædra venatrix. 262
phænuntis ſtella, Saturnus. 143
phaethon, Iouis ſtella. 143
phaethontis conflagratio. 151
phaethontis lachrymæ. 10
phaethontis ob luctum barbari ad Eridanum accolentes nigris veſtibus induti. 215
phalaris Acragantinis pharmacum. 204
phantaſia & phantaſton quomodo differant. 167

*****

[illegible] 165
[illegible] 301
[illegible] aſſer 214
[illegible] apud 216
[illegible] 254
[illegible] & Alexis comi [illegible] 492
[illegible] Demoſthenis. 685
[illegible] comœdiarũ ſcri- [illegible] 465
[illegible] aduerſus Roma- [illegible] 61
philippi πυρέπολις. 472
philippi rex à cantore repre- henſus. 298
philippi regis certamen cum fidicine. 84
philippi regis mira modeſtia erga ſibi maledicẽtẽ. 444
philiſcus poeta. 664
philocolax qui ſit. 254
philolaus Pythagoreus de ſole. 145
philopœmen Attali regis amicus. 511
philoſophus libentius princi pem inſtituat quàm priuatum. 382
philoſophi quae vulgo præ- præſtent. 81
philoſophi qui nihil ſcriptũ reliquerunt. 69
philoſophia quid. 113 Eius partes tres ibid.
in philoſophia filij ſimiles pa rentibus. 288
philoſophiæ doctrina. 376
philoſophiæ inſtrumẽtum & tyrocinium, quod ſit. 24
philoſophię ratio duplex. 378
φιλοσοφία quid. 590
philotas parmenionis. 95. 96
philotheſium canticum. 73
philotimus medicus. 310
philoxenus Alexandri dux negotiorum maritimorũ. 414
philoxenus Alexandro leno, acerbè ab ipſo reprehenſus. 81
philoxenus & Gnatho quã impudentes. 389
philoxenus poeta à Dioniſio in latumias. 84
philoxenus poeta Dionyſio ſeniori cur inuiſus 25
philoxeni muſici dictum de diuitijs. 251
philtris ac veneficiis viros

captantes mulierculæ fugienda. 340
phœnias iracundia patrem interficere ſtatuẽtis repreſſa. 341
phocæ coagulum. 204
phocæ in ſicco pariunt. 635
phocion frugi. 399
phocionis reſponſum ad Antipatrum, Non potes me ſimul & amico vti, & adulatore. 418
phocion. 60. annos natus exercitus ducem ſe præbuit. 510
phœnicis cerebrum grauedinem capitis gignit. 357
φῶς quare dictus homo. 393
phygadotherus Archias. 644
phryne Hyperidis amica rea facta, vt liberata ſit. 595
phrynes anus dicterium. 338
phrynes meretriculæ ſtatua. 88
phthiſis morbus immedicabilis. 207
phthiſi aut aqua intercute mortuorum filij vt morbi illi ad ſe non tranſgrediũtur, quid agant. 217
phyleus & Augeas nequam. 227
picæ cuiuſdam mirum. 615
Pictores imperiti. 265
pictorum induſtria. 273
pictorum conſuetudo in iudicio ſuarum picturarum. 432
picus Martius auis ſacra, turundas Romulo & Remo in os inferebat. 53
pili ex equorum caudis aptiores ad funiculos piſcatores, quã equarum. 551
pindarus de Deo. 197
pindari admirator. 619
pindari reſponſum ad ſui laudatorem. 426
pindari ſucceſſorum honor in direptione Thebanũ. 216
pinnotheras piſcis. 630
piorum ſedes poſt mortem. 393
piſcator piſcis quàm aſtutus. 616
piſcatoria arundo qualis ſit. 612
piſcatus damnatus. 598. 599
piſces captos amitti iubebat Pythagoras. 328
piſces dicti homines ſtupidi. 619

piſces dicto audientes. 621
piſces non pingues cibi leues. 353
piſces ſibi mutuo auxiliantur. 624
Piſiſtratus hippocratis filius Siciliæ tyrannus ex crudeli mitis factus. 201
piſiſtratus tyrannidem affectãs à Solone repreſſus. 518
piſiſtrati laus. 444
piſtillum Alexandro in ceruicem inflictum. 107
pithonis Niſilenſis proles haſtæ figura inſignis. 228
Pittaci modeſtia ac patientia. 21
Placabilitas philoſophica. 13
placente locũ relinquere. 335
plantæ, terræ partes. 188
plantæ quomodo in rubro mari creſcant. 540
plato cur in Aeginam exul à Dionyſio ſeniore miſſus. 23
plato de animi & corporis exercitio. 367
plato Dionyſium ſtudio philoſophiæ accendit. 262
plato in Dionyſii amicitia deprehenſus. 12
plato rogatus Cyrenenſibus leges ſcribere. 368
plato quare in Siciliam ad Dionyſium nauigauit. 383
platonis admonitio de reipublicę adminiſtratione. 362
platonis conſtantia. 263
platonis de mundi procreatione ſententia. 45
platonis dicta ad Dionẽ. 302
platonis humeri cõtracti. 265
platonis irati cunctatio iram puniens. 200
platonis modeſtia. 321
platonis oratio ad Dionyſium, magnanimis. 296
platonis reſpublica nulli populo perſuaſa. 71
platonis ſcitum dictum. 349
platonis vtilitas Siciliæ. 391
Plenilunium indagandis feris incommodum. 556
plumatæ tunicula. 74
Plutarchus auctor difficillimus. 240. 429
plutarchus Romæ diſſeruit. 477
plutarchi modeſtia ac verecundia. 533
plutarchi inſtitutio vitæ. 459

plutarchi, patria. 400
Pluuia à tonitrui rigando vti lior cæteris. 543
pluuiæ fœno obſunt. 549
pluuiæ fœno obſunt. 549
pluuiæ impendentis ſignum, ranorum oloiyſmus. 635
pluuiæ vt fiant. 154
pluijs aquis magis quàm aliis ſomnia gaudent. 540
pluuiæ ſignum à formicis. 603
inter Pocula non eſt admonendum. 299
pœna culpa grauior. 325
pœna filiorum ob delicto parentum. 213
pœna maxima apud inferos eorum eſt quorum ob ſcelera filios ſeu nepotes pœna redunderet. 238
pœnæ animarum apud inferos. 232
pœnæ inferorum quàm acerba. 233
pœnæ ſumenda à delinquentibus. 448
pœnas an alij aliorum luant. 227
pœnitentiam noſtram Deus expectat. 200
poetæ maledicentia quàm leniter caſtigata. 444
poetæ & rhetores quomodo repellendi ſi iniuſta petunt. 423
poetarum aſſentationes in Alexandrum. 76
poetarum honos. 677
poetis abſurdiora dicunt Stoici. 275
poetica tacens pictura. 175
Pogoniæ & trabes & areæ & columnæ vt fiant in aere. 152
polemonis definitio amoris. 370
polybius de maſaniſſa. 510
polibij hiſtoria de Gallis. 65
politia quæ dicatur. 577. 578
polypus cur colorē mutet. 552
polypi inertia per hyemem. 598
polypi piſcis verſutia. 627
polypum crudum vorās Diogenes. 567
polypus in terram recurrens quod indicium faciat. 551
polyperchontis dolus. 413
Pompeij & Luculli ingenia diuerſa. 494
pompeii mollitia. 324

pompeij ſtatuas deiectas re-ponens Cæſar, ſuas conſtabilijt. 327
poneropolis ciuitas. 472
papularis ſtatus apud Athenienſes. 579
pori regis vincti ad Alexãdrum adducti, regium dictum. 80. 445
porſena Romanis infeſtus. 56
portæ ciuitatum nefaſtæ & ſiniſtri ominis. 467
poßidēs plura quã ſat eſt 397
poſt mortem manent animã aut ſupplicia aut præmia. 223
poſthumia inceſtus accuſata. 324
poſtulatis fruſtrari vt aſſueſiamus. 416
potētiã comitatur ĩuidia. 425
poteſtas malis moribus coniuncta, moleſtiam adiungit cupiditatibus. 374
potulenta ſuauißima tranſmittentes ad praua ſe conferunt. 17
potus cauendi. 337
præceptor gratuitus inimicus. 324
præceptor vnũ ex pueris corripiēs, alios admonet. 220
præcordia laniare in hepatis marcore. 220
prænotio & anticipatio quo modo fiat. 166
prænotiones quî fiant. 167
præſentia boni cõſulenda. 27
præſtigiũ quod dicatur. 589
prandiũ Alexandri primo diluculo, cœna iam appetente nocte. 93
primi genia fortuna. 58
princeps, Dei ſimulacrũ. 370
prĩceps regulæ cõparatus 369
qui principes quos doctos habuerint. 277
principium & elementum in quo differunt. 115
principium in omnibus rebus potißima pars. 54
priſcus Tarquinius. 48
pro ſe reſpondendi facultas iis promittenda, qui puniendi ſunt. 446
prodici dictum de igne. 341
proditionis vltio. 195
profunditas, nigredinis mater. 564
progenie tandem quarta repræſētata ataui nota. 228
promethei inuētũ ignis. 566

promethei Theſſali ſanatio inopinata. 323
propinationes inter cœnãdũ periculoſæ vitandæ. 413
prophthaſia, Alex. opus. 71
proſerpina vbi rapta. 556
proſpera noſtra tam in numerato habenda quã aſpera. 17
proſperitas vel maximè amicos requirit. 300
pruina, indagini ferarum incommoda. 557
pubeſcentibus timor innaſcitur. 448
publicani non tam infames quàm fœneratores. 246
publicanorum odium quod maximum. 468
p. Nigidius Ciceronis in rep. adminiſtrãda adiuto. 525
pudenda modò permouentes cibi. 283
pudor adoleſcentulorum ad meretrices inductas. 356
pudor alius vtilis, alius inutilis. 410
pudor ſtupidus. 408
pudor virtus non eſt Ariſtoteli. 406
puer delphinũ iequitãs. 640
pueri Alexandri apophthegmata. 76, & dein.
pueri etiam paterni regni heredes eſſe poſſunt. 91
puerorum curentium ridiculum. 445
pulmonis diſtentiones & contractiones. 175
pulmonum motiones quatuor. 174
pulſus cuiq; ſui attẽdẽdi. 365
pulſu tentandi homines. 290
puniceũ colo. tauri oderũt. 74
puniendúmne ſit in ira. 449
purgatio aĩarum triplex. 221
purgationis finis, cum labes exempta eſt. 233
purpuræ piſces. 631
πυκνίον, locus Athenis. 671
pyramides ægypti reſonæ. 172
pyrrhi pacem Appius Claudius diſſuaſit. 518
pyroentis ſtella, Mars. 143
pythagoras Italiæ principibus familiaris. 377
pythagoras Mneſarchi primus philoſophus dictus. 118
pythagoras obiurgatione ſua familiarem quendam ad laqueum adegit. 304
pythagoras de aucupio & emendo retium iactu. 328

pythagoras ſectam Italicam condidit. 121

pythagoreorum diligens obſeruatio. 417

pythagorica nota, hirundinem hoſpitem non recipendam. 480

pythgoricorum humanitas. 585

pythicum elogium Noſce te-*ipſum.* 24

Q

Quaternario vim denarii inesse. 118

Quid primum abſoluatur in vtero. 182

Quies Romanæ reipublic. 56. 57

Quinquennium Iſæo audiendo Demoſthenes *impendit.* 683

Quintum corpus Ariſtotelis ſententia. 142

Quintum elementum mare. 568. *verſu vlt.*

Quod male cecidit, arte corrigendum. 11

Quatridui abſtinentia accita mors. 667

R

Radii viſuales. 168,170

Ranæ aqua pluuia gaudet. 141

Ranæ lapidibus petuntur ludo, ſed ſeriò pereunt. 596

Ranarum ololyſmus, amatorium illarum carmen. 635

Raris ac inſignibus abſtinẽdum hominibus iracundis. 453

Raris etiam cibis ac pretioſis, licet dentur, abſtinendum. 338

Raritas vaſorũ aut eiuſmodi rerum ne iram faciat. 453 454

Ratio à ratione differt vt viſus à viſu. 591

Ratio in brutis infima. 592

Ratio in hominibus dominatur. 528

Ratio iram moderans. 435

Rationiſve vis aliqua brutis inſit. 583

Rationis vis aſſimilis cibis ſalubribus. 434

Rationem actiuam habere animalia omnia, non paſſiuam. 185

Ratiocinatio quæ ſit. 172

Rationalis philoſophia. 114

Rebus arduis ſenes etiam inuocati ſe ingerent. 517
Recens in lucem editi ſtatim in regis Cyri ſolio ſtatuti. 67
Redde moleſtum verbum à fœneratoribus. 247.250
Reduuia anulo nō leuatur. 6
Refocillatio vnde petenda. 355
Refractio viſus vt fiat. 169
Regio modo ſecum agi Porus rex victus ab Alexā dro volebat. 80.445
Regnum inter Reipub. formas perfectiſſimū eſt. 506
Regnum, Perſarum erat. 579
Relaxatio corpori promittenda. 363
Remigum mos. 389
Repetitio legalis vt ne ſit neceſſaria. 419
Repletio corporis vitanda. 340
Repletis & laſſatis non conuenit forte exercitium. 352
Reprehenſio amici ſecreta ſit. 304
Reprehenſio ſuſpicionem infelicitatis parit. 265
Reſpiratio quomodo fiat. 173. & dein.
Reſpublica beneadminiſtrata iucundiſſimam habet recordationem. 497
Reſpublica nō ad quæſtum & lucrum gerenda. 509
Reipublicæ trium generum conſideratio. 577
Rempubli. adminiſtrare qui debeant. 8
Retis captum vt fugiant piſces. 625
Retia piſcatorum hyeme magis quàm æſtate putrent. 549
Rex nullus Romanorum filio regnum reliquit moriens. 13
Rex ob flagitia ab Alexandro eiectus. 98
Regem victum eſſe, non decere. 76. & dein.
Reges appellati à ſuperſtitibus patribus. 99
Reges deorum diſcipuli 377
Reges ignaui. 89
Reges ex inſperato facti 98
Reges muſicantes Apollines dicti. 272
Reges mox ſtatuti vt in lucem editi. 67

Ocium ſalubre non eſt. 362
Ocioſorum vita quàm inutilis. 392
Ocriſia virgo captiua. 59
Octauus ne ponendus ſenſus, communis. 166
Octimeſtres infantes nõ pauci in viros euaſerunt. 183
Oculi non inferendi an alienas ædes. 473
Oculorum morbus contagio ſerpit. 265
Oculos non in fronte modò ſed & in tergo haberi debet qui rebus bellicis præſit. 502
Odium non cæcum. 330
Odii ſociæ curioſitas & garrulitas. 325
Odora non tam hyeme fragrant quàm æſtate. 557
Odoratus quomodo fiat. 170 173
Oecetes Pythagoreus duas terras ponit. 156
Oedipus cruentus eiectus. 538
Oedipus Sophoclis. 48
Oedipodem curioſitas maximis inuoluit malis. 476
Oeſtrum in aure tauri. 270
Officioſi qualiter eſſe debeamus. 421
Olera pleraq; cibi leues. 353
Oleu arboribus inimicũ. 539
Oleum floſculorum odoramẽtis additum, vehementiorem vim habet. 343
Oleum, mare tranſlucidum & pacatum facit. 548
Ollæ veſtigium delendum quid indicet. 482
Olympiorum victor cum primo quoque prodeũte committebatur. 20
Omeſtes & manoles Bacchi cognomina. 454
Omnes habemus vnde lætamur. 17
Oneſicriti honos ab Alexandro. 78
Onomademi dictum de inimicis tolerandis. 329
ὄψεως aſpectus. 408
Ophtalmia, oculorum morbus. 386
Opithalmia venæ inciſione leuatur. 220
Oportunitas in admonitione obſeruanda. 299
Oppida ſeptuaginta per Ale

xandrum inter barbaras gentes condita. 71
Opticem piſces norunt. 629
Opulentia res leuis. 403
Oracula pro reſponſis nuncupata. 92
Orationes mercede ſcribebat Dimarchus. 697
Orborum conſolatio. 13
Orchomeniorum vltio. 195
Orcus quare dictus Hades. 393
Ordo & ſitus ſtellarum. 143
Oreſtis furibundi viſa. 168
Orpheus quouſque vxorem ab inferis reduxerit. 235
Oorthagoras Sicyoniorum tyrannus. 204
Ortus & interitus. 138
Orygis capræ mirum. 618
Os infantis cur diducant obſtetricantes. 182
Oris fœtor Hieroni obiectus. 325
Oſori noſtro immodicè pudẽtes nos exhibere non debemus. 413
Oſſa vnde fiant. 186
Oſtrea aperiendi rationem ardea monſtrauit. 602
Oſtreæ vita aut ſtipitis. 361
ὀλακκοὶ Darij. 478
Oua aſſa, multi cibi, cautim attingenda. 353

P

Paguri vt decipiantur. 589
Palma contra pondus aſſurgit. 561
Palpones non audiendi. 425
Panætii laus. 377
Pandeſia vrbs. 65
Panis defectus in conuiuio amicis condicto quàm vrbanè excuſatus. 453
Pannychides Dianæ. 464
Panthea mulier formoſa. 476
Paralios triremis ſacra Athenienſium. 493
Parentum ſimilitudines vt fiant in vtero. 179
Paridis lyram Alexander reſpuit, Achillis lyram habens. 77
παρ[illegible] virgines. 520
Partes animæ, quot. 163
Parthenos fortuna. 58
Partus dolores matrem ab infante ſuo non alienant. 535

Parentum ſceleratorum filiis propria quædam progenitorum pars eſt inſita. 220
Parentes ſæpe prius moriuntur quàm filios adultos videant. 536
Parentum ſceleratorum pœnas filij ſæpe luunt. 213
Partes generales corporis ſingulæ ex quibus elementis conſtent. 185.186
Partes noſtrì optimæ. 526
Partes ad generationem & partionem ſpectantes, animo magis quàm verbis cognoſci cur velit Plutarchus. 533
Pariſatis Diabagoæ citharis ſumendæ author fuit. 97
Paſiadæ Byzantii feſtiuum dicterium. 92
Paſtilli odoriferi ad comitiales morbos. 434
Pater ſuus Theſpeſio apud inferos occurrit. 236
Patria Snium communis, orbis terræ. 73
Patriam Cretenſes non à patre ſed à matre vocāt. 513
Patroclus Achillis haſtam poliacam non auſus attingere. 277
Paucorum ſeu opinatum poteſtas apud Lacedæmonios. 579
Pauli Aemilii fortuna. 48
Pauoris vis. 82
Paupertatem fateri turpe nō eſt. 419
Paupertas oneroſi ſed ſecuri. 247
Pauſaniæ Bizantii ſomniū. 209
Pauſaniæ matres placandi. 222
Peccatores quomodo puniat Deus. 227
Peccatorum variorum, variæ pœnæ. 237
Pectoris motiones duæ. 175
Pecunia res indifferēs. 403
Pecuniæ ſtudium animis filiorum inſerentes, eos perdunt. 401
Pecuniarum iactura quò proſit. 317
Pecuniarum inopiam vel vnus amicus bene mirens ſuſtulerit: animi penuriam nemo. 398

pecuniarum vſus. 6
pediculi à morientibus recedunt. 256
pegaſus Euripidis. 411
pelliculæ oculis obductæ, tenuatio. 617
pēnæ platonicæ cæleſtes. 496
perdicæ abſtinentia à largitione Alexandri. 102. 103
perdicum aſtutia. 530. 611
perditis rebus non tam in doleſcendum, quàm illatā dum communibus. 17
peregrini Reges Romæ. 48
periander tyrannus. 204
pericles peſte periit. 218
periclis imperium quando latiſsimum. 490
periclis dictum, vſque ad aram amicum ſum, non laudatum. 415
periclis furioſæ contentiones. 506 Eius moderatio. 507
periclis prudens factum in anguſtia pecuniaria. 243
periculum ſui ipſius facere. 459
perſæ, matres reuereri, nec eos vxores ducere docti ab Alexandro. 70
perſæ quomodo fontes ſuos puniant. 232
perſarum peculiaria quædam. 73. 74
perſarum rex omnes ſubditos ſeruorum loco habebat præter vxorem. 369
perſarum reges erant, qui per ſe omnia poſſent. 579
perſarum regnum ignauis traditum. 92
perſei calamitas. 31
perſei in mutuanda amico pecunia prudentia. 419
peſtilenti vento aditum obſtruere. 461
peſtis Aethiopicæ mira propagatio. 218
phædra venatrix. 262
phænuntis ſtella, Saturnus. 143
phaethon, Iouis ſtella. 143
phaethontis conflagratio. 151
phaethontis lachrymæ. 10
phaethontis ob luctum barbari ad Eridanum accolentes nigris veſtibus induti. 215
phalaris Acragantinis pharmacum. 204
phantaſia & phantaſion quomodo differant. 167

*****

phantaſia & viſa an vera ſint. 165
pharmaca vitanda. 361
pheneates terræ hiatu abſorpti. 214
philciadarum honos apud Bœotios. 216
philantiæ malum. 254
philemonis & Alexis comicorum mors. 492
philippicæ Demoſthenis. 685
philippides comœdiarũ ſcriptor. 465
philippus aduerſus Romanos. 61
philippi πυρρίπολις. 472
philippi rex à cantore reprehenſus. 298
philippi regis certamen cum fidicine. 84
philippi regis mira modeſtia erga ſibi maledicẽtẽ. 444
philiſtus poeta. 664
philocolax qui ſit. 254
philolaus Pythagoreus de ſole. 145
philopœmen Attali regis amicus. 511
philoſophus libentius principem inſtituat quàm priuatum. 382
philoſophi quaee vulgo præpræſtent. 81
philoſophi qui nihil ſcriptũ reliquerunt. 69
philoſophia quid. 113 *Eius partes tres ibid.*
in philoſophia filij ſimilis parentibus. 288
philoſophiæ doctrina. 376
philoſophiæ inſtrumẽtum & tyrocinium, quod ſit. 24
philoſophię ratio duplex. 378
φιλοσοφία *quid.* 590
philotas parmenionis. 95. 96
philotheſium canticum. 73
philotimus medicus. 310
philoxenus Alexandri dux negotiorum maritimorũ. 414
philoxenus Alexandro leno, *acerbè ab ipſo reprehenſus.* 81
philoxenus & Gnatho quã impudentes. 389
philoxenus poeta à Dioniſio in latumias. 84
philoxenus poeta Dionyſio ſeniori cur inuiſus 25
philoxeni muſici dictum de diuitijs. 251
philtris ac veneficiis viros

captantes mulierculæ fugienda. 340
phœnias iracundia patrem interficere ſtatuētis repreſſa. 341
phocæ coagulum. 204
phocæ in ſicco pariunt. 635
phocion frugi. 399
phocionis reſponſum ad Antipatrum, Non potes me ſimul & amico vti, & adulatore. 418
phocion. 60. annos natus exercitus ducem ſe præbuit. 510
phœnicis cerebrum grauedinem capitis gignit. 357
φῶς quare dictus homo. 393
phygadotherus Archias. 644
phryne Hyperidis amica rea facta, vt liberata ſit. 695
phrynes anus dicterium. 338
phrynes meretriculæ ſtatua. 88
phthiſis morbus immedicabilis. 207
phthiſi aut aqua intercutæ mortuorum filij vt morbi illi ad ſe non tranſgrediātur, quid agant. 217
phyleus & Augeas nequam. 227
picæ cuiuſdam mirum. 615
Pictores imperiti. 265
pictorum induſtria. 273
pictorum conſuetudo in iudicio ſuarum picturarum. 432
picus Martius auis ſacra, tu rundas Romulo & Remo in os inferebat. 53
pili ex equorum caudis aptiores ad funiculos piſcatores, quā equarum. 551
pindarus de Deo. 197
pindari admirator. 619
pindari reſponſum ad ſui laudatorem. 426
pindari ſucceſſorum honor in direptione Thebanū. 216
pinnotheras piſcis. 630
piorum ſedes poſt mortem. 393
piſcator piſcis quàm aſtutus. 616
piſcatoria arundo qualis ſit. 612
piſcatus damnatus. 598. 599
piſces captos amitti iubebat Pythagoras. 328
piſces dicti homines ſtupidi. 619

piſces dicto audientes. 621
piſces non pingues cibi le-ues. 353
piſces ſibi mutuo auxilian-tur. 624
Piſiſtratus hippocratis filius Siciliæ tyrannus ex crude li mitis factus. 201
piſiſtratus tyrannidem affe-ctãs à Solone repreſſus. 518
piſiſtrati laus. 444
piſtillum Alexandro in cer-uicem inflictum. 107
pithonis Niſilenſis proles ha ſtæ figura inſignis. 228
Pittaci modeſtia ac patien-tia. 21
Placabilitas philoſophica. 13
placente locũ relinquere. 335
plantæ, terræ partes. 188
plantæ quomodo in rubro mari creſcant. 540
plato cur in Aeginam exul à Dionyſio ſeniore miſſus. 23
plato de animi & corporis exercitio. 367
plato Dionyſium ſtudio phi-loſophiæ accendit. 262
plato in Dionyſii amicitia deprehenſus. 12
plato rogatus Cyrenenſibus leges ſcribere. 368
plato quare in Siciliam ad Dionyſium nauiga-uit. 383
platonis admonitio de reipu blicę adminiſtratione. 362
platonis conſtantia. 263
platonis de mundi procrea-tione ſententia. 45
platonis dicta ad Dionẽ. 302
platonis humeri cõtracti. 265
platonis irati cunctatio iram puniens. 200
platonis modeſtia. 321
platonis oratio ad Diony-ſium, magnanimis. 296
platonis reſpublica nulli po-pulo perſuaſa. 71
platonis ſcitum dictum. 349
platonis vtilitas Siciliæ. 391
Plenilunium indagandis fe ris incommodum. 556
plumatæ tunicula. 74
Plutarchus auctor difficilli-mus. 240. 429
plutarchus Romæ diſſer-uit. 477
plutarchi modeſtia ac vere-cundia. 533
plutarchi inſtitutio vitæ. 459

plutarchi, patria. 400
Pluuia à tonitui rigando vti lior cæteris. 543
pluuiæ fœno obſunt. 549
pluuiæ fœno obſunt. 549
pluuiæ impendentis ſignum, ranorum oloiyſmus. 635
pluuiæ vt fiant. 154
pluijs aquis magis quàm aliis ſomnia gaudent. 540
pluuiæ ſignum à formicis. 603
inter Pocula non eſt admonendum. 299
pœna culpa grauior. 325
pœna filiorum ob delicto parentum. 213
pœna maxima apud inferos eorum eſt quorum ob ſcelera filios ſeu nepotes pœna redunderet. 238
pœnæ animarum apud inferos. 232
pœnæ inferorum quàm acerba. 233
pœna ſumenda à delinquentibus. 448
pœnas an alij aliorum luant. 227
pœnitentiam noſtram Deus expectat. 200
poetæ maledicentia quàm leniter caſtigata. 444
poetæ & rhetores quomodo repellendi ſi iniuſta petunt. 423
poetarum aſſentationes in Alexandrum. 76
poetarum honos. 677
poetis abſurdiora dicunt Stoici. 275
poetica tacens pictura. 175
Pogoniæ & trabes & areæ & columnæ vt fiant in aere. 152
polemonis definitio amoris. 370
polybius de maſaniſſa. 510
polibij hiſtoriæ de Gallis. 65
politia quæ dicatur. 577, 578
polypus cur colorē mutet. 552
polypi inertia per hyemem. 598
polypi piſcis verſutia. 627
polypum crudum vorās Diogenes. 567
polypus in terram recurrens quod indicium faciat. 551
polyperchontis dolus. 413
Pompeij & Luculli ingenia diuerſa. 494
pompeii mollitia. 324

pompeij ſtatuas deiectas re-
ponens Caeſar, ſuas conſtabilijt. 327
poneropolis ciuitas. 472
papularis ſtatus apud Athenienſes. 579
pori regis vincti ad Alexãdrum adducti, regium dictum. 80. 445
porſena Romanis infeſtus. 56
portæ ciuitatum nefaſtæ & ſiniſtri ominis. 467
poßidẽs plura quã ſat eſt 397
poſt mortem manent animã aut ſupplicia aut præmia. 223
poſthumia inceſtus accuſata. 324
poſtulatis fruſtrari vt aſſueſiamus. 416
potẽtiã comitatur ĩuidia. 425
poteſtas malis moribus coniuncta, moleſtiam adiungit cupiditatibus. 374
potulenta ſuauißima tranſmittentes ad praua ſe conferunt. 17
potus cauendi. 337
præceptor gratuitus inimicus. 324
præceptor vnũ ex pueris corripiẽs, alios admonet. 220
præcordia laniare in hepatis marcore. 220
prænotio & anticipatio quo modo fiat. 166
prænotiones quî fiant. 167
præſentia boni cõſulenda. 27
præſtigiũ quod dicatur. 589
prandiũ Alexandri primo diluculo, cœna iam appetente nocte. 93
primi genia fortuna. 58
princeps, Dei ſimulacrũ. 370
prĩceps regulæ cõparatus 369
qui principes quos doctos habuerint. 277
principium & elementum in quo differunt. 115
principium in omnibus rebus potißima pars. 54
priſcus Tarquinius. 48
pro ſe reſpondendi facultas iis promittenda, qui puniendi ſunt. 446
prodici dictum de igne. 341
proditionis vltio. 195
profunditas, nigredinis mater. 564
progenie tandem quarta repræſẽtata ataui nota. 228
promethei inuẽtũ ignis. 566

promethei Theſſali ſanatio inopinata. 323
propinationes inter cœnādū periculoſæ vitandæ. 413
propbthaſia, Alex.opus. 71
proſerpina vbi rapta. 556
proſpera noſtra tam in numerato habenda quā aſpera. 17
proſperitas vel maximè amicos requirit. 300
pruina, indagini ferarum incommoda. 557
pubeſcentibus timor innaſcitur. 448
publicani non tam infames quàm fœneratores. 246
publicanorum odium quod maximum. 468
p. Nigidius Ciceronis in rep. adminiſtrāda adiuto. 525
pudenda, modò permouentes cibi. 283
pudor adoleſcentulorum ad meretrices inductas. 356
pudor alius vtilis, alius inutilis. 410
pudor ſtupidus. 408
pudor virtus non eſt Ariſtoteli. 406
puer delphinū īequitās. 640
pueri Alexandri apophthegmata. 76, & dein.
pueri etiam paterni regni heredes eſſe poſſunt. 91
puerorum curentium ridiculum. 445
pulmonis diſtentiones & contractiones. 175
pulmonum motiones quatuor. 174
pulſus cuiq; ſui attēdēdi. 365
pulſu tentandi homines. 290
puniceū colo. tauri oderūt. 74
puniendúmne ſit in ira. 449
purgatio aīarum triplex. 221
purgationis finis, cum labes exempta eſt. 233
purpuræ piſces. 631
πυκνίον, locus Athenis. 671
pyramides ægypti reſonæ. 172
pyrrhi pacem Appius Claudius diſſuaſit. 518
pyroentis ſtella, Mars. 143
pythagoras Italiæ principibus familiaris. 377
pythagoras Mneſarchi primus philoſophus dictus. 118
pythagoras obiurgatione ſua familiarem quendam ad laqueum adegit. 304
pythagoras de aucupio & emendo retium iactu. 328

pythagoras ſectam Italicam condidit. 121
pythagoreorum diligens obſeruatio. 4:7
pythagorica nota, hirundinem hoſpitem non recipendam. 480
pythgoricorum humanitas. 585
pythicum elogium Noſce te-*ipſum.* 24

Q

Quaternario vim denarii in eſſe. 118
Q[illegible]*id primum abſoluatur in vtero.* 82
Quies Romanæ reipublic· 56. 57
Quinquennium Iſæo audiendo Demoſthenes *impendit.* 683
Quintum corpus Ariſtotelis ſententia. 142
Quintum elementum mare. 568. *verſu vlt.*
Quod male cecidit, arte corrigendum. 11
Quatridui abſtinentia accita mors. 667

R

Radii viſuales. 168.170
Rana aqua pluuia gaudet. 141
Ranæ lapidibus petuntur ludo, ſed ſeriò pereunt. 596
Ranarum ololyſmus, amatorium illarum carmen. 635
Raris ac inſignibus abſtinendum hominibus iracundis. 453
Raris etiam cibis ac pretioſis, licet dentur, abſtinendum. 338
Raritas vaſorũ aut eiuſmodi rerum ne iram faciat. 453 454
Ratio à ratione differt vt viſus à viſu. 591
Ratio in brutis infima. 592
Ratio in hominibus dominatur. 528
Ratio iram moderans. 435
Rationiſve vis aliqua brutis inſit. 583
Rationis vis aſſimilis cibis ſalubribus. 434
Rationem actiuam habere animalia omnia, non paſſiuam. 185
Ratiocinatio quæ ſit. 172
Rationalis philoſophia. 114

Rebus arduis ſenes etiam inuocati ſe ingerent. 517
Recens in lucem editi ſtatim in regis Cyri ſolio ſtatuti. 67
Redde moleſtum verbum à fœneratoribus. 247.250
Reduuia anulo nõ leuatur. 6
Refocillatio vnde petenda. 355
Refractio viſus vt fiat. 169
Regio modo ſecum agi Porus rex victus ab Alexãdro volebat. 80.445
Regnum inter Reipub. formas perfectiſsimũ eſt. 506
Regnum, Perſarum erat. 579
Relaxatio corpori promitten da. 363
Remigum mos. 389
Repetitio legalis vt ne ſit neceſſaria. 419
Repletio corporis vitanda. 340
Repletis & laſſatis non conuenit ſorte exercitium. 352
Reprehenſio amici ſecreta ſit. 304
Reprehenſio ſuſpicionem infelicitati parit. 265
Reſpiratio quomodo fiat. 173. & dein.
Reſpublica bene adminiſtrata iucundiſsimam habet recordationem. 497
Reſpublica nõ ad quæſtum & lucrum gerenda. 509
Reipublicæ trium generum conſideratio. 577
Rempubli. adminiſtrare qui debeant. 8
Retis captum vt fugiant piſces. 625
Retia piſcatorum hyeme magis quàm æſtate putrent. 549
Rex nullus Romanorum filio regnum reliquit moriens. 13
Rex ob flagitia ab Alexandro eiectus. 98
Regem victum eſſe, non decere. 76. & dein.
Reges appellati à ſuperſtitibus patribus. 99
Reges deorum diſcipuli. 377
Reges ignaui. 89
Reges ex inſperato facti 98
Reges muſicantes Apollines dicti. 272
Reges mox ſtatuti vt in lucem editi. 67

Reges nec opinato fortunæ beneficio ex inopibus facti. 98
Reges quàm ſuperbi & cupidi. 19
Regum adulationes. 272
Regum alius eſt animus atque tiyrannorum. 372
Regum amicitiæ negocia faceſſunt. 24
Regium eſt ferre quum dicto tangitur. 445
Regum filii nihil recte diſcunt niſi equitare. 277
Regum iucundiſſima quæ ſunt. 46; *quæ rurſum iniucunda. ibi.*
Regum munus. 372
Regibus bonis ſui non deſunt virtutis amore. 107
Regibus ne contendamus pares videri. 23
Rhetores Athenienſium ſibi dedi Antipater iubet. 688
Rhiglus Pancratiaſtes ex balneo apoplexia ſubito mortuus. 337
Rhoxanes amore captus Alexander. 82. 93
Ricinos ſuctu plenos abigi ſibi nõ vult erinaceus. 507
Ridiculum de cæcutientibus Dionyſii adulatoribus. 266
Ridiculo ingẽtia donãs Alexander ab Agide Argiuo reprehenſus. 280
Riſus ingratus ab axillarũ titillatione. 339
Riſus ſolutior,ĩ vitio eſt 354
Riſu venali ſe oblectãtes 39
Roma vtrum virtutis plus an fortunæ habuerit. 44
Romæ potẽtia vt cõdita. 46
Romæ quies tẽpore Numæ. 56
Romani imperii mirum incrementum. 60
Romanorum leges quædam ridiculæ. 198
Romanorum priſca geſta obſcura. 65
Romanorum quorundam curioſitas. 472
Romanarum mulierum liberalitas. 243
Romuli *fortuna.* 52
Ros *Iouis & Lunæ proles.* 556
Roris *excipiendi ratio.* 545
Roris *facultas attenans.* 545

Roſæ ac violæ vt meliores fiant. 39
Rubeſcentes quàm palleſcentes adoleſcētes magis placebāt pluribus catoni. 409
Rubigo in malo ferro. 212
Ruma vnde ruminalis caprificus. 53
Ruſticitatis metu peccare, maxime ruſticanum. 336
Rutilius Romanus fœnerator. 247

S

Sacerdotes virgines veſtales. 520
Sacerditibus cur honor impendatur. 382
Sacrificia placandis manibus. 222
Sacrilegii vindicta. 214
Sacri deos Plutarcho vt trāſfigerentur. 459
Sacrum quid dicatur. 633
Sagitta in oculo ictus Alexander non antè quā hoſtes fuſos cerneret, telū eximendum prebuit. 95
Salem ouibus cur obiiciant paſtores. 542
Salſugo maris. 160
Salſum ſaporem in plantis non eſſe. 543
ſaltare circa puteū puer. 298
Saltatio ſpatioſam domū requirit. 351
Saltatio Socrati non iniucunda exercitatio. 337
Saltationes modulatæ poſt cœnam. 358
Sanguis prius apparet quā vulnus. 374
Sanitas omnia iucunda facit & placida. 9
Sanitas quæ ſit. 190
Sanitatis initium, ſentire ſibi opus eſſe remedio. 385
Sapor quid. 544
Sapiens Stoicorum cuiuſmodi ſit. 574
Sapientum animæ 165
Sapientiæ ædes nulla Romæ conſecrata. 49
Sapientiæ fanum nullum Romæ. 57
Sapiētiæ ſtudium quàm vtile principi. 368
Saporum octo genera. 543
Sardanapalus purpurā carminans rex effectus. 67
Eiuſdem ignauia. 88
Sardanapali monumento inſcriptum dictorium. 76
Sartum tectum, prouerb. 97

Saturni annorum ambitus vertentium triginta. 150
Saturno filios ſuos immolare Carthaginenſes prohibiti. 202
citra Saturitatem veſci. 344
Satyras ignem oſculari volens prohibitus. 316
Satyri aures ab amicis cera obturatæ. 446
Scarorũ piſciũ aſtutia. 624
Scauri nobile exemplum. 328
Scelera confeſtim punienda. 194
Scelera quare maxime auerſanda, 223
Scelerati tragici vt torquean tur. 207
Sceleratorum quidam cur ſanis puniatur, quidam ci tius. 198
Scelerosi quomodo apud Perſas puniantur. 232
Sceleſtorum mortuorum effoßio ad vindictam. 195
Scipio conſilio Lælii domi militiæque vſus. 525
Scopæ Theſſali dictum. 404
Scrinia duo Simonidis, alterum mercedibus dicatum alterum gratiis. 471
Scrophæ cur ſæpius pariant, quàm ſues feræ. 554
Scytæ ab Alexandro in fugam verſi. 100
Scythæ mediam inuaſere. 75
Sectio cœli. 142
Sectio corporum. 132
Secundæ menſæ quibus vtiles. 337
Sedentaria vita marcorem parit. 391
Sedes animæ vbi ſit in corpore humano. 164
Seditiones ac tyrannides vnde naſcantur. 340
Segetes ante meſſem compluta, opem aduerſus flatus auſtrinos reperinũt. 550
Seleucia, Alexandri opus. 71
Seleuci dictum de cura regum. 506
Semen quid ſit. 173. & 560
Semen an emittant fœminæ. 177
Semẽ vitale conſeruare. 349
Seminis genitalis ſubſtantia quæ ſit. 176
Semina pluuiis aquis gaudent. 540
Semiramidis fœminæ ſtre-

nuitas, Sardanapali viri ignauia. 88
Senatus à ſenio dictus. 505
Seneca Neronis pædagogus. 253
Seneca Neroni conſiliũ. 454
Senectæ non omnia adſunt mala. 310
Senectus turpitudine ſcelerũ non oneranda. 247
Senectutis beneficium, à venere liberantis. 398
Senectutis honorariũ, dignitas, & honorũ delatio. 499
Senectutis ignauæ actus. 501
Senectutis voluptas, quæſtus & lucrum, Simonidis ſententia. 495
Seneſcere apud Lacedæmonios pulcherrimũ erat. 521
Senex vxorem ſenem ne ableget. 503
Senex vxorem ducens ridiculus. 503
Senem deliciis affluere, indecorum. 494
Seni an gerenda ſit reſpublica. 486
Senes ad gerendam rempub. ex agro arceſiti vel inuiti. 502
Senes homerici inertes. 510
Senes hoſtibus maxime formidoloſi. 490. & dein.
Senes improbi vt redarguẽdi ad Catonis formã. 247
Senes verecundiam docturi iuniores quid agant. 305
Seniorũ delicta quibus maxime iraſcimur. 449
Seniũ caloris inopia fieri. 390
Senum conſilium, iuuenum haſtæ reipub. bene adminiſtrandæ conueniunt. 505
Senum exercitia. 514
Senſibilia, intelligibilium ſimulachra. 38
Senſum quod dicatur. 167
Senſa & viſa differunt. 167
Senſus communis. 166
Senſus quónãmodo fiat. 166
Senſus ſæpe ſenſibile ſuum non percipit mente aliò auerſa. 587
Senſus an veri ſint. 165
Senſus & affectiones quibus in locis ſint. 135
Senſus quot ſint. 165
Senſus, ſenſibiliáque. 165
Sentina quando maxime exhaurienda. 344

Sentire, non ſine mente fieri, Stratonis phyſici liber cõtendit. 587
Sepiæ piſcis aſtutia. 625
Sepiam imitari. 42
Septimeſtres infantes cur natales. 182
Sermo hominem prodit. 23
Serpenti cum vulpe conuenit. 632
Serpentes ac ſcorpios deuorãtia animalia. 317
Serpentes peius odimus quã leones vel vrſos. 400
Serpentum & anguium pugna pro catulis ſuis. 531
Serpentum morſus vehementer obligandi. 442
Seruilius ex Ocriſia natus. 59
Seruio infantulo caput ardere viſum. 59
Seruius quomodo ad regnum Romæ *peruenerit.* 59
Serui delatio aduerſus dominum nec ab inimico recepta. 328
Serui apud Tyrrhenos ad tibiam cædi ſoliti. 450
Seruis doctrina vtilis in Scauri facto. 328
Setæ equinæ quales eſſe debeant in arundine piſcatoria. 622. 623
Sexagenarius medico tangendus non eſt. 365
Sexagenarium medico manum porrigere. 5 6
Si præſtare queã, amici pollicitatio. 286
Sibyllæ habitatio. 236
Siculorũ ſubuerſio vnde 272
Sicyoniorum ciuitas ob prauum iudiciũ punita 204
Siderum ſignificatio. 1 5
Signa cœleſtia abiuncta & diſſociata, octo. 183
Signifer circulus. 142
Signiferi obliquitas. 147
Significationes ſiderum 145
Silentium quinquennale Pythagoræ. 470
Silentium ſapientibus reſponſi loco eſt. 418
Silentium vbique innoxiũ. 325. 339
Silymbriani medici error. 207
Simiæ vſus. 290
Similaritates rerum principia. 117

Similia à diuerſis rebus elegantiſſimè ducta. 6. 10. 15. 17. 28. 171. 180. 203. 204. 215. 244. 249. 255. 259. 261. 268. 287. 301. 310. bis. 317. 318. 347. 360 374. 382. 409. 427

Similitudines parentum & progenitorum vnde in filiis exiſtant. 179

Simius vt capiatur. 262

Simonides de Galeritis. 328

Simonides iniuſtum quid petens à Themiſtocle, quomodo repulſus. 423

ſimonidis decrepiti laus. 491

Simonidis dictum de ſilentio. 339

Simonidis poetæ dictum de arca argenti, & arca gratiarum. 211

Simulacri fortunæ vox. 49

Simulator maximus, homo. 228

Simultates inter ſe hominum & offenſiones vnde oriantur. 15

Simultatibus cōmodæ vtentes. 317

Siſachthia Solonis. 105

Sitis moleſtia pernicioſa. 210

Sobrii domi, foris ſe ingurgitantes. 340

ſocrates deos peregrinos athenis inducens delatorū crimina vitare nō potuit. 71

Socrates è vinculis philoſophabatur. 10

Socrates & Plato inuicem obiurgantes. 304

Socratis continentia. 81

Socratis dictum ad Anytū & Melytum. 33

Socratis moderatio in ira motu. 437

Socrates obiurgatio ſe ipſum admiſcentis culpæ. 307

Socratis patientia in Xanthipe. 453

Sroc. philoſophădi mos. 523

Socratis præceptum ſaluberrimum. 327

Socratis prudentia in caſtiganda querela cuiuſdam de annona penuria. 20

Socraticum vel Herculaneū quid habere. 325

Sogdiani ab Alexandro docti parentes alere nec occīdere. 70

Sol cur luna ſplēdidior. 149

Sol imitandus principi. 374

Sol pulcherrimum Dei ſimulacrum. 373
Solis ambitus, duodenorum menſium. 150
Solis deliquium. 147
Solis deliquium in Romuli proſeminatiõe, atque adeò obitu. 52
Solis forma. 146
Solis orbis obutu difficilis. 465
Solis ſubſtantia. 145
Solem ſtare, terram moueri Ariſtarchus ait. 147
Soles geminari ſolere circa Pontum. 155
Solei mira hiſtoria, qui ex bono peßimus factus, caſu lapſus extinctus, triduanus reuixit. 228. *& dein.*
Solon corpora pro debitis oppugnerari vetuit. 245
Solon Crœſo feliciores dixit Tellum quendam & Bitonem ac Cleobin. 276
Solon ſenecta audax. 518
Solon ſpectandum finem eſſe Crœſum admonet. 302
Solonis inepta lex. 198
Solonis lex de ſeditioſis. 547
Solonis ſiſachthia. 105
ſtolſtitialis circulus. 142
Solſtitium de bruma. 146
Somnus à fame tenuis. 64
Somnus & in ſomnia conſideranda in ratione valetudinis. 348
Somnus, vitæ dimidium nobis adimit. 573
Somnus vnde fiat, aut mors 186
Somnus vtrius ſit, corporiſne, an animæ. 187
Somno & veneris vſu deum ſe non eſſe intellexit Alexander. 293
Somnia quomodo fiant. 176
Somnia vnde. 235
Somniorum imaginamenta. 175. *terriculamenta.* 209
Sophiſtæ cuiuſdam mirabilis caſus. 352
Sophocles ab Iſocrate reprehenſus. 670
Sophoclis ſenis deſipientia vindicata. 491
Sordidorum natura. 340
Sors, fortunæ filia. 598
Sortẽ quiſque ſuam, præ alterius, iniquiorẽ iudicat. 19
Sortes humanæ duæ. 29
Soteres. 93

Sortes

Sortes ſydus, Canis cæleſtis. 618
Spartam ſortitus es, hanc orna to. 25
Spartiatarum Venus. 47
Species in Speculis editæ. 169
Spectaculum mundi pulcherrimum. 38. 39
Specularia lineas reflectunt. 154
Speculi vſus in ira. 440
Speculi vſus Demoſtheni. 683
Speculo comparatus adulator. 264
Sperma quid ſit. 456
Spes Alexandri quæ fuerint Aſiam oppugnanti. 103
Spes Pindarica ſenectutis altrix. 38
Spei conceptæ delectatio pro mercede reddita. 84
Speuſippe monita ad Dionem. 302
Sphæræ animatæ & ſpirabiles. 139
Spheræ celeſtes quales ſint. 129
Spherica figura capaciſſima. 600
Spina piſcis deglutita faucibus inhærens, Nigro cuidam Plutarchi familiari mortem attulit. 352
Spiritus ad vires facit. 350
Spirituum denſitas neruis adherens. 344
Spiritus & aer mutuo cognomento dicuntur. 117
Spiritus vniuerſo mundo infuſus. 129
Splenis tumor cum febre accidit. 450
Spoliare regna à ſe ſubacta Reges non deberent, Alexandri exemplo. 75
Sponde, noxa præſto. 412
Spongiotheras piſcis. 630
Sponſalia miranda centum Perſidum, & totidem Græcorum & Macedonū, per Alexand. conciliata. 73
Sp. Minutius pontifex. 324
Staſicrates architectus mirì ingenii. 86
Statira darij, altera Alexandri vxor. 93
Statuas Pompeÿ deiectus reponens Ceſar, ſuas conſtabilijt. 327
Statuas ſibi fingere Alexan.

******

der ſolũ Lyſippũ voluit. 86
Statuis petere quid emolumenti habeat. 416
Status reipub. tres, monarchia, oligarchia, & democratia. 578
Status velut futuri ſeculi expreſſus. 230
Stella piſcis quàm formidoloſus. 626
Stella ſaxea igni ſimilis in Aegos flumẽ delapſa. 143
Stellæ erratrice, & ſtellæ fixæ ſeu hærentes. 143
Stellæ ſingulæ ſinguli mundi. 143
Stellarum errantium quanti ſint anni. 150
Stellarum forma, ordo & ſitus. 143
Stellarum metus & vectatio. 144
Stephanophoriam decantare. 216
Sterilitas vnde obueniat viris ac mulieribus. 180
Steſichorus de Clytemnæſtra. 209
Stilbon Mercurius. 143
Stilpon nihil amiſiſſe ſe reſpondit capta ſua vrbe & bonis. 55
Stilponis filia impudica. 13
Stirpes quomodo augeſcãt, & an ſint animãtes. 187
Stoicorum diſputatio de erubeſcentia & pudore. 410
Stoicorum paradoxa præ poetis inopinatoria. 574
Stoicorum ſapiens. 23
Stoicorũ decretũ de ſuo ſapiente quaſi viro perfecto. 79
Stomacho plurimum valentia animantia. 317
Stratorum confundendorum ſymbolum. 482
Stratonicus Rhodienſiũ luxuriam reprehendit. 399
Stratonis phyſici argutum dictum. 25
Struices, id eſt ceruicalia. 178
Struthias adulator Bianti inſultans. 273
Strychnus drachma potus luſus pudoris. 406
Studioſus literarum quomodo famem toleret. 356
Studioſorum æmulator aſſentator quid agat. 262
Studioſorum exercitatio. 350
Studioſorũ ſecũdæ mẽſæ. 358
Studioſis non vacat muni-

niſſe voluptatum. 364
Stulti quid agant in extremis difficultatibus. 34
Stupor verecundiæ quomodo excutiendus. 406.408
Sua lætabilia agnoſcentes, hauquaquam amirãdis alienis intabeſcẽt. 25.26
Suberis vſus in natando. 63
Sub ſolanus ventus. 156
Subſtantia cœli quæ ſit. 142
Succeſſibus iniquis non iraſcendum. 11
Sudor omnis amarus. 160
Sudores & lachrimæ vnde fiant. 186
Sudorum ſubſtantia, & quomodo compoſita ſint. 142
Sues villaticæ ſæpe pariunt, ſylueſtres raro. 554
Suibus titillatis ſimiles effici non debemus. 425
Suffragia & officia non ad gratiam præſtanda. 424
Sui agnitio quàm neceſſaria. 24
Sui amor quàm perniciòſus. 254
Sui cuilibet pulſus attendendi. 365
Suorum bonorum negligentes alienis inhiantes. 18
Sumen in deliciis. 338
Supellectilis varia diſpoſitio. 461
Superfœtatio vt fiat. 179
Superſtitionis fuga in atheotea deſinens. 294
Superuacaneis felices ſumus. 404
Sybaritarum mala ab ira Leucadiæ Iunonis. 215
Sycophantę vnde dicti. 478
Sylla ferox. 59 Eius fortuna. 48. qui es in ſenecta. 496
Symbola Pythagorica. 480.

T

Tacentes quidam vociferentibus timẽdi magis. 446
Tactus. 173
Talorum luſum quomodo excuſas. 43
Tanaquil Tarquinii regis vxor. 59
Tanquam videre, & velut iraſci, feras dicentes, redarguuntur. 589
Tãti te ipſum eſſe puta, quãtum habueris. 402
Tarcias dinomenis in armorũ dimicatiõe ĩnictus. 95

Tauri quo nobis dati. 596
Taurorum cornua. 599
Telemachi pueri mirabilis caſus. 641
Telemachi ſtupor ac ruſticitas. 404
Telephium vulnus. 3:3
Teleſinus formidabilis. 56
Telonis qua de re magis iraſcimur. 468
Temerarium & ſpontinum. 137
Tempeſtatis futuræ ſigna. 347
Tempeſtate ſæuiente conſcendendum in mare non eſſe. 345
Templum Dianæ Epheſiæ obæratis pro Aſylo. 244
Templi prodit vltio. 214
Templi ſpoliatores puniti tandem. 204
Templa fortunæ. 49
Tempus quid. 134 *Eius eſſentia. ibi.*
Tenues oues vt alendæ. 542
Tenebræ an viſibiles. 169
Tenebræ apud inferos. 222
Tenebræ terrorem incutiant. 393
Terei familia. 481
Tergora ceruorum ſibi obuo luentes. 74
Terpandri priſci honos. 216
Terra res grauiſſima. 131
Terræ dimenſio, & eius circuli. 158
Terræ figura. 157. *ſitus. ibi. inclinatio ibid.*
Terræ motio, ſeu conſiſtentia. 158
Terræ motus vti fiant. 158
Terram moueri, ſolem ſtare opinatus Ariſtarchus. 147
Terreſtrium ferarum venatio quid vtilitatis habeat. 598
Teſtitudinis marinæ cura prolis. 634
Tettigus Cretenſis. 222
Teutones & Cimbri in Italia. 61
Thales de principiis. 115
Thales Lacedæmoniorum ſeditionem compoſuit. 382
Thaletis philoſophi magis malus quàm aſtutus. 610
Thamyris ira. 438
Thaſius quidam diuitiarum Gyges contemptor. 19
Thaumantis genus cur creditus arcus cœleſtis. 154

Thebani Lacedæmonijs repulſis inuincibiles viſi. 436

Themiſtocles à Mneſiphilo erectus. 520

Themiſtocles perditionis ſuſpectus. 324

Themiſtocles Xerxen Græcia expulit. 391

Themiſtoclis cõparatio diei poſteri cum die feſto. 54

Themiſtoclis dictum egregium Simonidi *poetæ iniuſtum quid potenti.* 423

Themiſtoclis dictum, ô pueri, perieramus niſi periſſemus. 71

Themiſtoclis in foro petulantia. 202

Themiſtoclis inſomnia præ Miltiadis victoria. 330

Theoclymenus vates Homericus. 168

Theocriti lepidum dictum. 421

Theodorus atheus. 11

Theopompi Spartanorum ducis egregium dictum. 368

θεὸς *vnde dictus.* 125

Theſmathetæ quomodo creati. 97

Theſpeſius, hoc eſt diuinus. 221

Theſſalus & Athenodorus tragœdi inter ſe de victoria certantes. 85

Thraces in Orphei vindictã ſuas vxores pulſant. 215

Thraces vulpibus ducibus in tranſeundis glaciatis fluminibus vtuntur. 605

Thraſonidæ dictum. 398

Thucydides à peſte male affectus. 218

Thucydides de admonitione obiurgatoria. 309. *de ſeditionibus.* 271. *de inuidia.* 425. *de cupiditate vindictæ.* 199

Thurienſium leges de comicis. 469

Thuriorum colonia. 662

Thymum arida herba & amara, apibus gratiſſima. 11

Thynni piſcis elogium. 628

Tiberij dictum de ſexagenario. 365

Tiberio Cæſari in os ob adulatum in ſenatu. 180

Tibiam quare abiecerit Mi*nerua.* 440

Tibiarum concentu Lacedæmonii pugnam initaris iram adimunt. 446
Tibicinis cani philātia. 495
Tibicines Iſocratis diuitias auxerunt. 665
Tigranes aduerſus Romanos ne moueret vnde cohibitus, 61
Tigranes Armonius ignauus. 89
Timagenes ob conuicium ab amicitia Cæſaris excidit. 298
Timæa Agidis vxor adulterata. 13
Timidi probrum vbi non vitandum. 413
Timor colorem mutat. 552
Timor pubeſcentibus innaſcitur. 448
Timotheus cantor auaritiæ notatus. 83
Timothei muſici à populo exsibilati conſolatio. 520
Timothei muſici dictū. 343
Timoxena Plutar. *vxor.* 652
Tithonus mortalitatis expers. 512
Titus imperator balneo extinctus. 334.335
Titus Petronius *Neronis adulator.* 281
Tolerantia in anima ſita eſt. 175
Tonitru appellat filium ſuū Clearchus Heracliæ *tyrannus.* 93
Tonitrua cur magis vere fiant aut autumno, quàm alio tempore. 543
Tonitrua, fulgura, fulmina turbines & vertices vt fiant. 153
Tormenta apud inferos varia. 231
Torpedinis piſcis vis. 626
Torporis ac ſegnitiei malū. 7
Trabes aeriæ & eiuſmodi ſtellæ ſeu impreſſiones. 152
Tragœdiarū hiſtriones quibus opus habeant. 286
Tragœdus mire miſericordiam mouens. 83
Tragœdi & comedi Alexādri æquales aut ſynchroni. 85
Tragœdorum duorum certamen coram Alexādro. 85
Tremor terræ. 159
Tretes Ioniam ſpoliauit. 75

Triduanus elatus reuiuiſcēs 229
Triremis ſacra Athenienſium. 492
Triptolemus ſator. 245
Tripus ſortilegus ſurreptus ab Hercule phencum delatus. 214
Triticum vbi ſerendum. 55
Trium liberorum ius, Romanis proprium. 528
Trochilos auiculo crocodili ſatelles. 631
Tumor vnde accidit. 442
Tumultum populi ferre poſſe vt didicerit Demoſthenes. 684
Turbines & vertices quomodo fiant. 153
Turpe non eſt, non omnia poſſe. 421
Tutores ſuos Demoſthenes in ius vocauit. 683
Tindaridæ fratres fluctiuagis nautis inuocātur. 507
Tyrannis inaudita. 93
Tyrānis genitrix iniuriæ. 93
Tyrannica vita ſceleroſa ſatis ipſa ſe plectit. 213
Tyranni cur non continuò pœnas dent. 203.204
Tiranni ex crudelibus mites facti. 201
Tyrannorum triginta imperium Athenis quò ſuperbiæ euaſerit. 584
Tyrānorū veterum ſuperba & crudelia facinora. 93
Tyrtei vatis vtilitas iuuenibus. 583

V

Vacua ſonitum edunt. 170
Vacuum nuncubi fit. 141
Valetudo proſpera & aduerſa. 189.190
Valetudinis bonæ tuendæ præcepta. 331
tanquam Vaſa pulſu tentandi homines. 290
Vaſculis quibuſlibet feliciter aſſueſcendum. 453
Vaticinia. 235
vberū facultas ac virtus. 534
Vegetatio & auctus. 188
Venatorum induſtria in cohibendis canibus. 473
Venatus maritimi ſtudium Plato auerſabatur. 598
Venenum letale nec prægustandum. 256
Venia nemo non indiget. 458

Venter auribus caret. 353

Venti quid ſint. 156

Ventorum moleſtiſſimi qui nobis pallia reuellunt. 464

Ventorum prænotionem erinaceus docuit. 612

Venus ad Anchiſen à paſtore ablegatur. 563

Venus qualis apud Spartiatas. 47

Venus ſacrifici ſui filiabus indignata. 379

Venus, ſatietatis comes. 554

Veneris abſtinentia, & vini. 459

Veneris finis voluptas. 341

Veneris vſu & ſomno cognouit Alexander Deum ſe non eſſe. 293

Veneri ab Ioue interdictæ res bellicæ. 24

Veneri in ingurgitatione locus non eſt. 541

Venerem offenſam habent ſenes. 424

Venerea ſenibus relinquenda. 502

Vera ſemper loquenda tum in ludicris tum in ſeriis 459

Verba dextera manu porrecta ſiniſtra accipientes auditores. 11

Verba facilè euolant. 325

Verberatio aſſidua incommoda in ſeruis. 448

Verecũdia immodica. 406

Verecundia ac modeſtia Plutarchi. 533

Veritas, diuina res. 255

Veritatis oratio ſimplex. 285

Vernum tempus indagĩnĩ ferarum minus aptum. 556

Verſantium in publicis officiis cupiditas diuitiarum. 401

Verſari cum hominibus facilè qui poſſit. 16

Verſus Homericus Alexandro familiariſſimus. 77

Veſte qualem Alexader Perſarum victor elegerit. 74

Vetulæ diuiti cõcũbere. 25

Victoriam etiam in honeſtis adulator facilè cedat ſuo domino. 267

Victus ratio moderata ac tenuis quando maxime in mentem venit. 342

Videre puellas perſarum magnum quid. 94

Viduæ etiam citra coitum ſemen emitunt. 177
Vindicta differenda. 199
Vindicta minus tardipeda. 196
Vindictæ apud inferos munus. 232
Vinum marina dilutum melius euadit. 547
Vinum maxime noxium. 356
Vini & carnium plenior vſus animum imbecillum & fragilem reddit. 24
Vini optimi venditor vappam ipſe bibens. 16
Vini præſtantia vnde ſit. 188
Vini vſus qualis eſſe debeat 354. & 355
Vino eadem dicendi quæ veneri. 354
Virgines Dianæ Epheſiæ cõſecratæ. 520
Virginem Veſtaliam inſtitutio. 520
Virgulæ in aere apparentes. 156
Viribus maiora non tentanda. 22
Viri genitale prolificum ex fauella ſurrectum. 59
Viro bono dies omnis feſtus. 38
Virorum nobilium & illuſtrium vitia etiam minima calũniis obnoxia. 375
Viros magiſtratu vſque in ſenium perfunctos, exhonorandos non eſſe. 493
Virrtus Alexandri, fortunæ non obnoxia. 94
Virtus, propria ac peculiaris hominis eſt. 35
Virtus ſola, amplitudo decórque viri. 88
Virtutis comitatus ad certamen cum fortuna de vrbis Romæ præſtantia. 47
Virtutis fanum Romæ. 57
Virtutis inceſſus. 46
Virtutis templum Romæ. 49
Virtuti fortunæque obijci ſolita. 44
Virtutes generaliſſimæ tres. 113
Virtutes magno principe dignæ. 90
Viſa ſeu phantaſiæ quibus accidant. 167
Viſio fit per lineas. 154
Viſus, vnus ex quinque ſen-

ſibus. 172
Viſus inter reliquos ſenſus præſtantiſsimus. 573
Viſus quomodo fiat. 168
Viſu penè orbatus Alexander. 107
Vita ſedentaria marcorem parit. 391
Vita & mœſtitia cognatum quiddã atque cõgenitũ. 9
Vita humana oleæ comparata. 11
Vitæ humanæ ſpatium apud Deum ne momentum quidem eſt. 208
Vita omnium hominum vna perinde vt mundus vnus eſſe deberet. 72
Vitæ breuitas ac longeuitas vnde. 190
Vitæ generis mutatio animũ moleſtiis non liberat. 9
Vitæ iſtius criminationes. 38
Vitæ ratio quomodo præparanda. 361
Vitis vino rigata areſcit. 560
Vites laſciuientes præ pinguedine terræ exareſcunt. 560
Vites ex Indis in Græciam illatæ. 569
Vitium quo tenearis, alteri ne obiicias. 321
Vitium virtute vitandum non diuorſo vitio. 294
Vitia ac morbus etiam fingunt adulatores. 266
Vitia etiam aliena quoſdã exacuunt. 13
Vitia in homine non ſtatim apparent. 226
Vitia partium corporis peculiaria. 593.386
Vitia, virtutum nominibus laudata. 272.386
Viuendum vt profis, aut vt reſipiſcas. 389
Vlyſſes à Minerua iuuentutireſtitutus. 575
Vlyſses latere volens, medicum ſe ſimulat. 576
Vlyſſes nudus è naufragio enatans. 250
Vlyſsis aſtutia. 609
Vlyſsis lachrymæ in morte repentina canis ſui, ſiccitas ad fleti vxoris. 31. 32
Vlyſſes Achillem extimulans. 312
Vlyſſes è caprifico pendens. 34

Vlyſsis apud inferos percontationes. 462
Vlyſsis ergo mulctati. 214
Vlyſſe præſtantior Alexander. 104
Vltio inimici negligenda. 326
Vmbilicus primum in vtero formatur. 533
Vnctiones quomodo faciendæ. 353
Vnguenti & pharmaci differentia. 267. & 268
Vngues vnde fiant. 186
Vniuerſum an vnum. 123
Vnum an vniuerſum. 123
Vocabulorum mala vſurpatio. 271
Vorandi qui ſint ad res noſtras ſerias ac graues. 417
Volatilia, cibi leues. 353
Voluptates ab animo in corpus ſcatentes pernicioſiſſimæ. 339
Voluptates morbis noxiores ſunt. 341
Voluptatibus maxima delectatio à corpore proficiſcatur. 346
Vomitus peculiare malum. 359. *vt bene fiat.* 360.
Vortices vt fiant. 153
Votum Auguſti pro nepote ſuo. 51
Vox vnde manet. 173 *quid ſit.* 170. *quomodo fiat* 171. *an ſit incorporea.* 172
Vox è ſimulacro fortunæ reddita. 49
Vocis exercitatio multum confert ad valetudinem. 350.
Vrania Calliope Clio. 379
Vrbibus in condendis potiſſimum pars principium. 54
Vrinantium induſtria. 548
Vrſus incidens in caſſes, eos minime arrodit. 559
Vrſus veterno appetente vt ſe muniat. 611
Vrſi manus carnem dulciſſimam habet. 555
Vrſorum fœtus informis. 530
Vſura quando potiſſimum exercetur. 242. & *quare.*
Vſura vſuram parit. 245
Vſuram quare faciamus. 396
Vſus quid ſit. 166
Vterus concepto fœtu clauditur. 533

Vtiliori ne, ignis, an aqua. 565
Vtilitas in tarditate vindi-ctæ an vlla ſit. 196
Vtilitas ab inimicis vt ca-piatur. 317
Vulcanus artibus omnibus præfectus. 373
Vulpes Aeſopica cum pardo certans. 384
Vulpes marina quàm aſtuta & fortis in hamo piſcato-rio. 628
Vulpis aſtutia. 605
Vultures ad putrium cada-uerum ſenſum acutiſſimi. 318
Vulturum apologus. 250
Virtutibus ſimiles fœnerato-res. 245
Vultus iratorum quàm de-formes. 439
Vxor abſque titione inflam-mans. 403
Vxor imperans. 21
Vxor Lycurgi, mariti legi non parens, quomodo mul-ctata. 677
Vxor peccans, excuſanda marito, quod mulier. 454
Vxoris adulteratæ conſola-tio marito. 13
Vxoris Plutarchi mira philo-ſtorgia. 648
Vxorem repudians, vt ami-cus item ſuam repudiaret. 256
Vxores Alexandri. 93
Vxores philtris ſtudioſas ſe reddunt. 340
Vxores probæ quidem, ſed tamen mulieres. 30
Vxores proprias contemnen-tes præ putidis ſcortis. 338
Vxoribus proprijs abſtinen-dum nonnunquam. 476

X

Xanthippe Socratis, iracun-da mulier. 32. 453
Xenocrates non rectius coa-luit quàm phocion. 362
Xenocrates Polyporchentem commendans impruden-ter. 419
Xenocratis conſpectus Pole-monem in alium mutauit hominem. 306
Xenocratis Platonis fami-liaris honor ab Alexan-dro. 78
Xenophanes Lagi imitan-dus in rebus in honeſtis eſ

fugiendis. 413
Xenophontis auctoritas, ex inimicis etiam vtilitatem eſſe cupiendam. 315
Xerxes ſtolidus. 73 etiam ipſi mare iratus. 438
Eiuſdem copiæ. 252

Z

Zeno Stoicæ ſectæ auctor. 72
Zenonis conſilium adoleſcenti falſum teſtimonium dicere rogato. 421
Zenon fracto nauigio ſuo ad philoſophandum ſe contulit. 317
Zephyrus ventorum omniũ celerrimus. 562. vnde dictus. 156
Zodiacus circulus. 124
Zonæ cæli. 142
Zona torrida. 158
Zopyrus Darii amicus. 252

FINIS.

GVLIELMI BVDAEI REGII SECRETARII, AC ELECTI PARISIENSIS, AD IVLIVM Secundum Pontificem Maximum, in librum Plutarchi, de Tranquillitate animi Præfatio.

QVVM *dudum ad te legatus, beatiſsime pater, Iuli Secunde, Pontifex Maxime, cũ alius clariſsimis viris à Chriſtianiſsimo rege miſſus eſſem, emetiendáque nobis eſſent itinera longa ac impeditiſsima, librorum quendam faſciculum inter ſarcinas noſtras inculcaueram, qui nobis tot dierum tædia leuare aliquantulum poſſent, quaſiq; animo noſtro viatici loco eſſe. Hunc tertio aut quarto quàm viam inimus die, exoleſcente ſenſim domeſticarum rerum memoria, liberioréque iam & feriato ab extrariis curis animo reſoluere, tum demum ac recenſere cœpimus. In iis volumen quoddam Græcum* PLVTARCHI CHÆRONENSIS, *Traiani olim Principis Præceptoris, ſeſe obtulit, quod de Euthymia illa à Philoſophis celebrata inſcribitur, quæ, vt Latinorum doctiſsimis placuit, ſecura ac tranquilla animi conſtantia dicitur. Huiuſmodi inſcriptionis illecebra captus confeſtim librum auidiſsimè legi. Cuius explicatio quum expectatione mea non ferè minor eſſet, nec plus mihi liber fronte promittere, quàm receſſu præſtare videretur, primum idoneum ducebam, in quo traducendo ingenioli noſtri vires alere poſſemus, induſtriámque noſtram quum per ocium licuiſſet exercere, dixiſſem expe-*

viri, ſed non nunc primum ſpecimen noſtri hoc in genere facimus. Quum vero hoc animo aliquandiu agitaſſem, in mentem mihi venit, non vltrà cunctandum eſſe, ſed quo ocio, quoque negotio, primo quoque die hoc mihi aggrediendum eſſe, vt librum tumultuario ſtylo conuerſum ſub nomine tuo aderem, ſimul quandoquidem cum eximiis variorum ordinum viris legatus ego à ſecretis regis renuntiatus eram (atque adeò non vt vnuſquiſquis ex numeroſa illa decuria, ſed vt certus quidam, vt ſpero, nonnulliúſque commendationis, ne quid inſolentius dicam) vt regis, primariorúmque aulicorum expectationi gratum aliquid facerem, qui ad exhibendæ tibi obedientiæ munus, ſpectatiſſimos viros collegatos meos delegiſſe, atque futuros tibi ex ſententia animi videbantur, ſimul quoniam ad ſacroſanctam iſtam tuam amplitudinem venire ab obſeruantiſſimo, eodémque maximo eius filio iuſſi eramus, vt emerendæ paternæ indulgentiæ, quantum ad me pertineret, hoc veluti thuſculo numini tuæ ſanctitatis oblato, facilius litaremus. Præclarè verò mecum actum iri arbitrabar, quòd hoc facultatulæ noſtræ documentum nominis iſtius velamento quodam quaſi amuleto, ab omni aut carie vetuſtatis, aut etiam liuore atque obtrectatione tutum poſteritatis memoriæ commendaretur. Munus autem eſt, ſi ad amplitudinem aut tuam, aut Pontificiam ſpectes, prorſus indignum quod in conſpectum tuum veniat: ſin ad noſtram tenuitatem, non modò ad humanitatis conditionem deſcenderis (quod te haud dubie facturum feſtiuus ille ingenij tui candor ſpondet) digniſſima, niſi nimiũ mihi meæ placent, inſcriptione, quæ maieſtati iſti dicetur. Eſt enim beatitudo duntaxat ſublunaris, & quam mortalium ca-

pere conditio poteſt, compoſitus & ſedatus animus, omni perturbatione vacans, virtutis fiducia ſubnixus, conſcientiæ ſua fretus, imminentium omnium ſecurus, vt quem nihil perucllere quicquam, nedum offenſare poßit & lædere, id quod omnino liber noſter effecturum ſe pollicetur. Porrò in iſta anguſtißima amplitudine hanc eſſe beatitudinem ſitam, cum conſenſus mortalium admittit, qui non alio eam nomine vocandam eſſe cenſeant, tum vero æſtimatione ipſarum rerum facile colligi poteſt. Siquidem quum huiuſmodi beatitudinem eſſe ex ſummorum virorũ ſententia dixerimus, quonam alio potius in ſtatu, quàm in hoc: imò vero in quonam præterea eſſe dicemus? Qua enim iam voluptate immodica, aut inofficioſa, titillari poteſt omnium hæc virtutum choro apta atque conſerta dignatio? Quâ ægritudine animi, aut quo mœrore contrahi, omnibus felicitatis numeris cumulata mortalitatis conditio? Quid timere denique iſta deo æqua poteſtas? Cuius veſtigiis reges ſupra etiam humanum faſtigium eminẽtes maieſtatis ſplendore præſtricti, nec obtutum eius ferentes, ſummißis Chriſto faſcibus, æquo animo aduoluuntur? Poſtremo quid vltrà poteſt quàm cœleſtia cupere, qui nihil iam ſupra ſe dignum videat, in quo animi ſui affectum explere queat? Hanc igitur induſtriæ noſtræ fœturam vere nouo excuſam, plauſibilißimo nomini tuo dicamus, opus ſi ex autoris ipſius maieſtate expenderis, argumentíque grauitate, dignum certè quod Iulianas glandes, Pontificiorúmque inſignium decus geſtet: Sin ex noſtræ facultate ſtylóque metiaris, ne carioſißimo quidem bibliothecæ tuæ forulo dignum. Verum condonabis nonnihil incommoditati rei. Fortaſſe enim liber terſior lima-

tiórque exiret, ſi in officina illa domeſtica & ſtataria, inſtrumentóque iuſto, non viatorio excuderetur. Quod enim ſucciſiui temporis requieti iuſtæ ſubducere, quod veſpertina antelucanáque lucubratione comparcere manſionatim potuimus, hoc totum in hoc opere inſtituendo, excudendo, limando conſumpſimus. Vale columen Chriſtiani nominis, hócque munuſculum noſtrum ea benignitate proſequere, qua legationis noſtræ aduentum excepiſti. Romæ Calendis Maij.

M. D. V.

PLVTARCHI
CHÆRONEI LIBER
DE TRANQVILLITATE ET Securitate animi.

Gulielmo Budæo Pariſienſi, Regio Secretario, interprete.

PLVTARHVS PACCIO S.

SERIVS tuam epiſtolam accepi, in qua me hortabaris, vt quippiam ad te & de animi tranquillitate ſcriberem, & de his quæ in Timæo accuratiore indigere tibi enarratione videntur. Equidem quum Eroti amico noſtro nauigandum actutum Romam eſſet, literis raptim à Fundano optimo viro acceptis, nec ideo ſpacium haberem meo modo incumbendi ad ea quę optabas, nec rurſus ſuſtinerem vacuis omnino manibus hominem à nobis amiſſum eſſe videri, delecta quædam de tranquillitate animi ex commentariis confectis olim nobis decerpſimus. Nec vero, vt opinor, in huiuſmodi commentatione dicendi lautitias, exquiſitumque anxiè ſermonis lepôrem conſectaris, tantumque rationem habes doctrinæ cuiuſdam ad inſtituendam vitam adminicnlatricis. Atque bene quidem actum eſſe puto, quod quum neceſsitudinum tibi iura, eáque non vulgaria, cum principibus intercedant, fo-

renſiq́ue gloria nemini cædas in iudiciis agentiũ, non ideo, vt tragicus ille Merops ad ſuſpicientis, beantiſq́ue te coronæ plauſum futiliter obſtupeſcis. Sæpe quoque te audire meminiſti, nec articularium morbum calceo quamuis precioſo leuari, nec anulo reduuiam, vt nec capitis dolorem ſedari diademate. Quis enim tandem pecuniarum vſus ad vitandam animi ęgritudinem, aut ad vitam placidè ac ſecurè tranſigendam? quis aut gloriæ, aut inter aulicos eminentiæ, niſi quibus hæc habere contigit, ipſi ſcitè iis quæ habuerint, vti norint, rurſuſq́ue quum caruerint, eorũ deſiderium ferre? Hoc autem quid eſt aliud, quàm ratio aſſueta & præmeditata, patibilem animæ partem, rationiſq́ue expertem, erumpentem identidem reprehẽdere confeſtim, nec vltra expatiari, & ab inſtantibus affectibus tranſuerſam ferri ſinere? Proinde quẽadmodum Xenophõ iubebat ſecundis maximè rebus homines deorum meminiſſe, eoſq́ue tum enixius venerari, videlicet vt quum res tuliſſet, maiore eos fiducia quicquid ipſis opus eſſet, poſcerent cõciliatos iam & propitios, haud aliter commentationes eas, quæ ſedandis perturbationibus apoſitiſsimæ ſunt, præſumptas recõditaſq́ue eſſe oportet, duntaxat apud mentis compotes, vt multô antè præparatæ longè ſint vtiliſsimè. Vt enim truculenti canes, & ad omnem vociferationem conſternabiles, ab vna tamen voce ſolita & nota ſibi demulcentur, ſic animę efferatos effectus non parui eſt negocij componere ac permulcere, niſi commentationes ſolitæ ac familiares præſto ſint & ad manum, quæ turbulentos eos & percitos,

protinus conſopiant. Cæterum qui ita cenſent ad vitam per tranquillitatem agendam non multa agere oportere, nec priuatim, nec publicè; hi primò magno nobis parabilem animi tranquillitatem faciũt, vtpote inertia ſegnitiaque venalem, & tanquam ægrotum ſic vnumquenque hortantur verſuillo tragico:

Mane miſelle tuis in lectis immotus.

Siquidem quum noxium eſt medicamentum corpori ſepulta illa ſegnities, tum nihilo melior animæ medicus eſt ægritudinis & turbulentiæ torpor & mollitia, ſocordiaque amicorum, neceſſariorum, patriæque deſertrix. Deinde etiam falſum eſt, homines minimè actuoſos tranquillè vitam ducere, alioqui tranquilliorem mulierum vitam, quàm virorũ eſſe oportuerit: nempe quæ domi plerunque excubare ſeſsitantes ſoleant, ſellulariis in officiis occupatæ. Nunc verò quum Aquilo ad tenellas virgines perrumpere non poſsit, vt Heſiodus inquit, animi tamen ægritudines, perturbationes, malæ mentis habitudines ex zelotypia, ſuperſtitione, ambitioneque & inani gloria, quarum rerum numerum nemo inire poteſt, gynæceum etiam irrepunt. Laertes verò annis viginti in agro ſecum, vt dicitur, viuens vnica tantum cum anu, inter cibos ei potuſque ancillãte, patriam & domum, atqueadeo regiam fugitabat, & nihilo ſecius tamen mœrorem vultuoſamque deſidiam cõtubernales habebat. Quid, quòd hoc ipſum nihil agere nonnullos ſæpe ab recta animi conſtitutione deturbauit? vt ecce apud Homerum:

Aſsidet hic pedibus pernix Ioue natus Achilles

Nauibus, indulgens iræ, ſugiénſque tenaci
Propoſito pugnam, procerum populíque coronæ
Concilia auerſans, hominum illuſtrantia nomen,
Corde liqueſcit iners, rurſúſque ſubinde requirit
Prælia, ſéque ciet ſæui in certamina Martis.

Propterea ipſe marceſcere ſe ocio ægrè ferens, ſtomachanter inquit:

Pondus iners terræ ſedeo cuſtodia claßis.

Itaque ne Epicurus quidem, ille voluptatis aſſertor, autor eſt iis, qui aut ambitioſi natura, aut ſunt auidi gloriæ, vt ſe ocio dedant, ſed vt ad gerendam Rempublicam natura duce accedant: quippe homines ad agendum natos haudquaquam æquo animo inturbidóque laturos, ſe ea re orbatos eſſe, quam in primis concupierint. Quanquam ille ineptus, qui ad Rempublicam adſciſcat eos, qui ſibi ab ea temperare nequeant, & non eos potius, qui gerendæ Reipublicæ facultatem habeant. Neque vero multitudine paucitatéque negociorum ſecuritatem animi anxietatémque metiri conuenit. Honeſta enim omittere non minus quàm turpia agere moleſtum eſt, vt prædiximus, & turbulentum. Qui autem vnam ſibi agendam vitam, & omni anxietate vacuam præciderunt, vt agricolarum nonnulli, aut cœlibum, aut regum, hos ſcitè Menander his ferè verbis tota errare via, vt dicitur, admonet. Opinor ego locupletes homines, ô Phania, quibus neceſſe non eſt verſuram fœnerato facere, nec noctu ingemiſcere, nec ſurſum deorſum ſe vertentes, hei mihi, dictitare, ſuauioremque quendam ſomnum molliorémque dormire. Vt verò is accedens locupletes itidem atque

inopes affici animaduertit: Nimirum, inquit, cognatum quidam ſunt atque congenitum, vita & mœſtitia. Voluptariæ enim vitæ comes ea eſt, per inopiam traductæ conſeneſcit. Enimuero quemadmodum meticuloſi, & inter nauigandum nauſeantes, in prægrande ſubinde nauigium ex nauicula tranſiliunt, atque illinc rurſus in triremen, melius iam iamque ſibi fore ſperantes, quoad ſeſe tandem nihil promouere, &, vt ita dixerim, actum agere ſenſerint, vt qui bilem quoque ſecum gentium ignauiamque circumferant, ſic vitæ genus aliud atque aliud identidem capeſſere, à moleſtiis perturbationibusque animum eximere nequit, cuiuſmodi ſunt imperitia rerum, inconſiderata temeritas, nec ſcire, nec poſſe rectè pro re nata præſentibus vti. Hæc opulentos iuxtà inopeſque exercent, hæc & maritos & cœlibes mœrore afficiūt. Non aliam ob cauſam ſalutem multam foro quidam dicentes, vitam rurſus vmbratilem non perferunt. Propter hæc eadem in aulas ſeſe regum nonnullos omni ope inſinuantes, incepti rurſus piget. Implacidiſsima res eſt ægrotantes, vt inquit Ion, nam vxor faſtidio eſt, medicum incuſant, lectulo ſuccenſent, denique amicus inuiſens moleſtus eſt, abiēſque rurſus offendit. Poſtmodum verò remittente morbo, temperamentoque reddito ſenſim venit ſanitas, iucunda iam omnia faciens & placida, adeò qui oua pridie, amylum, & primarium panem faſtidioſe expuerat, cibarium poſtridie panem auidiſsimè cum naſturtio. comeſt. Tantum eſt in ratiocinatione monumentum, ad vnumquodque vitæ inſtitutum immutabundum, ea vis ad vi-

tam feliciter traducendam, Alexander quum audiret Anaxarchum mundos eſſe infinitos diſſerentem, illachrymaſſe dicitur, percontantibusque amicis, ecquid lachrymis dignum ei cõtigiſſet? An indignum eſt, inquit, nos flere, ſi quũ infiniti mundi eſſe dicantur, hauddũ vnius domini facti ſimus? Crates contrà manticã ſordidum'q; palliolũ geſtans, per luſus & riſum vitã quaſi dies feſtos aduſq; extremũ egit. Atqui Agamemnoni graue erat quòd multis imperitaret.

Noueris Atriden Agamemnona, quem ſuper omneis
Iuppiter exercet, penitusq́, laboribus angit.

Diogenes quum inter venales de lapide addiceretur, auctionantem præconem cauillabatur humi iacens, aſſurgere'que illo iubente nolebat: Quid tandem, inquiens, ſi piſcem addiceres? Iam verò Socrates è vinculis philoſophabatur, inter ſectatores ſuos diſſerens: Ecce tibi alia ex parte Phaëton in cœlum ſcandens, lachrymabundè expoſtulans, quod nemo patris ei currus equoſque aurigãdos præbet. Porrò quemadmodum calceus ad vari pedis figurã obtorqueri etiam ſolet, pes verò non itẽ ad obtorti calcei, hunc in modũ mentis habitudines quãlibet oblatã viuendi rationem ſimulẽ ſibi reddiderint atque conſentaneam. Nec verò iis qui optimã vitam elegerũt, ſuauẽ quoque vitam conſuetudo efficit, vt quidã voluerunt, ſed prudentia potius vitã optimam eandem ſuauiſsimam'q; facit. Agedum igitur ſcaturientem in nobis fontem animi ſecuritatis defecatiſsimum atque expurgatiſsimum facere aggrediamur, vt quę nobis extraria aduentitiáq; impendẽt, accommodata quadrantiaque ingenti æquitate animi ferendo fa

ciamus. Siquidẽ rebus ipſis malè cedentibus iracũdè ſuccenſere nõ cõuenit, vt pote ad quas ira noſtra prorſus nihil pertineat. Cui verò id contigit, ſi malè cedentia arte emendauerit, is ſanè cõmendabiliter egerit. Proinde Plato humanã vitam cum alea comparabat, in qua optimus quiſq; iactus aleatori maximè expetendus eſt, ſed vtcunq; tamen ceciderit, adhibenda artificioſa cura eſt, vt eo quod caſus tulerit quam rectiſsimè vtatur. Quorũ tamen ipſorum alterum in nobis ſitum non eſſe, aleæ videlicet iactum, alterũ ſitum eſſe, ſi ſapientes ſumus, id quod ſors attulerit æquo vt animo excipiamus, & vt vnicuique locũ diſtribuamus, quò magis cõmodet id quod bene ceciderit, quoque minus incõmodet id quod retrouerſum ceſſerit. Verum inertes homines, degendæque vitæ ignari, inſtar morboſi corporis hominũ, qui nec æſtum ferunt, nec rigorẽ, vt in rebus ſecundis exporrecta fronte perfuſi, ſeruare modũ nequeũt, ita in aduerſis obducta atq; caperata fœdiſsimè cõtrahuntur. Cõturbatur igitur ab vtriſq;, vel in vtriſque potius à ſe, nihiloq; ſecius in iis que bona eſſe creduntur. Theodorus ille cognomento Atheus dictitare ſolebat, verba ſe auditoribus dextera porrigere manu, ſed illos ſiniſtra accipere. Indocti autem fortunã ſæpenumero dexteram ſe eis applicantem, ad læuam indecorè vertentes ſeſe ſtatuunt. Prudentes melius, qui veluti apes ex thymo aridiſsima, aſperrimique ſucci herba, mel rem ſuauiſsimã cõficiũt, ſic ex rebus ipſi incõmodiſsimis ſæpe quippiã conducibile ſibi, accommodatumque eliciunt. Id quod maximè meditandum eſt, ac multa amimi

exercitatione laborandum. Vt enim qui in proteruam canem lapidem librans, quum ab illa aberrans nouercam non deſtinatò percuſsiſſet: ne hoc quidem, inquit, modo malè: ſic & fortunam retrorſum quàm volumus cedentem emendare, aliorſumque vertere licet. Exilii cauſa ſolum vertit Diogenes, ne ſic quidem malè: philoſophiæ enim auſam illud ei præbuit exilium. Zenoni Citieo vnica nauis reliqua erat, hanc vt audiſſet ipſam cum vectoribus, cum mercibus, cum puluiſculo, vt dicitur, periiſſe: præclarè inquit, mecum fortuna agis, quæ me ad pallium illud obſoletum atque ad porticum impellis philoſophicam. Quid igitur tandem nobis obſtat, quò minus illos imitemur? A magiſtratu quopiam excidiſti, ruri vitam ages. Circa tua priuatim negocia ſatagens, in principis amicitiam inſinuare te magno ambitu contendens repulſam tuliſti, tuto nulloque vndecunque tibi exhibito negotio viues. Rurſus negotiis multis curiſque implicaris, vt ne aqua quidem callida vſque adeo mollia mēbra foueat, quod ait Pindarus, vt honores & gloria cum poteſtate iuncta ſuauem laborem faciunt & facilè exudabilem. At enim quædam te angit offenſio ex delatione, aut inuidia, aut attroci ignominia: ſecundus hic flatus eſt, ad Muſas & in Academiam ferens, id quòd Platoni accidit, quum in Dionyſii amicitia quaſi ſæua tempeſtate deprehenſus eſſet. Proinde non minimum momentum ad animi tranquillitatem facit, diligenter inſignes & famigeratos homines animaduertere, ſi quid forte ſimile aliquando iiſdem ex cauſis perpeſsi ſunt. Orbi-

tas, exempli gratia, mœſtitiã tibi affert, reſpice Romanorum reges, quorum ne vnus quidem moriens filio regnum reliquit. Inopiam æquo ferre animo nequis, quiſnam igitur aut Bœotierum eſſe malles quàm Epaminondas, aut Romanorum, quàm Fabricius? Sed demus vxorem tuam adulteratam eſſe, neſcine illud Agidis Epigramma apud Delphos? Audiſtin Alcibiadem vxorem eius Timæan compraſſe, puerumq́ue ipſum quem pepererat Alcibiadem vocitare ſolitam ad ancillas inſurſurantem? Hoc tamen Agidi non obſtitit quò minus clariſſimus vir maximusq́ue euaderet, non magis quam Stilponi filia impudica, quò minus hilariſsimè viueret omnium ſeculi ſui philoſophorum. Quod ei opprobrium quum Metrocles obiiceret: Hoccine igitur, inquit, peccatum meum eſt, an filiæ? Filiæ, inquit, peccatum eſt, ſed tuum infortunium. Qui fieri, inquit, poteſt? nonne peccata etiam lapſus ſunt? Prorſus, inquit ille. At lapſus non eorum quorum lapſus ſunt aberramenta quoque ſunt? Certè, inquit: quid aberramenta? non eorum quorum aberramenta etiam infortunia? Huiuſmodi ille ſermone placido, & è philoſophica placabilitate Cynici illius hominis maledicta inania, & irrita oblatramenta eſſe docuit. Age iam pleroſque non modò amicorum ac propinquorum vitia, ſed etiam, ſi diis placet inimicorum exacuunt. Conuicia enim, iræ, inuidiæ, improbitates, infeſtiſsimæq́ue riualitates eorum ſunt maxime tabes, in quibus ipſa inſunt, conturbant tamen & irritant imperitos, non aliter atque vicinorum iracundiæ, aut familiarium moroſi-

Epigramma duij.

tates,aut ſeruitiorum praua quædam ingenia, quibus tu ipſis permoueri ſolitus, videre mihi, vt illi apud Sophoclem medici amaram bilem amaro quoque medicamento eluunt,ſic tu haud è dignitate tua morbis illorũ,prauiſque animi affectionibus obſæuire,parilique mentis acerbitate reſpondere. Quas verò res agis,nec ſimplicibus eæ, nec frugi moribus quaſi organis appoſitiſsimis, ſed aſperis bona ex parte contortiſque mouentur. Porrò hæc corrigere cũ maius eſt,quàm vt præſtare poſsis,tum verò ne alioqui quidẽ facile. Quòd ſi iſtis,vt ita dicã,natis vtens non aliter atq; medici dentariis,ſcalpellis ancteribusque vtuntur(ita vocant fibulas quaſdã,quibus vulnera cõmiſſa coaleſcunt.) Si igitur iis vtens manſuetudinem, moderationemque præ te, vbique pro re nata tuleris,profecto nõ magis aliena petulãtia atque improbitate offendère,quàm tuæ ipſius affectionis conſcientia lætabere. Nam eos ita agere non ab re arbitraberis,non magis quã canes quum oblatrant,indignè natura ſua facere. Alioqui ſi huic imbecillitati atque puſillanimitati indulgẽs alienis te etiam malis degrauari contẽpſeris,fallent te miſerũ atque indies ægreſcentem moleſta multa,veluti in locũ quendã depreſſum ſubſidentemq; influentia. Quid,quòd nonnulli philoſophorũ miſerationẽ improbauerunt,qua ad aſpectũ calamitoſorũ hominum afficimur,boni viri contendentes eſſe,opitulari propinquis afflictis & iacentibus,non etiã condoleſcere,aut pari animi remiſsione fortunæ concedere? Iam quod maius eſſe nemo inficias ibit, nec ſi nometipſos peccaſſe quid ſenſerimus,ac praue-

ingenio eſſe, propterea nos animo concidere ac mẽte ægreſcere ſinũt: citra enim triſtitiã hæc emendanda eſſe. Quę quũ ita ſint, vide etiã atque etiam, ne per abſurdum ſit, permittere nobis vſquequaq; indignari atque ſuccenſere, ſi non nemo eorũ, queis cum cõmercii quid habemus, parum blandè aut etiam inclemẽtiuſculè nobiſcũ forte agit. Equidem vereor, Pacci amiciſsime, ne nos amor noſtri fallat, nec tam infenſum in oblocutorũ proteruiam animum, quám nimium de nobiſmetipſis merentem præferamus. Etenim vehementius ad res quaſdam quodam cum ſtupore affici, præterque dignitatem expetere eas & conſectari, aut rurſus auerſari & ab eis abhorrere, nimirũ ſimultates hec inter homines offenſioneſ que afferunt, quũ alii aliis acceptum ferant, aut hæc ſibi intercepta eſſe, aut quòd in illa incurrerint. Quòd ſi quis pro rerum euentis verſatilem præbere quoquo ſe verſum ſeruata moderatione aſſueuerit, dextera ille ſanè facilitate cũ hominibus verſari paſsim didicerit. Age verò intermiſſum illũ nobis ſermonẽ de rebus ipſis reſumamus. Quomodo enim febrientibus amara omnia atque veſca ſtatim guſtata videntur, quoadusque alios viderint eadem illa, quæ moroſè ipſi expuerint, nulla prorſus ſumentes ingrati ſaporis ſignificatione, quo loco demũ non in cibum iam aut potum, ſed in ſeſe potius culpam, in morbumque reiiciunt: Sic nos ſi quæ non ſine querulo mœrore tranſigimus, iiſdem alios defungi magna animi æquitate, atque adeo hilari vultu viderimus, nimirum rebus ſuccenſere ipſis tantopere deſinemus. Verumenimuero vt animi con-

ſtantiam in rebus aduerſis retineamus, operæ precium eſt non tranſmittere illa conuenientibus, vt aiunt, oculis, quæ præclarè aliquando nobis, atque ex animi ſententia ceſſerint, concinnaque mixtura cum deterrimo, quoque euentu ſecundiores compenſare. Nunc verò quum oculos prænitẽtium rerum aſpectu præſtrictos, ad floridos herbaceoſque colores auertere recreandi cauſa ſoleamus, cõtrà mentem noſtram ad mœſtifica intendimus, vimque ei afferentes cogimus ad pœnitendarum maximè rerum recordationem incumbere, eamque à prædicabilibus præſeque ferendis inuitam, propè dixerim, renitemque conuellimus. Atqui ſubit nũc mihi appotiſsime huc transferri poſſe id quod in hominẽ olim curioſum dictum eſt, aliena ad ſe nihil pertinentia perſcrutantem: Quid, malum, homo maleuolentiſsime, aliena vitia miluinis oculis cernis, tua verò tranſmittis noctuinis & conuenientibus? Quid mala tua, vir beate, tam accuratè perſpicis, præſentariaque ſemper & recentia iugi recordatione facis, à præſentibus autem bonis auerſam mentem habes? Et quemadmodum cucurbitulæ medicinales deterrimum ſanguinem ex carne eliciunt, ſic tu peſsima quęque tuorum in te congeris ipſum, nihilo illo Chio negociatore melior, qui quum vinum multum, primæque bonitatis venderet, ipſe ſibi acidum in vappamque deprauatum conquirebat: Cuius ſeruus quum ab eo forte aufugiſſet, ſciſcitareturque ab illo quiſpiam, qua cauſa impulſus dominum reliquiſſet, quia quum in manibus, inquit, ei bona eſſent, mala tamen conquirebat. Huius ſimiles

multi

multi ſuauiſsima potulenta tranſmittētes ad aſpera prauaque ſe conferunt. Non ſic Ariſtippus idoneus ipſe quaſi in libra ad propēdentem malorū lancem non vergere, ſed ad leuiorem ſublimem ſeſe tollere. Hic quum prędium amœniſsimū perdidiſſet, per contatus eſt ab vno eorum qui ſeſe ei maximè condolescere ſimulabant, fortunæque ſuccenſere. Nonne vnicum, inquit, tibi prædiolum eſſe noſti, mihi verò agros relinquos tres eſſe? certè inquit ille. Quin igitur, inquit, tibi potius condoleſcimus? Furori enim ſimile eſt perditis indoleſcere rebus, nō illætari verò incolumibus. Vtque puſilli pueruli quū quis eis vnum ex multis ludicrum inuolauerit, reliqua omnia diſiiciētes lachrymantur & eiulant, adhunc modum à fortuna vna nos in particula cōturbatos, reliquas omnes res nobis inutiles facere lamentantes & queribundos. At enim quid habemus? dicet aliquis: Imò verò quid non habemus? hic gloriam, ille domum, hic vxorem ex ſententia, ille amicum fidelem. Antipater Tarſenſis quum moriens bona quę in vita habuerat in digitos mitteret, ne proſperam quidem Athenas nauigationem ex Cilicia omiſit. Neque verò communia hæc & tranſlatitia prætereunda ſunt, ratioque horum vtcunque habenda, quòd viuimus, quòd valemus, quòd ſolem conſpicimus, quòd nec bellum eſt, nec ſeditio, quòd terra arabilem ſe præbet, & mare nullo propè negotio cuiuis nauigabile. Poſtremo quòd loqui, quòd tacere liberum eſt, & negociari, & ociari. Enimuerò harum rerum præſentia tranquilli animi materiam pinguiorem nobis dederit, ſi earundem abſentiæ

Omnes habemus vnde lætemur

deſideriique imaginem animo noſtro affixerimus, ſubinde nos ipſi admonentes, quàm ſit ægrotantibus exoptata ſanitas, paxque bello implicitis, quàm in votis peregrino ſit & ignobili, gloriam nomenque tali tantaque in ciuitate adipiſci. Rurſus quàm acerbum ſit iam quæſitis excidere. Nec enim, vt opinor, horũ & huiuſmodi magnũ tum quicquã ac optabile erit, quũ deperditũ fuerit, incolume nihil erit quippe nihil eo magis cenſetur quod eſſe deſierit: nec poſsidenda hæc nobis vt præclara, nec tanta anxietate ſeruanda ſunt, excubãtibus aſsiduè, ne iis tãquã dignis, viſendiſque rebus ſpoliemur, habita autem & ſalua negligēda & quaſi tranſlatitia paruipēdenda. Hæc enim vtenda fruendaque cũ gaudio vel eò maximè ſunt, quò iacturã eorũ, ſi ſors ita tulerit, placabilius moderatiuſque feramus. At verò multi poëmata, vt Archeſilaus aiebat, aliena, imagines, & ſtatuas operæpreciũ eſſe putant exquiſitè & ad manus ſingula viciſsim accedentes, accurataque mētis atque oculorũ intentione contueri, ſuam ipſi vitam negligentes, quanquam conſiderationes permultas animaduerſioneſque habentē, eaſque non iniucundiſsimas extorſum ſpectantes, alienas ſortes ſuſpicientes, adulterorũ ſimiles, qui ſuas vxores faſtidientes, alienis inhiant, toto quidē illi cœlo, vt eſt in prouerbio, aberrantes. Permagni enim refert ad conſtãtem illum animi ſtatum, ſe in primis ipſum, ſuaque vnius atque peculiaria æſtimare: ſin minus, ad inferiores certè perpendendos intentionem auertere: nõ vt vulgus hominum in diuerſiſsimam partem ad admirandos eos, quos ſumma ad faſtigia rerũ extol-

lat,quoties voluit fortuna iocari. Exempli gratia, vincti & nexi ſolutos beatos eſſe autumant, hi verò liberos,liberi rurſus eos qui ciuitatis ius habeāt,hi itē diuites,atque hi pręſides,præſides itidem reges, poſtremo reges deos,quos etiā ipſos regni pœnitet, niſi fulminis,propemodū dixerim,fulgurisque potentes ſint. Ita fit vt quum ſuperiorum eſſe pares nō poſsint,intra ſuam,quod aiunt,claſſem haud vnquā acquieſcant. Non mihi curæ ſunt opes Gygis illius prædiuitis,inquit ille Thaſius, necdum me magna eorum admiratio cepit,neque deorum mirificis operibus æmulor, neque item magnificè inhio tyrannidi:longè enim longè hæc ab oculis meis abſunt. Hæc ille Thaſius. Ecce tibi contrà alius quidam Chius, atque item alius Galates, aut Bithynus, non contentus ipſe,quòd aut gloriam,aut magiſtratum inter ciues adeptus ſit,ſed etiā (ſi diis placet) lachrymabundè expoſtulat,niſi ſenatoria geſtet. Hoc etiam vt dederis, niſi præturam gerat,atque vt hoc indulſeris,niſi & conſulatum. Denique conſulatū addideris,pœnitenda omnia videbuntur,niſi renuntiatus quoque prior ſit. At hoc quæſo quid eſt aliud quam ingratitudinis cauſas in fortunam colligentē ſeſe excruciare,atque ipſum ſibi perpetuò pœnas pendere? Compos verò mentis homo, non ſi vnus aut alter mortalium, qui ſexcenties centena millia ſolis ſpectatores alumniq́ue terræ ſumus, nominis eum gloria præſtat, aut etiam diuitiarum affluentia, lamentabundus protinus & abiectus compreſsis,vt inquiunt, manibus ſedet, imò vero quum bene præclareq́ue actum eſſe ſecum præ in-

infinita ærumnoſorum hominū multitudine videat, ſortem ſuam vitamque quoties in publicum prodie rit, amplectitur. Porrò apud Olympia victori nemini eſſe licuit vnquam, vt non cum primo quoque prodeunte committeretur, nullo arbitrio permiſſo deligendi ſecum congreſſuri, in vita verò noſtra rerū conditio facultatem vnicuique præſtat, ſe ſortemque ſuā cum multis multorumque contendenti, celſum erectumque animi eſſe, magisque adeò viſendum aliis & admirabilem ſe præbere, quàm ipſum alios admirantem, niſi tamen tanta ſit præditus improbitate, vt Briarei æmulum ſe, aut Herculis facere non vereatur. Itaque quum primarium quendam virum lectica vehentem mirabūdus ſuſpicies, demiſsis continuò oculis lecticarios etiam deſpicito. Rurſus quum Xerxem illum rate nauibus apta Helleſpontum traiicientem mirabere vt beatum, reſpice & illos territantibus flagris maris emiſſarium per Athon effodienteis, atque item alios naſo, auribusque demutilatis excarnificatos ob ratem illam æſtu quatiēte ſolutam, ſimul arbitrare eos te tuamque conditionem ingenti commendatione proſequenteis. Socrates quum amicorum quidam dixiſſet, Magno omnia veneunt in vrbe, mina enim Chiū vinum, purpura tribus minis conſtat, mellis autem hemina quinque drachmis, manu eum prehendens, in penumque farinariam ducens, obolo, inquit, ſemiſextarius venit, vilis igitur annona. Inde in oleariam traducens, duobus, inquit, æreis ſextarius, non magno igitur omnia in vrbe. Simili modo & nos ſiquidē audierimus dictitātem, tenuem ac

pudēdam fortunā noſtram eſſe,quòd nec conſulatū germanus,nec alium magiſtratum,dicere illi poſſumus,præclaram ſplendidā'que noſtram conditionē eſſe,nec eam ſtipem oſtiatim petimus,nec inter phalangarios,vectiarosq́ue ſubeūdis ac moliendis oneribus fatigamur,nec aſſentatorū more ſupparaſitari potentibus cogimur. Tametſi (quandoquidem eò iam amentiæ ventum eſt,vt ex aliorum magis noſtra cuiuſque vita,quàm ex ſeſe ipſa pendeat,naturaq́ue noſtra in degenerē quandā,inuidamq́ue affectationem deprauata,nō tam propriis lætari ſolet, quàm alienis bonis angi)ſi non modò tu viſenda illa & famigerata in illis inſpexeris,quos tu perquam beatos,atque in gremio Iouis,quod aiunt,eſſe putas,ſed tanquā reducto ac retracto velo ſpecioſiſsimo,tranſmiſſa gloria illorū & externa ſpecie,penitus introſpexeris,profecto inteſtina multa, peracerba, permoleſtaq́ue deprehendes. Pittacus ille,quē & ſapiētia,& fortitudine,& iuſtitia præditū fuiſſe conſtans admodū fama eſt,quum conuiuas quoſdā hoſpites ſuos acciperet,ſuperueniens mulier menſam euertiſſe iracundè dicitur. Quo facto quum cōturbatos hoſpites animaduertiſſet: Vnuſquiſque veſtrûm, inquit,malo quopiam affectus eſt mecum verò ne hoc quidē rerum ſtatu nunquā non præclarè agitur, Hic in foro beatus eſſe exiſtimatus,quū primum limen domus contigit,iam non dico miſer,ſed miſerrimus eſſe videtur,vxor ibi omnia obtinet,omnia imperioſiſsimè arbitratur,ibi ſemper & paſsim cū ea pugnandū eſt. Permulta vobis dolent,mihi omnino nihil dolet. Huiuſmodi cōplures tum gloriæ, tum opibus, tum

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

regno etiam hærent,ſed videlicet multitudini pulla tæ prorſus animaduerſa:obtenditur enim ille faſtus poſt quem ea omnia latent.

Felix Atride Graium decus, vndique cedunt
Fata beate tibi, dum ſors extollit alumnum.

Extraria iſta beatitudo circūfuſis armis,equis,& exercitu,age audi viciſsim penitiſsimā vocē malè affectæ mentis ad iſtam gloriç inſolentiam reclamantis:

Iupiter implicuit grauibus me ſortibus ingens.

Et,ò felices ac beatos,qui procul omni diſcrimine ignobiles,inglorii, hac vita defunĉti ſunt.His aliisque huiuſcemodi commentationibus exhaurire ſenſim licet querelofam illam animi iniquitatem & fortunæ conuiciatricem, abiicientemque ſeſe præ aliorum admiratione animum,& ſe ſuaque prementem erigere. Enimuero conſtantem illum tranquillumque ſtatum animi mirum in modum frangit, altioribus ſpiritibus ad aſſequendum quippiam quàm pro viribus niti,quaſique grandioribus velis proportione vehi:quippe immodica nobis atque immenſa affulgente vtcunque ſpe temere pollicentes, deinde non reſpondente ſucceſſu fortunam ſtatim iniquitatis geniumque noſtrum poſtulamus, quum temeritatis potius noſmetipſos damnare deberemus. Ceu verò fortunæ ſuccenſendum ſit,quòd vel aratro ſagittam eiaculari nequeas,aut boue incitato venari lepuſculum, quaſique iniquus quiſpiam Deus iis aduerſetur, qui euerriculis ceruos irrito conatu venantur,& non veſania potius atque improbitate ſua impoſsibilia etiam perficere aggrediantur.Huius verò erroris cauſa eſt perditus amor ſui,

Homines enim nimiũ de ſe meriti dum primas vbique partes ſibi magna contentione tribuunt, peruicacia prouecti nihil intentatũ relinquunt:nec enim illis ſatis eſt,locupletibus ſimul & facundis & conuiuis feſtiuiſsimis iucundiſsimisque eſſe, adhæc regum amicis, & in magiſtratu eſſe, niſi & canes & equos primę bonitatis habuerint,atque adeo,ſi diis placet,coturnices & gallinaceos, alioqui animo eſſe compoſito nequeunt. Dionyſius ſenior non ſatis habuit,ſe maximum ſui temporis tyrannorum eſſe, ſed indignum eſſe ratus quòd Philoxeno poëta in poëtica, Platoni autem eſſet in diſſerendi facultate ſecundus,præ impotenti ira percitus,illum quidem in latumias demiſit,hunc verò in Æginam venundatum ablegauit. Non ſic Alexander,cui quum Briſſon,qui cũ in curriculo de pernicitate certabat,cõſulta tarditate blandiens viſus eſſet de ſuo iure deceſsiſſe,vehementer indignatum eſſe ferunt. Scitè igitur Homerus quum de Achille dixiſſet:

Qualis erat Danaûm Martis certamine nemo,

Subdit & illud:

Egerit aſt alius cauſas præſtantius illo.

Megabyſus Perſes quum in officinã Apellis aliquãdo conſcendiſſet,loquitari neſcio quid de arte pictoria cœpit.Huius inepties nõ ferens Appelles:Priuſquam,inquit,ſermone te proderes,nonnullam de te opinionem præbuiſti,auro ſcilicet iſto cum purpura ſilentium honeſtantibus: nunc verò officinarii etiamnum pueri,qui pigmenta mihi terunt,tua iſta blateramenta rident. Sunt qui Stoicos ludificati nos putent,quum ſapientem illum ſuum, quem ipſi

ſibi fingunt,non modò prudentem eſſe,& iuſtum,& fortem conſtituunt,ſed & oratorem,& imperatorē, & poëtam,& regem denique vocant,atque iidem illi omnia hæc ſibi nomina nihilominus aſciſcere non erubeſcant,& ſi ſibi tandem deſperanda eſſe ſenſerint,continuò ægreferant:quod quàm ſit rationi conſentaneum,ipſi viderint,quum deos quoq; nouerint ipſos alium alio numine cōtentos acquieſcere,vt hic Emyalius cognomento dicatur,quòd bellico furori præſit,ille Mātous,quòd vaticiniis,alius Cerdous,quòd lucris. Vnde Iupiter apud Homerum Veneri rebus bellicis interdicit, vt nihil ad eam pertinētibus,nuptiarias autem & geniales cūrare eam iubet. Adde quòd quædam natura diſsident, eorum quæ nobis exoptanda videntur:vt verbi gratia,qui dicendi ſtudium aut diſciplinarium artium capeſsit,hunc ocioſum eſſe oportet ,omnique negotio vacantem Ciuiles rurſus magiſtratus & regum amicitiæ negocia faceſſere ſolent, crebraque auocamenta afferre. Vini & carniū plenior vſus corpus quidem validum athleticaque firmitate facit,animum verò imbecillū & fragilē. Poſtremo immodica in re aut augenda diligentia, aut ſeruanda anxietas, diuitiis cogendis,cumulandiſque conuenit.Cōtemptus contrà & deſpicientia magnum auſpicandæ philoſophiæ inſtrumentum eſt, & philoſophandi propè dixerim tyrociniū.Itaque non omnium ſunt omnia,verum elogio Pythico obtemperantem ſeſe noſſe ſtatim oportet,ita naturam conſulere,eaque autore vnum quiddam potius capeſſere, quàm ad aliud aliudque inſtitutum,vitæ tranſcun-

tem naturæ ipſi vim afferre. Curribus equus, aratro hos cōgruit, acceleranti naui adnare aptus delphin, venando autem apro canis ferox accommodatus. Quòd ſi quis ideo angitur, quòd leo ſtrenuus idem ac catellus blandulus in viduæ gremio alitus eſſe non poteſt, is ingenti nimirum ſtoliditate præditus eſt. Atqui hoc nihilo melior eſt ille, qui ſimul Empedoclis modo, aut Platonis, aut Democriti de mundo ſcribere vult, entiumq́ue naturam perueſtigare, ſimul cum prædiuite vetula concumbere, vt Euphorion, aut eorum ſimilis eſſe, qui cum Alexandro ad multam noctem comeſſari ſolebant, vt Medius ille idem indignum eſſe cenſens atque vix ferendum, niſi & propter immenſas opes inſignis non minus Iſmenia ſit, & propter virtutem non minus Epaminonda. Curſores porrò ſuis præmiis acquieſcentes, luctatores facilè ſuas ſibi coronas habere patiuntur. Spartam ſortitus es, inquit Solō, hanc legibus, inſtitutiſq́ue ornato. Minime verò, inquit idem, diuitias vobiſcum virtute permutauerimus, quū hęc propria res ac ſtabilis ſit, diuitiæ verò precariæ, & ad alium atque alium ſubinde tranſeuntes. Strato Phyſicus quum audiſſet, Menedemum plures multò diſcipulos, quàm ſe habere: Ecquid, inquit, magnopere mirandum eſt, ſi plures ſunt qui lauari, quam qui vngi volunt? Ariſtoteles ad Antipatrum ſcribens: Alexandro, inquit, prædicabile id ac præ ſe ferendum eſt, non modò quòd quamplurimis gētibus imperitet, ſed etiam quòd rectam de diuinis præter alios opinionem habere poſsit. Proinde qui hoc modo lætabilia ſua ipſorum prædicandaque di

xerint,nec vſqueadeo nihili facienda, hi proculdubio admirandis alienis haudquaquam intabeſcent. Nunc vero quum nemo noſtrûm vitem ficus ferre dignum cenſeat,nec oleam vuas, nos tamen ipſi criminamur aſsiduè,ingrataque inexplebilitate premimus,noſque adeo noſtri pœnitet,niſi primas partes inter diuites ſimul & diſertos, domi & militiæ, inter philoſophos & milites,denique inter aſſentatores,& eos qui fidenti ingenuaque ſimplicitate veraces eſſe noſcûtur,poſtremo inter præparcos profuſoſque feramus.Tametſi naturam cernimus mirè nos condocefacientem.Vt enim fera animalia aliis alia victitare natura comparatum eſt,nec omnia aut ſeminibus lectis ali,aut eſu carnium,aut effoſsis radicibus voluit,ſed alia alios eſitare cibos, ſimiliter eadem ipſa natura varia viuendi inſtituta humano generi dedit,armentario,aratori,aucupi, piſcatori. Oportet igitur vnumquenque noſtrûm quod appoſitiſsimum ſibi eſſe intellexit,id ſumere,totoque opere incumbentem ad illud,de poſſeſsione eorum decedere,quæ ad alios pertinere ſenſerit: alioqui ridiculus erit Heſiodus quum dicit:

Aemulus eſt figulus figulo,atque fabro æmulus artis
Protinus eſt conſors.

Siquidem non iam artis aut inſtituti conſortio ducuntur ad æmulationem homines,ſed & diuites diſertorum,& nobiles diuitum,& cauſidici captioſorum, atqueadeo hiſtrionum plauſibiliter in theatris fabulas peragentium, aut ſaltatorum,aut denique ſeruorum in aulis regum ſucceſſus, liberi homines atque ingenui antiquis familiis orti, adſtu-

porem vſque'admirantes,dum ſua omnia pœniten-da ducunt,conturbant ipſi ſeſe,nec mediocri animi ægritudine conficiunt. Quod autem vnuſquiſque ſecuritatis,anxietatiſq́ue conditoria ac conceptacula quaſiq́ue ſcaturigines in ſuopte animo habeat,& omnino bonorum malorumq́ue Homerica illa dolia,non quidem,vt aiebat ille,in Iouis limine depoſita,ſed intus in anima ſita, hominum ſanè diſcrimina declarant,quos affectionibus animi variè moderari videmus. Etenim inſpicientes bona quoque præſentia tranſmittunt,pereuntiaq́ue negligunt, vſque adeo ad futurum vergunt intentiſsimæ ſemper eorum curæ.Prudentes contrà acri ſe recordatione in rem præſentem reducentes, vel ea quæ iam non ſunt inſtare etiam atque adeſſe faciunt. Quippe id quod adeſt,quodq́ue præſens eſt, momento tantum temporis contingendum ſe præbens,ſecūdum hoc ſenſum effugiens,nec noſtrum vlla eſſe,nec noſtra intereſſe inſipientibus videtur. Atque vt funarius *ille in* Plutonis æde pictus quicquid funis ex ſparto intorſit,aſellum propter ſe aſtantem excedere totū ignauiter ſinit,haud ſecus ingrata ac torpens multorum obliuio,prætereuntia commodum bona excipiens,præclarè res omneis geſtas,egregia facinora,ſuauiſsima ocia, amœnos hilareſq́ue conuictus, deniq; omnē vitæ partē genio & voluptati datam obliterans atq; exoleſaciens, non ſinit eorum vitam vnam atque eandem eſſe ex præteritis præſentibuſq́ue rebus aptam atque conſertam, heſternamq́ue vitam à præſenti,præſentemq́; rurſus à craſtina diſcriminans, facta omnia infecta exoleſcente eorum

memoria reddit. Porrò qui in philoſophorũ ſcholis augmenta corporum ſuſtulerunt, videlicet perpeti exhauſtu vaneſcente ſubſtantia, verbo quidem ii faciunt vnumquemque noſtrum alium atque alium à ſeipſo. At qui præterita non continent tãquam perfluente memoria, nec identidem repetunt, hi iam nõ verbo, ſed re ipſa ſeſe faciunt in dies inopiores, inaniores, ex craſtino pendentes, quaſi verò nihil iam ad eos annotina, nuperrima, heſterna pertineant, atque etiam quaſi ipſis prorſus ea non obtigerint. Itaque conſtans animi ſtatus hoc modo interpellatur. Age vero quemadmodum muſcæ in terſiſsimis ſpeculis arreptantes delabuntur, aſperis verò hærẽt crenuloſiſque locis facillimè, ſic homines ex iucũdiſsimis placidiſsimiſque rebus decidentes triſtiſſimarum rerum recordationem tenaciter apprehẽdunt: imò verò quemadmodum apud Olynthios locum quendam eſſe aiunt, quod ex re ſumpto nomine Cantharoletron dicitur, in quem congeſti ſcarabei foras erepere nequeunt, ſed diu multumque intus volutati, orbeſque nequicquam ducentes intereunt ad extremum, ſic homines in malorum memoriam reuoluti eniti poſthac non poſſunt, nec reſpirare. Proinde vt pictores fuſcos in tabulis colores, omninoque ſubducendos oculis, prænitentibus aliis & viſendis coloribus inducere, atque interlinere ſolent, ſic homines in ſuo ſibi animo triſtia quæque maximæ ſilendaque euenta, memorandis aliis & prædicabilibus premere oportet, & tanquam obruere. Nam deleri omnino prætetita non poſſunt, nec item in poſterum præſtari prorſus, duntaxat ab-

homine. Tam eſt enim varia,multiplex,reciprocabilis mundi huius harmonia quam lyræ eſt aut arcus,nec in humanis quicquam eſt quod purum,ſyncerum,ſimplexq́ue ſit. Verum vt muſica ſonis acutis & grauibus conſtat, & grammatica literis,vocalibus & mutis,aut muſicus grammaticuſq́ue eſt,non qui horum alterutris illorumque offenditur, ſed qui vtriſque vti, miſcereq́ue accommodatiſs mè nouit,haud aliter ſapienter is demum inſtituiſſe vitam videtur, qui diuerſiſsimos rerum euentus,mutuóque ſibi obuerſarios miſcere ſcitê didicit ſecundos cum aduerſis compenſando: nam vt ſeorſum bona, mala ponantur, humanæ vitæ commoditas non admittit, ſed temperamentum quoddam ex vtriſque conflari conuenit, ſi rectè de iis ſtatuere volumus. Non eſt igitur conſentaneum alteris eorum ingemiſcere,& tanquam oneri iniquo ſuccumbere animo concidentes,ſed deterrimi cuiuſque euẽtus vim atque impreſsionem meliorum rerum recordatione retundere, omninoq́ue commodis incommoda veluti inuolucro quodam velantes,totius vitę tenorem ex proſperis,aduerſiſq́ue rebus concretum,ac coagmentatum,quaſi concentum quendam efficere harmonica ratione temperatum. Nec verò,vt Menander putauit, homini ſtatim nato præſto Genius eſt aliquis auſpicandæ bene vitæ initiator,rectéque degendæ magiſter, ſed vt Empedocles potius, bini nos Genii,bifariæ ſortes,quibus illę multa nomina variaq́ue indidit,in lucem protinus ęditos accipiũt, iam inde auctoratos ſibi datoſq́ue pari propè dixerim mancipii iure. Harum omnium affectionum im

pendentia ſemina aiebat genituram noſtram ſuſcipere,ideoque ductum vitæ noſtræ non libratum & æquabilem, ſed ſalebroſum potius atque aſperum eſſe:proinde ſapienti meliora in votis eſſe,deteriora verò etiam in expectatione,vtrorunque autem tẽperamento ipſum vti ſapientem neutram in partem nimium.Nec enim is ſolum ſuauiter ad craſtinum diem accedit,quod Epicurus ait, qui peruenturus ad eum nec ne ſit,ſuſque deque facit,ſed & opes, & gloria,& potentia, & dominium eos maximè exhilarant & perfundunt lætitia, qui obuerſarias vitæ conditiones,atque è regione poſitas, ſi res ita tulerit,æqui boni facturi ſunt.Quippe vehemens cuiuſque rei appetitio comitem formidinem habet illius amittendæ,quæ hebetem ipſa lætitiam atque identidem interpellabilem facit, perinde atque flammã flatu violentiore inhibitam. Quem verò ratio docuit, præfidenter & intrepide ita fortunã alloqui:

Si dederis,perlætus ero:repetiueris,æquus:

hunc nimirum ſeſe fretum præſentariis rebus ſuauiſsime frui oportet,nec ſuccurrente iacturæ cogitatione metu ſubinde vellicari.Anaxagoras accepto de filii morte nuncio:ego,inquit,quum genui interiturum ſciui,& ei expectationi ſuſtuli.Hæc Anaxagorę affectio tam nobis imitanda eſt,quàm eſt admirabilis.Vnicuique certe infortunio ſubteſtari illico licet:ſciebam precarias me opes, nec trabali clauo fixas,vt aiunt,poſsidere, omninoque vtendas accepiſſe.Haud ignarus eram, qui mihi potentiam dediſſent,eoſdem adimere quoque poſſe. Noueram vxorem probã eſſe,ſed mulierem quoque. Denique

non me latebat amicum hominem eſſe,animal natura facile deprauabili,vt Plato dictitabat. Profectò qui affectuum ſuorum rationem hoc modo compa- rauerit,illaq́ue ſibi ſubſidia rationis perſtruxerit, ſi quid ei præter votum aut retrorſum forte ceſſe- rit,nec tamen improuiſum, quum vulgaria illa nũquam admiſerit,haud vnquam exiſtimaſſem,in magna ſpe eram,hoc nunquam futurũ arbitratus ſum, tum vero ſubſilientis micantiſque cordis inæquabilitatem abſterſerit, confeſtimque ex turbulento & percito compoſitum conſtànſque ſibi reddiderit. Carneades aduerſorum caſuum proſperis maxime in rebus admonere ſolebat,quòd omne improuiſũ cum ægritudine animi totum, & quodam quaſi deliquio excipi natum eſſet. Iam primum Macedonia quota tandem pars eſt imperii Romani? At Perſes quum illam amiſiſſet,non modò fœdis lamentis fortunam ipſe ſuam proſecutus eſt,ſed pleriſque etiam miſerabilis in primis atque infortunatiſsimus hominum videbatur.Ecce tibi eadem ex parte Aemilius prouincia deuicto illo decedens, terræ ac maris imperio ſucceſſori cedens,coronis & plauſu excipiebatur,quum omnes eum inter ſacrificia laudibus in cœlum ferrent,idque haud immerito, atque adeo meritiſsimo:quippe hic precarium ſe imperiũ accepiſſe meminerat,ille contrà nec opinato impręceptóque ſibi caſu à regni faſtigio deturbatus erat. Enimuero Homerus luculento admodum exemplo docuiſſe mihi videtur, quàm vulnificentiora ſint ea quæ improuiſo inopinatóque feriunt. Vlyſſes peregre reuerſus, repentinæ morti canis ſui illa-

chrymauit:vxori ſuæ fleti aſsidens non illachrymauit.Siquidem iam inde aduẽtans præſumpta lachry mantis vxoris imagine, erupturum haud dubie in re præſenti affectum ocioſe mancipauerat ſibi, offirmatoque prius animo in poteſtatem redegerat, canis verò nec opinato interitu perturbatus eſt,quũ ſpatium in re improuiſa non haberet affectus vim inhibendi.Vt in ſumma dicam,rerum contra votũ cedentium partim natura ægrè grauateque feruntur,partim deprauata opinione grauari corruptáque conſuetudine didicimus,quę ipſa maxima pars eſt.Aduerſus illa precium eſt operæ promptum,& ad manus Menandri illud habere :Nihil admodum atrox paſſus es,niſi id tibi tu fingis:nam quid id tua refert,ſi nec carnem perſtringit, nec ad animã penetrat?verbi cauſa,ignobilitas patris, ſtuprum matris, primi ſubſellii adempta dignatio, præereptæ palmę iniuria,quid ad te hæc attinent?Siquidem his quoque præſentibus nihil te vetat corpore atque anima rectè atqueadeo rectiſsime affectum eſſe. Aduerſus hæc quæ natura ipſa offenſionis aliquid habent,morbos puta & ærumnas , & mortes neceſſariorum,opponendum eſt illud: Hei mihi: ſed quid hei mihi?nihil enim non humanum paſsi ſumus.Etenim nullus magis ſermo,nec celerius reprehendit patibilem animæ partem, quum tranſuerſa trahitur ab affectibus,& vt ita dicam, rationis frena momordit quàm qui communis nos, naturaliſque neceſsitatis admonet, cui neceſsitati, coalitus homo, atque implicitus eſt corporis concretione,quem vnum nexum in ſeſe obluctanti fortunæ præbet,cætera

tera

tera omnia tutus, quæ præcipua ipſa ſunt & maxima. Demetrius quum Megarenſium vrbē cepiſſet, à Stilpone percontatus eſſe dicitur, ecquid ſuarum rerum direptum fuiſſet? Ad quem ille, neminem, inquid, auferentem mea vidi. Nam quum fortuna cætera omnia diripere, populariq́ue ſibi permiſerit, adhuc tamen huiuſmodi quippiam in nobis habemus ipſi quale nec ferre Achiui, nec agere poſsint. Non igitur æquum eſt, obterere vſque eò naturam atque abiicere, tanquam nihil fortitudinis, nihil tolerantiæ habentem, neutiquam fortunæ violentiæ parem. Sed quum probe norimus id quod in homine fortunæ obnoxium eſt, contemnendam, & exiguam noſtri partem eſſe, futilem & ad primam quāque impreſsionem cedentem, mollitie propemodū friabili, potioris verò partis imperium nos tenere, in qua ipſa maxima quæq́ue bona quaſi illabefactabili loco ſita, vera quoque gloria, diſciplinæ, & ſtudia ad virtutem pertinentia eſſentiam ſuam habent nulla vi exemptibilem, nunquam interiturā. Hæc inquam nos ſcientes, inuictos animi, præſidentes nobis, futurorum ſecuros eſſe decet, idq́ue ad fortunam dicere, quod Socrates ad Anytum & Melytum criminatores ſuos ſimulans ſe dicere, reuera dicebat ad iudices: Anytus & Melitus interficere me poſſunt, incommodo aut detrimento afficere non poſſunt. Vt enim fortuna morbis variis obruere opes interuertere, ad tyrannum aut populum criminari potuerit, non potuit certe malum, aut ſocordē, aut demiſſum, degeneremq́; animi, aut etiam maleuolum facere, duntaxat virum bonum, virilitate ac

magnitudine animi præditum,& vt ſemel dicam,nō potuit rectam animi conſtitutionem adimere, quæ multo plus certe homini confert ad vitam tranſigendam,quâm ars gubernatoria ad emetienda maria.Neque enim gubernator, quantumuis peritus, æſtuantem vndam componere,nec impetum ſæuiētis flatus retundere quoquo modo poteſt,non magis quàm portum vbiuis nanciſci,quoties ei ex alto reuehi libitum ſit.Sed ne illud quidem ars ei præſtiterit, vt tempeſtate deprehenſus conſtanter ac intrepide neceſsitate defungatur, hactenúſque ipſa iuuat, vt tantiſper dum locum arti eſſe non deſperat, expanſa vela deducens vtcunque cum tempeſtate decidat, ab hoc iam ignauus compreſsis manibus ſedet,atque interim dum malus exiſtit ventorum vi demerſus,vibranti pauore contremiſcit.At in homine prudente compoſitus animus enim corpori ſerenitatem affert, continentia videlicet & victu laboréque temperatis morborum caufas materiám-que abſtergentibus, tum ſi quod extrinſecus forte argumētum perturbationis exiſtat, in quod animus hominis quaſi in ſaxoſum vadum incurrerit, expedita,inquit Aſclepiades, ſuſpenſaque antenna tranſilit. Quod ſi quid atrocius ingruerit, maiuſque quàm vt præſtari ab homine,aut etiam perferri potuerit,non longè eſt portus,enareque eſt è corpore, perinde atque è lembo ſolutili,vectoremque iā non capiente. Stulti vero non tam vitæ deſiderio quàm mortis terrore tanquam de corpore penduli confertis cancellatum manibus hærent, non aliter atque Vlyſſes è caprifico pependit,quum ſub ſe frementē

charybdim perhorreſceret, quem Homerus ſcribit deprehenſum in freto Siculo eò redactum eſſe, vt nec conſiſtere poſſet præ violentia protrudentis eū flatus, nec rurſus enauigare, eodem inhibente, quaſi'q; lupum auribus teneret, vt eſt in prouerbio, nec prehenſam arborem tenere vltra præ laſſeſcentia reique natæ incommoditate, nec item poſſet dimittere præ territantis monſtri pauore. Enimuero ſi quis naturam animæ noſtræ, vel quoquo modo ſubodoratus ſit, ſecumque reputauerit tranſitum ex hac vitæ conditione ad aliam, meliorem fieri per mortem, aut certè non deteriorē, profectò is non modicū iam viaticū habet, qua ſe ad ſecuritatem animi ac trā quillitatem conferat, mortis ſcilicet contemptum. Etenim cui licet tum præualente virtute, quæ propria & peculiaris eſt hominis, ſuauiter viuere, tum alienis ab homine rebus & præter naturam inditis, præpotentibus, propriaſque res ipſas obruentibus, demum præfidenter animum deſpondere, vt ſecum ipſe dicat: abire ſane abire mihi licebit primo quoque tempore, atque bona dei venia quum ipſe voluero: ecquando huic obſecro, aut moleſtum quid, aut inextricabile, aut turbulentum denique accidere poſſe arbitremur? Quiſquis verô ille eſt qui celebratum illud protulit: Anteuerti tibi fortuna, teque occupaui, atque omnes tuos aditus quamlibet arctos intercepi, is nimirum non peſſulis, non clauibus, non ſtructuris animaſſe ſeſe erexiſſéque videtur, ſed decretis potius philoſophicis, elogiiſque ſapientum, quæ tamen ipſa in medio poſita ſunt, obuiaque omnibus, atque adeo in mani-

bus,duntaxat ſumere volentibus.Neque verò derogãda iis fides eſt, quæ poſteritatis memoriæ conſecrata ſunt,neque eorum quicquam deſperandum veluti inimitabile,ſed quàm mirari ea & ſuſcipere decet,& quodam quaſi afflatu numinis eorum obſtupeſcere,tam ſeſe oportet ad æmulationem comparantem ita ſpecimen ſui facere, vt rudimento in paruis poſito,maiora deinceps maioraque audendo proficiatur in ſummam. Verum ſummopere videndum,ne harum rerum meditationes ex animo excutiamus,næue ſæpe hæc animo agitare grauemur, totoque,vt dicitur,pectore cogitare.Neque hoc magnopere negocium faceſſet,ſiquidem vt moleſtiam nobis affert, ſocordiaque imbuit atque inexercita mollitie ſuauitas quædam animi,quæ in prona quaque re maximè,nullius negocii verſata, ex ingratis infeſtiuiſque rebus referre pedem, & ad ſuauiſsimas quaſque conuerti, praua quadam indulgentia permittere ſibi didicit,ita ſi quis morbi, laborum, exilii imagines agitandas animo affingere eſſueſcat, &ad vnumquodque ſingillatim perpendendum excutere diligenter ratiocinationis ſuæ vires imperauerit ſibi,hic proculdubio deprehendet quæ moleſta,atrocia,horrenda videntur, vana reuera atque aſpernabilia magna ex parte exiſtere, atque vt ſemel dicam,plura fronte minitari quàm receſſu efficere. At enim multitudo Menãdrium illud perhorreſcit: Non eſt qui viuus gloriari poſsit, hoc ego non patiar:nempe ignorantes quantum ad vitandam triſtitiam conferat meditari & aſſueſcere inconniuentibus,atque etiam ferocientibus oculis fortunam ob-

tueri, nec cogitationibus indulgere tenellis, ac verſatilibus delitiis & vmbratili vitæ coalitis, ad omnem ſpei fulgorem præſtrictis, nulli non ferè cedentibus. Tametſi Menandro ita reſponderi poteſt: Non eſt omnino dicere, viuus hoc non patiar, ne ſit ſanè: at eſt dicere, viuus hoc non faciam, non mentiar, nõ veteratoria verſutia circunſcribendis hominibus vtar, non interuertam, non inſidioſe captabo. Hoc enim quum in nobis ſit poſitum, maximum iam eſt adminiculum erigentibus ſeſe ad animi ſecuritatẽ, quo modo viceuerſa facinoroſa conſcientia inſtar eſt in anima vlceris in corpore, vtpote quæ pœnitẽtiam relinquat lancinantem iugiter, peruellentẽmque animam. Nam quum alias omneis triſtitias tollere ratio ſolita ſit, ſolam hæc eadem pœnitentiam facit ſua ſponte incitabilem præ pudore, quaſique mordicus impetentem ſeſe atque excarnificantem. Quemadmodum porrò qui regente febre perfrigeſcunt, aut æſtuante exuruntur, acrius infeſtiuſque afficiuntur, quàm qui æſtu rigoréve exterius hæc eadem patiuntur, ſic obtuſiores triſtitias habent fortuita & temeraria, vtpote aduentitias. Atqui illud, Nemo mihi alius propter me inculpãdus eſt, quod ſceleribus perpetratis ſucclamari flebiliter ſolet, graue ſuapte natura vulnus grauius etiam facit, atque altius adigit. Ita nec ædificiorum elegantia, nec auri pondus, nec generis nobilitas, nec imperii magnitudo, nec denique facundiæ lepos, dicendíq; acrimonia, tantam vitæ ſerenitatem afferũt, tamq́ue placidam tranquillitatem, quantam affert animus ab negociorum anxietate feriatus, procul prauis cõ

filiis ſecum, vt dicitur, viuens, qui vitæ fontem (ingenium & mores intelligi volo, à quibus commendabiles actiones manant) inturbidum ac defecatum habens, actiones omneis ſuas hilaris, velutique aſpirante numine celſus ſemper erectuſque profert, quarum perenni reminiſcentia paſcitur ſuauiore ac certiore Pindarica illa ſpe, ſenectutis, vt ipſe, inquit, altrice. Nec verò vt Carneades dictitare ſolebat, odorata fruteta, quãuis acciſis ſtirpibus, aut etiã conuulſis exhauſta, ſuaueolentiam tamen ad multũ tempus referunt, in animo vero ſapientis actiones honeſtæ gratam quandam recordationem, ſempérque recentem non relinquũt. Qua ipſa recordatione lætitia illa inteſtina veluti perenni riuo perfuſa viret ſemper, & tanquam fruticatur, pudendo eorũ errore, qui ſubinde lamentabundi vitã iſtam criminantur, malorũ conciliabulũ dictitantes eſſe, quoddãque quaſi exulantiũ cõuenticulũ, in quod tanquã ſolum vertentes animas ſuperne ablegatas eſſe. Equidem Diogenis illud dictum memorabile eſſe cenſeo, qui quum Lacedæmone peregrinum quendam conſpicaretur ambitioſiſsimê ſe ad diem feſtũ componentem: Quid, inquit, viro bono nõnne dies omnis feſtus eſt? Nempe ſi ſapimus, etiam feſtiuiſsimus. Eſt enim mundus fanũ quoddam ſanctiſsimũ, & maxime deo dignum, in hoc homo fanum naſcendo admittitur, non quidem ſpectatum ſimulachra fabrefacta, ac ſenſus expertia, ſed ſolem, lunam, ſydera à quibus vitæ motuſque principia manant, quę prouidentia nobis viſcenda præbuit, vt ſenſibilia ſanę ſint intelligibiliũ ſimulachra atque imitamẽta,

vt Plato inquit. Adde flumina nouam ſemper aquam euehentia, terramque tum ſtirpium, tum animalium generi pabula proferentem. Huius celebritatis ac ſpectaculi initiaturam veriſsimè, atque auſpicatum vitam noſtram, ſecuritatis animi perfuſiq́ue gaudii plenam eſſe oportet, nec expectanda nobis ſaturnalia, bacchanalia, quinquatria, quod plerique faciũt, qui hos alioſq́ue dies feſtos aduentantes magna expectatione, ineunteſq́ue denique lætitia geſtiẽte, iocoq́ue excipiunt, vt in quibus licentiore laxamẽtò venali ſeſe riſu oblectent, mercedes hiſtrionibus & ſaltatoribus animi cauſa penſitantes. Quid verò indignius, quã quòd per huiuſmodi ludos in pertinaciſsimum ſilentium compoſiti, atque hoc maximè agentes, vt dicitur, confidemus (nemo enim aut lamentatur initiando, aut flet Pythia ſpectando, non magis quàm ſi eſuriat ſuper Saturnalia) eas autem celebritates quarum deus autor nobis ipſe, & propè dixerim præſultor eſt, per lamenta, acerbitates animi, ærumnoſamq́ue vitam tranſigentes fœdamus plerunque atq; funeſtamus. Indigniſsimum certè illud quòd quum organis in concentum pulſatis, inflatis, tactis oblectemur, atq; auiculis itidem concinentibus, ad hæc animalia luſitantia, tripudiantia, libentes ſpectemus, rurſus vlulatus, fremitu toruo, truciq; eorundem aſpectu offendamur, nihilominus noſtrã ipſorum vitã triſtem, tetricã, vultuoſam, infeſtiſsimis affectibus, negociis, curiſq́ue inexplicabilibus obrutam, omninoq; intemperiis actam cernẽtes, non modo laxamentum quoddam nobis reſpirandiq; ſpaciũ implorare nequeamus, ſed neq; alios

ad id nos hortanteis audiamus. Quorum ſi monitis feriatis, vt aiunt, auribus, & vt inquit Comicus, perpurgatis daremus operam, ſimul præſentibus pro re nata citra vllius reprehenſionem vteremur, ſimul præteritorum grata recordatione acquieſceremus, poſtremoq; ad futura intrepide ac præfidenter certa atque alacri prælucente ſpe nobis accederemus.

FINIS.

GVLIELMI BVDÆI PARISIENSIS, Regij Secretarij, in libros Plutarchi de fortuna Romanorum, & Alexandri Magni, præfatio, ad clariſsimum, eruditiſſimumq; virum, Petrum Cothardum, primum Parlamenti Præſidem.

QVVM *in animo mihi eſſet, Petre Cotharde, aliquod tibi documētum ingenioli noſtri dare, quūque toto vt dicitur, pectore cogitatem, cuius tandem generis id tibi gratiſsimum foret, inter euoluenda Plutarchi Charonenſis ſcripta, incidi in libros ipſius duos, quos de fortuna Romanorum, & Alexandri Magni compoſuit. In his quum anim aduertiſſem eum fortunam ac virtutem veluti in certamen committere, inter ſe contendentes vtrius earum priores partes in tantis amplificandis imperiis fuerint, in mentem mihi venit, ſi hoc opuſculum Latinum feciſſem, id nimirum apoſitiſsime me tibi dicaturum. Siquidem non*

ſacile dici poteſt, virtus an fortuna, vtra maior in ſe fuerit. Nam ſi mihi per pudorem liceat (imò verò ſi per te, cui omniū minimè aſſentationem placere intellexi) merita tua percenſere, nullus, ſat ſcio, erit, ab liuore modò liber, quin tecum etiam fortunam malignè egiſſe putet, ſi tamen præclarius cum vllo agere potuit. Sed rurſus eadem mihi videtur æquiſsima in te fuiſſe, vt cui contingerit principem auguſtiſsimi ordinis eſſe, ex quo veluti vno ſuggeſtu tot tantáque animi ornamenta ſatis eluceſcere poterant, illúdque amœniſsimum; quod habere te dicunt in numerato ingenium, ex audibiliſsime ſeſe ac teſtatiſsime promere: quanquam in nonnullos alios noſtri quoque ordinis, illos etiamnum ad vnguem factos homines; haud iniquior hæc ipſa fortuna fuerit, quibus quum ipſis tibíque forte, vt fit, obuiam in publico factus ſum, aues mihi albas videre, vt dicitur, videor, ita mihi in diem illum totum bene augurari ſoleo. Quippe in hac temporum iniquitate, quum integri homines & priſcæ dignationis viri in publicum prodeant, haud dubiæ maiore admiratione ab omnibus ſuſpiciuntur: ſiquidem quò rarior virtus, eò plauſibilior. Hanc igitur noſtri ingenioli fœturam, tumultuario ſanè incubatú excuſam, vt tibi iandudum debitam nuncupamus. Verumenimuero antequam hoc ſpectaculum committimus, duo mihi præfanda ſunt. Prius te monendum habeo, ne tantam tibi expectationem huius ſpectaculi facias, quaſi in ſcena Roſcius, vt aiunt, futurus ſit. Vide, obſecro te, ne ſi actor inſcite quid enunciauerit, continuo moroſè fabulā ipſam exigas. Putato te autorem ipſum, id eſt, Plutarchū, audire, erratum ſuppliciter deprecantem, ſi quid inſulſe elocutus ſub alieno cœlo fuerit. Tametſi apud te in eo etiam iure veniam petere poſſum, qui quum me ſcires non exotica

ceam licet, dum iis perpaucis approbantibus ratio mihi indicii mei conſtet, in quos leterarum ſpes veluti inclinata recumbit. Te igitur Petre candidiſsime, imò verò lectores omneis rogo, vt ſit in libelli noſtri fronte tanquam in luto hæſerint, vt certè ipſi hæſitauimus, fortaſſe exemplaris vitio, quod vix vnum nacti ſumus, ne ideò minus ala criter ad penetralia pergant. His etenim Plutar chus non fumum ex fulgore, ſed ex fumo da re lucem cogitat, vt ſpecioſa dehinc miracula promat. Vale feliciſsime. Pariſiis. X V. *Calendas Septemb.*

M. D. III.

GVLIELMI RVDÆI

ad lectorem tetraſtichon

Fortunæ elogium blandus mihi perlege lector,
Pollice ſic preſſo fauerit ipſa tibi.
Mox quoque propenſus virtutem audire memento,
Sic tibi virtutis detur amore capi.

PLVTARCHI CHÆRONEI PHILOSOPHI CLARISSIMI, LIBER De fortuna Romanorum.

Gulielmo Budæo Pariſienſi, Regio Secretario, interprete.

CVM multa ſæpe ingentiàque certamina virtus & fortuna inter ſe decertauerunt, tum verò in hoc in præſentia decreturæ ſunt, de Romanorum vtique imperio veluti iudicio contendentes, vtrius tandem hoc facinus, vtra hanc genuit tantam potentiam, haud immerito. Locuples enim hoc erit ei teſtimonium, ſecundum quam iudicatum fuerit, vel non leue potius erit aduerſus criminа refutamentum. Etenim malè audit, virtus vt bonum, ſed diſpendioſum, fortuna verò vt inſtabile quid, tametſi bonum, illam nullo ſe operæprecio aflictare, hanc nullo trabali, vt dicitur, clauo beneficia ſua figere. Proinde quis neget vtri earum addicta Roma fuerit, aut commodiſsimam virtutem, quæ bona in bonos tanta contulit, aut fideliſsimam felicitatem, tanto iam tempore dona ſua incolumia aſſeruantem? Ion igitur poëta in iis quæ proſa oratione ſcripſit, fortunam inquit, & ſapientiam res diuerſiſsimas ſimillimarum rerum affectrices eſſe, vtranque enim viros augere, ornare, in gloriam euehere, in opes, in imperia. Quid verbis opus percenſendis omnibus? ipſam omnia nobis ædentem, conferentemq́ue naturam quidam fortunam eſſe autu-

mant, quidam verò ſapientiam. Itaque ſpecioſam huiuſmodi deceptatio, mirificamq́ue dignationem vrbi Romæ comparabit, vt cuius gratia in quæſtionem veniat, terra, mare, cœlum, aſtra, vtrum à fortuna ſint, an potius à prouidentia condita. Equidem (quanquam ferè virtus & fortuna inter ſe pugnare diſsidereq́ue ſolent) de tanti nimirum imperii potentiæq́ue coagmento, fœdere eas icto conſpiraſſe, ex compoſitoq́ue coëunteis, humanarum rerum pulcherrimam conſumaſſe, ſartamq́ue adeò & tectam reddidiſſe, non ab re mihi perſuaſiſſe videor. Et quemadmodum Plato ex igne inquit, & terra, vt neceſſariis & primis, vniuerſum procreatum mundum, vt viſibilis tractabilisq́ue eſſet, hac vtique libramentum firmamentumq́ue conferente, illo colorem, formam, & motum, at medias naturas aquam & aërem, extremorum diſsimilitudinem mitigantes, accommodantesq́ue coagmentaſſe per ſe ipſas, commiſcuiſſeq́ue materiam, hunc in modum exiſtimo tempus quod Romanum nactum eſt oriens imperium, benignitate deûm fortunam virtutemque commiſcuiſſe, & coniugaſſe, vt ſumpta accommodata vtriuſque vi, auguſtum prorſus beneficumq́ue ſacellum humano generi abſolueret, firmamentumq́ue adeò ſtabile, & ſempiternum elementum, quod aberrantibus fluctuabundisq́ue humanis rebus ancoræ inſtar eſſet, vt inquit Democritus. Rurſus quemadmodum Phyſici dicunt, mundum non fuiſſe mundum, nec potuiſſe corpora in vnum coëuntia communẽ ex omnibus ſpeciem ædidiſſe, ſed eorum partim minutis huc temere, & illuc iactatis & dilà-

Vt in carminibus ſibyllinis: ἔσηκε κόσμος ἀκόσμος, id eſt, erit mundus immundus, hoc eſt inconditus.

pſantibus, & complexus fugientibus, partim craſſioribus compactioribusque acria inter ſe certamina, turpidosque motus concientibus, iactationem magnopere, & veluti æſtum extitiſſe, corruptionibusque & erroribus,& tanquam naufragiis permixta omnia fuiſſe, antequam terra ex concretis inter ſe corporibus iuſtam magnitudinem indepta, ſuopte ipſa libramento fixa cæteris quoque naturis fixam ſedem præbuit: ad hunc propè modum maximis inter homines potentatibus & imperiis, prout fortuna tuliſſet agitatis, interque ſe offenſantibus, quòd videlicet nulli præualerent, omnes autem adniterentur, incredibilis internicio, errorque & omnium immutatio fuit, Quoad inualeſcente, augeſcenteque vrbe Roma, partimque ſui ſibi cœli gentes populosque, partim genere abhorrenteis, tranſmarinosque regum principatus accommodante, ſedem tandem eam maxima quæque habuerunt pręſidiumque, & tanquam pacis mundum imperiique orbem nullo errore verſatilem, omnimoda quidem iis virtute ingenita, qui huiuſmodi rerum competentiam præmoliti ſunt, multa verò fortuna conſpirante, vt hinc iam licebit procedente oratione demonſtrare. Enimuero nunc mihi videor velut ab edita ſpecula Fortunam Virtutemque deſpicere, ad huius commiſſum certaminis ingredientis, ſed Virtutis quidem mitis inceſſus, & aſpectus æquabilis, adhibetque ad contentionem verecundā quandam ambitionem in vultu eminētem, ſed longè relinquitur præproperante Fortuna. Deducunt autem eam & cateruatim ſtipant Arma cruenta viri geſtantes Mar

tè perempti,aduerſis iidē vulneribus obſiti,ſanguine ſtillātes ſudore mixto,ſemifractis innitentes ſpoliis. Agedum percontemur,ſi placet, qui tandem hi ſint. Fabricios eſſe aiunt,& Camillos, & Lucios, & Cincinnatos,& Fabios Maximos, Claudios Marcellos,& Scipiones.Video & C.Marium Fortunæ infenſum. Mutius etiamnum Sceuola vſtulatam manum oſtentat vociferans: Num hanc quoque fortunæ dabis? Marcus quoque Horatius, vir ille ſtrenuus propter ripam Tyberis Tyrrhenis telis obrutus, claudicante crure exultans,velut ex imo vertice ſuc clamat:an ego Fortuitu etiam mutilans ſum? Huiuſcemodi habitu comitatus Virtutis ad committendum certamen incedit. At verò Fortunę pernix quidem motus,& confidentiores ſpiritus, ſpesq́ue ferociens. Relicta autem Virtute longè anteuertens præſto eſt, nec ſolitis tamen ipſa pennis ſublimis, aut ſummos in vngues arrecta volubili pilæ inſiſtens lubrica ancepsq́ue accedit, ſubindeq́ue acerba diſcedit, ſed vt Spartiatæ Venerem aiunt Eurotam traiicientem,ſpeculo,mundo,ceſtoq́ue poſitis,haſtā ſcutumq́ue ſumere,Lycurgo ſeſe comentem,ſic Fortuna deſtitutis Perſis & Aſsyriis Macedoniam celeris peruolitauit, excollatoq́ue protinus Alexandro Ægyptum & Syriam regna circumferens peragrauit,idētidemq́ue cōuerſa Carthaginenſes ſuccollauit. Poſtremo in palatium ſe conferens, traiecto Tyberi, poſitis (vt credere par eſt) alis,exutis talaribus, abiecta inſtabili veſtigiaq́ue fallente pila, ita Romam ingreſſa eſt,vt conſtanter permanſura,talisq́ue nunc ſeſe ad iudicium ſiſtit, non incō-

perta, vt inquit Pindarus, nec geminum temonẽ verſans, ſed Iuſtitiæ Suadæq́ue ſoror prouidentiæq́ue filia, quomodo generis eius ductum explicuit Alcman, inter manus geſtans decantatiſsimum illud Copiæ cornu, non pomorum exuberantium aſsiduè plenum, verum quæ fert cunque omnis terra, omneq́ue mare, ad hæc quæ amnes, portus, metallorumq́ue venæ, lagiter copioſeq́ue fundens. Clari egregiĩq́ue viri non pauci cum illa viſuntur. Numa Pompilius ex Sabinis, & priſcus ex tarquiniis, quos aduenas peregrinosq́ue reges in Romuli ſolio conſtituit. Paulus Æmilius à Perſe & Macedonibus illibatum & integrum exercitum reportans, incruenta victoria triumphans, fortunam in cœlum laudibus effert. Effertq́ue & Cæcilius Metellus Macedonicus ſenex, ſuccollantibus elatus quatuor filiis cõſularibus, duobusq́ue item conſularibus generis, nepotibusq́ue ornatiſsimis viris, clariſsimis rebus domi militiæq́ue geſtis. Æmilius Scaurus ex obſcura vita, obſcuriore genere ortus, nouus homo, &, vt dicitur, terræ filius, ab ipſa ſublatus magni princeps conſeſſus eligitur. At verò Cornelium Syllam ex Nicopolis metriculæ ſinu aſſumptum, ſuſtolens ipſa ſuper Cimbricos etiam Marii triumphos ſeptemq́ue conſulatus, imperiis dictaturisq́ue affecit. Is ſe ſuasq́ue res geſtas omneis fortunæ vendicans, cum Sophoclis Oedipo vociferat: Fortuna ego me parente prognatum fero. Et Romana quidem lingua felix vocitabatur, Græcis verò hunc in modum ſcripſit: Lucius Cornelius Sylla venuſtus: hoc enim modo apud nos Chæroneæ trophæa & Mithridatica

ća inſcripta ſunt,nec ab re:quippe plurimum vene-
ris habet nō mox,vt Menander tradidit,ſed fortuna
potius. Nonne igitur ſi quis in auſpicanda hac con-
certatione à fortuna ſteterit, poſsit Romanos teſtes
ipſos citare veluti fortunæ plus quàm virtuti tri-
buentes? Nempe virtutis apud eos Numantinus Sci
pio tēplum ſero multisq́ue pòſt annis ſacrauit: poſt
quod Marius virtutis & honoris,ab hoc Mētis Æmi
lius Scaurus,ſub Cimbrici belli tempora natus.Hi
quuum iam oratorum rhetorumq́ue argutiæ in vr-
bem irrepſiſſent,huiuſmodi nomina rerum honori-
bus proſecuti ſunt. Sapientiæ verò ad memoriā no-
ſtram nūlladum ædes ſacrata eſt, non magis quàm
prudentiæ,aut magnanimitatis,aut tolerantiæ, aut
continentiæ. At fortunæ delubra eximia,& antiqua
& propè dixerim cum primis vrbis fundamentis cō
iecta ſunt. Primus fortunæ delubrum Ancus Mar-
tius ſubſtruxit, nepos idem Romuli,rexq́ue ab eo
quartus.Is fortunā virili nomine dicauit,propterea
fortaſſe quòd in victoria fortiter obtinenda priores
ſunt etiam fortunæ partes. Muliebris verò Fortunæ
templum ante Camillum extructum eſt,quum Mar-
cum Coriolanum infeſto Volſcorum exercitu in vr-
bem vadentem muliebres retro blanditiæ in Vol-
ſcos auerterunt. Hæ mulieres cum matre vxoreq́ue
eius legatione ſuſcepta exorauere peruicereq́ue
tandem vt patriæ parceret, Barbarorumq́ue illinc
exercitum abduceret. Quo tempore fortunæ fertur
ſimulachrum hanc quum ſacraretur vocem edidiſ-
ſe: Sanctè me legibusq́ue patriis fœmine conſecra-
tote. Furius porrò Camillus quum Celticum ignem

reſtrinxit, Romamque oppenſam auri æquilibrio à libræ lance decuſsit, nec prudentiæ, nec fortitudinis ædem, ſed Aii tantum Locutii in via noua extruxit, quo in loco ante bellum Gallicum vocem à Marco Decio auditam noctu illac tranſeunte inquiunt, bellum illud inſtare denunciantem. Quam verò ad Tyberim fortem Fortunam vocant, quod eſt validam, ſtrenuam, & bellacem, perinde atque omnem in ea egregiè vindicendi vim ponentes, in hortis extruxerunt à Cæſare populo legatis, vtique illum exiſtimantes fortunæ quoque benigni tate maximum euaſiſſe, quod ipſe teſtatus eſt. Nam Caium Cæſarem dicere vererer in tantum ab ea faſtigium euectum, niſi hoc ipſe profiteretur. Qui vbi Pompeius à Brunduſio ſoluit, pridie Nonas Ianuarias ſole in bruma exiſtente, mare quidem in nullo negocio traiecit, fortuna dubio procul hyemem inhibente. Aſſecutus autem Pompeium copiis ingentibus inſtructum, cum maritimis, tum terreſtribus, in ſtatiuiſque tum agentem, ipſe contrà paruis tranſportatis copiis, reliquis quæ ſub Antonio Sabinoque erant ſubſequi cunctantibus, ſuſtinuit nauiculam clàm ingreſſus, in ſeruique adeò habitum compoſitus, vt nauicularium gubernatoremque falleret, ipſe ſeſe fluctibus committere. Porrò quum ad fluminis oſtium gubernatorem obluctantibus vndis citatoque æſtu erumpendi ſpem abieciſſe cerneret, tum demum retecto vultu ſeſe prodens; Age vir, inquit, generosè, aude, nihil quicquam timeas, fortunæ tantum vela ventiſque permitte. Denique quum Cæſarem vehas,

Cæſariſque fortunam, aude fidentiſsimè cum eo nauigare, peregre ire, militare, exercitum agere. Profectò fortunæ vnius fuit tranquilitatem mari, calorem hyemi, ſegnibus pernicitatem, ignauis ſtrenuitatem imperare, quodque fide maius eſt, fugam Pompeio, Ptolemæo hoſpitis necem, videlicet fortuna præſtãte, vt & Pompeius interiret, nec Cæſar ſcelere obſtringeretur. Quid? ñlius eius qui primus Auguſtus dictus eſt, nonne nepotem in militiam mittens à diis fortitudinem quidem Scipionis vt illi daꝛent optauit, Pompeii autem beneuolentiam, ſuãque ipſius fortunam? nempe ſibi adſcribens vt ingẽti operi fortunam artificem, quippe quæ ipſum Ciceroni, Lepido, Panſæ, Hircio, Antonio & Marco commendans, rebus illorum geſtis, manibus, & victoriis in inſolitam amplitudinem ſuſtollens, hoſque viciſsim premens, vni ei gradum reliquit ad tantum ſcadenti faſtigium. Illi nanque Cicero res vrbicas, Lepidus bellicas adminiſtrabat, Panſa vincebat, Hircius cadebat. Denique Antonius illi à ſenatu boniſque deſciſcebat. Nam Cleopatram quoque Cæſaris ego fortunæ aſsignauerim, ad quem velut ſcopulum illiſus ille, & tandem abſorptus eſt, vt vnus ſupereſſet Cæſar. Memoriæ proditum eſt, quum mutua conſuetudine familiariſsimè vterentur, ſæpenumero ſeſe ludo illis oblectantibus aut pilæ, aut teſſarum, aut altilium etiã certamine, coturnicum, aut gallinaceorum, nunquam non victum Antonium abire, reprehenſumque eum ingenuè ſepe ab vno amicorum, qui vaticinandi peritia ſeſe apud eum venditabat, iiſque

ferè verbis admonitum. Quid tibi cum hoc iuuene? faceſſe ab eo primo quoque tempore. Clarior es rerum geſtarum gloria, ætate ſenior es, pluribus imperas, operam in bellis nauaſti, rei militaris vſu præſtas: verum tuus, inquit, genius genium huius veretur, tuâque fortuna alioqui per ſe ampla, illius fortunæ aſſentatur. Quod niſi longiſsimè hinc abeas, haud dubie te deſerto ad eum iam iamque traſibit. Hos habuit fortuna teſtes, quos ad hoc iudicium citaret. Veniamus nunc ad ipſarum rerum teſtimonia, quæ diſquiſitio nobis à primordiis vrbis repetenda eſt. Iam inde igitur quis neget ad Romuli genituram, ſalutem, educationem, & auctum, præſtantiſsimarum quidem veluti fundamenta virtutum iacta, verum à fortuna ſubtracta? Principiò enim quod ad genituram partumque ipſorum vrbis conditorum pertinet, mirificæ cuiuſdam felicitatis fuiſſe videtur, vtpote quorum mater ex diuino compreſſu peperiſſe dicitur: & vt Herculem genitum longiſsima nocte inquiunt, die contrà quàm per naturam licet, inhibito remoratoque ſole, aut aliter ſub conceptum proſeminationémque Romuli memoriæ proditum eſt, ſolem deliquium paſſum iuſto eius cum luna coitu. Similiter atque Mars Deus Syluiáque mortalis id horæ coierant. Quod idem quoque ipſi Romulo contigit quum è vita migrauit. Aiunt enim Nonis eum Capratinis ſub ſolis deliquium non comparuiſſe, quam diem ad hoc tempus celebrem ſolemnémque habent. Verumenimuero genitos eos tyranno interimere volente, fortunæ beneficio ſuſcepit non

barbarus, non trux facinoris miniſter, ſed clementia quidam & humanitate præditus, ita vt ne interficeret. Fluminis ripa, qua alluuies expatiari ſolebat, herbido prato veſtita erat, hanc obumbrabant arbuſta humilia, ibi ille infantes exponit propter caprificum, quam ruminalem vocant. Lupa tum forte orba, lacte exuberans, diſtentiſque ſupra modum grauata vberibus, leuari onere cupiens, infantibus amplexabunda incubans ſugendas papillas præbuit. Auis autem ſacra, quem Picum Martium vocant, ad eos ventitans, leniterque eis inſidens, eorum oſcula vnguiculis diducens, in ea turundam indebat conſueti ſibi cibi. Propterea ruminalem caprificum nuncuparunt, priſcis vtique Latinis rumam papillam vocitantibus, quam lupa ingeniculans infantibus ſummiſerat. Ex eo factum, vt loci illius acolæ diu infantes nullos omnino exponerent, ſed omnes quotquot geniti eſſent tollerent, in Romulique honorem & imitationem educarent. Profecto quòd tandiu feſellerunt apud Gabios educati & inſtituti, vt à nullo non ignoraretur Syluiæ filios Numitoríſque nepotes eſſe, vaframentum in fortunæ commenrúmque videtur, nimirum id agentis, ne antè ædita facinora generis modò inuidia interirent, ſed vt rebus potius egregiis geſtis hominibus innoteſcerent, virtutiſque exemplis æditis documenta ſui prima darent. Hic mihi in mentē venit dictum quoddam Themiſtoclis, magni prudētiſque imperatoris. Quum enim Athenis iuniores quidam eo imperatores proſpere rebus geſtis Temiſtocli ſeſe præferendos cenſerent, ita reſpondit Temi-

ſtocles, vt diceret poſterum olim diem feſto cum die contendiſſe, obſtrepentem illum ſollicitumque eſſe dicentem, ſe vero pridie apparata fruenda per ocium prebere. At illum reſpondiſſe, vera prorſus poſterum diem dicere, ſed ſi non fuiſſem, inquit, vbinam terrarum eſſes? Sic abſque me, foret ille inquit, Medis aduentantibus, quiſnam veſtri nunc vſus eſſet? Hoc itidem mihi videre fortunam videor ad virtutem Romuli dicere, ſplendida quidem ex ampla tua geſta, documentumque dediſti diuino te ortam ſanguine genereque eſſe, ſed cernis tamen quàm longè tibi præſtem: niſi enim ego tum beneuola officioſaque affuiſſem, aut ſi deſeruiſſem, prodidiſſemque paruulos, tu quo tandem modo, aut vnde effulgeres? Niſi fera tum, inquam, fœmina occurriſſet, lactis exuberantia præturgida, magisque quem aleret quàm quo aleretur ipſa quæritans, ſed aut natura efferata, aut fame ſtimulante, vide ne hæc inſignia quæ nunc ſunt fana, regiæ, theatra, ambulationes, fora, baſilicæ, gurguſtia paſtorum eſſe oportuerit, armentariorumque ſtabula, Albano viro Tyrrhenóve aut Latino ſeruientium. Proinde cum omnibus in rebus potiſsima principium pars eſt, tum maximè in condendis vrbibus, quòd hæc vrbs ipſa fortunæ haud dubie debet, quæ eius conditorem ſeruauit. Virtus Romulum magnũ fecit: at fortuna quoad fieret ſeruauit. Age vero Numæ regnum quod diuturnum fuit, quanta omnium conſenſu felicitas traduxit? Nam Ægeriam nympham Dryadum vnam, ſcitam quandam deam, viri huius amore captam, ſui illi indulciſſe conſuetu-

diuem inſtituentem informantemq́ue veluti ado-
leſcentem rempublicam, fortaſſe fabuloſum ſit:
ſiquidem qui dearum alii connubia aſſecuti tradun
tur, diisq́ue chari alioqui fuiſſe, Pelei, Anchiſæ, Æ-
mathiones, haud omnibus vſquequãque voto com-
petentibus, mœſtitia nulla ad extremum beatitudi-
nem interpellante vixerunt. At verò Numa ſecun-
dam planè fortunam contubernalem habuiſſe vi-
detur, diſceptandisq́ue in rebus aſſeſsitantem, im-
periiq́ue adeò ſociam, quippe quæ ciuitatem Ro-
manam in finitimorum infeſtiſsimis odiis, veluti tur
bidiſsimis æſtuariis vndabundoq́ue mari agitatam
excipiens, inteſtinis tot inſuper malis diſcordisq́ue
languentem, furores omnes aduerſos odiáque tan-
quam flatus reſtrinxit. Et vt Alcyonum nidulamen-
ta mare benignè ſuſcipiens, connutricanti tranquil-
litate hyeme ſeruat incolumia, haud aliam fortuna
tranquillitatem rebus inducens obtendensque, nul
lo prorſus morbo, periculo, tumultuve inſignem, re
cens inſtituto populo, & adhuc (vt ita dixerim) vi-
branti, ſpacium altius dedit radices agendi, inualeſ-
centémque indies ciuitatem inſtitutis legibusq́; fir-
mandi ocioſè nulloq́ue negocio. Porrò quemadmo-
dum onerariam actuariamve nauem non ſine plagis
multis contingit multaque vi fabricari compingi-
que, malleis, clauis, coagmentis, ſerris, & bipenni-
bus, ceſſare autem abſolutam ad certum quoddam
tempus neceſſe eſt, quoad tenaces nexus clauique
conſuetudine fiant, alioqui ſi mollibus adhuc flui-
disq́ue commiſſuris deducatur, continuò mare trãſ-
miſſuram laxatis hiulcisq́; compagibus, ſic qui pri-

mus Romam rex condidit, ex agreſtium paſtorúmque turba velut ex roboribus validis eam, coagmentans, labores haud ſpernendos protulit, non minimis in bellis periculiſque conflictatus, neceſsitate coactus in ortu ſtatim vrbis laceſſentes hoſtes arcere. At qui ſecundum hunc regnum ſuſcepit, firmãdo irroborandóque vrbis augmẽto benignitate fortunę laxamentum adeptus eſt. Quòd ſi tum Porſena quidam in feſto mœnia exercitu Tyrrhenoque vallo tum etiam fluida tremebundâque cinxiſſet, aut Bellone inſtinctu percitus aliquis Marſicæ defectionis princeps, aut Lucanus quiſpiam turbulentus homo rerumq; nouarum ſtudioſus, aut vrbi infenſus, aut pacis aduerſus cõſiliis, qualis poſtea Mulius aut Sylla ille ferox, aut poſtremo Teleſinus vnico veluti ex compoſito ſigno, dato tota armata Italia philoſophum Numam inter ſacrificia ſuppliciáque deorum claſsicis vndique oppreſsiſſet bellicum occinentibus: profecto haudquaquam paria tantis rerum fluctibus ac procellis rudimenta vrbis fuiſſent, nec in tantam clariſsimorum hominum coaluiſſent multitudinem. Nunc autem mihi videntur id temporis quietæ res, apparatus & viaticum ad ſequentia bella fuiſſe, populusque Romanus athletæ modo à multis ſub Romulo certaminibus initis, tribus & quadraginta annis per ocium ſe exercens, vires futuris hoſtibus, pares collegiſſe: nihil enim aduerſi infeſtam Romam habuiſſe tempore illo dicitur, non famem, non peſtem, non ſoli ſterilitatem, non aut æſtatis denique, aut hyemis intemperiem, facilè cerneres non humano tempora illa

conſilio,ſed diuina quadam procuratori fortuna. Clauſæ igitur ea tempeſtate Iani portæ, quas belli fortunam vocant,vtpote quæ belli tempore reſerabantur,pacis vero occludebantur. At vero mortuo Numa apertæ ſunt Albano commiſſo bello. Ruſuſque aliis ſexcentis ſuper alia bellis continenter excipientibus per annos quadringentos & octoginta,pace clauſæ ſunt poſt Carthaginenſe bellum cópoſitaCaio Attilio Titoq́ue Conſulibus.A quo iterũ anno exeratæ ſunt continentibus ab Actiacam vſq; Cæſaris victoriam bellis.Tum demum Romana arma haud ita multo tempore ceſſauere: etenim Cantabrorum, Galatarumq́ue tumultus in Germanos graſſantium,pacem illam diſturbarunt. Hactenus teſtimonia proſperæ Numæ fortunę memorię ſunt prodita.Enimuero qui deinceps reges ab hoc fuere, fortunam mirificè coluerunt,vt vrbis Romæ caput, vt vrbis altricem,vt denique vrbis columen,vt Pindarus inquit.Hoc autem ſic æſtimare licet. Fanum eſt magno Romæ honori habitum, quod virtutis ipſi vocant, ſero multiſq́ue poſt ſeculis à Marco Marcello extructũ,eo qui Syracuſas cepit. Eſt & alterum eius quã ipſi Mentem vocant,ſed & hoc Scaurus conſecrauit Aemilius,circiter Cimbrica tẽpora natus,quum iam Græcorũ logi & argutiolæ ſcitaq; differendi genera in vrbem immigraſſent.Sapiẽtiæ vero fanum ad hoc æui nullum habent, non magis quàm temperantiæ,aut tolerantiæ,aut magnanimitatis,Fortunæ permulta habent tum antiqua, tum eximia,in omnibus prope inſignibus vrbis locis regionibuſq́ue dicata.Et virilis quidem fortunę tem-

Fortuna. plum ab Anco Martio quarto eorum rege extructũ,
Virilis. quod pluſculam ſibi fortunam ad indipiſcendam
Muliebris victoriam affuiſſe quàm fortitudinem crediderat, ideo ſic vocatũ. At muliebris fortunæ à mulieribus, quæ Coriolanum auerterunt exercitum, in vrbem hoſtiliter agentem, conſecratum nullus non nouit. Quid quód Seruius Tullius, qui regum omnium maximè popularis fuit, iuſque ciuile maximè tutatus eſt, à quo ſuffragiorum militiæque iura diligenter conſtituta ſunt, quique Cenſor primus fuit, idẽ vitæ & temperantiæ obſeruator, fortiſsimus idem & vir prudentiſsimus, ſeſe tamen ipſe fortunæ vẽdicabat. ſuiq; regni opes acceptas illi ferebat, vulgo vt prædicaret cõſuetudinem ſibi cũ fortuna intercedere, quam per feneſtram quandam delabi ad ſe in cubiculum aiebat, quam nunc Feneſtellam portam vocãt. Extruxit igitur in Capitolio fortunæ fanum pri-
Primige- migeniæ dictæ, nec non obſequentis fortunæ, quaſi
niæ. dicas indulgentis, aut vt nonnulli interpretantur, clemẽtis. Sed Romanis hactenus nominibus vſi, iam hinc Græcè huiuſmodi conſecrationũ numina percenſere conabimur. Iam primum igitur Idiæ, id eſt
Idia. priuatæ fortunæ delubrum in palatio ſitum eſt. Eſt
Ixeutria. & Ixeutriæ, id eſt viſcatricis, tametſi id nominis ridiculum eſt, ſed non ab re tamen translatione id dãte, ac ſi dicas, tenaciter attrahentis quicquid illi hæſiſſet. Ad fontem muſcoſum Partheni, id eſt virginis
Parthe- fortunæ fanum eſt. In magno angiportu fortunæ
nos. Euelpidis. Eſt & ad Veneris, maſculæ fortunæ ædi-
Euelpis. cula, ad hæc ſexcenta alia honorifica fortunæ co-
Maſcula. gnomẽta, quorum Seruius bonam partem ſacrauit,

nimirum adimaduertens, in adminiſtrandis rebus humanis maximum, vel potius vnicum fortunam momentum eſſe, quod ipſe vel omnium maximè expertus eſſet, quippe ex hoſtili captiuoq; genere ad regium faſtigium euectus. Nam Coriolanorum oppido ab Romanis vi capto, Ocriſia virgo captiua, cuius nec vultum obſcurare, nec mores fortuna potuit, Tanaquili dono data Tarquinii regis vxori ſeruiuit. Hæc ex aſſecla quodam (quos clientes Romani vocant) Seruilium genuit: quanquam ſunt qui id negent, virginemque affirment Ocriſiam primitias aſſumere ex regia menſa, libamentaque ſolitam, ad focumque ferre, olim quum pro more id faciens in ignem libamenta porriceret, prolificum viri genitale ex fauilla ſurrectum ſenſiſſe, hocque illam ſtupore attonitam Tanaquili vni detuliſſe, illam autem (vt erat perſpicaci ſolertique ingenio) in honore puellam habuiſſe non ſecus ac nympham, vt quę huiuſmodi viſum non ſine Deum numine accidiſſe exiſtimaret. Laris quidam autumant hunc amorem fuiſſe, nonnulli Vulcani. Aedito porrò Seruio, quum adhuc infantulus eſſet, affulgere è capite eius ſplendor non abſimilis fulgetræ viſus eſt. Antias aliter tradit, Seruio enim ait Getaniam vxorem fuiſſe. Qua morte ſublata quum ex mœrore ægritudinéque animi in ſomnum, vt fit, delapſus eſſet, viſam faciem eius matri comitibuſq;, quæ tũ aderant, igne obſplẽduiſſe, quod viſum fidẽ feciſſe ex igne eũ genitũ, eũ neq; haud dubiũ fuiſſe ad nec inopinatũ illi regnũ, quod Tanaquilis opera poſt Tarquinii mortem adeptus eſt, tametſi omnium minimè regũ ad regnũ

appoſitus,aut regni auidus fuit, Quippe qui deponendi regni,ni vxor obſtitiſſet, conſilia agitauerat. Moriẽs enim illa creditur ad iuſiurandum eum adegiſſe,ſe in imperio permanſurum,quæque ad triumphum Romanorum moribus obtinendum pertinerent,eorum nihil non admiſſurum.Proinde Seruii regnum vſquequaque fortunæ delegandum eſt, vt quód in ſperato nactus, inuitus quoque retinuerit. Verum ne videamur in priſca ſecula velut in loca cæca ex illuſtribus perſpicuiſque pedẽ referre, age relictis regibus ad notiora iam geſta nobiliorâque bella,orationem traducamus. Quibus fiduciã ipſis fortitudinemque affuiſſe quis tandem non fateatur cum virtutis adiutrice, vt inquit Timotheus? Sed tam facile rerum ſucceſſus affluens, vndæque, vt ita dicam,impetus in tantas opes amplitudinémque euehentis,non manibus hominum, non vi humana hoc eſſe comparatum imperium clamitat,ſed deorũ ductu potius auſpiciiſque, vrgentiſque adeò fortunæ velis.Trophæa alia ſuper alia eriguntur, triumphi triumphos excipiunt, arma ſanguine calentia nouo ſubinde ſanguine abluuntur,victorias numerant non cadauerum ſpoliorûmve aceruis,ſed ſubactis regnis,populiſque in ſeruitutem redactis, inſulis continentibuſque claſsibus ſuis patefactis: ea eſt Romanorum imperii magnitudo. Vna pugna Philippus Macedoniam perdidit,vna clade accepta Antiochus Aſię ceſsit,vno prælio victi Carthaginenſes Libyem amiſerunt.Denique vir vnus vnius exercitus impetu imperio Armeniam adiecit, Pontum Euxinon, Syriam,Arabiam, Albanos, Iberas,& om-

nino quæ cis Hyrcanos Caucaſumq́ue ſunt. Ter illũ victorem vidit Oceanus terras ambiens. Numidas in Libya ad littora vſque meridiana repulit. Hiſpaniã Atlãtico tenus ſubegit cum Sertorio deſciſcentem. Albanorum reges inſectans, intra Caſpium pelagus compulit. Bella hæc omnia egregiè profligauit publicæ fortunæ ope adiutus, ab ea vero deſtitutus ſua tandem ipſius ſorte cecidit. Enimuero magnus ille Romanorum genius non vt Macedonum ad dieculam aſpirans, aut breuiculo tempore florens, nec terreſtris modò vt Lacedæmoniorum, aut maritimus vt Athenienſium, non ſero excitus vt Perſarũ, aut confeſtim elangueſcens, vt Colophoniorum, ſed iam inde à primo vrbis ortu compubeſcens, coaleſcens, rempublicam contrectans, vno deinde tenore terra, mari, in pace, in bello, in Græcos, in Barbaros, fideliter permanens. Is Annibalem Pœnum, torrentis inſtar per Italiam effuſum, inteſtinis inibi ſimultatibus ciuilibuſq́ue diſcordiis exhauſit, nullo Carthagine ſupplemento pecuniàve miſsis. Is Cimbrorum, Teutonumq́ue exercitus magna diremit locorum temporumq́ue inter capedine, vnus vt par eſſet Marius viciſsim cum vtriſque confligens, neu, *ſemel irruentia trecenta millia inuictorum armis hominum Italiam obruerent. Non aliam ob cauſam Antiochus belligerante Philippo deſtinebatur, viciſsimq́ue Philippus periclitante Antiocho antè iã fractus ocio ſeneſcebat. Mithridates, Marſico flagrãte bello Italia, Sarmaticis diſtringebatur Baſterniciſque bellis. Denique Tigranem ſuſpicio Mithridatici belli tempore inuidiaq́ue inhibebant, quoad

* *ſimul.*

illo demum victo ſeſe ſimul vt perditum iret,intulit.Age vero in maximis reipublicæ calamitatibus fortuna nónne afflictam ciuitatem erexit?Caſtrametantibus ob Capitolium Gallis,arcémque obſidētibus,exitioſa citat populis contagia morbi,iidem euadere noctu aggreſsi quum mortales omnes latuiſſent,fortuna tamen mire exaudibiles temerariuſq; caſus fecerunt.De qua aggreſsione non abſurdum forſitan fuerit pluſculis differere. Ab inſigni illa Romanorum ad Alliam clade pars Romam curſu quàm poterant concitatiſsimo contendentes,terrore omnia tumultuque complent.Ad quorum trepidos nuncios maxima pars populi qua cuique proximum fuit dilapſi,paucis in Capitolium confugiētibus,quæque tolerandæ obſidioni erant illuc raptim comportantibus, pars à prælio effuſa ſtatim fuga Veios conuenientes dictatorem Furium Camillum creant.Hunc proſperis olim rebus populus elatus damnatum peculatus vrbe eiecerat,tum autē aduerſis perculſus afflictuſque caſibus ſuppliciter ab exilio reuocabat, vltro imperium deferens iudicio non obnoxium.Verum ne temporum iniquitate magis ille quàm è legum præſcripto magiſtratū accepiſſe videretur,neu tanquam complorata republica palantis conuenæque exercitus armis ad imperium raptus,oportere occurrebat caſtrenſem imperii delationem ſenatus autoritate affirmari, qui in Capitolio obſidebatur. Cuius igitur Pontius erat vir impiger,hic mandata ad ſenatum quum ſe perlaturum recepiſſet,ingens adiit periculum,eunti fallendum per medios hoſtes erat,quū excubiis vallô-

que circundata arx vndique eſſet. Is vt ad amnem
peruenit, ſuberibus latis incubans, corpus vecta-
buli leuitati credens, ſecundo ſe flumini permiſit, à
quo clementer placidéque deuectus, alteram ad ri-
pam nullo negocio peruenit. Vnde diſgreſſus per
hoſtium rariſsima vadebat, ex ignium ipſa raritate
ſilentioque captans. Ad collis inde prærupta quum
veniſſet, qua molliorem cunque aſcenſum comper-
erat arrepens, quaque aſpera ſupinitas enitendi
præbebat adminicula, ad hæc in ſalebrarum aufra-
ctus ſeſe inſinuans, omni ope, omnibuſque, vt aiunt,
vngulis connixus ad ſummum tandem euaſit: ibi à
vigilibus admiſſus, mandata obſeſsis expoſuit, acce-
ptoque decreto rurſus qua venerat ad Camillum
regreſſus eſt. Cæterũ poſtridie luce orta, Barbarus
quidam locum temere oculis, vt fit luſtrans, cũ ſum-
ma pedum veſtigia fallentiſque ſe pedis lapſus,
tum in obtrito flacceſcentéque gramine qua ter-
rena loca erant obliquos corporis tractus & ſu-
reptantis veſtigia animaduertens, popularibus
ſuis detulit. Hi viam interpretati ſe ab hoſtibus
edoctos, tentandę rei conſilium capiunt, noctuque
qua infrequentiſsima interdiu obſeruauerant ſcan
dentes, canes etiam excubitores vigilumque co-
mites, nedum vigiles ipſos ſomno ſopitos latue-
runt. Nec ideó tamen Romana fortuna vocis in-
diga fuit, quæ tantum malum prodere indicaréque
poſſet. Anſeres Iunoni ſacri ad deæ templum ale-
bantur. Hoc animal cum natura facile conſternabi-
le eſt, & ad omnem ſtrepitum ſolicitum, tum id tẽpo
ris premente cibariorum inopia neglectum, tenuis

à fame ſomni erat, proinde illico ſenſerunt hoſtes iugum ſuperaſſe, turbidoq́ue admodum id clamore prodidere aduolitantes. Armorum deinde ſplendore conſternati, clangore vehementi Romanos, & ad omnia collis loca pertingente exciuere, qui re, vt erat, animaduerſa hoſtes celerrime deturbatos in præceps impulerunt. Miratur ſe nunc etiam fortuna commemorandis his caſibus. Canis in crucem ſublatus, anſer in elegāti grabatulo geſtatoriolôve quamdecentiſsime ſedens. Mirificas hęc ſpecies fortunæ opes oſtentat, ad réſque omnes explicandas, atque vnde minime ſperares ſolertiſsimam facultatem, quippe quæ abſoluendis ſuis cœptis mentem quidem amentibus & rationis expertibus ſuggerat, animos autem & fiduciam exanimatis & excordibus. Nam quis tandem non ſtupeat, reîque adeô miraculo in torporem mentis abeat, qui temporis illius mœſtitiam, ſequentiûmque ſeculorum felicitatem attētius reputauerit? Qui ſurſum verſus intuēs, nobilitatem & precia donariorum, arcium ſpecimina, ambitioſiſsimas vrbium liberalitates, coronas regum, denique quę fert cunque terra, mare, inſulę, & continnentes, poſtremo quæ amnes, quæ ſtirpes, quæ campeſtria * collina & metalla: qui omnium, inquam, horum primitias decorè inter ſe certantes, ſpeciéque locum illum venuſtatéque honeſtantes pro rei dignitate æſtimauerit, vt hæc parum abfuerit nihil quicquam vt eſſent, nuſquam vt viſerentur, vtque quum horrendâque terrâque caligine barbariſque gladiis & ſanguinariis animis omnia tenerentur, abiecta rationiſq; expertia ac ſecordia

*colles.

altilia

altilia anſam vrbi ſalutis præbuerint? Vt denique & magnos illos ciuitatis principes optimoſque bel lo viros, Manlios, Poſthumios, Papyrios, nobilium poſteritati familiarum proautores, anſeres tantum non perditos excitarint, vt patriam patriumque Deum tuerentur. Quod ſi id verum eſt, quòd Polybius in ſecundo hiſtoriarum tradit, quas de Gallis ſcripſit, qui vrbem tum ceperunt, Gallos accepto nuncio vri ſe domeſtico bello, finitimis Barbaris per occaſionem ac ſolitudinem fines eorum ingreſsis, omniaque armis obtinentibus, facta cum Camillo pace digreſſos, ne tum quidem in diſceptationem venit Romanis fortunam ſalutis cauſam attuliſſe, quippe deſtinentem hoſtes, aut etiam Roma nec opi nato modo conuellentem. Tametſi quod ſatis dignũ operæprecium circa hæc diutius immorari, quæ ni hil certi ſatis explorative habent? Nam priſca Romanorum geſta corrupta, vt Polybius tradit, confuſiſque commentariis multa rerum obſcuritate inuoluta ſunt. Sequentis æui clariora illuſtrioráque acta benignitatem fortunæ manifeſtius cernendam præbent. Nam Alexandri mortem huic quoque ipſi adſcripſerim, viri cum felicibus cœptis, tum clariſſimis facinoribus, tum inaudita ſpirituũ ferocia, ab exortu ad occaſum emicantis aſtri cuiuſdam modo, iamiamque in Italiam armorum fulgetras eiaculaturi, vt erat illi expeditionis prætextus Alexander Moloſſus à Brutiis Lucaniſque ad Pandæſiam obtruncatus. Quanquam reuera in omnes æquè ferebatur homines, cum gloriæ indipiſcendæ ampliandique imperii cupidine, tum vero æmulatione, Her-

culis Liberiq́ue patris expeditionum terminos ſuperandi. Romanam veró potentiam audiebat, bellicumq́ue robur Italiam ingreſſuro exacuti mucronis inſtar oppoſita: etenim celebre eorum nomen ad eum peruenerat, eximiaq́ue fama veluti pugilū bellis innumeris exercitorum. Et profecto haud incruento Marte decerni potuiſſet, vt arbitror, ſi inuictis ad id temporis armis, tam celſi iugique impatientes ſpiritus inter ſe conflixiſſent. Multitudine enim erant ad centum & triginta millia bellicoſi omnes & ſtrenui, equeſtri iidem pedeſtriq́ue certamine perinde rem gerere aſſueti.

FINIS.

PLVTARCHI CHÆRONEI liber prior De Alexandri Fortuna vel virtute

Interprete Gulielmo Budæo.

HÆC vero fortunæ oratio eſt, proprium ſuumq́ue vnius opus cenſentis Alexandrum regem eſſe: refellenda vero ex parte philoſophiæ, imo Alexandri potius frementis ſtomachantiſq́ue, ſi gratuitum adeptus fortuitumq́ue imperium videbitur, quod ſanguine multo vulneribuſq́ue, aliis ſuper alia acceptis cumulās noctes complureis inſomnes bellige-

ranſque dies traduxit Marte cruentos, cum inuictis bello imperiis, innumeriſque gentibus, amnes idem incommeabiles, editiſsimaſque rupes, conſilio, tolerantia, fortitudine, & moderatione ſuperans. Equidem eum exiſtimo egregiis ipſius geſtis ſeſe inſcribentem fortunam hunc in modum alloqui: Apage te à me Fortuna, deſine quæſo meæ obtrectare virtuti, noli mihi conuulſam adimere gloriam. Tuum erat facinus Darius, quem ex ſeruo & aſtande Perſarum regni compotem feciſti. Tuus etiam Sardanapalus, cui regni inſignia purpuram carminanti detuliſti. Ego vero per Arbela ad vſque Suſa peruaſi obuia quæque ſubigens, Cilicia mihi Aegyptum late patentē aperuit, Ciliciamq́; Granicus, quē, vt ſcis, ipſum per Mithridatis Spithridatiſque corpora traieci. Mirari tete per me tibi licet in incruentis integriſque regibus, nempe illi fortunati erant Ochi, Artaxerxæ, quos in lucem ſtatim æditos in Cyri ſolio ſtatuiſti. At meum quidem corpus non paucisſima veſtigia fert obluctantis fortunæ, non à me ſtantis. Iam primum in Illyriis caput mihi ſaxum, piſtillum vero collum contudit: ad Granicum caput barbaricus enſis diſcidit, vt ad Iſſum femur: apud Mecadartas ſagitta furæ oſſe diffiſſo defunctus ſum. Reliqua iam Indorum vulnera, tum humero ſagittæ ictu traiecto, tum in Gandridis crure, ad hæc apud Mallotas ſagitta arcu miſſa accepto in pectus vulnere ferro penitiſsime immerſo, poſtremo piſtillo in ceruicem adacto quum fractæ ſunt admotę mœnibus ſcalæ, ibi vnum fortuna me deprehenſum intercipit, non claris ipſa tan-

tum illud facinus, ſed Barbaris ignobilibus condonans. Quòd niſi Ptolemæus cetram mihi ſedulus prætendiſſet, Limnæuſque mille pro me telis exceptis tutabandus cecidiſſet, denique ni Macedones ira animiq; impotētia inſtincti mœnia ſubruiſſent, Barbarus ille certè ignobiliſque vicus monumentum Alexandri fuiſſet. Ipſa vero expeditio mea quid aliud quàm procellæ, ſqualores, fluminum, vorágines, præcipitia auibus inacceſſa, belluarum inuſitatæ ſpecies, feri victus, præfectorum mutationes, ſubindéque proditiones? Nam quod ad præcedentia pertinet, vniuerſa Græcia poſt Philippica demū bella veluti ab animi deliquio palpitabunda ſubſultabat. Thebæ abiectis armis Chæronicum pulverem ſuo curſu excitauerant. Athenæ iunctas manus ſuppliciter protendebant. Macedonia malè cogitans ad rebellionem ſpectabat Aeropique filios. Irruperant Illyrij, Scythæ occaſioni imminebant, ſi forte finitimi res nouas molirentur. Perſicum aurū per populares vbique homines affluens Peloponneſum ſollicitabat. Ad hæc exhauſtis Philippi theſauris, fœnus etiam acceſſerat ducentorum, vt Oneſicritus inquit, talentorum. In tanta ille rerum omniū inopia, tam turbulentis rebus commodum adoleſcens, vixdum adeo puerili ætate exacta, Babylonem auſus eſt Suſaque illa ſperare. Babylonem Suſaque dico? imo vero gentium omnium imperiū ſpondere ipſe ſibi, triginta peditum millium, quatuor equitū numero fretus. Tot enim erant, ſi Ariſtobolo credimus: Sin Ptolemæo regi, triginta millia peditū, quinque equitū. Si vero Aneraximeni, ad tria & quadra-

Alex. inopia.

ginta peditum, quinque equitum & quingentos. Egregium vero permagnumque ei fortuna viaticū in hanc expeditionem ſeptuaginta prærogauit talēta, vt Ariſtobolus prodidit, vt Duris tradidit, triginta dierum commeatus. At enim inconſultus temerariuſque Alexander tam ſpernendo apparatu in tātas opes profectus? Minime. Quis enim maioribus vnquam pulchrioribuſque rerum opportunitatibus fretus ad res gerendas profectus eſt? animi magnitudine, rerum intelligentia, moderatione, fortitudine, quibus eum rebus philoſophia ad hanc obeundam expeditionem inſtruxerat. Profecto ab Ariſtotele præceptore pluſculum quàm à Philippo patre habens potiendarum rerum inſtrumentum in Perſas tranſiit. Verumenimuero ſcribentibus Alexādrum dictitare ſolitum, Iliadem & Odyſſeā vſque ſe quaq; ſecutas viatici ſibi inſtar fuiſſe, Homero hoc tribuentes credimus. Si quis vero dixerit, Iliadem, & Odyſſeam pro laborum ſolamento fuiſſe amœnoque ocio, viaticum autem ei fuiſſe reuera elogia philoſophiæ commentarioſque ſapientum de animi fiducia, fortitudine, moderatione, animique magnitudine æditos, aſpernamur cōtinuo: nimirum quód ipſe nihil aut de argumentis colligendis, aut de effandis ſcripſerit ſententiis, quos ſyllogiſmos quæq; axiomata vocant, quód nec in Lyceo Peripateticorū more ambulauerit, nec in Academia quæſtiones diſceptauerit: his enim rebus philoſophiam finiunt, qui in ediſſertandis eam rebus, non in gerendis eſſe putant. Quaſi veró Pythagoras & Socrates aliquid in vita ſcriptitarint, aut Archeſilaus & Car-

Ilias & Odyſſea Alex. pro viatico.

Philoſophi qui nihil ſcriptū reliquerīt.

neades philoſophorum longè nobiliſsimi, tametſi nullis illi profligãdis huiuſcemodi diſtringebãtur bellis, non barbaris regibus veluti cicurandis, non vrbibus Gręcis inter feras gentes condendis, non leges fœderumq́ue iura docẽdis illegibus inhumanisq́ue gentibus, in ocio illi vitam traducentes, ſcribendi tamen parteis ſophiſticis reliquerunt. Vnde porrò tandem philoſophari crediti ſunt? ex dictis? vitæ inſtitutis? an vero ex præceptis? Agedum ex iiſdem Alexandrum quoque ſpectemus, ex iis ſanè quæ dictitauit, actitauit, docuit, philoſophus inuenietur. Iamprimum id quod maximẽ mirum eſt, ſi tibi ita videtur, æſtimemus. Alexandri diſcipulos cum Platonis Socratiſque contendamus. Hi igitur dociles homines linguę quoque commercio opportunos docebant, ſi nihil aliud, certe Græcè linguæ gnaros, & ne ſic quidem tamẽ multis perſuaſerunt: nã Critiæ, & Alcibiadæ, & Clitophontes philoſophiæ præſcripta quaſi frenos reſpuentes, quà eos impetus tulit aliò ſe proripuere. Alexandri vero diſciplinam ſi attendas, Hyrcanos connubia docuit, vt agriculturam Arachoſios. Sogdianos parentes alere perpulit, nec in poſterum interimere. Perſas matres reuereri, earumq́ue connubiis abſtinere. Admirabilem philoſophiam, propter quam Indi Græcos deos colunt, Scythæ mortuos iam ſepeliũnt, non colunt. Et Carneadis eloquentiam miramur, quòd Clitomachum, Haſdrubalem prius dictum, genere Carthaginenſem, ad Græcorum ſe inſtituta formare perpulerit. Zenonis obſtupeſcimus affectus, quôd Diogenem Babylonium ad philo-

ſophandum pellicere potuerit. Alexandro Aſiam perdomitante Homerus paſsim legebatur. Perſarum, Suſianorum, ac Gedroſiorum pueri Euripidis atque Sophoclis tragœdias canebant. Socrates peregrinos Athenis deos inducens delatorum crimina vitare non potuit: propter Alexandrum Bactra & Caucaſus Græcorum deos adorauere. Denique Plato vnicam Reipublicæ formam præſcribens, nulli vt ea vteretur perſuadere potuit, vt ſupra modum ſeuera. Alexander oppidis ſupra ſeptuaginta inter barbaras gentes conditis, diſſeminatis per Aſiam Græcorum vribus, immitem tandem efferatámque vitam vt exuerent peruicit. Poſtremo Platonis quidem leges vnus & alter forſitan legimus, Alexandri verò hominum millia permulta vſi ſunt & vtuntur. Proinde beatiores mihi videntur multò qui ab Alexandro ſubacti ſunt, quàm qui eũ effugerunt. Quippe hos nullus perditiſsimè vitam agentes arcuit, illos ad feliciorem vitam vel inuitos victor traduxit. Itaque vt Themiſtocles dixiſſe fertur, quum extorris patria ingentibus affectus eſt à Perſarum rege donis, vrbes idem ſtipendiarias treis adeptus in frumentum, ſingulas in vinum & in pulmentaria: ſed vt dixiſſe fertur: O pueri pueri perieramus niſi periiſſemus, hoc itidem mihi videtur, iuſtiuſque adeo dici poſſe de iis qui ab Alexandro in ditionem redacti ſunt: haudquaquam manſueſcerent, niſi prius vincerentur: haudquaquam Alexandriam Aegyptus habuiſſet, nec Meſopotamia Seleuciam, nec Sogdiana Prophthaſiam, nec Bucephaliam India, nec accolam Græcam Caucaſus vrbem. Quibus vrbibus pri-

ſtina exoleta feritate deterrimiquique mores in meliores vſu tranſierunt. Quòd ſi philoſophi in eo ſibi maximè placent, quod aſperos ſæuoſque hominum mores mitiores, dexterioreſque reddere ſe autument, permulta vero populorum millia ad humanitatem Alexander commutaſſe, efferataque, vt ita dicam, interpolaſſe ingenia reperitur, certe philoſophum eum cenſeri exiſtimarique par eſt. Porrò quam in primis admiranturZenonis rempublicam, qui ipſe ſtoicæ ſectæ fundamenta iecit, hæc in vnam illam ſummam colligitur, ne oppidatim aut per ſingulos diſcriminatim populos habitemus, ſuis quiq; legibus inſtitutiſque dirempti, ſed vt omnes * exiſtimemus homines populares noſtros municipéſq; eſſe, vna vt ſit vita perinde vt mundus vnus, veluti vnius armenti compaſcuo in agro compaſcentis. Hoc Zeno ſcriptum reliquit, quaſi inſomnium quoddam aut ſimulachrum philoſophicæ ciuilitatis legumve æquabilitatis effingens. At vero Alexander quod verbis traditum acceperat, re ipſa præſtitit. Non enim quemadmodum Ariſtoteles ei autor fuerat, vt Græcis ſe ducem, Barbaris dominum præberet, vtq; illos vt amicos & neceſſarios honori haberet, cum his vero vt cum belluis, atqueadeo ſtirpibus ageret, ita ſeſe comparans. exiliis quę plerunque bellorum ſemina ſunt, diſcordiiſque in fidis imperium ſuum fœdauit. Verum quum ſe diuinitus miſſum communem vniuerſorum diſceptatorem exiſtimaret, conſtituendiſque mundi rebus arbitrum, quos verbis inter ſe conciliare non poterat, armorum vi ſubigens, in vnum omnia componens, perinde atque

*permittamus.

propinatio poculo vitas, mores,connubia, viuendi inſtituta miſcens,patriam quidem omnes orbē terrarum exiſtimare voluit,cognatos verò viros bonos alienigenasq́ue prauos:adhæc Græcos & Barbaros non chlamydem, non peltam, non acynacem, non candyn(apud Perſas regium capitis geſtamen eſt) dirimere,ſed Græcos virtute potius, Barbaros vitio internoſci. Denique veſtes,menſas, matrimonia,viuendi modum communia exiſtimáre, ſanguine vtique inter ſe liberorumq́ue pignoribus vincta. Demaratus,vt aiunt,Corinthius hoſpes amicusq; Philippi,quum Alexandrum Suſis vidiſſet,gaudio perfuſus & illachrymans,ingentis dixit gaudii exortes fuiſſe Græcos qui antea obierant, quandoquidem Alexandrum non vidiſſent in Darii ſolio ſedentem. Equidem quod ad me attinet,quibus id Græcis cernere licuit, eos non magnopere beatos cenſuerim duntaxat propter hoc ſpectaculum,vtpote quod fortunæ fuerit,vulgariumq́ue regum,illa verò viſenda auguſtaque ſponſalia auidè mihi ſpectaturus fuiſſe videor,quum ſub vno auro inſigni tentorio coactis in eoſdem penates,eandemq́ue menſam centū Perſidibus ſponſis, totidemq́ue Macedonibus & Græcis,coronatus ipſe,primus hymenæum orſus, & tan quam philotheſium canticum accinens,maximis po tentiſsimisq́ue populis in amicitiam coëuntibus, vnius ipſe ſponſus, omnium verò auſpex idem & conciliator,hos cum illis legitimo coniugio vinciebat: præcupide enim dixiſſem, I nunc barbare ſtolideq́ue Xerxes,multis te nequicquam laboribus iungendo Helleſponto angitò,hoc potius pacto men

tis reges compotes Aſiam Europæ iungunt, non lignis, non ratibus, non inanimis affectuumque expertibus vinculis, ſed amore legitimo, caſtis coniugiis, liberorum pignoribus gētes inter ſe vincientes. Cæterum Alexander Perſarum cultu inſpecto Medicam quidem veſtem admittere noluit, Perſicam verò ſumpſit illa longè viliorem: ex barbarico enim ornatu inſolentiſsima quæque, & propè dixerim, tragica reſpuens, vt tiaram, vt candyn, vt ſubligacula, miſcellaneum quoddam geſtamen ex Perſico Macedonicoque habitu inſtituit, vt autor eſt Eratoſthenes, diuerſis quidem vt philoſophus vtens vt communis autem imperatorque rexque clementia preditus honore veſti habito, eorum quos armis obtinuerat animos ſibi concilians, quò magis in fide permanerent, Macedones vt ſibi imperantes amore non vt hoſtes odio proſequentes. Contrà verò inſulſi rebusque ſecundis inſoleſcentis animi erat, puram quidem chlamydem admirari, purpura verò intextam tunicam grauari. Aut rurſus illa aſpernari, hæc verò ſuſpicere, pueri more infantuli mordicus amictū retentantē, quo ipſum patrius mox veluti nutrix induit. Belluas captantes homines ceruorum ſibi tergora obuoluunt, plumatisque tuniculis amiciuntur qui ad aucupia exeunt, taurorum conſpectum vitant qui puniceas veſtes geſtant, vt elephantorū qui candidas nimirum quód iis coloribus irritentur & efferentur belluæ. At ſi magnus ille rex gentes indomitas ferarum in modum manſuefaciens vernaculis eas veſtibus aſſuetisque viuēdi inſtitutis demulſit, placidioresque reddidit,

cum animi eorum iniquitatem ad obſequium reuocans, tum verò ægritudinem leniẽs, vitio etiamnum, ſi diis placet, vertunt, nedum ſapientiã admirantur, quòd leuiculo momento in quemlibet habitũ ſe formando vniuerſæ Aſiæ moderatus eſt, veluti populariter obſequenti, corpora quidem armis ſubigens, animos verò cultus genere pelliciẽs. Quid, malum, Ariſtippum Socraticum laudibus efferent, quòd ſordido amictu Mileſiaq́ue viciſsim chlamyde vtens, in vtroque tamen decentiam ſeruabat. Alexandro crimini dabunt, quòd patria veſte honori habita, non etiam eorum aſpernatus eſt quos ditionis ſuæ fecerat? quanquam ingentium rerum cœpta moliens in huiuſmodi ſeſe habitum cõponebat: haudquaquam enim Aſiam latrocinii modo perſultans lacerare paſsim diuexareq́ue inſtituit, perinde atque prædã ſpoliaque inſperatę felicitatis futuram, quo modo poſtea Annibal Italiam, & antea Treres Ioniã, & Scythæ Mediam inuaſerant: verũ vni omnino verbo omnia quæ vbiq; terrorum ſunt audientia, vnã vnicæ Reipublicę populum cunctos homines efficere volens, ita ſe comparabat. Proinde ni Deus ille, qui Alexandri huc animam demiſerat, eam præpropere reuocaſſet, haud ſcio an lex vna cunctos homines regeret, vnumq́ue ius, veluti commune lumen ad vniuerſos pertineret, nunc verò terra qua parte cunque Alexandrum non vidit, perpetuis propè dixerim tenebris damnata eſt. Primum igitur expeditionis eius conſilium philoſophum fuiſſe virũ eum declarat. Quippe qui nõ ſibi delitias, nõ opes cõquiſiuerit, ſed vniuerſo mortaliũ generi concordiã, ſed

pacē, ſed inter ſe commercium efficere cogitarit. Videamus iam voces eius, quandoquidem regum principumq́ue mores maximè ex mente vocibus de promuntur. Antigonus ſenex ſophiſta quodam ei commentariolum de iuſtitia inſcriptum porrigente: Stolidus es, inquit, qui quum me videas alienas vrbes vexantem, nihilominus apud me ſermonem de iuſtitia habeas. Dionyſius tyrannus cenſere ſe dictitabat, vt pueros talis, ſic viros iureiurando fallendos. In Sardanapali inſcriptum monumento hoc viſitur. Hæc habui quæ voraui, quæque per iniuriam abſtuli. Quis iſtis dicteriis tum voluptuariam, vitā neget, tum impietatē, tum iniuriā violentiſsimamq́ue improbitatē promi? Ab Alexādri dictis regia modò inſignia, & ab Ammone ortū, nataléſq; tolle, iāq; Socratis, aut Platonis, aut Pythagoræ videbuntur. Sed nunc non illas expendimus verborum inſolentias, quas ſimulachris eius poëtæ ſtatuisque aſculpere ſolent, non ad ipſius modeſtiā reſpicientes, ſed opes potius & potentiam attendētes, cuiuſmodi illud eſt:

Aereus in cœlum ſuſpectans fare quid aiat:

Iuppiter, aſſerui terrā mihi, tu aſſere cœlū. Et rurſus:

Alexander ego Ioue natus. Hæc igitur poëtæ, vt diximus, fortunæ ipſius blandientes affingere ſoliti ſunt. At verò vſurpatorum ab ipſo reuera dictorum puerilia primum percenſenda ſunt. Hic igitur quum pedum pernicitate æquales omnes facilè præſtaret, amicis vt ad Olympia ſe conferret flagitantibus ſciſcitatus eſt, num reges Olympiæ certarent. Quibus id negantibus: Iniquum inquit, certamen eſſe oportet, in quo victori quidem priuato eſſe li-

Alexādri apophtheg mata.

cet,regi verò victo. Quã pater eius Philippus apud Triballos fœmore lancea traiecto periculo defunctus,mœrore tamen angeretur claudicantis cruris deformitate: Suſtine, inquit ille,pater,ne vereare in publicum te agere, quò magis virtutis ingrediendo memineris. Hæc & huiuſmodi alia,nonne animi dicta ſunt philoſophiæ præceptis imbuti,qui honeſti ſplendore captus,flocci iam faciat corporis detrimenta? Aut num tandem poteſt aliuſmodi eſſe,qui ſuis ipſe vulneribus inſultet? qui in nulla non corporis parte victoriæ monumenta geſtet,vrbium expugnatarum,dedentium ſe ſuaque regum,non erubeſcens ipſe,non cicatrices tegens,ſed tanquam virtutis expreſſa ſimulachra ſtrenuitatisque documenta circunferens? At ſi quando Homeri carminum perpenſio,aut in ludis literariis,aut ſuper conuiuiũ fieret,alio aliud,vt fit, præponente, hoc ipſe vt omnium præſtantiſsimum probabat:

Regnatórque bonus ſimul atque acerrimus haſta.

Videlicet interpretatus, quam laudem Homerus aliquot antea ſeculis de Agamemnone temere ſcripſiſſet,legem hanc ſibi latam eſſe,adeò dicere ſolitum ferunt eodem verſu Homerum Agamemnonis virtutem commendaſſe,Alexandri verò vaticinatum eſſe. Proinde quum traiecto Helleſponto iam Troiam conſpicatus heroica geſta cogitabundus recoleret,ad eumque indigena quidam veniſſet, pollicens ſe,ſi vellet,Paridis ei lyram daturũ:Minimè, inquit, illa mihi opus eſt,quandoquidem Achillis lyram habeo, ad quam ille recreabatur. Hæc virorum, inquit,fortium laudes canebat, illa verò Paridis mol

lem quandam & effœminatam harmoniam amatoriis modis pſallebat. Philoſophi porrò animi eſt, ſapientiæ amore capi, ſapientesq́ue viros in primis ſuſpicere. Hoc in Alexandro autem vt in regum fuit nemine. Et quonam modo apud Ariſtotelem ſe habuerit, ſatis, vt arbitror, dictum eſt. Quòd verò hormonicum Anaxarchum inter paucos amicorũ hanorificè habuerit, quòd Heleo Pyrrhoni primum ſibi obuio millia decem aureorum dederit, quòd Xe nocrati Platonis familiari quinquaginta dono talen ta miſerit, denique quòd Oneſicritum Diogenis Cynici diſcipulum gubernatorem prǽfectura ornauerit, à pleriſque traditum. Iam verò cum Diogene ipſo ad Corinthum agente collocutus, adeò vitam eius obſtupuit, animiſque eius dignitatem admiratus eſt, vt ſæpe quum in mentionem eius incideret, diceret: Niſi Alexāder eſſem, Diogenes forſan eſſem: id eſt, literarum ſtudiis me addicerem, niſi reapſe philoſopharer. Non dicit, niſi rex eſſem, Diogenes forſan fuiſſem, nec niſi diues, nec niſi Argeádes: non enim fortunam ſapientiæ præferebat, nec purpuram & diadema manticæ & ſordido amiculo. Sed niſi Alexander eſſem, haud ſcio an Diogenes fuiſſem, id eſt, ſi mihi in animo non eſſet Grǽca barbaricis cōfundere, totamq́ue continentem peragrando ad humaniorem victum perducere, adhæc terræ oceaniſque finibus repertis, oceano Macedoniam admouere, in omnéque genus hominum diſſeminare Græciam, iuráque & pacem transfundere, nequaquam certè inſigni delitiarum affluentiá ſeſsitarem, ſed æmularer, vt opinor, Diogenis

inopiam. Nunc mihi bona tua venia, Diogenes, liceat exequi id quod in animo habeo. Ad Herculis imitationem me contuli, ad æmulandum Perſeum me comparui, volo Liberi patris, mei genitoris, generiſque mei proauctoris veſtigia perſequi, volo rurſus in India victores Græcos feſtiuis choris ſaltabundos cernere, volo Caucaſi vlteriores accolas, montanos feroſque homines, Bacchanaliorum admonere. Iam verò viri quidam illic perhibentur eſſe ſolidiori cuidam, atque adeo nudæ aſſueti philoſophiæ, ſancti homines, ſuis legibus viuentes, Deo prorſus addicti, ſupra Diogenem etiam frugi, adhæc manticæ non egentes, vt qui in diem horamque viuant, terra ipſis aſsiduè cibaria recentia ſuppeditante, potumque fluminibus: cubile verò illis ſtrata paſsim arborum folia herbaque ſolū ſcatens. Per me illi Diogenem noſcent, Diogeneſque illos. Percutere habeo Barbaris numum Græcæ ciuilitatis nota ſignandum. Age iam in geſtis eius fortunæne temeritas, & imperioſa quædā vis impotentiâque bellica eminet, an ſtrenua potius virilitas, iuſtitia, moderatio, clementia, adhæc in gerendis rebus decentia, ingeniique acrimonia vigilanti ſolertique conſilio omnia tranſigentis? Profecto in actibus eius virtutum diſcrimina neutiquam adnotare licet, vt hoc fortitudinis fuiſſe dicas, illud humanitatis, & aliud continentiæ, ſed vnumquodque eius facinus ex vniuerſis concretum virtutibus videtur, vt veriſsimè de eo Stoicum illud dici decretum poſsit: Quicquid ſapiens agit, id omne ex virtute agere, vt in omni actu certæ cuiuſdam virtutis

primæ eſſe partes videantur, aduocet autem & alias illa eandem in finem contendenteis. Proinde in Alexandro cernere eſt humanitatem belligerantiſſimam, mitem formidinem, frugi liberalitatem, iracundiam exorabilem, amorem modeſtum, animi remiſsionem non vacantem, laſſeſcentiam haud irreuocabilem. Ecquis tandem bellis præter eum dies feſtos inſeruit? ecquis inter laſciuas comeſſationes expeditiones ſumpſit? ecquis inter res gerendas vrbesq́ue adeò obſidenas, bacchabundis choris nuptiisq́ue & hymenæis indulſit? ecquis denique inimicis laceſſentibus infeſtior, aut miſeris clemētior, aut indignis benignior? Hic mihi ſuccurrit vt referem illud de Poro rege memoriæ proditum, qui quum ad Alexandrum vinctus adductus eſſet, percontante Alexandro, quonam modo de ſe victorem ſtatuere cenſeret? Regio, inquit, modo. rurſus percontante Alexandro, ecquo alio modo? Prorſus, inquit, nullo: in illo enim omnia inſunt. Haud ſecus nunc mihi ſubit, ſingulis Alexandri geſtis ſucclamare philoſophicè: in hoc enim omnia. Rhoxanes amore captus, Oxyatre filiæ, quum inter bello captas ſaltaret, non illi vim attulit, ſed in vxorem accepit, haud dubie philoſophicè. Darium conſpicatus iaculis multis confoſſum, non continuò ſacra diis fecit, tāquam diuturno profligato bello, aut pæana cecinit. Quid igitur? nempe adempta ſibi chlamyde defunctum Darium texit, videlicet fortunæ regiæ genituram occulens philoſophicè. Matris olim arcanam epiſtolam legens, quum Hephæſtion forte, vt fit, aſsidens ingenua ſimplicitate adlegeret, hoc animad-

animaduerſo ipſum quidem non inhibuit, admoto verò ori eius anullo quaſi obſtricta amici fide ſilenda obſignauit: id quoque philoſophicè. Nam ſi hæc philoſophicè facta non ſunt, quæ tandem alia ſunt? Agedum contendamus nunc cum huius aliorum facinora, qui ſine controuerſia philoſophi ipſi habiti ſunt. Socrates Alcibiadem eodem ſecum lecto cubitantem illibatum abire perpeſſus eſt. Alexander Philoxeno maritimæ oræ præfecto ſcribenti ad eum, puerum in Ionia eſſe inuſitata formæ venuſtatæ, flore ætatis præſtantiſsimo, ſciſcitanteque per literas, nunquid vellet ad ſe mitti, acerbiſsimè reſcripſit: O perditiſsime hominum, ecquid vnquam huiuſmodi in me noſti, qui mihi hiſce lenocineris voluptuariis obſequiis? Xenocratem ſuſpicimus omnes, quòd Alexandro talenta ei quinquaginta dono mittente, ipſe illa nō attigit, dediſſe verò non? quid ni? non perinde quæſo aſpernari pecunias arbitramus eum qui largitur, atque eum qui non admittit? Illorum memoriam colimus, qui contemnendæ mortis nobis elogia reliquerunt. Hoc quoties autem Alexander telis impetitus, in tertitantem mortem obnixus vſurpauit? tametſi recta quidem iudicia omnibus ineſſe remur, natura ſuapte ſponte ducem nobis ſeſe ad honeſtum capeſſendum offerente. Atqui philoſophi vel eo præcipuè vulgo longè præſtant, quod valida ſolidaque iudicia habeant ad adeunda diſcrimina: quippe qui huiuſmodi quædam anticipata in animis habeant, quale illud Homeri:

At gurium felix patriam tutarier vnum.

Aut illud Demoſthenis: Finis etenim vitæ mors eſt omnibus, vel ſi ſe quis in conclaue penitus abſtruſerit. Atqui viros bonos egregiis ſemper cœptis incumbere bonam ſibi ſpem proponentes decet, quicquid verò Deus dederit id generosè ferre. Sed hi tum franguntur animorum habitus, quum horrenda inſtare cernuntur, iudiciaque elidunt aduentantia pericula. Pauor enim non modò memoriam, vt Thucydides inquit, excutit, ſed quoduis etiam conſtitutum, quemuis conatum, quemuis mentis impetum.

PLVTARCHI CHÆRONEI LIBER POSTERIOR DE FORtuna aut virtute Alexandri

EXCIDIT heri nobis, vt opinor, dicere, artificis multis Alexandri ſeculum clariſque felix ingeniis fuiſſe: quanquam id non tam Alexandri, quã fortunæ illorum habendum eſt, vt quibus teſtem contigerit arbitrumque nanciſci, cum acri ad æſtimanda artium ſpecimina iudicio, tum verò ſuppeditantibus opibus ad maxima quæque operępręcia autoribus ipſis perſoluenda. Proinde quum aliquot pòſt annis Archeſtratus venuſtus admodum poëta, in multa inopia nominiſque obſcuritate ſeneſceret, ad eum quidam dixiſſe fertur: At ſi Alexandri contemporaneus fuiſſes, in ſingulos ille tibi verſus Cyprum aut Phœnicem da-

ret. Equidem exiſtimo, qui tum fuerunt artifices, eorum præſtantiſsimum quenque non tam ſub Alexandri tempora, quàm propter Alexandrum fuiſſe. Vt enim fruges aëris temperie liquidioreſque cœlo exuberant, haud ſecius bonæ artes eximiaque ingenia benignitate, honorificentia, humanitateque regia euocantur, contraque inuidia, ſordibus, moroſitate eorum qui rerum potiuntur, reſtinguntur & langueſcunt. Dionyſius, vt fertur, tyrannus quum quendam citharœdum primi nominis audiret, talentum ei ſe daturum ſpondit: poſtero verò die heſternam ſponſionem repoſcenti: Heri, inquit, oblectatus à te tantiſper dum canebas, te quoque viciſsim iniecta ſpe oblectare volui, proinde congruum operæprecium recepiſti hilarans idem, & mox redhilaratus. Alexander Phereorum tyrannus (ſic enim ſolum appellandus eſt, ne cognomentum ſuggiletur) tragœdum quendam quum ſpectaret, ſupra modum in miſericordiam verſus eſt, ita afficiente eum aurium voluptate. Proſiliens igitur ex theatro accelerato gradu abibat, indignum eſſe fremens, ſi qui tot ciues ex carnificatus ſit, is Hecubæ Polyxenæque caſibus illachrymaſſe videbitur. Nec multum abfuit, quin tragœdum malè mulctaret, videlicet quòd animum eius tanquam ferrum mollierat. Archelaus quum videretur malignè munera dare, non ſemel hoc cauillo à Timotheo cantore taxatus eſt: Scilicet tu terrigenæ pecuniæ faues. Cui Archelaus non inconcinniſsimè: At tute aúes. Scytharum rex Antæas Iſmeniam

tibicinem bello captum iuſsit ſuper cœnam canere. Omnibus autem admirantibus, & præ voluptate plaudentibus, iureiurando affirmauit, ſuauius ſe interdum equum hinnientem audiſſe, vſque adeo aures habebat à Muſis abhorrentes, animamque in præſepiis, imò verò audiendis aſinis quàm equis appoſitiorem. Quod igitur artium augmentum apud huiuſmodi reges? Quis artibus honor, aut Muſis haberi poteſt? Quanquam ne apud illos quidem ius ſuum obtineant, qui artium peritiam ſe tenere profitentur, vtpote qui æmulatione & odio iuſtos euertant artifices. Qualis rurſum Dionyſius, qui Philoxenum poëtam in latumias demiſit, quòd tragœdiam eius emendare iuſſus, ab exordio totam ad vmbilicum vna litura circunduxit. Erat autem in huiuſcemodi rebus Philippus quoque ſeipſo minor, & iuniori ſimilior, vt qui hæc ſerò doceri occepiſſet. Vnde diſceptante eo cum quodam fidicine de pulſandarum fidium ratione, quũ ſibi probè hominem refellere videretur, * renidens, vt inquiunt, ille: Dii melius, ò rex, ait, nec vſqueadeo miſer ſis, vt hæc melius ſcias. At verò Alexander probè ſciẽs quarum ſe rerum ſpectatorẽ atque auſcultatorem præbere oportet, quarumque item certatorem, ſuaptæque manu actorem, meditabatur aſsiduê ſtrenuus armis euadere, & vt inquit Æſchylus, grauis armiluctator, formidoloſus hoſtibus. Hanc auitam artem habens, & per manus ab Æacidis & Hercule traditam, cæteras etiamnum artes honori habendas cenſebat, non æmulandas quoque, & vt nobilitatem amplectebatur venuſtatemque ar-

*Ridens.

tificium, ita earum oblectamento haud temere ſeſe ad imitationem conferebat. Æquales eius fuerunt tragœdi quidem Theſſalus & Athenodorus. Hi quũ inter ſe de arte contendentes in certamen aliquando veniſſent, choragorum quidem vice Cypri regibus fungentibus, iudicium verò prefectorum nobiliſſimis, victorque ad extremum Athenodorus euaſiſſet: Parte, inquit, emptum regni vellem, ne Theſſalum victum viderem: nec quicquam vltrà verborum cum iudicibus fecit, aut vllo prorſus modo iudicium improbauit: nimirum dignum eſſe ratus, cæteris ſe omnibus antecellere, iuri verò concedere. At comœdi fuerunt Lycon & Scapheus. Huic quum in commœdia quadam flagitatorium verſum inſeruiſſet, arridens decem talenta dedit. Citharœdi fuerunt cum alii, tum Ariſtonicus, qui quum in pugna ſuppetias cuidam ferret, egregiè pugnans cecidit. Huic Alexander ſtatuam Pythiis æream ponendam curauit, citharam tenentem haſtamque protentam, non hoc modò viro illi tribuens, ſed & muſicam quoque hoc honore proſequens, quæ viros faceret, quæque inſtinctu lymphatico impetuque impleret eos qui in ea rite educati eſſent. Nam & ipſe olim Antigenide tibicine Harmation nomon modulante, vſqueadeò mente captus, modulamenti incitatu exarſit, vt concuſsis armis proripiens ſeſe, manus in adſtãtes intenderet, teſtimonium Spartiatis præbens illud canere ſolitis: Vrget enim in ferrum ſcitè fidibus canere. Erãt etiam æquales eius Appelles pictor & Lyſippus ſtatuarius. Horum ille fulminiferum pinxit eouſque

expreſſe ac concinne, vulgo vt dicerent, duorum Alexandrorum illum quidem Philippi nulla vi ſuperabilem, hunc verò Appellis nulla arte imitabilem. At verò Lyſippus quum primum Alexandrũ finxiſſet ſupina cœlum facie ſuſpectantem, quomodo Alexander ipſe ſuſpicere ſolitus erat, afflexa leuiter ceruice, adſcripſit quidam haud illepidè:

Aereus in cœlum ſuſpectans fare quid aiat:
Iuppiter, aſſerui terram mihi, tu aſſere cœlum.

Quam ob cauſam Alexander Lyſippum vnum ſtatuas ſibi fingere voluit: ſolus enim videbatur affectus eius ære exprimere, Alexandriq́; virtutem cum lineamentis referre. Cæteri verò* ſupinantem ceruicis, oculorum feſtiuitatem, blandamq́; alacritatem imitari ſtudentes, virilem leoninumque aſpectum retinere nequiuerunt. Inter aliorum artificum turbam Staſicrates architectus erat: Hic nihil lenocinii, nihil lepòris, nihil feſtiui aſſequi in facie cupiens, ad magnificentiſsimum opus ſe comparabat, dignumq́ue quod Alexandri vnius opibus faciendum ſuſciperetur. Quodam igitur tempore ad eum inſinuatus improbauit imagines eius pictas, ſtatuaſq́ue tum fuſiles, tum ſculptas, opera eſſe dictitans inertium ignauorumque artificum. Ego enimuero, ô rex, inquit, corporis tui ſimulachrum condere deponereq́ue conſtitui in viua, ac nunquam interitura materia, & cũ perpetuis radicibus fibrata, tum verò mole libramẽtoq́ue nulla vi agitabilibus. Tharſius enim Athos, qua eminentiſsimus conſpicuuſq́ue maximè eſt, latitudines altitudineſq́ue habet proportione inter ſe accommodatas, membraque,

* *Reſupinatem.*

& artus,& eorũ interſtitia corporis ſpeciem prębentia: hic ſi afformetur elaboreturque, Alexandri effigies & eſſe & vocitari poteſt, vt mare quidem imis ſedimentis attingat, at verò manibus, ſiniſtra quidem amplum admodum oppidum amplexabunda geſtet, dextra verò perennem fluuium ex ampulla libans effundat in mare. Aurum verò, inquit, æs, ebur, ligna, pigmenta, ſigilla minuta & venalia abiiciamus, quæ aut furto incidere, aut igni liqueſcere poſſunt. His Alexander auditis, excelſos artificis ſpiritus fiduciamq́ue admiratus collaudauit. Cæterum, ô Staſicrates, inquit, Athon quiſcere ſinito, etenim abunde eſt petulantiæ, regis vnius eum eſſe monumentum, me verò Caucaſus oſtendet, & Emoda,& Tanais, & Caſpium pelagis. Hæc operum certè meorum ſimulachra erunt. Sed per deos immortales, eſt ne aliquis, qui ſi huiuſmodi opus abſolutum cernat, exiſtimet eius formam, habitum, & ſpeciem fortuitu & temere facta? nullus certè, aut arbitror: quid fulminiferum? quid quẽ cuſpide nitentem vocant? quid (malum) ſtatue amplitudo ſine arte à fortuna abſolui non poterit, aurum, æs, ebur, multam & precioſam materiã ſuppeditante affatim, largeq́ue ſuggerẽte, vir verò amplus, vnò verò hominum ampliſsimus ſine virtute à fortuna effici poterit, arma, ſtipendia, vrbes, equosq́ue comparante? ceu verò imperito hæc duci vires, aut ornatum afferant, & non inertiæ potius ſocordiæq́; documentum magno quoque ſuo periculo prębeãt. Præclare enim Antiſthenes hoſtibus optanda omnia à diis eſſe bona dicebat, præter fortitudinem:

etenim illa tandem armis præſtantium fore, non illa poſsidentium. Quapropter naturam inquiunt ceruo animali ignauiſimo cornua magnitudine viſenda aſperitateque ingeneraſſe, nimirum ſpecimen dantem, qui audere ipſi fiduciamque imperare ſibi nequeunt, nullum iis armorum apparatum bellique inſtrumentum vſui eſſe. Hoc ſæpe modo fortuna ſocordibus ſtolidisque opes & imperia aſciſcens, quibus ipſi demum degeneres arguuntur, aſtruit honeſtatque virtutem, vtpote in qua vna ſita ſint amplitudo decorque viri. Enimuero, vt inquit Epicharmus, mens cernit, mens audit, reliqua autem ſurda cæcaque ſunt, & rationis indiga. Atqui ſenſus facultates quaſdam peculiares habere videntur, mens verò quòd proſit, quòd ornet, quòd denique vincat, quòd præſtat, quòd imperet, reliqua verò ſurda, cæca, *inanima redundent & morētur, deformentque ſe abſque virtute poſsidētes, ſic reapſe deprehendere licet. Siquidem iiſdem opibus, eodem imperio freta Semiramis fœmina claſſes inſtruebat, phalangas armabat, Babylones condebat, rubrum denique mare nauigio perluſtrabat, Æthiopiæ atq; Arabie ſubigendis populis: Sardanapalusque vir quidem natus, domi purpuram carminabat, inter pallacarum turbam ſupinus in humerosque iacens. Cui lapideam ponentes ſtatuam, ſecum ipſam ſaltātem barbarico ritu, argutulisque digitis ſupra caput veluti concrepitantem, adſcripſerunt: Ede, bibe, veneri indulge, nam cætera prorſus nihil omnia. Crates auream Phrynes meretriculæ effigiem Delphis poſitam quum vidiſſet, exclamauit:

* *Inania.*

Græcorum id petulantiæ trophæum erectum eſſe. At qui Sardanapali aut vitam,aut monumentũ(nihil enim,vt arbitror,differunt)viderit,hoc fortunæ bonorum trophæum ſanè eſſe dixerit. Quid igitur tãdem?ſinemus fortunam poſt Sardanapalum extremis etiam,quod aiunt, digitis Alexandrum attingere?aut amplitudinem eius ſibi & potentiam vendicare? Ecquid autem ab illa præcipuum ſupra quàm cæteri aſſolent reges accepit, armorum, equorum, telorum,pecuniarum,militum?Quin igitur iſtis fortuna,ſi poteſt,magnum Aridæum facit?quin magnũ Amaſin,aut Ochon,aut Oarſin,aut Tigranem Armenium,aut Bithynium Nicomedem?quorum ille candidam faſciam,inſigne regni,ad Pompeii pedes abiiciens,fœdiſsimè regnum depoſuit veluti in prædã concedens.Nicomedes vero raſo capite pileum aſſumens,Romanorum ſeſe libertum pronunciauit.

Proinde rectius fortunam dixerimus humiles,meticuloſos,animique demiſſos facere. Quemadmodum porrò prauitatem non recte infortunio dederis,ita fortitudinem & prudentiam non ſine iniuria acceqta felicitati tuleris,tametſi Alexandri imperio præcipue fortuna cenſetur,quippe quæ illuſtris in illo,inuicta,celſa animi innocentia prædita clementiaque fuerit. At vero occumbente eo, Leoſthenes dicebat, hanc immenſam potentiam errabundam, & huc illuc incurrentemCyclopi ſimilem fuiſſe,qui poſt exoculationem manus quoquoverſus intentabat,nunquam non aberrantes à deſtinato propoſito.Haud abſimili,inquit, vertigine ſub imperatoris deſiderio ferebatur hallucinabunda imperii ma-

gnitudo,irritis vbique conatibus ſe fatigās. Rurſus quemadmodum emortua corpora ab anima deſerta non iam concreſcunt coaleſcuntve,ſed deſinunt diſſoluunturque à ſeſe, vaneſcuntque & exoleſcunt, hunc in modum imperium amiſſo Alexandro moribundum palpitabat,motabatur,languebat,Perdiccis,Seleucis,Meleagris, & Antigonis inter ſe diſsidentibus,tanquam ſpiritibus adhuc calentibus pulſibuſque micantibus, ad extremum marceſcens, & iam tabidum vt obortis vndique ſcatuit lumbricis, degeneribus regibus fractiq; animi ducibus.Enimuero ipſe Hepheſtionem aliquãdo caſtigans,vt fertur,cum Cratero ſimultates exercentem:Quæ tandē ait,tuæ ſunt opes,aut quod tuū facinus, ſi quis tuum tibi Alexandrum demat?Hoc itidem nunc ego ad illius æui fortunam dicere non dubitarim:Ecqua tua amplitudo,ecqua tua gloria?Nūc vbi tua autem potentia,nunc vbi inuicta virtus,ſi quis tibi Alexandrū dempſerit?Si quis,inquam,dempſerit in armis peritiam,in opibus liberalitatem,in magnificentia moderationem, in certaminis diſcrimine fiduciam, in victoria clementiam?Age fac,ſi potes,alium magnū ducem,vt opibus liberaliter non vtatur,vt non ante acies ſuas progreſſus diſcrimina ſubeat, vt amicos honori non habeat, vt non in captos miſericordem ſe præbeat,vt in fruendis voluptatibus ſibi temperare nequeat,vt in occaſiones bene gerendæ rei non immineat,vt à victoria exorabilis non ſit, poſtremô vt inceptorum compos clementem ſe non præſtet. Iam verò quis magnus in potentatu cum ſtultitia & flagitiis?Tolle virtutem fortunati hominis,iam vſq;

quaque paruus erit,in cõferẽdis beneficiis ob ſordidam parſimoniam,in exudãdis laboribus ob mollitiem,apud deos ob ſuperſtitionem,erga bonos ob inuidiam,inter viros ob ſocordiam, inter mulieres ob affectus voluptuarios. Et vt ignari artifices ſimulachra parua prægrandibus ſedimentis fulcientes ipſorum breuitatẽ arguunt:haud aliter fortuna quũ exiguum hominis animum conſpicuis effert rebus & molem habentibus,conſpectiorem eum,& propè dixerim traductiorem per ora hominũ facit leuitate errabundum & fluitantem.Idcirco non in habendis rebus,ſed in vtendis potius magnitudo ſita eſt, quandoquidem regni paterni infantes etiamnum pueri hæredes eſſe ſolent, vt verbi cauſa Charillus ille, quem vnà cũ crepundiis Lycurgus in Phidition delatum loco ſui Spartæ regẽ renunciauit. Non enim protinus magnus erat infans, ſed qui infanti potius paternum regnum quum interuertere poſſet,integra tutelari fide reſtituit.Aridęum vero quis magnũ facere poſſet , quem nihilo ab infante differentem purpura modo infantiliter inuolutum Meleager in Alexandri ſolio conſtituit ? Quanquam ô bene factum,vt pauculos intra dies appareret, quo tandem modo virtute regnãt homines,& quo forte fortuna. Pro imperio enim certanti veluti hiſtrionem ipſe ſubmiſit,imo vero diadema orbis terrarum tanquã per ſcenam traduxit.

Fœmina onus tulerit ſcapulis, ſi ſuſtulerit vir.

E cõtrario verò dixerit aliquis, aſſumere potentatũ,& tanquam in humeros tollere opes & imperia, & mulieris fuerit & pueri fortaſſe.Siquidem Oarſę

& Dario Bagoas eunuchus Perſarum regnum humeris ſublatum impoſuit, at magnum iam aſſumptum imperium veluti contento corpore ferre verſaréque ſine magno negocio, nec oneri ſuccumbentem contundi contorquerive pondere, moléque rerum, viri id eſt profecto, virtute & ſolertia celſiſque animis præditi. Quæ quidem omnia in Alexandro fuerunt, cui etiam, ſi diis placet, temulentiam nonnulli obiiciunt. Fuit enim in rebus gerendis cum magnus in primis, tum vero ſobrius & vigilans, non temulentus, nō imperii licentia bacchabundus, cuius qui minimam partem nacti ſunt, temperare ſibi nequiuerunt. Leuiſsimus enim quiſque quum aut re numaria antecelluerit alios, aut in ciuileis quoquo modo honores incurrerit, inopinata ſtatim felicitate laſciuire ſolet. Ecce tibi Clitus ad Amorgum tribus, aut ad ſummum quatuor depreſsis Græcorum nauibus, vocitari ſe Neptunum paſſus, tridentémq; geſtans. Parte alio Demetrius (cui quotam ipſi partem fortuna ex Alexandri opibus duobus, vt dicitur digitulis primoribus carpens attribuerat?) Iouem ſe vocari æquis ſuſtinuit auribus, nec iam ad eum legati mittebantur ab vrbibus, ſed theori, id eſt, oracula ſciſcitaturi, reſponſaque eius oracula dicebantur. Iam verô Lyſimachus, qui loca ad Thraciam vrgentia quaſi regni extrema obtinebat, eouſque inſolentiæ, ferociæ ſque euaſit, vt diceret: Nunc demū Byzantii ad me veniunt, quum lancea cœlum attigi. Ibi Paſiades Byzantius, qui tum forte aderat, Appro peremus, inquit, ne lanceæ iſte mucrone medium cœlum pertundat. Tametſi quid in iſtis magnopere

reprehendi poteſt,quibus licebat ipſis propter Alexandrum animi eſſe elatiſsimos, quum iam Clearchus,Heracliæ tyrannus,geſtauerit fulmen,vnum'q; liberorum tonitrum appellitarit? Quid quòd Dionyſius Apollinis ſe filium nominauit in epigrammate ſcribens?

Doride de nympha Phœbi complexibus ortus.

Quid quòd pater eius mille,atque adeo decem millibus ciuium interfectis,prodito per inuidiam hoſtibus fratre,matre quoque anicula, non expectato, vt paucis è vita diebus cederet,truculente præfocata,ad hæc in tragœdia ſcribens:Etenim tyrannis eſt genitrix iniuriæ: Filiarum tamen vnam Virtutem,
Temperantiam alteram,& aliam Iuſtitiam nomina- *Tyrannis*
uit?Sunt qui ſeſe Euergetas vocitarint, id eſt,benefi *Euergetæ*
cos. Sunt qui Callinicos,id eſt,egregie victores. *Callinici.*
Nonnulli Soteras,id eſt,ſeruatores.Quidam Mega- *Soteres.*
los,id eſt magnos.Atque eorum nuptias alias ſuper *Megali.*
alias admiſſariorum more inter mulierum greges propalam,pernoctãtium,puerorumq́ue ſtupra quis eſt qui ſcribendo aſſequi poſsit?adhæc aleam interdiu,cantus in theatris,noctem cœnas,diémque prandia deficientem? Contra verò Alexander prandio quum primum diluculaſſet accumbebat, cœnæ vero iam appetente nocte.Bibebat inter ſacrificandũ, alea ludebat cum Medio febricitãs.Ludebat iterfaciens,ſimul & ſagittare diſcens, & è curru deſilire. Rhoxanes amore captus,eam vnam vxorem ſoli ſibi duxit.Darii vero Statiram imperio rebuſq́ue ita expoſcentibus. Erat enim operæprecium hoc pacto genera inter ſe vinciri. Cæteras omneis Perſidas

canto modeſtia præſtitit, quanto fortitudine Perſas. Inuitam nullam vidit: quas vidit autem, magis etiam aſpernatus eſt, quàm quas non vidit. Mireque quum cæteris omnibus blãdus eſſet, ſolis venuſtis ſuperbũ ſe præbebat. Nam de Darii vxore, eleganti in primis forma, nullũ vnquam verbum cõmendãda eius venuſtate emiſit, defunctæ veró regiè vſqueadeo iuſta fecit miſericorditer'q; fleuit, vt fidem eius integritas non faceret præ tanta humanitate, ſummaque probitas iniuriæ arceſſeretur. Siquidẽ Darius primum admodum commotus eſt potentiæ eius ætatiſque licentia, erat enim tum eorum vnus, qui rerum potiri Alexandrum fortunę beneficio rebãtur: ſimulac autẽ accurate omnia perſcrutatus id quod erat comperit: Non vſqueadeo igitur, inquit, res Perſarum comploratæ ſunt, nec prorſus ignauos nos imbelleiſque dixerit, qui ab huiuſmodi hoſte ſuperatos audierit. Equidem quod ad me attinet, proſperum rerum euentum, in ſummamque belli victoriam à diis opto, vt beneficentia quoque Alexandrum ſuperem: ambitioſa enim quædam me cepit æmulatio, clementiorem eo videri. Sin de me actum eſt, Iuppiter auite Perſarum, voſque dii regii oro obteſtorque, nullus in Cyri ſolio præter vnum Alexandrum ſedeat. Ita aſciſcebatur Alexander teſtibus ipſis diis: vſqueadeo omnia virtus vincit. Adſcribe ſi placet, Arbela fortunæ, & Ciliciam, & cætera imponẽtis manus bellique opera. Fortuna ſanè Tyron ipſi exciderit, fortuna Aegyptũ ei apparuerit, per fortunam Alicarnaſſus ceciderit, & Miletus capta ſit. Fac fortunæ beneficio Euphratem deſeruiſſe

Mazæum, Babyloniamq́ue planitiem cæſorum cor poribus ſtratam, num etiam à fortuna temperans, aut bene volente fortuna continens fuit? Aut num fortuna præſidio quodam munito animum eius ſecurum præſtare potuit, vt ne à voluptatibus lanciNaretur? neu libidinibus ſauciaretur? Atqui hæc & huiuſmodi erant, quibus Darium vicit, cætera armorum equorumq́ue ſtrages erant, prælia, cædes, fugæq́ue hominum. Ingenti vero, & haud dubie decretoria clade victus eſt Darius, quum Alexandrum voluptatibus, laboribus, beneficiis inuictum admiratus, virtuti eius, animi magnitudini, fortitudini, iuſtitiæq́ue veluti faſces ſummiſit. Enimuero peltis, ſariſsis, in bellico impetu, in conſerenda manu, in armorum dimicatione inuicti erant Tarrias Dinomenis, Antigenes Pellenæus, Philotas Parmenionis. At aduerſus libidines, mulieres, aurum & argentũ nihilo meliores bello captis. Nam Tarrias quidem quo tempore Alexander Macedonas obæratos liberauit, fœneratoribus ære alieno pro omnibus diſſoluto, allegato ex compoſito creditore falſo profeſſus ſe debere, fraudiſq́ue tandem compertus, ſeſe propè perdidit, niſi Alexander re cognita hoc eum crimine liberaſſet, ſimul etiã permiſſo vt argentum auferret, vtiq; poſtquã recordatus eſt, Philippo quõdam ad Perinthum pugnante, ſagitta in oculo ictũ, non antequã hoſtes fuſos fugatoſq́ue cerneret, eximendum telum prębuiſſe. Antigenes verò inter cauſarios, qui in Macedoniam remittebantur, fallere ſperans, quum in turba profiteretur, manifeſtus ſimulatę valetudinis, fuit integris ipſe viribus, vir cũ

matris cum epiſtolam reſignantem lectitantémque ſecum muſsitabundè, quum admoto ſenſim capite Hephæſtion adlegeret, inhibere eum non ſuſtinuiſſe, exempto vero è digito anulo, ſignaculum ori eius appreſsiſſe. Vocem certè obtuderim, ſi omnia percenſeam, quibus ipſe optimè imperiū adminiſtraſſe, maximéque è dignitate regia probatur. Vt enim magnus propter fortunam fuerit, maior certè vel ob idipſum, quôd fortuna rectè vſus eſt: quoque magis fortunam eius extuleris, virtutem eo magis commēdaris, nempe propter quam dignus fortuna fuit. Age iam incrementiæ eius primordia, imperiiq́ue auſpicatum repetamus, videamuſq́ue quod tandem in ipſis fortunæ facinus fuerit, propter quod Alexandrum fortunæ beneficio magnum euaſiſſe contendant. Prò dii immortales, quin igitur eum integrū, incruentum, ſarctum, vt dicitur, & tectum, nullis denique copiis adhinniens modò equus in Cyri ſoliū erexit, vt Darium olim Hyſtaſpæ filium? aut quin id ei mulier eblandiebatur â viro, vt Atoſſa quondam Xerxi à Dario eblandita eſt, ita vt ad veſtibulum ei diadema accederet vltro? Aut vt Paryſatis Diabagoe, qui poſito habitu tabellarij regiam arrectamq́ue citarim ſumpſit? Huic enim repente, nec opinatum orbis ſorte imperium obtigit, haud ſecus atque Athenis Theſmothetæ & Archontes ſortito creari ſolent. Vis igitur doceam, quonā pacto homines propter fortunam imperant? Deficiente olim Argiuis Heraclidarū familia, ex qua regem creari mos illis antiquus erat, ſciſcitantibuſq́ue illis deus reſpondit, aquilā oſtenſurā, paucíſq; diebus aquila ſuperne

deuolans ſuper Aegonis domo ſedit, ſic rex creatus eſt Aegon. Rurſus in Papho rege ob flagitia ab Alexandro eiecto, quum rex alter nō reperiretur, quòd Cinyradarum gens funditus deleta exiſtimaretur, vnum tandem tradunt inuentum inopem, vltimiq́ue nominis hominem in hortulo quodam neglectum, vixq́ue ſe ex eo tolerantem. Ad hunc qui miſſi erant quum veniſſent, aquam elicibus deducentem offenderunt. Terrore vero perculſus eſt, militibus manū in eum iniicientibus, præiréque porrò iubentibus, quoad ad Alexandrum deductus, obſoleta plagula amictus, rex eſt pronunciatus, aſſumptaq́; purpura vnus eorum eſſe cœpit qui regis ſodales vocitabātur. Erat tum ei nomen Alynomo. Sic reges efficiūt fortunæ beneficia, ad noua honorum inſignia promouentia nec opinantes, celeritérque tranſcribentia nihil minus quàm id ſperantes. Alexandro vero quid ſupra dignationem? quid citra ſudorem? quid incruenta victoria? quid citra pulueris, vt dicitur, tactum? poſtremo quid elaboratum obtigit? Amnes ſanguine mixtos bibebat, quos cæſorū corporibus iunctos traiiciebat: herbā fame enectus edebat, quā primā offendiſſet: obrutas altis niuibus gentes adiit vrbes ſub terram merſas excidit, pugnantia maria nauigauit, arida Gedroſiorum, Arachoſiorumq́ue littora permenſus, in mari prius etiam quàm in terra ſtirpes vidit. Quòd ſi vt hominem ita fortunam affari liceat, ita ſanè dixerim: Nuncvbi tu, aut ecquando Alexandri rebus geſtis aditum præbuiſti? ecquod tandem ſaxum incruento per te Marte cepit? ecquam ei vrbem præſidio vacuam obieciſti? ec-

quam inermem phalangem? ecquis aut rex ignauus, aut imperator ſocors, aut dormitabundus cuſtos iuuentus? ecquis amnis facilè commeabilis? ecqua mediocris hyems? ecqua æſtas non infeſta? Apageſis hinc fortuna, faceſſe ad Antiochum Seleuci, faceſſe ad Artaxerxem Cyri fratrem, proripe te ad Ptolemæum Philadelphum: illos enim ſuperſtites etiam patres reges appellitarunt, prœliis illi vincebant illamentabilibus, feſtos illi dies per pompas & ſpectacula ad extremum vitæ agebant: denique illorum quiſque per ſummam felicitatem in regno conſenuit. En tibi Alexandri corpus, ſi nihil aliud, certè ab imis vnguibus ad verticem ſaucium, acciſum, contuſum, ab hoſtibus denique cęſum, & iaculo, & gladio, & torti libramine ſaxi. Propter amnem Granicum enſe diſſecta galea capillo tenus. Ad Gazam ſagitta humero ſaucius. In Maragandis ſagittæ ictu ſura, ita vt à tibiæ radio fractum os diſsiliret. In Hyrcania oblæſo lapide collo, quo ictu tenebris ab oculos effuſis ad dies multos cæcitatem timuit. Propter Aſſacanos talo Indico telo icto, quo tempore ad aſſentatores * renidens dixiſſe fertur: hic quidem ſanguis meus non ſanioſum quid, quale ex deorum vulneribus effluere creditur. Ad Iſſum enſe femore traiecto à Dario, vt Chares, inquit, manus cum eo conſerente. Ipſe verò Alexander magna cum fide ad Antipatrum ſcribens: Contigit, inquit, mihi pugione ſauciari in femur adacto, ſed vnde nulla pernities aut illico, aux poſtea ſecuta ſit. Apud Mallos tripedanea ſagitta ictus, ſpiculo per loricam & pectus

*ridens.

ad ceruicem pertingente, vt autor eſt Ariſtobolus. Traiecto Tanai Scythas in fugam verſos, equo etiã ad centum & quinquaginta ſtadia inſectatus eſt, infeſto alui profluuio remorante. Euge fortuna, quæ Alexandrum Magnum facis, nouiſque ſubinde macte eſſe incrementis iubes, vndique corpus eius lãcinans, omnem corporis partem vlneribus patefaciens, non vt Minerua quondam pro Menelao ſtans, tela in firmiſsima quæque armorum veluti manu dirigens, obiectiſque lorica, faſcia & baltæo tenorẽ iactus frangens, ſummum tantum corpus ſcarificãs, eliciendo in ſpeciem cruore, ſed nuda potius telis vitalia præbens, vulnera per media oſſa infligens, deprehenſo vndique corpore viſum inſuper ingreſſumque obſidens, inſequentem interpellans, vincẽtem diſtringens, ſpes denique eius ludificans. Profecto nullus mihi regum infeſtiore fortuna vſus eſſe videtur, etſi in multos ingruit aſpera ac inuidens. Siquidem cum alios fulminis inſtar abſcidiſſet, & ad internitionem perdidiſſet, aduerſus hunc vnum pertinax & inexpiabile odium, ineluctabiléque exercere obſtinauerat, vt aduerſus Herculẽ antea. Quos enim Typhonas ei prodigioſoſque gigantas non allegauit cum ipſo dimicaturos? Quos hoſtes autem aduerſus eum non muniuit armorum apparatu, animum altitudine, præcipitiorum ſalebris, inuſitata belluarum feritate? An niſi celſi eſſent eius animi maioréque virtute ſubnixi, quàm vt fortunæ præſidio fretus eſſe, ex eaque pendere videretur, poſſet non de ſtatu deiici? non tantæ rerum moli ſuccumbere, toties inſtruenda acie, toties armandis copiis,

tot obſidendis vrbibus,tot inſectandis hoſtibus,denique toties deſciſcentibus populis,& mox ſuſceptum regem auerſantibus? poſtremo populis contēpto rectore,equorum more laſciuientibus,regibuſque improbiſsime ferociētibus, emorſis,vt dicitur, frenis,Bactra,Maracanda,Sogdianos gentes inſidas hydræ inſtar excidens,aſsiduè ſuboleſcentis aliis atque aliis bellis?Dicam aliquid abſurdum fortaſſe,ſed dicam tamen,idque verum.Non pridem Alexander hac opinione propter fortunam excidit, vt crederetur Ammonis filius eſſe. Quis enim diis genitus periculoſa æquè & moleſta,& operoſa exantlauit certamina,præter Iouis Herculem?tametſi illi quidem vir improbus leones prehendere,apros inſectari,aues abſterrere imperitabat,videlicet his cū deſtinens,ne maioribus perluſtrando orbe vacaret, aut vlciſcendis Antheis,aut Buſiridibus ab hominū cædibus inhibendis. Alexandro verò virtus diuinū, & è dignitate regia certamen imperabat,cuius erat finis non aurum illud,quod mile camelis circunferebatur,non delitiæ Medicæ,aut menſæ,aut mulieres,non Calydonium vinum,aut Hyrcani piſces,ſed vt iiſdem inſtitutis vniuerſos inſtitutos homines,vni quoque imperio audientes, vniq́ue viuendi rationi aſſuetos redderet.Hunc quum à teneris,vt aiunt,vnguiculis inſitum amorem coalitumq́ue haberet,venientibus olim à Perſarum rege legatis ad Philippum(& erat tum peregre Philippus)feſtiuè eos Alexander,admodumq́ue hoſpitaliter excipiens, nihil quicquam puerile ab eis percontatus eſt,qualia multa ſolent alii,aut de aureo arbuſto,aut de pen-

ſilibus hortis, aut quibus rex vtitur inſignibus, ſed totus in ea verſus, quibus imperia cenſeri maxime ſolent, rogitabat quantæ Perſarum copiæ, quo in loco rex acie inſtructa dimicaret, quale illud Vlyſsis:

Arma vbi ſunt illi Mauortia, & vnde caballi?

Quæ viarum compendia ſurſumque verſus à mari tendentibus, ita vt ſtupeſcentes peregrini dicerēt: Puer hic rex magnus, noſter verò opulentus. Quum autem mortuo Philippo in animo haberet Helleſpontum traiicere, totuſque in ſpem apparatumque gerendarum rerum verſus, copias Aſiæ admouere geſtiret, ecce tibi fortuna deſtinere eum, auertereque adeo inſiſtit, & retrorſus inhibere, exhibitiſque idētidem negociis moras vndique nectere. Iam primū finitimis Barbarorum ſollicitatis, Illyrica Triballicaque bella commenta eſt, quibus à ſuperioribus bellis ad Scythiam vſque & Hiſtrum reuulſus, longe lateque procurrens, omnibus periculis, ingentibus dimicationibuſque perdomitis, porrò denuo profectus ad tranſitum feſtinabat, quum illa rurſus ei Thebas ob pedes incuſsit, Græciæque bellum pro offenſaculo obiecit, acerba illi triſtiſsimique exitus neceſsitate impoſita, cum quibus ei gentibus generis cognationiſque neceſsitudo intercederet, eas cæde, ferro, ignéque propulſandi. Inde iam tranſiit, vt Philarchus autor eſt, ſumptis triginta dierum commeatibus, vt Ariſtobolus, ſeptuaginta talentis. Quo tempore quum domeſticas poſſeſsiones regioſque redditus maxima ex parte inter amicos diſtribueret, Perdiccas vnus offerente eo, nihil quicquam acci-

pere voluit, percontatuſque ab eo: Tibi vero Alexander ecquid ipſe recepiſti? quum ille ſpes ſe ſibi relinquere diceret: Et nos igitur, inquit, harum participes erimus. Indignum enim eſt tua potius accipere, quàm quæ Darii ſunt ſperare. Sed quæ tandem ſpes erant, quibus ille fretus in Aſiam exercitũ trãſmittere conſtituit? Nempe non opes erant ampliſſimis vrbium mœnibus metiendæ, nõ claſſes per medios montes velificantes, non flagra, non compedes, barbarica cruciamenta maris. Quid igitur? Nimirũ quod ad externa pertinet, oppido quamgeneroſus in paucis armis ambitioſiſſimuſque conatus, æqualiũ æmulatio, certamenq; ſeſe contendentis cum gloria & virtute ſodalium. Ipſe verò in ſeſe ingentes ſpes habebat, pietatem in deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, beneficentiam, aduerſus mortem intrepidam expectationem, robur animi, humanitatem, appellandi dexteritatem, ingenii candorẽ, in explicandis conſiliis cõſtantiam, in gerendis rebus celeritatem, & in primis adipiſcendæ gloriæ propoſitum, quod luculenta exempla per decus abſoluere ſolet. Quocirca nec concinne Homerus, nec vt par erat, qui Agamemnonis ſpeciẽ tribus ex imaginibus aptam coalitamque ſimilitudine illa finxit:

Aſſimilis caput atque oculos patri altitonanti,
Baltheus eſt Martis, Neptunum pectus adæquat.

Etenim Alexandri ingenium, ſi quidem ex multis ab ipſo creante deo aptum & conſertum virtutibus eſt, nonne Cyri ſpiritus, Ageſilai temperantiam, Themiſtoclis ſolertiam, Philippi experientiam, Braſidæ fiduciam, Periclis dicendi vim ad-

miniſtrandæque Reipublicæ ſcientiã habere iure dixerimus? Quanquam ſi vetuſtiores repetamus, Agamemnone temperantior erat: quippe ille captiuã iuſtæ vxori prætulit, hic á captis abſtinere ſibi imperare ſuſtinuit, antequam iuſtè nuptæ fuerunt. Animi vero magnitudine vel magnum Achillem pręſtitit: quippe parua pecunia Hectoris defunctum vendidit, hic vero grandi ære Darium funerauit. Rurſus ille munera ab amicis iræque ponendæ precium accepit, hic hoſtes armis victos etiamnum opibus cumulauit. Nam Diomedem quidem pietate antecelluit: etenim ille cum diis pugnare confidentiſsimè ſuſtinuit, hic autem omnia deorum cœpta per decus euadere ſemper arbitratus eſt. Poſtremo charior neceſſariis Vlyſſe quoque fuit: ſiquidem illius mater mortem mœrore obiit: huius verò hoſtis mater præ deſiderio eius commori obſtinauit. Ad ſummam, ſi & Solon è fortuna in adminiſtranda domi Republica verſatus eſt, & Miltiades foris, militiæque rem geſsit, ſi denique Ariſtides innocens fortunæ benignitate fuit, nullum iam protinus virtutis opus erit, hocque nominis verbique inane quiddam vitæ nequicquam gloriam meretur, nimirum id ſophiſtis commentis, legumque latoribus. Sin horum vnuſquiſque omniumque ſimilium egens aut diues, debilis aut validus, deformis aut pulcher, lõgæuus aut breuis æui pro fortunæ ipſius varietate eſſe ſolet, at magnum Imperatorem, aut magnum legũlatorem, aut denique magnũ in magiſtratibus, & publicè fungendis officiis ſeſe quiſq; virtute rationeq; præſtat, agedum Alexandrũ conſideremus vni-

uerſorum contentione. Imprimum igitur Solon Athenis tabulas nouas inſtituit, quam Siſachthiam nuncupauit, quaſi dicas, oneris excuſſum. Alexander pro iis qui verſuram fecerāt, fœneratoribus diſſoluit: pericles Græcis tributorum collatione exhauſtis, extructis paſsim fanis arcem Athenarum adornauit. Alexander Barbarorum opes raptas in Græciam importandas curauit, templaque diis extruenda locari decem talentorum millibus iuſsit. Braſidan in Græcia famigeratum fecit auditum ad Methonem eum ferociter percurſaſſe, diſiecto circa maritimam oram hoſtium exercitu. Alexandri verò atrocem illum ſaltum, & auditu incredibilem & viſu horrendum, præcipiti ſaltu ſeſe è muro liberantis in hoſtes, haſtis ſpiculis, enſibus, protinus illum excepturos, cui æquius quàm fulmineo igni aſsimilare poſſumus erumpenti è nubè, & à turbine rapto? cuiuſmodi quondam viſa ignitis armis offulgentia, deorſum ferri videntur. Cæterum illi ſtupore primum perculſi, qua cuique proximum fuit trepidi refugerunt. Deinde quum hominem vnum animaduertiſſent multos ferociter impetentem, reſtitere. Ibi verò fortuna magna egregiaque beneuolentiæ exempla in Alexandrū ædidit. Quippe ipſum ignobili in vico deprehenſum, murisque interceptum incluſit. Hos verò qui ſuppetias ei ferre properabant, ob idque in muros iam ſcandenteis, ſuffractis contritisque ſcalis deturbatos peſſundedit. Ex iis autem qui tres omnino mœnibus arrepentes, indeque ſeſe librantes Alexandrum ſeduli circunſteterant, vnum confeſtim abripuit, nul-

loque dum tentato certamine, è medio ſuſtulit. Crebris alter ſagittis confixus hoc modo à morte aberat, quòd & viſus & ſenſus compos erat. At verò foris irritæ Macedonum vociferationes nequicquam mœnia offenſantium, quum in promptu nec machina, nec tormentum vllum eſſet: quinimo opitulandi ſtudio enſibus mœnia tundentium, inermique adeò manu cementa perrumpere, tantumque non mordicus conuellere adluctantium. Ibi ille verò rex fortunatus, ille fortunæ aſsiduæ cuſtodia, & propè dixerim ſatellitio tutus, feræ tum beſtiæ modo indagine cinctus, proditus, auxilii inops, non de Suſis aut Babylone, non de Bactris expugnandis, dignis ſatis operæpreciis dimicabat. Nam ingentia claráque certamina vt ſucceſſum non habeant, dedecoris certè nullam notam inurunt. Verum infeſta vſqueadeo fortuna fuit & Barbarorum fautrix, contraque Alexandrum peroſa, vt nomẽ etiam eius, quantum in ipſa fuit, deleuerit, totque rerum geſtarum gloriam deformarit, nedum corpus vitamque peremerit. Haud enim pœnitenda fortuna fuiſſet, ſi propter Euphratis ripas, aut ad Hydaſpem mortem ipſe oppetiiſſet, nec pudendus exitus, ſi ad manus cum Dario veniens Perſarum impetu opprimeretur, equis, enſibus, copidibus (falcati gladii genus eſt) confertim pro rege pugnantium, aut ſi Babylonis muros ſuperare nixus, ab ingenti ſpe deuolueretur. Sic Pelopida, ſic Epaminondas, quorum certè interitus virtuti decus potius, quàm aduerſæ fortunæ teſtimonium attulerunt. Huius verò fortunæ, de qua nunc agimus, cuiuſmo-

di tandem præ illis exemplum fuit? in extrema barbarie intra ignobilis oppiduli mœnia orbis terrarum dominum intercipientis oculentisque, pudendisque eundem armis temereque inuento miſſili pulſatum diu & impetitum, ad extremum conficientis. Etenim diſciſſa copide galea vulnus etiam in capite accepit, excuſſa arcu ſagita perfracto thorace pupillaribus oſsibus adacta eſt, haſtili prælongo eminente, & vulnus aggrauante, cuſpidis verò ferro quadrantali latitudine, trientali ſiciliquo minus longitudine. Porrò (quod ſummum aduerſorum eſt) quum rectà & contemptim graſſantem in ſe quendam enſe territabundum exceptum ipſe pugione conſodiſſet, trepidus interim quidam piſtillum ex piſtrino raptum in ceruicem illi inflixit: Quo ictu tenebris ob oculos offuſis, ſensibus quoque conturbatus eſt. Ipſa verò virtus præſto tum illi affuit, quæ cum fiduciam ei, tum verò robur, acréque opitulandi ſtudium circunſiſtentibus eum accendit. Lemnæi enim & Ptolomæi, & Lennati, & qui mœnia cunque aut ſuperauerant aut perruperant, circunſtantes eum, veluti virtutis munimentum erant, charitate, amoréque regis corpora, facies, animas diſcrimini obiicientes. Haud enim pro ſeruandis bonis regibus fortunæ fauore cæteri diſcrimina ſubeunt, aut etiã mortem oppetunt, ſed virtutis amore potius, haud ſecus atque apes regi ſeſe ſuo philtrorum vi comites addere, eumque ſtipare cernimus. Quotus enim quiſq; qui huius rei ſpectator ſui ipſe ſecurus fuiſſet, non hoc dixiſſet, ingens ſe fortunæ certamen

cum virtute ſpectare, in quo barbariæ partes indigniſsimè per fortunam præualerent, Græciæ verò ſupra vires per virtutem obſiſterent? Quòd ſi illi ad extremum ſuperiores euaſerint, fortunæ nimirum, inuidique genii, Nemeſisque opus id fore. Sin hi tandem præualuerint, virtutem, fortitudinem, charitatem, fidemque, palmam reportaturas, vt quæ ſolæ Alexandri fuerint. Quippe reliqua, potentiam & apparatum, claſſes & equitatum, & omnino exercitus medio fortuna muro interſepſerat. Cæterum Barbaros in fugam verſos Macedones, ſubindeque occidione occiſos, vrbis etiam excidio ſepelierunt, Alexandri verò nullus iam vſus erat, vt qui raptim exportatus, telum, atque adeo bellum in præcordiis haberet, vincliſque & claui inſtar erat ſagitta thorace cum corpore traiecto. Telum autem ex vulnere conuellere conantes ferrum non ſequebatur, penitus enim inſederat in pectoris ſolidiſsimis, quæ cordi prætenduntur. Sed rurſus arundinem quatenus extabat excindere cunctabantur, veriti ne penitus os diſcuneatum intolerabileis cruciatus cieret, ac ſanguinis multa vis imitus erumperet. Quam cũctationem Alexander quum videret, ipſe primum conatus quà è thorace prominebat arundinem execare, deficiente deinde manu, ex vulneriſque tumore torpido pondere graueſcente, medicos iuſsit intrepidos id agere, animum integris ſaucius ipſe addens, imò verò circunſiſtentium partim grauiter increpitans flenteis & præter modum condolenteis, partim deſertores appellans opem ei afferre non ſuſtinenteis, interim ipſe ad amicos inclami-

tans: Quid, malum, tantopere pro me meticuloſi eſtis? Fidem ergo non facio, mortem me non timere, ſi quidem mihi timetis.

FINIS.

GVLIELMI BVDÆI PARISIENSIS, REGII SECRETARII, in libros Plutarchi De Placitis Philoſophorum naturalibus, ad clariſsimum virum Germanum Ganeium Parlamentarē Conſiliariū, Belluacenſis eccleſiæ Decanū, præfatio.

PLEROSQVE *ſeculi noſtri ſcriptores videmus, Germane Ganei, lugubrationum ſuarum præfationes duabus in rebus conſumere, in emerenda eorum quibus eas dicāt gratia, aucupandáque apud lectorum vulgus inani fama: illos quidem perfricta, quod aiunt, fronte ſupra humanum faſtigium efferendo, apud hos verò vendibiliora ſua ſcripta verborum lenocinijs faciendo. Ego vero quum ab hoc more noſtrates fere homines vſqueadeo abhorrere videam (de elegantibus & omnis gnaris humanitatis loquor) vt etiam vltro oderint huiuſmodi proſtituta ingenia, nedum vt impudenteis putidasq; adeò laudationes auribus deuorare poſsint: tum verò quòd ſi cuiuſquā*

certè minimè meum eſt, potentibus per ambitionem induſtriam venditare meam: prorſus aliter me comparui. Nec enim ingenium tuum, nec mores, nec famæ integritatem (quæ in primis prædicari ſolent) attingam, genus neceßitudines, opes nihilo magis, omnino in adſentationis opinionem incurrere nolo. Tametſi quum vir Parlamentarius ſis vnus que ex auguſtißima illa decuria, nec vnus adeò neſcio quis, ſed certæ cuiuſdam notæ, quam ne ſi ſciam quidam dicere auſim. Quum igitur in amplißimi ordinis oculis iam diu vitam agas, in quo quidem germanus tuus vnus eſt è quatuor tanquam ordinis viſendi conſeſſus inſignibus, vrbisque adeò huius vel regni potius decoribus, quali dignatione ſis in obſcuro eſſe non poteſt, ſicut ferè vmbratilis hominum vita innoteſcere in publicum nequit. Commendabilius fortaſſe plauſibiliusq́; laudandi genus apud omneis ordines ſit, ſi commemorem, quam literarum amans fautorq́; ſis, quàm crudißimorum virorum ſtudioſus, queis cũ conniuere ſoles, vt de literatißimo quoque optimè meritus. Verum hæc omnia ne perſtringere quidẽ nunc rei dignitate vacat. Quod autem ad me attinet, ita omneis exiſtimare velim, hãc me accepiſſe prouinciam, non mihi ſumpſiſſe. Nam quum ſuperiore anno Laſcaris Rhyndacenus, vir natione Græcus, ſed Græcorum Latiniſſimus, naturalia Plutarchi decreta Latinè interpretanda te poſcente recepiſſet, idque per ocium ei facere non licuiſſet, quod iam annum eum inter aulicos agentem deſideramus, tu altero abhinc menſe quum ex ſeceſſu in vrbem rediyſſem, continuò huius incepti onus in humeros profectò impares ei inclinaſti, vſque eò heluo librorum es, quod de Catone Cicero dixit. Habes igitur vicarium & tanquam ſuccidaneum Plutarchi interpretamentum, quod quum iam

ſeſquimenſem à me crebris nuncijs efflagitas circa alia nonnihil occupato, quod & ſi in nonum ſaltem menſem premendum fuit, ſi per te mihi intra veniæ ſpem licuiſſet eſſe cauto, non recuſo tamen quin tibi editum ſpecimen putes facultatulæ induſtriaque noſtra, ſub iudiciorúmque aleam, ſi ita res ferret, cadat. Candidos tantum lectores huius noſtræ lucubratiunculæ admonitos peruelim, vt ſi quæ in eo errata offenderint (vt certè non pauca offendēt) ea ſi haud ita inexpiabilia ſint, tibi imputent, mihi verò tua in culpa ignoſcant, vt qui hoc mihi extruderis, vel potius expreſſeris, mordicus, propè dixerim, retentanti. Nam ſtylum noſtrum, ſat ſcio, duriorem viſum iri, ſed non ijs adeo fortaſſe qui Græcè quoque legerunt. Huic enim ſcribendi generi contracto, preſſo, & conciſo, non facilè addi fuſa fluentíſque orationis nitor perſpicuitaſque poteſt. Adde rerum obſcuritatem, verborúmque interdum inſolentiam. Vnum affirmare poſſum, opus me breue aggreſſum, ſed quòd pluris quàm pro chartarum numero æſtimandum ſit. Laborandum enim mihi fuit, ne aut ineptè fidus interpres eſſem, aut quum ad verbum omnia vertere nollem, ne quædam etiam ad ſenſum non verterem: interdúmque verba clauſulaſque appendere magis quàm adnumerare conati ſumus, contráq́; nonnunquam ſupernumerarijs, vt ita dixerim, verbis Græcarum dictionum pondera rependere. Quæ omnia ſi in vllo vnquam ſcribendi genere, in hoc ſanè facienda fuerunt, vt in quo certè Latinitas Græcæ non reſpondet opulentiæ. Colligenda verò corrogandáque ex non paucis autoribus, ijſque claſſiarijs, Latina verba fuerunt, non facilè cuilibet obuia, ne ſi Græcis vterer, etſi iam in triuiis tritis (vt ferè iã in naturalibus Latina verba obſoluerunt) hoſpitari in vrbe noſtra peregrinaríque viderer,

perinde atque inter patriũ peregrinumq́ cultum delectũ habere non didiciſſem. Qui conatus an euaſerint, viderint illi quibus vtriuſque linguæ facultas comparata eſt. Quanquam qui Latinè ſciunt, de toto propemodum opere iudicare poſſunt, non modò de ſtructura, quid cui conſentaneum diſſentaneumve ſit, quid coherens aut pugnans. Tametſi in huiuſmodi offenſaculis ſi vnum forſan aut alterum reperietur, cauſari poſſem, id quod tu probè noſti, in emendando exemplari Græco exudandam mihi laboris partem non contemnendam fuiſſe. Quippe quod vnicum in hac librorum inopia nactus ſum, literis iam exoleſcentibus. Vtcunque, confido probè te atque etiam candidè de toto opere arbitraturum, ſi præſertim non ſine Theſeo, vt aiunt, tuo legeris, id eſt, ſi Ioannem Guacierium adhibueris, virum cum humaniorum diſciplinarum peritum, tum verò Theologorum decus. Cæterum lectores rurſus, ſi qui moroſiores ſunt, exoratos velim, ne merx hæc noſtra propterea eis ſordeat, quòd Ciſalpina eſt, atque adeo domeſtica, non importata, nõ aduentitia, non, vt inquit Plautus, extotica. Nos enim verbis tropiſq́ vtimur, vt intra parietes, nõ modò intra pomœria natis. Proinde ne mihi dicant, vnde tibi frontem interpretendiſq́ fiduciam, qui nunquam à patrio ſolo abnoctaueris, nunquam, vt dici ſolet, vnguem latum à matre diſceſſeris? Nam ſi mihi per conditionem inſtitutumq́ vitæ inter doctos verſari meo modo licuiſſet, profecto excultiorem interpretem terſioremque habuiſſes. Verum ne in hac quidem rerum incommoditate literas deſpondimus. Sed iam vereor ne tantuli operis exordium proportione maiuſculũ ſit. Vale. Pariſijs, Calendis Ianuarijs. M. D. II.

Gulielmi

GVLIELMI BVDÆI AD GERmanum Ganeium Hexaſtichon.

Accipe primitias noſtræ Germane Mineruæ,
Nare ſed infeſta ne præcor ipſe legas,
Egerit egregiè mecum fortuna, cauere
Si potui culpam, gloria nulla licet.
Gloria quæretur forſan, limatior olim
Si ſtylus euadet, Parca nec inuideat.

PLVTARCHI CHÆRONEI, LIBER PRIMVS DE PLACITIS Decretiſque Philoſophorum naturalibus.

Gulielmo Budæo Pariſienſi, Regio Secretario interprete.

TRADITVRI naturæ enarrationem, neceſſariū duximus, in principio ſtatim tractationem philoſophiæ in parteis diſtribuere, vt noſcamus & quid ſit philoſophia, & quota pars eius naturę explicatio. Stoici igitur quidem dicunt, Sapientiā diuinarū humanarumq; rerum ſcientiam eſſe. Philoſophiā verò accōmodatæ vitæ artis meditationem. Hanc autem vnam eſſe & eandem ſummā virtutem. Virtutes porrò generaliſsimas treis, naturalem, moralem, rationalem. Ex quo & tripartitam philoſophiam. Eius enim, partem vnam nturalem, aliam moralem, &

rationalem aliam. Et naturalis quidem eſt, inquiunt, quum aut de mundo, aut de iis quæ in mundo ſunt, quærimus. Moralis in humanæ degendæ vitæ ratione occupata eſt. Rationalis in differendi ratione, quam ipſam & dialecticam, id eſt ſermocinatricem vocant. Ariſtoteles autē & Theophraſtus, & ferè peripatetici, hoc modo philoſophiā partiti ſunt. Neceſſe eſt, inquiunt, conſummatum virum & corū quæ ſunt contemplatorem eſſe, & eorum quæ decēt actorem. Hoc autem ſic intelligere licet. Si verbi gratia quæratur, animans necne ſit ſol: eſſe enim videtur. Qui hoc igitur quærit, is contemplator eſt, quippe qui nihil aliud quàm id quod eſt, quærit. Si item quæratur, mundusne infinitus ſit, & ſi quid eſt præter mundum. Hæc nanque omnia in contemplatione ſunt. Rurſum quæritur, quomodo inſtituenda vita, aut liberi, aut gerendus magiſtratus, aut ſentienda leges. Hæc igitur omnia agendi gratia quæruntur, huiusque modi vir actuoſus eſt.

Quid ſit natura. I.

QVoniam igitur propoſita nobis eſt rerum naturalium cōſideratio, neceſſarium eſſe duximus explanare, quid ſit natura. Etenim abſurdum ſit, eū qui de natura diſſerere conetur, huius ipſius ignorare naturæ potentiam. Eſt igitur natura, vt Ariſtoteli placuit, principium motus atque quietis duntaxat in quo primigeniè ineſt, non etiam per accidēs. Siquidem quæ vidētur omnia, quæ quidem neque à fortuna, neque à neceſsitate, neque à diuino numine, aut huiuſmodi cauſam habent, naturalia dicuntur, ſuamque ipſorum naturam habent, veluti terra,

ignis,aqua,aër,ſtirpes,animalia. Hæc præterea quę fieri videmus,imbres,grandines,fulmina, turbines venti: hæc enim principium quoddam habent,vtpote quæ ante prima ſecula non fuerint,ſed ſuum ortum habeant. Hæc igitur,veluti animantes,ſtirpes, generationis principium habent,in eisq́ue natura principium in primis eſt,atque adeò motus,nedum quietis:nam quęcunque motus principium habent, eadem interitum quoque capere poſſunt. Meritò itaque natura motionis principiũ eſt atque quietis.

In quo differant principium & elementum. II.

ARiſtoteles igitur & Plato differre putant principium & elementum. Thales verò Mileſius idem eſſe arbitratur principium & elementum. Verum hæc magnopere differunt inuicem. Siquidem elementa compoſita ſunt, principia autem nec remur eſſe compoſita,nec confectum quiddam. Verbi gratia, elementa vocamus terram, aquam, aërem, ignem. Principia verò propterea vocamus, quòd nihil ſe prius habeant ex quo procreata ſint,alioqui principia non eſſent,verum illud potius ex quo genita eſſent. Terra autem & aqua priora quædã ſunt ex quibus procreata ſunt:hyle nimirum ille, id eſt, ſylua rudis & informis,ſpeciesq́ue ipſa,quam vocamus entelechian, id eſt,actum quēdam continuum & perpetem,necnon priuatio. Lapſus igitur Thales, principium dicens idem atque elementum eſſe.

De principijs. III.

VErum enimuero Thales ille Mileſius principiũ rerum aquam exiſtimauit eſſe,Is autem videtur philoſophiæ princeps fuiſſe,à quo quidem Ionica

ſecta appellata eſt. Fuerunt enim plurimæ deinceps philoſophiæ ſucceſsiones. Hic diu in Ægipto philoſophatus, iã ſenior Miletũ ſe contulit. Isq́ue ex aqua omnia ſenſit eſſe, & in aquam viciſsim redire. Adducitur autem huiuſmodi coniectura: primo, quòd animantium omnium principium genitura ſit, eadẽ humida, ex quo ſimile eſſe veri, ex humore omnia principium ducere. Deinde, quod ſtirpes omnes humido alantur, & ad frugem euadant, humoris autem expertia actutum areſcant. Poſtremo, quòd ipſe ſolis ignis, ſiderumq́ue aquarum expiramentis alatur, quinimo & mundus ipſe. Qua de cauſa Homerum eandem mundi procreationẽ poſuiſſe vult.

Oceanus, de quo primum ſunt omnia nata.

Anaximander Mileſius omnium quæ ſunt principiũ naturæ infinitatem eſſe putat: ex hac enim omnia eſſe, & in hanc omnia tabeſcere, propterea & infinitos gigni mundos, & eos rurſum cadere in id vnde orti ſint. Nã cur, inquit, infinitũ eſt? nempe vt ne quo deficiatur procreatio, quæ omnia conſtituit, à quaq; omnia ſubſiſtentiam habent. Fallitur autẽ, vt qui nõ addat quid infinitas ſit, num aẽr ſit, an terra, an aqua, an alia quædã corpora. Fallitur igitur quum materiã putet, efficientem verô cauſam tollat. Infinitas autẽ nihil aliud quàm materia eſt. Atqui materia efficientia eſſe non poteſt, niſi efficiens ſubſit. Anaximenes autem Mileſius principiũ rerum aẽrem eſſe dixit, ex eo enim omnia conſtare, in eumq́ue tandem reſolui: veluti anima, inquit, noſtra aẽr quum ſit, nos continet & tuetur, & mundũ vniuerſum ſpiritus & aẽr cõplectitur & continet. Dicuntur verò ſpiritus

& aër mutuo cognomento. Hallucinatus autē eſt & hic, vtpote qui ex ſimplici & vniformi aëre & ſpiritu conſtare animalia opinatus ſit. Non enim vnicū rerum eſſe principium poteſt materia, ex qua cuncta ſubſtantiam ceperint, ſed efficientem quoque cauſam ſubdere neceſſe eſt: quemadmodum in faciēdo poculo non ſat eſt argentum, niſi efficiens quoque ipſum adſit, id eſt, vaſcularius, ſimiliter atque in ligno, & ære, & alia id genus materia. Anaxagoras Clazomenius principia rerum particulas inter ſe ſimiles, quas ſimilaritates vocare poſſumus, arbitratus eſt. Inexplicatiſsimū enim ei videbatur, quonā modo ex eo quod nuſquā eſſet, poſſet quid oriri: aut rurſum in id quod nullibi eſſet, interire quid. Proinde cibum, inquit, ſumimus ſimplicē & vniformem veluti cereale munus, aquamq́ue bibimus. Hoc autē cibo alitur capillus, vena, arteria, nerui, oſſa, & cæteræ item partes. Quæ quū ita ſint, neceſſe habemus fateri, in illo ineſſe cibo quæ vſquam ſunt omnia, ex iiſq́ue augeri omnia, atq; in huiuſcemodi eſſe alimēto procreaticulas ſanguinis partes, neruorumq́ue item, oſsiumq́ue, aliarumq́ue partium quas cogitatione percipere poſſumus. Quod igitur ſimiles iis quę procreantur eſſent in alimento partes, propterea homœomeritas, id eſt, ſimilaritates vocauit, quas principia rerum eſſe cenſuit. Atq; has quidem inter ſe ſimiles particulas, materiam: cauſam verò efficiētem, mentem omnia ordinatè diligentem. Sic autem exorditur. Vnà, inquit, omnes res erant, mens verò diſtraxit illas, decenterq́ue compoſuit. Itaque probandus hic vel eò maximè, quòd materiæ opificem

ſimum quaternarius iuſiurandum eſſet, ita aiebant: Iuro per omnipotentem, animæ qui tetrada noſtræ perpetuos fonteis naturæ infudit habentem. Noſtra, inquiunt, anima ex tetrade conſtat. Siquidem eſſe mentem, ſcientiam, opinionem, ſenſum. Ex quibus ars omnis & ſcientia, noſque ipſi rationis compotes ſumus. Mens quidem igitur monas eſt, id eſt, vnitas: hæc enim ſingulariter ſpectatur. Velut cum permulti ſint homines, ſi hi partim, id eſt, viritim conſiderentur, ſenſu perſpici comprehendique non poſſunt, vtpote infiniti. Verum hoc ipſum ſolum intelligimus hominem vnum, cuius nullus ſimilis, non ſecus ac equum vnum ſolum intelligimus. Quòd ſi partim, id eſt, non vniuerſim conſiderentur, infiniti ſunt. Hæ enim ſpecies generaque omnia ſingulariter perſpiciuntur, ideoque in vnoquoque eorum huiuſmodi definitionem reddunt. Animal, inquiunt, rationis particeps, aut animal hinnibile. Proinde mens idcirco monas eſt, qua hoc intelligimus. At dyas, id eſt, binarius, ſcientia eſt, infinibilis: meritò. Omnis enim demonſtratio, omniſque ſcientiæ fiducia, omniſque inſuper ratiocinatio ex quibuſdam conceſsis id quod controuerſum eſt colligit, faciléque demonſtrat, quorum comprehenſio ſcientia eſt. Propterea fuerit quidem fortaſſe dyas. Trias verò, Id eſt, ternio, opinio eſt ex perceptione, nec immeritò: quippe multorum eſt opinio, at ternio multitudo, vt: O terque quaterque beati. Ideoque non admittit Pythagoras ter

narium.Heraclytus atque Hippaſus Metapontinus vniuerſæ naturæ principium ignem dixerunt. Ex igne enim omnia naſci, & in ignem omnia deſinere, quo extincto, in hanc mundi formam omnia digeſta eſſe. Nam primum craſsiſsimum quodque cō pactibili in ſe nixu in terræ formam coactum, qua deinde ab igne ſoluta naturæ vi aquam confectam, denique aquæ ſuffitu aërem procreatum, rurſusq́ue mundum atque omnia corpora in vniuerſi olim conflagratione ſolutum iri. Principium igitur ignis, quandoquidem ex hoc omnia. Finis etiamnum ignis, quoniam in ipſum intereunt omnia. Epicurus Neoclis filius Athenienſis Democriti veſtigia philoſophando perſecutus, principia rerum corpora dixit mente percepta, ſolida, non creata, ſempiterna, quæ nec corrumpi poſſent, nec contundi, nec informari ex parte, aut quouis modo immutari. Eſſe autem illa mente percepta, mouerique illa in inani, perq́ue inane, eſſeq́ue ipſum inane infinitum, vt corpora quoque infinita. Cæterum tria iis accidere, formam, magnitudinem, pondus: quanquam Democritus tātum illis dabat magnitudinem & formam. Epicurus nanque tertium addidit pondus. Nec eſſe enim, inquit, moueri corpora ponderis pulſu, alioqui moueri non poſſe. Eſſe autem huiuſmodi corporum, quas Atomos vocant, comprehendibiles formas, non infinitas, neque hamatas eſſe, nec vncinatas, nec anulatas, nam id genus formas facilè contuſiles: amotos autē infrangibiles, impatibiles, ſuas verò habere formas mente perceptibiles. Denique atomos, id eſt indiuidua corpuſcula, nō quia mi

nutiſsimæ ſint, ſed quia indiuiſibiles, quippe impatibiles inaniſque expertes. Itaque qui indiuiduum dicit, continuo infractumque quoque dicit, impatibile, inanis expers. Empedocles Metaonis Agrigentinus elementa quidem quatuor eſſe dixit, duas vero principales potentias, amicitiam & diſsidium: harũ illam eſſe coniunctiuam, hoc diſſociatiuũ: Sic enim inquit:

Quatuor imprimis cunctarum ſemina rerum,
Iuppiter æthereus, Pluto inferus, almáque Iuno,
Neſtis quæ lachrymis hominum riuos alit hudis.

Iouem autem intelligit feruorem & æthera. Almam verò Iunonem aera, Plutonémque terram. Neſtim denique humanoſque riuos, tanquam genituram & aquam. Socrates Sophroniſci Athenienſis, Platoque Ariſtonis item Athenienſis (eædem enim de vniuerſo vtriuſque ſententiæ) principia tria poſuerunt, deum, materiam, ideam. Eſt autem deus mens. Materia verò, quod primum generationi ſubiacet & corruptioni. Idea autem ſubſtantia ſine corpore in diuinis ſenſis animi viſuque dei. At deus mens mũdi. Ariſtoteles Nicomachi Stagirites principia quidem Entelechiam, ſiue ſpeciem, id eſt, continuatam quãdam motionem & perennem, materiam, & priuationem. Elementa autem quatuor, quintum verò corpus quoddam immutabile. Zeno Mnaſſei filius Citienſis principia quidem deum & materiam, quorũ illum agendi cauſam eſſe, hanc patiendi. Elementa autem quatuor. Horum autem ſecta Italica dicta eſt, nimirum propter Pythagoram qui in Italia philoſophiam profeſſus eſt: migrauerat enim patria Samo,

Polycratis tyrannidi infenſus.

Quomodo coagmentatus mundus. IIII.

MVndus autem coagmentatus eſt circunflexa forma, hoc prope modo configuratus. Quum indiuidua corpuſcula temerario fortuitoque motu aſsidue celeritérque mouerentur, corpora in vnum multa glomerata ſunt, varia tum magnitudine, tum forma. His vnum in locum coactis, quæcunque maiuſcula grauiuſculaque erant, penitus ſubſederunt. Quæ autem minuta, rotunda, leuia, lubrica, hæc in concurſu corporum elidebantur, ſurſumque verſus ferebantur. Simulac autem impulſiua illa vi & ſubuehente defecta, ipſa non iam ſublime efferebantur, nec deorſum ferri poterant, ad loca appellebātur eorum capacia, lii autem erant in ambitu: poſtea huiuſmodi corporum coagmentum vndique circunflectebatur, in qua circunflexione complexa inter ſe corpuſcula cœlum procreauere. Eadem naturæ vi varia, vt prædictum eſt, indiuidua ſublimè deducta ſyderales naturas confecere. At multitudine exhalatorum corporum impulſus aer eliſuſq; eſt: qui rurſus agitatu in ſpiritum verſus, rapta ſecum verſabat ſidera, quæ eorum vertigo adhuc ſublimis aſſeruata eſt. Ex conſidentibus porro indiuiduis concreta eſt terra, ex euectis autem cœlum, ignis, aer, genita. Reſidua verò in terra materia multa, eaque ventorum impulſu ſtellarumque auris addenſata, quacunque rarius cōcreuerat terra, natura humoris expreſſa eſt. Quæ fluxa quum eſſet, facile concaua in loca ſéq; concipere arcereq; nata, delapſa eſt, aut ſuapte etiam ipſa ſponte ſubſiſtēs, alucos

ſibi depreſsioribus in locis cauauit. Præcipuæ igitur mundi partes hunc in modum genitæ ſunt.

An vnum vniuerſum. V.

ENimuero Stoici vnicum eſſe mundum cenſuerunt, quem & vniuerſum eſſe dixerunt, & quicquid corpore conſtaret. Empedocles mundum vnũ quidem, verum mũdum non eſſe vniuerſum: eſſe autem perparuam naturæ vniuerſæ partem, reliquam vero & magnam partem vacantem eſſe materiam. At Plato ex tribus, vt videtur, vnum eſſe mundum cõiicit, & vniuerſum vnum, quod videri conſummatus non poſsit, niſi omnia comprehendat: quod niſi vnus ſit, exemplaris, id eſt dei ſimilis eſſe nõ poſsit: quôd denique ſi quid extra eum eſt, perpetuo incolume eſſe nequeat. Ad Platonem igitur reſpõderi poteſt, mundum conſummatum non eſſe, nec enim omnia continet, alioqui homo quoque conſummatus eſſet, ſed non omnia cõtinet. Exemplaria autem multa eſſe, quemadmodum in ſtatuis, ædificiis, picturis: nam quomodo perfectus, ſiquid extra ipſum circunuerſari poteſt? Iam vero immortalis non eſt, nec eſſe quidem poteſt, quippe qui natiuus ſit. Metrodorus abſurdum eſſe ait, in latifundiis vnicam ſpicam naſci, vnumq́ue in infinito mundum. Quòd autem innumeri ſint, ex hoc liquere, quòd innumerabiles ſint eorum cauſæ. Si enim quibuſdam ſuis finibus finitus eſt mundus, cauſæ autem infinitæ ex quibus conſtat, neceſſe eſt infinitos eſſe: vbi enim ſunt cauſæ, ibi effectus quoque: atqui cauſæ, indiuidua aut elementa.

Vnde notionem Dei homines habuerint. VI.

STOici numinis eſſentiã hoc modo definiunt, innitum ſpiritum, intelligentiæ participem, formam nullam habentem, inquam vero cunque velit ſe vertentem, omniaque aſsimulantem. Habuerunt autem notionem eius à decentia primum ſumptam eorum quæ viſuntur. Nihil enim pulchri temere nec fortuitó fit. Fit autem adhibita arte quadam concinnatrice. Pulchrum vero eſſe mundum ex forma, colore, amplitudine, ſtellarumque mundum ambientium varietate patet. Globoſus etiam, quæ in primis forma cẽſetur: hæc enim ſuarũ ipſa partium ſimilis eſt. Rotũdus autẽ quũ ſit, partes etiamnũ rotũdas habet. Propterea, inquit Plato, Mẽs quæ in homine auguſtiſsima pars eſt, in capite cõſtituta eſt. Mũdi quoq; color honeſtus eſt, cœruleo enim odoratus eſt, qui purpureo fuſcior, ſplẽdenti qualitate nitet, qua maximè gratia intẽſiſsimi vi coloris í menſam adeò aeris vaſtitatẽ perrũpens, ex tanto interuallo cõſpicitur. Pulcher etiamnum mundus ex amplitudine. Omnium enim rerum ambitus ſummus & obtentus in ſuo quiſque genere pulcherrimus eſt, vt in animante, vt in arbore. Abſoluunt & cœli decorem ea quæ in eo conſpicua ſunt. Obliquus enim circulus variis diſtinctus eſt ſimulachris, in eo cãcer eſt, poſt quem leo, poſtque hunc virgo, ab hac chelæ, id eſt, forcipata brachia ſcorpionis, poſt quas ſcorpius ipſe, ſagittarius & capricornus, à capricorno aquarius ſtellatique duo piſces, ad hæc aries, & taurus, geminique. Innumerabilia id genus alia Deus idem per cœli conuexitates ſparſit. Vnde inquit Euripides:

Stellantem cœli ſplendorem chronon, honeſte diſtinctum opus fabri periti. Profecto notitiam Dei hinc magnopere cepimus: perpetuo enim tenore ſol, luna, reliquaq; ſidera ſub terras merſa, vno exiſtunt denuo colore, æqua præterea magnitudine, ex iiſdémque locis, eodémque prorſus tempore. Proinde qui nobis cultum deorum tradidere, tres omnino ad hoc formas inſtituerunt. Primam à natura ductam, ſecundam à fabulis, tertiam legum autoritate teſtatam. Naturalis à philoſophis docetur, Fabularis à poetis, Legalis ab vnaquaque ciuitate conſtitui fere ſolet. Porrò hæc omnis inſtitutio ſeptem in parteis tribuitur. Prima ab his quæ ſupra viſuntur ducitur. Dei enim notionem ex apparentibus primum habuere ſtellis, quum ab his miræ rerum congruentiæ cauſas exiſtere viderent, veluti ratas diei noctiſque vices, hyemiſque & æſtatis, ortuſque & occaſus. Ad hæc eorum quæ ex terra animarentur, in frugéſve enaſcerentur. Idcirco cœlum omnium horum patrem arbitrati ſunt, terram vero matrem. Et aerem quidem propterea patrem, quód aquarum lapſus ſeminis vicem præbeat, terramque matrem, quòd matris vice has excipiat, & deinde pariat. Cæterum ſtellas illi quum viderent perenni curſu irrequietas, ſolémque & lunam luminis nobis autores eſſe, ab eo quod theaſthæ, id eſt ſpectare dicunt, & thein id eſt currere, theos (vnde nos deos) appellauerunt. Altero tertioque loco deos in commodos, incommodoſq; partiti ſunt, & commodantes quidem, Iouem, Iunonem, Mercurium, Cererem: incommodantes autem pœnas vltrices, Furias, Martem, quorum violẽta

θεᾶσθαι. θεῖν. θεούς.

noxiaque numina votis redimunt, à ſéque depellũt. Quarti quintique ordinis deos, cum gerendis rebus tum vero animi perturbationibus præfecerunt. His Amorem, Venerem, Cupidinem: illis Spem, Iuſtitiã, Aequitatem. Sextum ſibi locum vendicant fictitia poetarum numina. Heſiodus enim natiuis diis parentem conſtituere volens, huiuſmodi eis genitores induxit, Cœonque, Creonque, Hyperiona, Iapetonque. Propterea hoc genus deorum fabulare vocatur. Septimę, poſtremęque notæ ac dignationis ſunt, qui humano more geniti propter ſuam in homines beneficentiã diuinos honores meruerunt: Cuiuſmodi Hercules, Dioſcoridæ ſeu Tindaridæ, Liber pater. Humana autem ſpecie hos eſſe deos propterea perhibent, quod omnium quæ ſunt, numen haud dubie præpotentiſsimum eſt, homo autem animantiũ omnium honeſtiſsima eſt natura, quippe virtute multifariam ornatus in mentis ſuæ conſtitutione, quæ præſtantiſsima pars eſt. Hac de cauſa eos qui inter homines optimè vitam egerunt, præſtabiliſsima eodem modo parte honeſtatos eſſe animaduerterunt.

Quis Deus. VII.

VErumenimuero nonnulli philoſophorum, quẽadmodum Diagoras Mileſius, Theodorus Cyrenenſis, Euemerus Tegeates, deos prorſus nullos eſſe cenſuerunt. Euemerum autem Callimachus Cyrenenſis in iambis ſuis taxat hunc in modum ſcribens: In ſuburbanum delubrum conferti ite, in quo iampridem æreum qui finxit Iouem, inſolens ſenex, improba volumina ſcribat. Hæc pro ea opi-

nione dicta ſint, quæ negat eſſe deos. Verum Euripides tragicus hoc quidem apertè in medium afferre noluit, videlicet verens Areopagi iudicium. Significat autem hunc in modum: Syſiphon enim huius au torem opinionis induxit, huiuſmodique ſententiæ eius aſtipulatur ipſe. Fuit enim tempus, inquit, quum ſoluta erat mortalium vita, & belluina, violentiæque adminiſtra. Poſtea, inquit, exlex vita inductis antiquata eſt legibus. Pòſt vbi, inquit, manifeſtaria arcere delicta lex poterat, clàm vero delinquebant multi, tum quidam peritus vir mendaci adorſus oratione veritatem reſtringere, & ſuadere mortalibus, quod Deus eſſet inſeneſcibili perennãs vita, qui hæc & audit & videt, mentéque præpollet. Tollamus, inquit, poetica deliramenta, congruenter Callimacho ita dicenti: Si Deum noſti, ſcito quoque quòd facto nil non Deo poſsibile. Atqui Deus non omnia poteſt. Quandoquidem ſi Deus eſt, faciat, inquit, atram niuem, ignem gelidum, & quod ſedet vt ſtet, vicéque verſa. Proinde Plato ille grandiloquus, quum inquit, Deus afformauit mundum ad ſui exemplum ipſius, olet obſoleta, vt inquiunt Comici, Arcadum Caſcorumque nugamẽta. Nam quo pacto Deus ſe intuens ipſe mundum affinxit? aut quomodo globoſum, quum ſit etiam ipſe breuior homine? Anaxagoras autem hoc modo inquit: Promiſcue ab initio manebant corpora, mens vero diuina digeſsit ea, omniumque procreationes confecit: Plato non manentia prima corpora, ſed temere huc illuc agitata poſuit. Animaduertẽs, inquit, Deus quod rerum compoſitio inconditæ

poſitioni obſtaret,omnia ordine digeſsit.Horum igitur vterq; pariliter labitur,vel eo maxime, quod deum res humanas procurare, aut hominum cauſa mundum conſtruxiſſe cenſuerunt. Animal enim cũ beatum & ſenii expers,tum bonorum numeris omnibus cumulatum,omniſque omnino exors mali,cohærente quidem illa beatitudine ac perennitate, humanarum proculdubio rerum ſecurus eſt: alioqui quî miſer non ſit,ſi opificis ſtructoriſque more efferendas onerum molles ſubeat, architectandive mundi cura angatur?Tametſi deus ille quem perhibent,ſuperiore illo æuo,quum corpora immota erant,aut non erat omnino, aut temere mouebatur, aut denique ſomno indulgebat,& rurſus inſomniæ, aut poſtremo horum neutri. Primum admitti non poteſt,quum deus ſit æternus.Nec ſecundũ: Si enim ab æterno ſomno indulgebat, mortuus erat, quum mors æternus ſit ſomnus. Quanquam ſomno opprimi deus qui poteſt?Immortalitas enim,qua deus prę ditus eſt , cum eo quod proxime mortem accedit, multum admodum diſsidet.Reſtat vt vigilarit deus. Quod ſi eſt, vel quo deficiebatur ad beatitudinem indipiſcendam, aut omnibus eam partibus expleuerat.Illo modo beatus eſſe non poterat,quum beatitudo non ſit,ſi quid eam deficiat. Hoc nihilo magis,fruſtra enim hoc moliebatur,ſi rei nullius indigus erat.Age vero ſi Deus eſt,huiuſque procuratione adminiſtrantur humana,quamobrem cum deterrimo quoque fortuna præclarè agere ſolet, contrà cum præſtantiſsimo quoque peſsime? Ecce tibi Agamemnon regnatorq́ue bonus ſimul atque acerri-

mus armis,ab adultero adulteraque acceptus,dolóque interemptus eſt.Huic item cognatione iunctus Hercules,quum de rebus humanis optimè meruiſſet,noxiis pleriſque monſtris orbe defecato, â Deianira venenatus & incautus confectus eſt. Thales mundi mentem deum. Anaximander cœleſtia ſydera deos eſſe. Democritus deum,mentem ignitam, mundi animam.Pythagoras principiorum monada quidem deum,qui bonum quoque,quæ eſt vnius natura,menſque ipſa.Infinibilem autem dyada,geniũ, qui & malum,circa quàm multitudo verſatur materialis. Eſt autem etiamnum viſibilis mundus, deus. Socrates & Plato vnum, vnigenitum ſuapte ipſum ſponte natum,ſingulare,verum, germanumque bonum.Hæc autem nomina,omnia in mentem ſpectãt. Mens igitur deus,abiuncta quędam forma,id eſt,nulli omnino materiæ mixta, nulli patibili rei coalita. Ariſtoteles ſummum quidem deum formam abiunctam,vniuerſi ſphæræ innitentem, æthereo corpore,quod ab ipſo quintum vocatur. Hoc autem in ſphæras diuiſo,natura quidem cohærentes,opinione autem ſecretas, vnamquanque ſphærarum animal eſſe exiſtimat, ex anima corporéque conſtans, corpuſque æthereũ eſſe verſatiliter mobile,animã verò rationem immobilem, motus cauſam efficientem.Stoici communiter cenſent deum ignem eſſe artificem, via procedentem in mundi creatione,vniuerſas ſeminales intra ſe rationes complectentis, per quas omnia è fato fiunt. Spiritum inſuper per vniuerſum quidem mundum pertinentem, appellationes autem identidem mutantem per vniuerſæ

i

quam peruadit naturæ confinia. Deum etiam mundum,& ſtellas & terram, ſupremamq́ue omnium in æthere mentem. Epicurus ſpecie humana deos, cogitatione autem non ſenſu perſpectiles præ exiliſſima imaginum natura. Idem naturas quatuor alias cenſet, genere quidem incorruptibiles, indiuidua, inane, infinitum, ſimilitudines. Hæ autem dicuntur ſimilaritates & elementa.

De Geniis & Heroibus. VIII.

CONſequenter huic de diis commentationi, Geniorum Heroumq́ue enarranda natura. Thales, Pythagoras, Plato, Stoici Genios animales eſſe ſubſtantias, eſſe etiam Heroas abſtractas à corporibus animas, bonos quidem bonas, malos verò prauas. Epicurus nihil non improbat horum.

De Materia. IX.

MAteria eſt quod primum generationi corruptioniqu e ſubiacet, reliquiſq́ue mutationibus. Thaletis Pythagoræq́ue diſcipuli, Stoiciq́ue, vertibilem, alterabilem, mutabilem, fluxamq́ue omnem omnino materiam dicunt. Democriti impartibilia prima, indiuiduum, inane, & quæ corpore carent. Ariſtoteles & Plato materiam corpoream, informem, ſpecie, figura, qualitate, vacuam quãtum in ſuaipſius natura ſitum eſt, formarum tamen ſuſceptricem, vt nutricis matriſq́ue in ſigillis vicem impleat. Cæterum qui aquam dicunt aut terram, aut ignem materiam, iam non informem illam dicunt, ſed corpus. Qui autem impartilia, & indiuidua, informem.

De Ideis. X.

IDea, id eſt ſpecies, ſubſtantia eſt vacua corporis, ipſa quidem ex ſe non ſubſiſtens, materias verò informes effigians, cauſaque earum demonſtratrix. Socrates & Plato Ideas ſeiunctas à materia ſubſtantias exiſtimant, in ſenſis viſiſque Dei, id eſt mentis ſubſtantes. Ariſtoteles ſpecies quidem & Ideas reliquit, ſed neutiquam à materia diſiunctas. Stoici, qui à Zenone originem ducunt, notiones in animis noſtris anticipatas, Ideas eſſe dixerunt.

De Cauſis. XI.

CAuſa eſt ex qua effectus, vel propter quam contingit quid. Plato trifariam cauſam poſuit. Eſt enim, vt ipſe inquit, à qua, ex qua, ad quam. Pręcipuā autem putat eam, ex qua. Hæc autem eſt rerum efficiens, quæ eadem mens. Pythagoras, Ariſtoteles primas quidem cauſas corpore vacantes, quæ autē participatu ex accidentiq́ue cauſæ ſunt, corporeæ eſſe ſubſtantiæ, vt ſit mundus corpus. Stoici cauſas omnes corporeas, vtpote ſpiritus.

De Corporibus. XII.

COrpus eſt quod trifariam diuiſibile eſt, longitudine, latitudine, altitudine: vel concrementū pulſum ſenſiliter admittens duntaxat quantum è natura ſua eſt, vel quicquid locum obtinet. Plato, quod nec graue natura, nec leue in ſuo quidem loco ſitum, in alieno autem ſtatutum cōtinuò nutū habet, ex nutu'q; momentum aut ad grauitatē aut ad leuitatem. Ariſtoteles terram rem prorſus grauiſsimā eſſe, vt leuiſsimam ignem. Aerem autem & aquā ali-

ter alibi. Stoici duo quidem ex quatuor elementis leuia, ignem & aerem, duo verò grauia, aquam & terram. Leuia enim ſunt natura, non nutu à proprio ipſorum medio. Graue eſt autem quod in meditullium vergit, non graue meditullium. Epicurus incomprehenſa corpora, & prima quidem ſimplicia, quæ autem ex iis concreta, omnia pondus habere. Indiuiduorum autem partim ad lineam moueri, partim obliquare, nonnulla ſurſum verſus pulſu concuſſuq́ue ferri.

De minimis corpuſculis. XIII.

EMpedocles ante quatuor elementa, fragmenta minutiſsima introduxit, tãquam elementorum elementa, ſimiliaria, rotunda. Heraclitus ramenta quædam minima & impartilia.

De formis. XIIII.

FOrma, ſuperficies & circunſcriptio lineamentumq́; corporis. Pythagorici globoſa elementorum quatuor corpora autumant, ignem autem ſupremum turbinatum.

De coloribus. XV.

COlor eſt corporis qualitas viſibilis. Pythagorici colorē vocabant ſuperficiem corporis. Empedocles quod meatibus viſus congrueret. Plato flammam ex corporibus prodeuntem, accommodatas viſui particulas habentem. Zeno Stoicus colores, primas materiæ configurationes. Pythagorei genera colorum, album, nigrum, rubens, luteum. Differentias autem colorum, album & nigrum, rubens ac luteum. Has autem fieri mixtionibus quibuſdam elementorum, eaſdémque in animantibus

propter locorum cœlorumq́ue varietates accipere.

De ſectione corporum. XVI.

QVi Thaletis Pythagoræq́ueveſtigiis inſtiterũt, Partibilia corpora in infinitum ſectilia dicũt. Alij indiuidua impartiliaq́ue huiuſcemodi eſſe negant, nec ad infinitũ ſectionem procedere. Ariſtoteles potentia quidem in infinitum, actu autẽ nequaquam.

De mixtione & temperatura. XVII.

VEtuſtiſsimi elementorum mixturas alteratione fieri dicunt. Anaxagoras Democrituſq́ue appoſitione. Empedocles ex minimis compagunculis elementa componit, quæ minutiſsima quædam ſunt & tanquam elementorum elementa. Plato tria quidẽ corpora (negat enim illa aut iuſta eſſe, aut propriè vocari elementa) ignem, aerem, aquam, inter ſe vertibilia. Terram autem in eorum nullum immutari.

De Inani. XVIII.

QVi à Thalete ad Platonem vſque de philoſophia ſcripſere, inane omnes non agnouerunt. Vnde Empedocles: Aut vacat, aut vacuum eſt nihil omni prorſus in orbe. Leucippus, Demetrius, Metrodorus, Epicurus, indiuidua quidẽ multitudine infinita, inane antem magnitudine infinitũ. Stoici intra mundum vacui nihil eſſe, extra mundũ vero imẽſum. Ariſtoteles tã tũ eſſe vacui extra mũdum vt reſpirare cœlũ poſsit, vtiq; quod ſit igneum

De *loco.* XIX.

PLato locum definit, id quod formas aſſumere natum eſt, tranſlatione quadam materiam di-

cens tanquam nutricem & ſuſceptricem. Ariſtoteles extremum continentis cum contento committens.

De loculamento, ſeu conceptaculo. XX.

SToici & Epicurus differre inane, locum, loculamentum. Inane enim vacuitatem eſſe corporis. Locum autem quod obtinetur à corpore. Loculamentum verò quód ex parte obtinetur, vt in vini vegete.

De tempore. XXI.

PYthagoras tempus ſphæram extremi ambientis eſſe. Plato æui effigiem mobilem, vel mundanæ motionis intercapedinem. Eratoſthenes ſolis iter.

De eſſentia temporis. XXII.

PLato eſſentiam temporis cæli motum. Stoicorum plerique motionem ipſam. Philoſophi ferè ingenitum eſſe mundum. Plato genitum, quatenus ad deprehenſionis noſtræ captum pertinet.

De motu. XXIII.

PYthagoras, Plato motum differentiam eſſe quãdam aut alterationem in materia. Ariſtoteles mobilis perpetem actum. Democritus genus vnum motionis agnoſcitat, quod in obliquum vergit. Epicurus motus genera duo, quod ad lineam, & quod per inflexum. Herophilus motionum vnam quidem mente perceptibilem, alteram verò ſenſu. Heraclitus quietem ac conſiſtentiam ex vniuerſis naturis tollebat, vt quæ mortuorum eſſent. Motum verò dabat, æternum quidem æternis, interiturum autem interituris.

De ortu & interitu. XXIIII.

PArmenides, Meliſſus, Zeno, generationem corruptionémque propterea ſuſtulerunt, quòd vniuerſum immobile arbitrarentur. Empedocles, Epicurus, omnéſque quotquot ex minutulorum congerie corporum conſtruxere mundum, concretiones quidem & diſsipationes introducunt, ortus autem & interitus non proprie. Non enim ex qualitate per alterationem, verum ex quantitate per congeriem fieri. Pythagoras omnéſque quotquot patibilẽ materiam ponunt, creationes proprie internitionéſque fieri, quippe quæ alteratione elementorum cõuerſioneque & ſolutione fiant.

De neceſsitate. XXV.

THales: Validiſsimum quiddam neceſsitas, quippe quæ naturæ præualeat vniuerſæ. Pythagoras mundum neceſsitate circundatum inquit. Parmenides ac Democritus omnia è neceſsitatis præſcripto fieri. Hanc autem eandem atque fatum eſſe, iuſtitiam præterea & prouidentiam, & mundi architectricem.

De eſſentia neceſsitatis. XXVI.

PLato euentorum partim prouidentiæ adſcribit, partim neceſsitati. Empedocles neceſsitatis eſſentiam cauſam principiis elementiſque vtendis aptam. Democritus rerum diſsidentiam, internicionem, & materiæ pulſum. Plato tum materiam, tum agentis ad materiam habitum.

De fato. XXVII.

HEraclitus omnia ex fati præſcripto euadere. Hanc autem eandem ac neceſsitatem eſſe. Pla-

to fatum quidem admittit in humanis animis,degen daſque hominnm vita,ſed adhibet & cauſam à nobis proficiſcentem. Stoicis cum Platone conuenit. Et neceſsitatem quidem fixam cauſam dicunt & violētam,fatum autem ratam ſtatamque cauſarum complexionem. In qua ipſa complexione adnexam eam quoque cauſam, qnæ à nobis proficiſcitur, vt ſint quædam fata,quædam verò refata.

De ſubſtantia fati. XXVIII.

HEraclitus ſubſtantiam fati mentem per vniuerſæ eſſentiam naturæ pertinentem. Eam autem eſſe æthereum corpus, ſemen procreationis vniuerſi. Plato ſempiternam rationem, legémque æternā vniuerſalis naturæ. Chryſippus potentiam ſpiritalē, certa quadam ratione vniuerſi conſtitutricem. Et rurſus in definitionibus:Fatum eſt,inquit, mundi ratio,vel lex eorum quæ in mundo prouidentia conſtituuntur,aut ratio, ad quam rationem omnia quæ fuere facta ſunt,quæque ſunt fiunt,fiéntque quæ futura ſunt. Stoici cauſarum ſeriem, hoc eſt, ordinem, & veluti ductum reſtis intranſgreſsibilem. Poſsidonius fatum ſecundum, Iouem tertium. Primum enim eſſe Iouem,ſecundum naturam, tertium fatum.

De fortuna. XXIX.

PLato fortunam cauſam in propoſitis conſtitutiſ que per accidentiam & conſecutionem. Ariſtoteles cauſam per accidens in iis quæ ex animi appetentia propter quid fiunt, obſcuram illam quidem & inſtabilem. Differre autem à fortuna ſpōtaneum

temerariumque caſum. Quod enim a fortuna, idem à temeritate quoque fieri: hocque gerendis in rebus eſſe. Quod autem temerarium ſpontiuumque ſit, non continuò idem á fortuna fieri, idque citra omnem rerum adminiſtrationem vſuuenire. Porrò fortunam rationalium eſſe, ſuæ autem ſpontis caſum, tum rationalium, tum rationis expertium animantium, tum inanimatorum corporum. Epicurus cauſam non ſibi conſtantem, perſonis, temporibus, modis. Anaxagoras & Stoici indeprehenſam humano captui cauſam. Siquidem euentorum quædam è neceſsitate, quædam è fato, quædam ex libero & conſtituto, quædam è fortuna, nonnulla è ſuæ ſpontis caſu.

De *natura*. XXX.

EMpedocles naturam quidem nihil eſſe, mixturam verò elementorum & diſcriminationem. Sic enim ſcribit in primo naturali:

Dixero prætereà, naturæ nullus in orbe
Eſt locus, & fictum lethi exitiabile nomen:
Sed modò miſceri, rurſus quoque mixta retexi
Cuncta ferunt, homines ſed apud natura vocatur.

Anaxagoras ſimiliter naturam concretionem, diſſipationemque, id eſt, generationem & interitum.

FINIS.

PLVTARCHI CHÆRONEI, DE DECRETIS NATVRALIBUS Philoſophorumque placitis, Liber II.

ABSOLVTA igitur principiorum elementorumque enaratione, necnon eorum quæ eiuſdem cũ eis ordinis ſunt flectendus protinus ad eam ſtylus quæ de effectis differit. Ab eo autem quod omnium capaciſsimũ eſt, potiſsimũ auſpicabimur.

De mundo. I.

PYthagoras primus vniuerſorũ complexionem, mundum vocauit, ob eam nimirum quæ in eo viſitur, elegantem rerum digeſtionem. Thales Thaletiſque ſtudioſi mundum vnum eſſe cenſuerũt. Democritus, Epicurus, eorumque diſcipulus Metrodorus, innumerabiles in infinito mundos per omnem eius complexum in immenſum expatiantem. Empedocles circinationem ſolis, circunſcriptionem eſſe mundi, hocque eius circunferens lineamentum. Seleucus infinibilem mundum. Diogenes vniuerſum infinibile, mundum verò finitum. Stoici omne quicquid eſt ab vniuerſo differre, omne enim eſſe infinitũ cũ inani, vniuerſum autẽ abſque inani. Mundum proinde vnũ, & idem non eſſe vniuerſum ac mundũ.

De forma mundi. II.

STοici globoſum mundum, alii turbinatum, nonnulli ouatum. Epicurus poſſe quoſdam globos eſſe mundos, poſſe etiam alios aliam ſortiri formã.

Animánsne mundus. III.

CÆteri quidem omnes animantem mundum, & prouidentia adminiſtratum. Democritus verô, Epicurus, & qui indiuidua cunque inducũt & inane, nec animatum, nec prouidentia adminiſtratum, ſed natura quadam rationis exorte. Ariſtoteles nec vſquequaque animantem eſſe, nec ſenſibilẽ, nec rationis cõpotem, nec intellectus. Deniq; ne prouidentia quidẽ regi. Cœleſtia enim horũ omniũ participia eſſe, vt q; à ſuis ipſa ſphęris ambiantur animatis, & ſpirabilibus, terræ autem obuerſantia nullius nõ eorũ expertia, & ſi decentis participantia cõpoſitionis, dũtaxat accidẽtariæ, non etiam primogeniæ.

An corruptionis immunis ſit mundus. IIII.

PYthagoras & Stoici genitum à deo mundum, & corruptioni obiectum, ſuæ quidem nature reſpectu, vtpote qui ſenſibilis ſit propter corpulentiã, nec ideo tamen interiturum: diuina enim cum continente natura perennaturum. Epicurus interriturum. Quippe genitum vt animal, vt ſtirpem. Xenophanes ingenitum, ſempiternum, corruptionis immunem. Ariſtoteles ſublunarem mundi partem patibilem, vtpote in qua terre proximantia mareſcãt.

Vnde alatur mundus. V.

ARiſtoteles: Si alitur, inquit, mundus, interibit quoque. Atqui nulla prorſus indiget alimonia, ſempiternus igitur. Plato ipſum ſibi mundum ex tabeſcẽtibus alimoniã per alteratione ſuggerere. Philolaus bifariam corruptionem, tum ex cœlo ignis defluxu, tum ex aqua, lunari vertigine ex aëre effuſa. Horum enim ſuffimenta mundi eſſe alimoniam.

A quo elemento adorſus fabricam mundi Deus. VI.

PHyſici à terra mundi creationem Deum rentur auſpicatum, videlicet tanquam à centro. Nam globi principium centrũ. Pythagoras ab igne quin toque elemento. Empedocles aërem primum diſcriminatum, deinde ignem poſt quem terram, ex qua verſatili cœli impetu aſtricta aquam excaturiiſſe, ex hacque rurſus vaporatum aërem. Et factum quidem cœlum ex æthere, ſolem autem ex igne, terræ autem proxima ex aliis coagulata. Plato viſibilẽ mundum ad exemplum intellectilis mundi factum: viſilis autem mundi priorem quidem animam factam, poſterius verò corpulentum, huiusque quod ex igne terraque conſtat prius, deinde quod ex aëre & aqua. Pythagoras quinque quum ſint ſolidæ figuræ quæ mathematicæ dicuntur, ex quadrantali terram factam, ex meta ignem: ex octaëdro, id eſt, octonorum ſeſſuum corpore, aërem: ex icoſaëdro verò, id eſt, vicenorum, aquam: ex dodecëdro verò, id eſt, duodenos in ſitus ſeſsili, vniuerſi globum. Plato in omnibus his pythagoriſſat.

De mundi ſtructura. VII.

PArmenides tanquam coronas inter ſe complexas, ex denſo raroque deinceps alterantes, inuicemque ex lumine & caligine interſitis mixtas, eorum verò ſupremum ambitum muri inſtar ſolidũ. Leucippus, Democritus, tunicam mundo membranamque obducunt. Epicurus quorundam mundorum ambitum rarum, quorundam ſpiſſum, eorumque quoſdam cieri, quoſdam immotos eſſe. Plato ignem primum confectum, deinde æthera, poſt quẽ

aëra, ab hocque aquam, nouiſsimamque omnium terram.*Horum verò cœleſtibus quidem orbicularem motionem tribuit: infra eos autem locatis, leuibus quidem ſurſum verſum, grauibus verò deorſum. Empedocles nec vſquequaque manentia, nec ſtata elementorum loca, ſed omnia viciſsim alterius alterum capeſſere locum.

Deſunt hic quædam.

Quam ob cauſam cernuus mundus VIII.

Diogenes, Anaxagoras poſt mundi abſolutam compagem, animaliaque é terra educta, inclinatum quodammodo ſuapte ſponte mundum in auſtrinam ſui partem, fortaſſe hoc agente prouidentia, vt partim habitabilis, partim inhabitabilis eſſet, pro rigore æſtuve eorumque temperatione per has atque illas mundi parteis euariantibus. Empedocles aëre impetui ſolari cedente emotas vrſas, ſicque aquilonareis erectas eſſe partes, contraque auſtrinas iiſſe peſſum, ex quo & vniuerſum mundum.

De extrarijs mundi partibus, & nuncubi vacuum. IX.

Pythagorei extra mundum eſſe vacuum, quo & vnde mundus reſpirat. Stoici quo in conflagratione vniuerſi infinitum reſoluetur. Poſsidonius nõ infinitum, ſed quantum ad diſſolutionem ſat eſt. In primo de inani Ariſtoteles vacuum eſſe dixit. Plato nec extra mundum, nec intra, vacuum eſſe cenſuit.

Quæ mundi dextra, quæ læua partes X.

Pythagoras, Plato, Ariſtoteles dextera mũdi oriẽtales dixere parteis, à quibus initium motus. Læua autem occiduas. Empedocles dexteras mundi partes ſolſtitialeis, ſiniſtraque brumaleis.

De cœlo, & quæ eius ſubſtantia. XI.

ANaximenes circunferentiam cœli extimam, terream. Empedocles ſolidum eſſe cœlum, ex aërêque conſtans, in cryſtalli duritiam ab igne compacto, igneam aëreamq́ue immẽſitatem in vtroque hemiſpherio continens. Ariſtoteles ex quinto corpore, vel ex igne, vel ex caloris rigorisq́ue mixtura.

De cœli ſectione, & in quot ſecetur circulos. XII.

THales, Pythagaras, Pythagorei vniuerſum globum quinque in circulos diſtributũ eſſe, quas zonas, id eſt cingula vocant. Appellatur autem eorum vnus Arcticus, id eſt vrſinus, & ſemper ſublimis. Alius ſolſtitialis. Alius æquidialis. Alins brumalis. Poſtremus antarcticus, id eſt vrſino obuerſus, idemq́ue abſtruſus. At qui obliquus, ſigniferq́; dictus eſt, tribus mediis ſubditus eſt, perq́ue eos trãſuerſus attigue fertur. Hos autem omneis ab vrſis & aquilone demetitur meridianus ad angulos iuſtos in oppoſitam è regione partem. Signiferi verò obliquationẽ Pythagoras primus adnimaduertiſſe fertur, tametſi hoc inuentum Oenopides Chius veluti proprium ſibi ipſe aſſerit.

Quæ ſiderum ſubſtãtia, & quomodo cõpoſita ſint. XIII.

THalès glebulenta quidem, ſed ignita ſidera. Empedocles ignea, ex igne conſtantia, quem æther in ſe conceptum in prima eliſit elementorum diſſcriminatione. Anaxagoras circundatum ætherem, igneum quidem ſuapte eſſentia eſſe, ſuæ autem impetu vertiginis ſaxa á terra raptãtem, ſuo ipſum igne in ſtellas ſuccendiſſe. Diogenes pumicoſa ſidera, mundiq́ue ſpiracula putat. Idemq́ue rurſus inui-

ſibiles lapides ſæpenumero cœlo deciduos in terra reſtringui perhibet, haud ſecus atque olim in Ægos flumen ſaxeam ſtellam igni ſimillimè dilapſam. Empedocles inerrantes ſtellas cryſtallo adnexas eſſe, errantes autē ſolutas. Plato maxima ex parte igneas, participantes verò aliorum quoque elementorum ad glutinis inſtar. Xenophanes ex nubibus ignitis concretas, extinctas autem interdiu, noctu carbonum modo recandeſcere. Exortuſque & occaſus ſolis earum eſſe accenſus reſtinctusque. Heraclitus & Pythragorei vnamquanque ſtellam mundum eſſe terram ſuam ambientem, aëremque adeò & ætherem in infinito æthere. Huiuſmodi decreta in Orphicis eſſe perhibentur. Singulos enim mundos in ſingulas architectantur ſtellas. Epicurus nihil horum refellit, contingentibus adhærens.

De formis ſtellarum. XIIII.

SToici globoſas ſtellas quemadmodum & mundum, ſolem, & lunam. Cleanthes turbinales. Anaximenes clauorum in modum cryſtalaceo quodam ſuffixas. Sunt qui bracteas eſſe ignitas putent, tanquam picturamenta.

De ordine & ſitu ſtellarum. XV.

XEnocrates vna eademque in ſuperficie ſtellas moueri putat. Cæteri Stoicorum varia inter ſe humilitate & ſublimitate. Democritus ſtatas, ſummas: de quibus erraticas, infraque has ſolem, luciferum, lunam. Plato poſt herentium ſitum, primum Phænunta, qui dicitur Saturni. Secundū Phaëthonta, qui Iouis. Tertiū Pyroënta, qui Martis. Quartum Luciferum, qui Veneris. Quintū Stilbōta, qui

Mercurii. Solem denique ſextum. Et ſeptimam lunam. Mathematicorum quidam Platoni aſſentiuntur, quidam medium omnium ſolem. Anaximander Metrodorus Chius, Crates, ſolem omnium ſupremum conſtitutum. Poſt quem lunam, infra hos errantes inerrantesque.

De ſtellarum vectatione & motu. XVI.

ANaxagoras, Democritus, Cleanthes, ab ortu ad occaſum ferri ſtellas omneis. Alcmæon & mathematici errantes inerrantibus ſtellis motu contrario, ab occaſu ſcilicet in ortum volui. Anaximāder, circulis & orbibus in quibus quæque locata ſit, circunferri. Anaximenes, & ſupra terram & circum ipſam ſtellas eodem modo verti. Plato & mathematici. Solem, Venerem, & Mercurium æqualibus motibus cieri.

Vnde illuminentur ſtellæ. XVII.

MEtrodorus omnes non erranteis à ſole lumē habere. Heraclytus & Stoici vaporibus è terra aſcendentibus ſtellas ali. Ariſtoteles corpora cœleſtia alimento non indigere, neque enim corrumpi poſſe, ſed eſſe æterna. Plato & Stoici, vt mundum vniuerſum, ſic aſtra quoque ex illis alimentum capere.

De ſtellis quæ dioſcuri vocantur. XVIII.

XEnophanes ſtellas quæ in nauigiorum ſummitatibus viſuntur, nubeculas eſſe ad motum neſcio quem præterfluentes. Metrodorus emicantes ex oculis fulgetras quum pauidi perculſique cernunt.

De ſigni-

De ſignificatione ſiderum, ſiue (vt nonnulli) aſsignatione, & quomodo hyems & æſtas fiant. XIX.

PLato ſignificationes (ita vocant aëris inſignes mutationes) æſtiuasque & hybernas ſub ſtellarum ortus occaſusque fieri, ſolis, lunæ, reliquarumque tum errantium, tum hærentium. Anaximenes propter lunam nihil, ſed propter ſolem modò. Eudoxus, Aratus propter cunctas communiter ſtellas. Hoc enim in his verſibus inquit:

Nanque hæc ſigna Deus per cœlum ſplendida fixit
Sidera diſtinguens, totum prouidit in annum
Tempore quæque ſuo rerum ſtellantia ſigna.

De ſubſtantia ſolis. XX.

ANaximander orbem eſſe dixit octo & viginti partibus terra maiorem, abſidem curriculi rotæ ſimilem habentem, cauam, ignis plenam. Huius quadam ex parte effulgere ignem, ſimiliter atque per tibiæ foramẽ ad nos emiſſum, quem eſſe ſolem. Xenophanes ex igniculis ſolem coagmentatum ex humidis vaporibus collectis, aut nubem vſtulantem. Stoici ignitum, quod intelligentiæ particeps ex mari exiſtens, & permulto igne compactum. Anaxagoras, Democritus, Metrodorus, globum ferri cãdentem, aut ſaxum ignitum. Ariſtoteles globum ex quinto corpore coactum. Philolaus Pythagoreus ſolem vitri modò perlucentem, accipere ab igne cœleſti ſplendorem, acceptumque ad nos tranſmittere, & tanquam percolare, adeò cœleſtem ignem ſoli aſsimilem eſſe, ex quo prodire ſolem & ſimile quid ſpeculi, tertiamque inde à ſpeculo lucem ad

nos per reflectionem diſsipari. Hanc enim nos ſolem vocare,quaſi imaginis imaginem. Empedocles ſoles duos. Horum vnum quidem ignem primariũ, & (vt ita dicam)exemplarem,è regione ſemper reflexi ſimulachri ſui conſtitutum. Hunc autem ſolem qui viſitur, repercuſſum ſimulachrum eſſe eius qui in altero eſt hemiſphærio, aëre ignito illo quidem pleno, ab orbiculata verò illud terra in ſolem cryſtallinum repercuſſum, vnáq; cum ignei illius motu raptum, ad ſummam effulgentiam eſſe ignis terram ambientis. Epicurus glebulentum ſpiſſamẽtum,pumicoſum,exeſos intra meatus ignitum.

De *magnitudine ſolis.* XXI.

ANaximànder ſolem quidem terræ æqualem,circulum verò quo vectatur, & vnde ſpiraculum habet,ſepties & vicies terra maiorem. Anaxagoras multis partibus Peloponneſo maiorem. Heraclitus latitudine pedali. Epicurus omnia prædicta probabilia eſſe dixit,aut etiam tantum eſſe quantulus apparet,maiuſculum minuſculum.

De forma ſolis. XXII.

ANaximenes dilatatilem ad modum lamæ ſolem. Heraclytus ſcaphæ modo leuiter pandum. Stoici conglobatum, vt mundum, vt ſidera. Epicurus prædicta omnia defendi poſſe.

De ſolſtitio & bruma. XXIII.

ANaximenes concretiore aëre,& magis magisque retinente relidi ſidera. Anaxagoras aquilonalis aëris obliſu,quem ſol ipſe protrudens ſpiſſiorem ſenſim obnixioremque facit. Empedocles ſolem à ſphærico vectabulo ſuo arceri reflectisque,

necnon á circulis ſolſtitiali brumalique. Diogenes ſolem quũ ad tropicos peruenerit, occurſante æſtui rigore extingui. Stoici ſolẽ ſubiecti ſibi alimẽti percurrere tractũ, nec vltra progredi, eſſe autem oceanum terráve, cuius expiratibus paſcitur. Plato, Pythagoras, Ariſtoteles propter obliquitatẽ ſigniferi, hoc exiſtimãt fieri per quem ſol tranſuerſus fertur, necnon tropicis latera ſolis vtrinque cingentibus. Hæc autem omnia facilè in ſphæra cernuntur.

De deliquio ſolis. XXIIII.

THales primus ſolem deficere dixit, luna cum ad perpendiculum ſubeunte, vt quæ terroſa natura ſit: hoc autem ſpeculariter cerni ſubdito diſco. Anaximander obſtructo ſolaris in abſide ſpiraculo. Heraclitus ſolem ſcaphæ ſimilem eſſe, quo inuerſo defectum fieri, vt cauum ſurſum verſus euadat, conuexum verò deorſum, ad conſpectumque noſtrum vergat. Xenophanes ſolem extingui, iterumque ad orientem alterum fieri. Hic etiamnum menſtruam ſolis defectionem prodidit, atque abſolutã defectionem, vt noctis dies ſpeciem præbeat. Sunt qui agglomeratas ſub ſole nubes noſtrum fallentes conſpectum, ſolis aſpectum nobis adimere putent. Ariſtarchus ſolem hærentibus ſtellis annumerat, terram verò circum ſolis orbem verſat: itaque eius inclinationibus obumbrari ſolem voluit. Xenophanes complureis eſſe ſoles lunaſque per alios atque alios terrarũ tractus ſegmentaque, & zonas. Quodam igitur tempore incidere ſolem in aliquod terræ ſegmentum hominibus incultum, ſicque tanquam per inane errabundum deliquium

pati ſolem. Idem ſolem in infinitum progredi dixit, videri verò orbiculariter ferri præ immenſa capedine.

De ſubſtantia lunæ. XXV.

ANaximander circulum eſſe decem & nouem partibus terra maiorem, igne veluti ſolis quoque circulum plenum. Sic deficere lunam rotæ cõuerſionibus: ſimilem enim eſſe vehiculari rotæ abſidem cauam habenti. Hanc autem ignis plenam vno tantum ſpiraculo. Xenophanes nubem eſſe cõſtipam. Stoici temperamentum ex igne aëreque. Plato bona ex parte igne conſtare. Anaxagoras, Democritus ignitum conglobamentum campeſtria in ſe colleis conualleisque complectens. Heraclitus terram nebula obuolutam. Pythagoras quoque ignitum lunæ corpus.

De magnitudine lunæ. XXVI.

SToici maiorem terra arbitrantur, quemadmodum & ſolem. Parmenides ſoli æquam, à quo illuminari ipſam.

De forma lunæ. XXVII.

STоici conglobatam eſſe, ſicuti & ſolem. Empedocles diſci ſimilem. Heraclitus ſcaphæ, nonnulli cylindri. Configurari autem eam in ſeptem modos: quum enim æditur lunatam apparere, id eſt, corniculantem, deinde diuiduam, inde conuexam vtrinque, poſtea plenam. Ab hinc verò ceſsim iam euntem deinceps vtrinque conuexam, diuiduam, lunatam fieri, poſtremoque ſub nouilunium intermeſtrem latere. Configurari autem hoc modo aiunt, obũbrante eam vbique terra, tum quadantenus, tum

verò vſquequaque, vtique ſubeuntem è regione con cauitatis terræ.

De illuminatione lunæ. XXVIII.

ANaximander peculiare ipſam lumē habere, etſi rariuſculum. Antiphō proprio lunam fulgore ſplendere, verum ſolis ingruētibus radiis obrutū id hebeſcere. Quippe ita natura cōparato languidum ignem à præualido hebetari, quod æquè in aliis vſuuenire ſtellis. Thales, quique ab eo denominati, lunā à ſole illuſtrari autumant. Heraclitus ſolē atque lunā eodem modo affici, ambas enim ſtellas in ſcapham configuratas eſſe. Illuſtrari autem ipſas ſorbendis ſpiraminibus humidis vt conſpicuæ ſint, ſolem quidem ſplendidius, vt qui in aēre liquidiore vectetur, ad lunam turbidiore, ex quo & fuſciorem eſſe.

De deliquio lunæ. XXIX.

ANaximenes abſidis ore obturato fieri autumat. Beroſus reſtincta eius parte ad nos conuerſa. Heraclitus ſcaphę conuexitate inuerſa. Pythagoreorum quidam luminis repercuſſum obſtructumque poſuere. Illum ab hac noſtra terra, hunc ab antipodum fieri. Recentiores flammæ ſuffectu ſenſim inardeſcentis, quoad ſtatis temporibus plenilunium abſoluat, viciſsimque ad interluuium vſq; tabeſcētia, ſub quo prorſus extingui. Plato, Ariſtoteles, Stoici, Mathematici conſentiunt, menſtruas occultationes cum ſole coëuntem lunam eiusq; ſplendore obrutam præſtrictamque facere. Defectiones verò in vmbram terrę incurrente luna fieri, terræque inter vtrunque ſidus obiectu, aut luna potius obſepta.

Quam præbeat ſpeciem luna, & cur terrea videatur. XXX.

PYthagorei glebaceam propter ea videri lunam, quòd habitetur quomodo & hæc terra noſtra. Sed & prægrandibus animantibus, & plantis amœnioribus: eſſe enim decies & quinquies viribus illas his præſtantiores, nihil excrementitium emittentes. Diem præterea totidem partibus longiorem. Anaxagoras inequalitatem coagmenti ex rigido glebulentoque pro parte concreti: ignem enim & caliginem admixta, indéque lunam adulterinæ lucis ſtellam dictam. Stoici propterea non eſſe inſolutile eius concrementum, quòd multiplici ſubſtantia conſtet.

De intercapedine lunæ quam à ſole diſtat. XXXI.

EMpedocles lunam duplex quàm à terra à ſole interuallum abeſſe. Mathematici vndeuiginti partes à ſole abeſſe lunam, quantum à terra ipſam. Eratoſthenes lunam à terra abeſſe ſeptingenta & octoginta ſtadiorum milia.

De anno vertente, & quantus vniuſcuiuſque errantium magnus ſit annus. XXXII.

ANnus eſt, Saturni quidem annorum ambitus vertentium triginta, Iouis autē duodecim, Martis duorum, ſolis duodeni menſes, totidem Mercurii & Veneris, pariles enim eorum curſus, Lunæ dies triginta. Hic enim perfectus menſis ab luna ad intermenſtruam. Cæterum quidam annum octennium eſſe exiſtimauerunt, nonnulli annos vndeuicenos: ſunt qui vndeſexagenos. Heraclitus ex duodeuicenis annorum millibus conſtare putat. Diogenes ex trecenis quinquagenisquinis ſupra Hera-

cliti annum. Alii ex ſeptenis milibus tricenis ſeptuagenis ſeptenis.

PLVTARCHI CHÆRONEI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM naturalibus. Lib. III.

CIRCVNSCRIPTA in compendium in ſuperioribus libris cœleſtium explicatione, quorum ipſorũ & ſequentium luna confinium eſt, conuertar in hoc demum tertio ad ea quæ Meteora, id eſt ſublimia ſublunariáve dicuntur. Ea autem ſunt quæ à circulo lunæ ad ſitum vſque terræ pertinent, quam ipſám in ſphæræ comprehenſione centri vicem obtinere putant. Hinc autem exordiar.

De lacteo circulo. 1.

CIrculus eſt nubeculaceus, in aëre quidem aſsiduè viſitatus, appellatur autem lacteus propter candicantiam. Pythagoreorum quidam ſtellæ eſſe afflagrantiam à ſua ſede deciduæ. Hanc autem qua peruolitauit tractum circulariter peruſsiſſe, quo tempore aurigante Phaëtonte cœlum conflagraſſe dicitur. Quidã ſolem iam inde ab initio illac inter feciſſe. Sunt qui ſpeculare eſſe viſum putent, ſole fulgores in cœlum referiente. Quod & in arcu cœleſti & in nubibus contingit. Metrodorus ſolis tranſmeatu fieri, eſſe enim hunc ſolarem circulum. Parmenides ſpiſsi rariq́ue mixturam lacteum reddere colorem. Anaxagoras terræ vm-

bram hac cœli parte conſiſtere, quum ſol terras ſubiens cœlum vſquequaque illuſtrare non poteſt. Democritus ſtellarum collucentiam multarum, paruarum, contiguarumque inter ſe colluſtrantium propter adſtipationem. Ariſtoteles aridæ exhalationis flammigantiam permultæ & continuæ. Quo eodem modo crinitum ignem fieri, id eſt, cometen. Hæc enim ambo ſub æthera infraque errantes fiũt. Poſsidonius ignis coagmentationem, ſidere quidem rariorem, ſplendore verò denſiorem.

De crinitis & emicantibus, & trabibus, & alijs id genus. II.

PPythagoreorũ quidã crinitẽ dixerũt ſtellam eſſe ex earum numero quæ in cœlo comparẽt neutiquam aſsiduè, ſed quæ ſtatis temporibus ambitu certo peracto exoriri denuo ſolent. Alii obtutus noſtri repercuſſum ad ſolem, ſpecularibus ſimillime ſpeciebus. Anaxagoras Democritusq; duarum aut plurium ſtellarum coitũ inuicẽ ſe illuſtrantiũ. Ariſtoteles ignitam ſiccę exhalationis concretionẽ. Strato ſideris lumen dẽſa nube obtentum, quo modo & in facibus fit. Heraclitus Ponticus præaltam nubem putat ab lumine ſupero illuſtratã. Hic cauſam affert progeniæ, id eſt, barbatæ, areæque, & trabis, & colũnæ, & huiuſmodi, quo modo ſanè & omnes Peripatetici. Hæc enim propter nubis configurationes fieri. Epigines ſpiritum terreni quid habentem ſublimè ferri, inibique igneſcere. Boëthus liquatum aërem huiuſmodi ſpeciem præbere. Diogenes crinitas ſtellas reuera eſſe. Anaxagoras micantes, quæ dicuntur ab æthere ſcintillarum inſtar dela-

bi, ideoque continuò extingui. Metrodorus ſolem violentius in nubes ingerentẽ ſcintillare. Xenophanes hoc genus omnia ignitarum glomeramenta nubium aut vibramenta eſſe.

De tonitribus, fulguribus, fulminibus, turbinibus & vorticibus. III.

ANaximander à flatu hæc fieri omnia. Quum enim obducta nube craſſa violentius enixus, naturæ ſubtilitate atq; leuitate erumpit, ruptura quidem ſonitum, diſtractio vero effulgentiam propter nigricantiam nubis efficit. Metrodorus: Quum in nubem ſpiſsitudine concretam adigitur flatus, fractura quidem fragorem efficit, hiatu vero, ſciſſuraque diffulget Quod ſi pernici impetu à ſole feruorem rapuerit, fulmen intorquet, languidum verò fulmen in turbinem vertit. Anaxagoras: Quum ęſtus in rigorem impegerit, id eſt, æetherea pars in aerem, ſonitu quidem tonitrum, nigricantis autem nubis colore fulgetram efficit. Porrò idem multitudine magnitudinéque luminis colligit fulmen, corpulentiore verò igne conficit vorticem, vt nubilo turbinem. Stoici tonitru nubium colluſionem, fulgur accenſionem ex earum attritu, fulmen vegetiorem effulgentiam, vt turbinem languidiorem. Ariſtoteles ex arida etiamnum vaporatione hæc fieri, quæ ipſa cum in vuidam incidit, exitumque eluctata eſt, attritu quidem atque effractura tonitrui fragorem ædit, aridi autem calefactione fulgetram, turbines verò ac vortices materię redundantia, quam vterque ſecũ arripit, feruidiorem quidem turbo, craſsiorem verò vortex.

De nubibus,pluuiis,niuibus,grandinibus. IIII.

ANaximander nubes quidem fieri craſſeſcente quammaxime aere,vel potius eo coactoimbres exprimi,niuem autem quum aqua delapſando glaciatur,grandinem vero quum quid madido ſpiritui obducitur. Metrodorus aquoſo vaporis ſubductu concreſcere nubes.Epicurus ab expirationibus:cō-uolui autem grandinem ac pluuiam longo præcipitio compactibilem.

De arcu cœleſti. V.

AFfectionum quę ſublimè fiunt, partim per ſubſtantiam fiunt,vt imber,vt grando, partim per ſpeciem nullam ſuam habentes ſubſtantiam,vt ecce tibi nauigantibus nobis continens cieri videtur.Per huiuſmodi nimirum ſpeciem exiſtit arcus cœleſtis. Plato à Thaumante genus eum ducere mortales rei miraculo adductos finxiſſe, adludente videlicet ad nominis originem fabula.Vnde Homerus: Purpuream,veluti mortalibus explicat Irim.Quocirca fabulantur quidam taurino illam capite ſorbere flumina.At vero quonam modo fiat quæritur. Videre igitur nos cōſtat per lineas aut rectas,aut flexas,aut denique refractas: lineas inquam, incertas cogitatione perſpectiles,& corporis expertes. Ac per rectas quidem ea quæ in aere ſunt videmus, aut quæ poſt gemmas perlucentes, aut cornu perſpicuum, hæc enim ſubtiliſsima natura conſtant.Flecti autem lineas in aqua cernimus, flectitur enim viſus propter aquæ materiam dēſiorem,quæ cauſa eſt cur in mari flexos procul remos videamus. Tertio modo refracta videmus,cuiuſmodi ſpecularia ſunt.Huius

generis cœleſtis arcus affectio. Siquidem animaduertere oportet, vuidam exhalationem in nubem verti, ſubindeque in exiguas ſenſim ſtirias rotantes. Proinde in occiduales vergente ſole partes, neceſſe eſt arcum totum ex aduerſo ſoli viſitari, quandoquidem viſus ſtiriis offenſis refringitur, ex quo fit arcus. Sunt autem ſtillæ non figuræ forma, ſed coloris, éſtque primus eius color rutilus, ſecundus purpuriſſeus ac purpureus, cœruleuſque tertius ac viridis. Videamus igitur ne rutilus propterea ſit, quòd claritas ſolis ingruens, ſimulque ſyncerus ſolis ſplẽdor refractus, rubentẽ efficiant puniceumq; colorem. Secunda pars eius turbidior propter ſtellas, ſplendoreque dilutior, propterea purpuriſſea, quod hoc rubentis remiſsio ſit. Turbidus item ille irroranſque color in viridem tandem deſinit. Hoc re ipſa ſic probare licet. Si quis enim ſoli aduerſus aquam ore ſumat, & ita inſputet, vt ſtiricidia repercuſſum in ſolem habeant, actutum comperit cœleſtis arcus imaginem factam, hocque lippientibus contingere ſolet, cum in lucernam intuentur. Anaximenes arcum fieri autumat radios ſole ſuos in nubem eiaculante denſam, craſſam, atramque, cogi enim eos ſuper eam nubem quam penitus dirimere non valeant. Anaxagoras ſolis irradiationem denſa nube repercuti, ex quo exiſtere arcum, nunquam nõ aduerſum illum ſideri ſpeculariter ipſum afformãti. Itidemque cauſatur idem in geminatis ſolibus qui circa Pontum exiſtere ſolent. Metrodorus: Cum trans nubem ſol perſplenduerit, nubem quidem cœruleam reddit, ſplendorem vero rutilat.

De virgulis. VI.

AFfectiones quæ in virgulis & geminis ſolibus exiſtunt, partim per ſubſtantiam, partim per ſpeciem fiunt. Quippe quum nubes quidem cernantur, colore vero non proprio, ſed alieno, cuius ſpeciem præferunt. In his autem omnibus quæ per naturam affectiones exiſtunt, quæq́ue per acceſsionẽ, iuxtà contingunt.

De ventis. VII.

ANaximander, ventum aerem fluidum, ſubtiliſsimis eius humidiſq́ue partibus à ſole citatis aut illiquefactis. Stoici omnem flatum aerem eſſe fluxum, pro locorum autem varietate appellationes inde ædi. Veluti à caligine & occaſu Zephyrus, id eſt, Fauonius dicitur, ab exortu & ſole Subſolanus. At qui à ſeptentrionibus flat, Aquilo, & qui ab humentibus locis, Aphricus. Metrodorus humido expiramento à ſole efferuefacto flatus impetum cieri. Statos vero anniuerſarioſq́ue aquilones craſſeſcẽte ad ſeptentriones aere exiſtere, cum ſole nimirum collapſanti iam à ſolſtitio retrogrado.

De hyeme & æſtate. VIII.

EMpedocles & Stoici hyemem quidem fieri aere præualente, ſuàque denſitate ſurſum verſus enitente, contrà æſtatem igne aerem deorſum protrudente. Circunſcriptis à nobis ſuperis, terreſtria quoque mente peragranda.

De terra, & quæ eius eſſentia, quantáque. IX.

THales, & qui eum ſecuti ſunt, vnam eſſe terram. Occetes Pythagoreus duas, hanc & antipodum, quam Antichthona vocant. Stoici hanc vnam finitã.

Xenophanes inferna ex parte in infinibilem altitudinem radices egiſſe, igne autem & aere concretã. Metrodorus terram ſedimentum fecemque aquæ, ſolem vero aeris.

De figura terræ. X.

THales, & Stoici, eorumque ſtudioſi globoſam terram. Anaximander columnarem. Anaximenes menſæ ſimilem. Leucippus tympani. Democritus latitudine diſco aſsimilem, in medio autẽ cauam.

De ſitu terræ. XI.

THaletis æmuli terram mediam. Xenophanes primam in infinitum fibratam. Philolaus Pythagoreus ignem medium, quippe vniuerſi focum. Secundam antichthonem, id eſt, antipodum terram. Tertiam quã incolimus, cum antichthoni è regione ſitam, tum circum eam verſatilem: quæ cauſa eſt, vt qui illam habitant, à nobis non videantur. Parmenides primus habitabileis tractus præfiniuit citra duos circulos, ſolſtitialem brumalémque.

De inclinatione terræ. XII.

LEucippus procubuiſſe terram meridiem verſus propter illarum partium ſolutilem raritudinẽ, nimirum aquilonaribus partibus quòd frigoribus obriguerint congelatis: auſtrinis contrà æſtu fatiſcentibus. Democritus meridianam vniuerſi partem infirmiorem eſſe, ex quo augeſcentem terram illa parte cernuam procidiſſe. Aquilonares enim partes intemperie, auſtrinas contra temperie præditas. Idcirco non ab re terram illa degrauatam parte, qua & frugibus exuberat & auctu.

De motione terræ. XIII.

CAeteri terram manere. Philolaus verò Pythagoreus circum ignem verti obliquo in circulo ſimiliter ſoli & lunæ. Heraclides Ponticus, Ecphā tus Pythagoreus cient quidem terram, verum haud quaquam promouenter; rotæ vero inſtar cardine ſuo nixam, ab occaſu ad exortum circa eum volui. Democritus iam inde à principio multiuagā fuiſſe, tum quod parua, tum quod leuis eſſet, procedente vero tempore addenſatam, ſua præ mole libratam conſtitiſſe.

De dimenſione terræ, quótque eius circuli. XIIII.

PYthagoras terram proportione extremi ambientis in quinque zonas diſtributam, Septentrionalem, Solſtitialem, Hyemalem, Aequinoctialem, Auſtralem. Media qua dimetitur terram, propter hoc torrida dicta. Hæc autem tanquam habitaculū eſt quæ æſtiuæ hybernæq; media eſt, inter vtranq; temperata.

De terræ motibus. XV.

THales ac Democritus terræ motuum cauſam aquæ aſsignant. Stoici vero hoc modo dicunt: Terrę motus humor eſt in terra in aerē diſsipatus & erumpens. Anaximenes ariditatem raritudinémque terræ in cauſa eſſe terræ motuum, quarum illā generare æſtus, hanc vero imbres continuos. Anaxagoras aera terram ſubeuntem, rurſuſq; calloſam eius ſuperficiem offenſantem, nec erumpere valentem, tremule qua arcetur quatere. Ariſtoteles propter frigoris circunobſiſtentiam ſuperne ipſam infernéq; ambientis. Calor enim vtpote leuis ſurſum ſemper

euadere geſtit, ex quo arida euaporatio diſcluſa & intercepta terræ rimas diſcuneare luctans, intuſq; fluctuans, terram hunc in modum concutit. Metrodorus nullum corpus accommodato ſibi loco moueri, niſi quis impulerit aut actu detraxerit. Quamobrem nec terram vt è natura ſua poſitam moueri, quædam vero eius loca migrare in alia. Parmenides, Democritus, terram tantundem vndique cœlo diſtā tem in æquilibrio manere, nullo ipſam momento quo magis huc atque illuc vergat pellente, ea propter vibrare modò, non etiam moueri. Anaximenes terram propterea moueri, quód eius latitudo inuectetur aëre. Sunt qui terram dicant innare aquæ plateni in modum aſſamentorumve, quæ cauſa eſt vt moueatur. Plato motus omneis ſex in modos tribui, ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſinorſum, vltro denique, & citro. At nullo eorum terram moueri poſſe, quippe in infimo vndique ſitam. Ita hac de cauſa im motā manere, vt nulla prorſus in parte prægrauās quid habentem, quô magis illorſum propendeat. At vero locos quoſdam eius præ raritate quati. Epicurus non abhorrere à vero pulſari ipſam, & veluti ſuccuſſam motari ſubiecto illi aere craſſo & vuido. Conſentaneum etiam eſſe rimulenti eius imis partibus ſubeunte flatu, in cuniculoſaſque cauernas eius inſinuante ipſam contremeſcere.

De mari, vnde conſtet, & cur amarulentum. XVI.

ANaximander mare primariæ humiditatis reliquias eſſe, cuius ignem pluſculā aſsicaſſe partem, reliquam autem feruoris vi in alienum degeneraſſe ſaporem. Anaxagoras: Principio, inquit,

humore ſtagnante ſolis circunflexu obuſto, ſicque pingui euaporato, reliquum in ſalſuginem amarulentiamque ſubſedit. Empedocles peruſtæ terræ ſudorem elutis per ſumma terris amaruiſſe. Antiphon ſudorem æſtus ex quo reſiduus humor amare factus, efferueſcendoque in ſalſilaginem incoctus eſt, vt in omni ſudore accidere ſolet. Metrodorus mare per terras excolatum terrenum lentorem reſipuiſſe, perinde atque ſolent quę per cinerem diffunduntur. Platonici quantũ elementaris aquæ rigoris vi ex aere concretum eſt, dulce euaſiſſe, quantum vero à terra obuſtulata conflagranteque ſuffitum eſt, ſalſum.

Quomodo reciprocationes maris & æſtus fiant. XVII.

ARiſtoteles, Heraclitus, à ſole ea fieri autumant, pleroſque enim illum flatus ſua ſecum circunflectere vertigine, quibus ingruentibus Atlanticũq; mare protrudentibus, ipſum extumeſcere, æſtumq; efficere, quibus tandem ſopitis ſeſe æſtum colligentem ceſsim ire, idque eſſe reciprocationem. Pytheas Maſsilienſis maris aceeſſus lunæ incremento fieri, decremento autem receſſus. Plato in elationem quandam cauſam confert, aquas enim cuiuſdam ſpecus hiatu ſuſtolli & late effluere, ſubindéque eodem refluere, ex quo vndabunda maria iactari. Timæus flumina cauſatur per Celtarum monteis Atlanticum irrumpentia: Protrudẽdo enim impetu ſuo mari æſtũ ciere. Contraque remiſſo, mare retro denuo agere, æſtumque refluum facere. Seleucus mathematicus mouẽs ipſe quoque terram, circum-
actui

actui motuíque eius occurſare lunæ vertiginem dicit, quo impetu colligente ſe inter hęc duo corpora flatu, & in Atlanticum irruente, probabili ratione conturbari mare.

De Area. XVIII.

ENimuero area hunc in modum conficitur. Quũ inter lunam aliúdve ſidus viſumq́ue noſtrum craſſus aer nebuloſuſq́ue interuenit, ab illo viſus noſter confeſtim reflectitur, laxiuſq́ue circunfunditur, quo deinde in ſyderis orbem incurrente duntaxat ſecundum conferentiam, continuò circulus videtur circa ſidus exiſtere. Huiuſmodi autem viſitatus circulus area propterea dicitur, quoniam illic aſsidue eſt area: eſſe enim ibi huiuſmodi ſimulachrũ videtur, quo nuper viſus craſsior inciderat.

PLVTARCHI CHÆRONEI
De placitis decretíſque Philoſophorum naturalibus, *Lib.* IIII.

PERLVSTRATIS mundi partibus pergam iam inde ad ea quæ ſingulatim explicantur.

De Nili exuperantia. I.

THales Aquilones anniuerſarios aduerſos Aegypto flanteis, Nili exuperantiam attollere, vtiq; emiſſariis eius turgefaciendo mari obſtructis. Euthymenes Maſsiliẽſis oceano & exteriore mari ſuapte natura dulci Nilum expleri. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus æſtate quidem liquefactis, hyeme verò vigentibus. Democritus ad ſeptentrionem ſoluta diffuſaq́ue ſub ſolſtitium niue, nubila ex vaporibus

cogi: quibus à ſtatis Aquilonibus in meridiem Aegyptumq́ue propulſis, citatiſsimos imbres fundi, quibus ſtagna redundent, ipſeq́ue amnis Nilus. Herodotus illum ex ſuis tandundem frontibus hyeme æſtateq́; inuehere, hyemeq́ue tamen minorē videri. Cuius cauſam in ſole eſſe, quippe qui illo tempore anni proxime Aegyptum accedat, eiuſq́ue fluenta ſorbeat. Ephorus hiſtoriæ ſcriptor Aegyptum prodidit æſtate totá laxari, & veluti vim vndarū exudare: ſuggerere etiamnū illi Arabiam & Libyen ſoluto earum arenoſoq́ue ſolo. Eudoxus Aegyptiorum ſacerdotes huius cauſā impluuias referre aquas tradit, anniq́ue temporum circunobſiſtentiam, id eſt antiperiſtaſim. Etenim quum nobis eſt æſtas, qui ſub ſolſtitiali circulo agimus, tunc illis hyems eſt, qui ſub brumali ad perpendiculum incolunt: propterea Nili aqua alueos ſuperans expatiatur per Aegyptum.

De anima. 11.

THales primus animam cenſuit naturam eſſe irrequietam, vel ſuapte vi citabilem. Pythagoras numerum, ſeipſum cientem. Numerum autem pro mente accipit. Plato ſubſtantiam intellectilem, per ſeſe agitabilem, ad numerum ſe mouentem harmonice emodulatum. Ariſtoteles entelechian primam corporis, naturalis potentia inſtrumenti vitam habentis. Entelechian autem, id eſt verbum ex verbo, perfectihabiam, pro efficientia intelligere oportet. Dicæarchus elemētorum quatuor harmoniam. Aſclepiades medicus ſenſuum coexercitamentum.

An corpus anima, & quæ eius eſſentia. III.

HI omnes prædicti corporis expertem animam ponũt, ſuapte ipſam natura citabilem dicẽtes, ſubſtantiamq́ue intelligibilem, naturalis inſuper inſtrumentarii actum perpetuum vitam habentis. Anaxagorei aëris eſſe inſtar dixerunt, corpuſq́ue. Stoici feruidum ſpiritum. Democritus ignitũ quoddam ex naturis concretum mente perceptis, globoſas iis quidem ideas habentibus, igneam autem potentiã, idque corpus eſſe. Epicurus temperamentũ ex quatuor, ex quali igneo, ex quali æreo, ex quali ſpirabili, ex quarto quodã innominato, quod ipſum ſenſile eſt. Heraclitus animã mũdi expirationem eorũ quæ in eo ſunt humidorũ, animantium verò animum ſimul ab extraria expiratione, ſimul ab ea quę intra eas fit congenitam eſſe.

De partibus animæ. IIII.

PYthagoras, Plato, ſumma quidem ratione animã bipertitam, hinc enim rationem, illuc ſtare irrationalitatem, accuratiore vero & exquiſitiore, tripertitam. Irrationalem enim partem in iracundam aiunt cupidamq́ue dimenſilem. Stoici octo ex partibus conſtare dicunt animam, quinque quidem ſenſibilibus, viſitatrice, auditrice, odoratrice, guſtatrice, tactrice, ſexta verò locutrice, ſeptima proſeminatrice. Octaua deniq; principe ipſa, à qua ipſa prædictæ omnes per accommodata ſibi inſtrumenta inſtruuntur, octonis polypi ſimillimæ brachiis. Democritus ac Epicurus bipertitam animam, & rationem quidem habentem, in pectore ſitã, irrationabilitatem verò ſparſam per totius compaginẽ

corporis. Democritus, Omnia, inquit, corpora cuiuſdam modi animæ participantia ſunt. Vel mortua enim, inquit, perſpicimus ea coloris cuiuſdam participia eſſe pluſculo iam difflato.

Quid animæ principatus, & qua in parte. V.

PLato, Democritus, in toto capite. Strato in ſuperciliorum interſtitio. Eraſiſtratus circa membranam cerebri, quam epicranidem vocat, quaſi dicas procaluium. Herophilus in ventriculo cerebri, qui idem baſis eius eſt. Parmenides, Epicurus, in toto pectore. Stoici ad vnum, toto in corde, vel in cordi obuerſante ſpiritu. Diogenes in arteriaco cordis vẽtriculo, qui animalis, id eſt, ſpirabilis eſt. Empedocles in ſanguinis concretione. Sunt qui in ceruice cordis: non deſunt qui in inuolucro cordis, nonnulli in præcordiis. Recentiorũm quidam peruadere à capite ad præcordia. Pythagoras viuificam vim circa cor, rationatiuam autẽ & intellectiuam circa caput eſſe.

De motu animæ. VI.

PLato nunquam non mouentem animam, mentẽ autem immotam duntaxat tranſgreſsibili motu. Ariſtoteles immobilem animam motione omni primigenia, accidentariæ vero non exortem, quemadmodum ſpecies corporum.

De immortalitate animæ. VII.

PYthagoras, Plato, animã mortalitatis immunem: exeuntem enim in animam vniuerſi ad ſui generis naturas ſubuolare. Stoici animam corpore exeũtem ſi inualidior ſit, vna cum concrementis ſubſiſtere, cuiuſmodi eſſe imperitorum animas: Sin ſtre-

nua ſit,quales ſunt ſapientum, ad flagrantes vſque naturas euadere.Democritus, Epicurus mortalem, vnaque cum corpore emorientem Pythagoras, Platoque,rationis quidem compotem partem, non interituram:Animam enim tametſi Deus non ſit, opus certè æterni Dei eſſe,rationis autem exortem partem,interituram.

De ſenſibus ſenſibilibúſque. VIII.

STtoici ſenſum hoc modo definiunt. Senſus eſt apprehenſio ſenſorii vel comprehenſio.Senſus autē multifariam dicitur,& habitus enim,& potentia,& actus imaginatioque comprehenſiua per ſenſorium fiunt,ipſæque inſuper octauus principatus,à quo cętera omnia conſtituuntur. Rurſus ſenſus dicuntur ſpiritus intelligentiæ compotes ab ipſo principatu ad inſtrumentarias partes ſtationes agentes.Epicurus, pars eſt,inquit,ſenſoria ſenſus, quæ eadem facultas eſt,ſenſumque ipſum,quod eſt ſenſus effectū: vt bifariam ab eo ſenſus dicatur,ſenſus quidem facultas ipſa,ſenſibile autem effectum. Plato ſenſum exiſtimat animæ & corporis communionem ad externa ſpectantem:vis enim eſt animæ, inſtrumentū vero corporis, ambo autem apprehendentia ſunt eorum quæ extrinſecus educuntur. Leucippus, Democritus,ſenſum & intelligētiam ſimulachris rerū fieri extrinſecus occurrentibus, nulliquе ſenſum contingere,cui non huiuſmodi imago occurrerit.

Verinécne ſint ſenſus,& viſa,id eſt, phantaſiæ. IX.

STtoici ſenſus quidem veros,viſorum autem quædam vera,quædam vero vana. Epicurus omnem

ſenſum], omneque viſum verum: opinionum autē partim veras, partim vero falſas. Enimuero ſenſus vno modo fallitur, quod eſt in mēte explorabilibus: viſum vero duobus. Senſilium enim ſimul viſum eſt & intellectilium. Empedocles & Heraclides ſingulos ſenſus propter accommodatos meatuum commenſus fieri vnoquoque ſenſilium congruēter ſingulis hærente.

Quot ſint ſenſus. X.

SToici ſpeciales quinque ſenſus, viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum. Ariſtoteles ſextum quidem non ponit, verum communem ſenſum, compoſitarum ſpecierum exiſtimatorem, ad quem ſenſus omnes ſimplices ſua quiſque viſa referunt, in quo ipſo tranſitus ab vno ad alterum veluti figuræ aut motus ſpectatur. Democritus plures obuerſari ſenſus animantibus rationis compotibus, diiſque, & ſapientibus.

Quonam modo fiat ſenſus & prænotio ſeu anticipatio, & rationis habitus. XI.

SToici cum homo natus eſt, inquiunt, principem habet animæ partem, vicem implētem membranæ ſcriptoriæ. Etenim in ea ſingulas notiones adnotat, & tanquam literis mandat. Primum adnotandi genus eſt quod per ſenſus fit. Qui enim cuiuſuis rei ſenſum apprehenderunt, verbi gratia, candidi, abeunte confeſtim eo memoriam eius habent. Vbi autem eiuſdem generis complures factæ ſunt memoriæ, tum vſum habere dicunt. Vſus enim & experimentum multitudo eſt eiuſdem generis ſenſuum. At vero notionum naturales quidem prædictis mo-

dis fiunt,citraque vllum artis adminiculum, alteræ autem iam diſciplina curaque adhibitus. Cæterum hæ notiones modo vocantur, illæ vero prænotiones quoque. Proinde ratio,à qua rationales nuncupamur,ex pr̨enotionibus conſummari dicitur per primum ſeptenarium. Porro conceptus mentis viſum eſt cognitionis animalis rationabilis: nam viſum quum animæ appellitur rationabili, tum demum ſenſum vocatur, à mente nomen Græcè denominatum.Proinde cæteris omnino animantibus huiuſmodi viſa non accidunt,cuiuſmodi certe diis nobiſque adeò accidunt,illaque viſa tantum ſunt,non etiam ſenſa. Quæ verò nobis accidunt,genere quidē viſa ſunt,ſpecie autem ſenſa.Perinde atque ſtateres & denarii, ipſi quidē per ſe denarii, & ſtateres ſunt: quòd ſi in nauigii mercedem dentur, tum prætérquam quòd denarii ſunt,portoria etiam fiunt.

Quid interſit inter phantaſiam, id eſt viſum,& phantaſton, id eſt viſi efficiens, phantaſticónque,& phantaſma, id eſt, adulterinum & inane viſum. XII.

CHryſippus differre inter ſe quatuor hæc.Phātaſia quidem igitur affectio eſt in anima facta, quæ ſui quoque efficiens præfert:veluti cum oculis perſpicimus album, affectio eſt in anima per viſum facta, huicque affectioni dicere poſſumus ſubeſſe album quod ciet, perindéque erit ſi per tactum aut odoratum huiuſmodi affectio fiat. Dicta eſt igitur Græcè phantaſia à lumine: vt enim lumen & ea quæ colluſtrat demonſtrat:ita phantaſia ipſa ſe demonſtrat,& ſui quoque conficiens. Phantaſton eſt

phantaſiæ efficiens,vt album,vt frigidum, & omnino quicquid animam citare poteſt,id eſt, phantaſtô. Phantaſticon inanis eſt attractus:affectus,inquam,in anima à nullo phantaſto factus, veluti accidit in vmbratilem pugnam exercentibus,manuſque inaniter intentantibus. Proinde viſo ſubiacet viſi quiddam conficiens,inani autem viſo non item.At phantaſma eſt ad quod rapimur phantaſtico & inani attractu, cuiuſmodi in mente captis furoréque percitis fiũt. Itaque tragicus Oreſtes quum inquit, ô mater ſupplex oro te,ne incute mihi ſanguinarias coruſcaſq; pupillas,ipſæ enim ipſæ propter aſsiliunt me. Dicit hæc quidem ille vt furibundus, nihil vero videt, etſi videre videtur. Propter quod ad illum Electra ita,inquit: Sta miſerande tuis immote in ſtragulis, cernis horum nihil quæ coram cernere reris: Quemadmodum & apud Homerum Theoclymenus vates.

De viſu,& quomodo videamus. XIII.

DEmocritus, Epicurus per imaginum inſertus viſualem arbitrantur potentiam accidere, radioſque quoſdam ab oculis exertos ſimul atq; ſubiectæ rei inſtiterint,rurſuſque in eoſdem redire inſertarique.Empedocles imaginibus radios immiſcuit, idque coniunctũm imaginis radios vocauit. Hipparchus autumat ab vtroque oculo ad corporum lineamenta exporrectos,perinde atque manuũ admotu corpora ſumma pertrectante, apprehenſionem eorum ad viſualem vim referre.Plato per corradiantiam viſum fieri exiſtimat, lumine ab oculis quidem exerto ad aliquantũ interualli per cognatũ

ſibi aërem effluente, à corporibus verò illato occurſante illi, aëremque intermedium diffuſu amolituque facilem cum viſuali igne intendente: hæc enim dicitur corradiantia Platonica.

De ſpeciebus in ſpeculis æditis. XIIII.

EMpedocles per effluuia fieri cenſet in ſpeculi ſuperficie coëuntia, abſolui autem ab igne ex ſpeculo excreto, prætentumque ſpeculo aërem in quem profluuia coguntur ſecum transferente. Democritus, Epicurus ſpeculares ſpecies ædi per imaginum ſubſiſtentias à nobis prodeuntium, ſuper ſpeculum verò conſertarum, reliſuque circumactarū. Pythagorici per viſus refractionem. Ferri enim viſum veluti in æs intentum. Simulac autem in ſpiſſitudinem eius ac terſitudinē ad actus ſit, redire ipſum in ſeſe perinde ac ſi manus porrecta retro humerum verſus reuocetur. Poſſumus etiam his capitibus vti, vbi ſuprà de videndi ratione quærebamus.

An viſibiles tenebræ. XV.

STοici viſibiles tenebras eſſe. Ex viſu enim ſplendoris quid illis obduci, ac ne interim quidē falli viſum, nam reuera videt quòd tenebræ ſunt. Porrò tenebræ cogunt aggregantque viſum, proptereaque hebetant, contraque lumen diſgregat ac deducit viſum noſtrum ad res vſque viſui obiectas per aërem intermedium, eapropter non cernere nos in tenebris, verū tenebras modo ipſas cernere. Chryſippus intermedii aëris contentione cernere nos exiſtimat. Lancinari enim aërē à ſpiritu viſuali, qui ab animæ principatu ad vſque pupillam pertingit, qui ipſe quum in obiectum aëra incurrerit, intendit cū

turbinaliter,ſi modò ſui generis nactus aëra ſit. Prodeunt autem ignei ex oculis radii, haudquaquã atri caliginoſive, propter quod viſibiles tenebras eſſe.

De auditu. XVI.

EMpedocles auditum fieri ſpiritus alliſu in clauiculatam aurium partem introrſus adnexam, quam tintinabuli vicem præbere dicit, vtpote celſo loco ſitam pulſuique obuiam. Alcmæon audire nos inani inteſtinaque aurium parte, hocque eſſe quod ſpiritu irrumpente perſonet: omnia nanque vacua ſonitum ædere ſolere. Diogenes interno capitis aëre à voce pulſato citatoque. Plato Platonicique feriri inteſtinum capitis aërem, ad principatumque repercuti, ſicque auditus ſenſum exiſtere.

De odoratu. XVII.

ALcmæon principãtum in cerebro eſſe: hoc igitur nos odorari, reſpirationibus ad ſeſe odores euocanti. Empedocles cum pulmonum reſpirationibus odorem coinſertari. Quum igitur graueſcit reſpiratio, propter aſperitatem nos nõ ſentire, vt in iis videre eſt, qui grauedine infeſtantur.

De guſtatu. XVIII.

ALcmæon humore teporéq;, atqueadeo mollitie linguę internoci ſapores. Diogenes propter fungoſitatẽ mollitiem'q; linguę, propterq; cõmiſſas illi corporis venas perfundi ſapores ad ſenſum elicitos animæ'q; principatũ, nõ aliter atq; à ſpõgia exuctos.

De voce. XIX.

PLato vocem definit ſpiritum per os à mente ductum, aëremque ictum per aures ac cerebrum, & ſanguinem ad animam vſque traiectum. Di

citur autem abuſiue vox de brutis & inanimis,& eſt crepitus. Vox autem proprie dicitur articulata,quę eſt ex eo Græcè phone dicta, quòd mente concepta illuminet. Epicurus vocem emiſſum eſſe à loquentibus profluuium ſonantibusque & ſtrepentibus. Id autem profluuium in conformiafragmententa.Conformia verò dici tertia teretibus,& ſcalena,id eſt imparium inter ſe laterū triangula,ſcalenis,& triāgula ſui generis figuris.His fragmētis in aureis incidentibus vocis ſenſum confici.Manifeſtè verò hoc declarari in vtribus effluētibus,fullonibusq; in veſtes inſputantibus. Democritus quoque aërem in corpora vniformia frangi,vnaque cum fragmentis vocis conuolui. Etenim monedulæ monedula aſsidet, vt eſt adagio vulgatum, atque ſolet ſimilem ſimili Deus addere ſemper,vt in littoribus ſimiles ſcrupi iiſdē in locis viſuntur, alibi globoſi, teretes alibi, & in cribrantium incerniculis vniformia coeūnt in vnū legumina,ita vt ſeorſum fabæ ſint,& ſeorſum cicera. Poſſet autem his obiici: at enim quonam modo paucula ſpiritus fragmenta numeroſum ſpectaculi conſeſſum explere poſſunt? Enimuero Stoici negant aërem ex fruſtrulis conſtare, continentemque illum & perpetuum dicunt,nihil vacui prorſus habentem. Simulatque autem ſpiritu pulſetur,vndabundum ferri orbibus rectis in infinitum,quoad obiectum aërem impleuerit, haud ſecus atque in piſcinam lapide miſſo,quanquam ipſa orbiculariter mouetur, aër verò globoſe. Anaxagoras vocem ædi duriuſculum aërem offenſante ſpiritu, à quo reliſum illum ad aureis perferri, quo eodem modo

humore ſtagnante ſolis circunflexu obuſto, ſicque pingui euaporato, reliquum in ſalſuginem amarulentiamque ſubſedit. Empedocles peruſtæ terræ ſudorem elutis per ſumma terris amaruiſſe. Antiphon ſudorem æſtus ex quo reſiduus humor amare factus, efferueſcendoque in ſalſilaginem incoctus eſt, vt in omni ſudore accidere ſolet. Metrodorus mare per terras excolatum terrenum lentorem reſipuiſſe, perinde atque ſolent quę per cinerem diffunduntur. Platonici quantũ elementaris aquæ rigoris vi ex aere concretum eſt, dulce euaſiſſe, quantum vero à terra obuſtulata conflagranteque ſuffitum eſt, ſalſum.

Quomodo reciprocationes maris & æſtus fiant. XVII.

ARiſtoteles, Heraclitus, à ſole ea fieri autumant, pleroſque enim illum flatus ſua ſecum circunflectere vertigine, quibus ingruentibus Atlanticũq; mare protrudentibus, ipſum extumeſcere, æſtumq; efficere, quibus tandem ſopitis ſeſe æſtum colligentem ceſsim ire, idque eſſe reciprocationem. Pytheas Maſsilienſis maris acceſſus lunæ incremento fieri, decremento autem receſſus. Plato in elationem quandam cauſam confert, aquas enim cuiuſdam ſpecus hiatu ſuſtolli & late effluere, ſubindéque eodem refluere, ex quo vndabunda maria iactari. Timæus flumina cauſatur per Celtarum monteis Atlanticum irrumpentia: Protrudẽdo enim impetu ſuo mari æſtũ ciere. Contraque remiſſo, mare retro denuo agere, æſtumque refluum facere. Seleucus mathematicus mouẽs ipſe quoque terram, circumactui

actui motuique eius occurſare lunæ vertiginem dicit, quo impetu colligente ſe inter hęc duo corpora flatu, & in Atlanticum irruente, probabili ratione conturbari mare.

De Area. XVIII.

ENimuero area hunc in modum conficitur. Quũ inter lunam aliúdve ſidus viſumq́ue noſtrum craſſus aer nebuloſuſq́ue interuenit, ab illo viſus noſter confeſtim reflectitur, laxiuſq́ue circunfunditur, quo deinde in ſyderis orbem incurrente duntaxat ſecundum conferentiam, continuò circulus videtur circa ſidus exiſtere. Huiuſmodi autem viſitatus circulus area propterea dicitur, quoniam illic aſsidue eſt area: eſſe enim ibi huiuſmodi ſimulachrũ videtur, quo nuper viſus craſsior inciderat.

PLVTARCHI CHÆRONEI
De placitis decretíſque Philoſophorum naturalibus, Lib. IIII.

PERLVSTRATIS mundi partibus pergam iam inde ad ea quæ ſingulatim explicantur.

De Nili exuperantia. I.

THales Aquilones anniuerſarios aduerſos Aegypto flanteis, Nili exuperantiam attollere, vtiq; emiſſariis eius turgefaciendo mari obſtructis. Euthymenes Maſsiliēſis oceano & exteriore mari ſuapte natura dulci Nilum expleri. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus æſtate quidem liquefactis, hyeme verò vigentibus. Democritus ad ſeptentrionem ſoluta diffuſaque ſub ſolſtitium niue, nubila ex vaporibus

cogi: quibus à ſtatis Aquilonibus in meridiem Aegyptumq́ue propulſis, citatiſsimos imbres fundi, quibus ſtagna redundent, ipſeq́ue amnis Nilus. Herodotus illum ex ſuis tandundem frontibus hyeme æſtateq́; inuehere, hyemeq́ue tamen minorē videri. Cuius cauſam in ſole eſſe, quippe qui illo tempore anni proxime Aegyptum accedat, eiuſq́ue fluenta ſorbeat. Ephorus hiſtoriæ ſcriptor Aegyptum prodidit æſtate totá laxari, & veluti vim vndarū exudare: ſuggerere etiamnū illi Arabiam & Libyen ſoluto earum arenidoq́ue ſolo. Eudoxus Aegyptiorum ſacerdotes huius cauſā impluuias referre aquas tradit, anniq́ue temporum circunobſiſtentiam, id eſt antiperiſtaſim. Etenim quum nobis eſt æſtas, qui ſub ſolſtitiali circulo agimus, tunc illis hyems eſt, qui ſub brumali ad perpendiculum incolunt: propterea Nili aqua alueos ſuperans expatiatur per Aegyptum.

De anima. 11.

THales primus animam cenſuit naturam eſſe irrequietam, vel ſuapte vi citabilem. Pythagoras numerum, ſeipſum cientem. Numerum autem pro mente accipit. Plato ſubſtantiam intellectilem, per ſeſe agitabilem, ad numerum ſe mouentem harmonice emodulatum. Ariſtoteles entelechian primam corporis, naturalis potentia inſtrumenti vitam habentis. Entelechian autem, id eſt verbum ex verbo, perfectihabiam, pro efficientia intelligere oportet. Dicæarchus elemētorum quatuor harmoniam. Aſclepiades medicus ſenſuum coexercitamentum.

An corpus anima, & quæ eius eſſentia. III.

HI omnes prædicti corporis expertem animam ponũt, ſuapte ipſam natura citabilem dicẽtes, ſubſtantiamq́ue intelligibilem, naturalis inſuper inſtrumentarii actum perpetuum vitam habentis. Anaxagorei aëris eſſe inſtar dixerunt, corpuſq́ue. Stoici feruidum ſpiritum. Democritus ignitũ quoddam ex naturis concretum mente perceptis, globoſas iis quidem ideas habentibus, igneam autem potentiã, idque corpus eſſe. Epicurus temperamentũ ex quatuor, ex quali igneo, ex quali æreo, ex quali ſpirabili, ex quarto quodã innominato, quod ipſum ſenſile eſt. Heraclitus animã mũdi expirationem eorũ quæ in eo ſunt humidorũ, animantium verò animum ſimul ab extraria expiratione, ſimul ab ea quę intra eas fit congenitam eſſe.

De partibus animæ. IIII.

PYthagoras, Plato, ſumma quidem ratione animã bipertitam, hinc enim rationem, illuc ſtare irrationalitatem, accuratiore vero & exquiſitiore, tripertitam. Irrationalem enim partem in iracundam aiunt cupidamq́ue dimenſilem. Stoici octo ex partibus conſtare dicunt animam, quinque quidem ſenſibilibus, viſitatrice, auditrice, odoratrice, guſtatrice, tactrice, ſexta verò locutrice, ſeptima proſeminatrice. Octaua deniq; principe ipſa, à qua ipſa prædictæ omnes per accommodata ſibi inſtrumenta inſtruuntur, octonis polypi ſimillimæ brachiis. Democritus ac Epicurus bipertitam animam, & rationem quidem habentem, in pectore ſitã, irrationabilitatem verò ſparſam per totius compaginẽ

nua ſit, quales ſunt ſapientum, ad flagrantes vſque naturas euadere. Democritus, Epicurus mortalem, vnaque cum corpore emorientem Pythagoras, Platoque, rationis quidem compotem partem, non interituram: Animam enim tametſi Deus non ſit, opus certè æterni Dei eſſe, rationis autem exortem partem, interituram.

De ſenſibus ſenſibilibúſque. VIII.

SToici ſenſum hoc modo definiunt. Senſus eſt apprehenſio ſenſorii vel comprehenſio. Senſus autẽ multifariam dicitur, & habitus enim, & potentia, & actus imaginatioque comprehenſiua per ſenſorium fiunt, ipſæque inſuper octauus principatus, à quo cętera omnia conſtituuntur. Rurſus ſenſus dicuntur ſpiritus intelligentiæ compotes ab ipſo principatu ad inſtrumentarias partes ſtationes agentes. Epicurus, pars eſt, inquit, ſenſoria ſenſus, quæ eadem facultas eſt, ſenſumque ipſum, quod eſt ſenſus effectũ: vt bifariam ab eo ſenſus dicatur, ſenſus quidem facultas ipſa, ſenſibile autem effectum. Plato ſenſum exiſtimat animæ & corporis communionem ad externa ſpectantem: vis enim eſt animæ, inſtrumentũ vero corporis, ambo autem apprehendentia ſunt eorum quæ extrinſecus educuntur. Leucippus, Democritus, ſenſum & intelligẽtiam ſimulachris rerũ fieri extrinſecus occurrentibus, nullique ſenſum contingere, cui non huiuſmodi imago occurrerit.

Veri nécne ſint ſenſus, & viſa, id eſt, phantaſiæ. IX.

STоici ſenſus quidem veros, viſorum autem quædam vera, quædam vero vana. Epicurus omnem

ſenſum!, omneq́ue viſum verum: opinionum autē partim veras, partim vero falſas. Enimuero ſenſus vno modo fallitur, quod eſt in mēte explorabilibus: viſum vero duobus. Senſilium enim ſimul viſum eſt & intellectilium. Empedocles & Heraclides ſingulos ſenſus propter accommodatos meatuum commenſus fieri vnoquoque ſenſilium congruēter ſingulis hærente.

Quot ſint ſenſus. X.

STOici ſpeciales quinque ſenſus, viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum. Ariſtoteles ſextum quidem non ponit, verum communem ſenſum, compoſitarum ſpecierum exiſtimatorem, ad quem ſenſus omnes ſimplices ſua quiſque viſa referunt, in quo ipſo tranſitus ab vno ad alterum veluti figuræ aut motus ſpectatur. Democritus plures obuerſari ſenſus animantibus rationis compotibus, diiſque, & ſapientibus.

Quonam modo fiat ſenſus & prænotio ſeu anticipatio, & rationis habitus. XI.

STOici cum homo natus eſt, inquiunt, principem habet animæ partem, vicem implētem membranæ ſcriptoriæ. Etenim in ea ſingulas notiones adnotat, & tanquam literis mandat. Primum adnotandi genus eſt quod per ſenſus fit. Qui enim cuiuſuis rei ſenſum apprehenderunt, verbi gratia, candidi, abeunte confeſtim eo memoriam eius habent. Vbi autem eiuſdem generis complures factæ ſunt memoriæ, tum vſum habere dicunt. Vſus enim & experimentum multitudo eſt eiuſdem generis ſenſuum. At vero notionum naturales quidem prædictis mo-

dis fiunt,citraque vllum artis adminiculum, alteræ autem iam diſciplina curaque adhibitus. Cæterum hæ notiones modo vocantur, illæ vero prænotiones quoque. Proinde ratio,à qua rationales nuncupamur,ex prenotionibus conſummari dicitur per primum ſeptenarium. Porro conceptus mentis viſum eſt cognitionis animalis rationabilis: nam viſum quum animæ appellitur rationabili, tum demum ſenſum vocatur, à mente nomen Græcè denominatum.Proinde cæteris omnino animantibus huiuſmodi viſa non accidunt,cuiuſmodi certe diis nobiſque adeò accidunt,illaque viſa tantum ſunt,non etiam ſenſa. Quæ verò nobis accidunt,genere quidē viſa ſunt,ſpecie autem ſenſa.Perinde atque ſtateres & denarii, ipſi quidē per ſe denarii, & ſtateres ſunt: quòd ſi in nauigii mercedem dentur, tum præterquam quòd denarii ſunt,portoria etiam fiunt.

Quid interſit inter phantaſiam, id eſt viſum, & phantaſton, id eſt viſi efficiens, phantaſticónque, & phantaſma, id eſt, adulterinum & inane viſum. XII.

CHryſippus differre inter ſe quatuor hæc.Phātaſia quidem igitur affectio eſt in anima facta, quæ ſui quoque efficiens præfert:veluti cum oculis perſpicimus album, affectio eſt in anima per viſum facta, huicque affectioni dicere poſſumus ſubeſſe album quod ciet, perindéque erit ſi per tactum aut odoratum huiuſmodi affectio fiat. Dicta eſt igitur Græcè phantaſia à lumine: vt enim lumen & ea quæ colluſtrat demonſtrat:ita phantaſia ipſa ſe demonſtrat,& ſui quoque conficiens. Phantaſton eſt

phantaſiæ efficiens,vt album,vt frigidum, & omnino quicquid animam citare poteſt,id eſt, phantaſtō. Phantaſticon inanis eſt attractus:affectus,inquam,in anima â nullo phantaſto factus, veluti accidit in vmbratilem pugnam exercentibus,manuſque inaniter intentantibus. Proinde viſo ſubiacet viſi quiddam conficiens,inani autem viſo non item.At phantaſma eſt ad quod rapimur phantaſtico & inani attractu, cuiuſmodi in mente captis furoréque percitis fiūt. Itaque tragicus Oreſtes quum inquit, ô mater ſupplex oro te,ne incute mihi ſanguinarias coruſcaſq; pupillas,ipſæ enim ipſæ propter aſsiliunt me. Dicit hæ quidem ille vt furibundus, nihil vero videt, etſi videre videtur. Propter quod ad illum Electra ita,inquit: Sta miſerande tuis immote in ſtragulis, cernis horum nihil quæ coram cernere reris: Quemadmodum & apud Homerum Theoclymenus vates.

De viſu,& quomodo videamus. XIII.

DEmocritus, Epicurus per imaginum inſertus viſualem arbitrantur potentiam accidere, radioſque quoſdam ab oculis exertos ſimul atq; ſubiectæ rei inſtiterint,rurſuſque in eoſdem redire inſertarique.Empedocles imaginibus radios immiſcuit, idque coniunctūm imaginis radios vocauit. Hipparchus autumat ab vtroque oculo ad corporum lineamenta exporrectos,perinde atque manuū admotu corpora ſumma pertrectante, apprehenſionem eorum ad viſualem vim referre.Plato per corradiantiam viſum fieri exiſtimat, lumine ab oculis quidem exerto ad aliquantū interualli per cognatū

ſibi aërem effluente, à corporibus verò illato occurſante illi, aëremque intermedium diffuſu amolituque facilem cum viſuali igne intendente: hæc enim dicitur corradiantia Platonica.

De ſpeciebus in ſpeculis æditis. XIIII.

EMpedocles per effluuia fieri cenſet in ſpeculi ſuperficie coëuntia, abſolui autem ab igne ex ſpeculo excreto, prætentumque ſpeculo aërem in quem profluuia coguntur ſecum transferente. Democritus, Epicurus ſpeculares ſpecies ædi per imaginum ſubſiſtentias à nobis prodeuntium, ſuper ſpeculum verò conſertarum, reliſuque circumactarũ. Pythagorici per viſus refractionem. Ferri enim viſum veluti in æs intentum. Simulac autem in ſpiſsitudinem eius ac terſitudinẽ ad actus ſit, redire ipſum in ſeſe perinde ac ſi manus porrecta retro humerum verſus reuocetur. Poſſumus etiam his capitibus vti, vbi ſuprà de videndi ratione quærebamus.

An viſibiles tenebræ. XV.

STοici viſibiles tenebras eſſe. Ex viſu enim ſplendoris quid illis obduci, ac ne interim quidẽ falli viſum, nam reuera videt quòd tenebræ ſunt. Porrò tenebræ cogunt aggregantque viſum, proptereaque hebetant, contraque lumen diſgregat ac deducit viſum noſtrum ad res vſque viſui obiectas per aërem intermedium, eapropter non cernere nos in tenebris, verũ tenebras modo ipſas cernere. Chryſippus intermedii aëris contentione cernere nos exiſtimat. Lancinari enim aërẽ à ſpiritu viſuali, qui ab animæ principatu ad vſque pupillam pertingit, qui ipſe quum in obiectum aëra incurrerit, intendit eũ

turbinaliter,ſi modò ſui generis nactus aëra ſit. Prodeunt autem ignei ex oculis radii, haudquaquã atri caliginoſive,propter quod viſibiles tenebras eſſe.

De auditu. XVI.

EMpedocles auditum fieri ſpiritus alliſu in clauiculatam aurium partem introrſus adnexam, quam tintinabuli vicem præbere dicit,vtpote celſo loco ſitam pulſuique obuiam. Alcmæon audire nos inani inteſtinaque aurium parte, hocque eſſe quod ſpiritu irrumpente perſonet: omnia nanque vacua ſonitum ædere ſolere. Diogenes interno capitis aëre à voce pulſato citatoque. Plato Platonicique feriri inteſtinum capitis aërem, ad principatumque repercuti,ſicque auditus ſenſum exiſtere.

De odoratu. XVII.

ALcmæon principátum in cerebro eſſe:hoc igitur nos odorari,reſpirationibus ad ſeſe odores euocanti. Empedocles cum pulmonum reſpirationibus odorem coinſertari. Quum igitur graueſcit reſpiratio, propter aſperitatem nos nõ ſentire,vt in iis videre eſt,qui grauedine infeſtantur.

De guſtatu. XVIII.

ALcmæon humore teporéq;, atqueadeo mollitie linguę internoci ſapores.Diogenes propter fungoſitatẽ mollitiemq́; linguę,propterq; cõmiſſas illi corporis venas perfundi ſaporesad ſenſum elicitos animæq́; principatũ,nõ aliter atq; à ſpõgia exuctos.

De voce. XIX.

PLato vocem definit ſpiritum per os à mente ductum, aëremque ictum per aures ac cerebrum,& ſanguinem ad animam vſque traiectum.Di

citur autem abuſiue vox de brutis & inanimis,& eſt crepitus. Vox autem proprie dicitur articulata,quę eſt ex eo Græcè phone dicta, quòd mente concepta illuminet. Epicurus vocem emiſſum eſſe à loquentibus profluuium ſonantibusque& ſtrepentibus. Id autem profluuium in conformiafragmententa.Conformia verò dici tertia teretibus,& ſcalena,id eſt imparium inter ſe laterũ triangula,ſcalenis,& triãgula ſui generis figuris.His fragmẽtis in aureis incidentibus vocis ſenſum confici.Manifeſtè veró hoc declarari in vtribus effluẽtibus,fullonibusq; in veſtes inſputantibus. Democritus quoque aërem in corpora vniformia frangi,vnaque cum fragmentis vocis con uolui. Etenim monedulæ monedula aſsidet, vt eſt adagio vulgatum, atque ſolet ſimilem ſimili Deus addere ſemper,vt in littoribus ſimiles ſcrupi iiſdẽ in locis viſuntur, alibi globoſi, teretes alibi, & in cribrantium incerniculis vniformia coëunt in vnũ legumina,ita vt ſeorſum fabæ ſint,& ſeorſum cicera. Poſſet autem his obiici: at enim quonam modo paucula ſpiritus fragmenta numeroſum ſpectaculi conſeſſum explere poſſunt? Enimuero Stoici negant aërem ex fruſtrulis conſtare, continentemque illum & perpetuum dicunt,nihil vacui prorſus habentem. Simulatque autem ſpiritu pulſetur,vndabundum ferri orbibus rectis in infinitum,quoad obiectum aërem impleuerit, haud ſecus atque in piſcinam lapide miſſo,quanquam ipſa orbiculariter mouetur, aër verò globoſe. Anaxagoras vocem ædi duriuſculum aërem offenſante ſpiritu, à quo reliſum illum ad aureis perferri, quo eodem modo

echo quoque fieri.

An incorporea vox, & quomodo fiat echo. XX.

PYthagoras, Plato, Ariſtoteles incorporeã echo: non enim aërem eſſe, ſed figuram aëri hærẽtem, aërisque ſuperficiem certo quodam pulſu factam. At ſuperficies omnis corporis expers eſt. Etenim tametſi cum corpore agitetur, nullo tamen prorſus corpore cõſtat. Similiter atque inflexa virga ſuperficies quidem nihil patitur, materia autem eſt quæ flectitur. Stoici vocem corpus eſſe ſic colligunt. Omne agens, inquiunt, aut faciens, corpus. Atqui vox & facit & agit. Quippe quam audimus ſentimusque auribus apulſam, & in eis exprimentem veluti annulum in ceram. Adhæc, omne oblectans aut conturbans corpus eſt. At oblectat nos concentus, & conturbat diſcrepantia. Denique omne agitabile corpus eſt: vox autem agitatur, & in locos leues incidit, repercutiturq́; pilæ in modum in parietem adactæ. Proinde in Ægipti pyramidibus vnica vox fracta quaternos quinosque adeò ſonos ædit.

Vnde ſenſibilis animæ, quidque principatus eius. XXI.

STοici cenſent ſummam animæ partem principatum eſſe, viſorumque illũ & aſſenſum, ſenſuum & appetitionum effectorem, quam ratiocinationem vocant. Ab hac autem animæ principe parte aliæ ſeptem enatæ, & tanquam appendices ad corpus traducantur cirrorum polypodis inſtar. Harum ſeptẽ animæ partium quinque ſunt ſenſoriæ, viſus, odoratus, auditus, guſtus, tactus. Quarum viſus ſpiritus eſt, à principali animæ parte ad oculos pertingens. Auditus, ſpiritus à principatu ad aures vſque

pertingẽs. Odoratus, ſpiritus pertingens à principatu ad narium fauces. Guſtus à principatu ad vſque linguam pertingens. Tactus ſpiritus a principatu ad ſuperficiem pertendens rerum tactui facilè ſenſili obnoxiarum. Reliquarum partium altera ſemen dicitur, quod ipſum etiamnum ſpiritus eſt à principe animæ parte peruadens ad genitaleis vſq; meatus. Altera verò vocalis à Zenone dicta, quam & vocẽ vocant, ſpiritus eſt principatu ad linguam & arteriam pertinens, aliasque ſibi accommodatas inſtrumentarias parteis. Ipſe autem principatus in capite noſtro conſtitutus eſt, tanquam in mundo, vtpote conglobato.

De reſpiratione. XXII.

EMpedocles primam animantis reſpirationem fieri humore recens æditorum partuum abſcedente, externo autem aëre in exhauſtam inanitatem ſubeunte, atque ad hiantia vaſcula peruadente: deinde expirationem, inſito iam feruore erumpendi impetu ingreſſum aëra illo extorſus propellente: ab his inſpirationem, aëre illo extrorſus redeunte, aditumque viciſsim extrario præbente. Qua ipſa obtinente quum ſanguinis per faciem ſuffuſus, aërem affluentia ſua per nares reliſerit, ſub ipſius exceſſu expirationẽ fieri. Quo rurſus ſanguine ſua per veſtigia redeũte, aëréque in deſtitutos ab eo locos ſubeunte, inſpirationem. Hoc autem Aſclepiades clepſydræ docet exemplo, id eſt, vaſculi in imo pertuſi oblonga in ſummo fiſtula. Et quidem pulmonem infundibuli, id eſt, fiſtulæ inſtar conſtituit, reſpirationis autem cauſam inteſtinam pectoris ſubtilitatem

autumat,ad quem extrarium aëra effluere craſsiore natura concretum, viciſsimq́ue retroagi, pectore nec eum admittere, nec eo carere valente, reſiduaque ſemper in pectore ſubtilioris aëris parte (non omnis enim excernitur) hanc iterum extrinſecus ab illo grauiore impetu. Hæc autem Aſclepiades cucurbitulus medicinalibus ſimilia eſſe dicebat. Porrò reſpiratonem liberam ſpontaneâq́ue contractis fieri aiebat tenuiſsimis pulmonum meatibus inteſtinisq́ue, eorum coartatis fiſtulis. Hæc enim noſtræ eſſe ſpontis arbitriiq́ue. Herophilus potentias reliquit cicatriculas corporibus hærentes, in neruis, in arteriis, in muſculis. Pulmonem igitur exiſtimat diſtractionis contractionisq́ue naturaliter appetentem, vnde & alias pulmonis functiones eſſe, vt ſpiritus atractum extrinſecus. Quem quidem ipſum ſimul atque extrario aere diſtentus non iam attrahere poteſt, eius aëris redundantiam in pectus reiicere, continuoq́ue per ſecundam pulmonis appetitionem hunc eundem ſpiritum pectus ad ſeſe traducere. Expleto deinde, nec iam ad ſe trahere valenti pectore, demum in pulmonem redundantiam ſpiritus refluere, inde foras excerni, ita corporis partes inter ſe afficere, reddendis ſubinde vicibus expletu exauſtuq́ue facto. Proinde in pulmonibus quatuor omnino motiones eſſe. Primam, per quam aërem extrinſecus euocant. Secundam, per quam id aëris extreni quod intra ſe conceperunt, ad pectus demigrat. Tertiam, per quam id quod ab illis pectus ſibi contraxerat, rurſus ad ſeſe recipiunt. Quartam denique, per quam à pectore receptum ſubinde foras

regeſtant. Harumque motionum duas diſtenſiones eſſe,vnam intrinſecus,& alteram á pectore:duaſque item contractiones,vnam qua ſpiritum ad ſe pectus elicit, alteram quum inſinuatum ſpiritum in aera egerunt ipſi. Pectoris verò duas tantum motiones eſſe,dilationem quidem quum à pulmone ſpiritum euocat,contractionem verò quum acceptum viciſſim reddit.

De affectionibus corporis,& an condoleſcat necne illi anima. XXIII.

STOICI affectiones quidem in locis eſſe affectis,ſenſus autem in animæ principe parte. Epicurus & affectiones & ſenſus in locis eſſe affectis. Principatum enim affectionis immunem eſſe Strato & affectus animæ & ſenſus in principatu eſſe, non autem in locis affectis conſtitutos. Quippe quum in anima ſita ſit tollerantia. Quod profecto in atrocibus aſperiſque rebus deprehendi,nec non in viris fortibus ignauiſque.

PLVTARCHI CHÆRONEI DE PLACITIS PHILOSOphorum naturalibus. Lib. V.

De diuinatione. I.

PLATO ET STOICI diuinationem introducunt per inſtinctum afflatumque diuinum, qui fanaticus furor eſt, feruorque lymphaticus,per ſomniorum imaginamenta,Chaldæorumque obſeruationes, & augurum diſciplinam.

Hi autem pleraſque diuinationis parteis probant. Xenophanes & Epicurus dinmationem omnem ſuſtulerunt. Phyagoras immolatricem tantum improbat. Ariſtoteles & Dicæarchus per inſtinctum ſolum lymphatichum inducunt, perque ſomnia, immortalem ipſi quidem animam neuticam putantes, cuiuſam verò numinis participem.

Quomodo ſomnia fiant. II.

DEmocritus ſomnia fieri aduentitiis appulſiſq; imaginibus. Strato mente in ſomnis ea natura quæ rationis expers eſt, quodammodo præualentius ſentiente, proptereaque citata a cognitiua potentia. Herophilus ſomnia diuinitus inſpirata è neceſsitate eſſe, naturalia autem fieri anima commodarum ſibi rerum effingente ſimulachra, quæque ab his futura ſunt. Ex vtroque verò genere temperata imaginum appulſu fieri, quum quæ expetimus videmus, cuiuſmodi iis accidunt qui amicas in ſomnis attrectare videntur.

Quænam genitalis ſeminis ſubſtantia ſit. III.

ARiſtoteles ſemen eſſe inquit, quod cieri in ſeſe poteſt ad tale quiddam conficiendum, quale id eſt, ex quo ipſum concretum eſt. Pythagoras genituram probiſsimi ſanguinis ſpumam, alimenti recrementum, vt ſanguinem quoque & medullam. Alcmæon cerebri partem. Plato vertebralis medullæ defluuium. Epicurus conuulſum quiddam à corpore & anima. Democritus: Ex totis prodit genitura corporibus, præcipuiſque eorum partibus, veluti carnoſis fibris & oſsibus.

An

An corpus genitura. IIII.

LEucippus & Zeno, corpus: eſſe enim animæ cõuulſuram. Pythagoras, Plato, Ariſtoteles vim quidem genituræ incopoream, veluti mentem motricem, corpoream verò materiam profluentem. Strato vim quoq; ſeminis corpus vtpote ſpiritualẽ.

An fœminæ ſemen emittant. V.

PYthagoras, Democritus, Epicurus, fœminam quoque ſemen emittere: ſeminaleis enim meatus auerſos habere: propter quod ab vſu, inquiunt, coitus appetentiam habet. Ariſtoteles Platoque materiam quidem vuidam emittere tanquam ſudorem à colluctatione, ſed haudquaquam ſeminalem. Hippo emittere quidem fœminas ſemen non minus maribus, ſed quod ad generationem non conferat, vt quod citra vuluam excidat: vnde nonnullas ſæpenumero citra coitum nullum ſemen emittere, præſertim quæ viduæ degant. Sunt qui à mare oſſa, carnes verò à fœmina eſſe contendant.

Quomodo conceptus fiant. VI.

ARiſtoteles conceptus fieri præducta proxima purgatione vulua, menſtruiſque à totius corporis compage puri partem ſanguinis euocantibus ſicut in genituræ quoque virilis concreatione contingit. Conceptus autem non euadere aut propter menſium defectum, aut inflatilem vuluam, aut pauorem, aut ægritudinem, aut mulierum imbecillitatẽ, aut virorum denique laſſeſcentiam.

Quomodo mares gignantur aut fœminæ. VII.

EMpedocles mares aut fœminas pro caliditate frigiditatéque gigni, indéque eſſe quod perhi-

bent,primos olim mares ad extortum & meridiem terra enatos,fœminas verò ad ſeptentriones. Parmenides viceuerſa ad ſeptētriones mares enatos,quippe qui ſpiſsitudinis plus habeant, contraque ad meridiem fœminas,vtpote ſolutiores. Hiponax prout coibile validumque fuerit ſemen, fluxumve & languidum,mares aut fœminas gigni. Anaxagoras,Parmenides,quod à dextris corporis partibus migrarit, in dextras quoque vuluę partes manare:itemq́; quod à ſiniſtris,in ſiniſtras quoq;. Quòd ſi huiuſmodi delapſus viceuerſa extiterit,fœminas gigni. Leucippus partium immutatione per quam mas colem, fœmina vuluam habet,hacque tenus Leucippus. Democritus promiſcuas parteis ab vtroque cōtigerit cunque,peculiaris vero pro alterutrius præualentia gigni. Hiponax,ſi quidem genitale ſemen præualuerit,marem gigni:ſin alimentum fœminam.

Quomodo monſtra fiant. VIII.

EMpedocles monſtra fieri per exuberātiam defectumve ſeminis, aut propter agitationis turbulentiam,aut ſi in pluſculas parteis ſecetur, aut ſi aberrauerit.Has ferè cauſas monſtrorum commentus ille videtur. Strato per additamentum ademptionemve,aut tranſpoſitionem,aut inflationem.Medicorum quidam propter diſtortam id temporis vuluam diſtendente ſpiritu.

Cur mulier frequentius veneri indulgens non concipiat. IX.

DIocles medicus,aut quòd nonnullæ ſemen omnino nō emittant,aut quòd minus quàm neceſſe eſt, aut quod tale in quo potentia viuifica non ſit

aut propter caloris, vel frigoris inopiam, aut humiditatis ſiccitatisve, aut propter genitalium reſolutionem. Stoici propter genitalis obliquitatem rectè emittere genituram non valentis, aut propter genitalium incõmenſurabilitatem, abſtruſiore quàm pro modo eorum vulua. Eraſiſtratus locorum vitio, ſi calloſi carnoſiq́ue ſint, aut rariores quàm pro natura ſua, aut ſi minores.

Quomodo gemini trigeminíque gignantur x.

EMpedocles geminos trigeminosq́ue gigni exuperante ſciſsilive ſemine. Aſclepiades propter ſeminum præſtãtiam, haud ſecus atque hordeaceas ſpicas binis trinisq́ue granorum verſibus conſtantes, huiuſcemodi enim ſemina prolificentiſsima eſſe. Eraſiſtratus propter ſuperfœtationes, quomodo & in brutis animantibus. Vulua enim quæ probè expurgata eſt, ea demum ſuperfœtationem capit. Stoici propter vuluæ loculamenta, quum in primum ſecundumq́ue incidit ſemen, tunc enim ſuperfœtari, & genitos trigeminosq́ue interdũ gigni.

Vnde exiſtant parentum ſimilitudines & progenitorum. xi.

EMpedocles ſimilitudines fieri corporum ſemine inualeſcente, diſsimilitudines verò ſeminali calore in vaporem euanido. Parmenides quum à dextra vuluæ parte fœtus æditur, patrem referre, qum verò ab læua, matrem. Stoici à toto corpore, atque ab anima ſemina prodire, vnde & ſimilaritates affingere figuras formasq; iiſdem ex generibus, haud ſecus atque pictorẽ iiſdem ex pigmentis effigiem facientẽ eius quẽ imitari ſtudet. Cæterũ emit-

tere mulierem etiamnũ ſemen: quòd ſi euicerit mulieris ſemen partũ mulieren referre: ſin viri virum.

Quonam modo alienis ſimiles naſcantur, parentibus vero non item. XII.

MEdicorum plerique fortuitu & temere prout refrixerit, tum viri tũ mulieris ſemen parentibus naſci diſsimiles pueros. Empedocles viſo ſub conceptum oblato informari infantem. Etenim mulieres ſimulachra ſæpiuſculæ ſtatuasque in delitiis habuiſſe, ſimilesque iis partus enixas. Stoici concordia mentis & radiorum atque imaginum ſub defluuiorum inſinuationes, fieri parentum prolisque ſimilitudines.

Quibus modis ſterileſcant tum mulieres tum viri. XIII.

MEdici ſteriles fieri ptopter vuluam aut denſiorem, aut rariorem, aut duriorem, aut ſi calla quædã obduxerit, aut carnoſior ſit. Denique ſimiliter languido animo ſit, aut tabido corpore, aut mala habitudine. Poſtremo propter contortam vuluæ configurationem cõuulſionemve. Diocles viros ſterileſcere aut quoniam genituram nullam omnino emitant, aut quoniam minus quam quanto opus eſt, aut quia minimè fœtificam, aut ſi laſſeſcant genitalia, aut propter penis obliquitatem, ſi modò genituram recto tenore egerere nequeat. Denique ſi proportione penis vulua immodice reducta ſit. Stoici cauſantur potentias qualitatesque in vtroque coëuntium inter ſe abhorrentes, quas, ſi diſſociari contigerit, ſuiq; generis aliis cõiungi, tum denique mixturã è natura tẽperatiſsicque infantem abſolui.

Cur ſteriles mulæ. XIIII.

ALcmæon mulini generis mares quidem ſteriles propter genituræ tenuitatem, id eſt, ſeminis frigiditatem. Fœminas verò propter vuluam non dehiſcentem, id eſt, non ſe laxantem. Sic enim dixit ille. Empedocles propter vuluam breuem, pumilam, reſtrictam, ventrique auerſè coalitam. Neque enim genituram recta in eum illabi, nec ſi euadat, illam excipere poſſe. Huic autem Diocles aſtipulatur: nam in diſſectionibus, inquit, non rariſsime huiuſcemodi mularum vuluas vidimus. Conſentaneũque eſt propter hoc genus cauſas, mulieres etiamnum ſterileſcere.

An infans in vtero animans ſit. XV.

PLato infantem in vtero animantem eſſe, moueri enim in vtero vegetarique. Stoici vẽtris eſſe partem, non animal: vt enim fructus qui partes ſunt arborum, ſimul atque maturuere defluunt, ita & partus. Empedocles fœtum in vtero animal non eſſe, ſed ſpirantem tamen. Enimuero primam animalis reſpirationem ædito ſtatim partu exiſtere, humore quidem partuum abſceſſum capiente, extrario verò aere ad exinanimentum ſubeunte, vtpote introrſus hiantibus conceptaculis. Diogenes naſci quidem infãtes inanimos, ſed in calore tamen, ex quo effuſo ſtatim fœtu ingenitum calorem in pulmonem elici. Herophilus naturalem motum immaturo partui reliquit, non etiam animalem, id eſt ſpirabilem. Neruos autem in cauſa huiuſmodi motus eſſe ait. Animantes autem tum denique eſſe, quum in lucem æditi aëris quid ſumpſerint.

Vnde alantur infantes in vtero. XVI.

DEmocritus, infantem in locis ore alimentum ſumere. Vnde ſtatim æditum mordicus in mãmã ferri, eſſe enim in locis fœmineis papillas quaſdam intellectu perceptas, & oſcula quibus alantur. Stoici per ſecundas & vmbilicum alimentum ſumere, idcircoque obſtetricãtes confeſtim eum adnectere, osque infantis diducere, vt alimenti genus aliud meditetur. Alcmæon per totum corpus ali: exugere enim eum ſpongiæ in modum alimenta vegetantia.

Quid primum abſoluatur in vtero XVII.

STOici in pleriſque membra ſimul omnia abſolui putant. Ariſtoteles lumbos primum abſolui carinæ nauis inſtar. Alcmæon caput, vt in quo principatus eſt. Medici cor, vt in quo venarum arteriarumque principium. Sunt qui maximum digitum pedis: non deſunt qui vmbilicum dicant.

Cur ſeptimeſtres infantes natales. XVIII.

EMpedocles, quum primum genus hominum è terra enatum eſt, tantum longitudine temporis diem fuiſſe propter ſolis ſegnitiem, quanta nunc decẽ ſit menſium dies: procedente deinde tempore tantũ fuiſſe quanta nunc ſeptẽ menſiũ, propterea decimeſtres infantes, ſeptimeſtresq; natales. Itaque nimirum natura cõparante vno partum adoleſcere die, qua prima poneretur nocte. Timæus non decẽ menſes, ſed nouem eſſe exiſtimat. Verũ quandoquidem & ante cõceptus menſtrua ſiſterentur, propterea decem exiſtimatos. Sic quoq; ſeptimeſtres videri qui ſeptimeſtres non ſint. Quippe quũ à conceptu quoque vulua nonnunquam menſtruis affluat: inorari

enim & poſt conceptum purgationũ numerũ. Polybus & Diocles emperici vel octauũ menſem agnouere genitalem, etſi languidiorẽ quodãmodo, quoniam permulti ex infirmitate perierint, ferrè tamen octimeſtres nõ pauci in viros euaſerint. Ariſtoteles verò Hipocratéſq; putant, ſi vulua menſibus expleatur ſeptẽ, tum denique erũpere infantes, vitaleſque naſci, ꝙ ſi erumpant, nec tamen alantur vmbilico lãguente (id quod accidere ſolet, ſi dolente vulua con cremẽtũ partus fiat) tũc infantem tabeſcere. Sin verò nouem menſes in vtero manſerit, tum demũ numeris omnibus ſuis cõſummatũ eſſe. Polypus centũ & octogintaduos dies dimidiatũq; natales efficere. Quod ſemeſtre tempus eſſe, quãto tẽpore ſol ab vno ſolſtitio ad alterũ perueniat. Septimeſtres verò ideò dici quãdoquidem ſexti menſis dies in ſeptimo implent. Enimuero mathematici octo omnis geniture menſes diſſociabiles eſſe aiũt ſeptem verò fœderabiles. Diſſociata autem diſiunctaq; ſigna ſunt ſi ſtellas quas œcodeſpotas, id eſt, domicilii dominas vocãt, maleficias nactæ ſunt, nam ſiqua harũ vitæ viuendique inſtituti auſpicatum ſit, infortunatos nõ perennaturoſque portendit. Abiuncta autem ſigna nulloq; mutui cõſpectus cõmercio vincta, numero ſunt octo, veluti aries ad ſcorpionẽ abiunctus, & taurus ad ſaggittariũ, gemini ad capricornũ, ad aquariũ cancer, ad piſces leo, deniq; abiuncta virgo ad arietem. Quare & ſeptimeſtres vitales & decimeſtres eſſe, cõtrà octimeſtres enecari propter mundi diſsidẽtiam.

De generatione animalium, quomodo genita animalia, & an interitui obnoxia. XIX.

SEcundum quos natiuus mundus, natiua etiamnũ animalia & corruptioni obiecta ſunt. Epicurus, ſecundum quem ingenita, degenerantia ait, inter ſe naſci animalia, eſſe enim ea huius mundi partes. Similiter atque Anaxagoras & Euripides. Interit nihil eorum quæ nata ſunt, tranſilientia verò aliud in aliud, figuras alias atque alias induunt. Anaximander tradit prima in humore enata eſſe animalia, aculeatis ipſa obducta corticibus, proceſſu dein de temporis exuctoria euaſiſſe, ruptoque tãdem cortice ad breue tẽpus vixiſſe. Empedocles primas animalium procreationes omnibus ſuis partibus neuticam abſolutas fuiſſe, verum incoalitis partibus diſſolutas hiulcasque. Secundas verò coaleſcentibus partibus in ſimulachri ſpeciem. Tertias autem enaſcentibus ex ſe inuicem partibus. Quartas non iam eiuſdem modi veluti ex terra & aqua, verum ex ſeſe viciſsim genitis gignẽtibusq́; illa quidem ad ſtipata, hac in alimentum cedente, fœminarum verò forma ſeminalis motus irritamentum ingenerante. Cæterum animalium omnium genera certis quibuſdam temperamentis dirempta. Aquæ enim accommodatiora in aquam appetitu duci, quædam in aëra aſpirare, prout ignis participantiora ſunt. At grauiora terræ hæſiſſe. Quæ verò æquabili ex omnibus temperamento ſint, pectoribus elocuta.

Quod genera animantiũ, & an omnia ſenſu rationéque prædita ſint. XX.

EST Ariſtotelis tractatus quidã, in quo animaliũ genera quadripertita eſſe dicit, terreſtria, aqua

tilia, volucria, cœleſtia. Etenim cœleſtiũ quoque orbiũ animalia dici non ſecus atq; terræ. Animalia autẽ rationalia immortalia, Democritus atq; Epicurus cœleſtia exiſtimant. Anaxagoras animalia omnia rationẽ habere duntaxat actiuã: nam paſsiuam rationem & tanquã mentem, quamq; mentis interpretẽ dicunt, neuticã habere. Pythagoras, Plato, rationales animas eſſe, vel earum animantiũ quæ irrationabiles vocentur, tametſi rationabiliter non agentes, cũ propter diſtemperantiam corporum, tum verò quòd diſſerendi facultate careant, vt in ſimiis cernere eſt, vt in canibus: blaterare enim has animanteis, non loqui. Diogenes has etiam intelligentiæ, aëriſque participes, verum quòd earum partim compactiliores ſint, partim humore redundantes, nec animaduertere nec ſentire, perinde autem atque furenteis affici, animæ principatu hallucinante.

Quanto tandem tempore animalia in vtero conformentur. XXI.

EMpedocles in humano genere fœtum mẽbraturam à ſexto & trigeſimo die auſpicari, abſoluerèque vndequinquageſimo. Aſclepiades in maribus propter feruorem commiſſuras artuum à ſexto & vigeſimo die fieri, in multiſque etiam citra, ſuis autem partibus omnibus a quinquageſimum conſummari. In fœminis vero intra bimeſtre incipere, ad quadrimeſtrèque confici propter caloris inopiam. In genere autem brutorum conſummatè pariter mẽbrari, propter elementorum contemperationes.

Ex quibus elementis conſtent ſingula generales corporis partes. XXII.

EMpedocles carnes procreatas ex quatuor internorum elementorum temperatione, neruos autem igne & terra duplici proportione mixtis, vngues vero in animalibus gigni neruis obrigentibus quatenus aeri obiecti ſunt. At vero oſſa ex aqua internaque terra conſtare videri, ex quatuor denique commixtis ſudorem lachrymamque compoſita, liquefacto vtique ſanguine extenuatuque diffuſo.

Quando & quomodo incipiat homo perfici. XXIII.

HEraclitus & Stoici homines ceptos eſſe perfici circiter ſecundum ſeptenarium, ſub quem ſanè ſeminale iam ſerum prodit. Etenim arbores, inquiunt, perfici cœptæ ſunt quum ſemina gignere cœperunt, antehac vero imperfectæ, immaturæ, atque adeo infructuoſæ ſunt. Proinde perfectus tum denique eſt homo. Ariſtoteles circiter ſeptenarium ſecundum honeſti prauique notionem exiſtere, vtique quum diſciplinis initiantur. Sunt qui putent tertia hebdomade conſummari hominem, vt quum viribus ſuis vtitur.

Vnde ſomnus fiat, aut mors. XXIIII.

ALcmæon ſomnum fieri ſanguinis receptu in venarum confluuium putat, perfuſu vero expergiſcentiam, collectu autem eiuſdem abſoluto mortem. Empedocles ſomnum ſanguinarii caloris refrigerationem eſſe: quæ quidem ſi modice temperata ſit, ſequi ſomnum, ſin immodica ſit mortem. Diogenes, ſi penitus ſanguis diffuſus venas corporis implerit, inteſtinumque earum aerem ad pectus ſubditūque illi ventrem propulerit, tum denique ſomnum

fieri,ex quo præcordia concaleſcere. Quod ſi omnis funditus aer ex venis eruperit,mortem exiſtere. Plato & Stoici ſomnum fieri ſenſilis quidē ſpiritus remiſsione & tanquam laxatione, quemadmodum & ſuper terram conſidente flatu, eodem vero ſe recipiente ad ſuperciliorum interſtitium, id eſt, animæ principatum. At vero quum omnifaria fit ſpiritus ſenſilis remiſsio,tum demum conſequi mortem.

Vtrius tandem ſomnus & mors, animæ an corporis. XXV.

ARiſtoteles communem ſomnum corporis & animę autumat. Eſt enim eiusfunctio humor à pectore ad capitalia loca ſuffitus,ſubiectoque alimēto cordis feruor refrigeratus. Mortem vero eſſę abſolutam refrigerationem,quam ipſam corporis ſolius eſſe,non etiam animæ,cuius neutiquam mors ſit. Anaxagoras ſomnum corporalis functionis eſſe, corporalem enim affectionem eſſe non animalem, eſſe autem vel animæ mortem, videlicet direptionem. Empedocles mortem eorum eſſe diremptū, ex quibus concrementum hominis conſtat. Quapropter communem eſſe mortem corporis & animæ. Somnū vero ignis interni ſecretionem eſſe.

Quomodo augeſcant ſtirpes, & an ſint animantes. XXVI.

PLato,Empedocles,ſtirpes quoque animatos animanteiſque. Manifeſta vero argumenta,quòd vibrent,quòd porrectos ramos habeant,quòd tractāti eos arboratori non ſine violentia cedant,rurſumque laxati in priſtinum vſqueadeo habitum creſcendo ſe renocent,vt etiam renitentia pondera euincant.

Ariſtoteles animatos quidem, nec tamen animãtes: Quippe quum animantes appetitrices ſint, ſenſibiléſque ac rationabiles. Stoici Epicureíque animatos negant. Siquidem animatorum partim appetitrice anima eſſe, & concipitrice, partim verò rationis cõpote, at ſtirpes temeritate quadam naſci, non animæ vi. Empedocles arbores primas animalium è terra extitiſſe antequam circunflexus ſolis expanſus eſt, antè etiam quàm nox diéſque diſcriminata ſunt, maríſque & fœminę rationem obtinuiſſe propter temperamenti commoditatem, augeri autem â calore terræ interno ad hoc ſe diſtribuente. Proinde plantas terræ eſſe partes non ſecus ac infantes in vtero vuluæ, fructus vero in plantis ignis & aquæ excrementa eſſe. At vero plantas quę humoris inopes ſint, æſtu exuſtas defrondeſcere, quæ vero humoris plenæ, frondes nõ amittere, vt laurum, oleam, palmam: Succorum porrò differentias euarianteis cauſas efficere, particularũque multitudines. Quas quidem differentias ab altricis ſimilaritatibus referunt, veluti in vineis: nam generum differentiæ vini præſtantiam non efficiunt, ſed nutricii potius ſoli pabulum.

De vegetatione & auctu. XXVII.

EMpedocles quidem animantes alimenti ſubſtantia naturæ ſuæ accommodari, augeſcere autem caloris acceſſu, minui verò vtriuſq; defectu. Huius autem æui homines præ illis primis hominibus inſtar obtinere infantiam.

Vnde appetentiæ animalibus fiant & voluptates. XXVIII.

EMpedocles appetentias fieri animalibus elementorum defectibus vniuſcuiuſque cõficientium, voluptates vero ex humido.

Quomodo fiat febris, & an adnatus conſectariúſque ſit affectus. XXIX.

ERaſiſtratus febrem hunc in modum definit. Febris eſt citamentum ſanguinis in ſpiritalia illapſum conceptacula, idque nulla noſtra ſponte. Vt enim mare cum flatu nullo cietur, conquieſcit, violento vero flatu præter naturam irruente, imitus cũturbatur, nihilo ſecius in corpore quum cietur ſanguis in ſpirituum conceptacula irrumpit, inibique efferueſcens concalefacit totum corpus. Placet autẽ illi febrem poſterum & conſequentem affectũ eſſe. At vero Diocles hoc modo inquit: Conſpectus introrſus latentiũ comparentia ſanè ſunt, & per ſumma erũpentia. Atqui id genus affectionibus adnaſci febrem videmus, & in vulneribus & pituitoſis collectionibus & inguinariis abſceſsibus. Herophilus nulla etiamnum pręcedente cauſa nonnullos interdum febricitare.

De proſpera aduerſáque valetudine & ſenectute. XXX.

ALcmęon ſanitatis conſeruatricem potentiarum æquabilitatem, humoris, caloris, ſiccitatis, frigoris, amaritudinis, dulcedinis, & reliquarum. Contrà vnius dominatum præpotentem valetudinis effectorem: tabificum enim eſſe vtrarumuis partiũ dominatum impotentem, morborumq́ue omnium cauſam. Atque illam quidem tum à qua, vt caloris exu-

PLVTARCHI

CHÆRONEI LIBER, DE HIS qui tarde à numine corripiuntur.

[redacted]

TALIA Cynic Epicurus quum dixiſſet, ac priuſquam vllum tuliſſet reſponſum (quandoquidem iuxta porticus verſabamur extremitatem) oppido ſe noſtro proripiens, è conſpectu abiit. Nos vero tanquam hominis admirati importunitatem , taciti inuicémque defixi, aliquantiſper conſtitimus.Inde rurſus ad priſtinam reuerſi ſumus deambulationem.Prior itaque Patrocles;quin,inquit, ſi ita videtur,quæſtionem hanc diſcutiamus,ſermonibuſque illatis,tanquam eo præſente, & non præſente,reſpondeamus.Suſcipiens vero Timon:ſed minimè,infit,rectè ſe habet protectio, ſi iaculans imminentem neſcit euitare ſagittam. Braſidas etenim vt cernere licet,euulſa è corpore haſta, eadem ipſa iaculantem per percutiens,ſuſtulit.Nos vero verbis temerariis ac mẽdacibus in nos emiſſis, repugnare operæprecium haud eſt?ſat erit,ſi opinionem iſtam intactam explodamus.Quidnam igitur,inquam,maxime ex dictis ſuis vos commouit?Nam confuſe multa,& vllo abſque ordine, alterum alteri homo ille inculcans,deblacterauit, ac tanquam ira & cõuiciis

præceps,in diuinam pariter inuectus eſt prouidentiam.Et Patrocles,quæ de vindictæ,ait,malorum tarditate,numiniſque cunctatione protulit,mihi admodum moleſta videntur, nuncque ſermonibus illis quantum ad hanc attinet opinionem, ferme infans, alienuſque ſum redditus.Iampridem enim indignabar,quum Euripidem [redacted] Cunctatur:Talis etenim numinis eſt natura.Siquidem nulla in re,minimè tamen in prauorum animaduerſione,ſegnem deum eſſe decet,vtpote qui in perpetrandis ſceleribus minime tardi,ſeu cunctatores exiſtãt, ſed vehementi impetu,ab affectionibus ac paſsionibus,ad iniquitates ferantur. Nam iniuriarum repulſio,quum animi perturbationes (vt Thucydides inquit)admodum ſunt propinquæ,confeſtim ſceleratis delinquẽdi viam obſtruit,ac inhibet, ne longius malitia procedere auſit. Cui nil adeò opportunum accidere poteſt,vt iuſtæ animaduerſionis ſuſpenſio. Spem etenim reddit imbecillam,ac iniuria affectos humiliat & deprimit,at contrà flagitioſis audaciam præſtat,temeritatémque adauget.Præſens vero vindicta,& audacibus obuiam ire auſa, ſimul venturã compeſcit iniuriam , paritérque læſis maximum præbet ſolatium. Vnde mihi Biantis dictum recolenti,ſæpius turbatur animus . Nam ad ſceleſtum quendam dixiſſe fertur, ſe haud vereri , quin aliquando pœnas lueret,etſi ipſe amplius ſuperſtes nõ eſſet.Quid enim Meſſeniis antea interfectis, Ariſtocratis profuit ſupplicium? Qui quum illos Cypriaco prodidiſſet bello,ſupráque viginti inde delituiſſet annos,hiſq; omnibus, imperans Arcadibus, tan-

dem deprehenſus, delicti pœnas dedit. Neq; Orchomenii illi, qui ab Lyciſco proditi, patria, liberis, & amicis ſpoliati ſunt, vllum tulere ſolamen. Nō enim amplius ſupererant, quum proditoris corpus, ſuccedenti tempore, multis frangeretur ægritudinibus, adeoque ſuccenderetur, vt identidem pedes abluere, ac flumini immergere cogeretur, iuraretq; ac fateretur, hæc illi ob proditionē, & iniurias accidere. Athenis vero ſceleſtorum corporum proiectio, mortuorumq; effoſsio, ne iugulatorum quidem filiorū filiis cerni contigit. Quapropter inepte mihi Euripides in ſceleris diſſuaſionem, his vſus eſſe videtur:

Iniuria nos afficere nunc hi aduenìunt,
Ne metue, bile ferueant licet atra,
Mortalium nec cæterorum acta improba,
Tacita ſiquidem, tardante quoque pede
Fortuna corripiet malos in tempore.

Haud enim verbis aliis, ſed illis ipſis flagitioſos ad perpetranda ſcelera ſe inuicem hortari, ac admonere par eſt, tanquam nequitia confeſtim fructum temporaneum ac certum, pœnam vero tardam, multaq; priuatam fruitione producat. Quum hęc Patrocles, diſſeruiſſet, ſuſcipiens Olympiacus illi dixit: Vere, Patrocles, hæ numinis cunctationes atque moræ, abſurde ſe habent: Quandoquidem tarditas prouidentiæ fidem adimit. Et quia poſt ſingula delicta ſceleratos vltio haud confeſtim corripit, ſed lōgo poſt tempore aliquando plectuntur, infortuniumque incidunt, calamitatem id, non vindictam appellātes, nullo afficiuntur commodo. Quamuis enim ob incidentes doleant aduerſitates, propter flagitia

tamen commiſſa haud pœnitent. Quemadmodum enim pœna, quæ protinus errorem, peccatumq́ue ſubſequitur, verberibus flagriſq́ue homines coercet, ad officium'q; reducit, tormenta verò, terrores, ac ſtrepitus poſtea & temporis interuallo incidentes, alterius cuiuſdam rei poſius, quàm emendationis cauſa inferri videntur, quandoquidem abſque inſtructione triſtitiā afferre ſolent, ita malitia, ni ob ſingula delicta & facinora è veſtigio vapulet ac plectatur, inhibeaturq́ue ne vltra progredi auſit, vix erga deū ſe humiliat, formidat, ſaniorem induit mentem, tanquam iuſtitia diuina, res, paſsionéſque humanas tempore debito haud curet. Secura vero tardipedaq́ue illa iuxta Euripidem, ac tanquam fortuito impiis incidens vindicta, ſpontéque potius quàm diuina eueniens prouidentia, errorem immenſum, confuſionemq́ue intolerandam in ſe continere videtur: ita vt haud cernere valeam, quid vtilitatis inde poſsit euenire, ſi ſcelerati tarde in molares, vt aiunt, incidant deorum: præcipuè quum flagitiorum hoc pacto ſupplicium obſcuretur, ſceleris verò timor reddatur exilis. Hæc quum me coram ab his dicta eſſent: nunquid, Timon inquit, Colophonio, huic rationibus perſuadeam, dubioq́ue iſto liberem, an prius in his ipſum decertare ſinam? Sed cur, reſpōdi ego, aquam tertio inferre neceſſe eſt, ſermonéſq; inundare, ſi neque prima diſſoluere, ne dicam effugere, ſeu declinare poterit argumenta? Idcirco ſub initiū, velut à Lare inchoātes, quid de paterna Numinis veneratione, in Academia philoſophi, qui ſibi aliquid de his dicere viſi ſunt, ſenſere ſummis deli-

Vtilitas nulla in tarditate vindictæ.

A lare incipere, prouerbium.

be mus labiis. Facilius etenim eſt, muſicæ rudes de muſica, ſeu inexpertos de re diſſerere militari, quã nos, quum ſimus homines, diuina dæmoniaque rectè conſiderare opera, tanquam artis expertes, artificis intelligentiam, opinione ſolum & mentis cõceptu, temere fortuitoque diiudicantes. Quemadmodum enim imperitus, medici conſiderationem, cur ægrũ non pridem, ſed poſtea inciderit, ſiue heri, nõ hodie lauerit, coniicere haud poteſt: ita & de deo firmum quid certúmve aſſerere hominis eſt officiũ minimè, præter hoc ſolum, quod ipſe tempus optime nouit, quo malitię medicinam adhiberi conueniat, ac tanquam pharmacum vnicuique præbeat ſupplicium, quamuis non magnitudine, menſuraque æquali, ſeu tempore vno eodémve, in omnibus pariter medeatur delictis. Quòd vero animæ medicina, quæ ius ac iuſtitia appellatur, omnium aliarum ſit artium maxima, inter multos alios Pindarus quoq; teſtatur, qui optimum appellat artificem, gubernatorem & dominum rerum omnium deum, vtpote verè iuſtitiæ factorem & creatorem, cui ſoli definire conueniat, quando, quomodo, ac quouſque ſceleſtorũ vnuſquiſque plecti debeat. Huius artis Plato Minoem quoq; ait, quamuis Iouis eſſet filius, fuiſſe diſcipulum, tanquam impoſsibile ſit, quenquam in rebus iuſtis per ſectè quid agere, ſeu rectè agentem diſcernere, qui artem hanc non antea didicerit, ſiue ex amuſsim calleat. Neque enim leges quas ferũt homines, abſolute ſe rationabiliter habent, ſeu vndique æquitati cõſonæ eſſe cenſentur, ſed quædam ferme ridiculæ videntur eſſe: veluti Lacedæmone, protinus vt Ephori

magiſtratum ineunt,ne quis barbam nutriat, legibuſque tanquam nil difficultatis habentibus,cuncti pareant, per præconem edicunt. Romani quoque quos libertate donant,illorum corpora minuta cōſpergunt feſtuca. Quum vero teſtamenta conſignāt, illos quidem heredes inſtituunt,alijs vero bona vendenda relinquunt. Nonne hæc abſurda eſſe cenſentur? Denique omnium ineptiſsima lex illa Solonis, quæ honore eum priuat, qui in ſeditione nulli adhæret parti, ſiue diſſenſioni ſe haud immiſcere conatur ciuili. Multas præterea alias legum ineptias quis enumerare poſſet, quæ neque legis latoris ſententiæ probè conueniant,ſeu quarum rationem,aut cur ita ſint ſcriptæ,intelligere,quiſpiã valeat. Quid igitur mirum,quum res humanæ ita caligēt,ſi haud facile nobis de deo loqui cōcedatur,qua ratione ductus,ex ſceleratis hos ſerius,illos vero citius plectat, & corripiat? Hæc itaque non tergiuerſationis prætextu,ſed potius veniæ precatione dicta ſint, vt ſermo tanquam ad refugium & portũ reſpiciens ,liberius ad dubii probationem euagari audeat. Primo itaq; conſiderate,quòd ex Platonis ſententia,omnium bonorum ſeſe deus in medium conſtituit exemplar, vt humana virtus,quum illi admodum cōformis eſſet, haberet quem imitaretur,totiſque ſequeretur viribus. Etenim rerũ omniũ natura cōfuſa cũ eſſet,hoc ſortita eſt principium, vt ſimilitudine,ac cognatione quadam diuinæ virtutis & ideę transformaretur fierétque mundus. Aſpectu cuius vir ille naturam quoque noſtram attolli aſſerit, vt rerum quæ ſub cœlo feruntur admirandarum contemplatione, a-

nima decora & ordinata eligere & amare, diſcrepantia vero & errantia declinare conſueſcat, fugiatque temeritatem, ac fortuita quæque, tanquam prauitatis vniuerſique erroris originem. Nulla enim re magis deo frui conceſſum eſt homini, quàm ſi imitando ac ſequendo illius bona & honeſta opera, ad virtutem vſurpet. Quapropter ſi tardè & lentè illum flagitioſos corripere videmus, non ideo accidit, quoniam ob præproperam animaduerſionis celeritatem, erroris vel pœnitentiæ crimen vereatur, ſed vt à nobis feritatem ac vindictæ impetum auferat, doceatque non ira accenſos, aut quum furor æſtuat & feruet, rationémque altius ſaltando exuperat (veluti quum ſitim aut famem exatiare conamur) inimicos, quique nos affecerunt iniuria, vlciſci, ſed illius imitatos manſuetudinem atque cunctationem, deliberare, ac hora conſultrice nos vindicare, ne protinus impetum ſera & inutilis ſequatur pœnitentia. Rapidæ enim quempiam incidere aquæ, eiuſque ſe committere gurgitibus, leuius (vt Socrates aiebat) eſt periculum, quàm in conſanguinei, aut contribulis cuiuſdam perturbati, ac furore & ira accenſi, cadere vindictam, antequam deferbuerit, animique reſederit affectus. Non enim quum paſsiones vindictæ proximæ, vt Thucydides dicebat, ſed quum admodum eſſent remotæ, honeſtum ac rectum diſcerni poſſe aſſerebat. Quemadmodum enim ira (iuxta Melanthium) quũ mentem occupat, turpia indecoráq; perpetrat, ita ratio, quum furorem, animique ægritudinem penitus è pedibus ſuſtulit, iuſta & moderata peragit.

Quare auditores quoque humanioribus manſueti redduntur exemplis,vt de Platone fertur,qui quum contra ſeruum baculum ſuſtuliſſet, longo ſic conſtitit tempore,iram,vt ipſe aiebat,puniens, & coërcens.Et Archytas,quum ruri domeſticorum ac ſeruorum negligentiam ac ignauiam deprehendiſſet, inde concitatiori,aſperiorique affectu erga illos ſe ferri intelligeret,nullo maiori eos affecit incommodo,ſed tantiſper abiens:Valete,inquit, quoniã vobis iraſcor.Proinde ſi hominũm dicta memoratu digna factaque iam relata,iræ aſperitatem vehementiamque ſedare valent,longè æquius eſt,quum deum optimum ac maximum, qui neminem timet, nullius rei indiget,qui nulla pœnitentia duci poteſt, vindictam tamen ſuſpendere cernamus,debitumque ſceleribus expectare tempus,nosquoque illum imitari ac placidos reddi, mãſuetudinémque ac tolerantiã, diuinam virtutis cenſere particulam. Quam deus oſtendit, quum paucos puniendos corrigit, tardius vero animaduertendo multos hortatur,iuuat ac admonet.Secundo hoc animaduertamus neceſſe eſt,humanam iuſtitiã leges habere, quæ ſcelera coerceãt, & ob ſingula malefacta quid vnumquemque pati deceat ex amuſsim ponderent vlterius vero progredi aut audent:Ideo publica cuſtodiunt iudicia,vt criminibus reſiſtere, maléque facta è pedibus tollere valeant. Deum vero, quum ægrotam animam affligere ſtatuit,longius introſpicere affectuſque diſcernere decet,prudentérque conſiderare, num aliquãdo ad pœnitentiam flecti debeat, ſicque tempus ad emendanda tribuere ſcelera. Vbi vero ſynceri nil

ineſſe deprehendit, malitiamque perdurare immutabilē cognoſcit, protinus vindicare, & pro ſcelere vlſciſci conuenit. Et quandoquidem optimè nouit, quam virtutis partem animæ quum ab ipſo ad genituram feruntur, iturę ſint, quodque generoſum illis tanquam fortius & non debilius inditum ſit, malitiā vero præter naturā, cum ob nutrimenti corruptionem, tum malam germinare conuerſationem, nonnulloſque rectè curatum iri, congruentémque recuperaturos habitum, optimè tenet, non æqualiter in omnes animaduertit, ſed quod immedicabile eſſe cognoſcit, confeſtim reſcindit, ex vitaque delet, tanquam aliis aſsidue cum malitia conuerſari, penitus ſit nociuum, ſubiipſi vero deterrimum. Quos vero ob honeſti ignorantiam potius, quàm vitiorum delectu temere peccare nouit, illis emendandi tempus tribuere ſolet. Qui ſi in flagitiis perſeuerant, tādem eos quoque pro ſceleribus iuſto vlciſcitur. Haud enim veretur, ne quandoque ſibi fuga conſulant. Conſiderate etenim quantæ in hominum vita & moribus acciderint mutationes, quotque à ſceleribus & flagitiis, ad frugaliorem modeſtioremque conuerſi ſunt vitam. Vnde & conuerſio dicta eſt, quum quis à vitiis ſe auertit, ſanioreſque induit mores. Proinde ambiguæ priſcos de Cecrope fabulatos arbitror, non vt aliqui aſſerunt, ex optimo rege crudelem & immitem factum eſſe tyrannum, ſed contra, quum ſub initium moroſus ac terribilis fuiſſet, poſtea per quam humanè ac placidè imperaſſe. Et ſi hoc incertū, ſcimus tamen Gelonem & Hieronē Siculos, Piſiſtratumque Hippocratis filium, quamuis

Conuerſio vnde dicta.

per ſummũ nefas tyrannide potiti eſſent, ad virtutẽ vſurpaſſe. Quumq́; illegitime ad principatus ſubre pſiſſent faſtigiũ, admodum tamen moderati ac popu lares euaſere principes. Quũ enim validas ac optimas tuliſſent leges, terræq́ue curã gerere ciues docuiſſent, ex ridiculis atque loquacibus prudentes, ex ignauis verò admodũ reddidere operoſos. Gelo inſuper quum bellicis in rebus egregiam nauaſſet operam, pugnaq́ue ingenti Carthaginenſes ſuperaſſet, non antea pacem cum illis ſanciuit, & quidem rogatus, quàm diſertè fœderibus adſcriptum eſſet, Saturno filios dehinc haud ſe immolaturos. Erat quoque tyrannus in ciuitate magna Lydiades, qui quum tyrannidem permutare conſtituiſſet, iniuſtitiamq́ue deteſtatus fuiſſet, ciuibus leges reſtituit, ac pro patria contra hoſtes dimicans generoſe cecidit. Milciadem quoque in Cherroneſo tyrannidem exercentem, ſi quis tum interfeciſſet, vel Cimonem ſtupri conſuetudinem cum ſorore habentẽ, perſecutus ſuſtuliſſet, aut Themiſtocli ob ea quæ laſciuè ac petulãter in foro egerat, ciuitatẽ ad emiſſet, quo pacto poſtea ab Alcibiade ſcribi potuiſſet?

At nondum clari Marathones & Eurymedontes
Deſunt, nec pulchrum nos deficit Arthemiſium,
Cecropidum pubes vbi libertatis adepta eſt
Victrices crepidas.

Siquidem haud mediocriter magnæ aliquando exorbitant naturæ, ob ſubtilemq́ue ingeniorum vehementiam efficatiamq́ue quieſcere non valent, ſed in ſalo fluctuant, antequam ad ſtabiles ſedatoſq́; perueniant mores. Quemadmodũ igitur agriculturæ in-

expertus,regionem quam denſis cernit obſitam virgultis,plantisq́ue ſylueſtribus incultam,feris refertam,fluminibus ac fontibus variis irriguam, cœnoq́ue plurimo quoque verſum inuiam, floccipendit, rei verò ruſticæ gnarus,hæc omnia fertilitatis indicia eſſe cognoſcit,terræq́ue vbertatem hinc deſcernit:ita & abſurda, praua, ac importuna,magnæ aliquando producunt naturæ,quæ nos confeſtim, quandoquidem aſperitatem ac ſtimulos haud ferre poſſumus, præcîdi,penitusq́ue eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex vtile ac generoſum ex his diſcernens,ętatem,horamq́ue rationis & virtutis cooperatricem,qua natura fructum debitũ & oportunum ferat ac reddat, benignè præſtolatur & expectat. Et hæc ita ſe habent. Ægiptiacam verò legem,quæ grauidam,donec pariat,in mortis carcere cuſtodire iubet,nonne Græcorum quidam conſultè vobis tranſcripſiſſe videntur?Et ſanè quidem illi aiebant. Intuli itaque: Si infans nondum æditus, ſed adhuc latens in vtero, potis eſt tempore, opus ſiue conſilium abſconditum in ſolis proferre lucem, oſtenderéque noxam iſtam ſalutis cauſa,ſeu aliqua neceſsitate cogente, perpetratam eſſe, nonne ſatius pœnæ erit ſuſpenſio, quàm inconſulta accelerataq́ue vindicta?Mihi quidem ita videtur:& vobis Patrocles? inquam.rectè, ille ait. Conſiderate itaque, ſi Dionyſius ſub tyrannidis initium pœnas dediſſet, neminem Græcorum Siciliam habitare potuiſſe. A Carthaginenſibus enim cuncti extorres acti fuiſſent. Quemadmodum neque Apolloniã ſeu Anactorium, Leucadoriũve Cheroneſum-

Græci incolerent,niſi Periander non confeſtim, ſed longo pòſt tempore penas luiſſet. Caſſandri quo que vltionem ideo ſuſpenſam arbitror, vt rurſus Thebæ inhabitarentur.Mercenarii nanque milites, qui cum illo templum ſpoliarunt, quorum plurimi cum Timoleonte in Siciliam tranſgreſsi ſunt,quum *Mali à malis corripiunt.* Carthaginenſes deuiciſſent, tyrannidesque ſoluiſſent,mali malè poſtea perierunt. Quoſdam enim nu men negligit,ideoque parcit, vt cum ſceleratis flagitioſos plectere valeat (quemadmodum Democenis per oraculum dæmonium reſpondit) inde verò illos quoque conterit, ac funditus tollit vt opinione mea cõplurimis euenit tyrannis. Quemadmo dum enim hyænæ fel,phocæque coagulum, ac feræ aliæ quamplurimæ, quid ſalubræ, ægritudinibusque humanis vtile in ſe continent, ita quibuſdam qui freno animaduerſionéque indigere videntur, Deus amaritudinem quandam tyranni inexorabilem, vel ſæuam principis cuiuſdam aſperitatem im mittit,nec prius ab afflictione ac perturbatione deſiſtit, quàm ægritudinem omnem expulerit, penitusque morbum purgauerit. Tale Acra gantinis Phalaris, Romanis verò Marius erat pharmacum. Sycioniis quoque palàm Deus predixit,flagellatoribus indigere ciuitatem, quum Teletiam puerum, qui in Pythiis coronandus erat, honore priuarunt, ac Cleonæorum quendam tanquam ſuum prætulerunt ciuem. At quum Orthagoras Sicyoniorum inuaſiſſet tyrannidem, ac poſt illum qui cum Myrone & Cliſthene rerum potiti ſunt, eorum ſedauerunt intemperantiam. Cleonæi verò quum ſimili purga-

ti medicamento haud eſſent, funditus corruerunt. Proinde Homerum dicentem autem auditæ:

Egregia eſt ſoboles ſcelerato nata parente.

Ecce quemadmodum ille qui nil decens aut clari vnquam operatus eſt, optimum genuit filium. Siſyphi quoque, necnon Autolyci, & Phlegii genus, in gloria & virtute magnorum floruerũt regum. Pericles quoque Athenis in ſceleſta natus eſt domo. Et Romæ Pōpeius Magnus Strabonis fuit filius, quem vita functum Po. Ro. ob inoffenſum odium pedibus conculcauit, inſepultumq́ue proiecit. Nunquid igitur abſurdum, ſi quemadmodum ruſticus ſpinas haud extirpet priuſquam aſparagos collegerit, & Aphri ſarmenta non comburant, antequam ab illis ledanum abſtulerint, ita Deus cœleſtem ac pernitioſam ſplẽdidi ac regii generis ſtirpem haud antea euellãt, quâm fructus debitus ex ea ſit productus & generatus? Longè enim Phocenſibus fuit vtilius, innumeros Iphiti perire boues & equos, pluſque auri & argenti ex Delphis ſurripi, quàm Vlyſſem & Aſclepium natos non fuiſſe, ſiue alios complures, qui è flagitioſis ac ſceleratis optimi magnæq́ue frugis euaſere viri. Nonne igitur modo ac tempore conuenienti in facinoroſos adnimaduertere, longè exiſtimandum melius eſſe, quàm inconſultè confeſtinq́ue ſupplicium ſumere? vt de Callippo fertur. Qui quum ſub amici prætextu Dionem interfeciſſe, eodem enſe rurſus ab illius percuſſus familiaribus, occubuit. Micii quoque Argiui, qui in ſeditione cæſus eſt, interfectorem ænea in foro deæ ſtatua decidẽs oppreſsit. Nunquid præter-

Deus ſæpe parcit malis, à quibus optimos oriturus nouit.

ea Parocles, quid Beſſo, Pęoni, Ariſtoniq́;, Oethæo militum præfecto aliquando acciderit audiuiſti? Minimè ait, ſed admodũ diſcere cupio. Ariſtõ, inquam, Eriphyles mundũ muliebrem ibi repertum, concedentibus tyrannis rapuit, vxoriq́; dono attulit. Cæterũ filius eius quandã ob cauſam matri ſuccenſens, domum incendit, & cunctos qui in illa erant concremauit. Beſſus verò quum propriũ interfeciſſet patrem, multo delituit tempore. At quum aliquando ad hoſpites cœnatũ pergeret, hirundinũ nidum haſta impellens deturbauit, pulloſque pedibus contriuit. Quũque, vt par erat, aſtantes dixiſſent, qua cauſa homo impulſus rem tam nefandam perpetrare auſus es? Nonnè, reſpondit, iamdiu falſum aduerſum me ferunt teſtimonium, clamantque proprium me occidiſſe patrem? Præſentes verò quũ admiratione ducti, verba ad regem detuliſſent, reſque diligentius diſcuſſa eſſet, meritas Beſſus pœnas dedit. Hæc ideo vobis retuli, vt planè cauſas intelligatis, ob quas flagitioſis aliquando vindictæ concedamur ſuſpenſio. Reliqua verò ex Heſiodo vos audire exiſtimetis. Ait enim vindictam non admodum remotam eſſe iniuſtitiæ ſectatricem, ſed coætaneam, ac ex eadem regione ſtipitéque pullulantem, inquiens:

Conſultum malè, conſultori peſſima res eſt.
Qui ſtruit inſidias alij, ſibi conſtruit ipſi.

Cantharis enim in ſeipſa remedium, ex contraria paſsione concretum, habere fertur. Malitia verò cõiunctum, aſsiduéque ipſam torquentem ac affligentem geſtat dolorem, non poſtquam ſcelus perfecerit, ſed tum maximè flagitiorum pœnã exoluit, quũ

Malitia ſeſe affligit.

iniuriam atrociter inferre videtur. Quemadmodũ enim facinoroſus quiſq;, vltimo affligendus ſupplicio, corpore ſuo propriã fert crucem, ita improbitas ex ſeipſa ſuppliciũ ſibi ſtruit ipſi, grauis quædã vitæ artifex, calamitates ingentes, cũque turpitudine formidines innumeras, pâſsionesque moleſtiſsimas, pœnitentias, ac indeſinentes in ſe cõtinens perturbationes. Sed nonnulli nil à pueris diſtant, qui quum ſceleratos in theatris nonnunquã amictu aureo circundatos, chlamydéue purpurea indutos, coronatos ac tripudiãtes conſpiciũt, admirari, beatosq́ue exiſtimare nõ deſinũt, antequã eos ſtimulis agitari, flagris cędi, ignémq; ex florida illa variáq; veſte emittere conſpiciunt. Multi enim flagitioſorũ ingentibus ſepti ædibus, principatus ſplendidiſsimos, potentatusq́ue obtinentes immenſos, vt plurimũ quantum plectantur latet, donec iugulati, aut ab alto præcipitati, iacere cernantur. Quæ rectè quis non pœnam ſed ſupplicii finem, pœnæq́ue conſummationem appellare poteſt. Quemadmodum enim Herodicus Silymbrianus, quum phtiſim morbum inciſsſet immedicabilem, exercitationemq́ue medicinæ primus, vt Plato ait, immiſcuiſſet ſibiipſi cæteriſq́ue laborantibus ægritudine ſimili, multò proxiliorem reddidit mortem.: Ita ſcelerati qui præſentem cenſentur effugere pœnam, haud poſt multum temporis, ſed multo in tempore, vindictam nõ quidem tardiorem, ſed admodũ proxiliorem ſuſtinent ac extendunt, neque ſeneſcentes ſolũ corripiuntur, ſed etiã cruciatu aſsiduo ſeneſcunt. Quãtum ad nos autem, facinoroſos longo aio tempore puniri

Mores malorum non pœna, ſed finis pœnæ.

ac torqueri. Apud Deum etenim vniuerſæ humanæ ſpatium vitæ, atqueadeo præſens momentum, nihi leſt: quin anni triginta in illius conſpectu veluti crepuſculum, ne dicam hora ſunt matutina. Proinde flagitio ſi tanquam carcere clauſo ac cæco, nulla euadendi ſpe detenti, ſceleſta cuſtodiuntur vita. Et quamuis interim conuiuentur, negocientur, donationibus & delectationibus oblectentur, optimasque negligāt diſciplinas, nil tamen â noxiis diſtant, qui in vinculis ad vltimum ſeruantur ſuppliciū. Nam & ii aliquando fune ſuper capite pendente ludunt, cātillant, & ociātur. Quid enim prohibet opinari eos, qui ad mortem clauſi detinentur, minimè affligi, donec capitali plectantur ſupplicio, nec eos qui venenum hauſerunt ac deambulant, expectantque donec crura degrauentur, torqueri, priuſquā vitalem ſpiritum extingui, paulatimque euaneſcere ſentiant? ſi vltimum ſupplicii tempus pœnam eſſe arbitremur, paſsiones verò, timores, expectationes, & pœnitentias, quæ interim animum diſcruciant ac perturbant, quibusque vnuſquiſque ſceleratus obnoxius eſt, prætermittamus, ac nihil pendamus? veluti ſi piſcem qui hamū deglutiuit, haud eſſe captum dicamus, priuſquam illum â coco exenteratum, ſiue aſſum conſpiciamus. A iuſtitia enim facinoroſus quiſque detinetur, ſcelerum quæ dulcedine tanquam illecebris aſsidue ineſcatur? quumque conſcientiam flagitiis onuſtam ac degrauatam ſentit,

Vt tynnus rapidus percurrens æquora ſæuit.

Violenta enim, effrenis, & temeraria illa ſcelerum auda-

audacia, ad facinora vſque agilis, expedita, atque vehemens exiſtit. Inde verò à paſsionibus animíque perturbationibus, tanquam ſpiritu deſtituta, imbecillis, humilis, ac languens, timoribus ſuperſtitionibusq́ue ſuccumbere deprehenditur. Vnde non inepté, ſed factis ac veritati conſonans, Steſichorus de Clytemneſtra ſomnium finxiſſe videtur, quam ita loquentem inducit.

Allabier viſus draco,
Summo capite depaſtus, ex
Quo apparuit rex Pliſthenides.

Etenim ſomniorum terriculamenta, diurnaq́ue ſpectra, necnon oracula, atque portenta, & quæcunque homines diuino accidere nutu opinãtur, horrorem ac timorem his qui ſceleribus obruti, ſibique ipſis conſcii ſunt, incutere conſueuerunt. Quemadmodum aiunt Appollodorum aliquando per ſomnium ſe à Scythis excoriari, in fruſtaq́ue concidi conſpexiſſe, cor verò ex lebete loquens, ac dicens: ego horum tibi cauſa ſum. Et iterum filias igni flagrantes totoq́ue corpore ſuccenſas, per gyrum ipſum circunſilire. Hipparchum item Piſiſtrati filium, paulô ante obitum Venerem ex phiala quadam ſanguinem ſibi in faciem ſpargere, ſomniaſſe narrant. Ptolomæi verò Cerauni amici, ipſum à Seleuco in iudicium rapi viderunt, vulturibus lupisq́ue iudicantibus, & cauſam cognoſcentibus, carnesq́ue paſſim hoſtibus diſtribuentibus. Pauſanias quoque Byzantii Cleonicen liberam ſtuprauit virginem, quã quum noctu quandam ob cauſam emiſiſſet, indeq́ue reuertentem terrore ac ſuſpicione correptus per-

Mali ſemper timẽt.

emiſſet, eam ſæpius in ſomnis aſsiſtentiam ac dicentem vidit:

Adſis iudicio, mala res iniuria valde eſt.

Quumque phaſma haud deſiſteret, ſed aſsiduis illũ terroribus perturbaret, ac moleſtaret, Heracleam ad animarum nauigauit expiationem, placationibuſque nonnullis ac inferiis puellæ animam euocauit. Quæ quum in conſpectum veniſſet, finem malorum futuram prædixit, vbi Lacedæmonem perueniſſet. Quo quum ille applicuiſſet, confeſtim vita exceſsit. Quapropter ſi poſt obitum anima nil penitus eſſet, ſed mors gratiarum ac pœnarum finis exiſteret cunctarum, indulgentius ac mollius Numen quis dicere poſſet cum ſceleratis egiſſe, quos confeſtim ac non longo poſt tẽpore corripuiſſet, vitaq; functos celeriter ex multiplicicibus abſtuliſſet ærumnis. Etenim ſi quis nil aliud mali improbis in hac vita, præſentique tempore accidere affirmaret, quàm quòd ſcelerum conſcientia flagitiorumque recordatione aſsidue torquentur, re admodum ſteri li, moleſta, & ingrata, ac nil boni, ſeu ſtudio digni, ex tot, tantiſque certaminibus referente, cognoſceret profecto acerbiſsime ratione propria illorum affligi animam. Quemadmodum de Lyſimacho referunt, qui ſiti coactus quum Getis corpus vireſque tradidiſſet vniuerſas, poſtquam biberat, iam factus mancipium, dixiſſe fertur: Heu meæ improbitati, qui ob voluptatem tantillam breuemque, tanto excidi regno. Proinde neceſsitati naturalium reſiſtere affectionum admodum eſt difficile. Quum verò homo auaritiæ ac pecuniarum, inuidiæve ciui-

Improbi ſuapte affliguntur conſcientiis.

liſque exiſtimationis ac potentiæ gratia, ſeu venereas ob voluptates iniuſti quid egerit ſiue perpetrauerit, inde paſsionum furore, animíque deſtitutus morbo, quum tempore cernit turpes verendasque improbitatis ac iniuſtitiæ remanere perturbationes, honeſti verò, vtilis ac recti ſupereſſe nihil, nonne ſæpius cogitationes moleſtiſsimas, curasque grauiſsimas illi incidere par eſt, quòd vana ſeductus gloria, ſeu voluptatum captus dulcedine, rebus ſordidiſsimis, illiberalibus, ac ingratis, pulcherrima maximaque inter homines bona, fas, iuſtitiam, pietatemque peruerterit, vitamque turpitudine, infamia, ac perturbationibus fœdarit ac repleuerit? Quemadmodum enim Simonides ludens aiebat, argenti ſe arcam ſemper inuenire plenam, gratiarum verò vacuam: ita improbi, ſi rectè ſuam ſceleſtem perpenderint vitam confeſtim ob voluptates gratia vacuã, ſpeque deſtitutam reperiũt, timore verò, triſtitia, iniucunda'q; recordatione, ac infuturũ ſuſpicione, perfidia verò ad præſens, ſemper cumulatã inueniunt. Quemadmodum in theatris Imo loquens, ac de malè actis penitens introduci ſolet:

Charæ mulieres, quomodo primum incolui
Athamantis claram regiam, decentium agens nihil?

Hæc peſsimum quemque in animo verſare ac cogitare decet, quo pacto vitia repellat, flagitia memoria deleat, conſcientiam purget, ex ea facinora deturbet, ſe à cunctis vindicet criminibus, ita vt penitus aliam ab initio vitam agere incipiat. In quibus enim malitia præualet ac ſuperat, in his ſyncerum, à labeque purum, firmũ, ac ſtabile nil eſſe po-

teſt. Niſi, per Iouem, ſapientes quoſdam eſſe dicamus, qui iniuſtè agunt. Nam vbi diuitiarũ voluptatumque cupidines inter ſe concertare inuenies, ſiue inuidiam cum inimicitiis ac malignitate ſibi ſedem conſtituiſſe deprehendes, ibi ſi ſolertius conſideraueris, infelicitatem ſubeſſe ac latere inuenies, ſegnitiem laborum, mortis metũ, vehementem perturbationũ exceſſum, in gloria ob arrogantiam mollitiem, vituperantes timere, laudatores tanquã deceptione circũuenientes vereri, maximéque improbis aduerſari, vt eos qui boni eſſe cenſentur, promptius laudare videantur. Nã quod in flagitiis obduratio, id in molo ferro eſt rubigo, quód ſi durius tetigeris, illico frangitur. Quapropter quũ ſcelerati temporis ſucceſſu, quemadmodũ habeant, exactius intelligunt, fremunt, dolent, indignantur, ac propriã execrantur vitam. (De his loquor malis, qui nõ penitus à ſeipſis exciderunt, omninoq́ opinione errant, ſed & depoſitũ reddunt, pro amicis intercedunt, patriæque gloriã augentes magnificè illã tuentur.) Hi, inquã, non confeſtim, ſed tẽporis proceſſu ob flagitia pœnitent, cõmiſsiſque dolent. Quandoquidẽ & homines in theatris aliquando plaudunt, confeſtim tamen vana reuertente gloria ac auaritia, gemere non deſinunt. At qui tyrannide abutuntur, hominesq́ue fraudulenter circũueniunt, & è medio tollunt, quẽadmodũ Apollodorus, amicosq́ue pecuniis ſpoliãt, vt Glaucus, iſti haud pœnitent, aut ſeipſos oderunt, nec aliqua ob malè acta afficiuntur mœſtitia: ſceleribus enim obruti, eo proceſſerunt veſaniæ, vt facinora cuncta & quicquid improbi agunt, omni carere

peccato contendant, ac quæcunque lubent licere ar bitrentur. Ego proinde, ſi dicere fas eſt, flagitioſos, perditos, ac facinoroſos homines, neque aliquo ſiue deorum, ſeu hominum indigere vltore arbitror, ſed pernitioſam ipſorum vitam omni prauitate, impietà te, ac ſcelere corruptam, refertam, & cõtaminatam, ſatis ſuperque ad ſeipſam plectendam ac torquendam ſufficere. Sed conſiderate, inquam, ne ſermo longius quàm tempus exigat procedere videatur. Et Timon: Satisfactum eſt mihi, ait, de cunctatione, len taque Numinis tarditate. Nunc vero tanquam in inſidiis vltimum collocaui dubium, quandoquidem in prioribus mediocriter decertauimus. Cæterum quod Euripides conqueritur, ac Numini obiicit, *Pœna filiorum ob delicta parẽtum.*

Crimina ſæpe luunt nati ſcelerata parentum,

etiam nos tacentes reprehendere exiſtima. Si enim qui deliquerunt, iam pœnas exoluerunt, haud decet eos qui nil iniuſti egerunt, plecti. Quandoquidẽ nec illos qui facinora peregerunt, de vna eademque re bis ſupplicium ſubire, iuſtitię ſeu æquitati conſonum eſſe cenſetur. Proinde ſi lentè diuina procedit vindicta, pœnaque quæ improbis debita, ſero tandem innoxios affligit, aut probè iniquitatem tar ditate compenſat. Quemadmodum ferunt Æſopum olim cum auri pondere ingenti à Crœſo miſſum huc perueniſſe, vt Deo magnificè ſacrificaret, Delphiciſque ſingulis minas diſtribueret quatuor. Cæterum quum ob indignationem quandam diſcordię ac rixæ inter ipſum & incolas interceſsiſſent, ſacrificium quidem illum peregiſſe, pecunias verò Sardis remiſsiſſe narrant, tanquã homines illi indigni

exiſterent,qui aliquo efficerentur commodo. At illi quum ſacrilegii eum inſimulaſſent, à petra quadã, quã Hyampeam appellant,præcipitatũ interfecerũt. Exinde Deum iratum,terræ ſterilitatè variaq; morborum genera illis immiſiſſe prędicant,ita vt in cunctis Græciæ Panegyricis obambularent,ac per præcones,ob Æſopi mortem pœnas ab eis exigere volẽtes,idẽtidem vocarent.Ac tertia vix tandem generatione Samium quẽdam applicuiſſe Idmonem,minimè genere ad Æſopum attinentẽ,ab illis tamen qui olim Sami Æſopum emerant oriundum.Cui quum Delphici pœnas quaſdam excoluiſſent,vix eos tandem à malis quieuiſſe referunt.Exinde ſacrilegorũ vindictam ab Hyampea in Naupliam eſſe tranſlatã aiunt. Nec Alexandrum,& qui mire eum admirantur ac amant,ex quorum numero nos quoq; ſumus, laudare ſolent,quòd Branchidarum vrbem funditus ſubuerterit,omnemq; ætatem penitus exciderit, quoniam ab eorum maioribus Mileti templũ olim proditum fuerat. Agathocles quoque Syracuſanorum tyrannus, cum riſu Gorcyrenſes cauillatus eſt. Nam quam ob cauſam inſulam vaſtaret,quum quæſiuiſſent:quoniam per Iouem, reſpondit, partes veſtri Vlyſſem ſuſceperunt. Quumque pariter Ithaçenſes conquererentur, eorum pecora à militibus abigi: At veſter, inquit, rex ad nos quum acceſsiſſet, paſtorem execauit. Atqui nonne longè his abſurdius Apollo? qui Pheneates, vniuerſamque eorum regionem terræ hiatu abſorpſit, quoniam ante mille, vt aiunt, annos Hercules tripodem ſortilegum ſurreptum Pheneum detuliſſet. Sybaritis

Aeſopi mors.

quoque prędixit,tum eos à malis ſolutum iri,quum tertia cæde iram Leucadiæ placaſſent Iunonis.Non multum præterea temporis interceſsit,ex quo Locri virgines Triam mittere deſierunt, quæ ob Aiacis petulantiam,ſeruili indutæ habitu, nudis incedebant pedibus, & ſi adultam attigiſſent ætatem,velut ſeruæ, quæ Athenis ſine corollis circum aram verrunt.Quo pacto hæc rationis aut iuſti quid in ſe continere poſſunt? quum minimè Thraces laudare ſoleamus, quod in Orphei vindictam, ſuas hucuſque pulſent vxores. Barbaros quoque, qui Eridani ripas incolunt, irridere conſueuimus, quoniam ob Phaëtontis,vt aiunt,luctum, nigris induantur veſtibus. Siquidem longè magis,vt arbitror, ridiculũ eſt,homines qui Phaëtontis vixerũt tempore, ipſius neglexiſſe calamitatem: qui verò illo defuncto poſt quinque ſeu decem nati ſunt ætates, veſtem permutaſſe,ipſumq́ue lugere cœpiſſe. Sed iſta ſolum fatuitatem quandam præ ſe ferre videntur,moleſti autem ſeu nefandi nihil. Cæterum deorum iræ quo pacto confeſtim tanquam flumina nonnulla euaneſcũt, ac longè pôſt ſuper alios emergentes, ad vltimas perducunt calamitates? Hucusque quum me continuiſſem,veritus ne in maiores,longeq́ue intolerabiliores erumperet ineptias,continuò interrogare cœpi:Nunquid,inquiens, hæç omnia vera eſſe exiſtimas? At ille, ſi non omnia, ait, ſaltem aliqua abſque dubio vera eſſe contendo. Æquè, dixi, vt vehementer febricitantibus tibi accidit, qui ſi vel vna pluribusve tegantur veſtibus, eundem tamen ac æqualem ſuſtinent calorem, cæterum ob refrige-

refrigerii ſpem,ac ſolatium,indumentorum auferre oportet multitudinem. Atqui hæc, ſi placet, quandoquidem vt plurimum fabulis ac fictionibus ſimilia videntur, prætermittamus. Vt autem confeſtim in foribus res pateat,claraque reddatur, in memoriã ducatur honor,qui iis haberi ſolet, quorum maiores hoſpitio deos ſuſceperunt,necnon pulchra ea pars, quæ Pindari ſucceſſoribus in Thebarum direptione delata eſt. Quis enim ea honoris præminentia, quæ tandiu inter Græcos coaluit ac inoleuit, meritó non delectetur? niſi cui iuxta eundem Pindarum,frigida flamma cor atrum fabricauit. Prætermitto nunc ſimile huic Spartæ præconium, quod poſt Leſbicum cantum, in memoriam, ac honorem Terpandri illius priſci, proclamari ſolet. Nam eadem ratione conſtare videtur. Cæterum vos Philciade appello, qui apud Bœotios longè aliis præferri dignum ducitis,quoniam præclaris ortos parentibus vos eſſe prædicatis, quique apud Phocenſes ob Daiphati genus gloriari ſoletis,mihi, inquam, præſentes auxilioque ſitis,quum Lycormæ, Satileique patrium Heraclidarum inter ſe partiuntur honorem,Stephanophoriáque inſtaurantes decantant, admodum decere ab Hercule prognatos,honores firmos ac gratos ſortiri.Quãdoquidem quum ipſe Grecos immenſis affeciſſet beneficiis, haud dignum præmium retributioemque cõſecutus eſſet.Pulcherrimũ Hercle,ait, ac philoſophia admodũ dignum certamen propoſuiſti.Omitte igitur,heus inquã,vehemens illud accuſationis genus,nec ægrè feras,ſi aliquando plectãtur qui ſcele

ſtis improbiſq; orti ſunt parentibus, aut honorata il la nobilitate, ac præminentia gloriari laudariq; deſine. Decet enim, ſi virtutis aut nobilitatis honorem in genere noſtro retinere cupiamus, rationabiliter quoque ob ſcelerum vltionem permanentem haud indignari, ſed rectè hæc inuicem concurrere, ac æqualiter dignéque conuerti æſtimemus. Qui enim à Cimone prognatos egregiè Athenis honorari, à Lachare vero ac Ariſtone oriundos deſpici, cum indignatione dolens cernit, hic admodum varius ac ſecors, imò potius contentioſus, Numinique moleſtus eſſe videtur. Incuſat enim, quum viri iniuſti ac ſceleratí filiorum filios feliciter agere cernit, rurſuſque criminatur, ſi flagitioſorum improborumque ſtirpem coerceri ſeu funditus tolli conſpicit, pariterq; Deum reprehendit & accuſat, ſiue iuſti, aut noxii patris filium affligit, ſeu incommodo afficit. Et hęc tanquam obſtacula quædam tibi aduerſus admodum infeſtos, acerboſque accuſatores illos ſtatuo. Inde tanquam nexus reaſſumentes principium, ita circa diuinas affectos rationes, è tenebris ac irremeabilibus erroribus, cum intrepida pietate ad officiũ reducamus, illiſque perſuadeamus, nil Deum agere, quàm quòd fas admodnmque decens eſſe dignoſcatur, nos vero neque in his quæ quotidie gerere ſolemus, manifeſtam veritatem oſtendere ſeu exprimere poſſe. Veluti, cur liberos eorum qui phthiſi ſeu aqua intercuti interierunt, ſedere, pedéſque aquæ immergere iubemus, donec mortuus crematur. Eo etenim pacto morbus transferri, ſeu ad illos tranſgredi minime poſſe creditur. Ac rurſus, quam

ob cauſam capella,ſi eringitem herbam in os ſum-
Eringites pſerit,totum attrahat gregem,donec paſtoris ſuperuentu depellatur.Sunt &quamplurima alia,quæ vires continent latentes,effectuſque producunt incredibiles,velocitatéque aut tarditate ſtupēda ab aliis ad alia tranſgrediuntur. Nos vero interualla iuxta tempus,non loca admirari conſueuimus.Vtrum enim magis ſtupendum? An peſtis,quæ in Aethiopia exordium ſumpſit,Athenas impleuit, Periclem ſuſtulit,Thucydidémque male affecit? Aut ſi ob Delphorum Sybaritarumq́ue flagitia,in poſteros tandē ſcelerum vindicta defluxerit?Habent enim vires ab vltimis in prima relationes quaſdam ac cognationes,quarum cauſam etſi ignoramus,non tamen ſine ratione accidere certo ſciamus.Proinde cur non ſolum in hominum ſtirpem, ſed publice in ciuitates diuina vindicta aliquando graſſetur,iuſtitiæ prætextum habere videtur, quum res vna ac contingua ſit ciuitas,quæ nullam veluti animalia,mutationem admittit,neque alterum ex altero fieri ſolet, ſed ſemper conformis,ſibiipſiq́ue ſimilis exiſtit,vniuerſaſq́ue rerum quas agit cauſas ac gratias,quandiu communitatis nexum ſeriémque retinet,ac vnitatem ſeruat,in ſe recipere conſueuit.Nam ſi ob temporis ſpatium ex vna ciuitate quis plures facere vellet, ſimilis ei eſſet,qui ex vno homine plures efficere conaretur,quandoquidem qui iam ſenior eſſet, prius iunior, olim vero omnino adoleſcēs erat.Eſſent equidem hæc Epicharmiis ſimilia, ex quibus Sophiſtarū ſermo auctus creuit,dum dicunt, qui olim mutuum accepit, nunc haud debet, quandoquidem alius fa-

ctus eſt. Et qui heri ad cœnam vocatus eſt, hodie inuocatus venit, nam alius exiſtit. Proinde mutationes in vnoquoque noſtrum maiores, quâm publice in ciuitatibus, ætas facere ſolet. Si enim poſt annũ trigeſimum quis Athenas reuiſeret, cognoſceret ſane nunc quoque vigentes mores, motus, diſciplinas, ſtudia, populìque fauorem, iram & odium, ac reliqua id genus, admodum priſcis illis, ac prioribus ſimilia, conformia\&que: hominis vero formam vix motus ac familiaris poſt tanti ſpatium temporis occurrens agnoſcere valeret. At morum variationes, qui omni ratione, labore, paſsione, legibus quoque facile mutantur, illi qui ſemper præſens eſt, abſurditatem, admirandam\&que nouitatem continere videntur. Cæterum homo ex quo natus eſt, ad finem vſque vnus vocatur: quum\&que idem ciuitati ita permanẽti accidat, dignum quoque ducimus eam progenitorum obprobriis obnoxiam eſſe, quandoquidem meritò illorum gloria, honore, ac potentia frui cupit, idq́ue iuſtum eſſe arbitratur. Niſi vniuerſa negocia in Heraclitium fluuium velimus immergere, in quem neminem bis ingredi aiunt, quin penitus moueatur, ac in alienam trãſeat naturam. Si igitur ciuitas res quædam contigua, & vna perpetuaq; ſerie compacta exiſtit, neceſſe quoq; eſt, genus ex iiſdem procedere principiis, potentiáq; ac ſocietatem referre quandam. Nam genitum ab eo ex quo genitum eſt, ſecerni ſeu abeſſe tanquam opificũ quoddã conſtructum minimè poteſt, quum ex ipſo, non ab ipſo genitum ſit, ita vt pars quædam & debite honorãdi, & iuſtè plectendi contineatur, circũferaturque in

Heraclitius fluuius.

ſemetipſa. Et niſi ludere viderer, aſſererem equidē Caſſandri ſtatuam ab Athenienſibus inæratam, longe iniuſtiora paſſam eſſe, ac Dionyſii corpus poſt obitum à Syracuſanis effoſſum, maiore affectum iniuria, quàm ſi in eorum filios diuina eſſet delata vindicta. Nam Caſſandri ſtatua ſui natura nullam iniuriam accipere poterat, mortuumq́ue Dionyſii corpus anima iampridem reliquerat. At Nyſæo, Apollocrati, Antipatro, ac Philippo, cæteriſque omnibus à ſceleratis parentibus ortis, admodū propria quædam progenitorum inſita pars eſt, illîſque adhæret, non moleſta ſiue onerosa, ſed qua in vita nutriantur, gubernentur, ac ſapiant. Non igitur mirum nec abſurdum, quum ex illis procedant, ſi ob eorum facinora vindictę quoque partem deſumāt, quandoquidem quæ apud homines beata cenſentur, propter illos cōſecuti ſint ac poſsideant. Et vniverſaliter, inquam, quicquid in medicina vtile, idem quoque iuſtum eſſe cenſemus. Et profecto ridendus eſſet, qui iniquū eſſe aſſereret, pollicem vrere, quum coxarū doleret vertebrum: ſeu præcordia laniare, quum hepar ſanie marceſceret: vel ſi quis ob vngularum debilitatem ſumma boum perungeret cornua. Ita & in vindicādis ſceleribus, qui aliud quid iuſtum, quā improbitatem ſanare exiſtimat, indignaturq́ue quū medicum cernit per viam longe diuerſam ad curādum procedere morbum, medicamentaque ob alia per alia inſinuare, veluti qui venam incidunt, vt ab ophthalmia leuētur, ille profecto vltra ſenſum haud longe proſpicere videtur, ne conſiderat præceptorem, quum ex pueris aliquem corripit, cæteros ad-

Filij quū maiorum poßideāt bona, merito etiam illorū luūt ſcelera.

monere:ac imperatorem, quum decimum quenque tollit,omnes ad officium reducere.Pròinde non ſolum parti ob partem aliam,ſed & animæ propter animam,lõge plus quàm corpori ob corpus,affectus, vexationes,paſsiones,ac emendationes accidere ſolent.Nam ibi,vt videtur,paſsionem mutationémque eandem innaſci neceſſe eſt, hic vero anima phantaſiis acta,ob timorem ſeu confidentiã, peior aut melior efficiatur neceſſe eſt.Adhuc me loquente,ſuſcipiens Olympiacus:Videris,inquit,ſermone iſto magnam ſuppoſuiſſe materiam,animę videlicet immortalitatem. Quandoquidem vos, reſpondi, occaſionẽ præſtitiſtis,ſeu potius impuliſtis. Quemadmodum vero deus optimus maximuſq́ue, ex dignatione ac bonitate ſua nobis conceſsit,ita ab exordio hucuſq; ſermo noſter proceſsit. Et ille,quandoquidem,inquit,deum omnia inſpicere,ſingulaq́ue inter nos diſtribuere cenſes, inde quoque ſequi arbitraris,animæ eſſentiam penitus incorruptibilem eſſe,an temporariam,ac poſt obitum aliquantiſper ſupermanẽtem?Non vir,inquam,optime, adeo puſillus,ac leuicularum rerum curioſus eſt deus,vt ſi nil diuini nobis ineſſet,ſeu ad illius ſimilitudinem firmi quid ac durabilis inditum foret, ſed foliorum vt Homerus ait,inſtar marceſceremus,breuique omnino corrũperemur,tantam noſtri curam gereret & rationem haberet,ac muliercularum more,quæ Adonidis hortos in teſtis quibuſdam vernantes plantant & ablaqueant,quotidianas animas in carnem teneram,mollémque,vbi vitæ radicem haud altius agere poſſent ad germinandum, inde quauis fortuita ſemper oc-

Anima immortalitas.

caſione extinguendas infunderet. Et ſi placet, alios omittamus deos, ſolumque hunc noſtrum conſideremus, qui vt primum animas mortuorum à corporibus tanquam fumum aut nebulam exhalaſſe nouit, placationes varias defunctis inſtaurare, honoréſque ingentes, ac venerationes ſolennes tribuere iubet, ſcilicet vt credentes circumueniat ac decipiat? Ego equidem animæ immortalitatem aſſerere haud deſinam, ni quiſpiam, veluti Hercules Pythiæ auferens tripodem, funditus oraculum diripiat ac euertat. Quandoquidem plurima talia apud nos circunferuntur reſponſa, qualia Coraci quoque Naxio ædita ferunt.

Non homini ſanctum eſt animæ cognoſcere mortem.

Et Patrocles: quiſnã, inquit, ille fuit Corax? qualéq; vaticiniũ? res enim incognita mihi videtur. Minime, aiebam, ſed nominis id variatione contigit. Nam qui olim Archilochum in acie trucidauit, Callonides appellabatur, erat vero ei cognomen Corax. Eiectus itaque à Pythia primo, ſacris quoque repulſus eſt, quoniam Muſis ſacrum peremiſſet virum. Inde quũ placationibus quibuſdam inferiis, ac precibus manes placaſſet, ob Archilochi expiandam animam, ad Tettigi iuſſus eſt pergere habitaculum, quo Tænarus ſignificabatur. Huc enim Tettigum Cretenſem cum claſſe applicuiſſe, ciuitatémque condidiſſe ferunt, ac iuxta animarum habitaſſe expiationem. Pariter quoque Spartani Pauſaniæ placare manes oraculo iuſsi ſunt. Qui quum ex Italia ſacrificulos, animarumque accerſiſſent conciliatores, ſacrificiis nonnullis ex ſacello idolum extraxerunt. Vna

igitur, inquam, eſt ratio, quæ diuinam pariter prouidentiam, humanæque animæ immortalitatem oſtendit ac cōfirmat, nec alterum repudiare, alterum verò amplecti datur. Quum enim poſt obitum anima ſuperſit, admodum decet, imo neceſſe eſt, illam aut præmiis, aut affici ſuppliciis. In vita etenim quemadmodum athleta decertat, quum vero certamen peregerit, tum debitum ex merito cōſequitur. Cæterum quo pacto anima quum illic exiſtit, ob anteactam vitam remuneretur ſiue plectatur, nil certi, ſiue quod affirmare audeamus viuentes habemus. Id enim penitus nos celatum eſt, ac latet. Vindictam vero quæ ob maiorum facinora in filios, ac vniuerſum debacchatur genus, manifeſte aliquando cernimus. Quandoquidem multos à ſceleribus auertit, ac ne ſimilia audeant, deterret ac admonet. Quum vero nulla alia magis acerba, nec quæ anxiore afficiat triſtitia ſit pœna, quâm quum quis cernit ſuos ob ſua ipſius male acta pati incommoda, & affligi, admodum veritati conſonum ac credibile eſſe videtur, animam impii ac flagitioſi viri, quum poſt obitū conſpicit non ſtatuas aut honores quoſdam ſubuerti, ſed liberos, amicos, genere propinquos, ac domeſticos maximis ſubiici tormētis, & ob ſuam ſceleſtā vitam pœnas luere grauiſsimas, etiam ob Iouis honores, ſi concederetur, iterum iniuſtè agere ſeu peccare nolle. Haberem quoque ſermonem nuper auditum vobis referre, ſed ne fabulas enarrare videar, illum ſilentio præteribo, ac ſolum quæ manifeſtam præ ſe ferūt veritatem expediam. Minime, Olympiacus ait, ſed nobis eum recenſeas. Quum que

alii quoque idem peterent,permittite, inquam,ad ſinem vſque,quæ dicere conor,perducere. Inde ſi videbitur,fabulam quoque referam. Vere etenim fabula eſt. Bion,inquam,deum quum in ſceleratorum animaduertit filios, longe magis ridiculum eſſe aſſerit,quam medicum qui ob aui & patris morbum, nepoti ſeu filio medicamentum porrigit. Cæterum alicubi res inepte & abſurde ſe habent, alicubi vero conuenientes ac ſimiles exiſtunt. Alius enim, niſi alter curatur,ab infirmitate haud liberatur. Nec qui oculorum dolore vexatur,ſeu febricitat, ideo melius habet,quoniam alteri emplaſtrum ſeu collyriū adhiberi conſpicit. At ſceleſtorum ſupplicia ideo manifeſte cunctis oſtenduntur, quoniam vindictæ cum ratione inflictæ officium eſt,alios per aliorum animaduerſiones compeſcere ac cohibere. Proinde Bionis aſsimilatio ſi recte diſcutiatur, cernere erit, veritatem illum latuiſſe. Porrò ſi vir quiſpiam in morbum incidit grauem, non tamen penitus incurabilem ſeu exitialem, inde ſuccedenti tempore ægroti incontinentia ac mollitia languor creſcit,totumque corpus grauat & occupat,filium vero ipſius nondum ægrotantem,ſed ob paternam naturam eidem morbo obnoxium,ſi medicus familiaris,aut aliptes aliquis admoneat,eique oſtendat,ſi bonus ille pater auſteram amplexus eſſet dietam, obſonia bellariaque intermiſiſſet, potationibus ac mulieribus abſtinuiſſet,medicamentiſque vſus fuiſſet,aſsiduoque exercitio corpus defatigaſſet, ingentes diſsipare ac repellere paſsiones valuiſſet, ſcilicet quum parua illa ſemina ad tantam haud creſcere potuiſſent magnitudinem

gnitudinem. Nonne qui filium ſic hortatur ac inſtruit,vt ſui curam gerat, diligenter ſe obſeruet, & quum valetudinariis ſit ortus parentibus principiis obſtet,ac dum morbus curari poteſt,illum anticipet eum quoque hoc pacto ab infirmitate eripere ac liberare videtur?Et ſanè,aiebant.Non igitur,inquam, rem abſurdam ſeu ridiculam,ſed admodum neceſſariam ac vtilem peragimus, ſi regio morbo, melancholia, ac podagra laborantium filiis nondum infirmis,ſed ne aliquando pari ægritudine corripiãtur, exercitium,dietam,ac pharmaca adhibeamus. Nam corpus ex corrupto prognatum corpore,nulla pœna,ſed cura potius, ac cuſtodia dignum eſſe cenſetur. Quæ ſi quis ob timiditatem animíque mollitiē (quandoquidem voluptatibus priuant,laboremq́ue ac moleſtiam inferre videntur) ſupplicium appellare velit,penitus repellendus eſt. Proinde quum corpus ex valetudinario ortum corpore, cuſtodiri ac obſeruari dignum ſit,nunquid malitiæ innatam ſimilitudinem,in adoleſcētum germinantem ac pullulantem moribus, eò vſque ſufferre ac ſuſtinere decet, quoad prorumpens paſsionibus manifeſta reddatur,maleſapidumq́ue,vt Pindarus ait,ex præcordiis fructum euomat?An Deus nil Heſiodo ſapientior eſſe videtur?qui iubet ac admonet:

Non ſerito triſti rediens de funere mæſtus
Progeniem, lauta ſed cœna Perſe deorum.

Et tanquam genitura non modo prauitatem ac virtutem,ſed & triſtitiam ac gaudium, hiſque ſimilia referat ac ſuſcipiat,hilares, lætos,ac gaudio perfuſos,ad filiorum mittit procreationem.Verumenim-

uero perturbationum ac affectuum diſcernere, ac præſcire ſimilitudines, priuſquam aperte paſsionibus in nefanda erumpant ſcelera, ac manifeſte cernantur, non humanæ vitis, ſed diuinæ potius ſapientiæ opus eſſe dignoſcitur. Etenim vrſorum, luporum, ac ſimiarum catuli, confeſtim, adhucq́ue impuberes, à nemine præterquam à natura inſtincti ſeu edocti, generis referunt ac repręſentant mores. At humana natura, moribus, doctrina,& legibus conſtricta, ſæpius ſcelera occultat, ac probitatem honeſtatemq́ue præ ſe ferre videtur, ita vt penitus innatam prauitatis maculam deleuiſſe, ſceleraq́ue fugaſſe credatur. Multo enim ſæpe latet tempore, ac tanquam velamine obducta, vniuerſa flagitia clanculum celaſſe deprehenditur, ita vt vix tormentis ac verberibus improbitatis facinora quæq́ue extorqueri & manifeſta reddi valeant. Nos vero tum maximè homines iniuſtos fieri exiſtimamus, quum iniuria afficere inchoant, intēperantes quum violant, timidos quum fugiunt. Veluti ſi quis tum ſcorpioni aculeum inſeri quum pungit, aut echidnis venenum infundi quum mordent, fatuè ac ſtultè credat ac arbitretur. Non enim ſceleratus quiſque pariter fit, ac manifeſtus redditur, ſed ab initio inſitam retinet prauitatem, tempore verò dataq́ue opportunitate ac facultate, fur ſurripit, tyrannuſq́ue leges tranſgreditur. At deus vniuſcuiuſque affectū ac naturā haud ignorat, vtpote qui magis animę quàm corporis ſcrutator exiſtit. Quapropter non eo vſque pœnā differt, quoad violētia manibus, impudentia voce, intēperantia pudendis perficiatur.

Quãuis non, velut ipſe malè afficiatur, iniuſtũ corripit, neq; raptori tanquã violatus iraſcitur, nec mœchũ quaſi ipſe contumeliã paſſus ſit, odio proſequitur, ſed medicinæ gratia mœchũ, auarũ, & flagitioſũ quandoq; corripit, vt malitiã tanquã morbũ comitialem, priuſquã cuncta occupet, tollat, ac penitus auferat. Cæterũ paulò antè indignabamur, quoniã tarde Deus in ſceleſtos animaduerteret, nunc vero quoniã nonnullorũ habitũ & affectum, antequam iniuriam perficiant, occupat ac præuenit, accuſamus, ignorantes ſæpius præterito futurũ, occultumq; manifeſto longe deterius ac terribilius eſſe. Vnde neque cauſas, ob quas aliquando improbos tolerare, nonnunquã vero adhuc deliberãtes prçuenire ſatius exiſtit, intellectu noſtro cõprehendere valemus. Quẽadmodũ nec cur valetudinarijs nõnullis aliquando medicamenta haud congruant, quibuſdam vero nondum ægrotantibus, ſed longè periculoſius illis habentibus proſint, ac rectè conueniant, intelligere poſſumus. Cæterum non omnia parentum delicta in poſteros Deus conuertit, ſed quum ex prauo gignitur bonus, quemadmodum ex valetudinario ſanus, generis omnino pœna illi, tanquam à malitia immunis ſit factus, remittitur. Qui vero ex ſcelerata natus eſt ſtirpe, morboque in ſimilitudinem improbi labitur ac refertur generis, hunc decet quemadmodum in hæreditatis ære alieno, ita & in prauitatis ſuccedere ſupplicio. Nõ enim Antigonus ob Demetrium, aut ex malis Phyleus propter Augeam, neque Neſtor propter Neleum pœnas dederunt. Quamuis enim ex flagitioſis orti eſſent pa-

rentibus, optimi tamen euaſere viri. Sed quorum natura generis cognationem imitari ac referre ſolet, illos quoque vindicta ſcelerum æmulata ſimilitudinem exagitare conſueuit. Quemadmodum enim progenitorum achrochordones ac lenticulæ quandoque in filiis haud apparent, attamen in nepotum corporibus inde erumpunt(nam & mulier quædam Grȩca, quum nigrum enixa eſſet infantem, ob idque adulterii damnata, progenies Aethiopis quarta inuenta eſt: in corporibus quoque liberorũ Pithonis Niſibenſis, qui nuper vita functus eſt, haſtæ figura ſignum Spartanis conueniens, poſt tanti reuolutionem temporis tanquam ex altiſsima generis emicuit ſimilitudine) ita plerunque mores animæq; paſsiones, quas priores celabant, & occultabant generationes, natura longo poſt tempore producit, ac per alios oſtentat & repræſentat, domeſticaſque ſeu virtutes, ſeu improbitates, palàm cunctis in lucem profert, ac manifeſtè ſpectandas præbet. Hȩc quum dixiſſem, obticui. Subridens vero Olympiacus: haud inquit, te tanquam egregiè abſoluto ſermone à nobis laudari arbitreris, ne fabulam promiſſam manibus emittere videamur, ſed tum demum ſententiam feremus, quum illam quoque audiuerimus. Sic itaque rurſus exorſus ſum. Soleus vir diuinus, Protogeni illius, qui aliquando nobiſcum verſatus eſt, familiaris & amicus, quum primo tempore in magna vixiſſet prodigalitate, breui vniuerſam dilapidauit ſubſtantiam. Inde penuria ac neceſsitate cogente, omnium perditiſsimus effectus eſt hominum. Pœnitentia enim ductus, diuitias abſque diſcrimine inſe-

qui cœpit. Contigitque ei quemadmodum laſciuis illis hominibus, qui quum proprias haud obſeruēt ac curent vxores, alienas tamen per iniuriam inſectari ac corrumpere nituntur. Quumque à nullo abſtineret flagitio, dum ſibi ſpes lucri arrideret ſeu oſtenderetur, ſubſtantiam haud magnam, ſceleris vero exiſtimationem ingentem, breui collegit. Præcipue autem eum decepit vaticinium ex Amphilochi redditum oraculo: illuc enim deum ſciſcitaturus miſerat, tum melius reliquam victurus eſſet vitā. Cui ille reſpondit, tum melius eum acturum, quum è vita migraret: quod & breui illi contigit. Quum enim ab alto ſuper collum decidiſſet nullo accepto vulnere, caſu tantum extinctus eſt. Quumque iam triduanus ad ſepulturam efferretur, ſubito cōmotus ad ſeſe reuerſus eſt, admirandamque deinceps vitæ mutationem inſtituit. Neque enim iuſtiorem alium in humanis commerciis, ſeu diuinis ſanctiorem operibus, tunc temporis Cilices eſſe referebant, haudq; inimicis triſtiorem, quàm amicis iucundiorem, ita vt non paruo noti caperentur, deſiderio, admodumque cuperent tam repentinæ mutationis audire cauſas. Non enim fortuito, quòd & verum erat, eueniſſe arbitrabantur, vt tam ſceleſtam anteactam vitam, tot tantiſque exornaſſet virtutibus. Ille igitur Protogeni æqualibus, & amicis ita enarrare ſolebat: quamprimum corporis ſenſu excidiſſet, ſibi veluti nautę, qui euerſa naui profundo abſorptus eſt, ob mutationem accidiſſe. Inde quum aliquantiſper animum recepiſſet, ſeſeque confirmaſſet, reſpirare viſus eſt, animaque corporis onere leuata, latè circūſpectare

cœpit. Cæterum priorum cernebat nihil. Aſtra vero admodum ingentia, & multitudine inuicem diſtantia, ſplendorémque immenſum atque colorem oſtẽdere mirandum videbat, tonóque reſonare incredibili audiebat, ita vt animæ in lucis tranquillitate perquam facile eſſet quoquouerſum vehi ac velociter ferri. Quumq́ue multa & varia præteriſſet ſpectacula, defunctorum animas aëre diſcuſſo, tãquam bullas ardentes ſurſum leuari aiebat. Quibus intrepide ac omni depoſita mole diruptis, humana emergere forma. Non tamen æqualiter omnes moueri, ſed partim miranda exilire leuitate, ad ſupernamq; vehi quietem ac tranquillitatem. Alias vero tanquã penſi fuſos in gyrum rotari, nunc ſurſum, nunc vero repere deorſum, ac turbato quodam motu inuicem miſceri, cohęreréque diutius, ac vix tandem diuelli. Cæteras itaque quum diligentius conſideraſſet animas, agnoſcere haud valuit. Duas tamẽ aut tres olim ſibi notas quum conſpexiſſet, illis congredi alloquíque conatus eſt. At illę auditu priuatę, extráque ſeſe poſitæ, penitus ſenſu carebant, ac velut amentes & inſenſatæ, omnem contactum viſumq́ue refugiebant. Primoq́ue inter ſe errabundæ volitabant, inde innumeræ pariter occurrentes, inuicémque ſe complectentes cohærentéſque, ac impetu tanquam connexę ſine vllo diſcrimine in altum ferebantur, vocéſque ignotas ac inarticulatas, luctu ac timore intermixtas emittebant. Aliæ vero in ſublimi conſtitutæ, alacres ac claræ, inuicémque cum beneuolentia aſſidue verſari conſpiciebantur. Ac vt cernere erat, tumultuantes illas repellebant, appropinquantéſque

admodum acerbe ipſæ gaudentes increpabant. Ibi quendam,non tamen liquido ſe cognouiſſe aſſerebat: adhuc enim puero ſe exiſtente, ille vita functus erat. Ea itaque anima quum propius acceſsiſſet, Salue,dixit,Theſpeſie. Quumque admiratione ductus reſpondiſſet,ſe non Theſpeſium, ſed Arideũ eſſe: antea,ait,dehinc vero Theſpeſius,hoc eſt,diuinus eris. Haud enim occidiſti, ſed fato quodam prouido deorum huc delatus perueniſti, aliam vero animam tanquam ancoram in corpore dereliquiſti. Nuncque huius rei certiſsimum tibi ſit indicium, mortuorum animas haud vmbram facere, nec oculos contrahere ac aperire. Hoc quum Theſpeſius audiuiſſet, magis cogitare ſeque colligere cœpit: circunſpiciénſque conſiderauit tenuem ſibi ac vmbroſam cohærere nubeculam, illas vero vndique tranſparentes ac lucentes, non tamen æqualiter omnes. Quaſdam enim colore plano ſplendenti, ac limpido, puriſsimoque plenilunio ſimiles eſſe animaduertit: nonnullas vero tanquam ſquamis minutiſque cicatricibus ſtigmoſas: alias autem facie inconcinnas, ac admodum deformes, nigríſque affectas notis, quaſdam vero alias quaſi obtuſas,hebetes,penituſq; ſenſu priuatas conſpexit. Singula vero ille Theſpeſii enarrabat comes(nil enĩ prohibet animas hominũ appellare nominibus)quẽ admodũ Adraſtia Neceſsitatis ac Iouis filia, ſcelerũ vindex acerrima,ſũmo cõſtituta eſſet loco,quã nemo flagitioſus,neq; magnus neq; paruus, vi aut clã effugere poſſet.quũq; treseſſẽt cuſtodię ac expiationes, alios aliis affici tormentis aſſerebat.Quoſdã enĩ cõ *Adraſtia*

feſtim, ac dum in corpore eſſent, pœnas dare, quíq; corpore culpam luerent, eorum breuiſsimum eſſe ſupplicium, manſueto quodam modo multa purgatione digna remittente. At quorum maiora eſſent delicta, ſceleraq́ue vehementiorem expeterent medicinam, illos dæmonem poſt obitum tradere vindictæ aiebat. At qui penitus immedicabiles eſſent, ac vndique ſceleribus obruti, hos tertiam atque immitiſsimam Adraſtiæ miniſtram Erinnym, ad pœnã rapere, & inter errantes, & hac illacq́ue fugientes tranſcurrere, omnéſque tandem deprehenſos, ſæuè ac miſerabiliter in æternas, inauditas, nec viſas demergere, ac præcipitare commemorabat tenebras. Emendationes verò quibus adhuc in corpore conſtituti affligi ſolerent, barbarorum pœnis perſimiles eſſe aiebat. Quemadmodum enim apud Perſas qui plectuntur, veſtibus tiariſque expoliantur, ac flagellantur, lachrymantéſque à tormentis ſolui precantur, ita ſupplicia quæ in pecuniarum, ac fortunarum amiſsione, corporumq́ue verſarentur cruciatu, non nimis aſperam habere afflictionem, nec quæ ex meritis ſcelera elueret, ſed vt plurimum ab opinione ſenſuq́ue dependere referebat. Cæterum qui ibi, inquit, impuniti euadunt, hucq́ue immũdi perueniunt, hos vindicta corripit, ac cunctis exutos tegumentis, animæ commiſſa palam oſtẽdit. Illa vero nil retinet aut habet, quo facinora, ſcelera, ac flagitia tegere, abſcondere, ſeu palliare queat, ſed omnibus ſe paſsim ſpectandam præbere cogitur. Primũ igitur bonis (ſi ſaltem ſunt) parentibus tanquam degener, ac talibus indigna maioribus oſtentatur. Si

Erinnys Adraſtiæ miniſtra.

Qui ex hoc ſeculo impuniti euadunt, quo modo crucientur.

verò praui ei fuerint progenitores, illis quoque vt maiori efficiantur cruciatu, in conſpectum perducitur, inde tormentis ſubiicitur, vbi tandiu pœnis excutitur, quoad ærumnis, doloribus, ac laboribus omne ſcelus eluitur. Hæc verò ſupplicia, magnitudine ac acerbitate tantum carnales exuperare animaduerſiones aſſerebat, quãtum ab inſomniis vera diſtare viderentur. Proinde cicatrices ac notas ob has paſsiones aliis plus, aliis verò minus permanere aiebat. Animarum enim, inquit, varios illos omnigenosque conſidera colores. Ater enim ac ſordidus, illiberalitatis, ac auaritiæ indicium eſt. Sanguineus verò ac igni ſuccenſus, crudelitatis & atrocitatis. At glaucus color, intemperantiam voluptatibus intermixtã deſignat. Qui verò execrando inuidiæ detinentur morbo, hi venenum ſanie mixtum, veluti ſepię atramentũ ore euomunt. Siquidem anima prauitate & paſsionibus immutata, corpus quoq; variis diſtinguit coloribus. Vnus verò tormentorũ ac purgationis finis exiſtit vniuerſalis, quum concreta exempta eſt labes, animaque ſplendida, & ab omnibus maculis & labe redditur pura. Id niſi fiat, paſſionum ſubinde reuertuntur viciſsitudines, notæque iterum excreſcunt. Quædam tamen breuiter ac facilè extinguuntur, nonnullæ verò longius protelantur. Illæ igitur rurſus atque iterum tormentis ſubiiciuntur, quoad tãdem decentem ſortiantur habitum & affectum. Nonnullas verò violenta ignorãtiæ, ac voluptatum ſpecies, in brutorum corpora impellit. Quum enim rationis defectus, ac ſpeculationis ſegnities actuale ac generationem producit,

Finis purgationis quum exepta labes eſt.

admodum inſtrumenti deſiderio tenetur, quo cum concupiſcentiis perfrui valeat, corpusq́ue, animi neglecta virtute, luxu repleri queat. In pecora itaque meritò anima ea detruditur, vbi omnibus priuata delitiis, neque quietis neque ſomni copiam conſequi valeat. Hæc quum dixiſſet, per ingens ſpatium eum velociter duxit. Ferebantur autem lucis ſplendore tanquam alis perquam facilè ac leuiter. Tandemq́ue ad hiatum quendam applicuerunt immenſum. Quo quum perueniſſent, à priore ſpiritus vi deſtituti ſunt. Quod & aliis animabus accidere videbat, quæ collectæ, illucq́ue delatæ, tanquam aues per gyrum illum circunuolabant hiatum, propius tamen accedere non audebant. Aſpectus verò Bacchicis antris admodum ſimilis erat, locusq́ue ſyluis, virore, herbis, variisq́ue floribus ornatus apparebat. Aura verò ex illo ſpirabat mollis ac lenis, odore mirando ſuauique temperata, quæ ingenti voluptate (veluti vinum bibentes ſolet) animas afficiebat. Illæ verò odoris captæ dulcedine veſcebantur, diffundebantur, ac placidè & feſtiuè inter ſe conuerſabantur. Locum verò amœnum per gyrum amplexabantur Bacchanali, & riſus, quem intermixtæ Muſæ dulciter canentes ac ludentes, iucunditate ac lepore implebant. Dionyſium verò illac ad deos regreſſum eſſe, ac Semelem reduxiſſe, locumq́ue Lethen vocari aiebat. Theſpeſium verò admodum immorari deſiderantem ac conantem, haud permiſit, ſed vi eum diuellens abſtraxit, enarrans pariter ac oſtendens intellectum dulcedine voluptatum liquefieri ac irrigari, irrationale verò ac corporeum hu-

me&atum,ac incarnatum corporis recordatione capi, qua inde ad genituræ deſiderium, & appetentiam traheretur. Idque ille animæ humore degrauatæ inſtantem appellabat aſſenſum. Aliam itaque viam ingreſsi admodum ingentem conſpexere craterem, in quem varia exonerabant flumina, aliud Aphrico mari, niuéque candidius, aliud puniceum, Iridisque inſtar variatum. Alia quoque aliis coloribus infecta, proprium præ ſe ferebant ſplendorem. Quumque propius acceſsiſſent, admirandi illi, ac floridi magis ac magis præter candorem diſparuere colores. Tres verò dæmones, triangulari ſimul aſsidentes figura, inuicem'q; flumina menſuris quibuſdam cõmiſcentes ac temperantes cernebat. Huc usq; Theſpeſii ductor Orpheum quum vxoris redu xiſſet animam, perueniſſe aiebat. Quũque haud rectè meminiſſet, inter homines ſermonẽ diſſeminaſſe. Delphicum oraculũ, Apollinis ac Noctis eſſe cõ mune. Cæterum nullũ, Apollinis ac noctis eſſe con ſortiũ. Sed hoc, inquit, noctis ac lunæ cõmune eſt vaticinium, nullã firmam obtinens ſedem, ſed vbique inter homines inſomniis ac idolis vagum & errans. Ex eo enim, vt cernis, cõmixta prodeunt ſomnia quæ verũ falſo, ſimplexque vario commiſcentes, diſpergunt. Apollinis verò oraculũ haud, ait, cernis, nec videre, aut altius aſcendere licet, quamuis non animæ moles te deprimat, ſed terrenum ac corpori annexum vetat. Conatus eſt tamen eum propius adducere, ac oſtentare lumen ex Tripode, vt referebat, per Themidis ſinus in Parnaſum tranſparens. Quod quum diligentius intueri vellet, ob ſplendorem cer

nere haud potuit. Cęterum quum acceſsiſſet, vocem audiuit ſonoram mulieris, carmine nonnulla prædicentis, ac vt ſibi videbatur, tempus interitus ipſius præſagientis. Dæmon verò Sibyllæ vocem illam eſſe narrabat, quam in lunæ globo circumrotatam, futura canere aiebat. Quumque plura audire cuperet, vehementi lunæ impetu, ac vertigine prohibitus eſt. Nonnulla tamen breuia intellexit, veluti de Leſbio monte, ac Dicæarchiæ deflagratione, necnon & comma de tum imperante principe,

Quod bonus exiſtat, ſed morte tyrannida linquet.

Malorum pœnæ. Deinde ad pœnarum vertebantur ſpectaculum Et primo quidem Theſpeſius ſolum aſpectu miſerando, ac ærumnoſo afficiebatur, inde verò inopinatus in amicos, domeſticos, & contubernales variis ſubiectos incidit tormentis, qui cruciatus grauiſsimos, pœnaſque diras ac horrendas ſuſtinentes, cum fletu appropinquabant. Tandem etiam proprium patrem ex barathro quodam, ſtigmatis ac notis plenum emergentem, manuſque tendentem conſpexit. Quem ſuppliciorum præfecti ſilere haud permittebant, ſed fateri ſubigebant, quemadmodum in hoſpites quoſdam extitiſſet ſceleratus, quos ob auri famem veneno ſuſtuliſſet, quumque cunctos latuiſſet mortales, hic ſe conuictum pœnas partim exoluiſſe, nonnullas autem adhuc exantlandas ſupereſſe referebat. Porrò Theſpheſius, metu ac horrore ſtupefactus, pro patre ſupplicare auſus non eſt. Conuerſus itaque, ac fugere intendens, non amplius manſuetum, ac familiarem videbat ductorem, ſed à quibuſdam aliis facie horrenda ſe impelli, vl-

traque progredi coactum cernebat. Longius itaque pergens, eos qui manifeſte peccauerunt, palamque flagitia perpetrarant, ſeu ob commiſſa ſupplicio affecti fuerant, non tam acerbe plecti, ſeu adeò affectu irrationali, ac tormentis affici intolerandis inſpiciebat. Qui verò clàm iniuſtè vixerant, prætextuque ac virtutis opinione delituerant, hos vltra cruciamenta & anxietates, quidam inſiſtentes, interiora ac animæ ſecretiora propalare, ac oſtendere, præterque naturam inflexos, ac curuatos, veluti Scolopẽdras marinas, quæ hamum deuorauerunt, ſeipſos inuertere cogebant. Quoſdam verò protelentes, ac tergiuerſantes, vi detegebant, innumeraque ac latentia vitia in penitiſsimo, ac remotiſsimo animæ receſſu celare oſtendebant. Alias quoque animas vidiſſe narrabat, quæ ſeſe amplexantes, pariterque binæ, ternæ, ac plures coherentes, velut echidnæ, ob inimicitiarum ac iniuriarum reminiſcentiam, animique prauitatem, ac eorum quæ in vita malè egerant ſeu perpeſſæ fuerant, inuicem ſe deuorabant. Lacus quoque tres æquales, vnum auro feruentem ebullientemque, alium ex plumlo frigidiſsimum, tertium verò ex ferro aſperrimum eſſe referebat, iuſtaque dæmones nonnullos, tanquam fabros inſtrumentis aſtare ferreis. Quibus cum animas corripientes, partimque deuorantes, eas quæ lucro inſatiabiles fuerant, ob auaritiamque ſceleſtè egerant, primo in aureum præcipitare lacum aiebat: vbi igni ſuccenſas, ac flammis relucentes, in plumbeum immergere: ibique extinctas, & velut grandinem induratas, rurſus in ferream transferre palu-

dem: vbi quum admodum nigrę, ac horribiles redditæ eſſent, ob aſperitatemque exiccatæ ac confractę, penitus formam immutaſſent, denuo in aureũ prouncere lacũ afferebat. Eas verò animas grauiſsimos, ac horrendos ob immutationem illam ſuſtinere dolores, & cruciatus enarrabat. Omnium autem miſerrimam vindictam, ac afflictionem earum eſſe aiebat, quæ quum pœnas iam exoluiſſe viderentur, rurſus ac iterum comprahenſæ, tormentis ſubiicerentur. Illæ verò erant, ob quarum ſcelera in filios ſeu nepotes pœna redundarat. Quotieſcunque enim aliqua illarum in tortores incidebat, ſeu caſu aliquo obuiam ferebatur, cum ira, vociferatione, ac clamore eam aggrediebantur, illæ verò blaſphemantes, & improperantes, paſsionum ſigna oſtendere videbantur: quumque aufugere ac ſe abſcondere conarentur, aut valebant. Aderant enim confeſtim vindictæ exactores, & caſtigatores, qui eas deprehenſas, eiulantes, ac ſeipſas deplorantes execranteſque, veluti pœnæ, crudelitatis, ac immanitatis haud ignoras, iterum ad tormenta rapiebant ac trahebant. Præterea complures aliquando filios ac nepotes vnà pendere referebat, ac tanquam apes, ſeu veſpertiliones connexós ob iram, ac pœnarum memoria, quam propter progenitores perpeſſæ fuerant, ſtupefactos, ac omni ſpe deſtitutos agere. Poſtremo animas ad ſecũdam cogi generationem vidit, ac inſtrumentis quibuſdam appoſititis ac plagis, ab eius rei opificibus, vi in omnifaria verti ac transformari animalia Nõnullæ vniuerſa parte impellebantur, aliæ verô reuertebantur. Aliquæ autẽ omnino extinguebantur,

ac euaneſcebant,vt alia vita, aliiſque damnarentur mortibus. Inter quas & Neronis animam ſe vidiſſe aiebat,multis degrauatam incommodis, clauiſque ignitis vndique transfixam. Quam quum opifices in Pindaricæ Echidnæ ſpeciem vertere, ac vi transformare conarentur,vt per viſcera erumpens partu matrem deuoraret ac laniaret,lumen confeſtim ingens eluxiſſe referebat, vocemque ex ſplendore redditã imperaſſe,vt in aliud bruti genus cicurius,veluti in reptile,iuxta lacus ac paludes commorans,transmutaretur.Eorum enim quæ iniuſtè egerat,partim pœnas dediſſe, boni quoque ſibi aliquid à Deo deberi,quoniam optimum ac Deo acceptiſsimum Græcorum genus ex ſeruitute,ac oppreſsione liberaſſet. Huc vſque ſpectaculum proceſsiſſe referebat. Qu'um verò reuerti deberet,in maximo ob timorem periculo ſe conſtitutum fuiſſe aiebat. Mulierem enim quandam ſpecie admiranda,magnitudineque ingenti ipſum corripuiſſe, dixiſſeque: Heus tu ,vt rectius ſingula reminiſcaris,huc adſis: Virgamque ignitam tanquam ſculptoriam, qua illi characterem inureret protuliſſe, ſed ab alia quadam prohibitam eſſe. Ipſum verò tanquam ſyringæ impulſu , flatu admodum vehementi ,ac violento,corpori incidiſſe, & ferè à recordatione ipſa ſuſpexiſſe.

re pecuniam. Et quid nummularium, ſeu negociatore ambis, quum ex proprio peculio mutuari queas? Pocula habes, paropſides argenteas, pelues? ſubiicias hæç neceſsitati. At menſam amœna Aulis, vel Tenedos figulinis inſtruet vaſculis, argenteis longè mundioribus, neque moleſtum, ac grauem vſuræ odorem olentibus, quæ tanquam rubigo quotidie ſumptuoſitatem defœdat. Inſuper haud Neomeniæ Calendarumve recordaberis, qui dies etſi ſacratiſsimi exiſtant, nefaſti tamen ac execrandi ab vſurariis redduntur. Nam pignora illis præſtita nec Iupiter ipſe ſaluare poſſet. Atqui vendere, preciumque ſumere erubeſcunt, de rebus verò propriis vſuram perſoluere non verecundantur. Cæterum Pericles ille deæ ornatum quadraginta auri puri talentis diſtrahere haud turpe duxit, quoniam, vt aiebat, illo in belli vſum conſumpto, rurſus non deteriorem reddere poſſet. Proinde nos quoque, quam in obſidionis neceſsitate, fœneratoris hoſtilis præſidium minimè recipiamus, ne cernere cogamur, cuncta noſtra in ſeruitutem rapi, ſed menſæ, cubilis, ſupellectilis, ac dietæ ſuperflua abſcindamus, noſque liberos ſeruemus, vt quum pinguior fortuna aſpirauerit, nobis rurſus ea reſtituere valeamus. Equidem Romanorum vxores Pythio Apollini muliebrem mundum primitias dono dederunt, vnde aureus crater Delphos miſſus eſt. Carthaginenſium quoque mulieres capita raſerunt, ac capillos in machinarum, ac inſtrumentorum vſum, pro patria impendere non dubitauerunt. Nos verò opulentiæ verecundia, pactis

ac pignoribus fœneratoribus turpiter ſeruire ſuſtinemus? Idcirco decens vtilitate compenſantes, ex inutilium ac ſuperuacuarum rerum abſciſione ſeu venditione, libertatis templum nobiſipſis, liberis, ac vxoribus ædificare conemur. Siquidem in Epheſo Diana obæratis, quum in illius confugerint templum, aſylum ac ſecuritatem à fœneratoribus præſtat, ac frugalitatis aſylum, & inacceſsibile quidem, vbique modeſtis patet, regionē latam, ac multi ocii, hilarem & idoneam præbens. Quemadmodū enim Medico in bello, ligneum murum Deum Athenienſibus donare Pythia reſpondit, illiq́ue dimiſſa regione ac ciuitate, poſſeſsionesq́ue ac domos negligentes, ad naues ob libertatem confugerunt: Ita & nobis Deus ligneam tribuit menſam, peluim figulinam, veſtitum frugalem, ſi ſaltem in libertate viuere velimus. Porrò

Templum Dianæ Epheſinæ obæratis pro aſylo.

Si phaleratus equus deſit tibi frena remordens,
Et currus velox, auro decoratus & oſtro,

cæteraq́ue id genus, quæ velociter fœneratores inuadunt ac diripiunt, at aſino fortuito, aut caballo quopiam inſidens, hoſtilem ac tyrannicum fuge daniſtam, non ignem ac aquam inſtar Medi exigentem, ſed libertatem inuadētem, mulctamq́ue inſcribentem, & quum non reddis conuiciantem, ſin verò offers, haud accipientem, vbi verò vendis vili precio licitantem, quòd ſi non vendis cogentem, & quum iure contenderis, obuiam euntem, ſi verò ſubterfugeris impellentem, & quum ad fores acceſſeris excludentem, vbi verò domi menſeris inſectantem, ac oſtium pulſantem. Sapienter igitur apud Athenien-

ſes Solon prohibuit,ne corpora pro debitis pignori darentur,ne tandē omnes in ſeruitutem redigerētur. Eſſet ſanè grauiſsimū,ſeruire tā iniquis,barbaris,ac agreſtibus ſeruis,quales Plato ait, ignitos ac pœnarū exactores,improborū animas apud inferos torquere. Etenim illi quoq; forū,impiorū ſedes debitoribus miſeris eſſe demonſtrant, vulturū inſtar eos deuorantes,ac laniantes,imisque viſceribus roſtrum condentes,cæteris autem velut Tantalo inſiſtentes,eos ne ex propriis quid guſtare,ſeu tangere valeant, arcent. Proinde quemadmodum Darius Datem & Artaphernem catenis ac vinculis inſtructos,quibus cum captiui alligarentur, Athenas miſit,ita illi vaſa chirographis & obligationibus plena, tanquam laqueos in Græciam inferentes, ciuitates miſeras tranſcurrunt,implicant ac expilant, non vt Triptolemus domeſticum fructum ſeminantes, ſed debitorum radices admodum laborioſas,fœnebres,& ineuitabiles plantātes,quæ in gyrum pullulantes, ac germinantes,ciuitates ſuffocent & euertant. Porrò lepores ſimul parere,in vtero geſtare,& concipere ferunt,at miſtigiarum illorum,ac barbarorum vſura, antequam conceperit, parit. Dantes etenim confeſtim repetunt, & ponentes tollunt, ex eoque fœnerāt,quod antea pro verſura extorſerūt. Et vt eſt apud Miſenios in prouerbio,

Eſt pylus ante Pylum, ſequitur Pylus altera tandem,
ita & de fœneratoribus dici poteſt:
Vſuram fugat vſura, vſura altera reſtat.

Quid quòd naturalia quoque derident, quæ aſſerūt ex nihilo nil gigni poſſe? quandoquidē apud illos ex

eo quod non eſt, neque vnquam fuit, vſura generatur. Proinde publicanos agere turpe ducunt, quamuis lege permittente, ipſi verò præter legem publicanos agentes fœnerantur, ſeu vt verius dicam, fœnerando debita compilant. Qui enim pluſquam expenſum eſt ſcribit, debitum compillare rectè dici poteſt. Equidem Perſæ ſecundum arbitrantur delictum mentiri, primum verò debitorem eſſe, quandoquidem qui debent, vt plurimum mentiri coguntur. At longè plus fœnatores in ſuis Ephimeridibus nugantur ac imponunt, ſcribentes miſero illi tantum mutuaſſe, quum tamen multò minus acceperit. Siquidem mendacium cauſa lucri, non neceſſitate, neque ob indigentiam ab illis fieri ſolet, ſed propter inſatiabilitatem. Quæ tamen in fine ipſis infructuoſa, ac inutilis exiſtit, pernitioſa verò miſeris & iniuria affectis: minimè etenim agros quos debitoribus abſtulerunt, colunt, neque domos ex quibus illos eiecere inhabitant, nec menſas apponunt, nec veſtibus illorum induuntur, ſed primo debitores perdunt, inde deluſos venantur. Paſcuntur enim tanquam ignis furens, ac aſsidue auctus, pernicie, ac vaſtitate infeliciter pereuntium, ex alio alium conſumentes. Quinimo & ſi vorſura ſua ignẽ aſsiduè nutriant, illumque ſufflando accendant, minimè tamen plus habent, præter id ſolum, quòd ſuccedenti tempore cognoſcere poſſunt, quot debitores peſſum dedere, quod bonis ſpoliauere, vnde extorſerint, quove congregatum & cumulatũ collocauerint argentum. Et hæc haud exiſtimate me tanquam fœneratorum hoſtem enarrare;

Ephimerides Græcis ſunt, quæ Latini Diaria vocant.

Namque meos nec eques mihi, nec rapuere iuuencos:
Sed vt oſtenderem illis, qui adeò parati ſunt fœnebrem ſumere pecuniam, quantum illiberalitatis ac turpitudinis res ea in ſe contineat, quodque vſuræ ſuccumbere, extremæ ſit dementiæ ac mollitiei. Habes? Ne fœnereris, quoniam non indiges. Non habes? Ne fœnereris, quoniam ſatisfacere haud poteris. Ita vtraque per ſe diligenter conſideremus. Fertur Cato ad ſenem quendam improbum dixiſſe: Cur homo ſenectuti tot malis ac incommodis degrauatæ, ſcelerum quoque turpitudinem imponis? Pariter & tu, paupertati cui tot adſunt mala, ærumnas quæ ex vſuris & debitis ortum habere ſolent, ne accumula, néve paupertati ſecuritatem aufer, qua ſolum à diuitiis differre videtur. Eſt enim adagium facetum: Capram geſtare non valeo, bouem tamen ſuperimponere laboro. Paupertatem ferre non potes, & tamen longè grauius tibiipſi onus, fœneratorem ſcilicet imponis, etiam diuitibus intolerabile. Quò pacto igitur effugiam? inquis. Rogas? quum manus habeas, pedes habeas, vocem habeas, homo exiſtas, cui peculiare eſt amare ac amari, gratificari ac gratiam recipere, literas doce, pueros inſtrue, ianitoris officio fungere, nauiga, renauiga: nil horum adeò turpe, nihilve tam moleſtum, quam audire, redde. Rutilius ille Romæ aliquando Muſonium quum conueniſſet: Muſoni, inquit, Iupiter ſeruator, quem tu imitaris ac ſequeris, nunquid fœneratur? Et Muſonius ſubridens, nec fœnerat quidem reſpondit. Rutilius etenim quũ ipſe fœneraret, illi quòd fœneraretur

Paupertas ærumnoſa ſed ſecura.

τοφομανία. improperabat. Quã Stoicalis petulans hæc demẽtia. Cur enim Iouem ſeruatorem è cœlo detrahere neceſſe eſt, ac rebus comparare manifeſtis, quum nec hirundines, nec formicæ fœnerentur, quibus natura neque manus, nec ſermonem, nec artem tribuit? Solent homines intellectus abundantia ac ſolertia, equos, canes, perdices, lepores, graculos inſtruere. Cur igitur teipſum non excitas? indocilior graculis exiſtens, raucior perdice, ingenioſior cane. Nam ſi à nullo homine iuueris, orando tamen, delectando, ac cuſtodiendo emergere potes. Nonne cernis quemadmodum multa ſub miniſtret terra, multaque pontus? Proinde Mycillum aſpice, Crates inquit, lanam cum vxore verberantem, ac communi pugna famem fugientem. Rex Antigonus quum aliquãdo Cleanthem Athenis conſpexiſſet, ita interrogare cœpit: Molis adhuc Cleanthes? Cui ille, Molo, inquit, Rex, idque vitæ ſuſtentandæ gratia facio. Erat ſola viri cura, ne à philoſophia deſiſtere cogeretur, ideo manibus quas piſtrino ac molæ locauerat, de aſtris, ſole, luna, ac deis ſcribebat. Nobis vero ſeruilia hæc videntur opera: nunquid igitur vt liberi ſimus fœneramur, vilibusque adulamur hominibus, ſtipamus, cibamus, dona ac tributa perſoluimus? Atqui non ob paupertatem vſura præſtari ſolet, nemo enim inopi fœnerat, ſed propter ſumptuoſitatem: nam ſi vitæ neceſſariis contenti eſſemus, minimè vſurariorum genus peſsimũ inueniretur, quemadmodum nec Centauri, nec Gorgones. At delitiæ fœneratores fecerũt, nõ ſecus ac aurifices, vnguentarios, ac tinctores. Haud enim

Luxus fœneratorũ parens.

vini ac panis gratia vſuram debemus, ſed ob fundos, mancipia, iument ,triclinia, ac menſas, liberalitérque expendentes ac dilapidantes, gloriam ſterilem ac ingratam quærimus. Etenim qui ſemel in fæneratorum incidunt voraginem, ſemper debitores remanent, alium ex alio, tanquam equus frenatus aſcenſorem, ſuſcipientes. Cæterum refugium nullum ad paſcua illa & prata patet, ſed tanquam fatis acti, & cœliuagi illi Empedoclis dæmones, miſeri errant:

Impellit æther nanque eos in pontum atrum,
Pontus ſubhinc in continentémque proiicit,
Tellus eos rurſus agit ſolem in rapidum,
Hic ætheris dehinc implicat vertigini.

Alium vero ex alio ſuſcipit fœnerator vel inſtitor Corinthius, inde Patrenſis, poſtea Athenienſis, quoad tandem ab omnibus exenteratus, penitus in vſuras diſſoluatur & religetur. Quemadmodum enim eum qui in lutum ceciderit, vel aſſurgere, vel ita permanere oportet, ne ſi madido ac humido corpore ſe circumagat ſeu volutet, maiori inquinatione defœdetur, ita in tranſcriptionibus & mutui permutationibus, qui vſurę ſe immergunt ac irretiunt, ſemper grauiores fiunt, nilque à cholericis diſtant, qui contempta cura, ac medici neglecto præcepto, tantum aſsidue humoris colligunt, vt ab infirmitate tandem liberari valeant minimè. Pariter & illi purgari haud ſuſtinent, ſed ſemper ac omni anni tempore cum dolore ac torſione vſuram offerentes, conſeſtim vſura altera affluente, ac inſtante, iterum nauſeant & grauantur. Quo pacto enim decenti remoto

liberi ſyncerive euadere poſſunt? Nunc vero ad opulentiores & molliores ſermonem conuertam, dicentes: At ſeruis, lare, ac domo carebimus. Veluti ſi æger tumefactus ad medicum diceret, ſi aquam bibero, extenuabor ac macreſcam. Sed cur id facere recuſas, dummodo ſanitatem adipiſcaris? Et tu quoque ſeruis careas, vt non ſeruus fias, ſiſque poſſeſſionis expers, ne alterius poſſeſsio efficiaris. Vulturum præterea ſermonem audi. Nam altero vomente, & dicente, ſe viſcera eiicere, alter reſpondit: nunquid id graue? non enim propria, ſed mortui, quem nuper dilaniauimus, viſcera euomis. Pariter & debitores fundos ſuos ac domos proprias haud vendũt, ſed fœneratoris, quem iuxta legem dominum ſibi conſtituerunt. Atqui per Iouem, dicet quiſpiam, pater hunc agrum mihi dereliquit. Nimirum & libertatem quoque, ac ingenuitatem pater tibi tribuit, quarum longe rationem maiorem te habere decet. Nam & manus tibi & pedes, qui te genuit, fecit: at quum marcẽt, etiam merces illi qui amputat perſoluitur. Porro Calypſo Vlyſſem veſtem induit odoriferam, ab immortali corpore redolentem, donum & memoriam amicitię illius. At poſtquam euerſa naui, vdo & graui indumento in profundum traheretur, illam exuit ac abiecit, nudoq̃ue pectore tigno innixus, in terram nando euaſit, periculo vero liberatus, nec victu nec veſtitu caruit. Atqui nonne tempeſtas apud debitores oritur, quum fœnerator elapſo tempore inſtat, dicens, Redde. quaſi diceret:

Condenſat nubes, pontum quoque turbat ab imo,
Cúmque Euro incubuit Zephyrúſque Notuſq́; furentes.

Vſuris vſuras impellentibus. At ille aſpera deprehē ſus tempeſtatatam grauiter ſpirātibus reſiſtere conatur flatibus: quum vero enatare vel effugere haud poteſt, ſimul cum amicis ac fideiuſſoribus diſparēs, in profundum mergitur. Proinde Crates ille Thebanus, quamuis nullo ære alieno obſtrictus, â neminéve moleſtatus, ob curas tamen ſolum domeſticas, moleſtiaſque familiares ſubſtantiam octo reliquit talentorum, ſumptoq; baculo ac pera, in philoſophiā ac paupertatem confugit. Anaxagoras quoque non infertili ſe abdicauit fundo. Sed quid illos enarrare neceſſe eſt? Siquidem Philoxenus Melopœus vitam ac domum opulentiſsimam in colonia Sicula hæreditate nactus, quum delicias, voluptates, ac indigenam conſideraſſet inelegantiam, per deos, inquit, bona hæc haud me perdent, ſed ego illa, aliiſque hereditate relicta, enauigauit. At debitores quamuis ære alieno quotidie degrauentur, tributum perſoluant, ſeruituti ſubiaceant, ac argento emungantur, ſuſtinent tamen ac tolerant tanquam Phineus Harpyias illas pennatas paſcentes, quæ aſsidue victum diripiunt ac auferunt, non hora debita, ſed ante vernum tempus frumentum ementes, ac priuſquam oliua decidat, oleum ac vinum colligentes, tanti inquit recepi, & ſcribendo precium perſoluit. At racemus adhuc firmiter pendet, vixque ſub Arcturi ſidere vindemia demum peragitur.

ἔμε ταῦ-
τα τἀ ἀ-
γαθα
οὐκ απο-
λεῖ.

FINIS.

proſequitur,nihil non adeſſe ſibi non ſolum cupit, ſed etiam arbitratur. Quanquam hominum huiuſmodi cupiditas quidem haudquaquam abſurda,cæterum opinio periculoſa eſt,quæ multam deſideret cautionem.Quod ſi diuina quædam res eſt veritas, ex qua ceu fonte, diis pariter atque hominibus omnia bona proficiſcantur,autore Platone, videndum eſt ne adulator cum diis omnibus ſit hoſtis, tum vero maximè Apollini Pythio:Semper enim illi repugnat oraculo:Noſce teipſum,id inſerens in animos mortalium,vt vnuſquiſque fallat ſeipſum,ignoretq́ ſua ipſius bona, ac mala: bona quidem mutila reddens,& imperfecta,mala vero prorſus inemendabilia.Ergo ſi, quemadmodum cætera ferè faciunt mala,ſordidos & humiles dũtaxat impeteret adulator, haud eſſet res perinde peſtilens,nec æquè vitatu difficilis.At poſteaquam vti teredines lignis teneris ac dulcibus potiſsimum innaſcuntur, ſic ingenia generoſa, gloriæq́ue cupida, proba & humana recipiunt adulatorem, & adnaſcentem alunt. Ad hæc quoniam,vt inquit Simonides,quemadmodum morbus alendi equos, non lecythum comitari ſolet, ſed arua frumentifera, ſic videmus adulationem nõ eſſe comitem pauperum,aut ignobilium,aut parum potentium,ſed ingentium familiarum,* ac negociatorum ruinã,ac morbum exiſtere, adeò vt ſæpenumero regna quoque ſubuertat, & imperia, non mediocris eſt negocii, neque vulgarẽ poſtulat curã & prouidentiam,ſi quis de ea velit expendere,quibus rationibus fieri poſsit,vt quũ maximè ſe circũagat, ac penetret ĩ omnia,tamẽ amicitiã nõ lędat,neq; tra-

** negociorum.*

Similitudo à pediculis ſumpta.

ducat.Nam pediculi diſcedũt à morientibus,& cor pora relinquunt,ſimul atque ſanguis extinctus fue- rit,quo nutriri ſolent,aſſentatores autem videas nec attingere prorſus res aridas ac frigidas, nobilibus ac potentibus imminent,hiſque aluntur. Sed iidem rebus commutatis ſtatim auolant. Verum haud o- portebit illius temporis experimentum expectare, tum quidem inutile,vel potius innoxium,neque pe riculo vacans.Graue ſiquidem eſt,in eo demum ar- ticulo ſentire qui non ſint amici, quo amicis eſt o- pus,quum non liceat iam incertum & inſyncerum amicum,cum certo ſynceroque permutare. Quin magis vt nummum ita amicum habere cõuenit,nem pe probatum antequam eo ſit opus,non vſu ipſo de- prehenſum. Neque enim oportet intelligere poſt- eaquam malum acceptum eſt, ſed ne quid accipia- mus mali experimentum adulatoris eſt capiendum, & animaduerſio. Alioqui idem nobis accidet, quod ſolet is qui letale venenum non aliter ſentiuut, niſi quum prægustarint, ſuo exitio iudicantes. Neque hos ſanè probamus,neque rurſum illos,qui amicos honeſto metientes & vtilitate,protinus ipſa re depre hendiſſe ſe putant aſſentatores eſſe,quorum conſue tudo iucundior eſt, & blandior. Nec enim inſuauis res eſt amicus,nec incondita, neque quiſquis aſper eſt & agreſtis,hoc ipſo amicus eſt, quòd ſeuerus, & auſterus,verum ipſum amicitiæ decus, & grauitas ſuauis eſt & amabilis:

Hanc iuxta Charitéſque & amor ſedem poſuere.

Neque enim afflicto ſolum dulce eſt,vultum intueri viri beneuolentis, quemadmodũ inquit Euripides,

verum

verum in vtraque fortuna præſto eſt amicitia, non minus voluptatem & gratiam addens bonis, quàm malis moleſtiam adimens, ac deſperationem. Et quemadmodum Eueni ſententia, condimentum potiſsimum eſt ignis ipſe, ſic deus qui vitæ mortalium amicitiam admiſcuit, omnia lauta, dulcia, grataque reddidit, hac pręſente, ſimulque res condiente. Alioqui quomodo per delectationem inſinuaret ſeſe adulator, ſi conſpiceret amicitiam nequaquam admittere voluptatem? certe nullo pacto. Sed vti quæ non aurea ſunt, ſed aurum arte mentientia, factitiaque, ſolum ſplendorem ac nitorem imitantur auri, ſic adulator amici iucunditatem ac feſtiuitatem effingens, omni tempore ſeſe hilarem ac blandum exhibere videtur, nuſquam repughans, nuſquam obſiſtens. Vnde qui nos laudant, non eos protinus ſuſpectos adulationis habere cōuenit. Siquidē non minus eſt amici, laudare in loco amicū, quàm reprehēdere. Quin potius prorſus eſſe moroſum ac querulum, alienum eſt ab amicitia, mutuaque vitæ conſuetudine. Verum candidè libentérque rectè factis ſuam laudem tribuentem beneuolentiam facilè citraque moleſtiam ferunt, rurſus & admonentem, & liberè loquentem, dum & in bonam accipiunt partem, & credunt qui libenter laudat, eundem non niſi neceſſario reprehendere. Ergo difficile eſt aliquis, aſſentatorem ab amico diſcernere, ſiquidem neque delectando differunt, neque laudando. Nam in officiis & obſequiis ſæpenumero videre licet, amicitiam ab adulatione ſuperari. Quid igitur futurum eſt? Dicam. Si verum adulatorem miro artificio tractātem

Ignis & deus.

negocium inſectemur, ac non quemadmodum vulgus hominū facit, adulatores exiſtimemus iſtos quos autolecythos ac menſarios vocant, quique tum audiuntur, poſtquam manibus infuſa eſt aqua, veluti dixit quidam. Siquidem horum ſordidum ac ſeruilem animum, in vnico calice, ac patina, ſcurrilitas ac nugacitas prodit & arguit. Neque enim opus fuit Melanthium Alexandri Phærei paraſitum deprehēdere, qui interrogantibus quomodo fuiſſet interfectus Alexander, per coſtam, inquit, in meum ventrem: neque hos qui menſas opulentas cingunt, quos nec ignis, nec ferrum, nec æs prohibet, quominus ad cœnam ventitent. Neque rurſus Cyprias illas aſſentatriculas, quas quum in Syriam tranſiſſent, gradulos appellabant, quòd regum vxoribus in currum aſcenſuris, inclinatæ ceu gradus præberent. A quonā igitur cauendum eſt? Nimirum hoc, qui non videtur adulari, neque præ ſe fert adulatorem, quem non reperias circa culinam, neque deprehenditur vmbram dimetiens, vti cœnæ tempus cognoſcat, neque temere cadit, vino temulentus, ſed plerūque ſobrius eſt, curioſus eſt, ad rem pertinere putat, vt negociorum tuorum ſit particeps, vult arcanorum fieri conſcius: in ſumma, tragicus eſt amicitiæ hiſtrio, non ſatyricus, aut comicus. Nam vti Plato dicit, extremum iniuſtitiæ genus eſſe, iuſtum haberi qui iuſtus non ſit, ita ſentiendum eſt & adulationem eſſe periculoſam, quæ lateat, non eam quam aliquis præ ſe ferat: neque eam quæ ludicra ſit, ſed quæ ſeria, propterea quòd hæc facit, vt veræ quoque diffidatur amicitiæ, cui multa ſæpe cum illa conueniunt, ſiquis ani-

Ex poeta quopiam.

maduerterit. Gobryas igitur, quum forte in idem incidiſſet domicilium obſcurum, in quod fugerat magus, iamque cum eo colluctari cœpiſſet, Darium imminentem & ambigentem, iuſsit vtrunque tranſfodere. Nos vero quandoquidem minimè probamus dictum illud, valeat amicus cum inimico, & adulatorem cum amico multarum rerum ſimilitudine connexum diſtrahere conamur, diligenter cauere debemus, nequando vel vna cum malo eiiciamus id quod eſt vtile, vel parcentes ei quod ad rem pertinet, incidamus in id quod noxium eſt. Nimirum vt inter aggreſtia ſemina, quæ forma ac magnitudine ſimilia ſunt, frumentis admixta, difficile repurgantur: aut enim vnà non excidunt per anguſtiora foramina, aut ſimul excidunt per ampliora: ſic adulatio difficile ſeparatur ab amicitia, quippe quæ ſeſe in omnem animi motum, vtilitatem, & conſuetudinem cum illa commiſcet. Iam quoniam omnium rerum iucundiſsima res eſt amicitia, nec eſt aliud quicquam quod æquè delectet, ob hoc & adulator voluptatibus irrepit, & voluptati eſſe ſtudet. Rurſum quoniam gratia & vtilitas conſequitur amicitiam, vnde dictum eſt etiam illud: amicum magis eſſe neceſſarium, quam aquam, aut ignem: ob id adulator ingerens ſeſe miniſteriis, & obſequiis, vehementer, dat operam, vt diligens, impiger, ac promptus eſſe videatur. Porrò quoniam morum ac ſtudiorum ſimilitudo præcipua res eſt quæ conciliet & contineat amicitias, ac modis omnibus iiſdem gaudere, eadem fugere, primum in vnum committit & copulat affectuum concordia, id

ἐκέλευσεν ὦθειν καὶ δὶ ἀμφοτέρων, id eſt, iuſsit exigere per vtrunque, ſcilicet gladiū Hero. lib. tertio.

Morū & ſtudiorū ſimilitudo conciliatrix amicitiæ.

perſpiciens adulator, ſeſe ceu materiã quandam cõ ponit ac format, accommodare ſeſe ſtudens, & aptare, quoſcunque fuerit aggreſſus, effingens & imitans illos, quum ſit vdus ac mollis, idoneuſq́ue qui quiduis probabiliter exprimat & imitetur, vt illud poſsis dicere,

Es ipſe Achilles, non Achillis filius.

Libertas loquēdi propria amicitia.

Ad hæc autem, quod eſt omnium in adulatore aſtuſtiſsimum, quoniam intelligit loquendi libertatem tum dici, tum videri propriam amicitiæ vocem, velut animantis cuiuſpiam contra non liberè loqui, & ab amicitia, & ab ingenuis moribus alienum, ne hãc quidem inimitatam relinquit. Verum non aliter atque callidi obſoniorum artifices amaris ſuccis, & auſteris vtuntur condimentis, quo dulcium ſatietatẽ adimant, ſic aſſentatores haud veram illam nec vtilem, ſed velut è ſupercilio promicantem, palamq́; titillantem adhibent libertatem. His itaque de cauſis difficillimum eſt hominem deprehendere. Quod quidem accidit & in animantibus quæ colorem mutare ſolent, & rebus ac locis ſubiectis ſimilia redduntur. At quoniam ille fallit & obtegitur ſimilitudine, noſtræ partes ſunt, oſtenſis diſcriminum notis, eundem retegere ac renudare, alienis coloribus ac formis, quemadmodũ inquit Plato, propterea quòd propriis careat, ornatũ. Protinus igitur à principio rem conſideremus. Principium autem amicitiæ pleriſque mortalibus eſſe dictum eſt, affectum ingeniique ſimilitudinem, mores eoſdem, eandémque vitæ rationem libenter amplectẽtem, iiſdem gaudentem ſtudiis, negociis, exercitamentis. Quibus de rebus

Principiũ amicitiæ.

dicta ſunt & illa:

Seni ſenilis lingua iucundiſſima eſt,
Puero puellus, mulier apta eſt mulieri,
Aegrotus ægro: quem tenet ſors aſpera,
Multis malis exercito eſt accommodus.

Ergo perſpiciens adulator inſitum eſſe nobis conſimilibus gaudere & vti, eaq́ue libenter amplecti, hac via primum nititur, vnicuique ſemet adiungere, & in familiaritatem inſinuare, nõ ſecus atque hi faciũt, qui beluam aliquam immanem alunt, iiſdem ſtudiis & exercitamentis, earundem rerũ cura, tractatione, paulatim accõmodans ſeſe, & in eundem transformans vitæ colorem, donec ille anſam aliquã prębuerit, ac manſuetus iã palpanti, familiariſq; reddatur. Interea vituperat ac damnat & res, & inſtituta vitę, & homines, quibuſcunquę ſenſerit illum offendi. Rurſum quæ placent, ea laudat haud moderate, ſed ita, vt cum ſtupore & admiratione ſupra modũ efferre videatur. Porrò quod amat & odit, id confirmat à iudicio proficiſci potius quàm affectu. Quanam igitur ratione deprehenditur, aut quibus diſcriminum notis capitur ille qui nec eſt, nec fit ſimilis, verum ſe ſimilem mentitur? Primum illud animaduertendum erit, num ſimile ſit vitæ inſtitutum, & num ſimilitudo perpetua ſit & cõtinens, num ſemper iiſdem gaudeat, eadem laudet, num ad idem exemplar vitã ſuã dirigat, cõponatq́; ſicuti dignũ eſt ingenuo, cui vera cordi eſt amicitia, vitæq́ue conſuetudo, morũ ſimilitudine cohærens. Nã huiuſmodi eſt amicus. Aſt adulator, qui nullam morũ ſtabilem habeat ſedem, nec vllum vitæ genus ſibi præſcripſerit, ſed nunc his,

nunc illis accõmodet ſeſe, & affingat, haudquaquã ſimplex eſt, nec vnus, ſed in quamuis mutabilis ſpeciem ac varius, alio atque alio ſubinde habitu, aquarum in morem ſemper tranſeuntium, ac præter fluentium, quæ ad ſubiecti ſoli ſpeciem tranſmutantur. Nam ſimius quidem, vt videtur, hominem imitari ſtudens capi ſolet, dum vnà cum illis mouetur ac ſaltat. Contrà aſſentator vltro alios illicit ac fallit imitando, non quidem eodem modo omnes, ſed cum hoc quidem vnà ſaltans & cantans, cum illo colluctans & confligans. Porrò nactus hominem venandi ſtudioſum, ſequitur, tantum non exclamãs ea quæ Phædra dicit in Tragœdiis: Per deos geſtio canibus dilacerare ceruos maculoſos, caſsibus implicans. Atqui nihil ille moritur in feram, ſed ipſum irretit, ac circumuallat venatorem. Quòd ſi iuuenẽ venetur & captet, literarum ac diſcendi cupidum, rurſum in libris eſt totus, barbam ad talos vſque demittit, amicitur pallio, in victu nullus delectus, tum in ore habet numeros, rectangulos, & triangulos Platonicos. Rurſum ſiquis ſolutior in eum inciderit, iam compotationibus gaudet, ac diues efficitur.

Simius hominẽ imitatur.

Deinde quidem pannis vaſer eſt exutus Vlyſſes.

Abiicitur pallium, detondetur barba ceu meſsis in frugifera, poſcuntur delicata vaſcula refrigerando vino, & phialæ, proferuntur riſus ac ioci in deambulationibus, iaciuntur dicteria in philoſophos. Id quod accidiſſe narrant Syracuſis, quum illuc aduenifſet Plato, ac Dionyſius miro quodam ardore philoſophiæ teneretur, nempe regiam puluere

fuiſſe refertam, præ turba geometricas pingentium figuras. At ſimul atque iam offendiſſet Plato, ac Dionyſius relicta philoſophia rurſus ad compotationes ad mulierculas, ad nugas, ad laſciuiam præceps raperetur, ſtatim vniuerſos, perinde quaſi Circes poculis transformatos, literarum odium, obliuio, vitæque mollities occupauit. Conueniunt autem & magnorum adulatorum facta, & eorum qui Rempublicam adminiſtrant, quorum ſummus Alcibiades. Is Athenis dicteriis ludebat, alebat equos, comémque quandam & feſtiuam agebat vitam. Idem apud Lacedæmonios ad cutem vſque radebatur, geſtabat pallium, frigida lauabat. Rurſus in Thracia belligerabatur ac potabat. Porrò quum perueniſſet ad Tiſaphernem, delitiis, mollitiei, faſtuíque ſe dedidit. Atque ad hunc modum effingens ſeſe, & ad omnium mores accommodans, plebem ſibi conciliabat, & in conſuetudinem ac familiaritatem ſeſe inſinuabat. At non talis fuit Epaminondas, nec Ageſilaus, qui tametſi cum pluribus hominibus, ac diuerſorum inſtitutorum ciuitatibus haberent conſuetudinem, tamen vbique mores ſe dignos, & amictu, & victu, & oratione, & vita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syracuſis quàm in Academia, nec alius apud Dionyſium quàm apud Dionem. Cęterum adulatoris velut polypi piſcis mutationes facillimè deprehendere licebit, dum idem in diuerſa verti videtur, vituperans quam prius laudauerat vitam, rurſum approbans facta, vitæ rationem, dicta, perinde quaſi placeant quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquaquam ſtabilem, ac ſuum, neque

Alcibiadis mutatio.

proprio affectu diligentem,aut odio habentem,gaudentem,aut dolentem,ſed ſpeculi ritu, externorum affectuum,vitarum,ac motuum imagines in ſe recipientem.Talis enim eſt,vt ſi verboteaus amicum aliquem apud illum vituperes,dicat:Sero tu quidem hominem pernoſti, nam mihi nec initio placebat. Rurſum ſi mutata ſententia laudes: Per Iouem gratulor,inquiet,&illius nomine gratiam habeo,planéque vera credo quæ dicis.Quód ſi dixeris diuerſum vitæ genus eſſe ſuſcipiendum,tanquam à Reipublicæ negociis digreſſus ad tranquilam, & à negociis alienam vitam te velis conferre:Iá olim,inquit,nos ab his tumultibus,& inuidentiis liberari conueniebat.Quod ſi rurſum ad negocia, & agendas cauſas propenſus videaris,ſtatim acclamat:Digna te cogitas,nam à negociis abeſſe,iucunda quidem res eſt, ſed humilis & ingloria.In hunc igitur protinus illud dicere conueniet:

Aſſentator ſpeculo cõparatus

Hoſpes nunc alius mihi quàm prius eſſe videris.

Nil opus eſt amico, qui mecum mutet locum,qui mecum annuat,quandoquidem iſta multô magis facit vmbra,ſed eo qui mecum vera loquatur,qui mecum diiudicet. Atque vna quidem adulatorem deprehendendi ratio hæc eſt. Alterum autem diſcrimen quod obſeruandum inter ſimilitudines,hoc eſt: Qui verus eſt amicus,is nec imitatur omnia,nec facile laudat omnia,ſed optima tantum.

Nam ſocius eſſe amoris, haud curſus ſolet,

Quemadmodum inquit Sophocles. Imo per Iouem, in rectê factis, in honeſtarum rerum ſtudio ſocius eſt amicus,nõ in peccando, nec in facinoribus.Niſi

ſi quis inſciens vitium & improbitatem ex conuictu & familiaritate ſibi contraxerit, quemadmodũ oculorum morbus contagio ſerpit & inficit vicinũ. Sic enim ferunt Platonis familiares contractos humeros expreſsiſſe: item Ariſtotelis amicos balbutiem illius imitari ſolitos: rurſus Alexandri regis familiares ceruicem inflexam, & in dicendo vocis aſperitatem reddidiſſe. Sunt enim nonnulli, qui non ſentientes ex alienis moribus & ingeniis multa in ſe recipiunt. Verum adulatori prorſus id accidit, quod ſolet chameleonti: Siquidem & ille colorum omnium exprimit ſimilitudinem, præterquam albi. Itidem adulator quum ſeſe ſimilem præſtare nequeat in his quæ digna ſunt ſtudio, nihil in turpibus imitatum relinquit. Sed quemadmodum imperiti pictores, quum quæ pulchra ſunt aſſequi nequeant, in rugis, ac verrucis, & cicatricibus ſimilitudinem repreſentant, ſic aſſentator imitatur intemperantiam, ſuperſtitionem, iracundiam, acerbitatem in famulos, diffidentiam erga domeſticos & cognatos. Nam præterquam quòd eſt ſuapte quoque natura procliuis ad deteriora, videtur ſibi ita longiſsimè abeſſe à vitio reprehenſionis, ſi turpia imitetur. Suſpecti ſunt enim, qui quærunt meliora, quique amicorum erratis offendi, eaque moleſtè ferre videntur. Quæ quidem res & Dionyſio Dionem, & Samium Philippo, & Cleomenem Ptolomæo ſuſpectos & inuiſos reddidit. Adulator autem ſimul & iucundus videri ſtudet & fidus, quaſi præ magnitudine amoris ne malis quidem offendatur, ſed in omnibus iiſdem ducatur affectibus, & in-

Adulator chameleonti ſimilis.

genio conſentiat. Vnde tales nec fortuitarum rerũ queq; citra noſtrum accidunt conſiliũ,expertes eſſe volunt:quin & ſimili morbo teneri ſe fingunt,aſſentantes ægrotantibus,& nec acutè cernere,nec audire,ſi cũ luſciofis ac ſurdaſtris agant. Quemadmodũ Dionyſio cæcutiente,adulatores illius alius in aliũ impingentes,& patinas inter cœnandũ deiicientes, ſimulabãt & ipſi cæcutientiã.Nonnulli verò magis etiã penetrãtes in affectus, interius & altius inſinuãt ſeſe,& vſq; ad arcana ſimilitudinẽ affectuum commiſcent. Etenim quũ ſenſerint aliquos infeliciter duxiſſe vxorẽ, vel de filiis aut domeſticis malè ſuſpicari, ipſi ſuis non parcunt,ſed quærũtur de liberis propriis,aut vxore,aut cognatis,aut familiaribus,arcana quædã crimina proferẽtes.Siquidẽ ſimilitudo facit, vt magis affici,tanqque videantur amici malis. Iamq́ue illi ceu datis obſidibus,effutiunt viciſsim arcanarum rerum quippiã. Aſt vbi effutierint,vtuntur illis,metuuntq́ue fidei deſertores videri. Ego verò noui quendam,qui vxore ſuam eiecerit, vt amicus item ſuam repudiaret. Deprehenſus eſt autem clanculum ad illam commeare, vel ad ſeſe accerſire,id quod etiam ab amici vxore animaduerſum eſt. Vſqueadeo non nouerat adulatoris ingenium,qui credidit hos verſus Iambicos magis conuenire cancro quam aſſentatori:

Eſt venter omne corpus,vndique obtuens
Oculus,ſuis que beſtia reptat dentibus.

Nam huiuſmodi quidem eſt imago paraſiti, & amicorum qui patellam ſequuntur,& ad prandia præſto ſunt,quemadmodum inquit Eupolis. Verum hęc

quidem omittamus in præſentia,ſuo dicenda loco: at illud adulatoris artificium haud eſt prætemittendum:quòd ſi quid etiam imitatum honeſtum in eo quem aſſentando captat,tamen illi cedit victoriam. Inter hos enim qui veri ſunt amici,nec vlla intercedit æmulatio, nec inuidia,ſed ſiue pares fuerint in recte factis,ſiue impares, æquo animo ferunt. At aſſentator,cui ſemper curæ eſt ſecundas agere partes, ſic imitatur æqualitatem, vt ſuperetur,ſitque inferior,omnibus in rebus vinci ſeſe dicens,prętequam in malis. Porrò in malis haud concedit illi primas: verũ ſi fuerit ille moroſus,ſeſe prędicat atræ bili ob noxiũ eſſe:ſi ille fuerit ſuperſtitioſus,ſe dicit numine quopiã afflari rapiq;:ſi amarit ille,ſi dicit inſanire: Immodice,inquit,riſi:at ego,inquit,præ riſu emoriebar. In bonis autem rebus contrà facit. Nam ſe quidem ait currere velociter,ſed illũ volare. Se quidem equitare mediocriter,ſed quid,inquit, ad hunc Hippocentaurum? Poëta ſum non infelicis ingenii, nec peſsimos omnino facio verſus:tonare vero non meum eſt,ſed Iouis. Et ſic adulatur,vt oſtendat ſibi conatum honeſti non defuiſſe, quum imitetur: ſed dum non aſſequitur,viribus deſtitui. Quantum igitur ad ſimilitudinem attinet,huiuſmodi notis digno ſcere poſsis adulatorem & amicum. Cæterum quoniam,vti iam dictum eſt,delectatio quoque communis eſt ambobus, neque enim minus vir bonus delectatur amicis, quàm malus aſſentatoribus, age diſtinguamus & hanc partem. Eſt autem diſtinguendi ratio,vt ad ſuũ finẽ delectatio referatur, id quòd hunc admodum conſideres licebit. Habet vnguen-

tum fragrantiam, habet & pharmacum,ſed hoc intereſt,quód illud ad nihil aliud quàm ad delectandum paratũ eſt,in hoc verò quòd purgat, quod cale facit,quòd carne vulnus obducit, præter hanc vim, obiter etiã bene olet.Rurſum pictores iucundos colores ac tincturas miſcent: ſunt autẽ & medicorum nonnulla pharmaca,aſpectu iucunda,coloribusq́ue non inamœnis.Qui differunt igitur? Nimirum hoc, quòd vſus fini diſcernuntur. Ad conſimilem ergo modum, amicorum,mutua beneuolentia in re quapiam honeſta frugiferaq́ue habet quiddam quod oblectet, velut aditum ad voluptatem. Aliquoties autem luſibus, conuiuiis, vino ſeſe oblectant,nonnunquam iocis ac facetiis inter ſe veluti condimentis honeſtarum ac ſeriarum rerum vtuntur. Vnde & illud dictum eſt:

Oblectant animum vario ſermone viciſsim. Itẽ illud:

Indiſcretus amor fuit,indiſcreta voluptas.

Verum vnum hoc agit adulator, vnum hoc ſpectat, vt ſemper vel luſum aliquem, vel rem, vel orationem ad voluptatem comminiſcatur,& arte condiat. Sed vt rem in pauca conferam, adulator quo delectet,nihil non faciendum ſibi putat: at amicus ſemper faciens quod oportet,ſæpe iucúndus eſt, ſæpe moleſtus, nec hoc cupiens,nec illud fugiens,ſi quidem eſſet vtilius. Sicut enim medicus quum expedit crocum & nardum immiſcet pharmacis, atqueadeo ſæpenumero & lauat placidè, & alit benignè, nonnunquam his prætermiſsis,caſtorium immittit.

Vtilitati ſtudet amicus.

Aut graue olens polium,virtus inamabile cuius,

Aut tritum eleborum cogit ebibere, nec hic mole-

ſtiam,nec illic iucunditatem ceu finem ſpectans,ſed vtriſque modis ad idem tēdens,nempe vt cum quem curat, ad meliorem adducat valetudinem: Itidem amicus, nonnunquam efferens ac delectans amicū, laude & beneuolentia ad honeſtum adducit, velut ille apud Homerum:

Teucer amice mihi Telamonie,ductor Achiuûm,
Fac iſto iaculere modo. Et illud:
Poſt equidem quinam diui obliuiſcar Vlyßis?

Rurſum quum coërcione eſt opus, tum ſermone mordaci,caſtigatoriaque libertate tangens ait:

Inſanis Menelaë,nec hac dementia quicquam
Profuerit tibi. Nonnunquam facto ſimul & dictis corripit: Quemadmodum Menedemus Aſclepiadis amici filium luxurioſum & incompoſitæ vitæ excludēs, nec alloquens,ſobrium reddidit. Et Batto ſcholam interdixit Arceſilaus, quum verſum in Cleanthem feciſſet in comœdia. Cæterum poſteaquam Cleanthi ſatis feciſſet,factique pœniteret,recepit hominem in gratiam. Oportet enim ſic amicum contriſtare vt proſis, non oportet autem contriſtādo tollere neceſsitudinem, ſed dolore ceu mordaci pharmaco conueniet vti, quod ſeruet, & incolumem reddat eum qui curatur. Vnde ſicut muſicus,itidem & amicus, ad honeſtatem & vtilitatem vtens mutatione, dum quædam concedit ac remittit,quædam intendit,ſæpe quidem iucundus eſt,ſemper autem vtilis. Contrà aſſentator, ſemper eadem formula,eodemque tenore,quod delectat,& ad gratiam facit,aſſonare ſolitus,neque facto nouit expugnare,neque dicto moleſtus eſſe,tantum quod illū

velle viderit, id ſequitur, ſemper ad illius vocem concinens & concordans. Quemadmodum igitur Xenophon narrat, Ageſilaum libenter ab his laudari ſolitum, qui non dubitarent & vituperare, ita putandus eſt amicè iucundus & blandus eſſe, qui quãdoq; poſsit contriſtare amicum, ac reſiſtere. Conſuetudinem autem perpetuò iucundam, & ad immodicam gratiam obſeruientem, omniq́ue carentem morſu, ſuſpectam habere conuenit, atqueadeò Laconis illud in promptu habere, qui Charillum regem laudante quopiam, quonam, inquit, pacto hic bonus eſſe poſsit, qui ne malis quidem acerbus eſt? Aiunt itaque quoſdam tauris œſtrum in aurem inſerere, & canibus item vermiculum quem Crotonem vocant. Adulator autem ambitioſorum aures laudibus occupans, & affixus, haud facile excutitur. Vnde iam maximè vigilanti iudicio fuerit vtendum, & obſeruandum, vtrum ea laus rei tribuatur, an homini. Rei tribuitur, ſi magis laudent abſentes quàm pręſentes, ſi iidem velint eadem ſuſpicientes non nos ſolum, ſed quoſcunque conſimiles, ac non modò hæc, modò diuerſa tum dicant, tum faciant. Ad hæc, quòd eſt omnium maximum, conſiderandum eſt, ſi non ſenſerimus ipſi noſmet ipſos vel pœnitere, vel pudere eorum de quibus laudamur, ac non optare potius diuerſa à nobis facta dictaq́ue fuiſſe. Siquidem domeſticum animi iudicium reclamans, nec agnoſcens huiuſmodi laudes, haud corrumpitur, aut tangitur affectibus, nec aſſentatoribus capi poteſt. Verum haud ſcio quo pacto complures in rebus quidem aduerſis cõſolatio-

nem non ferunt,ſed magis hos admittunt, qui vnà ſecum lamentantur ac deflent. Porrò quum errauerint,ac deliquerint,ſi quis eos coarguerit, mordacique reprehenſione pœnitudinem inducere conetur,hunc hoſtem & criminatorem eſſe ducunt. Qui verò collaudet ac prædicet quæ fecerint, eum ample&untur, hunc beneuolum & amicum eſſe putant. Iam verò qui factum aut dictum, quicquid illud fuerit,quod vel ſerio dixerit,vel falſè in quempiam luſerit,laudant & applaudunt,ii ſolum ad præſens, ac ſtatim noxii deprehenduntur. Aſt qui laudando penetrant ad ipſos mores, & his corrumpendis adulantur, perinde faciunt ac famuli ſolent qui non de aceruo, ſed de ſemine furantur. Nam dum virtutis vocabula vitiis tribuunt, nimirum inficiunt affectum actionum ſeminarium, & habitum animi, vnde ceu fonte omnia vitæ officia proficiſcuntur. Scribit enim Thucydides, in ſeditionibus ac bellis, ſolitam vocabulorum dignitatem non iis tribui factis quibus oportebat, ſed accommodarii iis quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria,fortitudo contentioſa iudicabatur, cunctatio prouida, timiditas decora. Contrà modeſtiæ nomine prætexebatur ignauia, & diligens in omni re prudentia, ſegnities habebatur. Cæterum in adulationibus perſpicere & cauere conuenit luxum liberalitatis nomine fucatum, timiditatem cautelæ, temeritatem celeritatis. Rurſum ſordes frugalitatis palliatas vocabulo, tum eum qui fœdis amoribus eſt deditus, appellatum comem & amantem: iracundũ autem ac præferocem, dictum magnanimum: por-

Quapropter potiſsimum in laudibus cauendus erit aſſentator, id quod nec illum ipſum fugit, ſed miro artificio cauens ne ſuſpectus ſit, ſi quem nactus fuerit ſplendidè cultum glorioſum, aut agreſtem craſſa veſtitum tunica, tum toto vtitur naſo. Quemadmodum Struthias inſultans Bianti, ac laudibus in ſtuporem illius debachans: Plus, inquit, bibiſti quã rex Alexander. Item quum riſu Cyprium inceſſeret. Quòd ſi viderit eos naſutiores, maximè ſi conſpexerit animaduertentes, ac regionem hanc, ac locum, ne poſsit adulator occupare, cuſtodientes, tum non ſtatim laudem inducit, ſed procul diſcedens, longisque circumactus ambagibus, tandem accedit, nullo ſtrepitu, ceu beluam manu contrectans ac palpans, tantansque. Interdum enim aliorum de illo laudes renuntiat, rhetorum exemplo, alienam inducens perſonam, dicens in foro ſe hoſpitibus quibuſdam, aut ſenibus admodum libenter aſtitiſſe, multa, & ea quidem bona de illo referentibus, & illius virtutes admirantibus. Rurſum aliquoties leuibus quibuſdam & falſis criminibus confictis, & in illum compoſitis, perinde quaſi ea ab aliis audierit, accedit feſtinabundus, ac ſerius rogans, vbinam hoc aut illud dixerit feceritque. Tum vbi negarit ille, ſicuti conſentaneum eſt, hac ipſa occaſione tenens hominem, in laudes conicit. At ego mirabar, inquit, ſi tu eniquam amicorum maledixiſſes, qui ne inimicis quidem ſoleas. Mirabar ſi tu occupaſſes aliena, qui tã multa largiare de propriis. Rurſum alii pictorum in morem, qui quo quædam illuſtriora reddant, ac ſplendidiora, ad-

Tytide, neque valde probes, neque vituperes me.

Hunc non hac artifex aſſentator aggreditur via, ſed eſt alia quædam ars qua captet hominem. Accedit enim de ſuis ipſius negotiis, vt videlicet prudentia pręſtantiorem conſulturus, ac ſe malle quidem aliis moleſtum eſſe poſſe familiaribus, cogi tamen, vt illi negocium exhibeat. Nam quò confugiamus, inquit, quum opus eſt conſilio, aut cui fidem habeamus? Deinde poſteaquā audierit, quicquid illud ſit quod ille dixerit, ita diſcedit, vt confirmet ſe oraculū accepiſſe, non conſilium. Quòd ſi quem viderit, qui facundus & eruditus haberi ſtudeat, huic aliquid ſuorum ſcriptorum exhibet, orat vti legat & emendet. Porrò Mithridati regi, rei medicę ſtudioſo, quidam amici & ſecandos & vrendos ſeſe præbuerunt, factis non verbis adulantes. Siquidem teſtimonium eſſe videbatur artis quòd illi crederent,

Sanè varia eſt forma deorum.

Cæterū illum diſsimulatū laudationis genus, diligētiorem requirens cautionem, arguendū & aperiendū eſt, quod data opera, abſurda quædam profert conſilia monitaq́; & correctiones nihil ad rem pertinentes. Etenim dum nihil refellit, omnibus annuit, approbat omnia, & ad ſingula ſucclamat, bene dictum, ſatisfactum, nimirum palàm intelligitur,

Rogare ſtudio, cæterum aliquid perſequens

Hoc agere, vt laudet, ac laudatum magis exoſculet.

Adhæc ſicuti quidam poëticen definierunt, tacentē eſſe picturam, ſic & adulatio nonnunquam tacendo laudat. Vt enim qui venantur ita magis fallere ſolēt quę captant, ſi non hoc agere, ſed vel iter facere

vel paſcere greges, vel agricolare videantur, ſic adulatores tum maximè mouent laudando, quum videntur non laudare, ſed aliud quiddam agere. Nam qui locum cedit ad conſeſſum venienti, & qui loquens apud populum aut in curia, ſi ſenſerit diuitem aliquem velle loqui, obticeſcit interim, locum ſimul & orationem illi cedens, ſilendo magis declarat, quàm alius clamore, quòd illum ſuperiorem & ſapientia præſtantiorem exiſtimat. Vnde cernere licet iſtos prima ſedilia in recitationibus & ſpectaculis occupantes, non quòd ipſi ſe dignos his arbitrentur, ſed quo cedentes diuitibus, eis adulentur. Item videre eſt illos in comitiis & conciliis primas dicendi partes occupare, mox eas cõcedere potentioribus, ac facillimè in diuerſam ire ſententiam, ſi potens, aut diues aut nobilis fuerit qui contradicit. Atque hac nota potiſsimum iſtiuſmodi conceſsiones illorum & delationes oportebit deprehendere, quòd haud concedant vſui rerum neque virtuti, neque ætati, ſed opibus, & nobilitati. Nam Appelles pictor aſsidenti ſibi Megabyzo, & neſcio quid de lineis & vmbris loqui conanti Vides, inquit, hos pueros Melidem colorem terentes? hi tacentem te ſuſpiciebant, purpuram & aurum admirabantur, at iidem nunc derident, poſteaquam de his loqui cœperis, quæ non didiciſti. Et Solon Crœſo de felicitate percontanti, Tellum quempiam Athenienſem obſcurum hominem, ad hoc Bitonem & Cleobin, pronunciauit eſſe feliciores. At aſſentatores, reges diuites, ac primates, non felices tantũ ac beatos prædicant, ſed iiſdem & in prudentia, in artificio, in vir

Megabyzum ponit Politia. Miſc. cap. xliij. In Suida quoque μεγάβυ ζος legitur.

tute primas tribuunt. Hæc quum ita habeant, ſunt qui Stoicos nec audire ſuſtineant, quum ſapientem ſimul & diuitem, & formoſum, & clarum, & regem appellant. Adultores autem, qui diues ſit, eum ſimul & rhetorem & poëtam, quòd ſi viſum ſit, etiam pictorem ác tibicinem faciunt, Inſuper & pedibus celerem, & robuſtum, dum illi ſuccumbunt inter luctandum, & in curſu ſu perantur. Sic enim Criſſon Himeræus, curſu cotendens cum Alexandro, data opera vincebatur: quod quidem ſentiens rex, indignè tulit. At Carneades dicere ſolitus eſt, diuitum & regum filios nihil rectè neque bene diſcere, præterquam equitare, propterea quòd his aſſentetur præceptor in exercitatione literarum, vſque laudans quicquid dixerint, aduletur & is qui colluctatur, cedens ac ſubmittens ſeſe. Porrò equus haud intelligens neque cogitans, priuatus quis ſit, an magiſtratus, diues an pauper, præcipitat quiſquis ignarus ſit equitandi. Stulta igitur & aſpernanda, quæ dixit Bion: Si quis agrum laudando feracem & frugiferum reddere queat, non videre errare, qui id facere malit, quàm fodere & fatigari. Ad eundem modum haud abſurdè facere videatur, qui laudet aliquem, ſi ei quem laudat, vtilitatem ac frugẽ adferat laudando. Nam ager quidẽ nihilo deterior redditur quũ laudatur, at qui hominẽ falſò præterq́ue meritum laudant, tumidum illum reddunt ac perdunt. Ac de his quidem hactenus ſatis dictum eſt, ſupereſt vt de loquendi libertate videamus. Itaque quemadmodum Patroclus Achillis induens arma, & equos in pugnam educens, ſolam haſtam Pelia-

cam non auſus eſt attingere, ſed hanc omiſit, ſic con-ueniebat vt adulator, quum amici cultum & ſupellectilem adumbrat, hucuſque notas & inſignia imitatur, ſolam loquendi libertatem, tanquam eximium amicitiæ geſtamen, graue videlicet, ingens, & validum, intactam & inimitatam relinqueret. Verum quoniam, cauentes ne in iocis, aut vino, dicteriiſque & luſibus deprehendantur, iam ad ſupercilium & ſeueritatem rem transferunt, & adulantur auſteritatis prætextu, reprehenſionem quandam ad admonitionem admiſcentes, age ne id quidem inexploratum relinquamus. Quemadmodum igitur in Menandri comœdia falſus Hercules inducitur, clauam geſtans, non grauem, neque robuſtam, neque rigidam, ſed molle quoddam & inane figmentum, ſic arbitror aſſentatoris libertatem iis qui capiunt experimentum, mollem videri, miniméque grauem, neque rigorem habentem, ſed idem facientem quod ſolent muliercularum capitibus impoſitę ſtruices, quæ quum videantur earum capitibus re niti & reſiſtere, cedunt magis & obſecundant. Itidem & iſta fucata dicendi libertas, quum inane, fal ſum, & cauum habeat pondus, attollitur quidem ac tumet, vt ſubſidens & contrahens ſeſe, capiat & pariter abripiat, in illum ſeſe coiicientem. Nam ve ra & amica libertas, peccatis imminet, ſalutarem ac medicam adferens moleſtiam, non ſecus atque mel, quod vlceroſa mordet, ac repurgat, alioqui iucundum & vtile. Sed huic rei ſuus dabitur ſermo. Adulator autem in cæteros quidem acerbus, & vementer aſper, & inexorabilis videtur. Nam ſuis fa-

Struices, id eſt ceruicalia.

multis grauis eſt, cognatorum ac familiarium errata grauiter inceſsit, nec externorum quenquam aut miratur, aut reueretur, ſed faſtidit ac deſpicit ignoſcens nemini, ſed deferens ac calumnians, vt alios ad iram inſtiget, hoc modo captans famam & opinionem hominis vitiis infeſti, vt nec in hos videatur ſtudio temperare à libera obiurgatione, neque quicquam ad gratiam vel facere, vel dicere. Deinde idem in veris ac magnis eorum quibus adulatur peccatis, nihil ſe ſcire nec intelligere ſimulans, ad errata leuiſsima, nihil ad hoc pertinentia, mire concitatur, magnoq́ue clamore & acrimonia iurgatur, ſi quòd vas neglectum iacere conſpexerit, ſi parum ſplendidè habitantem, ſi parum diligenter à tonſore curatum, ſi togam, canem, aut equum parum, vt oportet, curatum viderit. Cæterum parentum contemptus, liberorum neglectus, vxoris contumelia, factus in familiares, pecuniarum abſumptio, nihil hunc mouent, in his elinguis eſt, in his timidus, perinde quaſi Aliptes Athletam inebriari, ſcortarîque ſinens, circa Lecythum & * frictum moroſus ſit, aut ſi grammaticus puerum de tabula, déque ſtylo caſtiget, porrò ſolœciſmum aut barbariſmum committentem audire ſe diſsimulet. Talis enim eſt adulator, qualis ſit in is qui in imperito ridiculoq́ue oratore, nihilq́ue dicente quod ad cauſam pertineat, de voce cauilletur, & grauiter accuſet, quòd frigidam potans, corrumpat arteriam, aut ſi iuſſus ſcripturam malam & imperitam emendandi cauſa percurrere, cauſetur quòd craſsior ſit charta,

* ϛλεγγίς, id eſt ξύστρα, genus ollæ.

ac non magis ſcriptorem ipſum malum ac negligeñtem appellet. Ad hunc modum adulatores & Ptolomæo, quum diſcendi cupidus videretur, de lingua, de verſiculo, de hiſtoriola digladiantes, ad mediam vſque noctem reluctabantur. At verò ſæuienti, ferocienti, tympanis vtenti vectigalibus oneranti populum, nullus è tam multis obſiſtebat. Non aliter ergò, ac ſi quis hominis tubera fiſtulasq́ue habentis, medico ferro pilos incîdat & vngues, ſic aſſentatores, obiurgandi libertatem his admouent partibus, quæ non dolent, neque moleſtiam adferunt. Quinetiam ſunt & his aſtutiores nonnulli, qui ipſa reprehēdendi libertate, ad gratiã & voluptatem vtuntur. Quemadmodum Agis Argiuus, quum Alexander ridiculo quidam ingentia daret munera, præ inuidia ac dolore exclamauit: O rem vehementer abſurdam. At poſtquam Alexander ira percitus conuerſus ad illum dixiſſet, & quid tu tandem ais? Fateor, inquit, me moleſtè ferre & indignari, quum videam vos omnes è Ioue prognatos, æquè adulatoribus & ridiculis hominibus delectari. Siquidem & Hercules Cercopibus quibuſdam, & Bacchus Silenis delectabatur, & apud te videre licet, huiuſmodi magni fieri. Sed quum aliquando Tiberius Cæſar in ſenatum veniſſet, ſurgens adulator quidam, ait hominibus liberis liberè loquendum eſſe, nihilq́ue metu diſsimulandum, neque quicquam reticendum eorum quæ ad publicam vtilitatē pertinerent. His verbis quũ omnes excitaſſet, factoq́ue ſilentio, & ipſo etiam auſcultante Tiberio, audi Cęſar, inquit, in quo te quidē culpamus omnes

etiamſi nemo palam audet dicere. Negligis teipſum, corpuſque tuum exponis pro nobis, ſolicitudinibus & laboribus illud conficiens, nec interdiu, nec noctu quieſcens. Huiuſmodi multa quum ille dixiſſet, aiunt oratorem Caſsium Seuerum ſubieciſſe: iſta libertas hunc hominem exitio dabit. Atque hęc quidē leuiora ſunt, ſed illa ſanè periculoſa, & ſtultorum animos inficientia, quoties diuerſos morbos ac vitia criminantur his, quibus laborat is, cui palpantur. Quemadmodum aſſentator Himerius Athenis diuitē quendam ſordidiſsimum & auariſsimum, veluti per contumeliam luxurioſum, reíque familiaris indulgentem appellauit, addens futurum, vt vnà cum liberis aliquando miſerè egeret. Aut rurſus quum luxurioſis & profuſis parſimoniam ac ſorditiem exprobrant, veluti Neroni Titus Petronius, aut quum principes crudeliter & acerbe ſubiectis imminentes admonent, vt abiiciant immodicam humanitatem, intempeſtiuamque & inutilem miſericordiam. His affinis eſt & ille, qui ſtupidum ac bardum hominem, perinde cauere ſeſe ac metuere ſimulat, quaſi callidum quempiam ac verſutum. Item qui inuidum ac ſemper maledicere carperéque gaudentem, ſi quando compulſus fuerit celebrem aliquem virum laudare, reprehendit, eíque contradicens, tāquam hoc vitio morboque laboret, laudas, inquit, homines nihili? Quis enim eſt iſte, aut quid vnquam magnificū vel fecit, vel dixit? Porrò in amoribus potiſsimum inſidiantur iis quos captant, quo magis accendant. Etenim quū germanos inter ſe diſsidentes viderint, aut à liberis parentes haberi deſpectui, aut maritos

male de vxoribus ſuſpicari, tum nec admonent, nec accuſant, ſed magis ac magis inſtigant: Non ſentis, inquiunt, teipſum harum rerum eſſe cauſam, qui nimium obſequentem ac modeſtum te illi præbeas? Quòd ſi quis iracundiæ pruritus ex ira & zelotypia ſubortus fuerit in amicam, aut adulteram quam amat, ibi præſto eſt adulatio, ſplendidam imitans libertatem, ignem igni, quod aiunt, adiiciens. Accuſat & in ius vocat amantem, quód multa parum amatorie, multa dura ac reprehendenda fecerit. O ingrate, inquit, & immemor crebrorum ſuauiorum. Sic Antonio quum Aegyptiam amaret, & incenſus eſſet, amici perſuadebant, ipſum ab illa adamari, & conuiciantes rigidum ac ſuperbam vocabant. Mulier, inquiebant, relicto regno tam opulento, tamque felicibus familiaritatibus, amore deperit, tecum militans, concubinæ cultu ſpecieque:

Aſt immota tibi duro ſub pectore mens eſt
Qui illam negligas afflictam.

Ille vero non libenter admittens reprehenſionem, velut illi faceret iniuriam, & ſic huiuſmodi gaudens accuſatoribus, vt non æquè laudatoribus, haud ſentit ſeſe ſimulata reprehenſione magis etiam deprauari. Talis obiurgandi libertas ſimilis eſt laſciuientium muliercularum morſibus. Excitat enim tantũ ac titillat, & hoc ipſo quòd dolorem facere videtur, delectat. Non aliter ac vinum alioqui remedium efficax aduerſus cicutam, ſi pariter vtrunque commiſcuerint, planè vim veneni reddunt immedicabilem, quòd vini calore celerius ad cor penetret: Ita callidi quidam intelligẽtes liberam admonitionem efficax

eſſe remediū aduerſus adulationē,ipſi libertati monendi adulationem admiſcent.Proīde nec Bias rectè dixiſſe videtur,quū interrogāti,ꝙ eſſet animal omniū maximè noxiū,reſpōderet:Inter īmitia tyrānus, inter mitia adulator.Verius enī dixiſſet,ꝙ inter adulatores manſueti ſunt hi,qui in balneis & circa menſas verſantur.At vero qui in penetralia,& gynæcea, curioſitatem,calumniam, malitiam perinde quaſi retia quædam intendit,hic immitis, ac ferus, & intractabilis.Cęterum vna cauendi ratio videtur eſſe, ſi cognouerimus ſempérque meminerimus, ꝙ quū animus noſter duas habeat partes,alteram veram,honeſtis gaudentem,rationi obtemperantem, alteram rationis expertem,mendaciis gaudentem,affectibus obſeruientem:amicus quidem ſemper in potiorem partem conſulit, & huic patrocinatur, medicorum exemplo,quod ſanum eſt id augens ac tuens: adulator autem brutæ, & affectibus obnoxiæ parti aſsidet,hanc ſcabit ac titillat,huic perſuadet, & abducit à ratione,pernitioſam quādam mollitiē illi moliens inducere. Ergo quemadmodum cibi nonnulli ſunt, qui neque ſanguini ſunt adiumento, neque ſpiritibus, neque neruis, aut medullis vigoris aliquid addunt,ſed pudenda modo permouent, aluum tumefaciunt, & carnem gignunt ſupputrem & flaccidam, ſic aſſentatoris oratio nihil addit ſobrietati, nihil prudentiæ, ſed eum aut amoris delectatione quadam delinire, aut ſtultam incitare iracundiam, aut inuidiam irritare, aut animi faſtum inducere, moleſtum & inanem, aut in dolore collachrymari, aut difficultatem morum,& il-

liberalitatem ac pertinaciam, ſemper delationibus quibuſdam, & præſenſionibus turbulentam, ac ſuſpicacem reddere, non ignorabit quiſquis animaduerterit. Semper enim alicui imminet animi morbo, hunc premit & vrget, Bubonis in morem, vndique putribus & inflammatis animi partibus incumbens. Si iraſceris, vlciſcere, inquit: ſi concupiſcis,* fruere: ſi times, fugiamus, inquit: ſi ſuſpicaris, crede, inquit. Quòd ſi in huiuſmodi perturbationibus animi non queat facilè deprehendi, propterea quòd ratio vehementia, magnitudinéque cupiditatū excutiatur, in aliis anſam magis præbebit, & in illis ſui ſimilis. Siquidem vbi contigerit amicum ſuſpicari, ne quid peccarit crapula, aut ſi quid de balneo, déque cibo dubitet, ibi amicus coercebit hominē, admonebítque vt ſibi caueat, ac vitet periculum. Contrà adulator in balneum pertrahit, iubens vt ſuperiori peccato nouum aliud addat, neque ſinat corpus cohibitum ſegneſcere. Quòd ſi viderit illum ad iter ſeu nauigationem, aut aliud quippiam agendū ob mollitiem parum animatum eſſe, non dicit vrgere tempus, ſed nihilo minus effecturum ſi vel differat, vel alium miſerit. Porrò ſi pollicitus ſit familiari cuipiam ſe mutuo daturum pecuniam, & pœnitet quidem promiſsi, cæterum pudet negare, ibi adulator ad peiorem additus lancem, ſuo conſilio bilancem impellens, verecundiā illā excutit, iubens eum rebus ſuis parcere, quippe qui multa inſumat, quíq; multis ſuppeditare cupiat. Vnde niſi ipſi nō ſentiamus noſipſos cupidos eſſe, impudenter facere ignauos eſſe, nihil nos fallet adulator. His enim affecti-

* ὤνησα.

bus ille ſemper patrocinatur, liberè reprehendens vbivelis ab his diſcedere. Atque hiſce quidem de rebus hucuſque ſatis dictum eſt, deinceps ad vtilitatē & obſequia noſtra ſe conferat oratio, quandoquidē in his quoque ſic confunduntur omnia, vt difficillimum ſit adulatorem ab amico diſtinguere, dum & ille videtur impiger, & ad omnia promptus, nihilque recuſans. Nam vt veritatis, iuxta Euripidem, ſimplex eſt oratio, ſic & amici mores ſimplices ſunt, ſynceri, fucoque carentes, velut adulatoris mores, quorum per ſe morbidi ſunt, multis ac doctis opus habent pharmacis, atque adeò nouis & exquiſitis. Vt igitur in congreſsibus, ſic ſe habet amicus, vt quum neque dicat quippiam, neque audiat, tamen aſpectu riſuque beneuolentiam, verumque pectoris affectū tacite dans ac viciſsim accipiens prętereat. Aſt aſſentator currit, aſſectatur, ſalutat eminus, ſi prior viſus appellatus fuerit, excuſat ſeſe teſtibus adhibitis, ſæpius & cum iureiurando. Sic & in negociis permulta prætermittunt amici minuta, nuſquam exacte diligentes, nec vſquam curioſi, neque ſemetipſos in quoduis obſequium ingerentes. At hic in huiuſmodi rebus aſsiduus ac perpetuus, & in fatigabilis, alii nemini locum dans, neque ſpatium inſeruiendi, ſed exigens vti ſibi mandet, & ſi mandatum non fuerit, moleſtè fert, vel potius prorſus exanimatur, & obteſtatur deos. Ergo & iſta quoque ſignificant iis qui ſapiunt, non veram, neque ſynceram amicitiam, ſed meretriciam quandam citius cōplectentem iis, quos id facere conuenit. Quanquam primum in pollicitationibus animaduertēdum eſt adulatoris & amici

diſcrimen.Siquidem rectè dictum eſt illud à noſtris maioribus,hanc amici pollicitationem eſſe:

Si præſtare queam,& fuerit præſtabile nobis.

Rurſus adulatoris hanc:

Dic quicquid verſas animo.

Tales enim inducunt Comici:

Nichomache me fac militi iſti opponier,
Flagris niſi illum peponem totum fecero,
Reddideróque illi os mollius vel ſpongia.

Adde his quod amicis nemo commodat operam in negocio peragendo, niſi prius ſuſcipiendi negocii conſilium approbarit, ſed ita demum poſtquã probarit,ſtatueritque rem vel ad honeſtatem,vel ad vtilitatem pertinere.Contrà adulator, etiam ſi quis eũ de ſuſcipiendo negocio conſulat,ſuamque velit aperire ſententiam,is tamen quoniam non ſolum concedere amico & gratificari ſtudet, verumetiam metuit ne veniat in ſuſpicionem quòd detrectet,fugiâtque laborem,accommodat ſeſe ad illius cupiditatẽ, eamque magis inſtigat.Siquidem nulli diuitũ, neq; regum facile eſt dicere illud:

Mendicus vtinam ſit mihi,vel ſi libet
Mendicum & infra,qui mihi volens bene
Timore poſito,poßit ex animo loqui.

Sed quemadmodum Tragœdiarum hiſtriones egent amicorum choro concinentium, aut ſpectatoribus applaudentibus,itidem & illi.Vnde Merope in Tragœdia monet ad hunc modum:

Hos fac amicos,qui tibi concedere
Nolint,at iſtos improbos,ad gratiam
Inſeruientes,ac voluptatem, tua

Excludat & procul arceat clauſtrum domus.

At iſti præpoſtere faciunt, dum eos qui non concedant in diſceptationibus, ſed reſiſtunt, ſuadentes quod conducibilius eſt, abhominantur & auerſantur. Cęterũ qui callidè ad gratiam obſecundant, abiectos & impoſtores, non ſolum intra domus ſepta, verumetiam in affectus & arcana recipiũt negocia. Quorum qui ſimplicior eſt, cenſet haud conuenire, neque dignum ſe iudicat, qui in tantarum rerum cõcilium adhibeatur, ſed miniſtrum & adiutorem ſe præbet. Porro qui verſutior eſt, adeſt quidem in deliberãdo, ſimul adducit ſupercilia, ſimul annuit vultu, loquitur autẽ nihil. Quod ſi ille dixerit quid ſibi videatur, Papæ, inquit, paululo me anteuertiſti loquendo. Nam iſtuc ipſum ego dicturus eram. Sicut enim mathematici dicunt ſuperficies & lineas per ſe nec inflecti, nec extendi, nec moueri, quũ res ſint intellectus, non corporeæ, cum corporibus autem vnà flecti, & extendi, & loco moueri, quorum ſunt extremitates, ſic adulatorem comperies ſemper cum aliis confitentem, ſententiam dicentem, intelligentem, iraſcentem, vt in his ſane facillimum ſit diſcrimen animaduertere. Sed multo adhuc facilius, in inſeruiendi modo. Siquidem officiũ quod ab amico proficiſcitur, ceu viuum quoddam animal, vires maxime proprias in ĩtimis habet, nihil autẽ accedit oſtẽtationis aut plauſibilitatis, quin ſępenumero fit, vt quẽadmodũ fidus medicus ęgroto neſciẽte ſanat, ſic amicus profit, vel cõgrediens, vel diſcedens, ignorãte amico negotiũ illius curãs. Huiuſmodi fuit Arceſilaus tum in aliis, tum erga Apellem Chium, quẽ

ægrotantem quum egere quoque cognouiſſet, reuiſit hominem, & viginti drachmas adferens, & aſsidens proximo: Hic, inquit, nihil eſt præter Empedoclis elementa, videlicet hæc,

Ignem & aquam, terrámque & ſphæras ætheris alti.

Ac ne cubas quidem ſatis commode, ſimulque mouens illius ceruical, clanculum pecuniam ſubiecit. Quam ſimul atque reperiſſet anicula quæ inſeruiebat ægrotanti, & admirans quid eſſet, Apelli retuliſſet, ridens ille: Arceſilai, inquit, hoc furtum eſt. Et in philoſophia ſane filii naſcuntur ſimiles parentibus. Lacydes enim Arceſilai familiaris, Cephiſocrati læſæ maieſtatis crimen deprecanti vnà cum reliquis amicis aderat, at quum accuſator anulum poſtulaſſet, iſque tacite demiſiſſet, Lacydes ſentiens, impoſito pede contexit. Erat autem in eo anulo, quo coargui poterat. Inficiatus eſt igitur Cephiſocrates. Deinde iudicibus agenti gratias, vnus quiſpiam illorũ, qui ſicuti videtur, rem conſpexerat, iuſsit vti gratias ageret Lacydi: Atque id quidem factum narrabatur, quũ Lacydes ipſe nemini retuliſſet. Hoc pacto deos etiam arbitror plerunque bene mereri de mortalibus, vt non ſentiantur benemereri, & ob idipſum benefacere. Rurſum adulatoris officium nihil habet iuſtum, nihil verum, nihil ſimplex, neque liberale, ſed ſudorem, diſcurſationem, clamorem, & vultus contractionem, quæ ſpeciem & opinionem præbeat rei laborioſæ, magnoque ſtudio curatæ, non aliter quàm operoſa quædam pictura, coloribus impudentibus, veſtibus inflexis ac fractis, rugis & angulis id affectans, vt rem euidenter repræſentare videatur.

Dÿ tacite iuuant.

Quin

Quin grauis etiam & moleſtus eſt, quoties errores quoſdam,& curas pro illo ſuſceptas commemorat, deinde ſimultates cum aliis ſuſceptas, deinde moleſtias innumerabiles, & ingentia mala recenſet, vt dicere poſsis, non tanti ſunt illa, vt hæc feram. Nam omne beneficium ſi exprobretur, moleſtum eſt,& gratiam perdit,nec ferri poteſt. At adulator non tum exprobrat beneficium poſtquam præſtiterit, ſed iam quum præſtat, protinus exprobrationem & pudorem admiſcet. Amicus autem ſi neceſſe fuerit, rem quidem ipſam modeſte narrat, de ſe vero nihil loquitur.Sic & Lacedæmonij quũ Smyrneis egentibus commeatum miſiſſent,atque illi beneficium cœpiſſent extollere,occupantes,nihil magni eſt,inquiunt:hæc enim collegimus , vnius diei prandio nobis & iumentis detracto.Siquidem huiuſmodi beneficentia non ſolum liberalis eſt,verum etiam accipientibus iucundior,propterea quôd citra magnum benemerentium incommodum conferri videatur.Ergo non in hoc potiſsimum poſsis hominis naturam cognoſcere,quòd adulator inſeruit moleſtè,& pollicetur facilè,ſed longè magis hoc,quòd amicus inſeruit in rebus honeſtis, adulator turpibus:hic ad gratiam,ille ad vtilitatem. Siquidem amicus non quemadmodum cenſuit Gorgias, ſibi quidem in rebus iuſtis amicum obſequi volet, inſeruiturus tamen illi ſæpenumero in rebus etiam non iuſtis:

Nam ſano adeſſe,haud deſipiſcenti ſolet.

Itaque potius illum dehortabitur ab his, quæ non decent. Quôd ſi non patietur ille,tum bellum erit

vti eo,quod Antipatro dixit Phocion: Non potes me ſimul & amico vti,& adulatore,hoc eſt, amico,& nõ amico.In factis enim adiutandus eſt amicus, non in malefactis:& in conſiliis, non in inſidiis:& in teſtimoniis, non in fraudibus. Atque adeò infortunii participem eſſe conuenit amico,ſed non iniuſtitiæ. Nam ſi nec conſcium eſſe turpitudinis amico conuenit,quanto minus decet illi turpiter agenti,& indecore ſe gerenti,commodare operã? Quemadmodum igitur Lacedæmonii prælio ſuperati ab Antipatro, ita cum eo rem componebant, vt imperaret quantumuis damnoſa grauiaque, modo ne quid turpe: ſic amicus,ſi qua inciderit neceſsitas, quæ ſumptum, aut periculum, aut laborem poſtulet, cupit vocari primus,citraque tergiuerſationem & promptè negocium in ſe ſuſcipit:tantum vbi res cum dedecore coniuncta eſt,detrectat obſequium, ſibique parci poſtulans.Adulator vero contrà facit.In laborioſis quidem ac periculoſis officiis excuſat. Quòd ſi ceu vaſa ſolemus,ita pulſu tentes hominem, cauſans aliquid,inſyncerum quendam & minime generoſum tinnitum reddit.Cęterum in dedecoroſis,ſordidis & infamibus obſequiis,abutere,calca, nihil illic graue,nihil contumelioſum exiſtimat. Vidéſne ſimiam?non poteſt cuſtodire domum, vt canis: non geſtare ſarcinas,vt equus: non arare terram, vt boues:& ideo tolerat iniurias,ſcurratur,luſus,ac riſus ſe præbet inſtrumentum. Sic & adulator, quoniam nec in dicendo,nec in conſulendo, nec in certaminibus,ac periculis adeſſe poteſt amico,quippe ab omnibus laboribus, omnique ſtudio abhorrens, in

Subalaria negocia.

negociis ſubalaribus,id eſt quæ ad voluptatem pertinent,nihil recuſat,fidus amoris miniſter, & in adducendo ſcorto diligentiſsimus, nec indiligens ad eiiciendam ex animo ſumptuum conuiuij curã, neq; ſegnis in cœnis apparandis,obſequioſus in cõcubinas,in affines autem rigidus & impudens, ſi iubeatur in illos audere,aut vxorẽ domo eiicere. Vnde fit,vt nec in his difficile ſit hominẽ deprehẽdere. Siquidem ſi mandes quicquid libitum fuerit rerum infamium & minus honeſtarum,paratus eſt,nihil ſibi parcens,modo gratum faciat mãdanti. Quanquã non minus & hinc agnoſci poſsit plurimum à vero amico diſcrepare,quòd longe ſecus erga reliquos amicos affectus eſt.Verus enim amicus, quoniã nihil ducit iucũdius,quàm cũ multis amare ſimul & amari,id agens perpetuo cũ amico verſatur, vt quamplurimis amicus ſit,& charus.Etenim quũ exiſtimet res amicorum eſſe cõmunes,nihil iudicat tam commune eſſe debere,quàm ipſos amicos.At vero falſus amicus,& adulterinus,ac factitius,qui maximê iã intelligat ſeſe iniuriam facere amicitiæ,quippe cuius ceu falſæ monetæ nomiſma finxerit,natura quidem inuidus eſt,verum hunc morbum exercet in ſui ſimiles,hos ſuperare contendens ſcurrilitate,loquacitatéque,cæterum ſuperiorem veretur & timet: haud ſanê pedeſtri curſu properans ad Lydium currũ,ſed ad aurum purum,vt inquit Symonides,ac putũ nihil in ſe plumbi habens.Ergo quum ipſe ſit leuis &inanis, factitiuſque & fucatus,ſi cominus expẽdatur ad veram, grauem, ac ſolidam amicitiam, haud ſuſtinet, ſed quum proditur,idem facit quod is qui gal-

los infeliciter pinxerat,puero mandans,vt veros gal los procul abigeret à tabula. Sic & adulator veros abigit amicos,neq; ſinit accedere propius. Quod ſi non poſsit,blanditur quidem palam, & affectatur ac miratur,ceu præſtantiores,clāculum autem ſubdit ac ſubſerit calumnias quaſdam. Cæterum vbi clandeſtinus ſermo vellicauit hulcus,nec tamen omnino ſtatim efficere potuit, tum memor obſeruat quod Medius ſolet. Erat hic Medius inter adulatorū greges qui cum Alexandro viuebant, veluti dux, ac magiſter anteſignanus aduerſus optimates oppoſitus. Iubebat igitur vti audacter calumniis mordegerent & inceſſerent,docens etiam, ſi qui morſus ſit, vulneri medeatur,cicatricem tamen calumniæ relinqui. His ſane cicatricibus,vel vt verius dicam, gangrænis & carcinomatis corroſus Alexander,ſuſtulit Calliſthenem,Parmenionem,& Philotam: Cæterum Agnonibus,& Bagois,Ageſiis,ac Demetriis impune præbuit ſeſe ſubuertendum,dum adoratur,ac ſtolis amicitur,& ab illis ceu barbarica quæpiam ſtatua refingitur. Adeò magnam vim habet ad gratiam obſequi,& maximam,vt videtur, in his qui maximi videntur. Etenim quod ſibi videntur optimi, taléſque velint videri cæteris,ea res & fidem conciliat adulatori,& addit fiduciam. Nam loca quidem editiora& excelſa,inacceſſa difficiliaque aditu redduntur inſidiantibus: at animus parum ſapiens,ob fortunæ ſucceſſus aut formam ſublimis & elatus,puſillis & humilibus maximè peruius eſt & expoſitus. Vnde quod initio ſermonis admonebamus, idem & nunc iubemus,vti noſtri amorem, & arrogantem de no-

Quos amicos Alexāder ſuſtulerit.

bis ipſis opinionem abſcindamus,quæ nobis præblã dicns, molliores nos reddit externis adulatoribus, vtpote iam paratos ac promptos. Quod ſi parentes deo,eiq́ue obtemperantes oraculo, Noſce teipſum, quanti quæq́ue res ſit cognoſcentes, ſimul & naturam,& educationem,& inſtitutionem noſtram reputemus,& cõtemplemur quam innumera habeat admixta,ab honeſto degenerantia, quamq́ue multa de quibus dicere poſsis,hoc ſordidè,hoc temere,idq́ue tum in factis,tum in dictis,tum in affectibus,haud facilè noſmetipſos præbebimus aſſentatoribus,vt ſuo arbitratu introeant in nos,& inambulent. Nam Alexander quidem duabus rebus commoneri ſeſe dicebat, quo minus fidem haberet iis qui ſeſe deum eſſe prędicarent,nempe ſomno,& Veneris vſu,quod in his degeneraret,pluſq; ſolito ſentiret mali. Nos vero vndiq; in rebus noſtris multa fœda,multa moleſta,multa imperfecta,multa perperam facta ſemper conſpicientes, deprehendemus noſmetipſos domi non belle habere,idq́ue amico quopiam haud laudante, & extollente,ſed arguente, liberéque reprehendente. Primum enim inter multos perpauci ſunt,qui velint & auſint amicum liberè reprehendere,magis quam ad gratiam loqui. Rurſum inter hos paucos haud facilè reperias, qui id facere norint, ſed ita ſe liberè loqui putant, ſi conuicientur ac vituperent. Atqui habet hoc, ceu pharmacum non in tempore datum, intempeſtiua libertas, vt perturbet, ac moleſtiam adferat nulla vtilitate, & idem quodammodo efficiat cum dolore, quod cum voluptate facit adulatio. Læduntur enim non ij

modo,qui laudantur quum non oportet, verumetiã qui vituperantur non in loco:atque hæc res facit,vt facilius ab aſſentatoribus capiantur,dum ab immodice,reſiſtentibus & aduerſantibus,aquæ ritu ad caua molliaq́ue delabuntur. Quapropter libertas iucunditate morum erit condienda,eaque ratione tẽperanda,vt veluti lucis,ſic immodicam ſui vim auferat,nedum conturbantur moleſtiaq́ue afficiuntur â quiduis reprehendentibus, & quibuſlibet de cauſis incuſantibus,ad aſſentatoris vmbram confugiãt, & ad id quod moleſtia vacat,ſeſe conuertant.Siquidem omne vitium Philopappe virtute vitandum eſt, non diuerſo vitio:quemadmodũ nonnulli ſentiunt, pudorem impudentia vitare oportere, ruſticitatem, ſcurrilitate:cæterum ab ignauia,mollitiéque mores ita maxime ſeiungi,ſi ad temeritatem & confidentiã quamproxime videantur accedere. Sunt qui ſuperſtitionem ita fugiunt,ac deprecantur, vt nullos credant eſſe deos: & ita deſinunt eſſe abiecti,vt incipiãt eſſe facinoroſi, vitam non aliter ad lignum incuruum in diuerſum torquentes, quod ignorent artem corrigendi. Porro turpiſsimum eſt, hoc modo adulationis opinionem effugere,vt citra vtilitatem moleſtus ſis,atque ita vitare ne in amicitia videaris ſeruilis & abiectus, vt inurbana & ad conſuetudinem prorſus inepta familiaritate grauis ſis & iniucũdus, cuiuſmodi libertinus inducitur in comœdiis,qui dũ criminatur, ex æquo ſe loqui credit.Quoniã igitur fœdum eſt, dum placere ſtudes,in adulationem incidere:rurſus fœdum, dum adulationem vitas, immodica reprehendendi libertate, gratiam amicitiæ

ſimulq́ue medendi perdere vtilitatem (ſed neutrum eſt committendum, verum vt bona ſit libertas, id ex moderatione ſumendum, quemadmodum & aliis in rebus facere oportet) videtur ipſe ſermo ſuccedens poſcere, vt hanc coronidem addamus libello. Ergo quum videamus reprehendendi libertatem multis ceu tectoriis incruſtatam, primum illi detrahamus amorem ſui, diligenter obſeruantes, ne noſtrapte cauſa videamur obiurgare, vel quod offenſi ſimus, vel quod doleat aliquid. Etenim ſi de teipſo loquaris, videris non ob beneuolentiam, ſed iracūdiam dicere quæ dicis, nec admonere, ſed accuſare queriq́;. Nam admonitio libera amicum quiddam habet, & graue: cōtra querimonia, ſui amorem, ac ſordidum animū ſapit. Vnde fit, vt liberè increpantes reuereantur ac ſuſpiciant, querulos autem & incuſantes viciſsim accuſent contemnantq́ue: Quemadmodum Agamemnon Achillem mediocri in dicendo vtentē libertate non tulit. Rurſus quum Vlyſſes increpat acriter, ac dicit:

Perdite, diſsimiles vtinam moderere phalangas,
Non has egregias:

Cedit, animoq; tēperat, emendatorio, cordatoq́; ſermone correptus. Nā hic quidē quū nullā haberet priuatim iraſcendi cauſam, Græciæ nomine, hac in illū vtebatur libertate: ille vero ſua ipſius cauſa potiſsimum indignari videbatur. Quanquam Achilles ipſe, etiam ſi animo parum leni placidoq́ue præditus, ſed

Difficilis vir, qui haud dubitet culpare vacantem
Culpa,

Patroclum tacitus ferebat, multa id genus in ſeſe dicentem:

Non tibi eques genitor fuit immitiſsime Peleus,
Nec Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aeriæ rupes, tibi nam duriſsima mens eſt.

Quemadmodum enim Hyperides orator iubebat Athenienſes conſiderare non ſolum an eſſet acerbus, ſed an gratis acerbus: ſic amici admonitio, vacans omni pertubatione propria, reuerentiam habet & ſeueritatem, vt non auſis contra tollere oculos. Quod ſi quis in obiurgando præ ſe ferat, amici in ſe delicta ſe planè prætermittere negligeréque, ſed alia quædam commiſſa reprehendere, ob alia quædam obiurgare, nec amico parcere, inexpugnabilis eſt huiuſmodi reprehenſionis vehementia, quippe quæ ſuauitate monentis intendat & acuat acerbitatem & auſteritatem admonitionis. Vnde dictum rectè illud eſt: Quum iraſcimur aut diſsidemus cum amicis, ſemper aliquid agendum ac ſpectandum eſſe, quod ad illorum pertineat vtilitatem, aut honeſtatem. Cæterum non minus amicum eſt & illud, ſi quum ipſi deſpici negligíque videbimur, ſuper aliis neglectui habitis, amicum admonere, tacitéque commonefacere: Quemadmodum Plato quum à Dionyſio faſtidiretur, parumque cum illo conueniret, poſcit congrediendi copiam: ille putans Platonem aliquid de ſe queſturum, dedit. Plato vero in hunc modum cum eo diſſeruit: Si quem ſenſeris inimicum in Siciliam appuliſſe Dionyſi, qui mali quip-

Magnanimis & cādida Platonis oratio.

piam tibi facere voluerit, cæterum non data opportunitate, nihil mali fecerit, num hunc ſineres abire, citraque noxam dimitteres? Multum abeſt, inquit, Dionyſius, vt id faciam ô Plato. Oportet enim hoſtium non facta ſolum, ſed animi quoque propoſitum odiſſe, & vlciſci. Ergo ſi quis, inquit Plato, tui amore, beneuolentiaque huc profectus, boni quippiam tibi cupiens adferre, non faciat autem, te non præbente illi oportunitatem, num par eſt hunc nulla cum gratia contemptum abiicere? Hic quum Dionyſius interrogaſſet, quiſnam is eſſet: Æſchines, inquit, vir & moribus cum quouis Socratis amicorum conferendus, & qui poſsit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat conſuetudinem. Is quũ huc multum emenſus maris adnauigarit, vt per philoſophiam tecum haberet conſuetudinem, neglectus eſt. Hæc Platonis oratio intantum commouit Dionyſium, vt protinus illum amplecteretur, beneuolentia hominis animique magnitudine delectatus, Æſchinem verò honorificè ſplendideque tractaret. Iam igitur ſecundo velut expurgantes omnẽ cõtumeliam ac riſum, dicacitatem, & ſcurrilitatem vt mala cõdimenta, ab admonitione tollamus. Quẽadmodum enim medico ſecante carnem, concinnitatem quandam & elegantiam ad id faciendum conuenit accedere, cæterum ſaltatoria geſticulatione, ſuperuacuaque & curioſa mobilitate carere debet manus ſecantis: ſic admonitio libera dexteritatem admittit & vrbanitatem, ſi ſic temperes iucunditatem, vt non pereat grauitas ac ſeueritas. Quòd ſi acceſſerit impudens audacia, inamœnitas & contu-

melia, hæc prorſus vitiant, ac perdunt admonendi libertatem. Vnde cantor ille non inſcite, nec inele ganter ſilentium impoſuit Philippo, de pulſandis fi dibus ſibi contradicenti, quum diceret: Abſit à te tantum mali ô rex, vt hæc melius me ſcias. At non rectè Epicharmus, qui quum Hieron quoſdam è familiaribus ſuis è medio ſuſtuliſſet, paucisq́ue pòſt diebus eum vocaſſet ad cœnam: At nuper, inquit, quum immolares amicos, non vocabas. Perperam & Anti phon, qui quum apud Dionyſium quæreretur ac diſputaretur, quod æris genus eſſet optimũ illud, inquit, ex quo ſtatuas Harmodii & Ariſtogito nis fecerunt athenienſes. Nec enim prodeſt in huiuſmodi dictis acerbitas, ac mordacitas, nec delectat ſcurrilitas ac iocus, ſed eſt huiuſmodi intemperantiæ petulantiæq́ue genus ſimul ex malitia con tumeliaq́ue & inimicitia commixtum: quo qui vtun tur, in exitium coniiciunt ſeipſos, planè ſaltationem illam ſaltantes, quam circa puteum prouerbio vocant. Nam & Antiphon interfectus eſt à Dioniſio, & Timagenes à Cęſaris excidit amicitia, quum nullam vnquam vocem liberam emiſiſſet, ſed paſsim in conuiuiis & inambulationibus ad nullam rem ſeriam,

Sed fore ridiculum quodcunque putaſſet Achiuis,
Ad criminandum illius amicitiam, ceu conuicium arte excogitatum, obiiciebat. Quandoquidem & comici permulta ſolent in ſpectatores ſeuerè ciuiliterq́ue dicta fingere, verum quoniam illis ludicrum & iocus admixtus eſt, non aliter quàm cibis malum quiddam & inſipidum intritum, elutam reddit &

inutilem admonitionem. Itaque & qui dicunt, mordacitatis & ſcurrilitatis auferunt opinionem, & qui audiunt, ex iis quæ dicuntur, nihil capiunt vtilitatis. Aliàs igitur amicis riſus ac iocus erit adhibendus, cæterum admonitio ſeria ſit & bene morata. Quæ quidem ſi fiat de rebus grauioribus, talis ſit oratio, vt affectu, habitu vehementiaque vocis, & fidem mereatur, & audientem permoueat. Porrò opportunitas non obſeruata, cum omnibus quidem in rebus ingens adfert malū, tum verò maximè in admonendo detrahit vtilitatem. Satis igitur liquet, ab admonitionibus huiuſmodi temperandū inter pocula, & in ebrietate. Primum, quòd ſerenitati nubilum inducat, qui inter iocos & hilaritatem amicorum, ſermonem mouet quo contrahatur ſupercilium, & frons obducatur. Repugnat enim is Lydio Deo, moleſtiarum ac ſolicitudinum funiculum ſoluenti, velut inquit Pindarus. Deinde periculum ingens habet huiuſmodi linguæ petulantia, propterea quod animi vino caleſcentes, procliues ſunt ad iracundiam, ac ſæpenumero fit, vt ebrietas occupans admonendi libertatem, ſimultatem gignat. Denique prorſus ignauum eſt, ac minimè generoſum & audax, eum qui ſobrius liberè loqui non audeat, id in menſa facere, quemadmodum canes faciunt ignaui. Nihil igitur opus eſt de his ſermonem in longum producere. Cæterum quoniam plerique amicos donec proſperæ res ſunt, nec volunt, nec audent corrigere, ſed omnino felicitatem rem eſſe putant, ad quam admonitio non poſsit adire, nec pertingere, eoſdem lapſos, ac de-

Inter pocula nō eſt admonendum.

iectos inuadunt & calcant,humiles iam & abiectos redditos totam ſimul obiurgandi libertatem effundentes in illos,non aliter quàm flumen quod præter naturam vicit, ocaſione mutatæ fortunæ libenter vtentes ob priſtinam illorum ſuperbiam ac faſtum, ſuamque imbecillitatem, non inutilè fuerit de his iam diſſerere,& Euripidi reſpondere, qui dixit:

Quid opus amicis,quando res ſunt proſpere?

Quoniam quibus res ſecundæ ſunt,iis maximè amicis opus eſt,qui liberè admoneant, & immodicum animi faſtum ſubducant. Perpauci ſunt enim, quibus contigit ſimul & felices eſſe,& ſapere.At plerique mortales opus habent aliena prudentia, conſilioque aliunde accedente,quod illos à fortuna inflatos iactatosque premat. Nam vbi fortuna faſtum ac tumorem deiecerit ac ſuſtulerit,tum rebus ipſis ineſt quod admoneat,ac pœnitudinem inducat.Vnde nullus tum vſus amici liberè monentis,nec opus eſt verbis grauibus ac mordacibus,ſed reuera in huiuſmodi fortunæ commutationibus

Vultum intueri beneuoli viri iuuat,

qui conſoletur & addat animũ,quemadmodũ Clearchi vultus,quũ in præliis ac rebus afflictis, beneuolus & humanus conſpiceretur,fiduciam addebat periclitantibus, vt inquit Xenophon.At qui liberam & mordacem obiurgationẽ admouet homini rebus aduerſis afflicto ceu pharmacum,quo ſolet acui viſus, oculo perturbato inflatoque, nihil quidem confert ad ſanitatem,nec vllam aufert doloris partem, quin magis iram addit dolori,& afflictum exacerbat.Proinde mox vbi reddita eſt ſanitas, nullus admodum

indignè fert aut aſperè, virum amicum reprehendẽtem Veneris vſum, & compotationes: reprehendentem inertiam, aut exercitia, aut aſsidua balnea, & intempeſtiuas ingurgitationes: ægrotanti verò intolerabile eſt, ſed grauius eſt ipſo morbo, audire: hæc tibi ex intemperantia venerunt, ex mollitiæ, ex obſoniis, ex mulieribus. O hominem intempeſtiuũ, ſcribo teſtamentum, & paratur mihi caſtorium aut ſcammonium à medicis, & tu me obiurgas ac philoſopharis. Sic igitur res afflictorum haud recipiunt obiurgandi libertatem, aut ſententiæ dictionem, ſed humanitatem & ſubſidium deſiderant. Siquidem & nutrices ad pueros lapſos haud accurrũt cum conuiciis, ſed erigunt, abluunt, & componunt: deinde obiurgant ac puniunt. Narratur & Demetrius Phalereus, quum exularet, & Thebis inglorius & humilis viueret, Cratetem adeuntem, haud libenter vidiſſe, quòd Cynicam libertatem, & ſermonem aſperum expectaret ab illo. Verum vbi Crates illũ placidè conueniſſet, déque exilio diſſeruiſſet, quòd nihil haberet miſerum, neque grauiter ferendum, quum eſſet à periculoſis negociis & incertis liberatus, ſimulq́ue adhortaretur, vt in ſeipſo, ſuóq́ue animo fiduciam collocaret: exhilaratus ille, receptoque animo, ad amicos inquit: Male ſit negociis & occupationibus, per quas huiuſmodi virum non licuit cognoſcere:

Etenim dolenti grata amici oratio eſt,
At monita ſanè deſipiſcenti nimis.

Atque hic mos eſt ingenuorum amicorum: contrà viles & humiles, felicibus adulantes, quemamodum

Demoſthenes dixit rupturas & vulſuras, quoties corporis mali quippiam inciderit, tum moueri: ſic hi rebus in diuerſum commutatis imminent, veluti gaudentes ac fruentes. Nam ſiqua ſubmonitiuncula ſit opus in his, in quibus per ſe lapſus ſit, re malè perpenſa, ſatis fuerit illud:

Haud ex mente mea, nam ſæpius iſta monebam.

Quibus igitur in rebus oportet amicum acrē eſſe? & quando cõueniet acerba vti reprehenſione? Quoties tempus hortatur, aut voluptate, aut ira, aut ferocitate præcipitem coërceas, aut vt auaritiam cohibeas, aut vt aduerſus ſtultum aliquem animi motum relu&eris. Sic liberè locutus eſt Solon apud Crœſum, inſtabili fœlicitate corruptum ac tumidum, iubens ſpe&are finem. Sic Socrates compeſcuit Alcibiadem, ac veras expreſsit lachrymas, quum illum coargueret, & cor illi funditus moueret. Huiuſmodi Cyri di&a ad Cyaxaren, & ad Dionem Platonis, quem hic quum eſſet florentiſsimus, & ob formam, rerumq́ue magnitudinem, omnium in ſe cõuertiſſet animos, admonuit, caueret ac metueret cõtumaciam, vt cuius comes eſſet ſolitudo. Scripſit eidem Speuſippus, ne ſuperbiret quòd magnifieret, inter pueros & mulierculas: ſed videret vt Siciliam æquitate, iuſtitia, optimiſque legibus ſic ornaret, vt eam celebrem redderet Academiam. Rurſum Eu&us & Eulæus amici Perſæ, donec ſecundæ res fuerunt, ſemper illi quemadmodum & cæteri blandiebantur, aſſentabantur, & obſecundabant: cæterum vbi cum Romanis congreſſus apud Pydnam, concidit ac fugit, tum acriter inſe&antes illum ob-

iurgabant acerbe, & commemorabant quæ peccaſſet: & vt quemque faſtidiſſe exprobrantes, donec homo dolere pariter & ira victus, ambos gladio peremit. At communis quidem admonendi opportunitas, ad hunc modum perpendi poteſt. Iam verò quas ipſi ſæpenumero miniſtrant amici, eas non oportet reiicere cui curæ ſit amicus, ſed arripere atque vti. Nonnullis enim percontatio vel narratio quæpiam, vel ſimilium rerum in aliis reprehenſio ſeu laus, velut anſam præbuit liberè monendi. Quo modo narrant Demaratum Corintho veniſſe in Macedoniam id temporis, quo cum vxore filioque diſsidium Philippus habebat. Hunc igitur quum rex eſſet complexus, rogaſſetque quomodo inter ſeſe concordarent Græci, reſpondiſſe ferunt Demaratum, vt beneuolum ac familiarem Philippo: Planè Philippe, pulchrè decet te de Athenienſium Peloponneſiorumque concordia percontari, quum tuam ipſius domum negligas, tanta ſeditione, tantoque diſsidio refertam. Scitè & Diogenes, qui quum in Philippi caſtra veniſſet eo tempore, quo parabat cum Græcis confligere, adductus eſt ad regem. Is quum eum non noſſet, rogabat num explorator eſſet. Prorſus, inquit, Philippe, explorator temeritatis & amentiæ tuæ, per quam nulla adductus neceſsitate huc veneris, vna hora de regno ſimul & de vita periculum ſubiturus, aleamque iacturus. Quanquam id quidē acrius videri pōt. Sed eſt altera admonēdi occaſio, quoties fit vt ab aliis affecti probris, ſua vitia exprobrātibus, ſubmiſsi redditi fuerint & humiles. Hac ſcitè vſus eſt Chariis, maledicos quidē refellens ac

ſubmouens,cæterũ ſeorſum amicum taxans & commone faciens,etiã ſi nihil eſſet aliud,tamẽ vel ob ipſum cauendũ eſſe ſibi,ne tantũ audeãt inimici. Quid enim eſt in quo poſsint os aperire, aut quid habent quod in te dicant,ſi iſta quæ tibi obiiciunt, mutaris & abieceris? Fit enim ad eum modum, vt moleſtia imputetur conuicianti,vtilitas admonenti. Nonnulli verò venuſtius etiam de aliis verba faciendo corripiunt amicum, dum in his culpãt alios,quæ ſciũt ab illo committi. Noſter autem magiſter & inſtitutor Ammonius,quum in pomeridiana confabulatione familiarium ſenſiſſet quoſdam pranſos eſſe prandium haud ſimplex,ſed opiparum & varium,liberto mandauit vt ſuo filio plagas impingeret, abdens elogium:Non poteſt,inquit, prandere abſque aceto,ſimulq́ue in nos flexit oculos,vt increpatio tãgeret obnoxios. Inſuper cauendum erit & illud,ne coram pluribus obiurgemus amicum, ac Platonis illud habere conueniet in animo. Nam quum Socrates acrius obiurgaret familiarem quempiam,in conuiuio cum eo diſceptans,nõne ſatius fuerat,inquit Plato,hæc illi ſeorſum dixiſſe? Et Socrates: At tu ſanè nonne ſatius feciſſes,ſi ſeorſum iſta mihi dixiſſes? Porrò quum Pythagoras in familiarem quẽpiam aſperius coram pluribus fuiſſet inuectus,adoleſcentem laqueo præfocaſſe guttur aiunt,ex eo tẽpore nunquam Pythagoram quenquam alio præſente reprehendiſſe. Siquidem vt morbi parum honeſti,ſic & peccati reprehenſionem ac retectionem, ſecretam eſſe conuenit,non vt ceu ludi ſolennes,vniuerſo populo exhibeatur,nec & oſtentetur,& ſpectatores

tores ac teſtes accerſat. Neque enim amicum eſt, ſed ſophiſticum, ex alienis erratis ſibi parare gloriam, & apud eos qui adſunt, ſeſe iactare, quemadmodum ſolent medici, quos chirurgos vocant, in theatris oſtentantes, quos morbos ſuſceperint curandos. Iam verò præter contumeliam, quam ab omni prorſus curatione conuenit abeſſe, cauendũ erit & illud, ne quod eſt vitioſum, in admonendo contentioſi ſimus, & contumaces. Nec enim ſimpliciter amor obiurgatus magis premit, iuxta ſententiam Euripidis, verum ita, ſi quis obiurget coram multis, nihil parcens amico, is omne malum & omnem morbum vertit ad impudentiam. Sicut igitur Plato cenſet, vt ſenes qui ſtudeant verecundiam inſerere adoleſcentibus, ipſi primum reuereantur adoleſcentes, ita quum verecundè reprehendit amicus, id potiſsimum gignit in eo verecundiam. Quumque pudenter ac paulatim aggreditur, & caſtigat peccantem, ſuperat ac conficit amici vitium, quem totum occupauit pudor pudeſcentis, & reuerentia reuerentis. Vnde rectiſsimum fuerit illud Homericum:

Admoto capite, ne quiſquam exaudiat alter.

Miniméque decet, vt aperias delicta vel mariti, audiente vxore, vel patris ſub oculis liberorum, vel amantis præſente amaſio, vel præceptorum coram diſcipulis. Exagitantur enim dolore & iracundia, quum arguuntur apud eos, quibus probari cupiunt. Arbitror autem nec in Cletum perinde concitatum Alexandrum fuiſſe vino, vt quod illum multis præſentibus coërceret. Et Ariſtomenes inſtitutor Pto-

lemæi,quòd dormitanti præſentibus legatis inſti-
terit,& expergefecerit,anſam quandã præbuit adu-
latoribus,regis vicem indignati ſeſe ſimulantibus,
ſi tãtis laboribus,ac vigiliis feſſum,ſomnus occupa
uit,ſcorſum,inquiunt,admonere te debemus nõ co-
rã tam multis viris manũ iniicere.At ille veneni miſ
ſo poculo, iuſsit hominem ebibere. Ariſtophanes
autem ait in hoc ſe criminari Cleonem, quòd

De ciuitate apud hoſpites dicat malè,

Atque hac re irritet Athenienſium animos. Quapropter inter alia cauendum & illud in primis, ne libertatem admonendi iactemus, ac vulgo circumferamus, ſed ad iuuandum, ac ſanendum amicum ea duntaxat vtamur. Quanquam quòd Thucydides Corinthios de ſeipſis loquentes fecit idoneos eſſe ſe,qui reprehendant alios, haud malè dictum eſt,& id habere conuenit eos, qui liberè velint obiurgare amicum. Lyſander autem in Megarenſem quendam inter belli ſocios liberè loquentem pro Græcia, ait illius dictis opus eſſe ciuitate. Sed ad hoc vt quiſquam omnino liberè loquatur, moribus fortaſsis opus eſt integris, atque id veriſsimè dicetur de iis, qui alios admonent & caſtigant, quod Plato dicere ſolebat, vitam ipſam obiurgare Speuſippum: quemadmodum videlicet & Polemonem, Xenocrates conſpectus tantum in diſputatione & intuitus vertit, & in alium mutauit hominem. Cæterum vbi leuis quiſpiam,& improbis moribus homo, dictis obiurgat & caſtigat, prius illud audire debet:

Mederis alijs ipſus hulceribus ſcatens.

Sed tamen quoniam ſæpenumero res ipſæ nos inuitant, vt licet ipſi parum boni, cum aliis ſimilibus habentes conſuetudinem eos increpemus, dexterimus obiurgandi modus fuerit, ſi qui obiurgat, ſe modis omnibus admiſceat culpæ. Quo modo dictum eſt illud apud Homerum:

Tytide, quid nam accidit, vt nos Martia virtus
Fugerit oblitos? Item illud:
At nunc nihili ſumus Hector.

Ad eundem modum Socrates tacite redarguebat adoleſcentes, perinde quaſi & ipſe teneretur ignorantia, & opus haberet vnà cum illis virtutem amplecti verumq́ue diſquirere. Siquidem & beneuolentes videntur, & fides habentur iis, qui videntur iiſdem quidem obnoxii vitiis, amicos autem non aliter quã ſeipſos corrigere. Cæterum qui corripiens alterum, ſeipſum iactat, perinde quaſi liber & immunis à vitiis omnibus, niſi ſit ætate multò prouectior, aut niſi ſit eiuſmodi, vt omnes illi virtutis dignitatem ac laudem tribuant, grauis ac moleſtus videbitur, neque quicquam proderit amico. Vnde non ſimpliciter Phœnix, de ſuis infortuniis mentionem iniecit, quòd quum per iracundiam patrem interficere ſtatuiſſet, mox pœnituerit,

Occiſor patris ne dicerer inter Achiuos.

Nec ſi videretur illum admonere, quaſi ipſe nihil ira commoueretur, aut peccaret. Talia ſiquidem magis penetrant in affectus, magisq́ue cedunt homines iis, qui communibus tanguntur affectibus, quã qui deſpicere videntur. Quoniam verò neque lumẽ admonẽdum eſt oculo inflato, nec animus ægrotus admit- *Laus obiurgationi admiſcenda.*

tit libertatem,& admonitionem indilutam, vtiliſsimum remedium fuerit,laus leniter admixta obiurgationi velut in his:

Vobis haud adeò curæ eſt iam bellica virtus,
Quamuis in caſtris non ſit præſtantior vllus.
Sanè ego nec pugnem cum illo, qui prælia tentet
Quum ſit iners, verũ vobis ſuccenſeo corde. Itẽ in hoc:
Pandare, vbi arcus, vbi illa volucria tela, decusque
Quo tecum haud alius caſtris contenderit hiſce?

Quin & huiuſmodi tacita quadam ſignificatione vehementer reuocant aberrantes:

Oedipus vbi ille? vbi clara ſunt ænigmata? Item:
Tam multa paſſus iſta dicit Hercules.

Non enim ſolum lenit ac remittit reprehenſionis aſperitatem,& adhortationis,verumetiam gignit in homine æmulationem quandam erga ſeipſum,vt ſecum ipſe certet,dum honeſtè factorum commemoratione turpium pudeſcit,& ob id ſe meliorum exẽplum præſtare ſtudet. Nam quum alios, puta vel æquales, vel ciues, vel cognatos cum eo conferimus, moleſtè fert, & irritatur improba ambitio, neque raro ſolet illud cũ ira ſubmurmurare: Quin tu igitur abis hinc ad me meliores, & mihi negocium faceſſere deſinis? Proinde cauendum erit,ne apud eos quos liberè corripimus, laudemus alios, niſi ſanè fuerint parentes: quemadmodum apud Homerum facit Agamemnon:

Natum haud valde patri ſimilem genuit ſibi Tydeus.

Et Vlyſſes in Tragœdia,cui titulus Domini:

Tu ſplendidum natalium obſcurans decus,
Lanam trahis, patre natus Argiuûm optimo?

Cæterum illud haudquaquam fieri conuenit, vt qui admonetur, viciſsim admoneat, & libertatẽ opponat libertati. Siquidẽ ea res protinus incendit animos, ac diſsidium parit. Et omnino videbitur ita commoueri, nõ quòd libertatem libertate penſare ſtudeat, ſed quôd liberã admonitionem non ferat. Satius eſt igitur amicum admonere volentem ferre. Etenim ſi eueniat vt ipſe poſtea peccet, & correptiõe ſit opus, tum hæc ipſa res libertati quodãmodo tribuit libertatem. Submonitus enim citra refricationem iniuriarũ, ne ipſum quidem amicos delinquentes ſolere negligere, ſed arguere & caſtigare, nimirùm magis admittet, accipietque correptionem, vt qua beneuolentia referatur & officium, non accuſatio aut ira. Adhæc hũc quidem ad modum ſcripſit Thucydides: Quiſquis aduerſus ſummates viros inuidiã ſuſcipit, is rectè conſulit. Cæterũ amici munus eſt, amicorũ offenſam quæ ex admonitione naſcatur in magnis, plurimũque momenti habentibus rebus, in ſe recipere. Nam ſi in quibuſlibet, & ad quælibet moleſtus ſit, & offendat, nec amicè, ſed imperioſè morẹ pedagogorũ familiares inceſſat, hic quum in maximis negociis admonebit, hebes erit & inefficax, haud ſecus atque medicus acri quidem & amaro pharmaco, neceſſario tamen & ſumptuoſo, in vulgaria leuiaque, minusque neceſſaria, admonendi libertate abuſus. Igitur ipſe quidem cauebit, ne aſsidue reprehendat, & obiurgandi cupidus eſſe videatur. Porrò quoties amicus quibuſlibet in rebus erit moroſior, & quiduis calumniabitur, tum alter velut anſam habebit, eum in maioribus erratis admonendi. Nam medi-

ἔμπυον, id eſt, ſanioſum & impurum.

cus Philotimus, quum quidam hepar habens * inflammatum, digitum oſtendiſſet exulceratum: Non eſt, inquit, ô bone tibi negocium de vnguium vitio. Itidem occaſione data licebit & amico dicere, leuiculis de rebus, & nullius momenti incuſanti: de luſibus, compotationibus, ac nugis loquimur. Sed heus tu, iſte potius ableget amicam, aut deſinat alea ludere: Ac cæteris quidem in rebus vir nobis eſt admirandus. Etenim cui leuibus in rebus conceditur venia, is in maioribus haud grauatim permittit amico liberè loqui. Rurſum qui ſemper inſtat, in quouis negocio acerbus & inſuauis, omnia cognoſcens, omnium curioſus, is adeò nec liberis eſt tolerandus, nec fratribus, vt ne â ſeruis quidem ferri poſſit. Iam verô quoniam vt ſenectæ non omnia aſſunt mala, veluti dixit Euripides, ita nec amicorum vitia oportet amicos obſeruare, non ſolum quum delinquimus, verumetiam quum eos emendamus. At primum quidem candidè conueniet illos laudare, deinde veluti ferrum ſolidatur refrigeratione, ac duritiem accipit, prius calore ſolutum, ac molle redditũ, ſic amicis ſolutis & calefactis collaudatione, libertatem ceu tincturam paulatim addere. Dabitur enim occaſio, vt dicere poſsis: Num illa cum his conferenda ſunt? videſne cuiuſmodi fructus reddit honeſtas? Hæc abs te requirimus amici. Hæc tua ſunt, teque digna. Ad hæc natus es, illa verô reiicienda ſunt,

Vel maris vndoſi in fluctus, vel in auia montis.

Nam ſicuti bonus medicus magis cupiet ſomno, ſeu cibo, morbum ægroti depellere, quam Caſtorio, aut Scammonio, ſic & æquus amicus, & bonus pater, ac

præceptor, laude potius quam reprehenſione gaudet vti ad emendandos ſuorum mores. Quandoquidem non alia res præſtat, vt liberè admonens & oſfendas minimè, & ſanes maximè, quàm ſi temperans ab iracundia, modeſtè & cum beneuolentia delinquentē aggrediaris. Vnde nec inficiantes oportet acerbius coarguere, nec obſiſtere purgātibus ſeſe, quin magis honeſtas occaſiones vndecunque ſubminiſtrare, & à peioribus abſtinere cauſis, atq; ad hunc modum amico concedere, vt leuius peccaſſe videatur. Quemadmodum Hector in fratrem Paridem:

Non ira iſta tibi in pectus deſcendit honeſtè.

Ceu quòd in congreſſu aduerſus Menelaum ceſſerat, non fuga fuerit, aut timiditas, ſed iracūdia. Item Neſtor ad Agamemnonem:

Tu porrò tu iam pectore celſo.

Ceßiſti. Ciuilius enim arbitror, ſi quis dicat, ignoraſti, quam ſi dicat, iniuriam feciſti: & non attendiſti, dictu mollius eſt, quā turpiter egiſti. Rurſum, ne contendas cum fratre, moderatius ſit, quàm ſi dicat, ne inuideas fratri. Item, fuge mulierē te corrumpentem, vrbanius, quàm ſi dicas, deſine mulierem corrumpere. Nam hunc deſiderat modum admonitio, qua mederi velis amico. Cæterum in actione negociorum diuerſa ratione vtendum eſt. Quoties enim inciderit, vt amicus alioqui pecaturus, ſit coërcendus, aut in impetum quempiā animo propēſus, qui tranſuerſum rapiat, aut quoties ad res honeſtas mollem & ſegnem incitare & inflāmare cōnabimur, ibi conueniet rem ad cauſas fœdas, & indecoras referre. Sicut Vlyſſes apud Sophoclem Achillē

ciatu moleſtiaq́ue deſtituunt, ſed placidè rigant ac leniunt, neque qui admonent ciuiliter amicum, aufugiunt poſteaquam amara mordaciaq́ue admouerint, ſed * aliis colloquiis & comitate verborum deliniunt ac molliunt: Quemadmodum & fabri lapidarii, vulnus ac cicatricem, quam ictu celtis inflixerunt in ſtatuis, rurſum poliendo leuigant, ac nitidã reddunt. Cæterum qui reprehenſione vulneratus ac perfoſſus, deinde ira perturbatus ac tumens, turbatuſq́ue dimittitur, hunc poſtea difficile reuoces, aut cõſoleris. Hoc igitur, in primis cauendum eſt iis, qui amicum obiurgant, ne poſt obiurgationem eum deſtituant, néve committant, vt ita contriſtent, & irritent familiares, vt ea res finiat conſuetudinem, ac familiaritatem.

Forte, amicis ἑταίραις ὁμιλίαις, nõ ἑτέραις.

PLVTARCHI CHÆRONEI quo pacto quis efficiat vt ex inimicis capiat vtilitatem,

VIDEO quidem te Corneli Pulcher, placidiſsimum vitæ genus, & à Reipublicę negotiis ſemotum tibi delegiſſe, in quo tamen ita maximam adfers vtilitatem Reipublicæ, dum omnibus qui te adeunt, quique tecum agunt conſuetudinem, teipſum & comem & iucundum præbes. Verum quandoquidem ita res habet, vt regionem quidem liceat inuenire, quæ feris ac noxiis careat beluis, quemadmodum ferunt de Creta, nulla ſit autem adhuc reperta Reſpublica, quę non aluerit intra ſe inuidiam, æmulationem, contentionem, quibus ex affectibus ſimultas potiſsimum naſci conſueuit: imò vt nihil aliud ſit, ipſæ nos amicitiæ ſimultatibus inuoluunt. Quod quidem quum intelligeret Chilon ille ſapiēs, quendam dicentem ſibi nullum eſſe inimicum, interrogauit, an nullum etiam haberet amicum: Videntur mihi partes viri ciuilis, & in adminiſtranda republica verſantis, vt inter alias curas inimicorum etiam habeat rationem, atque illud animaduertat haud fruſtra dictum à Xenophonte, cordati prudentiſque viri eſſe, etiam ex inimicis vtilitatem capere. Proinde quæ nuper hiſce de rebus differenti mihi veniebant in mentem, ea collegi totidémque verbis ad te ſcripta miſi, cauens quàm

Liuor in omni Republica.

potui maxime,ne quid eorum attingerē, quæ prius in ciuilibus præceptis à me cōſcripta fuerant: quandoquidem & eum libellum video tibi frequenter in manibus eſſe.

Priſcis illis [redacted] læderētur à diuerſi generis animantibus: & hac modò fini cum noxiis beſtiis depugnabant. At poſteriores ratione deprehenſa qua feris vterentur, non ſolum ab illis non offenduntur,verumetiam vtilitatem capiunt, dum carnibus illarum aluntur,pilis veſtiūtur,fel & lac ad morborum adhibent remedia, denique dum ſe pellibus armant & muniunt,vt periculum iam ſit,ne ſi feræ deficiant homini,ferina iam ſylueſtris, & inops eius vita futura ſit. Itaque quoniam cæteris quidem ſatis eſt, ſi nihil accipiant ab inimicis mali, hos vero qui ſapiunt, Xenophon ait etiam vtilitatem ex aduerſariis capere non eſt abroganda fides tanto autori:quin potius viam,ac rationē oportet inquirere,qua commoditatem hanc conſequi poſsint, quibus abſque ſimultatibus viuere nō licet.Non poteſt agricola efficere, vt omnis arbor exuat ſylueſtrem naturam,neque venator omnem feram poteſt cicurem reddere,ac manſuetam. Itaque ratio quæſita eſt, vt ad alios nihilominus vſus, illi quidem arbores infrugiferæ, huic autem immites beſtiæ commoditatem adferrēt. Aqua marina potui quidem inutilis eſt,& inſuauis,verum alit piſces, cō mode tranſmittit,quocunque velis proficiſci,importandis exportandiſque rebus ſeruit.At vero Satyrus quum primum ignem vidiſſet, eumq́ue complecti vellet,& oſculari,Prometheus,Heus, inquit,niſi ca-

ues Hirce,profecto dolebit tibi mentum: vrit enim, ſi quis attingat: non valet in iſtum vſum, ſed lucem & calorem miniſtrat, tum artium omnium inſtrumē tum eſt, ſi quis vti nouerit. Videndum eſt igitur, nū & hoſtis alioqui noxius & inacceſſus, alia quacunq; via contingi poſsit, ac peculiarem aliquem vſum ſui præbeat, & commoditatis nonnihil adferre valeat. Nam complures res ſunt inuiſæ, grauéſque quibus incidunt, ex quibus tamen vſus aliquis excerpitur. Vides enim nonnullos morbo corporis ad occaſionem ocii fuiſſe vſos, item labores caſu obiectos multorum valetudinem exercitatione reddidiſſe firmiorem. Ad hęc fuere nonnulli, quibus exilium & pecuniarum iactura, viaticum extiterit ad ſtudium ac philoſophiam, veluti Diogeni, & Crateti. Nam Zenon vbi nauigium ſuum fractum audiſſet: Bene facis, inquit: Fortuna, quum ad pallium nos compellis. Quēadmodum enim animantia quæ plurimum ſtomacho valent, quæq́ue corporibus ſunt ſaluberrimis, etiamſi ſerpentes ac ſcorpios edant, cōcoquunt: ſunt autem quæ ſaxis etiam ac teſtis alantur, & has propter ſpirituum vehementiam calorémque in alimentum vertentia: quum interim graciles iſti ac valetudinarii panem etiam ac vinum appoſitum faſtidiant: Ita ſtulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias contrà qui ſapiunt, etiam ſimultatibus commode norunt vti. Primum igitur quod eſt in ſimultate maximè noxium, id mihi videtur ſummam vtilitatem allaturum, ſi quis animum aduerterit. Quidnam iſtud eſt, inquis? Nempe inimicus ſemper aduigilās obſeruat quid agas, & anſam captans calumniæ, luſtrat ac

circuuſpicit vndique vitam tuam, non tantum quercus, teſtas, ac ſaxa oculorum acie penetrans, ſicuti narrant de Lynceo, verum etiam amicum, famulum, & quiſquis tecum habet conſuetudinem, vt quoad poteſt deprehendat quid agas, perfodiens ac ſcrutãs tua conſilia. Quum interim amici, cũctatione negligentiaque noſtra ſæpenumero nobis inſciis & ægrotent, & moriantur. Inimicorum vero propemodum & ſomnia curioſè obſeruamus. Iam vero morbi, æs alienum, diſsidia cũ vxoribus, citius eos ipſos quorum ſunt fugerint, quàm inimicum. Quanquam ante omnia peccatis imminet: hæc in primis veſtigat. Nec ſecus ac vultures ad putrium corporum odorẽ rapiuntur, ſyncera ſanaque non ſentiunt: ita ſi quid morbidum eſt in vita, ſi quid vitioſum, ſi quid affectum, id demum excitat ac mouet inimicum: ad hæc aſsilit quiſquis odit, hæc contrectat vellicatque. An non eſt igitur conducibile, ad hoc cogi te, vt per omnia cautim & attente viuas, & neque facias quicquam, neque dicas oſcitanter & incircunſpectè, ſed ſemper eorum more, qui ſuſpicione morbi, diligẽti exactaque vitæ moderatione cauent ne quid offendant valetudinem, inculpatos vſque mores & irreprehenſos conſerues? Siquidem eiuſmodi cautio, dũ & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit aduocatque, gignit in nobis ſtudium ac propoſitum integre & inculpatè viuendi. Etenim quemadmodum hæ ciuitates, quas finitimus hoſtis & continens bellum, ſobrietatem vigilantiamque docuit, & leges obſeruant dilgentius, & rectius adminiſtrant Rempublicam: Ita quos huc inimicitia

De inimicis magis quàm amicis ſoliciti.

compellit,vt in vita ſobrii ſint ac vigilantes,vt vitent ſecordiam,vt omnia citra neglectum illius & comiter agant,paulatim nec ſentientes ducuntur in conſuetudinem non peccandi, moréſque componẽdi,ſi modó vel paulum adiuuerit ratio.Nam quibus illud quod eſt apud Homerum,

Gaudeat hinc Priamus,ſimul & Priameia proles, ſemper in promptu eſt,eos nimirum auocat, arcet, & abducit ab his,quæ ſunt inimicis voluptatem ac riſum allatura.Quin etiam Dionyſiacos quos vocãt artifices,hoc eſt cantores,videmus ſæpenumero remiſſos, ſopinos, miniméque accurate certantes in theatro, quoties ſoli canunt. Quòd ſi contentio inciderit , ac certamen cum aliis , tum veró non ſolum ipſi magis intendunt animum , verumetiam organa ſua diligentius apparant, fides deligunt , eaſque concinnant accuratius , exploſrato ſæpius concentu . Ita quiſquis intelligit habere ſe vitæ famæque Emulum , attentius ſibi cauet, facta ſua circunſpicit, vitam omnem componit . Quandoquidem & hoc habet peculiare malitia , vt in peccando magis reuereatur inimicos quam amicos . Proinde Naſica, quum quidam exiſtimarent res Romanas iam in tuto eſſe, nimirum Carthaginenſibus extinctis Græcis in ſeruitutem ſubactis : Imo nunc, inquit, ſummo in periculo ſumus , poſteaquam nulli ſuperſunt , quos vel timeamus, vel reuereamur. Accipe nunc & Diogenis reſponſum vrbanum in primis ac philoſopho dignum . Cuidam interroganti quo pacto poſſet inimicum vlciſci, Si teipſum, in-

Reſpectus hoſtium.

quit,honeſtum ac bonumvirum præſtiteris.Vulgus hominum,quum bellos equos,ac laudatos inimicorum canes conſpexerint,moleſtè ferunt. Rurſus ſi fundum viderint excultum, ſi hortum amœnum ac floridum,ingemiſcunt. Quid igitur futurum putas ſi teipſum oſtenderis virum iuſtum,cordatum, probum,ac frugi,admirãdum in dicendo, in rebus gerendis ſyncerum & incorruptum,in temperantia victus ſobrium ac moderatum,

Alto fruentem pectoris ſulco probi,
Conſilia de quo germinant pulcherrima?

Qui vincantur,vt inquit Pindarus, vinctam habent linguam,vt non audeant hiſcere.Verum id non competit ſimpliciter in quemuis,qui quacunque ratione vincitur:ſed in eos duntaxat,qui ſe ſuperari conſpiciunt ab inimicis,diligentia, probitate,animi magnitudine,humanitate,beneficentia. Hæc linguam detorquent,vt inquit Demoſthenes, hæc os obturãt & obſepiunt,hæc præfocant guttur, hæc ſilentium indicunt,hæc faciunt,vt quod ait Pindarus, nõ auſis hiſcere.

Proinde tu conare,quandoquidem potes,
Vti malis appareas præſtantior.

Itaque ſi diſcruciare cupis inimicum, ne id hac via facere velis,vt eum per contumeliam appelles cinędum,aut intemperantem,aut ſcurram, aut parcum, aut ſordidum & impurum, ſed ipſe magis da operã vt vir ſis,da operam vt ſis temperatus & continens, vt verax,vt humaniter & æquê tractes eos,qui tecum habent conſuetudinẽ atque commercium. Quôd ſi cõtigerit,vt ad conuicia quoque proceſſeris,videto

Vtilitas ex conuiciando.

vt

vt quàm lõgiſsimè abſis ab his probris,quæ iacis in alterum.Fac deſcendas in tuum ipſius pectus,luſtra tuum ipſius ſinum,ac diligenter circunſpice, num qua ſint illic carioſa, vitioq́ue obnoxia, ne forte ſit vnde tibi maledicus aliquis tacite ſecum conuiciũ illud ſumptum è Tragœdia poſsit obiicere,

Medetur aliis ipſus vlceribus ſcatens,

Verum ſi te dixerit ineruditum, tu fac in teipſo ſtudium intendas,& acuas induſtriam: ſi ignauum,fortitudinem,animíque præſentiam excites: ſi incontinẽtem ac libidinoſum,voluptatis ſtudium ex animo profliga:ſi quod huiuſmodi inſcio te veſtigium inhæret.Nihil enim turpius conuicio, quod in autorem recidit . Ac ne grauius quidem aut acerbius quicquam.Etenim quemadmodum luminis repercuſſus vehementius offendit infirmos oculos,ita magis dolent maledicta, quæ veritas in ipſos vnde profecta ſunt retorſerit.Siquidem vt Cæcias ad ſe nubes vocat,teſte prouerbio,ſic mala vita ad ſéſe attrahit cõuicia.Proinde Plato quoties incidiſſet in eos,qui facerent indecori quippiam,digreſſus cõſueuit apud ſe dicere,Nuncubi ego talis?Cæterum qui in alium maledicta congeſsit, ſi continuo ſuam ipſius vitam contempletur, & componat ;mutans eam in diuerſum,& corrigens,is videlicet nonnullam ex meledícendo capiet vtilitatem, quum alioqui res inanis & habeatur,& ſit.Itaq; vulgus ridere ſolet,ſi quis ipſe caluus,aut gibbo deformatus, aliis hæc opprobret vitia. Quin magis in totum ridiculum eſt, in alterũ iacere conuicium , in quem conuicium aliquod viciſsim torqueri poſsit. Sicuti Leo Byzãtinus,quum

oculorum infirmitatem obieciſſet ſibi quidam gibbo deformis:Humanum, inquit, opprobraſti vitiū, quum ipſe Nemeſim,hoc eſt,reprehenſionem in tergo portes. Quapropter caue cuiquā exprobres adulterium,ipſe fœdiori libidinis generi obnoxius:neq; luxum,ipſe ſordidus.

Cognatus es mariticidæ fœminæ:

Ita maledicit Alcmæon Adraſto. Quid is igitur? Nempe proprium ei, non alienum impingens probrum reſpondet: Matrem ipſe manibus interemiſti tuis. Domitius in Craſſum ad hunc iocatus eſt modum: Non fleuiſti, murena quam in viuario alueras,mortua? At Craſſus ita retorſit conuicium: Num tu lachrymabas, quum treis extuleris vxores? Qui ſit in alium dicturus, non hunc oportet facetum,aut clamoſum,aut improbum eſſe, verum cum eſſe conuenit, in quem nullum conuicium aut crimen hæreat. Deus enim nulli magis præcepiſſe videtur illud, Noſce teipſum, quàm ei, qui ſit alium vituperaturus, ne ſi dixerint quæ volunt, audiant quæ non volunt. Nam fieri ſolet, vt iuxta Sophoclis dictum,

Vbi verba temere fuderis, tum quæ volens
Dixti, viciſſim eadem illa nolens audias.

Atque hoc quidem vtilitatis & commodi excerpi poteſt ex maledicendo inimicis:at non minus vtilitatis ex altero proficiſcitur,nempe ſi quis male audiat, & conuiciis afficiatur ab inimicis. Vnde rectè dictum eſt ab Antiſthene, ad ſalutem & incolumitatem tuendam opus eſſe aut amicis ingenuis, aut acribus inimicis, propterea quòd illi dum admonent pec-

cantes, hi dum maledicunt, reuocant à vitiis. Sed quoniam his ſanè temporibus, ad liberè loquendum penè vocem amiſit amicitia, loquax eſt autem aſſentatio, admonitio, muta, ſupereſt vt ab inimicis verũ audiamus. Nam vti Telephus, quum medicum amicum nanciſci non poſſet, vulnus hoſtili lanceæ ſubmiſit, ſic i j quibus non adeſt beneuolus admonitor, maleuolentis inimici verba ferant oportet, quo mala ipſorum redarguant caſtigéntque. Quo quidem in tempore rem ipſam ſpectare conueniet, non animum maledicentis. Sicut enim is qui Prometheum Theſſalum cogitabat occidere, caſu tuber ita percuſsit ac diſſecuit, vt ſeruaret hominem, ruptoque tubere periculo liberaret, ita non raro fit, vt conuicium per ſimultatem & odium impactum, medeatur animi morbo vel ignorato, vel neglecto. At verò pleriq́ue conuicio tacti, non illud conſiderant, num ipſi obnoxii ſint ei probro quod obiicitur, ſed perpendunt potius, an qui maledixit, aliud quippiam habeat quod in illum dici poſsit. Dumq́ue more colluctantium in palæſtra, probra ceu puluerem non abſtergunt à ſeſe, ſed ſeipſos conſpergunt & oblinunt, poſtea congreſſu facto vterque ab altero contaminatur ac denigratur. Quin magis conueniebat, vt cui conuicium dixit inimicus, id à ſe tollat quod obiectum eſt, quàm faceret, ſi quis maculam veſti inhærentem oſtenderet. Iam etiam ſi quis obiecerit probrum, à quo ſis alienus, tamen inquirendum erit, quibus ex cauſis maledictum hoc natum ſit, deinde cauendum ac metuendum, nequid imprudentes deliqueri-

Fabuloſa ſimilitudo

mus,vel affine,vel ſimile ei, quod nobis obiectū eſt. Quemadmodum Lacydes Argiuorum rex,ob comā compoſitiorem, & inceſſum delicatiorem vulgo malè audiuit,veluti mollis & effœminatus. Idem accidit Pompeio, propterea quòd vno digito ſcalperet caput,quum à mollitie & laſciuia longiſsime abeſſet. Accidit & Craſſo,cui ſæpius adeundi virginem quandam Veſtalem cauſa hæc fuit,quod prædiolum quoddā elegans ab illa mercari cuperet,atque hac gratia frequenter cum ea congrediebatur, captans mulierem. Poſthumiæ vero riſus ſolutior, ac liberior cum viris confabulatio peperit infamiam, ita vt inceſtus accuſaretur. Quanquam igitur compertum eſſet illam à crimine abfuiſſe, tamen ſummus pontifex Spurius Minutius dimiſſam admonuit, ne inuerecūdius loqueretur,quàm viueret. Themiſtocles autem quum nihil peccaſſet, ex Pauſania tamē proditionis ſuſpicionem contraxit,quòd eo familiarius vteretur, quotidiéque literas ac nuncios ad illum miſsitaret. Proinde quum dictū fuerit aliquid in te quod verum non ſit, non oportebit id, quia falſum eſt,contemnere ac negligere, ſed expendere tecum, num quid dixeris aut feceris, aut conatus fueris,aut nunquid fuerit in tuis familiaribus,quod illi calumniæ probabilem miniſtrauerit occaſionem, idq́ue ſimul atque deprehenderis,cauendum erit,atque vitandum. Etenim ſi difficultates ac moleſtiæ temere fortuitoq́ue incidentes, alios docent quid expediat, velut in fabulis Meropa: fortuna ſublatis iis quæ mihi erant charisſima, mercede me ſapientē reddidit: quid vetat,quo minus gratuito præceptore vt amur

inimico, qui nobis proſit, aliquidque doceat, quod antea fugiebat? quandoquidem pleraque magis intelligit inimicus, quàm amicus, propterea quod amor cæcutiat in re amata, velut inquit Plato. Porro odio coniuncta eſt tum curioſitas, tum garrulitas. Quum Hieroni fœtor oris ab inimico quodam opprobratus eſſet, domum reuerſus obiurgauit vxorem. Quid ais, inquiens, hoc vitium ne tu quidem mihi indicaſti? At illa quum eſſet pudica & ſimplex, putabam, inquit, omnes viros ad eundem modum olere. Adeo & quæ ſenſibus percipiuntur, & quæ corpori inſunt, & quæ conſpicua ſunt omnibus, citius ex inimicis cognoſcas, quàm ex amicis, aut familiaribus. Adde his, quôd quum non exigua virtutis pars ſit, linguam habere moderatam, ſemperque rationi morigeram & obedientem, id non contingit, niſi multa exercitatione, cura, ſtudioque peſsimos animi motus edomueris, quòd genus eſt ira. Siquidem vt imprudentibus vox excidat, & Homericum illud,

Amor cæcutit, liuor perſpicit.

Inimici plus docēt quàm amici.

Fugiens vox oris clauſtra reliquit,

Item illud ab alio quodam dictum, verba nonnulla vltro euolare, id ſolet vſu venire potiſsimum animi inexercitatis, ceu labentibus ac perfluentibus, ob impotentiam iracundiæ, ob mentis intemperātiam, ob ſecuriorem vitæ rationem. Cæterum rem omnium leuiſsimam, vti diuinus inquit Plato, grauiſsima pœna vindicant tum dii, tum homines. Contrà ſilentiū cum vbique innoxium eſt, nedum adipſon velut ait Hippocrates, tum vero in conuiciis cōſtans quiddā, ac Socraticum habere videtur, vel Herculaneū ma-

Pœna ſcul pa grauior

gis.Siquidem ille quoque

Vel minus ac muſcas curabat verba moleſta.

Sane quũ non alia res eſt neque grauior,neque pulchrior,quàm ſi conuiciante inimico quietem agas, veluti mordacem Liſsi ſcopulum præternauigans, tum latius ea patet exercitatio. Mam ſi conſueſcas inimicum conuiciantem ferre tacitus, facillimè nimirum feres & vxoris rixantis iracundiam, & amici clamorem, & fratris amarulentiam citra perturbationem ſuſtinebis. Nam patri matrique etiam pulſandum te feriendumque præbebis, nihil ira commotus. At Socrates quidem Xantippam vxorem iracundam ac moleſtam domi ferebat, ceu facilius cum aliis conſuetudinem acturus, ſi illam perpeti conſueuiſſet. Verum longè præſtat, vt inimicorum dictis, conuiciis, & odiis exercitatus, conſueſcas iracundiam premere, nec quum maledictis inceſſeris, excandeſcere. Ad hunc igitur modum manſuetudinem ac tolerantiam in ſimultatibus præſtare conuenit. Cæterum ſimplicitas ac magnanimitas benignitaſque magis in amicitiis locum habet. Neque enim perinde pulchrum eſt de amico bene mereri, quàm fœdum id non facere, quoties opus eſt. At humanum habetur vltionem inimici, ſi quando per occaſionem in te inciderit, negligere. Eius vero cui lapſus inimici dolet, etiam qui roganti opitulatur, liberis ac domeſticis rebus periclitantibus, ſtudium aliquod animique propenſionem exhibet: quiſquis non amplectitur beneuolentiam, quiſquis non laudat benignitatem, is nimirum cor habet adamantinum, aut ferro excuſum,

Imò plus quàm humanum.

Quum Cæſar Pompeii ſtatuas deiectas reponi iuſſiſſet,tum M.Tullius,ſtatuas, inquit,Pompeii collocaſti,tuas conſtabiliſti. Vnde nec malignè laudandus eſt,nec honore fraudandus inimicus,merito laudandus ac celebris,propterea quod maior laus hinc redit ad ipſos qui laudant. Ad hæc,qui promerentem laudat,ei rurſum fides habetur vituperandi,veluti qui non hominem ipſum oderit,ſed qui factum illius non probet. Iam vero, quod eſt omnium & pulcherrimum & vtilsſsimum, nequaquam inuidebit, vel amicis felicibus, vel familiaribus cum laude quippiam agentibus, quiſquis aſſueuerit & inimicos laudare, & neque ringi,neque morderi ſucceſsibus illorum. Eſtne aliud vllum ſtudium, quod parem vtilitatem pariat, aut habitum potiorem gignat in animis noſtris, quàm id quod æmulationem & inuidentiam nobis adimit? Nam quemadmodum in Republica permulta ſunt, neceſſaria quidem illa, ſed tamen mala, quæ poſteaquam in conſuetudinem abierunt,iamq́ue legis vim nacta ſunt,tamen haud facile depellant, quibus ea moleſta noxiaq́ue ſunt: ſic ſimultas multa ſecum inducit vitia, nempe liuorem, ſuſpicionem, gaudium ex alienis malis,tenacem iniuriarum memoriam, & horum veſtigia relinquit in animo. Præterea quædem, quæ ſi facias in inimicum,nec mala videantur nec iniqua, ita remanent in nobis, vt abiici difficile poſſint:quod genus ſunt,verſutia, fraus, inſidiæ. Dein de fit, vt propter aſſuetudinem iiſdem vtamur in amicos, niſi cauerimus in inimicos yti. Proinde recte præcepit Pythagoras, quum ab aucupio

Quid poteſt dici magiſchriſtianum?

dehortaretur, & empto retium iactu, piſces captos iuberet amitti, quumque omnium mitium animantium cædem interdiceret, videlicet vt in brutis animalibus nos conſuefaceret â crudelitate & rapacitate temperare. Atqui multo pulchrius eſt, vt dum in ſimultatibus ac diſsidiis aduerſus homines & cōtentionibus, generoſum, æquum, ac ſimplicem inimicū agis, improbos, ſordidos, ac fraudulentos affectus caſtiges, premaſque, quo nimirum in commerciis amicorum prorſus cōquieſcant, & à fallendo tēperent. Scaurus cum Domitio ſimultatem habebat, eumque fecerat reum: itaque Domitii ſeruus quidam, priuſquam ageretur cauſa, Scaurum adiit, ſignificans habere ſe quippiam arcanum, quod illi vellet indicare. At ille non paſſus eſt hominem loqui, ſed comprehenſum ad herum remiſit. Catonem quum Murenā inſectaretur, & accuſationis argumenta colligeret, aſſectabantur ex more, qui quid fieret obſeruabant. Hi frequenter eum interrogabant, nunquid eo die collecturus eſſet, aut acturus aliquid quod ad accuſationem pertineret. Quod ſi negaſſet, credebant, ac diſcedebant. Atque id quidem maximum erat argumentum, quàm bene ſentirent de Catone. Verum illud & maius eſt, & longe pulcherrimum, quod aſſuefacti iuſtè rectéque agere cum inimicis, haud vnquam iniuſte doloue cum amicis & familiaribus agemus. At quoniam neceſſum eſt Galeritis omnibus ineſſe criſtam, iuxta Simonidem, & omne mortalium ingenium, contentionem, ſuſpicionem, & inuidentiam ex ſe gignit, inter mente vacuos amicos, vt inquit Pindarus, haud

mediocriter profuerit,ſi quis horum affectuum repurgationem in inimicos effuderit,eamq́ue veluti cloacam,quam longiſsimè à domeſticis à familiaribus auerterit.Id quod intellexiſſe videtur Onomàdemus,vir vrbanus, qui quum orta in Chio ſeditione,in iis eſſet partibus quę vicerāt,admonebat ſuos, ne cunctos expellerent qui diuerſarum fuiſſent partium,verum ſinerent ſupereſſe nonnullos ne cum amicis, inquit,incipiamus diſsidere, ſi prorſus deſint inimici. Ad eundem modum ſi nobis hæc animi vitia conſummantur in inimicos, minus erunt moleſta amicis. Neque enim oportet figulum inuidere figulo,neque cantorem cantori, quemadmodū inquit Heſiodus,neque cōnuenit vicinum æmulari vicino, neque conſobrino, neque fratri ad diuitias properanti, & felicibus rerum vtenti ſucceſsibus: ſed ſi non eſt alia via qua teipſum à contentione,inuidentia,& æmulatione liberum reddas, conſueſce ſecundis amicorum rebus morderi,in hos iracundiæ mucronem exacue. Nam ſicut elegantes agricolæ roſas ac violas ita meliores futuras putant, ſi cepas & alia ſerant in proximo,quòd quicquid in illis acris ac grauis odoris ineſt, in hæc repurgetur, ſic inimicus in ſe recipiens ac deriuans inuidiam, ac moroſitatem, candidiores nos minusq́ue graues reddit amicis proſpera fortuna vtentibus.Quapropter cum illis ſunt exercenda certamina de gloria, de imperio,de iuſtis lucris,non hactenus tantum vt diſcruciemur,ſi quid illi plus habeant nobis,ſed vt. obſeruemus ſingula, quibus rationibus nos ſuperent,eosque diligentia,induſtria,ſobrietate, & can-

Inimici tolerandi.

tione præire conemur. Quemadmodum dicere ſolitus eſt Themiſtocles, ſibi non licere ſomnum capere per Miltiadis in Marathone victoriam. Etenim quæ deiicitur animo, penitusque liuore contabeſcit, propterea, quòd ſe credat ab inimico vinci vel in gerendis magiſtratibus, vel in agendis cauſis, vel gratia & authoritate apud amicos, aut optimates, ac non potius conatur aliquid & æmulatur, hunc ocioſa quædam & iners habet inuidia. At quem non excæcat odium, quo minus iudicet de eo quem odit, ſed æquis oculis ſpectat illius & vitam, & mores, dicta ſimul & facta, is nimirum perſpiciet ea quibus inuidet, pleraque è diligentia, prouidentia, rectéque factis, illi contigiſſe. Deinde, ad hæc exercitatione vincendi curam exacuens, & honoris ſtudium, oſcitantiam, ac ſocordiam excutiat. Quòd ſi videbũtur in aula principis, aut in Republica potentiam indignam & inhoneſtam aſſecuti vel aſſentatione, vel fraudulentia, vel corruptis iudiciis, vel largitionibus, in nobis hauquaquam moleſtum erit, quin potius voluptatem adferet, integritatem vitæ, noſtręque æquitatemque cum illorũ illiberalitate conferentibus. Siquidem vniuerſum aurum, quod vel ſuper terram eſt, vel ſub terra, non eſt æquiparabile virtuti, veluti inquit Plato. Illud etiam Solonis dictũ ſemper cõueniet in promptu habere: At nos, inquit, virtutis diuitias cum illis non commutabimus, nec acclamationibus epulo conductæ multitudinis, nec honoribus, ſommoque accubitu apud eunuchos, concubinas, & ſatraparum vxores. Nihil enim ſuſpiciendum, neque præclarum, quod ex turpitudine

Odium nõ cæcum.

naſcitur. Sed amans cæcutit in eo quod amat, autore Platone, magiſque ſentimus ſi quid præter decorum faciant inimici. Non oportet autem, ſiue quid peccant, in vtili affici gaudio, ſiue quid rectè faciunt, ocioſo dolore tangi: verum illud in vtroque cogitandum eſt, vt & illa cauentes, meliores illis ſimus, & hæc imitantes, non ſimus deteriores. *Amãs cæcutit.*

FINIS.

PLVTARCHI CHÆRONEI DE TVENDA BONA VALETVDINE, præcepta.

[redacted] *interprete.*

Τὰ πρόσωπα,

MOSCHION ET ZEVSIPPVS.

TV SANE Glaucum medicum heri deterrebas Zeuſippe, vnà nobiſcum philoſophari cupientem. ZEVSIPPVS. Neque deterrebam amice Moſchion, neque ille nobiſcum philoſophari cupiebat. Quin magis fugiebam, metuens ne quam præberem anſam homini pugnæ auido. Nam in re quidem medica vir ille, quemadmodum inquit Homerus.

Aliis æquandus pluribus vnus.

Cæterum erga philoſophiam parum amico eſt animo, ſed cum in diſputando ſemper acerbum quiddam habet, ac moroſum, tum verò id quidem temporis infeſtus in nos tendebat, acrius etiam illud vociferans, haud mediocriter iniquum facinus auſos eſſe nos, qui diſciplinarum terminos confudiſſemus, de ratione victus ad tuendam bonam valetudinem cōducibili differentes. Separatam enim aiebat eſſe philoſophorum ac medicorum profeſsionem, non aliter atque Myſorum ac Phrygum fines, vt habet prouerbium: ac nonnulla à nobis dicta non illa quidem accurate, neque ſerio, at rurſum non inutiliter, repetens carpebat ac dilacerabat. MOSCHION. At ego Zeuſippe, tum iſta, tum reliquà illa cupidè lubensq́ue audierim. ZEVSIP. Nimirum quum philoſophus ſis natura Moſchion, philoſopho ſuccenſes, parum ſtudioſo medicinæ, & indignum exiſtimas, ſi magis officii ſui putat eſſe, vt in Geometriç, Dialecticæ, Muſicæ ſtudio verſari videatur, quam vt inquirat cupiatq́ue cognoſcere

Aedibus in proprijs quæ praua aut recta gerantur,

ipſo videlicet corpore. Quanquam illic frequentiores videas ſpectatores, vbi nonnihil ſacræ pecuniæ, qua ad ſpectaculum inuitentur, diſtribuitur affluenti multitudini, ita vt fieri ſolet Athenis. At medicina ſic eſt de numero diſciplinarum liberalium, vt politie, ſplendore, iucunditate nulla ſit inferior: porrò mercedem abunde magnam addit ſui ſtudioſis, nempè corporis ſalubritatem, ac proſperam valetudinem. Proinde non oportet in ius vocare philoſophos, quaſi terminos prætererint, ſi de his quæ

Laus medicinæ.

ad bonam valetudinem conducunt, diſputent, verũ ita magis accuſandos ducere, niſi prorſus ſublatis finibus exiſtimarint communiter velut in eadem regione ſeſe rerũ quæcũque ſint honeſtæ, ſtudioſos, verſari oportere, ſectantes pariter & quod in diſputando delectet, & quod ad vſum vitæ ſit neceſſariũ. MOSCHION. Quin Glaucum miſſum faciamus Zeuſippe, qui ob faſtũ abſolutus videri ſtudet, nec egens auxiliis philoſophiæ. Tu verò diſputationem omnem nobis recenſe, primoq́ue loco, ſi videtur, ea quæ dicebas non admodum ſerio abs te dicta, carpſiſſe Glaucum. ZEVSIPPVS. Aiebat igitur amicus ille noſter, ſeſe audiuiſſe quendam qui diceret, non mediocre fore momentum ad bonam valetudinem, ſi quis manus ſemper callidas haberet, neque pateretur eas frigere. Rurſus, extremarum corporis partium frigiditatem, dum calorem ad interiora cogit, ceu familiaritatem quandam & aſſuetudinẽ febris inducere. Rurſum, ſi ea quæ foras vergunt, & ad ſummas partes tendunt, vnà cum calore per omne corpus diducant ac diſpenſent materiam, id ſalubre eſſe. Itaque ſi quod operis faciamus, in quo manibus ſit vtendum, tum calorem vltro ab ipſa corporis agitatione induci mẽbris, ac cõtineri: vbi verò nihil agas operis iſtiuſmodi, tum ſummis à membris frigus arcendum eſſe. Hoc igitur erat vnum eorum quæ ab illo ridebãtur. Alterum autem, ni fallor, erat de cibis, quos ægrotantibus exhibetis. Præcipiebat enim hos multo antè tempore ſumendos, atque deguſtandos eſſe, quo ſani videlicet illis aſſueſceremus, ne pòſt veluti pueri victum eum horreamus, &

De cibis ægrotantibus exhibendis.

auerſemur, ſed paulatim familiaris ac domeſticus ſtomacho reddatur, ne in morbo cibis perinde vt pharmacis offendamur, néve moleſtè feramus, ſi quando ſimplicem aliquem cibum elixum & inſipidum ſumere neceſſum erit. Vnde ne illud quidem aliquando fugiendum, vt illoti ad cibum capiendum accedamus, nec vti potemus aquam quum aſsit vinum, nec vt calidum bibas æſtate, licet appoſita niue: neglectis interim his, qui ad oſtẽtationem, moréque ſophiſtarum ab iſtiuſmodi rebus abſtinẽt, ac temperantiæ nomine ſemet efferunt. Quin ipſi magis noſtrapte ſponte paulatim & ſtomachum ita conſuefaciamus, vt citra moleſtiam pareat vtilitati, tum procul ab animo tollamus nimis anxiam ac ſuperſtitioſam huiuſmodi rerum curam in morbis, néve collamentemur deplorantibus quòd è magnis ac iucundis voluptatibus in ſordidam illam atque humilem vitæ rationem ſint redacti. Nam rectè dictum illud, Optimam vitæ rationem delige, eam tibi iucundam reddet conſuetudo, cũ ſingulis quicquid aggrediare, conducibile fuerit, tum verò maximè, ſi in iis quæ ad corporis victum vitæque rationem attinent, iis aſſueſcens quæ ſunt ſaluberrima, eadem amica cognataque, ac domeſtica naturæ reddas, memor eorum quæ nonnulli tum patiuntur, tum faciunt in morbis, quàm moleſtè ferant, quamq́; vix tolerent, quoties aqua calida apponitur; aut ſorbitio, ſeu panis, non ſolum iſta deteſtabilia & inſuauia, verumetiam ipſos qui ſumere compellunt, deteſtabiles ac moleſtos appellantes. Porrò non paucos etiã balneũ etinxit, quũ initio nullo graui morbo tene-

rentur,niſi quòd non poſſent,neque ferrẽt cibũ cape re niſi loti:quorũ de numero Titus erat imperator. quemamodũ referunt ii,qui ægrotanti miniſtrarũt. Ad hæc reprehenſum eſt hoc quoq;,corpora gracilia,minimeq; obeſa ſemper eſſe ſalubriora, maximeq; cauendã ingurgitationem,ebrietatẽ,& immodicũ delitiarum vſum his,qui ſolenne epulũ ſint celebraturi,aut qui amicos apparant conuiuio accipere,aut futurũ eſt vt à diuite quopiã,aut principe,cõuiuio ſplendido adhibeãtur,expectent'q; commune bibendi certamen,quod recuſare non liceat:quo nimirũ iam tum in tranquillitate corpus expeditũ ac leue reddant,velut aduerſus imminentẽ ventorũ ac vndarum tempeſtatẽ. Siquidem perdifficile fuerit, in cœtu hominũ,& inter inuitatiunculas illorũ,teipſum intra mediocritatem,ſolitam'q; temperantiã cõtinere,vt non omnibus vehementer grauis ac moleſtus & onerosus eſſe videaris. Itaque ne ignis addatur igni (quemadmodum prouerbio dicitur) hoc eſt, ne ingurgitatio ingurgitationi, intemperantia intemperatiæ, diligenter oportebit meminiſſe, quod per iocum feſtiuiter fecit philippus. Id erat huiuſmodi. Cum paucis inambulantem quidam vocarat ad cœnam, deinde quum videret illum complures ſecum adducentem, quum non admodum multum epularum apparaſſet, ſanè conturbatus eſt. Id ſentiens Philippus,ſubmiſit qui ſingulos amicos admoneret, vt placentæ locum relinquerent. At hi dum verè credunt placentam apponendam,atque expectant,abſtinent ab his quæ fuerant appoſita, atque eum ad modum factum eſt, vt

Titus balneo extinctus.

Feſtiuus Philippi iocus.

conuiuium omnibus ſufficeret. Hoc igitur pacto conueniet & noſmetipſos ad ineuitabiles compotationes præparare, vt obſoniis, bellariis, atque adeo ebriatati quoque locum in corpore reſeruemus, atque integram ad iſtiuſmodi conuiuia ſtomachi appetentiam adferamus. Quòd ſi nos iam expletos, grauiterque affectos, talis quæpiam neceſsitas occuparit, optimatibus præſentibus, aut hoſpitibus derepẽte oblatis, vt pudore compellamur ad eadem venire, & compotare cum his qui ſatis id ferre queãt, ibi verò maximè nos arment oportet atque inſtruant aduerſus pudorem, rem magnopere noxiam mortalibus, contráque vitioſam erubeſcentiam, ea quæ Creon loquitur in Tragœdia:

Mihi amice longè ſatius eſſe duxerim,
Tibi nunc vt hoſtis reddar, ac gratus parum,
Quam vt leuis in te, poſtea grauiter gemam.

Ruſticitatis metu peccare, maximè ruſticanũ. Etenim ob metum ne ruſticior videaris, in laterum aut renum dolorem teipſum dare præcipitem, id verè ruſticani eſt hominis, menteq́ue ac ratione carentis: qua qui prediti ſunt, norunt & abſque poculis ac nidore cum hominibus conuiuere. Quandoquidem ſi dextre vrbaniterque recuſes, non minus grata fuerit recuſatio, quàm compotatio. Tum ſi quis epulum exhibeat veluti ſacrificium, vnde nihil deguſtet ipſe, ſed abſtineat, atque interim inter pocula, ſuperq́ue menſam hilariter atque feſtiuiter ſimul & iocetur, & dicat aliquid in ſeipſum, is iucundior videbitur, quàm ſi pariter inebrietur, ſimulq́ue voret obſonia. Aduxeram autem ex antiquis quidem Alexandrum, qui poſt multam potationem, quum Me-
dio

dio rurſum ad bibendi certamen prouocanti, & rurſus ad meri potationem pertrahenti, recuſare vereretur, eam ob cauſam periſſet. Porro ex noſtri temporis hominibus Rhiglum Pancratiaſten commemorauerani, qui quidem à Tito Cæſare ad balneũ mane inuitatus, abiit, ſimulque lauit: quumque ſemel duntaxat bibiſſet, quemadmodum aiunt, correptus apoplexia ſubitò mortuus eſt. Hæc nobis Glaucus quaſi ridens obiiciebat, veluti pædagogica: de reliquis autem, neque illi libebat audire, neque nobis illi narrare, neque perpendebat vnum quodque eorum quæ dicta fuerant. Primus itaque Socrates admonens, cauendos eſſe cibos, qui non eſurientes denuo ad edendum inuitent, cauendos eſſe potus, qui non ſitientes ad bibendum illectent, non ſimpliciter interdixit ne his vteremur, ſed quatenus opus ſit, vti docuit, vt harum rerum delectationem ad vſum ac neceſsitatem accommodemus: non aliter quàm faciunt hi, qui in Republica pecuniam in ædendis in theatro ludis deſtinatam vertunt in vſus belli. Nam quod natura delectet, donec pars fuerit eius quod alit, proprium eſt. Atque oportet eos etiam qui eſuriunt, neceſſariis frui potius, quá ſuauibus: ſeorſum autem haudquaquam irritare nouas appetentias, poſtea quàm à communibus epulis diſceſſerimus. Nam quemadmodum Socrati ſaltatio, exercitatio erat nequaquam iniucunda, ſic is cui bellaria, & ſecundæ menſæ, lautitiæque ſunt cœnæ ac cibi loco, minus ab his offenditur. Cæterum qui iam acceperit quod naturæ ſatis eſt, ſeſeque expleuerit, ne iis auide talia ſumat, id verò

cum primis cauendum eſt. Atque in his non minus fugienda eſt imperitia & ambitio, quàm voluptas & ingluuies: propterea quòd hæ quoque ſæpius inuitant ad edendum quum non eſurias, ad bibendum quum non ſitias, dum illiberales admodum & moleſtas ſuggerunt imaginationes, quaſi ſit abſurdum claris ſumptuoſiſque rebus non frui quum adſint, velut ſumine, aut fungis Italicis, aut Samia placenta, aut niue in Ægipto. Siquidem iſta ſæpenumero illectant, vt celebratis ac ratis vtare cibis, velut ab inanis gloriæ nidore adductus, vti corpus adigas cum cibis habere commercium, quum nihil ſit opus, quo poſsis apud alios prædicare, admiraturos, ac felicem iudicaturos, cui rebus tam non obuiis, tamque exquiſitis frui contigerit. Conſimilem autem admodum afficiuntur erga mulieres nobiles. ſit enim aliquoties, vt cum propriis dormientes, tum formoſis, tum etiam amantibus, nihil tamen commoueantur: cæterum Phrynæ, Laidiue perſoluto argento, quum corpore ſint ægro, & ad coitum ignauo, excitant tamen & irritant laſciuam ad voluptatem, idque inanis gloriæ cauſa. Quo factum eſt, vt ipſa Phryne iam anus facta dixerit, à multis fæcem emi propter gloriam. Porrò magnum eſt ac mirum, ſi quaſcunque natura poſtulat ac recipit voluptates, eas adhibentes corpori, imò ſi plerunque propter occupationes reluctantes illi flagitanti, differenteſque quod poſtulat, ac vix voluptates magnopere neceſſarias ſuppeditantes, aut quemadmodum inquit Plato, titillanti etiam & vehementer inſtanti morigerantes, citra noxam

diſceſſerimus. Iam verò illius cupiditates quæ præpoſteræ ab animo ſcatent in corpus, coguntq́ue affectibus obſequi & inſeruire, nulla ratione fieri poteſt, quin grauiſsima maximaq́ue incommoda ex inualidis inanibusq́ue voluptatibus in eo relinquant. Nequaquam autem competit animi cupiditate corpus ad voluptatem concitare. Nam vt hinc voluptas oriatur, id pręter naturam eſt. Quemadmodum enim axilarum titilationes haud propriũ neque amabilem riſum præbent animo, ſed moleſtum ſpaſmoq́ue ſimilem: ita quaſcunque voluptates corpus extimulatum ab animo, turbatumque capit, hæ nimirum & ſtupidæ ſunt, & turbulentæ, & à natura alienæ. Quoties igitur rarum aliquod aut nobile cibi genus fruendum appoſitum fuit, magis ita quęrēda gloria vt abſtineamus, quàm vt fruamur, memores quemadmodum dixit Simonides, nunquam ſeſe pœnituiſſe, quòd tacuiſſet, quôd locutus eſſet, ſæpe: ita nos quoque nunquam pœnituiſſe quòd obſonium recuſauerimus, aut quòd aquam phalerni loco biberimus. Quin è diuerſo magis non ſolum non eſt ad iſta cogēda natura, verum etiam ſi quid iſtiuſmodi proponatur deſideranti, conueniet ob conſuetudinem & exercitationem ſæpius ad leuia conſuetaq́ue reuocare appetentiam. Nam ſi ius violandum, quemadmodum dixit Thebanus ille, etiamſi non rectè, optimum eſt imperii cauſa violare. Nos verò melius, ſi gloria affectanda eſt, optimum eſt eam ſanitatis cauſa in huiuſmodi rerũ abſtinentia affectare. Quanquam ſunt nonnulli, quas parſimoniam coniuncta cum gulæ vitio ad-

Voluptates ab animo in corpus ſcatētes perniciosiſſimæ.

ſi ius violandum

ducit, vt quum domi coërceant cupiditatem, apud alios lauticiis fruantur, expleantque ſeſe, ampliter ingurgitantes, perinde quaſi rebus bello partis: deinde grauiter affecto corpore diſcedunt, poſtero die præmium ingurgitationis auferentes, nempe ſtomachi cruditatem. Crates igitur quum exiſtimaret in ciuitatibus ſeditiones ac tyrannides potiſsimum è delitiis & luxu naſci, per iocum admonuit, ne præ lenticula ſemper augens patinam, in ſeditionem nos coiicias. Sed ſe ipſum adhortetur quiſque, ne ſemper præ lente augens patinam, néve modis omnibus præterito naſturtio & olea ad farcimen & piſcem deſciſcens, ex repletione corpori ſeditionem concitet, & tumultum, ac perluuium. Nam cibi viliores appetentiam intra naturæ modum cohibent. Cæterum artes illorum qui obſoniorum ſunt opifices atque architecti, & operoſæ iſtæ cupediæ, neque non ingenioſa condimenta, ſemper, vt inquit comicus, voluptatis fines longius promouent, ac vitiant vtilitatem. Atque haud ſcio quo pacto fiat, vt quum vxores quæ philtris ac veneficiis in viros vtuntur, abominemur, faſtidiamusque, conductitiis ac ſeruis cibos & obſonia noſtra proiiciamus, vt ea plenè dixerim, veneficiis, ac præſtigiis vitient. Proinde quanquam amarius illud ab Arceſilao dictum videtur in adulteros ac libidinoſos, nihil referre aduerſus an aduerſus cinædus ſit aliquis, tamen aut malè quadrat & in hanc rem de qua agimus. Quid enim (vt verum loquar) intereſt, vtrum inductis Atellanis intemperantiam ad voluptatem excites atque irrites, an

Attende ſordidorũ naturam.

guſtum odoribus & lauticiis prouoces, vt ceu membra ſcabioſa ſcalptu fricuque ſemper opus habeamus? Sed aliàs fortaſsis aduerſus voluptates dicemus, quamque per ſe honeſta res & egregia ſit temperantia demonſtrabimus: nunc nobis de multitudine, ac magnitudine voluptatum eſt inſtitutus ſermo. Morbi igitur, non tam multa negocia, neque tot ſpes, neque tot peregrinationes, neque tam multa exercitia nobis eripiunt ac perdunt, quàm multas adimunt voluptates. Vnde fit, vt qui maximè ſectantur voluptatem, his minimè expediat corporis ſanitatem negligere. Siquidem permulti ſunt, quibus aduerſa valetudo nequaquam eſt impedimento, quo minus philoſophiæ dant operam, aut rem etiam exerceant militarem, aut imperium adminiſtrent: at corporis voluptates aut huiuſmodi ſunt, vt his in morbo frui vllo modo poſsis. Quòd ſi quibus in morbo quoque locus eſt, hæ nec illam ipſam delectatiunculam ſuapte natura breuem, puram exhibent, ſed magna ex parte malis alienis fermentatam ac cicatricoſam, velut è procella ac tempeſtate quapiam reddunt. Neque enim veneri locus in ingurgitatione, quin magis in corporis ſerenitate tranquillitateque. Nam veneris finis voluptas eſt, quemadmodum & eſus ac potus. At bona valetudo, voluptatibus, haud aliter atque cœli tranquillitas Alcyonibus, præbet vt tuto commodeque generent, incubentque. Eleganter enim Prodicus viſus eſt dixiſſe, optimum condimentum eſſe ignem ipſum. Nam veriſsimè quis dixerit, bonam valetudinem maxi-

Bona valetudo bonũ diuinũ

mè diuinum longéque blandiſsimum eſſe condimentum. Siquidem cibi elixi, aſsi, coctique, his qui morbo laborant, aut crapula grauantur, quíve ſtomacho nauſeant, nullam adferunt neque voluptatem, neque iucunditatem: at pura, ſynceraque ſtomachi appetentia, corpori ſano quidlibet etiam reddit ſuaue, & accommodum, atque harpaleon, quemadmodum inquit Homerus, id eſt quod rapere libeat. Sed ſicuti Demades, Athenienſes qui non in tempore bellum capeſſerent, aiebat nunquam niſi pullatos pacem decernere, ita nobis haud vnquam tenuis ac moderata victus ratio venit in mentem, niſi iam febri æſtuantibus, & admotis pharmacis. Atqueadeo quum in hæc inciderimus, mirum tamen quàm peccatum noſtrum celamus, nimium innitentes famæ & opinioni, quemadmodum mortalium vulgus aſſolet, qui nũc cœlum, nunc regionis ſalubritatem criminantes, aut peregrinationes aliquas loqui ſolent ne morbi cauſa videatur luxus, & voluptatum immoderatior vſus. Sed quemadmodum quum Lyſimachus inter Scythas ſiti conſtrictus, ſeſe pariter atq; exercitum hoſtibus dediſſet, ac deinde frigidam bibiſſet aquam: Dii boni, inquit, quàm breuis voluptatis gratia, magnam depoſui felicitatem: itidem & nobis ipſis in morbo debemus in animum reuocare, quòd ob frigidam potionem non in tempore ſumptam, aut balneũ intempeſtiuũ, aut compotationem, cõplures earum rerũ delectationes amiſerimus, deinde præclara negocia permulta, poſtremò nõ paucas exercitationes iucundas perdiderimus. Facit

ἁρπαλέον.

enim huiuſmodi reputatio, vt dolor quidē animum mordeat, vulnerans\'que memoriam, veluti cicatrix quæpiam remanēs, in bona valetudine cautiores, ac circumſpectiores nos reddat in obſeruanda vitæ ratione. Neq; enim tum corpus ſanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates, nec intractabiles, aut inuſitatas, & inuincibiles, quin magis forti & intrepido animo eſſe oportet aduerſus appetentiam erumpentem, & ad fruendum his quæ cupit, exilientem, vt quæ nihil habeat præter leues, ac pueriles quærimonias, ac ploratus, deinde mox conquieſcat, ſublata menſa, neque quicquam incuſet, an lædat, ſed contrà potius pura atque hilaris, minimeque grauis minimèque faſtidioſa, duret in poſterum diē. Quemadmodum videlicet Timotheus, qui ſuperiore die in Academia apud Platonem cœnauerat muſicam tenuemq́ue cœnulam, dixit, qui cœnaſſent apud Platonem, eos poſtero quoque die ſuauiter agere. Fertur autem & Alexander dixiſſe poſteaquā ſolitos obſoniorum artifices abieciſſet, ſe longè cōmodiores ſecum poſſe ducere, nempe nocturnam profectionem ad condiendum prandinm, ad cœnam verò prandii tenuitatem. Quanquam equidem non ſum neſcius fieri, vt labor, aut ęſtus aut frigus febrim cōciliet hōminibus: verum quemadmodum floſculorū odoramenta per ſe parum efficacia, ſi oleo admiſceantur, vehementiorem vim habent itidem iſtiuſmodi morborum cauſis & initiis, quæ foris accidunt, humorum abundantia iam ante collecta, corpus exhibet ac tradit. Ea ſi non adſit, nihil ab illis fuerit periculi, verum facilè euaneſcunt illa,

ac diſsipantur,ſi ſanguine ſubtili,ſi puris ſpiritibus inciderit iſtiuſmodi quæpiam affectio. Rurſum diſtento corpore, & humoribus redundante, veluti cœnum commotum, noxia, difficilia, quæque non facilè profliges, reddit omnia. Proinde cauendum eſt, ne ſicuti boni naucleri, poſteaquam ob auiditatem multum oneris in nauium coniecerint, deinde perpetuo labore ſentinam exhauriunt, aquamque marinam eiiciunt: ita nos quoque ſimulatque corpus expleuerimus, onerauerimusque, tum rurſum repurgemus & clyſteribus exoneremus: Sed leue & expeditum ſeruare conueniet, quo ſiquando etiã continget premi, ſuberis in morem ob leuitatem ſurſum emicet. Sed maximè præcauendum, quũ morbus aduentat ac præſentitur. Neque enim morbi omnes adueniunt taciti, velut inquit Heſiodus,

Vocem vbi præripuit conſultor Iuppiter omnem.

Imò plerique viatores habent, qui prenuncient, præcurrantque, nempe ſtomachi cruditatem, & corporis ſegnitiem ac torporem. Grauedo, inquit Hippocrates, ac laſsitudo per ſe oborta, morbum denunciat, idque videtur accidere, quòd corpus intus repletum ſit, neque non propter intenſionem, ac denſitatem ſpirituum, qui neruis adhærent. Atqui quum interim corpus ipſum quodammodo reluctetur, & ad lectulum quietemque pertrahat, tamen alii gulæ delitiarumque intemperantia in balnea ſe coniiciunt, ad propinationes feſtinant, cibis onerãtes ſeſe velut in futurã obſidionem, quaſi verò metuant, ne ſeſe febris impranſos occupet. Alii rurſum magnificentiores, iſta quidẽ ratione nõ capiũtur, ſed

dum longe abiectius pudet ingurgitationem, aut cruditatem fateri, totumque diem in veſtimẽtis ſuis agere, cæteris in certamen euntibus, ac eodem prouocantibus, ſurgunt & ipſi, ſimulque cum aliis veſtes exuunt, eademque faciunt quæ ſani. Sunt complures, quos intemperantiæ, mollitieique ſuæ prouerbio patrocinantes, ſpes impellit, ac perſuadet, vt relictis ſtratis, audacter ad conſuetam vitæ rationem accedant, perinde quaſi iam vinum vino, crapulam crapula profligarint ac diſcuſſerint. Aduerſus hanc igitur ſpem cautio Catonis eſt adhibenda, quæ quidem, vt inquit vir ille, quæ magna ſunt, ea puſilla facit: quæ puſilla, prorſus tollit: ac meminiſſe oportebit, ſatius eſſe, vt præter neceſsitatem abſtineas à cibo, & quietem agas, quàm tractus ad balneum atque conuiuium, ibi prouoluaris atque concidas. Nam ſi quid eſt periculi, nocebit non cauiſſe, nec abſtinuiſſe. Si nihil eſt, haud nocebit corripuiſſe corpus, ac purgatius reddidiſſe. At puerilis ille, qui veretur, ne amicis ac famulis fiat palam, ex ingurgitatione luxuque collectum eſſe morbum, dum præ pudore grauatur hodie fateri cruditatem, poſtridie fatebitur alui profluuium, aut febrim, aut ventris tormina, vel cum pudore. Summum probrum ducis eſuritionem, at longè turpius exiſtima, ſi corpus crudum cibis onuſtum ac diſtentum ad balneum pertrahas, nõ aliter quàm ſi in mare deducas nauem putrem ac rimoſam. Nec aliter profecto, quàm nauigantes nõnullos pudet ſæuiente tempeſtate in littore tempus terere, at iidem pauló póſt reiecti in littus turpiſsimè ſeſe gerunt, vociferantes ac nauſeantes: Sic hi

ćto miſceantur,his etiam humoribus qui nondum certum vitiũ,aut corruptionẽ acceperunt, phlegma bilémque mouent,exagitãt,magis ac magis excitãt. Porrò delectationem nullam adferũt,quam magnifacias,neque fruendi voluptatem,qualis fuerat expectata,reddunt.Igitur exacta quidem illa,& vehementer ad vnguem ,vt dici ſolet,obſeruata vitæ ratio,ſimul & corpus formidoloſũ reddit,ac periculis obnoxium,& animi frangit vigorem & alacritatem,dũ omnia negocia refugit, dumq́ue non audet, nec in voluptatibus,nec in laboribus verſari,dum omnẽ rerum adminiſtrationẽ ſuſpectam habet,neq; quicquam confidenter & intrepide aggreditur. Verum oportebit corpus non aliter quàm nautæ velum,neque contrahere ſereno cœlo,neque vehemẽter premere,neque rurſum laxatis vti linteis,& negligẽter ac ſupine agere,quum ſuſpicio ſit tẽpeſtatis,ſed obſequi conueniet,ac leue corpus reddere,quemadmodum eſt dictum,non expectata cruditate aut perfluuio,neq; feruore aut torpedine. Quibus rebus perinde ceu nuncii quidam ac viatores febrim in foribus adeſſe renunciarint, vix tandem perturbati nõnulli,tum contrahunt ſeſe.Quin magis procul multo antè præcauendum erit , quàm tempeſtas inciderit , quaſi ſummum maris æquor criſpante Borea. Siquidem abſurdum fuerit, coruos crocitantes, gallos canentes, & ſues iactatis manipulis inſanientes, velut inquit Democritus,diligenter obſeruare,his rebus ventum aut imbrem imminere ſignificantes, in corpore vero motus & exundationes,& morbi præludia, non animo præcipere

Exacta vitæ ratio inutilis.

Indicia febris futuræ.

aut præcauere,nec vlla tenere ſigna,quibus tempe-ſtatem in teipſo coorituram præſentias. Vnde non in cibis ſolum & exercitationibus conueniet obſeruare corpus, num præter ſolitum illis grauatim & illibenter vtatur:aut contrà,num ſiticuloſius, magiſve famelicum ſit quàm conſueuerit,ſed etiam illud obſeruandum erit,ſi quando ſomnus nec perpetuus fuerit,nec placidus, ſed inæqualis & interruptus. Quin inſuper inſomniorum etiam abſurditatē conueniet annotare.Nam ſi nefaria,miniméque cōſueta viſa occurrerint,aut craſsis humoribus abundare corpus, aut ſpiritus intus turbatos eſſe declarant.Iam vero & animi affectiones indicant,corpus ad morbum eſſe propenſum.Nam ſæpenumero fit, vt occupet quoſdam triſtitia nullam ob cauſam idoneam oborta,aut metus repente ſpes extinguens,idque quum nihil appareat cur ſit metuendum. Redduntur autem & iracundi,ſic vt facile commoueantur,& ob rem quantumlibet leuem indoleant: Lachrymanturq́ue ac mœrent, quoties mali vapores & exhalationes amaræ condenſatæ,animi circuitus, vt inquit Plato,præpediunt occupantq́ue.Quamob rem quibus acciderint iſta,conſiderent ac meminerint oportet,ſi nulla res animi ſit in cauſa,tum corporale quippiam eſſe,quod ſubductionem aliquam ac temperantiam requirat. Rurſum profuerit & illud,ſi quis amicos laborantes obſeruans,ſciſcitetur morbi cauſam,nō ita ſane,vti ſophiſtice prætérque rem de denſitatibus, incidentiis, & commutationibus garriat,fruſtraq́ue quàm calleat medicorum nomina,quamq́ue ſit eruditus,oſtentet.Verum vbi le-

Somnus & inſomnia conſideranda.

uia iſta, vulgariaque non oſcitanter audierit, puta de repletione, inanitione, defatigatione, de iſomniis, præcipue vero quo victu tum vteretur quum in febrim inciderit, deinde ſicut in alienis erratis Plato ſolitus eſt diſcedens ſecum dicere, nequando videlicet ipſe quoque ſim iſtiuſmodi: ita ex amicorum malis ſibi quenque conſulere & cauere conueniet, ac meminiſſe, ne in eadem incidat, néve ſimiliter ipſe lecto affixus, laudet ac deſideret precioſiſsimam illā ſanitatem. Sed alio laborāte ſecum annotabit, quàm precioſa res ſit bene valere, dandaque erit opera, vt eum theſaurum ſibi conſeruet, curæ habeat, ac parcat. Nec inutile fuerit, vt noſtram ipſorum vitæ rationem ſeorſum penſitemus. Nam ſi fors acciderit, vt compotationi, ſeu inuitatiunculis, aut laboribus aliquibus, aut alioqui parum moderatis rebus interfuerimus, neque corpus interim vllam morbi ſuſpicionem, aut præſenſionem præbeat, nihilo ſecius tamen vltro nos cauere & occupare cōueniet, vt poſt venerem ac fatigationem, ocium & requiem adhibeamus, poſt temulentiam & compotationem aquam potemus. Maxime verò ſi cibis vſi ſimus oneroſis, puta carnium, aut variis, tum oportebit exiguo paſtu contentos eſſe, neque ſuperfluum quicquam in corpore reliquum facere. Siquidem vt hæc ipſa per ſe multarum ægritudinum ſunt cauſæ, ita aliis cauſis materiam ac vim adiungunt. Proinde præclarè dictum eſt illud, veſci citra ſaturitatē, impigrum eſſe ad laborem, vitale ſemen conſeruare, res eſſe longè ſaluberrimas. Etenim coitus immodicus, propterea quòd maximè vim eam extrahit, qua cibus conco-

quitur, plurimum ſuperfluitatis & redundantiæ gignit. Itaque rurſus ab initio repetito ſermone, de ſingulis ordine diſſeramus, ac primo loco de exercitamentis, quæ literarum ſtudioſis congruant. Sed quēadmodum is qui dixit, maritimis non eſſe ſcribendū de cura dentium, vſum aquæ marinæ docuit: ita dixerit aliquis, literarum ſtudioſis non oportere præcepta tradi de corporis exercitationibus, quód ipſe quotidianus diſputationis vſus, ſi voce peragatur, mira quædam eſt exercitatio, conducens non ſolum ad bonam valetudinem, verūetiam ad corporis robur: nō illud quidem palæſtricum, neque quod carne cutem diſtendat, incruſtet, infarciatque foris, velut in ædificio, ſed quod partibus maxime vitalibus, maximéque noſtris, vim internam, vigorémque verum ac genuinum inſerat. Porrò ſpiritum ad vires facere ipſi declarant aliptæ, iubentes athletis vt obnitantur fricationibus, ac ſemper opponant, ſeruéntque corporis partes inunctas & contrectatas. At quum vox ſit agitatio ſpiritus, non leuiter, nec in ſuperficie, ſed velut in ipſo fonte, in ipſis viſceribus valens, & calorem auget, & ſanguinem ſubtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem vero ſuperfluum non ſinit craſſeſcere, neque concreſcere, qui fæcis in morem ſubſidit in his conceptaculis, quibus accipitur & conficitur cibus. Itaque cum primis danda eſt opera, vt ſeſe huic exercitationi familiares & aſſuetos reddant, aſsidue diſſerendo, aut legendo, ſiue recitando, ſi quid ſuſpicabuntur corpus eſſe laſſum, aut imbecillius. Nam quod ad certaminum laborem eſt geſtatio, id eſt ad

Studioſorum exercitatio.

Attende commoda exercitij vocis.

diſputationem lectio, quæ velut alieni ſermonis vehiculo, mollius nos agitat, & placide vocem perfert. At diſputatio, contentionem, ac certamen adiungit, quum animi labor vna cum corporis labore copulatur. Quanquam à nimis commotis vociferationibus & iurgioſis clamoribus eſt temperandum. Siquidem inæquales illæ ſpiritus intenſiones & impetus, rupturas & ſpaſmos ſolent inducere. Cæterũ à recitatione ſeu diſputatione, priuſquã inambules, pingui calidoque fricu conueniet vti, ac mollire carnem, & eatenus deſtringi, quatenus ad aperienda viſcera conducat, ſpiritumque leniter æquabilem reddat, ad ſummas corporis partes eum diffundens. Sit autem hic factus modus, vt eouſque vtaris, donec gratum minimeq; moleſtum ſenſeris. Quiſquis ad hũc modum compoſuerit in intimis ortam turbationem, ac ſpiritus intenſionem, is nec è ſuperfluitate quicquam moleſtiæ ſentiet, & ſi temporis incommoditas, aut negocium aliquod obſtabit, quominus inambulatione liceat vti, nihil fuerit periculi. Nam quod erat ſuum, id ipſa correxit natura. Neque cauſari oportebit, in nauigatione, aut in diuerſorio publico deeſſe ſilentium, ne ſi derideant quidem omnes. Etenim vbi turpe non eſt cibum capere, ibi nimirum nec exerceri turpe eſt: imò turpius eſt metuere ac vereri nautas, muliones, ac ſtabularios irridentes, non quod ſphæra ludas, aut vmbraticam pugnam exerceas, ſed quod inter exercitandum ſimul & diſputes, doceas, quæras, aliquid, aut diſcas, & in memoriam reuoces. Quare Socrates ſolitus eſt dicere, ſaltatione mouenti ſeſe, ſpatioſa

Lectionis exercitatio.

domo opus eſſe, in qua exerceretur. At ſi cantu di-ctionéve exercitaretur, vel ſtanti, vel accumbenti quemuis locum ſufficere. Vnum illud erit in his ca-uendum, ne conſcii nobis, vel repletionis, vel immo deratæ libidinis, vel defatigationis, acrius intenda-mus, & exaſperemus vocem, id quod oratoribus ac ſophiſtis non paucis vſu venire conſueuit, aliis qui-dem ob gloriam & ambitionem, aliis rurſum, dum præmiis ad publica certamina prouocati, vehemen tius contendunt, quàm expediat. Niger autem fami-liaris noſter dum in Galatia ſophiſticen profitere-tur, forte fortuna piſcis ſpinam deglutiuerat. Inter-ea dum alius quiſpiam ſophiſta peregrinus eſſet ex-ortus, & artem ſuam exercere cœpiſſet, metuens hic ne is ſibi gloriam præriperet, ſi conceſsiſſet, ſpina etiamnum gutturi infixa cœpit exercere, verum ex-orto tumore duro aſperoque, laboris impatiēs, coa-ctus eſt foris ſectionem adhibere, ferro alte adacto. At ſpina quidem per vulnus educta eſt, cæterum quum vulnus factum eſſet periculoſum, ac profluēs, ſuſtulit hominem. Sed hæc aliquis poſtea ſuo loco meminerit. Cæterum ab exercitamentis, frigidis vti balneis, ambitioſum magis eſt ac iuuenile quàm ſa-lubre. Nam mala affectio ac durities, quàm videtur exteris corporis partibus adducere, ea plus mali gi gnit in intimis, quum meatus occupat, & humores condenſat, quum exhalationes ſiſtit, quæ ſemper la xari cupiunt, ac differri. Ad hæc neceſſum eſt, vt qui frigidis vtuntur balneis, in eandem rurſum incidāt, quam vitamus, exactam illam, & anxiè præſcriptam vitæ rationem, ſemper ſoliciti, ne ſi quid præteritū fuerit,

Repletis & laſſa-ris non cō-uenit ſorte exercitiū.

Non vten dum frigi dis bal-neis.

fuerit, protinus quiduis peccati poſsit acriter impu tari. Verum in calidis balneis multū eſt veniæ. Neq; enim ea res tantundem adimit vigoris, ac roboris, quantum adiumenti confert ad ſanitatem, dum ea ſubminiſtrat quæ commoda ſunt & amica concoctioni. Ea vero quæ concoqui non poſſunt, niſi planè cruda fuerint, & in ſummo hæreant ſtomacho, citra moleſtiam diffundit ac diſsipat, & occultas laſsitudines refocillat, ac mitigat tepore. Quanquam vbi natura ſignificante ſenſeris corpus temperate, ſatiſque rectè affectum eſſe, ſatius erit omiſsis balneis vngi ad ignem, ſi corpori tepore fuerit opus, quôd ea res calorem per omne corpus peruehit atque diſpenſat. At ſole neque plus, neque minus, ſed vtcunq; cœlum erit temperatum, eô licebit vti. Hactenus igitur de exercitationibus ſatis dictum eſt. Iam verò vt ad cibirationem veniamus, ſi quid profuerunt ea quæ ſuperius dicta ſunt, quibus appetentiam coercemus ac manſuefacimus, quid attinet de reliquis præcipere? Quòd ſi ſit moleſtum, veluti ſolutum vinculis tractare ventrem, & contendere cum aluo auribus carente, quemadmodum dixit Cato, tum conandum eſt, vt ciborum qualitate leuiorem reddamus expletionem. Id ita fiet, ſi ſolidiores multique nutrimenti cibos, quod genus ſunt carnes, caſeus, ficiſicci, oua aſſa, quum apponuntur, cautim attingamus. Nam ſemper recuſare difficile ſit. Subtilibus autem ac leuibus immoremur, cuiuſmodi ſunt olera pleraque, volatilia, & ſiqui piſces ſunt non pingues. Siquidem fieri poteſt, vt his adhibitis, ita palato gratificeris, vt corpus tamen non graues. In pri-

mis autem cauenda cruditas,quæ ex eſu carnium na ſcitur,propterea quod non ſolum protinus grauant vehementer,verum etiam in poſterum noxiæ harum reliquiæ remanent. At optimum quidem fuerit ita conſuefacere corpus,vt nullum carnium eſum deſideret. Nam terra plurima ſuppeditat,quæ abunde ſatis ſint,non ad alimoniam modò; verumetiam ad delitias ac voluptatem. Quorum alia ſic exhibet,vt citra negotium protinus eis vti liceat,alia rurſum vt cæteris admixta omniiugis rationibus ea cõdulcent condiantque. Iam vero quoniam conſuetudo tantum abeſt vt præter naturam ſit, vt ipſa velut in naturam quodammodo tranſeat, non decet luporum ac leonum ritu, ad explendam appetentiam carnium eſu vti, ſed iacto ceu fundamento ac munimento paſtus,tum reliquis cibariis vti conueniet,aliiſque obſoniis, his videlicet quæ cum magis congruunt cum natura corporis, tum minus hebetant rationalem animi partem,velut è tenui leuique materia proferentem ſeſe atque emicantem. Ex liquidis autem non oportebit lacte vice potus vti, ſed cibi loco,vt quod & grauedinem adducat,& copioſe nutriat. Porro vino eadem à nobis dicenda ſunt, quæ Veneri dixit Euripides: Contingat mihi tui copia, ſed contingat moderata, nec vnquam mihi deſis. Siquidem vinum & potus eſt vtiliſsimus, & pharmacum ſuauiſsimum,& obſonium, quàm minime noxium, ſiquidem temperatum eſſe contigerit, idque magis vt in tempore modicè ſumas, quàm vt aqua diluas. Aqua vero non ſolum ſi vino admiſceatur,verum ſi ſubinde inter vina diluta per ſe ſo-

Conſuetudo in naturam trãſit.

Lac grauedinem adducit.

Laus vini

Aqua vino miſcenda

la bibatur, magis innoxium reddit id quod dilutum eſt. Proinde conſuefacere noſmetipſos oportebit, vt extra quotidianam victus rationem, duos tréſve aquæ cyathos addamus, quibus & vini vis, vigorq́ue lenior redditur, & corpus aſſueſcit aquæ potandæ quo ſiquando neceſsitas inciderit, non offendatur inſolentia nouitatéque, neque renuat ac recuſet. Fit enim vt nonnulli tum maxime vinum appetant, quũ maximè opus eſt aquæ potu: ſiquidem quoties ſole æſtuant, aut contrà frigore rigent, aut vbi vehementius dicendo laborarunt, aut acrius cogitationem intenderunt: in ſumma, poſt labores ac delaſſationes, exiſtimant bibẽdum eſſe vinum, perinde quaſi natura ſolatiũ aliquod corpori poſtulet adhiberi, quò à laboribus refocilletur. At natura ſolatium quidẽ haud poſtulat, ſi delitias ſolatium appelles, refocillationẽ autem poſtulat, quæ media ſit inter voluptatem & laborem. Quapropter in iſtiuſmodi minuendus eſt etiam cibus, vinum aut omninò ſubtrahendum, aut adhibendum eſt multa ſubinde aquæ potatione temperatum ac dilutum. Etenim quum vehemens & velocis efficaciæ ſit vinum, corpus iam turbatũ magis exagitat, quæque commota ſunt, magis exaſperat atque exacerbat, quum mitigatione potius egeant, ac lenimine, ad quæ maxime conducit aqua. Nam ſiquando non quum ſitimus, ſed alioqui poſt fatigationem, calidam biberimus aquam, aut poſt vehementem commotionem, æſtumve, protinus in intimis laxamentum ac lenimentum ſentire ſolemus, propterea quod lenis eſt humor aquæ, miniméque adſtringens. Contrà vini potus multum habet im-

petum, vimque nequaquam amicam ac placidam morbis naſcentibus. At quoniam ſunt qui dicunt inediam corpori ſiccitatem & amaritudinem adferre, ſi quis id metuat, aut ſi quis puerorum more durum exiſtimet non apponi menſam priuſquam febris acceſſerit, quam acceſſuram ſuſpicatur, huic potiſſimum fuerit conſilium atque potus. Nam ipſi quoque Baccho Nephalia ſacra frequenter exhibemus, à ſobrietate ſic appellata, quòd in his vinum bibere nefas eſſet, rectè noſmetipſos aſſuefacientes, ne ſemper merum requiramus. At Minos & tibiam ſubmouit à ſacris & coronam à luctu. Atqui ſcimus animum dolentem nihil vel à tibiis, vel à coronis offendi, aut affici poſſe, ſed nullum corpus adeo validum eſt, quod non lædatur, ſi commoto & inflammato vinũ acceſſerit. Feruntur autem Lydi, ſiquando fames & annonæ penuria inciderit, ita tranſigere tempus, vt alternis diebus paſcantur, deinde ludant, ac teſſeris certent. Porrò ſtudioſus ac literarũ amans, ſiquando pro tempore ſerius fuerit cœnandum, picturã geographicam, aut librum, aut lyram haudquaquã abijciet, cum ventre bellum gerens, ſed aſsidue cogitationem auocans à menſa, & ad illa traducens, cibi cupiditatem, velut Harpyias, literis diſcutiet. Nam ſi non veretur Scytha, quum inter potandum ſubinde contrectat arcum, neruoque ſoluto cantat, videlicet ab ebrietate reuocans animum, vir Græcus num metuet ne rideatur, quum literis ac libris improbam & impotentem cupiditatem ſenſim remittit ac relaxat? Nam & adoleſcentes illi apud Menandrũ, quibus inter pocula leno tendit inſidias, formoſi-

Διονύσῳ νηφάλια θύειν, id eſt Dionyſio ſobria ſacrificare

Attende adoleſcentulorum honeſtum pudorem.

aliquot,ac magnificis inductis meretricibus, in ſeſe quiſque dimiſsis, vt inquit, oculis arrodebant bellaria,non auſi in eas oculos deflectere. Verum eruditionis ſtudioſi,& honeſtas, & permultas iucundas habent rationes, quibus auocent atque auertant animum,ſi nequeant alia via cibis appoſitis caninā ac ferinam ſtomachi appetentiam cohibere. Cæterum quum vndique vociferentur aliptæ,vndique dictitent pædotribæ, quòd inter cœnam diſputare de literis & alimenta corrumpit, & capitis grauedinem inducit: id tum denique metuendum erit,quoties aut Indum reſoluturi,aut de dominante diſputaturi ſumus in conuiuio. Nam Phœnicis cerebrum quum ſit admodum dulce,tamen aiunt capitis dolorem parere. Dialectica vero edulium eſt in cœna,vt minimè ſuaue,ita vehementer & capitis dolorem & grauedinem gignens. Quòd ſi non ſinent nos aliud quippiam ſuper cœnam vel inquirere,vel ἐγκέφαλος φοίνικος. diſputare,vel legere,qui quod illecebræ voluptatis delectat ac iuuat, id honeſtatis & vtilitatis partem eſſe ducunt:admonebimus eos, ne quid obturbent, néve moleſti ſint, verum abeant ipſi potius,eadémque iſta narrent athletis in Xyſto, ſiue in palæſtra verſantibus. Quos dum à libris arcent,omnémque vitam in cauillis, ac ſcurrilibus iocis peragere cōſuefaciunt, gymnaſiorum columnis ſimilies reddunt, nempe pingues & ſaxeos, quemadmodum venuſte dictum eſt ab Ariſtone. Atque illi ipſi tamen à medicis perſuaſi, ſempérque præcipiunt, vt inter cœnam & ſomnum interuallum aliquod ſinant intercedere, neque cibos in corpus congerant,

ac ſpiritus offendant, ne protinus crudis & ferueñtibus, etiam dum eſcis in ſtomacho concoctionem onerent, verum interſpirationem & laxamentum indulgeant, quemadmodum facere ſolent hi, qui quum à cœna ſtatuerunt agitare corpus, haudquaquam id faciunt curſibus, aut pancratiis, ſed mollioribus exercitiis, puta inambulationibus, modulatiſque ſaltationibus. Itidem & nos exiſtimare debeamus, animum à cœna non eſſe vexandum, neque negociis, neque curis, neque ſophiſticis contentionibus, quæ ferè in ambitioſum certamen ac tumultum exeunt, ſed ſunt complures de rerum naturis quæſtiones, vt minimè graues, ita probabiles, complures item narrationes quæ ad mores pertinent, & in quibus ineſt aliquid conſiderandum atque expendendum, coniunctæ tamen cum eo, quod Homerus vocat menoices, id eſt animum deliniens, alienæ ab omni contentione pugnaque. Porrò iſtiuſmodi hiſtoricarum & poeticarum quæſtionum exercitatiunculas, ſunt qui non iniucunde, ſtudioſorum & eruditorum hominum ſecundas menſas cognominarunt. Sunt item narrationes, in quibus nihil eſt moleſtię: ſunt fabulæ. Tum de lyra tibiaque aliquid vel audire vel dicere leuius eſt, quā ipſam lyrā tibiamq́ ſonantem auſcultare. Porrò modus temporis in eo eſt, ſi paulatim ſubſidente cibo, & conſpirante, temperata fuerit concoctio cōmodaque. At quoniam Ariſtoteles in hac eſt ſententia, vt putet ambulationē à cœna calorem excitare, ſomnū autem, ſi quis ilico dormiat, eundem calorē ſuffocare: rurſum aliis placet, quiete concoctionem magis adiuuari, agitatione

μενοέικες.

Studioſorum ſecundæ menſæ.

contra turbari digeſtionem, factum eſt vt alii rationem Ariſtotelis ſecuti, protinus à cœna inambulent, alii diuerſa permoti ſententia conquieſcant: peculiarem, & vtrinque mixtam rationem ſequi videbitur, qui corpus poſt cœnam foueat, cõtineatque, neque vexans cogitationem, neque rurſum ocio ſtatim languens, ſed (vti dictum eſt) leniter excitans ſpiritus, & ſubtiliores reddens, vel fabulando, vel audiendo aliquid placidum ac lepidum, quod neque mordeat animum, neque grauet. Porrò vomitus, & alui ſubductiones, quæ pharmacis fiunt, vt mala ſolatia repletionis, niſi grauis exigat neceſsitas, non oportebit experiri. Quod tamen vulgus hominum facit, qui in hoc ipſum corpus explent, vt poſsint euacuare: rurſum euacuant, vt poſsint explere: vtrunque contra naturam, non minus interim cruciati diſtenſione, quàm inanitate, imô potius expletionem modis omnibus prementes, tanquam quæ delitiis ſit impedimento, inanitatem veluti locum ac ſpatium voluptatibus ſemper apparentes: Non enim obſcurum eſt iſta noxiam adducere, quum vtraque corpus perturbent, atque conuellant. Habet autem vomitus & peculiare malum, quod inſatiabilitatem auget alitque. Naſcuntur enim veluti intercisi fluctus, eſuritiones acres ac turbulentæ, & per vim ad cibum pertrahunt ſemper diſcruciatos, non appetentia cibum idoneum efflagitante, ſed inflammationibus & exulcerationibus pharmacorum & cataplaſmatum. Vnde quum voluptates illis contingunt inſuaues & imperfectæ, multumque torminis habentes

Peculiare vomitus malum.

in fruendo,tum vero diſtenſiones, ac violentæ commotiones meatuum ac ſpirituum, ſui reliquias illis imprimunt, quæ naturales alui ſubductiones non expectent, ſed ita redundent in corporibus tanquam in nauigiis ſentinæ plenis, quibus onerum deiectione opus eſt, non acceſsione. Iam commotiones in aluo inferiore, quæ pharmacis corrumpunt, ac liquefaciunt partes ſubiectas,plus addunt ſuperfluitatis, quàm educunt. Itaque non aliter, quàm ſi quis grauiter ferens Græcorum multitudinem ac turbam eadem in ciuitate commorantem,Arabibus, ac Scythis peregrinis expleat ciuitatem: ſic nonnulli tota errant via, dum eiectis conſuetis, ac domeſticis ſuperfluitatibus, aliunde grana quædam Cnidia, & Scamoniam in corpus ingerunt, item aliarum rerum vim incomparabilem, atque agreſtem. Quæ tantum abſunt vt naturam expurgare queant, vt ipſa magis indigeant purgatione. Proinde optimum fuerit moderato frugaliq́ue victu tale corpus efficere, quantum ad inanitiones & repletiones attinet, vt ipſum ſibi ſufficiat, conſtetq́ue. Quod ſi quando neceſſum erit nouare corporis ſtatum, tum citra pharmaca, citraq́ue moleſtiam vomitus eſt adhibendus, qui nihil conturbet. Nam quemadmodum lintea ſi cinere nitroq́ue lauentur, magis atteruntur lotione, quàm ſi proluantur vndis, itidem vomitus pharmacis extorti magis offendunt, vitiantq́ue corpus. Porrò quum dura ſumus aluo, non aliud remedium melius, quàm vt his vtamur cibis, qui leniter cient aluum, ac placide ſoluunt.

Quorum cum familiaris eſt experientia, tum vſus moleſtia vacat. Quòd ſi minus his rebus commouea- tur, tum oportebit complures dies aquam potare, aut abſtinere cibis, denique clyſter ſumendus potius quàm pharmaca iſta, corpus perturbantia ſimul & vitiantia, quæ vulgus cupidè, facileq́ue ſolet appetere, non aliter quàm mulieres, veneficiis vtentes, quibus abortum faciant, fœtumque perdant, vt rurſum impleantur ac voluptuentur. Sed hos quidem dimittamus. Porrò qui nimium ſunt diligentes, ac ſtatas quaſdam certoq́ue dierum recurſu decretas inedias ſibi imponunt, haud rectè faciunt, quippe qui naturam, quum nihil ſit opus, docent indigere parciore cibo, ac propter aſſuetudinem, cibi ſubductionem, quæ tempeſtiuiter ſuo loco fuerat adhibē da, reddunt neceſſariam. Præſtabilius enim eſt, non ex præſcripto, ſed liberè caſtigationes iſtiuſmodi corpori adhibere. Verum quum nulla morbi præſenſio eſt, neq; ſuſpicio, tum oportebit reliquā omnem vitæ rationem ita præparatam habere, vt pro re nata faciſſe commodeq́ue ferat nouitatem, & obſequatur, non vt ſeruiat, eidemq́ue vitæ tenori ſit alligata, ſic inſtituta & aſſuefacta, vt ad certa tempora, numeros, circuitus redigatur. Nam id neque tutum eſt, neque facile, neque ciuile, neque hominis omnino, ſed oſtrei magis, aut ſtipitis vita videtur. Nam qui ſic ad eundem perpetuò tenorem aſtringūt ſeſe in cibis, in abſtinentiis, in exercitiis, in quiete, in vmbraticam quandam & ignauam vitam ſingularem, ab amicitia, à gloria, à ciuilitate maximè alienam coniiciunt, contrahūtq́ue ſeipſos, me qui-

Pharmaca vitanda.

dem,inquiebam, haud quaquam àpprobante. Neque enim inertiæ,aut ocii cauſa paratur bona valetudo, quum hæc præcipua duo mala putentur, quæ morbis adiuncta ſint. Neque quicquam intereſt inter eum qui oculorum ſanitatem hac via tuetur vt nihil aſpiciat, & vocem hac ratione ſeruat vt nihil loquatur, & hunc qui credit bonam valetudinem non aliter ſeruari poſſe, quàm ſi ea non vtatur nec exerceat. Etenim quum rectè valet is, nihilo tamen ipſe ſibi fuerit vtilior ad multa humanitatis officia præſtanda. Proinde nequaquam exiſtimãdum eſt, ſalubrem eſſe inertiam: ſiquidem id perdit, cuius gratia ſalubritas expetitur. Ac ne illud quidem verum eſt, valere rectius eos, qui degunt in ocio. Siquidem neque Xenocrates rectius valuit quàm Phocion, neque Theophraſtus quàm Demetrius, neque quicquam profuit Epicuro, nec Epicureis, ad eam quam tantopere laudant bonam corporis conſtitutionem, quòd omnem rerum adminiſtrationem & ambitionem effugerint. Sed aliis rationibus naturalem illum corporis habitum oportebit tueri, ſic vt meminerimus, in quouis vitæ genere, & morbo, & bonæ valetudini locum eſſe. At ſanè qui in reipublicæ negotiis verſantur, inquiebam diuerſa ratione ſunt admonendi, quâm ea qua Plato conſueuit adoleſcentibus præcipere. Siquidem è diſputatione diſcedens, dicere ſolitus eſt ad hunc modum: Videte pueri, vt ocium in re quapiam honeſta collocetis. At nos hortabimur eos qui Rempublicam adminiſtrant, vt in rebus honeſtis ac neceſſariis laboribus execreantur, neque vilium, aut

mediocrium gratia corpus exagitent. Sic enim com plures in morbum incidunt, dum ſe quibuſlibet de cauſis diſcrucient vigilando, peregrinando, ſurſum ac deorſum curſitando: quum interim nihil vtile aut vrbanum agant, ſed aliis vel inſidientur, vel inuideant, vel æmulentur, aut gloriolas inanes & infrugiferas aucupentur. In hos (ni fallor) maximè quadrat illud, quod dixit Democritus: Si corpus animum in ius vocaret, non futurum, vt ille muneris malè adminiſtrati crimen effugeret. Atque haud ſcio, an verum dixerit Theophraſtus, quum per tranſlationem ait, animum ingens ob id præmium corpori dependere, quod illius inquilinum eſſe liceat. Quanquam plus malorum accipit corpus ab animo, quum is eo non vtitur vt par eſt, neque curat vti debet. Nam quoties affectibus ſuis, cōtentionibus, & curis occupatus eſt animus, tum non parcit corpori. Miror itaque, quid Iaſoni venerit in mentem, quum diceret, in paruis negotiis ius eſſe violandum, vt in magnis ſeruari poſsit. Nos verò iure optimo mouebimus virum in reipublicæ negotiis verſantem, vt in rebus minutis remiſſus ſit & ocioſus, & in his ſeſe refocillet, ſi velit ad præclara & ardua negocia corpus habere laboris patiens, nō languidum neque detrectans, ſed velut in naualiis curatum ad redintegratum ocio, quò quum animus rurſum ad neceſſarios vſus vocarit,

Animus corporis inquilinus.

Curſu ſequatur, pullus vt feruens equum.

Quapropter quoties per negotia licebit, recipiant ſeſe, neque ſomnum interim corpori, neq; prandiū inuidentes, neq; relaxationem, quæ quidem media

eſt inter voluptatē & afflictionem, nec terminos obſeruat: cuiuſmodi plerique mortales obſeruantes, corpus perinde ac ferrum immergendo crebris permutationibus conſumūt: quum aliquando laboribus ſupra modum vrgetur, atque intenditur, rurſum voluptatibus liquēt pręter modum, ac moleſſit: poſt hæc iterum venere vinoq́ue diſſolutum, ac flaccidū, in forum, aut curiam, aut aliam cōſimilem functionem trahitur, quæ viuidum & acre deſideret ſtudium. Heraclitus quidem quum aqua intercute laboraret, medico præcepit, vt ex imbre faceret ſiccitatem. At multi tota errāt via, qui quoties in laboribus, fatigationibus, cibi ſomniq́ue inopia fuerint verſati, tum maximè dant operam, vt corpus voluptatibus ſoluant, atque remolliant, rurſum autem poſt voluptates denuo diſtringant atque intendant. Nec enim natura penſationes ac ſatturas corporis requirit, ſed animus magis intemperans atque illiberales, qui nautarum exemplo à laboribus digreſſus, ad voluptates ac delitias rapitur, rurſum poſt voluptates ad nauigationes ac labores incitatur, non ſinit naturam id conſequi, quo potiſsimum opus habet, nempe conſtantiam ac tranquillitatem, verum inæqualitate vitæ perturbat, atque à ſtatu ſuo dimouet. At hi qui ſapiunt, nequaquam fatigato corpori voluptates admouent: Neque enim omnino deſiderent, imò ne meminerunt quidem iſtiuſmodi, vt quibus mens ſit honeſtis intenta negociis, eaq́ue pars animi quæ voluptatē affectatura fuerat, aliis cupiditatibus obruatur. Etenim, quod aiunt per iocum dixiſſe Epaminondam, quum vir

Studioſis non vacat meminiſſe voluptatum.

quiſpiam probus tempore Leuctrici belli morbo periſſet: Papæ, quo pacto fuit ocium moriendi homini in tam multis negociis? hoc verè licebit dicere de viro, vel publicis negociis, vel philoſophiæ ſtudiis occupato. Quod autem ocium nunc eſt iſti viro, vt crudus ſit, aut vt temulentus, aut vti laſciuiat? Verum vbi rurſum à negociis in ocium ſeſe receperint, relaxant, ac refocillant corpus, cauentes ac vitantes cum labores inutiles, tum verò præcipue voluptates non neceſſarias, velut hoſtes naturæ. Equidem Tiberium Cæſarem aliquando dicentem audiui, ridiculum hominem eſſe, qui ſexageſimum prætergreſſus annum, manum porrigeret medico. Sed hoc ille mihi dixiſſe videtur arrogantius. Quanquã illud eſſe verum arbitror, conuenire ne ſui quiſque pulſus peculiares rationes ignoret, ſingulis enim diuerſæ ſunt, neque ſuæ temperaturæ ſit imperitus, quàm calidum, quàm ſiccum habeat corpus, neque quarum rerum vſu vel iuuari ſoleat, vel offendi. Siquidem ipſe ſui ſenſu caret, cæcusque ac ſurdus corpus inhabitat, quiſquis iſta diſcat ab alio, medicum percontans, vtrum rectius æſtate valeat, an hyeme, & vtrum humida facilius accipiat quàm ſicca, & vtrum pulſum natura denſum habeat, an rarũ. Nam iſta ſcire non ſolum vtile eſt, verumetiam perfacile, quippe qui aſsidue experiamur, & adſimus. Cæterum inter ciborum ac potus genera magis oportet cognoſcere quæ iuuant, quàm quę delectant, ac magis peritum eſſe eorum quæ ſtomacho ſunt amica, quàm quæ inimica, & eorũ quæ non perturbant concoctionem, quam quæ palatum magnope-

Sui cuilibet pulſus attẽdẽdi.

re titillant. Etenim à medico ſciſcitari, quid ſibi ſit concoctu facile aut difficile, quid aluo conducat aut noceat, id non minus ſit turpe, quàm interrogare, quid dulce, quid amarum, quid auſterum. Nunc verò ipſos quidem obſoniorum artifices reprehendunt, caſtigantque, callidæ diiudicantes vbi plus dulcedinis, aut ſalis, aut auſteritatis inſit quàm oportet. At iidem ignorant quæ res ſi corpori admiſceatur, leuis, aut innoxia, aut vtilis ſit futura. Vnde fit, vt in condiendo iure raro peccetur apud iſtos: at dū ſeipſos perperā ac malè condiunt, plurimum negocii quotidie medicis exhibent. Ac ius quidē non ita ducunt optimum eſſe, ſi ſit dulciſsimum, qui acria quoque permulta commiſcent: verum in ipſum corpus multas & ſatietatem & nauſeam gignentes voluptates inuergunt, partim quòd ignorent, partim quòd non meminerint, his quæ ſalubria ſunt & vtilia, voluptatem innoxiam ac perpetuam à natura adiungi. Quin & illud ad rem pertinet, vt meminerimus quę cognata ſint & accommoda corpori, & quæ ſecus, in temporariis affectionibus, ac reliquis circunſtantiis, vt nouerimus propriam ac peculiarem cuique victus rationem accommodare. Nam anxietas & illiberalis moroſitas vulgarium hominum, qui mutatione volarum offenduntur, & moleſtis quibuſdam obſeruationibus ex vigiliis ac circulis colligūt corpus intus marcidum ac putre eſſe, non eſt verendum ne ſtudioſis aut Rempublicam adminiſtrantibus viris accidat, ad quos nobis eſt inſtitutus ſermo. Sed his in literis ac diſciplinis alia quædam acrior anxietas eſt vitanda, qua fit vt neque parcere corpori,

Cōtra ſtudioſos corpori non parentes.

neque curam illius habere compellantur, ſæpenumero iam deficienti non obſecundantes, verum adigētes vt mortale cum immortalibus, terreſtre cum olympo certamen ſuſcipiat ac perficiat. Deinde bos camelo cōſeruo recuſanti ſeſe oneris parte ſubleuare: imò, inquit, paulò poſt & meipſum, & hęc omnia portabis. Id quod etiā euenit boue mortuó. Idum vſu venit animo, qui dū pusillū relaxare & concedere renuit fatigato corpori, & poſtulanti, paulò poſt febri quapiam incidente, ſeu capitis vertigine, libris, diſputationibus, & exercitiis literariis omiſsis, cogitur vnà cum illo ægrotare, ſimulque laborare. Proinde rectè monebat Plato, vt neque corpus exercere mus ſine animo, neque animum ſine corpore, ſed veluti coniugii cuiuſdam æquilibrium ſeruaremus corpori: quum maximè animo nauat operam, ſeque laborum ſocium præbet, tum plurimam illi curam ac ſolicitudinem viciſsim impendamus, præclaram illam & optabilem incolumitatem præmii vice rependentes, exiſtimantes omnium bonorum quæ præſtat animus, nihil excellentius dari poſſe corpori, quam vt omni careat impedimento, vel ad virtutis cognitionem, vel ad vſum tum dicendi, tum agendi.

FINIS.

PLVTARCHI CHÆRONEI COMMENTARIVM, IN PRINCIPE requiri doctrinam.

[redacted]

PLATO rogatus à Cyrenenſibus, vt ſibi leges ſcriberet, ſcriptasque relinqueret, ac reipublicæ ſtatum componeret, recuſauit, dicens eſſe perdifficile leges condere Cyrenenſibus, qui tam eſſent felices. Nihil enim tam ſuperbum, nihil tam intractabile, ac moroſum eſſe, quàm hominem quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile eſt his qui gerunt imperium, de imperio conſulere. Reformidant enim rationem ceu principem admittere, ne potentiæ bonum quod habere videntur, impediat, ſi id adſtringat, & ſeruire cogat honeſto. Idque faciunt, quod ignorent ſententiã Theopompi Spartanorum ducis, qui quũ primus in Sparta regiæ poteſtati adiunxiſſet magiſtratus Ephoros, deinde vxor dixiſſet, probro illi futurũ ſi filiis traderet minus imperiũ quàm accepiſſet ipſe: imò, maius inquit, relinquo: nimirum hoc maius, quo firmius. Nam quum acerbitatem ac ſæuitiam imperii remiſiſſet, vnà cum inuidia vitauit & periculum. Quanquam Theopompus ex imperio velut magno flumine deductis riuis, quantum aliis dedit, tantum ſibi detraxit. At ratio quam adfert ſapientiæ ſtudium, ſi principi aſsideat, ei ceu domeſticus cuſtos adiuncta

Imperium non ſpatio, ſed ſtabilitate metiẽdũ.

bonæ

bonæ valetudinis, ſublato eo quod eſt periculo obnoxium, quod ſanum eſt relinquit. Sed plerique reges ac principes parum cordati, ſtatuarios imperitos imitantur, qui credunt coloſſos magnos & amplos videri, ſi tibiis vehementer diductis, ſi late diſtentos, & hiantes finxerint. Nam hi quoque grauitate vocis, toruitate vultus, ac morum truculentia, fugaque conſuetudinis humanæ, maieſtatem & autoritatem imperii ſibi videntur imitari, nihil prorſum à coloſſorum ſignis diſcrepantes, qui quũ foris heroicam, ac diuinam quandam ſpiciem præ ſe ferant, intus pleni ſunt terra, lapide, plumbo: niſi quòd iſtud coloſſorum pondus rectitudinem illorum ſtabilem & immotam ſeruat: at ineruditi duces ac prnicipes, propterea quòd intus malè librati ſint, ſæpenumero vacillant, ac ſubuertuntur. Etenim quum baſi non rectè poſitæ ſublimem ſuperſtruunt poteſtatem, ſimul cum ipſo pondere nutant, & ad ruinam inclinantnr. Verum quemamodum oportet vt ipſa regula primum recta ſit, nihil habens obliquum deinde cætera ſibi admota, quatenus ſibi congruunt, exæquet: conſimili modo princeps poſteaquam imperium in ſeipſo parauerit, ac direxerit, vitamque ſuã compoſuerit, tum debet ſibi applicare eos quibus imperat. Nec enim cadẽtis eſt alium erigere, nec ignorantis docere, nec incõpoſiti componere, nec ordinare inordinati, nec imperare eius qui non pareat imperio. At qui parum ſapiunt illud præcipuum imperii bonum eſſe ducunt, quòd nullius imperio ſubiaceant. At Perſarũ quidem rex omnes pro ſeruis habebat, præter vxo-

Mos Perſarum. rem ſuam, cuius maximè conueniebat eſſe dominũ. Quis igitur imperabit principi? Nempe lex, omniũ regina & mortalium, & immortalium, vt ait Pindarus: non iſta quidem lex foris in libris, aut ligneis ſcripta tabulis, ſed viua illi inſita ratio, ſemper conuiuens, ac familiaris principi, nec vnquam animum ſuo ductu, ſua moderatione deſtituens. Nam Perſarum rex vnum habebat cubicularium, cui hoc negotii mandatum erat, vt diluculo ingreſſus ille diceret: Surge rex, atque ea cura negocia, quæ te curare voluit Meſoromaſdes. At erudito, prudentique principi intus in animo adeſt, qui ſemper idem dictet ac iubeat. Polemon dicebat amorem eſſe deorum obſequium ad proſpiciendum adoleſcentulis. Sed verius quis dixerit, Principes miniſtros eſſe Dei ad curã ac ſalutem hominum, vti bona quæ Deus illi largitur, partim diſtribuant, partim ſeruent. Vides in ſublimi cœlum hoc immẽſum, quod terrã vndique liquidis vlnis amplectitur? Illud quidem demittit ſeminũ quibus opus eſt principia, terra verò producit: creſcunt autem partim imbribus, partim ventis, partim ſtellis, ac luna confouentibus: porrò ſol ornat omnia, omnibus vim amoris ex ſeſe admiſcens. Sed tot tantisq; muneribus ac bonis quæ dii largiuntur, nõ licet nec frui nec vti rectè, ſi deſit lex, iuſtitia, & princeps. Itaq; iuſtitia quidẽ legis eſt finis, lex autem principis opus, princeps verò Dei ſimulachrũ adminiſtrantis vniuerſa, nihil egens Phidia ſtatuario, neq; Polycleto, neque Myrone, ſed ipſe ſeipſum per virtutem Deo ſimilem reddidit, ac fabricatus eſt ſtatuam omnium viſu iucundiſsimam,

Lex omnium regina.

Princeps quid ſit.

ac magnificẽtiſsimam. Quemadmodum enim Deus in cœlo pulcherrimum ſuiipſius ſimulacrũ conſtituit ſolem ac lunam, talis eſt in republica imago ac lumen princeps, qui Dei reuerens, iuſtitiam tuetur, hoc eſt Dei rationem geſtat, nempe intellectum, non ſceptrum, aut fulmen, aut tridentem, qua ſpecie ſeipſos nonnulli fingunt, ac pingunt, ſtultitiam ſuam quàòd videantur inacceſsi, reddentes inuidioſam. Offenditur enim Deus his, qui tonitrua, fulmina, radiorum iaculationes imitantur: delectatur autem his, qui ſuam æmulantes virtutem ſemet in honeſtate & humanitate reddunt adſimiles, atque hos in maius prouehit, impertiens ſuam æquitatem, iuſtitiam, veritatem ac manſuetudinem. Quibus rebus nihil eſt diuinius, neque ignis, neque lux, neq; ſolis curſus neque exortus, & occaſus aſtrorum, nec ipſa æternitas, aut immortalitas. Non enim felix eſt Deus vitæ ſpatio, ſed eo quòd eſt princeps virtutis. Nã hoc eſt numen. Porrò virtutis decus eſt, in quod gerit imperium. Anaxarchus igitur, quum Alexandrum de Cliti cæde diſcruciantẽ ſeſe conſolaretur, dixit ad hũc modum: Clito iuſtitiam contigiſſe, quę diis aſsideat, vt quicquid à rege fieret, fas iuſque videretur. Idque nec rectè, nec vtiliter quum, regem errati pœnitentem animare ad ſimilia patrãda exiſtimaretur. Quòd ſi hiſce de rebus ſimilitudines ſunt conferẽdæ, non aſsidet Ioui iuſtitia, ſed ipſe iuſtitia, fasq; eſt, lexque tum antiquiſsima, tum exactiſsima. Veteres ita & loquuntur, & ſcribunt, & docent, abſque iuſtitia principatum rectè gerere, ne Iouem quidem ipſum poſſe. Atque eadem virgo eſt iuxta Heſiodũ,

Geſtamen regũ.

E poeta quopiam.

Iuſtitiæ laus.

nimirum incorrupta, pudoris, modeſtiæ, & vtilitatis amica, vnde & reuerendos cognominant reges. Conuenit enim vt hi maximè reuereantur, qui minimè timent. Cæterum principem magis oportet timere, ne quid mali faciat, quam ne quid patiatur. Nam hoc ex illo naſcitur. Atque hic eſt principis metus, & humanus, nec ingeneroſus, vt his, quibus imperat, metuat ne quid ſe inſcio lædantur. Non aliter atque canes nocturnam, ac laborioſam agentes ouium in ſeptis cuſtodiam, ſimulatque trucem audierint feram, timent non ſibi, ſed his quæ cuſtodiunt. Epaminondas autem Thebanis in ludos quoſdam feſtos & compotationes ſolutis, ſolus adibat arma, mœniaque, dicens ſe ſobrium eſſe ac vigilare, quo liceret aliis ebrios eſſe, ac dormire. Præterea Cato in Vtica, victore Cæſare, reliquos omnes iuſſit ad mare vocari: eos ſimulatque impoſuiſſet, ac proſperam eſſet nauigationem precatus, ipſe reuerſus domum, ſibi necem ſua manu conſciuit, docens videlicet, quibus debeat timere princeps, & quæ debeat contemnere. Contrà Clearchus Ponti tyrannus, arculæ incluſus, ſerpentis in more dormire ſolitus eſt. Et Ariſtodemus Argiuus in cœnaculo domicilium habebat oſtio penſili, cui impoſita lectica dormire conſueuit vnà cum amica. Puellæ mater ſcalas detrahebat, easque rurſus apponebat orta luce. Quantopere creditis hunc horruiſſe theatrum, palatium, curiam, conuiuium, qui è cubiculo ſibiipſi carcerem fecerit? Itaque qui verè ſunt reges, timent his, in quos habent imperium: contrà tyranni eos ipſos timent: proinde metum au-

E poeta quopiam.

gent aucta potentia, propterea quòd quo pluribus imperant, hoc plures metuunt. Nec enim conſentaneum eſt neque decens, id quod à nonnullis philoſophis dictum eſt, in hyle, id eſt materia, quæ cuncta patiatur, quæque innumeris negotiis recipiat neceſsitates, caſus, commutationes, latere Deum admixtum, ſed ſupra nos in ſublimi, iuxta naturam quæ his in rebus ſemper hoc modo ſe habet, in ſanctis, vt inquit Plato, fundamentis fixus ſedens, recta perficit iuxta naturam obambulans. Quemadmodum in cœlo ſolem pulcherrimum ſui ſimulachrum, quòd ſe ceu ſpeculo repræſentet, oſtendit his qui illum per ſe poſſunt intueri, ita in ciuitatibus iuſtitiæ lucem, huiusque rationem velut imaginem conſtituit quam felices ac prudentes effingunt è philoſophia, ad ſummam rerum pulchritudinem accommodantes ſeſe. Hunc autem animi habitum nihil eſt quòd gignat in nobis, niſi ratio è philoſophia proficiſcens. Vt idē nobis accidat quod Alexandro, qui quum Corinthi vidiſſet Diogenem eiuſque probaſſet ingenium, ac viri prudentiam ac magnitudinem eſſet admiratus. Ni Alexāder eſſem, inquit, Diogenes eſſem: aliquantulum, vt ita dicam onuſtus ſua felicitate, ac ſplendore, potentiaque, velut impedimentis & ocium negantibus ad capeſſendam virtutem, inuidens tamen interim Diogeni pallium ac peram, quibus ille inuictus erat, & inſuperabilis, non quemamodum ipſe armis, equis, & sariſſis. Licebat igitur philoſophantem ſimul & affectu fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum. Et ob hoc magis etiam Diogenē fieri conueniebat,

quòd Alexander eſſet, vt qui aduerſus magnam fortunam, turbulentam ac procelloſam, multis opus haberet fulturis, magnoque gubernatore. Nam in imbecillibus, humilibus, ac priuatis, eò quòd vt ſunt ſtulti, ita parum poſſunt, offendere, moleſtia quædam veluti malis ſomniis perturbat animum, qui nequeat à cupiditatibus expergiſci: at poteſtas coniuncta cum malis moribus, moleſtiam adiungit cupiditatibus. Verum eſt illud Dioniſii, qui dicebat ſe tum maximè capere fructum ex imperio, quum quę vellet celeriter efficeret. Itaque vehementer eſt periculoſum, velle quæ non decet, eum qui que velit, facere poſsit,

At ſimul ac dictum eſt verbum, res ipſa peracta eſt.

Malitia celerem nacta curſum ex poteſtate, quemuis incitat affectum, parat iram, inuidiam, amorem, adulterium, auaritiam, proſcriptionem: ac ſimul vt verbum dictum eſt, actum eſt de eo qui ſuſpicione offendit, periitque delatus. Et quemadmodum docent phyſici, fulgur poſterius erumpere, quàm tonitru, prius tamen apparere: ſicuti ſanguis prius apparet quàm vulnus, propterea quòd ſonitum quidem excipiant aures, lumini verò viſus occurat: Sic in imperiis ſupplicia præuertunt accuſationes, & prius emicant condemnationes, quàm probationes;

Illic enim ira iam nequit reſiſtere;

Hamata ſicut ancora æquori ſero:

Niſi rationis pondus frangat ac premat potentiam, vti princeps ſolem imitetur, qui quum altiſsimus eſt, ad polum ſeptentrionalem euectus, tum minimum mouetur, curſum tutū reddens tarditate. Ne-

que enim fieri poteſt vt malitia lateat in poteſtate. Verum eos quidem qui morbo comitiali ſint obnoxii, ſi in frigus aliquod incidant,eoque corripiantur,continuò capitis occupat vertigo,ac vacillatio morbum arguens: At indoctos & ineruditos ſimulatq; fortuna paululũ extulerit, opibus ac gloria, aut potentia,ſubuectos in altum, protinus oſtendit caducos: Imò potius quemadmodum in vaſis inanibus non queas dignoſcere integra ſint,an vitioſa,verum vbi infuderis aliquid,tum apparet quà perſtillent: Sic animi putres non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus,nempe iracundia,faſtu,inſolentia. Sed quid attinet de his dicere, quum minima etiam nobilium & illuſtrium virorum delicta calumnientur homines? Cimoni vinum obiiciebatur, Scipioni ſomnus,Lucullus ob cœnas ſumptuoſiores malè audiit.

PLVTARCHI CHÆRONEI CVM PRINCIPIBVS MAXIME PHIloſophum debere diſputare,

[redacted].

IN AMOREM inſinuare ſeſe,& in aliorũ amicitiam inſeri, & alios in amicitiã recipere,eamq; colere,quæ multis ſit tũ publice,tum priuatim vtilitatẽ ac fructum allatura,id hominũ eſt ciuiliũ,honeſtate & humanitate præditorum, non glo

riæ cupidorum, quemadmodum nonnulli dictant. Quin contra potius is & gloriæ ſitiens, & probri metuens videtur, qui reformidat ac veretur, ne dicatur ſtudioſus & obſeruans eorum qui poteſtate præcellunt. Alioqui quid dicit is, qui ſanabilis eſt, & philoſophum deſiderat? Vtinam ſim Simon ille Coriarius, aut grammatiſta Dionyſius, è Periclis aut Catonis familia, vti mecum confabuletur, mihique aſsideat, quemadmodum Socrates illis. Et Ariſton Chius, quum malè audiret à ſophiſtis, quòd cũ omnibus quicunque vellent, diſputaret, dicere debuit: imo feras quoque intelligere ſermones qui prouocent ad virtutem. Et nos refugiemus habere conſuetudinem cum viris potentibus & optimatibus, perinde quaſi immites ſint ac feri? Philoſophiæ doctrina non eſt huiuſmodi ſtatuarum artifex, vt ſigna fingat quę in baſi muta ſtent, & ſenſus expertia, quemadmodum dixit Pindarus, ſed agilia ſtudet facere quęcunque aggeditur, negocioſa, viuáq;. Addit impetus quibus excitentur, addit iudicium quod inuitet ad vtilia, addit delectum quo ſequamur potiora, addit prudentiam, animique magnitudinem, cum manſuetudine cautelaque coniunctam. Per quas res viri [redacted]miliaritatem & conſuetudinem cum præcellentibus dignitate viris ac prępotentibus. Etenim ſi quis medicus ſit egregius, libentius illi medebitur oculo, qui pro multis circunſpiciat, multoſque cuſtodiat. Ita philoſophus eius animi curam libentius aget, quem videt pro multis ſolicitum, quemque oporteat multis ſapere multis eſſe philoſophum, multis exhibere iu

ſtitiam. Etenim ſi peritus artifex, fuiſſet in exquirē-
dis & contrahendis aquis, cuiuſmodi narrant Hercu-
lem, ac veterum complures, non gauiſus eſſet fode-
re in extremis oris iuxta corui rupem ſubulcicam
illam Arethuſam, ſed amnis alicuius perennis fon-
tes aperuiſſet ciuitati & exercitui, regum arbuſtis ac
ſaltibus. Audiuimus ſanè Homerū, Minoa dei Oariſtē
appellantem, hoc eſt interprete Platone, familarem
ac diſcipulum. Neque enim cenſebat priuatos homi-
nes, aut ædium cuſtodes, aut ocioſos eſſe deorum diſ-
cipulos, ſed reges: quibus ſi contigerit rectum con-
ſilium, iuſtitia, probitas, fortitudo, continuo futurū
eſt vt omnes adiuuentur, fructumque capiant, qui
cum eis habent commercium. Ferunt ſi Eryngium
herbam vnaquæuis capra ſumpſerit in os, primum
ipſam ſiſti, deinde reliquum omnem gregem cum il-
la conſiſtere, donec accedens caprarius, herbam exi-
mat. Eiuſmodi quædam vis & acrimonia fluit à po-
teſtate, quæ ignis in morem depaſcatur ac diſsipet
quæcunque propius admota fuerint. At qui philo-
ſophiæ ratio, ſi in hominem priuatum inciderit gau-
dentem ocio, ſeſeque veluti centro, ac ſpatio geome-
trico, corporis neceſsitatibus circunſcribentē, nihil
trāsfundit in alios, ſed parta in vno illo tranquilli-
tate & ocio marceſcit, ſimulque cum eo deficit. Ve-
rum ſi principem, aut magiſtratum, & in negociis
verſantem attigerit, atque hunc expleuerit honeſta-
te, per vnum prodeſt compluribus, quemadmodum
fecit Anaxagoras. Pericli familiaris, Dioni Plato, Py-
thagoras Italiæ primatibus. Ac Cato ipſe relicto ex-
ercitu, nauigauit ad Athenorum. Scipio Panætium

E poeta quopiam.

ὀαριστής.

Reges deorum diſcipuli.

Mirum de capris.

ἐρύγγιον.

Qui principes quos doctos habuerint.

accerſiuit,quum à ſenatu legatus eſſet, virum qui æqui atque iniqui rationem haberet, velut inquit Poſidonius. Quid igitur oportuit dicere Panætium? Siquidē eſſes Cato, aut Pollux, aut alius quiſpiā priuatus, cupiens mediam vrbis lucem effugere, per ocium in angulo quopiam philoſophorum ſyllogiſmos reſoluens ac nectens, lubens te docendum ſuſcepiſſem, tuaque vterer conſuetudine: Sed poſteaquam es Pauli Aemilii bis conſulis filius, nepos autem Scipionis Aphricani, eius qui Hannibalem Carthaginēſem deuicit, haud diſſeram tecum. Cæterum quod dicunt nonnulli, duplicem eſſe philoſophiæ rationem, alteram ipſo in animo ſitam, Hegemonis, id eſt ducis Mercurii munus, alteram in efferendo & enunciando poſitam, atque organicam, id friuolum eſt, coniungendumque cum illo quod dici ſolet: Hoc noueram antequam Theognis natus eſt. Quanquam ea diſtinctio nihil obſtiterit, propterea quod tum eius rationis quæ ſita eſt in animo, tum eius quæ poſita eſt in enunciando, finis eſt amicitia: huius quidē erga alterum, illius verò erga ſeipſum. Ergo qui per philoſophiam omnia refert ad virtutem, ipſum ſecum concordem, ſibique conſentientem, ac talem vt ipſe de ſe nihil quæratur, pacis & gaudii plenum, ſemper ſibiipſi amicum ac beneuolentem reddit hominem, Non hic ſeditio, non impium bellum in mēbris, non affectus parum dicto audiens rationi, non cupiditas cum cupiditate pugnans, non cōcurſus cogitationis cum cogitatione, non velut in confinio cupientis, ac pœnitentis aſperitas, ac turbulentia cum delectatione coniuncta, ſed amica pacataque omnia:

Ἡγεμόνος

Per quæ fit, vt vnuſquiſque pluribus fruatur bonis, ac ſeipſo gaudeat. At enunciatiuæ rationis muſam, Pindarus negat olim quæſtus auidam & operariam fuiſſe: ego ne nunc quidem eſſe puto, ſed inſcitia & honeſti neglectu, communem illum Mercurium, negotiatorem ac mercenarium eſſe redditum. Neque enim conſentaneum eſt, Venerem ſacrifici ſui filiabus indignatam fuiſſe, quòd primæ tentarint odia ſerere in adoleſcentulos: Vraniam autem & Calliopen & Clio gaudere his qui ſermonem, ac doctrinã pecuniæ gratia tradant. At mihi ſanè ſic videtur, Muſarum effecta muneraque magis quàm Veneris eſſe cum amicitia beneuolentiaque coniuncta, magiſq; ad hæc paranda conducere. Nam gloria famaque, quam nonnulli doctrinæ finem faciunt, velut initiũ, ac ſeminarium amicitiæ diligebatur. Quin potius hominum vulgus in totum, gloriam beneuolentia metiuntur, arbitrantes nos eos duntaxat laudare quos amamus. Verum ſicut Ixion Iunonem inſequens, in nubem incidit, ſic iſti pro amicitia, falſum amicitiæ ſimulachrum, populare, vagumq; amplectuntur. At is qui ſapit, ſi in adminiſtranda Republica verſetur ac negotiis, is tantum gloriæ deſiderabit, quantum ſatis eſt ad conciliandum illi in rebus gerendis autoritatem, quæ naſcitur inde, quod vir optimus creditur. Neque enim iucundum eſt, neque facile prodeſſe, ſi quis nolit prodeſſe: vt autem velis, facit opinio, fideſque tibi habita. Sicuti lumen bonum eſt non tam his qui videntur, quàm his qui vident, itidem fama his qui ſentiunt potius, quàm his qui non negliguntur. At is

Κοινὸς ἑρμῆς.

qui ſemotus à publicis negotiis ſecum ipſe viuit, quique finem boni collocat in ocio & quiete, vt gloriam in turbis hominum, in theatris per omnem populum circunuolantem, non aliter quàm Venerem Hippolytus quòd caſtus eſſet, procul ſalutat, ita eã quæ à probis cordatiſque viris proficiſcitur, idem haud aſpernatur. Opes, famam, ac potentiam regiã, nec oportet requirere in amicitiis, neque fugere tamen, ſi cum modeſtis moribus hæc fuerint coniuncta. Neque enim philoſophus adoleſcentes requirit formoſos, & venuſtos, ſed tractabiles, compoſitos & diſcendi cupidos. Neque rurſum, ſi quibus adeſt decor & forma, floſque æui, id deterret philoſophũ, neque pulchritudo alienat, aut abigit à curandis his, qui digni ſunt. Itaque ſi principis dignitas ac potentia ſimul contigerit homini modeſto & humano, nõ abſtinebit ab huius amore, beneuolentiaque philoſophus, neque metuet hominum rumores, ne dicatur aulicus, & principum cultor.

Quicunque Venerem fugit, inſanit nimis,
Non aliter atque hi, qui ſtudent bona tollere.

Similiter & iſti, qui erga tam ſplendidam amicitiam optimatum eodem modo ſunt affecti. Ergo philoſophus à negotiis alienus, non refugiet, nec abhorrebit ab huiuſmodi. At ciuilis eos etiã audire cupiet, non obſtrepẽs, ac moleſtus, nec aures infarciens importunis, ac ſophiſticis diſputationibus: verum cum his qui cupiunt, gaudebit & diſputare, & ociari, & libenter habere familiaritatem.

Bis ſex dierum iter, ſero arua fertilem
Berecynthium agrum.

Hic ſi non ſolum agricolationis ſtudioſus fuiſſet, verumetiam hominum, num libentius ſereret agrum, qui tantam hominum multitudinem alere poſſet, quàm illum Antiſthenis agellum, quem aiebat ſibi vix ſufficere? Reſpondes te malle. At ſi te rogem, nũ vniuerſum orbem curandum ſuſcipere velis? Recuſo, inquis, ſanè. Epicurus ſummum bonum in ocio altiſsimo conſtituens, velut in portu tranquillo, qui nullis agitetur vndis, nullo ſtrepat fragore, dicit nõ modo pulchrius eſſe beneficio afficere quàm affici, verumetiam iucũdius. Nam nulla res perinde parit gaudium, vt beneficentia. Sapiebat autem qui Gratiis indidit nomina Aglaiæ, Euphroſynæ, ac Thaliæ. Siquidem hilarem eſſe, & gaudere in conferendo beneficium, id & maius eſt & purius. Quapropter multi ſæpe pudore ſuffunduntur, quum beneficium accipiunt: ſemper autem gaudẽt, quum beneficium præſtant. Porrò de multis benemerentur, qui eos reddunt bonos, quorum opera plures indigent. Ac rurſum qui ſemper corrumpunt principes, reges, ac tyrannos, nempe delatores, criminatores & adulatores, ab omnibus exiguntur, puniunturque, vt qui non in vnum calicem letale venenum mittant, ſed in fontem publicitus ſcatentem, & quo vident omnes vti. Quemadmodum igitur narrant Calliæ adulatores in comœdiis taxatos fuiſſe, quod eos nec ignis, nec ferrum, nec æs arcere potuerit, quo minus ad cœnam ventitarent, teſte Eupolide: Porrò Apollodori tyranni, Phalaridis, ac Dionyſii familiares & amicos magno tumultu expulerunt, torſerunt, inuſſerunt, & execrabiles ac deuotos red-

Nomina Gratiarũ ab alacritate, gaudio, & florulentia.

diderunt,quòd illi vnum modo læderent, hi multos per vnum imperium gerentem: Sic hi qui cum priuatis hominibus habent conſuetudinem, efficiunt vt ipſi ſibi moleſtia vacent, ſintque innocui & placidi:ſed qui principis malos mores, aut ſententiam mutat, vbi res poſtulat eum emendans, is quodammodo publicitus philoſophatur, ac rempublicam corrigit,vt vniuerſi gubernentur. Sacerdotibus reuerentiam & honorem reſpublicæ impendunt, quòd à diis poſtulent bona non ſolum ſibiipſis,amicis, ac familiaribus,verumetiam in commune ómnibus ciuibus, quum tamen ſacerdotes non id efficiant, vt di j ſint bonorum datores, ſed tales quum ſint, inuocant. At philoſophi qui cum principibus viuunt, eos reddunt meliores ac moderatiores, & ad benefaciendum propenſiores: Vnde par eſt eos etiam magis gaudere. At ego quidem ſic exiſtimo, cum qui lyræ fabricandæ ſit artifex, libentius facturum lyram, ac promptius, ſimulatque cognouerit futurum vt eius lyræ poſſeſſor Thebanorum vrbem mœnibus cingat, quemadmodum fecit Amphion, quàm cuius poſſeſſor ſit Lacedæmoniorum ſeditionem compoſiturus, incinens ac deliniens eos,ita vt fecit Thales. Itidem faber libentius faciet clauum, ſi percontatus intellexerit futurum, vt is Themiſtoclis imperatoriam nauem gubernet pro Græcia propugnantem,quàm ſi Pompeii nauem eſſet gubernaturus,cum piratis nauali bello pugnantis.Quid igitur putas de doctrina cogitare philoſophum? Nempe illud:Quiſquis hunc inſtituendum acceperit vir ciuilis, & aptus princi-

pibus, is toti Reipublicæ profuerit, exhibens iuſtitiam, condens leges, puniens nocentes, euehens moderatos ac bonos. Mihi vero videtur & nauium opifex elegans libentius clauum fabricaturus fuiſſe, qui audiſſet futurum, vt [illegible] gubernaret, pro qua omnes eſſent ſolliciti: & faber lignarius non tam libenter compoſiturus aratrum, aut plauſtrum, quàm tabulas illas, in quibus Solon leges ſcripturus eſſet. Et ſane philoſophorum rationes, ſi principum & Rempublicam adminiſtrantium animis inſcribantur, infiganturque ſic vti inhæreſcant, legum vim nanciſcuntur. Siquidem & Plato nauigauit in Siciliam, futurum ſperans vt philoſophiæ decreta, & leges, & facta gigneret in Dionyſii negociis. Verum reperit Dionyſium ceu librum lituris egentem, ac maculis mendiſque plenum, nec remittentem tyrannidis tincturam, qua longo jam tempore fuerat imbutus, vt non facilè poſſet elui. Faciles autem adhuc & mutabiles ſint oportet, qui honeſtas accipiant rationes.

FINIS.

Vtrum grauiores ſint animi morbi, quàm corporis.

Homerus Ilia. ρ. οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρός.

HOMERVS quidem, vbi mortalium animantium genera contemplatus eſſet, horumq́ue vitæ rationem & ſtatum inter ſe contuliſſet, in hanc vocem erupit, omnium quæ in terris & ſpirarent, & ſerperent, nihil eſſe calamitoſius homine, principatum haud ſane felicem homini tribuens, vt in malorum expenſione primas teneat, atque excellat. At nos hominem tanquam iam vincentem calamitate, iamq́ue animantium omnium pronunciatum miſerrimum, ipſum cum ſeipſo conferimus, vt propriis malis ſecum ipſe certet, eum in corpus atque animum partientes. Quod quidem negocii nequaquam fuerit inutile, ſed vehementer ad rem pertinens, nimirum vt intelligamus, vtrum per animum, an per noſipſos miſerius viuamus. Nam morbus quidem natura corpori innaſcitur, vitium vero & malitia primum actus eſt ab animo proficiſcens, deinde morbus eiuſdem. Quanquam non paulo æquiore animo ferendum erat, ſi vel id quod peius eſt, eſſet medicabile, vel lenius eſſet quod eſt immedicabile. Proinde quum vulpes Aeſopica de variegata maculis pelle cũ pardali certaret (nam hæc corpus ſumma cute florulentum, variiſq́ue picturatum notis oſtentabat: illi contra flauor quidam erat ſqualidus, miniméque iucundus

dus aſpectu) Atqui, inquit, ſi me introſpexeris iudex, videbis me pardali magis verſicolorem: ſignificans morum dexteritatem ad complures vſus reſpondere. Dicamus igitur ipſi nobis, cōplures quidem, ô homo, morbos ac mala corpus tuum & gignit ac prodit ex ſeſe, & foris incidentes accipit, verum ſi teipſum intus aperueris, varium quoddam, ac multis refertum malis penum reperies, ac mūdum quēdam miſeriarum reconditum, quemadmodum inquit Democritus, non quidem foris incidentium, ſed ipſo in ſolo, ipſaque in terra ſuos habētium fontes, vnde ſcaturiant. Hos elicit malitia, copioſum ac largum fluxum præbens affectibus. Quòd ſi corporis morbi, pulſibus arteriarū, aut coloris rubore deprehenduntur, hoſq; feruor aut facilis laſsitudo ſolet arguere, contra animi mala pleroſque ita fallunt, vt non habeantur pro malis, nimirum ob idipſum periculoſiora ſunt, quòd ſui ſenſum adimūt ægrotanti. Siquidem corporis morbos ratio ſana percipit, at animi morbos ipſa ſimul ægrotans non poteſt de ſuis iudicare malis quibus laborat, proptere a quòd ęgrotet ea pars, cuius erat, iudicare. Proinde inter primos ac maximos animi morbos ponenda eſt dementia, per quam fit, vt plerifque immedicabilis ac domeſtica ſit, & conuiuat, & commoriatur malitia. Etenim ſanitatis initium eſt, ſi qui laborat, ſentiat ſibi opus eſſe remedio. Rurſum qui non videt quibus eget, propterea quòd non credat ſeſe ægrotum, etiamſi præſto ſit qui medeatur, tamen recuſat, nec admittit curationem. Nā inter corporū morbos pernicioſiores ſunt hi, qui ſui ſenſu vacāt, quod

Dementia præcipuus animi morbus.

genus ſunt lethargus, capitis dolor, morbus comitialis, febres, atque hæ potiſsimum febres, quæ vitioſum humorē vehementer exacerbant, ac ſenſum velut in organo perturbantes, mouent chordas nō mouendas mentium. Quapropter medici concedūt quidem vt ægrotet homo, at ita, ſi qui ægrotet, non ignoret ſe malè habere, id quod in omnibus animi morbis ſolet vſu venire. Neque enim qui deſipiunt, neq; qui ſunt temulenti, neque qui faciunt iniuriā, ſibi videntur peccare: verumētiam ſunt qui tum officiosè ſe facere putant. Febrim enim nemo vocat ſanitatem, neque tabem quiſquam appellat bonam habitudinem, neque podagram pedum velocitatem, neque pallorem nominat ruborem: at iracūdiæ multi fortitudinis nomen imponunt, amorem amicitiæ nomine palliant, inuidiam ęmulationis, timiditatem diligentiæ, qua res in tuto collocentur. Hinc fit, vt illi quidem medicos accerſant, quippe qui intelligāt quid morbus poſtulet: è diuerſo hi fugitent philoſophos, veriti ne non aſſequātur eas res, in quibus delinquunt. Atque his quidam rationibus adducti, dicimus ophthalmiam, id eſt oculorum morbum eſſe leuiorem inſania, podagram phreneſi, propterea quòd ille morbum intelligens vociferans accerſit medicum, cui quum adeſt, faciem inungendam, capitiſque venam ſecādam præbet: porrò Agauem inſanientem audis ob morbum etiam ſibi chariſsima non agnouiſſe. Adducimus domum è monte pampinum recens deciſam, felicem captum. Nam qui corporis morbo tenetur, is protinus in lectulum ſeſe conicit, atque interim dum curatur, quietem a-

Ex poeta quopiam.

git. Quòd ſi paululum exerat ſeſe, commoueátque corpus exagitante æſtu, aſsidentiũ aliquis blandè di cẽs, mane miſer quietus in ſtratis tuis, cohibet homi nem atq; cõpeſcit. Contrà qui animi morbis laborãt, tũ maximè ſunt in negocio, minimeq; quieſcunt. Nã vt agas aliquid, ab animi impetu proficiſcitur, at im petus vehemẽtia à morbo naſcitur. Itaq; nõ ſinit animũ eſſe quietum, adeò vt quũ maximè opus eſt homini tolerantia, ſilentio atque receſſu, tum maximè pertrahant illum ſub dium* operiantque iræ, contentiones, amores, dolores, cogantque multa tum fa cere nefaria, tum loqui nequaquam accommoda tẽpori. Itaque quemadmodum periculoſior eſt tempeſtas quæ vetat in portum appellere, quàm ea quæ cohibet à nauigando: itidem quæ in animo accidunt tempeſtates, grauiores erunt, quæ non ſinunt hominem contrahi, neque rationem perturbatam conſiſtere, ſed nullo gubernatore, nullis fulturis in perturbatione atque errore, pernicioſo curſu procul auecta, præceps in metuendum aliquod incidit naufragium, ſuamque ipſius vitam illiſa comminuit. Proinde his quoque de cauſis grauius eſt animo, quàm corpore ægrotare, propterea quòd hi tantum patiantur, illi non ſolum patiantur, verumetiam faciant malè. Denique quorſum attinet de morbis multa verba facere? ipſum tempus nos admonet. Videtis ingentem hanc multitudinem, & confuſaneam, omniq́ue ex hominum genere permix tam turbam hic circum tribunal ac forum congregatam? Non in hoc conuenerunt iſti, vti diis patriis rem diuinam faciant, non vt communia inter ſe

*aperiãtq;

ſacra peragant, non vti Aſcræo Ioui Lydorum fructuum primitias ferant, non Baccho furioſum thyrſum, ſacris noctibus, & communibus epulis orgia celebrantes, quin magis ceu morborum vi, vicibus annuis recrudeſcente, huc ad lites & condicta certamina veniunt ſuas facultates collaturi. Porrò cauſarum multitudo, negotiorumque veluti collectæ pituitæ, in vnum incidit forum, inflammatque & conſtipat illud perdentibus ac pereuntibus. Quæ febres iſta faciunt? qui epiali? quæ inſiſtentiæ, aut incidentiæ? aut quæ caloris intemperantia? quæ humoris exundantia? Si litem vnamquanque velut hominem perconteris vnde nata ſit, vnde venerit: hanc ira præfracta peperit, illam inſana contentio, aliam iniqua cupiditas.

FINIS.

PLVTARCHI CHÆRONEI,

Num recte dictum ſit, λάθε βιώσας id eſt, ſic viue, vt nemo te ſentiat vixiſſe.

AT ne ille quidem ipſe, qui hoc dixit, latere voluit, quandoquidem hoc ipſum ideo dixit, ne eſſet ignotus, ſed videretur aliquid ſupra vulgus ſapere, adhortando ad gloriæ contemptum, immeritam ſibi parãs gloriam. Sapientem ego odi, qui ſibiipſi non ſapit,

Narrant enim Philoxenum Eryxidis filium,&Gnatonem Siculum,obſonatores nobiles, naſi mucum emungere ſolitos in catinum, quo reliquis conuiuis deterritis,ipſi ſoli cibis appoſitis explerentur. Sed qui immodice ſunt auidi gloriæ, aliis ad ſatietatem vſque damnant gloriam,veluti riualibus, vt ea citra æmulum potiantur,idémque faciunt quod remiges ſolent.Etenim quemadmodum ad puppim ſpectantes,proræ tamen impetum adiuuant, vt vndequoque repercuſſus cymbam areptam impellat,ita qui præcepta huiuſmodi prodiderunt,gloriam velut auerſi ſectantur. Alioqui quorſum attinebat hoc dicere, quorſum autem ſcribere,ſcriptum ædere, ac poſteris tradere?An ſuæ ætatis homines latere voluit,qui ne poſteris quidem voluit ignotus eſſe? Quin illud ipſum nonne malum eſt, ſic viue, vt nemo ſentiat te vixiſſe,perinde quaſi ſuffoſsis ſepulchris? An hoc ipſum viuere turpe eſt, vt omnibus conueniat eſſe ignotum?Ego vero dixerim,ne malè quidem viuens latere velis,ſed eſto notus, reſipiſce, pœniteat, ſiue virtute præditus es,ne fias inutilis, ſiue malus es,ne maneas incuratus.Imo diſtingue ac diſcerne,cuinam iſtud pr[redacted]ſtulto,perinde eſt ac ſi dicas[redacted]ebricitare,nemo te ſciat teneri phreneſi,ne te nouerit medicus,abi, coniice te aliquo in tenebras ignotus vnà cum tuis malis.Et tu abi cum tuo vitio,morbo laborans immedicabili ac pernicioſo,occultans inuidiam,ac ſuperſtitionē, ve ritus ceu pulſum quendā exhibere, his qui monere poſſunt,ac mederi. At priſci illi mortales ægrotos palā curabāt:eorū vnuſquiſque ſiquid habuiſſet cō-

Philoxenus, Gnatho, de quibus in præfatione Themiſtij Herm. Barb.

Veteres ægrotos palàm curabant.

ducibile,quod vel ipſe ægrotans, vel alterum curãs
comperiſſet,conſulebat ei cui opus erat. Atque ita
ferunt artem experimentis natam, in maius auctam
eſſe. Verum illud etiam oportebat,morbidam vitã,
animique morbos omnibus retegere, vt qui tetigiſ-
ſet,& affectus perſpexiſſet, poſſet dicere: iraſceris,
hoc caueto: Zelotypus es,hoc facito: Amas, & ego
quondam amaui,verum pœnituit. Nunc contra ne-
gant, occultant, contrahunt, altéque in ſemetipſis
animi peſtem recondunt. Iam ſi bonis præcipis vt la
teant,& ignorentur, dicis igitur Epaminondæ, Ne
fueris dux exercitus: Lycurgo,ne leges condideris:
Thraſibulo,ne peremeris tyrannos: Pythagoræ, ne
doceto: Socrati,ne diſputato: ac tibiipſi in primis E-
picure, ne quid ſcribas amicis quos habes in Aſia,
néve communices cum his,qui ab Aegypto profecti
te viſunt, ne Lampſacenis ephebis ſtipatus incedas,
ne paſsim emittas libros omnibus viris ac mulieri-
bus ſapientiam tuam oſtentans, ne quid ordines de
ſepultura. Quorſum enim pertinent menſæ commu
nes? Quorſum ſtudioſorum & formoſorum conuen
tus? Quorſum tot verſuum milia ad Metrodorum,
ad Ariſtobolum, ad Chæredemum ſcripta, accuraté-
que compoſita, vt ne defuncti quidem ignoti ſint? an
vt virtuti præſcribas obliterationem, ocium arti, ſi-
lentium philoſophiæ, obliuionem beneficentiæ?
Quòd ſi velut è conuiuio lumen, ſic è vita tollis
cognitionem, quo neſciantur omnia ex volupta-
te, & ad voluptatem facere, nemo ſciat te vixiſ-
ſe. Prorſum igitur ſi quis cum iucundo ſcor-
to ſit vitam acturus, ſi cum Leontio conſuetudi-

nem habiturus, ſi formoſam amplexurus, ſi ſummum bonum in carnis titillatione poſiturus, hæc extremas deſideraut tenebras, hæc noctem, ad hæc obliuionem & ignorationem præcipe. Sed ſi quis in naturalibus deum laudet, eiuſque iuſtitiam, ac prouidentiam: in moralibus autem legem, benignitatem, & rerum adminiſtrationem: in adminiſtratione vero honeſtum, non vtilitatem, cur debeat huius latere vita? An ne quem erudiat, ne quem ad virtutis imitationem excitet, ne cui ſit exemplo ad honeſtatem? Si Themiſtocles ignotus fuiſſet Athenienſibus, Græcia non expuliſſet Xerxen: ſi Romanis Camillus, non eſſet ciuitas Romana: ſi Dioni Plato, non fuiſſet liberata Sicilia. Verum quemadmodum lumen in cauſa eſt, vt non ſolum alii aliis conſpicui ſimus, verumetiam vtiles, ita notitia non gloriam modo, verum exercitationem parit virtutis. Epaminondas igitur ad quadrageſimum vſque annum ignotus, nihil profuit Thebanis, deinde præfectus rebus gerendis, & imperium nactus, rempublicam extinctam reſtituit, Græciam ſeruitute liberauit, virtutem in gloria velut in luce, ſuo tempore non ocioſam præſtans. Refulgeſcit enim quum res & vſus poſtularit, vbi velut æs generoſum tempore perſpicuum redditum declarauit animum, non ſecus atque domum, velut inquit Sophocles. Quin etiam hominis ingenium, ceu cariem & ſenium in ocio contrahit, propter obſcuritatem. At muta quies, vitaque ſedentaria in ocio ſemota, non corporibus modò verumetiam animis marcorem concilíat. Non ſecus atque aquæ latentes, propterea quod

Vita ſedẽtaria marcorem conciliat.

vmbra ſint opacæ,torpeantque,neque profluant, putreſcunt.Itidem eorũ qui in ocio degunt,vita,ſi quid habeat vſui futurum,tamen quia nõ promanat ad alios,nullo inde bibente,corrumpitur & conſeneſcit vis illa natiua.An non vides inſtante nocte,cum corpora inerti torpore occupari,tũ animos pigra quadam inertia ſegneſcere, contractamque & coarctatam in ſeſe retionem,velut ignem penè extinctũ ob inertiam ac mœrorem,aliquantiſper cum diſsipatis imaginibus luctari,quantula ſit hominis vita, tacite ſignificantem? At ſimulatque ſol emergens fulgurantia ſubmouit ſomnia, ac velut in vnum commiſcens,reuexit atque excitauit ſua luce actus & cogitationes omnium, quemadmodum inquit Democritus,nouo in die verſantes homines, mutua inter ipſos alacritate, veluti ſubita renouatione denuo creati,alius aliunde ſurgunt ad opera. Ego ſanè ſic exiſtimo,hoc ipſum quod viuimus,quòd omnino naſcimur,quod in hominum genus aſciti ſumus, in hoc à deo donatum eſſe vt innoteſcat. Latet autem & incognitus eſt;in turba vniuerſi,dumque per minuta ſparſim mouetur.Verũvbi ſeipſe collegerit,ſumpſeritq; magnitudinem,tum eluceſcit, fitq; ex ignoto manifeſtus,ex obſcuro conſpicuus. Neque enim cognitio via eſt ad eſſentiam,quemadmodum dicũt nonnulli,ſed eſſentia potius ad cognitionẽ.Neq; enĩ ille producit aut gignit omnia quæ naſcuntur, ſed oſtẽdit. Quemadmodum nec corruptio eſt ſublatio ad non eſſe,ſed magis abductio rei diſſolutæ ad obſcuritatem.Vnde qui ſolem Apollinem eſſe credũt, ex maiorum ac priſcorum myſteriis Delium, ac

Nox iers.

Ex poeta quopiam.

Pythium eundem cognominant. Cæterum eum qui diuerſæ partis eſt dominus,ſiue Deus is eſt,ſiue dæmon, Aden,id eſt Orcum appellant,quòd mortui in locum tenebroſum & obſcurum demigremus, ad denſæ noctis,ſomniqueinertis regem. Opinor autem à veteribus hominem quoque ſimili de cauſa dictum eſſe phota,nimirum à luce,propterea quòd omnibus vehemens quædam inſita ſit cupiditas & cognoſcendi, & innoteſcendi. Sunt autem & philoſophi nonnulli,qui ipſam animi ſubſtantiam lumen eſſe putent,cum aliis adducti coniecturis,tum hac potiſsimum,quòd nihil omnium æquè refugit & odit,atque ignorantiam, & quicquid luce vacat, id refugit,eoque perturbatur,quòd tenebræ illi ſuſpectæ terrorem incutiant. Contrà lux vſqueadeo eſt iucunda & amabilis,vt nihil eorum quæ natura voluptatem adferũt,abſque luce cupiat in tenebris: verum ea voluptatem omnem,omne ſtudium,quacunque re frui velis,ceu nouum condimentum admixtũ,exhilarat, & edulcat humanitate. At qui hominem coiicit in ignorationẽ, & obſcuritatem,ac tenebris obtegit,vitamque quaſi ſepelit, is videtur hoc ipſum grauiter ferre,quòd naſcimur, & eo reuocare nos,vt non ſimus. Et tamen aiunt gloriæ eſſentiæque locum ſedem eſſe piorum,quibus ſplendet ſolis vigor, deinde noctem inferne in pratis roſeo colore purpurantibus, quibus intonſa vernant omnia, & procerarum arborum floribus amœnus conueſtitur campus,tum amnes quidam fletus ignari,ac lenes eum perfluunt,ipſi tranſigunt iucunde tempus colloquiis,& commemoratione rerum præ

ᾅδης. Orcus. E poeta quopiam. φῶς. E poeta quopiam.

teritarum ac præſentium, accerſentes ſeſe mutuo, & inter ſe conſuetudinem vitę agitantes. Porrò tertia via eorum eſt, qui impie vixerunt & iniuſtè, animas in obſcurum locum & barathrum quoddam præcipitans, vnde imm[illegible]t tenebras, languida noctis obſcurę flumina, quæ recipiunt, & ignoratione atque obliuione regunt eos qui puniuntur. Neque enim vultures ſemper arrodunt hepar ſontium in terra iacentium. Nam aut exuſtum eſt, aut computruit. Neque grauium quorundam onerum geſtatio affligit, conficitq́ue corpus eorum qui puniuntur. Neque enim iam carnes, aut oſſa cohærent neruis. Nullæ ſunt corporis reliquiæ corporum vita defunctis, cruciatuum eorum capaces, qui ſpeciem ſibi reſpondentem requirunt. Sed vna profecto ratio puniendi eos qui malè vixerunt, nempe obſcuritas & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in triſtem amnem, eq́ue lethe, id eſt obliuione præcipitans in abyſſum, ac vaſtum pelagus, videlicet ignauiã & ociũ, quòd ſuo fluctu ignorationem & obſcuritatem ſecum trahit.

λήθη ἄβυσσος.

FINIS.

PLVTARCHI CHÆRONEI DE CVPIDITATE DIVItiarum, liber.

HIPPOMACHVS aliptes, quibuſdam laude efferentibus prælongum quempiam, ac prælongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum, ſanè, inquit, ſi ſuſpenſa in alto corona foret detrahenda. Idem licebit dicere in hos qui pulchra prædia, qui amplas ædes, qui pecuniæ vim ſtupẽt, atque his in rebus felicitatẽ ſitam eſſe ducunt, ſanè, ſi quidem venalis eſſet emẽda felicitas. Quanquam permultos videas, qui malint eſſe diuites, ſimulque miſeri, quàm dato argento parare felicitatem. At non emitur nummis animus liber, omni moleſtia, ſuaque contentus ſorte, nec magnanimitas, neque tranquillitas neque libertas. Diuitem eſſe, non eſt diuitias contẽnere, nec immodicas opes poſsidere, ſed non egere ſuperuacaneis. A quibus igitur malis liberant diuitiæ, ſi ne hoc ipſum quidem adimunt malum, ſui cupiditatem? quũ potus ſedet ſitim, cibus famem ſanet. At ille qui dicit, da pallium Hipponacti, vehementer enim algeo, pluribus impoſitis palliis offenditur, ac diſiicit. Cæterum argenti cupidinem non extinguit argentum, nec aurum auri, neque ſi plura poſsideas, coërcetur plura poſsidendi cupiditas. Quin idem dicas licebit diuitiis, quod in medicum competit impoſtorẽ; *Diuitem eſſe.*

Pharmacum tuum,morbum auget. Nam illæ quum ſuſceperint homines egentes pane,tecto mediocribus indumentis, & obſonio quolibet,implent cupiditate auri,argēti,eboris,ſmaragdorū,canum, equorum,videlicet à neceſſariis ad periculoſa, rara,paratu difficilia,& inuſitata traducto appetitu. Quandoquidem nemo pauper eſt earum rerum,quæ naturæ ſufficiunt, neque quiſquam vnquam fœnore mutuū accepit,vt farinam,caſeum, panem,aut oleæ baccas emeret: ſed hunc ſumptuoſa domus æri alieno reddidit obnoxium, illum contiguum ſuis agris oliuetum, alios arua frumentaria ſeu vineta, nonnullos mulæ galaticæ, alios equi iugiferi,vehicula magnifica cum plauſu ducentes,præcipitarunt in barathrum pactorum,vſurarum,pignorum. Deinde fit, vt quemadmodum hi qui non ſitientes bibunt,neque eſurientes edunt, etiam ea quæ ſitientes atque eſurientes ſumpſerant,reuomunt: ſic hi dum ſuperuacanea & inuſitata appetūt,ne neceſſariis quidem potiūtur. Atque iſti quidem ſunt huiuſmodi: cæterū eos qui nihil inſumunt,poſsident autem permulta, ſemperq; plura deſiderāt, magis etiam admirabitur qui meminerit Ariſtippi. Nam is ſolitus eſt dicere, ſi quis multum ederit multumq́ue biberit,nec vnquā expleatur, adit medicos,percontatur quid ſit morbi, quæ ſit affectio, qua ratione queat leuari. At ſi quis habens quinque lectos,requirat decem, ac decem poſsidens menſas,alteras totidem coëmat,quūque multum adſit agrorum,multum pecuniæ, non tamen expletur, verum in alia inhians vigilat,nulliſque omnino rebus ſatiari poteſt, hic non exiſti-

E poeta quopiam.

mat ſibi opus eſſe à quo curetur, quique oſtendat quibus ex cauſis morbus is ſit ortus. Ac ſanè qui quum nondum biberit, ſitiat, futurum expectes vt is ſimulatque biberit, ſiti liberetur: eum verò qui cõtinenter bibat, nec vllum faciat finem, huic non expletione, ſed purgatione iudicamus opus eſſe, iubemusq; vomere, quippe qui non perturbetur inopia, ſed acore caloreque quopiam qui præter naturam ineſt. Ergo qui eget, atque inopia laborat ex eorum numero qui parant facultates, fortaſſe quieſcet parata domo aut inuento theſauro, aut amici cuiuſpiã ope perſoluto, liberatus ære alieno à fœneratore. Aſt qui plura quàm ſat eſt poſsidet, plura nihilominus concupiſcens, hunc nec aurum, nec argentum ſanare poteſt, nec equi, nec oues, nec boues, ſed vomitu ac purgatione opus habet. Neq; enim huius morbus eſt penuria, ſed inſatiabilitas, amorque diuitiarum, à prauo & à ratione alieno iudicio proficiſcẽs, quod ineſt in eo. Id niſi quis reuelat ab animo, ceu malum tranſuerſum inhærens, non deſinet immodicis egere, hoc eſt, deſiderare ea quibus non eſt opus. *Poſsidens plura quã ſat eſt.* Medicus ad hominem ingreſſus lecto affixum, ſuſpirantem, ac cibum capere recuſantem, ſimulatque tetigerit eum, ac percontatus fuerit, deprehenderitque non teneri febri, animi morbus eſt, inquit, ac diſcedit. Nos igitur quum viderimus hominem lucris attenuatum, ſumptibus ingementem, à nulla turpitudine moleſtiaque temperantem, quæ modò conducat ad rem faciendam, quum domos habeat, agros, armenta, mancipia, veſtes, quo tandem morbo dicemus hunc hominem teneri niſi animi pauperta-

te? Quandoquidem pecuniarum inopiam, quemadmodum ait Menander, vel vnus amicis bene merens ſuſtulerit. At illam animi penuriam ne vniuerſi quidem expleant, neque viuentes, neque vita defuncti. Quare illud eleganter in hos dictum eſt à Solone:

Haud eſt finis opum fixus mortalibus vllus.

Alioqui hi qui ſapiunt, hi naturæ modum habent præſcriptum, adeſtque finis aliquis vſus, veluti ſtimulo & interſtitio circunſcriptus. Iam verò eſt & illud auaritiæ proprium, quòd hæc cupiditas ipſa ſibi repugnat ne ſatietur, quum reliquæ magis ad id adiuuent. Itaque nemo probus ab obſoniis abſtinet ob idipſum quòd ſit auidus obſoniorum, nec à vino quòd vini ſit appetens, quemadmodum iſti à pecuniis abſtinent, ob pecuniæ cupiditatem. Et ſanè non ne morbus inſaniæ ſimilis ac miſerandus videatur, ſi quis ob id non vtatur veſte quòd algeat, neque pane, quòd eſuriat, neque diuitiis quòd diuitiarum ſit auidus? Sed iiſdem in malis ſunt in quibus Thraſonides ille: Nam intra me eſt, licet hoc mihi, & volo, ſed non facio, quemadmodum ſolent hi, qui inſaniſsimè amant. Sed poſteaquam omnia concluſero, obſignaueroque, aut vſurariis, ac negociatoribus denumerato, tum alia coaceruo venorque, vrgeo famulos, agricolas, debitores. Deum immortalem, num quem hominem vel miſerrimum vidiſti amantem infelicius? Sophocles interrogatus, poſſet ne congredi cum muliere? bona verba, inquit, ò homo: Nam liber iam ſum factus, & ab inclementibus iſtis, ac furioſis dominis aufugi ſenectutis beneficio. Elegans enim eſt, vt cũ voluptatibus ſimul deſinãt &

Auaritiæ proprium.

Senectutis beneficiũ.

cupiditates:quas neque poteſt effugere, quemadmodum dixit Alcæus,neque mulier. Atq; id non accidit in cupiditate diuitiarũ,ſed magis tanquã acerba grauiſq; domina,cogit quidem vt pares,cæterũ vetat ne fruaris. Et cupiditatẽ quidem acuit, voluptatem autẽ ſubducit. Stratonicis igitur Rodienſiũ luxuriem taxauit,quũ diceret eos ædificare tanquã immortales,obſonare tanquã breui tempore victuros. At auari parant quidem opes tanquã ſplendidi, vtuntur autem ſordidi,& labores tolerant,quum careant voluptatibus. Itaque quum Demades adeſſet aliquando Phocioni prandenti, videretque menſam illi, parcam ac frugalem eſſe:demiror te Phociõ,inquit, qui Rẽpublicam adminiſtres, quũ poſsis ad iſtum prandere modum. Nam ipſe ventri gerebat magiſtratus,adeò vt quum exiſtimaret Athenas minus eſſe quã vt ſuo luxui ſuppeditare poſſent, è Macedonia quoque commeatum pararet. Vnde & Antipater hunc iam ſenem conſpicatus, dicebat velut è ſacro peracto,nihil eſſe reliquum pręter linguã & ventrẽ. Te verò quis non admiretur infelicisſime,ſi quum poſsis iſtum ad modum viuere vitam adeò ſordidam,adeò ab homine alienã, nemini quicquam impertiens,tam incomis in amicos, tam non munificus erga Rempublicam tamen affligeris, vigilas, operaris, captas hæreditates, ſubmittis te, quum tantum habeas ocii viaticum, nempe ſordidam parſimoniam? Narrant Byzantium quendam,quum mœchum in deformi vxore deprehendiſſet, dixiſſe: O miſer quid opus eſt Sparagoræ dotæ? Age tu quidem ſceleſte miſces ac ſubtaxas reges,quòd opes

ſibi comparent,regumque præfectos, tum hos qui dominari in Republica primasque tenere volunt: at his quidem neceſsitas eſt,dum ob ambitionem,faſtum,& inanem gloriam exhibent conuiuia, largiũtur,ſatellitium alunt,munera mittunt, alunt exercitus,dum qui ſingulari certamine congrediuntur,redimunt: tu verò tantum negocii ſuſtines, perturbãs ac diſtorquens teipſum,quum cochleæ vitam viuas, ob animi ſordes,ac parſimoniã,omnia moleſta perfers,nullum inde fructum capiens, haud ſecus atque balneatoris aſinus, qui quum ligna ſarmentaque deportet, ſemper tamen fumo ac fauillis eſt opletus,nec vnquam particeps fit, neque balnei,neque teporis, neque mondiciei. Atque hæc dixerim aduerſus aſininam iſtam,ac formicarum vitæ ſimillimam diuitiarum cupiditatem. Eſt autem & aliud auaritiæ genus ferinum,nempe eius quæ calumniatur,quæ captat hæreditates,quæ circumuenit, quæ pluribus negociis inuoluit ſeſe,quæ curis diſcruciat,numeratque quot adhuc ex amicis ſint ſuperſtites. Atque hæc omnia quum faciat, nulla tamen ex parte fruitur quæſitis. Itaque quemadmodum viperas,cantharides,ac phalangia magis deteſtamur atque odimus,quàm ipſos vrſos ac leones, propterea quòd interficiant ac perimant homines, nullum vſum capientes ex his quos occiderint:ita magis conuenit infenſos eſſe his qui per ſordes, ac parſimoniam mali ſunt,quàm his qui per luxum: nam aliis eripiunt,quibus ipſi vti neque poſſunt, neque ſolẽt. Vnde fit,vt illi quidem quum abundant,& quod ſatis ſit habent,inducias agant,abſtineantque à bello, quemad-

Cochleæ vitam viuere.

quemadmodum reſpōdit Demoſthenes his qui credebant Demadem deſiſſe malum eſſe: iam enim, inquit, ſaturū videtis, veluti leones. At his qui verſantur in publicis officiis, idque ad nullam rem nec iucundam, nec vtilem, nullæ prorſus induciæ, neque feriæ ſunt cumulandi diuitias, propterea quòd ſemper inanes ſint, ſemperque egeant omnibus. Ac iſti ſanè, dixerit quiſpiam, liberis & hæredibus ſeruant ac recondunt opes, quibus dum viuunt nihil impertiunt. Verum perinde accidit, vt in muribus qui in metallis aureis veſcuntur arenulis, nec licet per eos auro potiri, niſi mortui ſectione aperiantur. Porrò filiis atque hæredibus, qua de cauſa cupiunt multam pecuniam, & amplas relinquere facultates? Nimirum vt hi quoque ſeruent aliis filiis, non aliter quã faciunt canales fictiles, quę nihil ipſę in ſe recipiunt humoris, ſed omnes alia in alia trãſfundunt aquam, donec aliunde quiſpiam vel calumniator, vel tyrannus extiterit, qui cuſtodem illum intercidat, eoque comminuto, aliò diuitias auertat ac deriuet, aut donec, quemadmodum dicunt, aliquis qui ſit totius generis ſceleratiſsimus, omnia bona ſolus deuoret. Non enim ſeruorum tantum liberi naſcuntur laſciui, iuxta Euripidis ſententiam, verum etiam ſordidorum, quemadmodum Diogenes facete taxauit hoc hominum genus, quum diceret præſtare arietem eſſe viri Megarenſis, quàm filium: ſiquidem quum erudire videntur, & inſtituere, perdunt, ac deprauant, inferentes in animos eorum pecuniæ ſtudium, ac parſimoniam, veluti munitum quempiam locum in hæredibus ædificantes, in

quò tutò ſeruetur hæreditas. Nam hæc ſunt quæ monent ac docent: Lucrator, ac parcito, tantique teipſum eſſe putato, quantum habueris. Atqui iſtud non eſt inſtituere, ſed contrahere ſarciteque marſupium, quo capere ſeruareq́ue poſsit quod fuerit immiſſum. Quanquam marſupium tum denique redditur ſordidum, ac malè olens, poſteaquàm immiſſum fuerit argentum. At auarorum liberi priuſquam accipiant diuitias, implentur amore diuitiarum ab ipſis parentibus, quibus illi ſanè dignam pro inſtitutione mercedem rependunt, dũ eos non ob id amãt, quòd multum ab illis ſint accepturi, ſed oderunt quòd nondum accipiant. Etenim quum ab illis didicerint nihil admirari præter diuitias, nec aliò vitæ rationes referre, niſi vt quamplurima poſsideant, non ſinũt eos viuere, putantq́ue tantum ſibi adimere tempus, quantum illis adiecerit. Quas ob res viuis adhuc parentibus clanculum vtcunque ſurripiunt, ac ſuffurantur voluptatem, fruuntur, & tanquam de alieno impertiunt amicis, & * ſi quid audierint, inſumunt in animi libidinem: verum vbi defunctis parentibus claues acceperint, ac ſigilla, tum protinus alia vitæ ſpecies, vultus grauis & auſterus, atque inaffabilis, non exercetur luſus colophon, non ſphæra, non trachelisſmus, non academia, non lyceum, ſed ſeruorum examinatio, ſyngrapharum inſpectio, cum diſpenſatoribus ac debitoribus diſceptatio, tum occupatio ac ſolicitudo, quæ prandio priuet, quæq́ue noctu ſecum in balneum agat. Cæterum exercitamenta in quibus fuerat inſtitutus, & aqua Dirces negliguntur:

Auarorũ doctrina.

* ὅτι ἀκούοντές τι μανθάνουσι, *forte* λανθάνουσι.

quòd ſi quis illi dixerit,non audis philoſophum? qui poſſum ? inquit:non eſt mihi ocium patre mor tuo. O te miſerum,quid tibi reliquit pater conferendum cum eo quod abſtulit ? Nempe libertatem & ocium : quanquam non tam ille abſtulit, quàm ipſa rerum opulentia,quæ tibi circunfuſa,tuique vi ctrix, inflammat te,vt apud Heſiodum vxor abſque titione,crudeliq́ue tradit ſenectuti, tanquam præproperas rugas & canos inducens animo, videlicet curas è ſtudio diteſcendi, eq́ue negociis naſcentes, per quæ marceſcit alacritas, ſplendor, & humanitas. Sed dicet aliquis,at non vides quoſdam ſplendide pecuniis vtentes ? Sed tu, ſic enim reſpondebimus, non audis Ariſtotelem dicentem, alios quidem vti, alios verò abuti, perinde quaſi neutrum ad rem pertineat? Verum illos quod eſt diuitiarum proprium, nec ornat,nec iuuat,hos verò lædit etiam,ac dehoneſtat. Age ſanè conſideremus in primis,quiſnā ſit vſus iſte,cuius gratia magnifaci mus diuitias:num eſt earum rerum, quas requirit natura? At in his nihilo plus habent locupletes, quàm hi qui fortuna ſunt mediocri. Verum opulentia res eſt profecto leuis,nec admodum ſuſpiciēda, quemadmodum dictum eſt à Theophraſto,ſi Callias Athenienſiū opulentiſsimus, & Iſmenias Thebanorū locupletiſsimus,hiſdē vſi ſunt, quibus Socrates & Epaminondas.Nā ſicut agathū tibias è cōuiuio relegauit ad mulieres,ſatis eſſe iudicās confabulatione corū qui aderant,ita ſtragulas purpureas, mēſas precioſas,cūctaq́ſ ſuperuacanea ſubmoueerit,qui vi- *Agat non tibias è cōuiuio relegauit.*

deat diuites hiſdē rebus vtētes, q̄bus & pauperes. Nō

Protinus arenti lemonem imponito fumo.

Intereátque labor mulúmque boúmque valentum,

Sed aurificum, tornatorum, vnguentariorum, coquorum, ſi rerum inuſitatarum luxus per temperantiam probé eiiciatur. Quòd ſi ea quæ natura requirit, etiam diuitum ſunt communia, diuitiæ verò ſeſe iactant de ſuperfluis, Scopamq́ue Theſſalum laudaueris, qui rogatus cur domi tantum haberet rerum ſuperuacanearũ & inuſitatarũ: Imò his, inquit, ſuperuacaaneis felices ſumus, ac beati, non illis neceſſariis, vide ne pompam magis, ac ſolennes ludos laudare videaris, quam vitam. Patrium Bacchanalium feſtum olim populariter atque hilariter agebatur, pompa erat, amphora vini clematiſq́ue, deinde hircum trahebat quiſpiam, hunc alius ſequebatur nucum cophinum geſtans, poſtremo loco phallus erat. At iſta nunc deſpiciuntur, obſcuranturq́ue, nimirum dum obiter circunferuntur aurea vaſa, magnificæ veſtes, dum aguntur currus ac perſonæ: ita quæ erant neceſſaria atque vtilia in diuitiis, ea ſunt obruta ſuperfluis & raris. Verum pleriſque noſtrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiam, vel potius ob ruſticitatem, quum Neſtoris domum videret inſtructam menſis, veſtibus ſtragulis, vino ſuaui, non admiratus eſt eum rebus neceſſariis & vtilibus abundantem: cæterum apud Menelaum conſpicatus ebur, aurum, & electrum, obſtupuit, dixitq́ue:

Talis adeſt aula hæc, qualis Iouis altitonantis,
Plurima dictu mira ſtupor me habet aſpicientem.

Porrò Socrates aut Diogenes dixiſſet, quàm multa hic miſera, inuſitata, ſtulta, riſus me capit aſpicientem. Quid ais vir muliere deterior? quum debueris ſubmouere purpuram, ac cultum, vt illa deſineret delitiarum, rerumque peregrinarum amore laborare, tu contrà exornas ædes, perinde quaſi theatrum, aut ſcenam ingredientibus? Huiuſmodi felicitatem adferunt diuitiæ, quæ ſit ſpectatorum ac teſtium aut certè nulla. At temperatum eſſe, philoſophum eſſe, de diis ſcire quæ ſcitu ſunt neceſſaria, id ſemper idem eſt, etiamſi vniuerſi neſciant mortales, ſed proprium iubar magnamque lucē habet in animo, & gaudium domeſticum parit, ipſo ſuo ipſius fruente bono, ſiue videat aliquis, ſiue lateat omnes & deos & homines. Huiuſmodi quidem res eſt virtus, veritas diſciplinarum Geometriæ & Aſtrologię: an conuenit huic phaleras iſtas diuitiarum, monilia, puellariaque conferre oſtentacula? Si nemo videat, nec aſpiciat, verè cæcæ ſunt, & orbæ luce ſunt diuitiæ. Siquidem diues quum ſolus cœnat cum vxore ſeu familiaribus, non faceſsit negocium menſis cōuiualibus, neq; poculis aureis, ſed vtitur quibuslibet, ac plebeis, adeſt vxor nullo auro, nulla purpura inſignis, ſed ſimplici cultu. Verum vbi iam cœna hoc eſt pompa & ſpectaculum adornatur, fabulaque diuitiarum inducitur, tum è nauibus efferunt lebetesque tripodesque, ordine diſponuntur lucernę, contrahuntur calices, mutant pocillatores, reueſtiūt omnia, omnia mouēt, aurum, argentum gemmis additū, palàm ſe diuites eſſe confitentes, cæterum abeſt alacritas, abeſt temperantia, etiam ſi ſolus cœnet. *Diuitiæ cæcæ.*

ſuum, & id quod vincitur ab impudente pudorem appellans. Itaque Cato dicebat ſibi magis placere adoleſcentes qui rubeſcerent, quàm qui paleſcerẽt: rectè conſuefaciens illos docenſque, probrum eſſe metuendum magis quàm reprehenſionem, & ſuſpicionem potius quàm periculum. Attamen immodicus ille metus ſuſpicioque probri eximenda eſt ex animo, eò quòd ſæpenumero fit in nonnullis, vt dum nõ minus metuunt audire male, quàm affici malis, deterreãtur ac reſiliant ab honeſto, quòd non queãt perpeti infamiam. Nec horum ſane fouendus eſt affectus, qui tam molles ſunt & imbecilles, neque rurſus laudandus eſt ille animi rigor & immobilitas. Cæterum in hoc quod quis

Intrepide fixíſque oculis contra aſpicit omnes,
Lucet Anaxarchi vis, improbitáſque canina.

Quin magis arte conandum eſt, vt ex vtroque modulata quędam fiat temperatura, quæ ſimul & à perpetuo fixoque obtutu tollat impudentiam, & à nimia modeſtia tollat imbecillitatem. Eſt profecto & difficilis horum curatio, nec abſque periculo fit ab exceſsibus huiuſmodi reuocatio. Sicut enim agricola quum euellit ſylueſtre germen & infrugiferum, ibi valide impacto ligone, ſubuertit radicem, aut admoto igni incendit: cæterum quum vitem aggreditur putandam, aut mali arborem, aut oleaſtrum tractat, circunſpectè manum admouet, metuens ne quid ex his quæ ſana ſunt, reſecet: Itidem philoſophus, quum ex adoleſcentis animo eximit inuidiæ infrugiferum germen, quodque non facile manſueſcit, aut intempeſtiuum pecuniæ ſtudium, aut quum li-

bidinis intemperantiam execat cruētat premitq́ue, ac ſectionem & cicatricem profundam facit. Cæterum quoties ad delicatam teneramq́ue animi partē ſermonem adhibet auocantem à vitio, qualis eſt ea, quæ immodico pudore commouetur ac turbatur, cauet ne imprudens ſimul reſecet ingenuum pudorem. Nutrices enim dum frequenter preſsius extergunt, ſordes ab infantibus, nonnunquam & carnem vnà cum ſordibus abſtrahunt, læduntq́ue. Proinde non eſt committendum, vt dum modis omnibus ab adoleſcentibus ad viuum vſque pudorem immodicum extūdimus, incogitantes eos reddamus ac prȩter modum improbos: Quin potius quemadmodum ij qui demoliuntur ædes ſacris ædificiis contiguas, quæ proxima ſunt & continentia manere ſinunt, ac fulciunt: ita dum immodici pudoris vitium attingimus, cauendum eſt ne ſimul & illa detrahamus, quæ contigua ſunt pudori, modeſtiæ ac manſuetudini. Nam ſub his latitat, his adhæret vitioſus pudor, palpans & aſſentans immodicè verecundo, velut humano ciuiliq́; ac ſenſum habenti communē, minimèq́; rigido ac prȩfracto. Hāc ob cauſam Stoici his de rebus diſſerturi, protinus ipſo etiam nomine diſtinxerunt erubeſcentiam ac vitioſum pudorem à verecūdia, ne ſi commune vocabulum reliquiſſent, vitio darent occaſionem lædendi, verum nobis concedant nominibus citra calumniam vti, vel potius largiantur nobis Homerico more loqui. Siquidē ille dixit:

Valde pudor mortale genus lædít ve iuuát ve.

Et haud male quidem lædendi verbum priore loco poſuit. Fit enim pudor vtilis ratione, quȩ & detrahiȩ

quod redundabat,& quod erat moderatū relinquit. Illud igitur in primis perſuadendum eſt ei, qui immodico pudori obnoxius eſt, quod affectu noxio teneatur. Nihil autem eſt noxium, quod idem ſit honeſtum, quodq́ non oporteat voluptatem capere, quoties laudibus demulcetur, dum pro graui, excelſo, ac iuſto prædicatur elegans & hilaris, neque quemadmodum Euripidis Pegaſus:

Pauitando ceſſit inſidenti plus ſatis Bellerophonte.

ita ſeſe præbeat quibuſlibet rogantibus, atque ad illorum humilitatem ſimul & ſemetipſum deiiciat, metuens ne audiat durus & inexorabilis. Etenim Bocchoridi Aegyptio, quum eſſet natura ſęuus, Iſis, vt ferunt, immiſit aſpidem, quæ circunuoluta capiti ſuperne obumbraret, videlicet quo iuſte iudicaret. At pudor immodicus mollibus & effœminatis imminens, nec valens ad vllam petitionem renuere aut contradicere, & iudices auertit à iuſtitia, & inconſultatione ſedentibus obturat os, multaque cogit tū dicere tum facere inconſultè. Cæterum qui improbiſsimus eſt, ſemper huius affectus dominus ac ſuperior eſt, ſic excutiens pudoris affectum vt nunquam pudeſiat. Itaque pudor immodicus dum nullam interpellationem poteſt repellere nec ſubmouere: perinde vt ager ſupinus ac mollis, turpiſsimis tum factis tum cupiditatibus peruius eſt. Nam huiuſmodi pudor, malus cuſtos eſt teneræ ætatis, quemadmodum dixit Brutus, ſibi non videri eum ætatis florem rectè collocaſſe, qui nihil negaret. Rurſus malus eſt thalami & fœminæ conclaui s curator. Sicut apud Sophoclem loquitur illa adultero, iam facti pœnitens:

Suaſu impuliſti, blandiendo illecta ſum.

Itaque pudor immodicus, poſteaquam intemperantiam ad turpia procliuem magis etiam non obſiſtendo corrupit, omnia præbet inuadentibus immunita, patentia, procliuia. Et in dando quidem perdunt ingenia ſceleratiſsima. Obſequendi vero facilitate, & immodico pudore, corrumpunt etiam verecunda. Non interim commemoro detrimenta rerum vtiliũ, quæ parit immodicus pudor, dum mutuum dant, quibus diffidunt: dum ſponſores fiunt, pro quibus nolunt: dum laudant quidem illud, ſponde, ſed præſto eſt noxa, cæterum eo in rebus gerendis vti non poſſunt. Quàm multos autẽ hic morbus ſuſtulerit, nemo facile recenſuerit. Siquidem Creon dum ſic Medeam alloquitur:

Mulier ſatius eſt hoſtis vt fiam tibi:

Quàm ſi obſequar nunc, gemere dira in poſterum:

aliis quid eſſet agendum præſcripſit: at ipſe ſtulto pudore victus, dum vnum diem poſcenti dat, ſubuertit domum. Nonnulli vero etiam quum cædes & venena ſuſpicarentur parari, tamen ob pudorem vitioſum ſubuerſi ſunt. Hunc in modum periit Dion, nõ quòd ignoraret ſibi à Calippo ſtrui inſidias, ſed quia puduit obſeruare amicum & hoſpitem. Sic Antipater Caſandri filius, vocato ad cœnam Demetrio: deinde poſtero die quum viciſsim eſſet vocatus ab ipſo, puduit recuſare, ne videretur ei diffidere qui ipſi fiſus fuiſſet. Quum eſſet igitur, ſuper cœnam interfectus eſt. Cæterum Polyperchon pactus talenta centum, receperat Caſandro ſeſe pereinpturum Herculem Alexandri ex Barſine nothum, deinde ad cœ-

nam vocabat*. Porrò quum adoleſcens ſuſpectam quidem haberet eam vocationem, metueretque ſibi, cæterum excuſaret, incommodam valetudinem, Polyperchon veniens ad illum, prior ita loquutus eſt: O puer, imitare morum paternorum facilitatem humanitatémque, niſi profectò metuis nos, quaſi tibi ſtruamus inſidias. Adoleſcentulus autem pudefactus, ſequutus eſt, illi vero peracta cœna eum iugularunt. Non eſt igitur ridicula, quod aiunt quidam, nec illiberalis, ſed prudens illa Heſiodi ſententia:

Ad cœnam voca amicum, ne accerſiueris hoſtem.

Ne ſis immodice pudens erga oſorem, neque ſubmoueris eum qui videtur fidere. Etenim ſi vocaris viciſsim vocaberis, & cœna accipies, ſi fueris acceptus, tinctura, vt ita loquar, cuſtode diffidentiæ, pudore mollita abiecta. Conandum eſt igitur, vt hic morbus multorum cauſa malorum propellatur, primum per exercitationem facto initio, more eorum qui aliis in rebus quippiam meditantur, à puſillis, & vbi non difficile ſit contrà oculos tollere, veluti ſi quis tibi propinet in cœna, quum ſatis biberis, ne te moueat pudor inutilis, neque tibi ipſi vim facies, ſed deponito poculum. Rurſum aliquis prouocat ad talos inter pocula, ne pudeſcas, neque metuas ſi petaris dicterio, ſed imitare Xenophanem Lagi, quem quum Hermoneus meticuloſum vocaret, quod nollet cum ipſo talis ludere, confeſſus eſt, ſe non modo timidum, ſed vehementer etiam timidum & meticuloſum eſſe aduerſus inhoneſta. Rurſus incidiſti in hominem ineptè loquacem, qui te apprehendit,

& inhærens complexu retinet, ne ſis hic immodicè pudens,ſed interruptum ſermonem vrge & abſolue. Nam huiuſmodi recuſationes ac diſcuſsiones, quoniam in minoribus malis præparant exercéntque ad excutiendũ inutilem pudorẽ, conſuefaciunt nos ad maiora. Atque hoc ſanè loco non alienum fuerit commemorare quod dixit Demoſthenes. Etenim quum Athenienſes geſtirent Harpalo ferre auxilia, iamque aduerſus Alexandrum armarentur, derepente apparuit Philoxenus,quem Alexãder maritimis negociis ducem præfecerat. Quũ vero populus attonitus metu cõſileſceret,quid faciãt,inquit Demoſthenes,ſi ſolem videãt qui nõ poſsint obtueri lucernã? Quid enim facturus es in arduis negociis, ſi rex interueniat,aut populus pudore obticeſcat,quũ familiari propinanti,poculumque porrigenti,nõ poſſis recuſare,neque garrulum apprehendentem effugere,ſed homini nugaci præbeas teipſum quoad illi lubet immorari, non habens tantum roboris vt dicas,videbo te poſthac, nunc non eſt ocium? Iam vero aduerſus laudes adulantium,non inutilis fuerit in rebus leuioribus meditatio exercitatioque ad expellendum vitioſum pudorem:Quod genus ſit,in amici conuiuio citharœdus inſcitè canit,aut comœdus magno emptus inſcita actione perdit Menandrum,pleriſque plaudentibus & admirantibus. Nõ fuerit opinor moleſtum aut difficile cum ſilentio audire,nec illiberaliter laudare,ſupraquàm tibi videatur.Quod ſi in his tibi non temperas,quid facies amico recitante malum carmen,aut ſcriptam orationem oſtendente? Nimirum illiberaliter ridi-

culéque laudabis,ſimulque cum cæteris adulantibus applaudens augebis tumultum. Quomodo igitur reprehendes in negocio ſerio delinquentem? Quomodo in gerendo principatu,aut in nuptiis,aut in adminiſtranda Republica non recte ſe gerentem admonebis? Nam ego quidam nec Periclis illud probarim,quod reſpondit cuidam amico poſtulanti, vt pro ſe ferret falſum teſtimonium,cui coniunctum erat iuſiurandum: vſque ad aram, inquiens,amicus ſum. Nimis enim prope iam acceſſit. Cæterum qui è longinquo ſeſe conſueſecerit, vt neque dicentem laudet præter animi ſententiam, neque canenti applaudat, neque ſcommatis parum dextre ludenti arrideat, non committet vt eouſque progrediatur aliquis, vt vel dicere audeat homini in huiuſmodi negociis non plus ſatis verecundo:Iura pro me, dic falſum teſtimonium,aut pronuncia præter iuſtum. Itidem oportet & pecuniam mutuã flagitantibus obſiſtere,conſuetudine multô ante parata in rebus neque magni momenti,neque recuſatu difficilibus.Archelaus Macedonum rex quum ab ipſo poculum aureum poſtularet quidam inter cœnam, qui nihil ducebat honeſtum præterquam accipere, iuſsit miniſtro vt id Euripidi daret. Et hominem illum intuitus: Tu quidem, inquit, dignus es qui poſcas, ne accipias: hic vero dignus eſt qui etiam non poſtulans accipiat: pulchre declarans, non ex pudoris arbitrio, ſed ex iudicii delectu donationem ac largitionem eſſe faciendam. Nos vero ſæpenumero modeſtis hominibus ac familiaribus quum egent contemptis,aliis

inſtanter improbéque flagitãtibus damus, nõ quod dare velimus, ſed quod negare non valeamus. Quẽadmodum Antigonus ſenior, quum frequenter Biantem moleſte flagitantem tuliſſet: Date, inquit, Bianti talentum vel vi. Tametſi is regum omnium maxime erat exercitatus & inſtructus dictis ad huiuſmodi poſtulationes excutiendas. Etenim quum aliquando Cynicus quidam petiſſet ab ipſo drachmam, Non eſt, inquit, regum dare drachmam: & quum ille ſubieciſſet, ergo da mihi talentum, reſpondit, at qui nõ eſt Cynici accipere.

Diogenes quidem obambulans in Ceramico, petebat à ſtatuis. Id factum admirantibus reſpondit, ſe in hoc exerceri vt aſſueſceret fruſtrari poſtulatis. Nobis autem primum exercitatio ſumenda eſt in rebus vulgaribus, ac meditandum in paruis negare iis qui flagitant, præter meritum accepturi, ne deſit quod reſpondeamus maiora recuſaturi. Siquidem nullus, vt inquit Demoſthenes, qui quod habebat, inſumpſit in quæ non oportebat, quæ non poſsidet ſi contingant, vtetur in quæ oportet. Quoties autem deficimus circa honeſta, redundantes in ſuperuacaneis, oritur multiplex turpitudo. Ad hæc vitioſus pudor non modo malus & imprudens diſpenſator eſt pecuniarum, verumetiam maioribus in rebus non admittit vtiliter conſulentem rationem. Etenim ægrotantes non accerſimus medicum peritum, veriti familiarem offendere, ac liberis præceptores, eligimus eos potius qui nos huc ambitu ſuo prouocant, quàm idoneos. Quin & in litibus frequenter non patimur eum patronum dicere, qui cauſæ vtilis eſt, &

rei

rei forẽſis peritus,ſed amici cuiuſpiam aut cognati filio gratificantes,tradimus apud populum agẽdam cauſam.Poſtremo permultos cernere eſt ex eorum numero qui philoſophiæ vacare dicuntur, quũ ſint Epicurei ac Stoici,non delectu, neque iudicio verſantes cum amicis ac familiaribus, verum vltro ſe præbentes illis impudenter aliquid poſtulantibus. Age igitur & ad hæc multò antè in rebus vulgaribus ac puſillis noſmetipſos exerceamus,aſſueſcentes, neque tonſore, neque pictore per immodicum pudorem vti,neque in ſordido diuerſorio manere,ſi copia ſit melioris, eò quòd caupo frequenter ſalutarit nos, ſed in conſuetudinem ducamus, etiam in minimis eligere quod melius eſt.Sicut Pythagorici ſemper cauebant,ne quando dextro fœmori lęuum imponerent,neque parem numerum pro impari ſumerent,quoties in cæteris eſſet æqualitas. Quin & illud ducendum in conſuetudinem, ne quum rem diuinam facimus,aut nuptias celebramus,aut aliud huiuſmodi conuiuium apparamus,vocemus ſalutantem aut vltro accurrentem potius,quàm beneuolum & humanum.Etenim qui ad hunc modum ſeſe conſueſecerit exercueritq́ue,haud facile capietur,quin potius tutus erit in negociis grauioribus.Ac de exercitatione quidem hæc ſufficiunt. Cæterum rationũ ad hæc conducibilium illa prima eſt,quæ nos docet & commonefacit, quòd omnes affectus ac morbos ea ſequuntur, quæ per illos videmur nobis effugere:velut ignominia, gloriæ ſtudium: dolores, voluptatũ amorem,labores,mollitiẽ:& ambitionem vincendi,ſequitur vinci & cõdemnari.Cęterũ illud pa-

lâm accidit immodico pudori, vt dum fumum vitat ignominiæ, in ignem ſeſe coniiciat. Etenim quos pudet eis contradicere qui improbe moleſti ſunt, petendo quod æquum non eſt, poſtea pudefiunt ab illis qui merito vocant in ius, dumque metuunt leuem reprehenſionem, frequenter confitentem pudorem ſuſtinent. Nam amico petenti pecuniam, dum præ pudore non audẽt cõtradicere, pauló pòſt indecore pudeſcunt redarguti, & aliquibus auxiliũ polliciti, litigare coguntur: Deinde ſubuerſis amicis latitant ac fugitant. Quin permultos vitioſus pudor, poſteaquam eòs inutili promiſſo de nuptiis, aut de filia ſororéve conſtrinxit, rurſus in diuerſum mutata ſententia mentiri cogit. Etenim qui dixit omnes Aſianos vni ſeruire homini, eò quod non poſſent vnam ſonare ſyllabam, non, haud ſerio dixit, ſed facetia luſit. Cæterum qui pudore tenentur vitioſo, etiamſi nihil omnino dixerint, tantum adductis ſuperciliis, aut in terram demiſſo vultu, licet multa inconſulta & abſurda obſequia effugere. Nam ſilentium Euripides ait, ſapientibus reſponſi loco eſſe. Et fortaſsis aduerſus improbos magis opus erit ſilentio, quandoquidem humanioribus licet nos excuſare. Quin & multa crebraque virorum illuſtrium ac bonorum reſponſa conueniet in promptu habere, ac meminiſſe aduerſus eos qui noſtro pudori vim faciunt, quod genus eſt illud Phocionis ad Antipatrum: Non potes me ſimul & amico vti & adulatore. Rurſum quod reſpondit Athenienſibus, flagitantibus ab eo vt aliquid adderet in feſtum, ſimulque applaudentibus: Pudet, inquit, vobis addere &

huic non reddere, Calliclem oſtendens ipſius fœneratorem. Non enim turpe eſt fateri paupertatem, vt ait Thucydides, ſed re ipſa non effugere turpius eſt. Atqui ob imbecillitatem mollitiemque animi non audet ob pudorem ineptum reſpondere petenti:

Non eſt in antro argentum amice candidum:

mox veluti proiecto arrabone:

Compedibus obſtrictus tenetur, non faber

Quas cudit are, ſed pudor quas addidit.

Perſæus autem quum noto cuidam mutuam daret pecuniam, apud forum ac menſam fecit cautionem, memor videlicet illius Heſiodi dicti:

Et fratri teſtem ridens adhibere memento.

Verum quum ille admirans dixiſſet: Adeóne Perſæe legaliter? ſcilicet, inquit, vt amanter recipiam, nec legaliter repoſcam. Multi ſiquidem ob immodicum pudorem initio non cauentes ne fallantur, poſt cum amicitiæ detrimento coguntur legibus experiri. Contra Plato quum Heliconi Cyziceno daret ad Dionyſium literas, commendauit illum vt humanum ac modeſtum. Deinde in calce literarum aſcripſit: Hæc autem tibi ſcribo de homine, animante natura mutabili. Xenocrates tametſi moribus alioqui eſſet auſteris, tamen pudore victus, literis commendauit Polyperchontem, hominem minimè probum, vt res indicauit. Hunc vbi complexus eſſet Macedo, rogarétque num qua re opus haberet, popoſcit talentum. Atque ille quidem dedit, cæterum Xenocratem per literas admonuit, vt poſthac diligentius circunſpiceret, quos commen-

daret. At Xenocrates ignorabat, quem commendabat. Nos vero quos comperimus, idque frequenter improbos, in hos non modo literas commendatitias profundimus, verumetiam pecunias, ipſi nobis noxam accerſentes, haudquaquam cum voluptate, quemadmodum ii qui meretricibus & aſſentatoribus ſua largiuntur, ſed moleſtè grauiterque ferentes poſtulantium impudentiam, quę nobis iudicium ſubuertit opprimitque. Porrò ſicubi aliàs, certè aduerſus eos qui nos pudore grauent, dicere licet illud:

Intelligo quæ ſim patraturus mala,

ſi falſum præbuero teſtimonium, aut ſi præter æquũ iudicauero, aut ſi ſuffragium tulero negocio inutili, aut ſi mutuum dedero non redditurο. Quapropter habet hoc peculiare pudor vitioſus, quód quum cæteras cupiditates ſequatur pœnitentia, hic non ſequitur, ſed protinus in ipſis factis adeſt. Nam & quum damus, diſcruciamur: & teſtimonium ferentes, pudeſcimus: & auxiliantes, infamiam contrahimus: & non obſequentes, redarguimur. Quoniã enim imbecilliores ſumus, quàm vt poſsimus poſtulantibus recuſare, etiam illa pollicemur iis qui nos vrgent, quæ præſtare nequaquam poſſumus, veluti commendationes in principum aulas, & interceſsiones apud præſides, dum nec volumus, nec audemus dicere: Non nouit nos rex, ſed alios potius reſpicit. Hoc pacto Lyſander, quum offendiſſet Ageſilaum, gloriæ tamen cauſa cupiens videri plurimum apud illum poſſe, non erubuit excuſare adeũtibus, iubens illos ad alios ire, & illos tentare, qui

plus ipſo valerent apud regem. Nec enim turpe eſt, non omnia poſſe. Cæterum quum nõ poſsis, aut idoneus ſis ad talia negocia ſuſcipienda, ad hæc recipienda pudore protrudi, prætęrquam quod turpe eſt, ſummam etiam adfert moleſtiam. Cæterum aliunde proficiſci debet, vt in his quæ virium noſtrarum ſunt & honeſta, libenter obſequamur iis qui noſtrum requirunt officium, non coacti pudore, ſed volentes. In noxiis vero & inhoneſtis, conuenit illud Zenonis ſemper habere in promptu, qui quum incidiſſet in adoleſcentem quendam ipſi familiarem, iuxta mœnia furtim ambulantem, audiſſetque quòd fugeret amicum, à quo poſtulabatur ad ferendum falſum teſtimonium: Quid ais, inquit, ignaue? ille au ſus eſt te malo iniuriâque afficere, nec erubeſcit, & tu illi pro iuſtitia non audes obſiſtere? Proinde qui dixit:

Improbos aduerſus homines armat improbitas probè:
malè docet ſic vlciſci malitiam, vt illam imitemur. Cæterum quiſquis improbitatem illorum, qui impudenter ac fronte perfricta obſtrepunt, pari impudentia retundit, nec turpia concedit, verens facere inuerecunda, rectè iuréque facit, id quod faciunt quicunque ſapiunt. Iam vero obſcuris & humilibus nulliuſque precii hominibus quum obturbant, nõ magni negocii fuerit obſiſtere, verum tales cum riſu quoque & ſalibus nonnulli ſubmouent: Quemadmodum Theocritus, quum in balneo duo ſtrigilem commodato peterent, quorum alter erat peregrinus, alter notus fur: Te, inquit, non noui, te noui. Itaque ioco repulit ambos. Lyſimache vero apud

Athenienſes Mineruæ, quæ Polias dicitur, ſacerdos, mulionibus ſacra adducentibus iubentibuſque vt infunderet: Non faciam, inquit, ne hoc quoque fiat patrium, & in conſuetudinem veniat. Item Antigonus ad adoleſcentem quempiam, qui prognatus quidem ex elegante viro belli duce, ſed ipſe ignauus ac mollis, poſtulabat tamen ob id cæteris anteferri: Apud me, inquit, ò adoleſcens, virorum, non parentum virtutibus præmia ſunt. Attamen ſi qui nos granat pudore, nobilis ſit ac potens, quod hominum genus difficillime recipit excuſationē, nec patiens eſt repulſæ, præſertim quoties in iudiciis ac ſuffragiis interpellant: quod Cato iuuenis etiamnū fecit erga Catulum, fortaſsis alicui nec facile videbitur, nec neceſſarium. Siquidem Catulo ſumma erat apud Romanos autoritas, ac tum cenſuram gerebat. Adiit autem Catonem tum ærarii quæſtorem deprecaturus pro quodam, cui Cato mulctam dixerat, eoque ſupplicem ſe præbuit, quo precibus eum vinceret cogerétque, nec finem fecit donec Cato non ferens deprecatoris improbitatem: Turpe fuerit, inquit, Catule, te cenſorem, quum hinc nolis diſcedere, à miniſtris meis abſtrahi. Moxque Catulus erubeſcens ſimul & iratus diſceſsit.

Quin illud potius cōſidera, quod fecit Ageſilaus, quodque Themiſtocles humanius ſimul ac modeſtius. Nam Ageſilaus patri iubenti, vt in cauſa quadam præter leges pronunciaret: imò, inquit, abs te pater à puero didici parere legibus. Quamobrem nunc quoque tibi obtempero, cauens ne quid faciā

præter legem. Themiſtocles autem Simonidi petenti quiddam iniuſtum: nec tu, inquit, bonus poeta fueris, ſi præter numerum canas: nec ego bonus princeps, ſi præter leges iudicem. Quanquam autem nō ob pedem lyrę modulis parum reſpondentem, quēadmodum dixit Plato, & ciuitates cum ciuitatibus, & amici cum amicis diſſentientes, leuiſsima tum faciunt, tum patiuntur, ſed ob id potius, quod in his quæ ſunt legum ac iuſtitiæ, peccent: attamen ſunt qui quum in modulis ac literis metriſque ad vnguē obſeruent quod artis eſt, ab aliis tamen poſtulant, vt in obeundo magiſtratu, vt in iudiciis ac negociis negligant honeſtum. Proinde quod dicam maximè ſeruandum eſt erga tales. Interpellat te rhetor in iudicio ſedentem, aut concionator in concilio verſantem, promittito, ſi ille ſolœciſmum cōmittat in dicendo procemio, aut barbariſmum faciat in narratione. Non enim id volet, propterea quod turpe nō tam ſit quàm videatur. Adeò vt nonnullos videamus in dicendo ne vocalis quidem cum vocali concurſum ferre. Rurſus vbi moleſtus eſt nobilis quiſpiam & in precio habitus, iubeto vt ſaltans forum, aut diſtorto vultu tranſeat. Quod ſi recuſet, tum tibi loqui tempeſtiuum erit, ac percontari, vtrum ſit turpius, ſolœciſmum admittere, aut diſtorquere vultum, an violare legem, tranſgredi iuſiurandum, ac præter ius & æquum malo bonum poſthabere. Ad hæc quemadmodum Nicoſtratus Argiuus, quum ab Archidamo ſolicitaretur ingenti promiſſa pecunia, tum coniugio cuiuſcunque vellet Lacænæ, vt Cromnum traderet, reſpondit, Archi-

damum non ducere genus ab Hercule, quod ille obambulans ſolitus eſſet improbos afficere ſupplicio,ipſe autem ex bonis faceret improbos: Itidem & nobis ad hominem qui poſtulet honeſtus ac probus haberi, dicendum eſt, ſi moleſtus ſit, & pudorem noſtrum vrgeat,quod nec ipſi decora faciat,nec ipſius vel claritate vel virtute digna. Cæterum in vulgaribus illud videndum ac diſpiciendum, an auarum huc pudore poſsis adigere, vt abſque cautione credat talentum: an honoris auido perſuadere valeas,vt locum honoratiorem alteri cedat: an ei qui gaudet gerere magiſtratum, quum iam imminet gloriæ, vt temperet ab imperando. Profectò merito videatur abſurdum,ſi quum illi in cupiditatibus ſuis ac vitioſis affectibus inflexibiles, rigidiq; & immobiles perſeuerent, nos qui non ſolum eſſe volumus,verum etiam eſſe nos profitemur, ſtudioſos honeſti, & amantes æqui, non temperemus nobis,ſed ſubuertamus abiiciamuſque virtutem. Etenim ſi qui nobis moleſti ſunt, gloriæ potentiæve cauſa id faciunt,abſurdum eſt eos qui aliorum mores componũt & educant,ſeipſos dehoneſtare,ac ſibi ſiniſtrũ cõflare rumorem:quemadmodũ malè audiũt,qui in certaminibus perperam addicũtpręmia, quive in comitiis ſuffragia ferũt ad gratiam,officio parũ honeſto aliis parãtes palatia, coronas & gloriã, ſibiipſis bonã opinionẽ & honeſtũ detrahũt. Quod ſi,qui noſtrũ pudorem vrget, pecuniæ cauſa moleſtus eſt,qui fit vt non protinus ſuccurrat,abſurdum eſſe,propriæ opinionis ac virtutis iacturam facere, vt huius aut illius crumena reddatur onuſtior?

Verum iſta quidem ſuccurrunt permultis,nec ignorant ſeſe à recto deflectere,nõ aliter quàm ſolent ii, qui quum coguntur ingentes epotare calices, ægrè ac ſuſpirantes,vultumq́ue diſtorquentes perficiunt, quod imperatum eſt. Sed videtur animi imbecillitas,ob corporis temperaturam,& aduerſus calorem malè compoſita,& aduerſus frigoris rigorem. Nam & quum laudantur ab improbis, geſtiunt, ac dilatãtur,& erga quærimonias ac ſuſpiciones eorũ quibus negarunt obſequium,meticuloſi ſunt,ac probri plus ſatis metuentes. Sed oportet aduerſus vtrumque muniri,vt nec territantibus, nec aſſentantibus cedamus. Thucydides igitur exiſtimans inuidiam neceſſario comitem eſſe potentiæ,dicit illum recto conſilio duci,qui in maximis rebus eligit quod inuidiæ eſt obnoxium. Nos verò exiſtimantes per difficile eſſe inuidiam effugere,in querimonias autem non incurrere, aut efficere ne quid accedat moleſtiæ ab iis,quibus cum habemus conſuetudinem,videntes prorſus impoſsibile,rectè nobis conſuluerimus,ſi ſimultates improborum ſuſcipere malimus, quàm iure meritoq́ue criminantium, illis præter bonum & æquum obſequentes. Ac laudes quidem ab improbis proficiſcentes, quum ſint fucatæ & inſyncer æ,modis omnibus cauendæ ſunt,nec oportet ab his ſic affici,quemadmodum afficiuntur ſues,dũ fricãtur ac titillantur,vt nos ipſos facillimè præbeamus vtendos cuiuis volenti, deiicientes nos & ad ſcalpturam accommodantes. Etenim qui præbent aures palponibus,nihil differunt ab his, qui crura præbent ſupplantantibus,niſi quòd turpius ſubuer-

tuntur caduntq;,tum ii qui pœnas remittunt homini bus improbis, quo videlicet miſericordes, humani facileſque vocentur: tum iſti qui contra ſimultates & accuſationes haudquaquam neceſſarias, nec periculo vacantes ſuſcipiunt, perſuaſi ab is qui ipſos laudant,tanquam ſoli ſint viri, ſoli aduerſus adulationem inuicti,denique hora & voces eos appellant. Itaque Bion tales ſimiles eſſe dicebat amphoris,quòd auribus facilè circonferentur. Quemadmodũ narrant Alexinũ ſophiſtam inter ambulandum multa mala dixiſſe in Stilponē Megarenſem: quum autem quiſpiam ex iis qui ad erant dixiſſet: Atqui ille te nuper laudauit:per Iouem, inquit, vir enim optimus eſt,ac præſtantiſsimus. Contrà Mene demus quum audiſſet,quòd frequenter ab Alexino laudaretur: At ego, inquit,ſemper vitupero Alexinum. Itaque vir malus eſt & is qui malum laudat,& is qui à bono vituperatur. Vſqueadeo à talibus nec flecti poterat nec capi, ſeruans præceptum illud, quod Anthiſthenæus Hercules præcepit filiis, ne quàm haberent gratiam iis à quibus laudarentur. Hoc autem nihil aliud erat,quàm non vinci ſtulto pudore,nec mutuò adulari laudantibus. Sufficit autem opinor illud Pindari,cui quum quidam dixiſſet quòd ipſum vbique & apud omnes prædicaret: Et ego,inquit,refero tibi gratiam,efficiens vt vera prædices. Igitur quod aduerſus omnes affectus conducit,huius oportet eos qui facilè vincuntur inutili pudore,quoties morbo ſuperati præter animi ſententiam peccant ac ſubuertuntur, firmiter meminiſſe, notaſque morſus ac pœnitentiæ defixas in animo,re

nocare ſeruaréque in longiſsimum tempus. Sicut enim viatores poſteaquam ſemel in lapidem impegerunt, aut nautæ poſteaquam ad ſcopulum fregerunt nauem, ſi meminerint, perpetuò metuunt cauentq́ue non illa tantum, verumetiam alia illis ſimilia: Ita qui turpitudinem damnaq́ue ex vitioſo pudore accepta, aſsidue ingerunt animo, pœnitentia morſuq́ue vulnerato, in ſimilibus poſtea reuocabunt ſeipſos, nec facilè patientur ſeſe à recto curſu deduci.

CLARISSIMO VIRO ALEXIO TVRZONI SERENIS. Hungariæ regis à theſauris [illegible] m[illegible] S. D.

N[illegible] SOLIS [illegible]iis exiſtim[illegible] oculos eſſe [illegible]titios, vir [illegible]iſsimime, aut ſoli Midæ [illegible]res, en [illegible] tanto locorum interuallo di[illegible]ti, etiam [illegible] vſque porre[illegible]tis, auribus [illegible] oculis a[illegible]mus, quid optimus, quiſ[illegible] de [illegible]. Spectam[illegible] ſuſpicimus raras anim[illegible] dot[illegible]lor es, quàm theſauris regiis, etiam [illegible]; quicquid diſpenſandum accepiſti. Quin [illegible]ius [illegible] non viſum nouimus, haudquaquam [illegible] oc[illegible]orum noſtrorum curioſitati tribuendum eſt, ſed quemadmodum tonitrui [illegible] ſpiritus procul auditur etiam ſurdaſtris, ac fulguris [illegible]cantis iubar procul etiam cæcutientium [illegible] oculos, ita virtutum tuarum ſplendor famaque nuſquam gentium non penetrat. Nos verò natura penè dor-

tum,rationis magiſterio verſum in tantam morum placabilitatem ac manſuetudinē, ſubdit illud meo cum animo loqui:O diui quanto eſt iam mollior.Ita Græci quidē de Hectore iā exanimi. Cæterum hæc mollitudo non adfert ſegnitiem aut diſſolutionem, ſed non aliter quam terra cultu ſubacta, lenitatem accipit ac profunditatem conducibilem ad fertilitatem:ita animus,pro impetu illo ac vehmentia, lenitatem accipit à prudentia.Vnde liquet & illud,iracundiam ac ferociam, non per ætatem ſimul cū deficiente corporis vigore, neque ſuapte ſponte velut emarceſcere,ſed honeſtis quibuſdam ac placidis rationibus ſanari. Quanquam ſane,nam verum apud te non tacebitur,Eros amicus,qui hæc nobis renunciabat,ſuſpectus erat, quaſi ob beneuolentiam ea teſtificaretur de probis ac bonis amicis,non quæ adeſſent,ſed quæ deceret adeſſe, etiamſi, quod tu noſti, non ſolet facile huc adduci, vt in cuiuſquam gratiā concedat de ſententia.Verum & ille nunc à falſi teſtimonii crimine liberetur:& tu, quando præbet ocium ipſa profectio, enarra nobis, veluti curationem tuiipſius, ac medicinam quampiam, qua vſus,animū iracundum reddideris adeo tractabilem, ſimplicem, ac rationi audientem,obtemperantemque. Itáne non conſideras, amiciſsime Sylla, ne & ipſe ob amicitiam ac beneuolentiam qua nos proſequeris, halluncineris alicubi in iudicandis noſtris? Siquidem Eroti, quum frequenter ne ipſe quidem ſtabilem habeat animum, & in Homerica perſuaſione permanentem, ſed exacerbationem odio vitiorum, veriſimile eſt nos illi videri man-

Fundanus.

ſuetiores, quemadmodum in picturis figurarum mathematicarum, tranſmutandis, netæ quædam, quæ ſonum reddunt acutiſsimū, collatæ ad alias netas, ordinem accipiunt hypatarum, quæ ſonant gratiſsimè. Neutrum horum accidit, ô Fundane, ſed
Sylla age fac quod dico, nobiſque gratificare. Atqui in
Fundanus. his quę multa pulchrę dicta à Muſonio meminimus, eſt & illud ô Sylla, his qui velint eſſe ſalui, ſemper curandam vitam. Nec enim opinor conenire, vt quēadmodum eleborus in curationem adhibitus, ſimul morbo eiicitur, itidem eiiciatur & ratio, quam oportet in animo manentem, continere ſeruareque iudicium. Neque enim pharmacis aſsimilis eſt rationis vis, ſed cibis ſalubribus, placidè habitum bonum gignens, in his quibus facta fuerit familiaris. Cæterum admonitiones & obiurgationes adhibitæ malo vigenti tumentique, paulatim quidem ac vix perficiunt quod agunt, nihil autem differunt à paſtilis odoriferis, qui morbo comitiali obnoxios erigunt quidem collapſos, non liberant tamen à morbo. Ac cætera quidem mala, etiam tum quum viget morbi vis, vtcunque cedunt & admittunt orationem opiferam, aliunde venientem in animum, verum ira, non quemadmodum ait Melanthios,

Acerba patrat, mentem ab ædibus ſuis
Alias in ædes transferens,

ſed expellens ex ædibus, denique & excludens, non aliter quàm iſti qui ſeſe vnà cum ipſis ædibus incendunt, ita tumultu, fumo, caligine cuncta intus replet ira, vt nec videre poſsis, nec audire eos qui cupiunt ſubuenire. Quapropter nauis in mari tempeſtate

periclitans ſine nauclero, citius aliunde recipiat gubernatorem, quàm orationem alienam admiſſurus ſit homo, qum impetu & ira ceu fluctibus iactatur, niſi paratam habeat domi rationem. Sed quemadmodum qui expectant obſidionem, contrahunt & in promptu collocant quibus eſt opus, nihil ſpei collocantes in his quæ ſunt extra ciuitatem: ita maximè nos oportet aduerſus iracundiam auxilia, è lõginco petita, nimirum è philoſophia, cõportare in animũ, ne quum tempus aduenerit eorum vſum poſtulans, non facilè poſsint aliunde inuehi. Neque enim tum audit animus eos qui foris ſunt, ob tumultum, niſi intus habeat ducem, ipſius verba celeriter accipientem & intelligentem, quid in quaque re præcipitur. Cæterum ira vbi audierit, ea quidem quæ ſenſim ac placidè dicuntur, negligit, rurſus aduerſus eos qui acerbius inſtant, irritatur. Etenim quum ira ſuperba ſit ac præfracta, quæq; omnino difficilè moueri patitur ab alio, non aliter quàm vndique ſatellitio cõmunita tyrannis, ex ſeſe habeat oportet domeſticũ aliquid ac familiare, quod ipſam diſſoluat. Itaq; iraſcendi aſsiduitas, ac frequenter in iram impingere, habitũ peruerſum gignit in animo, quẽ appelant iracũdiã, hunc tandẽ deducens hominẽ, vt facilè cõmoueatur, vtq; ſit amarulentus ac moroſus. Poſteaquam animus redditus eſt vlceroſus, ac leues ob cauſas ęgreſcens, ac de quibuslibet mouẽs querimonias, nõ aliter quàm ferrum tenue & inualidum, non fert denuo ſculpentis manum. Cæterum ratio iudex, quæ protinus inſtat ac premit iracundiam, non ſolum pręſenti medetur malo, verumetiã in reli

quum tempus firmum reddit animum, vt non facilè morbo tentetur. Mihi quidem igitur poſteaquam ſemel atque iterum iræ reſtitiſſem, accidit id quod Thebanis, qui quum primum repuliſſent Lacedæmonios, tum vt videbantur inuincibiles, poſtea nullo in prælio ab iiſdem ſuperati ſunt. Iam enim intelligebam, ratione prudentiaque victoriam eſſe parandam. Videbam autem, non ſolùm frigore offuſo deſinere iram, quemadmodum dixit Ariſtoteles, verumetiam metu admoto extingui. Quinetiam, per Iouem, ſubito oborto gaudio, iuxta Homerum: Multis effloruit, atque exporrectus eſt animus ira turbatus. Itaque mihi perſuaſum eſt, nō omnino malum eſſe immedicabile, ſi quis modo velint. Neque enim ira ſemper ex magnis ac validis initiis oritur, ſed vel dicteriū, vel iocus, vel ridere quempiam, vel innuere, aliaque huius generis multa, cōplures ad iram concitant. Velut Helena fratris filiā alloquēs.

In Eurip. Oreſte.

Electra virgo longa temporis mora
Me fari adegit. Et cætera quæ inibi ſequuntur: viciſsim audit à virgine:

Nunc quidem ſerò ſapis,
Quæ tum penates turpiter reliqueris.

Iidem Alexandrum offendit Cliſthenes, qui quum in conuiuio circunferretur ingens patera, nolo, inquit, Alexander bibendo committere, vt mihi Æſculapio ſit opus. Quemadmodum flammam pilis leporum, aut ſtuppis paleiſque ſuccenſam, facile eſt cohibere, quòd ſi corripuerit ſolida, ac ſpiſsitudinem habentia, mox corrumpit ac ſimul perdit,

Surſum inualeſcens, opera fabrorum ardua,

Vt dixit Æſchylus: Ita qui ſtatim initio animaduertit,& animum videt paulatim ex leuibus dictis,ac ſtupea ſcurrilitate fumum & incendium colligere, nō opus habet magno negocio,ſed frequenter ipſo ſilētio ac negligendo reſtinguit. Nam vt incendium qui non addit materiam extinguit, ſic & iram quiſquis non aluit naſcentem,nec eam flatu concitauit, ſeipſum ſeruauit ac ſubtraxit incendio. Proinde quanquam alioqui multa dicens ac præcipiens vtilia Hieronimus, mihi tamen non ſatisfecit in hoc quod dicit, ob celeritatem in nobis non eſſe ſenſum iræ naſcentis,ſed natæ duntaxat, ac præſentis. Neque enim vllum eſt vitium,quod dum colligitur ac concitatur, habeat æquè manifeſtam originem & incrementum, quemadmodum eruditè nos docet Homerus, dum Achillem quidem mox è veſtigio facit animo diſcruciari, dicto prouocatum. Sic enim ait:

Sic ille,hunc nubes contexit nigra doloris.

Agamemnonem verò,quanquam multis verbis prouocetur,tamen inducit lentū ad iraſcendū.Ea ſi quis ſtatim initio ſubtraxiſſet illis,ac progredi vetuiſſet, nō eouſque increuiſſet diſcordia.Proinde Socrates quoties ſenſit ſeſe acerbius cōmoueri aduerſus amicorum quempiam,velut imminente fluctu, maritimam antēnam dirigens,præbebat ſeſe dictis,ac vultu arridebat,faciemque placidiorē oſtendebat. Itaque alteram in partem deflectendo, atque in diuerſum nitendo,quàm quò vocabat affectus animi, ſeruabat ſeipſum inconcuſſum & inuictum. Eſt enim quoddam,ô amice,iræ,ceu tyranni,diſſoluendæ ini-

tium,ſi non obtemperes,nec auſcultes illi imperanti,vt acriter vocifereris,vt truci ſis aſpectu,vt cedas teipſum; ſed ſi quieſcas,nec iram ceu morbũ ventilatione & clamore reddas vehementiorem. Nam ea quæ facere ſolent amantes, dum adlaſciuiunt, dum occinunt,dum coronant fores amicæ, habent vtcunque alleuiationem non ingratam,nec inelegantem:

Aduenīens autem non clamore efferο,cuius,
Aut quis,ſed fixi dilectæ baſia amicæ,
Hæc iniuria ſi eſt,fateor,ſum iniurius.

Præterea quæ permittuntur lugentibus, complorare ac lamentari,bonam doloris partem vnà cum lachrymis educunt. Contrà ira vehementius incitatur his quæ faciunt ac dicunt qui ea ſunt occupati. proinde quieſcere optimum eſt,aut effugere,aut occultari,ſeſeque ad ſilentium velut in portum recipere,quemadmodum ſolent qui ſenſerunt epilepſiam oborientem,ne concidamus,aut potius ne in quenquam irruamus. Nam in amicos & potiſsimum & frequentiſsime irruimus.Nec enim amamus omnes, nec omnibus inuidemus,nec omnes metuimus. Cæterum nihil eſt quòd non inuadat & in quod non faciat impetum ira,ſed iraſcimur tum inimicis & amicis,tum liberis ac parentibus, ac per Iouem etiam diis,denique beſtiis ac vaſis anima carentibus,quẽadmodum fecit Thamyris,

Cornúque rumpens,auro id obiunctum licet,
Modulóſque rumpens fidibus intenſæ lyræ.

Ad Pindarus ſeipſum demouens,niſi arcus manibus laceratos in ignem coniiceret. Xerxes verò etiam ipſi mari notas ac plagas incuſsit,ac monti miſit epi

ſtolas. Atho infelix, ad cœlum vſque porrectæ, ne meis operibus facias tuos lapides magnos, & ad elaborandum difficiles. Alioqui exciſum te proiiciam in mare. Multa enim ſunt horrenda, quæ deſignat ira, multa rurſus ridicula. Quapropter nullus eſt animi morbus, qui magis vel habeatur odio, vel contemnatur magis. Profuerit autem vtrunque conſideraſſe. Ego igitur, neſcio quidem an rectè fecerim, attamen quum hinc medendi feciſſem initiũ, quemadmodũ Lacones ſolent in Ilotibus (ſic enim illi vocăt homines mediæ cõditionis, inter ſeruos & ingenuos) oſtendere, quàm fœda res eſſet ebrietas, ita in aliis didici qualis eſſet ira. Ac primũ quidẽ, ſicut Hippocrates ait, eum morbum eſſe grauiſsimum, qui faciẽ ægrotantis quam maximè mutet in diuerſum, ita conſpiciens alios ob iram maximè ſibi excidere, ac vultum immutantes, colorem, inceſſum, vocẽ, in diuerſum vertere, hinc velut imaginem eius mali mihi fingebam admodum dolens, ſi quando tam formidabilis & commotus viderer amicis, vxori, ac liberis, non tantum aſpectu truci, & ad conſuetudinem inamœno, verumetiam vocem emittens immitem & aſperam, quemadmodum in alios familiares incideram, qui neque mores, neque formam, neque ſermonis gratiam, nec affabilitatem & comitatẽ in colloquio, præ ira ſeruare poſſent. Itaq; Caio Graccho, qui fuit orator, & moribus acerbis, & in dicendo vehemẽtior, fiſtula erat modulata, qua cantores vocem paulatim vel intendunt, vel remittunt, tonos ad id aptos occinentes. Hãc ſeruus tenens dicenti aſtabat à tergo, tonumque accom-

modabat placidum ac manſuetum, quo clamorem illius reuocabat, vocisque contentionem & aſperitatem adimebat. Quemadmodum arguta paſtorum cera compacta perſtrepit fiſtula, modulos ſomnum conciliantes blandè occinens, ita oratoris iracundiam ſedabat. Quòd ſi mihi famulus eſſet diligens & elegans, haud moleſtè tulerim, ſi in ira ſpeculum adferret, quemadmodum nonnullis offerunt, vbi lauerint, nulli vſui futurum. Cæterum ſi quis ſeipſum contempletur, præter naturam affectum conturbatumque, non parum habeat momenti ad infamandum iræ morbum. Nam & Mineruam aiunt qui iocoſis fabulis delectantur, quum tibia caneret, à ſatyro admonitam, nō aduertiſſe quidem tum animum:

Non te decet forma iſta, mitte tibias,
Sume arma, buccas, vt decet, componito.

Cęterum vbi figuram oris vidiſſet in amne quodam, offenſam tibias abieciſſe: quamuis ars deformitatis ſolatium, habet aptam modulationem. Ac Marſyas, vt videtur, lingula quapiam inſerta tibiæ, ac folliculis ori circumpoſitis, ſimul & violentia flatus ſtridorem cohibebat, & vultus deformitatem corrigebat, atque inæqualitatem cælabat:

Auro fulgenti hirſutum caput vndique cinxit,
Ac tenerum loris os à ceruice reuinctis.

E diuerſo, ira inflans ac diſtendens indecore vultum fœdiorem etiam vocem emittit & inſuauiorem.

Fides mouendo, non mouendas mentium.

Mare quidem quum ventis turbatum, algam & fucum reiicit, aiunt purgari. Verū ira, animo exeſtuāte & inuerſo, ſermones reiicit impudicos, amaros

lentos ac ſcurriles, quibus primum ipſos loquentes conſpurcat,oppletque infamia,quippe qui talia ſemper quidem in ſeſe contineant,iiſque ſordibus abūdent,cæterum per iram quod latebat aperiant. Vnde fit vt pro leuiſsima re,videlicet oratione,grauiſſimas(vt ait Plato)dent pœnas,dum pro hoſtibus ac maledicis,& improbis habentur. Hæc itaque dum conſidero & obſeruo , fit vt placidè reponam apud me,ſempérque habeam in memoria, quod in febri quidem bonum eſt,ſed melius in ira, linguam ſimplicem ac leuem habere. Nam lingua febricitantium,ſi minus affecta ſit ſecundum naturam, malæ quidem rei ſignum eſt,cauſa nequaquam.At iraſcentium lingua poſteaquam facta eſt aſpera ſordidaq́; ac diffluens in ſermones abſurdos,emittit ferocem, & contumelioſum ſermonem, immedicabilis inimicitiæ parentem,ac latentis maleuolentiæ proditorem. Neque enim indiluta vini potatio refundit quicquam tam petulans ac moleſtum,quàm ira. Atque illa quidem riſui & luſui curæ ſunt, hæc verò bili ſunt temperata:Ac in compotationibus quidem qui ſilet,moleſtus grauiſq́ue eſt familiaribus: cæterum in ira nihil decentius eſt, quàm quum adeſt ſilentium: quandoquidem commotio pectora occupans, non valet vtrique perſuadere,vt linguam cohibeat futilem. Iam non hæc tantum reputare licet ei qui attenderit, quomodo ſint affecti quos ira corripuit, verum aliam etiam iræ perſpicere naturam. Videlicet quàm non generoſa res ſit, neque virilis, nec prudentiam obtinens, nec animi celſitudinem. Tametſi vulgus hominum, quoniam ira turbas ciet,

putat eſſe agilitatem, & quod minax eſt, credit eſſe fiduciam, & quòd intractabilis eſt, opinatur eſſe for titudinem. Nonnulli etiam crudelitatem interpre-tantur eſſe dexteriatem ad res grandes gerendas & implacabilitatem, putant eſſe conſtantiam, deniq́ue moroſitatem difficultatemq́ue, faciunt odium vitiorum, idq́ue non rectè. Nam ipſa facta, ipſæ com motiones, ipſi habitus multam arguunt humilitatē atq; imbecillitatē, non ſolū ob id, quod pueros diuexant, quod in mulierculas exacerbantur, quòd canes, equos, & mulos putant eſſe pœnis afficiendos, quemadmodum Cteſiphon Pancratiaſtes mulæ recalcitrans, verumetiam in cædibus tyrannicis, dum in amarulentia conſpicitur illorum puſillanimitas, dumq́ue in eo quod agunt, perſpicitur quid patiantur, res ſimilis videtur ſerpentum morſibus, quos vbi iam inflammati fuerint, ſummumq́ue cruciatum adferre cœperint, medici vehementer obligant ac premunt inflationem in locis dolentibus. Quemadmodum enim tumor accidit ex magna in carne plaga, ita in molliſsimis animis, ſi quis ſe præbeat dolori, hoc ipſo quo maior eſt imbecillitas, hoc maiorem elicit iracundiam. Atque hac de cauſa mulieres iracundiores ſunt viris, ægroti ſanis, ſenes ætate vigentibus, & infelices felicibus. Iracundiſsimus enim eſt auarus aduerſus diſpenſatorem, lurco aduerſus popinatorem, zelotypus aduerſus vxorem, glorioſus in maledicos. At longè ſæuiſsimi ſunt viri, qui honores ambiunt in ciuitatibus, aut ſeditionem, ſplendidam; vt ait Pindarus, moleſtiam. Sic ex eo quod maximè dolet, & ægrotat in animo, maximè

ob imbecillitatem naſcitur ira, nequaquam neruis ad ſimilis animi, ſicut dixit quidam, ſed eſt intentio contractioq́ue animi ſupra modum intumeſcentis in affectibus ad vltionem prouocantibus. Itaque malarum rerum exempla, ſpectaculum præbent non iucundum, ſed vtile duntaxat ac neceſſarium. Cęterum quum eos qui placidè leniterque ſeſe gerunt in ira, vel ſpectare vel audire exiſtimem eſſe pulcherrimũ, incipio contemnere iſtos qui dicunt:

Læſo viro, vir ſuſtinendus eſt tibi.

Item illud:

Impinge ceruici calcem, impinge & vſque ad ſolum.

Aliaq́ue dicta ad vltionem irritantia, per quæ nonnulli iram ex conclaui mulierum, in conclaue virorum transferunt, haud rectè. Nam fortitudo in cæteris cómes ſociaq́ue iuſtitiæ, mihi videtur de ſola manſuetudine digladiari, quippe quæ ipſam magis deceat. Siquidem non raro cõtingit, vt homines deteriores ſuperent meliores. Cæterum erigere trophæa in animo aduerſus iracundiam, qui cum difficile eſt confligere, vt inquit Heracletus, quicquid enim velis vita emitur, magnæ cuiuſdam eſt ac palmariæ virtutis, quippe quæ verè ceu neruos ac tendones habeat rationis iudicium aduerſus animi cupiditates. Quas ob res ſemper ſtudeo colligere, ac legere, non ſolum iſta quórundam philoſophorum quos qui ſapiunt, affirmant carere bili, ſed regum, potius ac tyrannorum dicta factaq́ue, velut illud Antigoni, cui quum milites iuxta tentorium clam maledicerent, exiſtimantes eum non audire, baculo foras prolato: Papæ, inquit, non vos aliquo longius

Idē paulò aliter refertur in apophtegmatibus.

hinc digreſsi, malè loquemini de nobis? Præter ea quum Arcadion quidam Achiuus non deſineret maledicere Philippo, monituſque vt fugeret vbicunq; locorum eſſent, qui non noſſent Philippū, vbi poſt aliquo caſu rurſus eſſet viſus in Macedonia, amici erant autores vt puniretur, nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autem quum occurriſſet homini, humaniter cum eo colloquutus, mox etiam xeniis ac donis ad eum miſsis, poſtea iuſſit eos percontari, quomodo iam de ſe loqueretur apud Græcos. Cunctis autem teſtificantibus, eum hominem iam mirum Philippi laudatorem eſſe factū: ego igitur, inquit, melior medicus quàm vos. In olympiis autem quum conuicia iacerentur in ipſum, ac nonnulli dicerent, Græcos dignos eſſe ſupplicio, qui beneficiis affecti à Philippo, malè de ipſo loquerentur: quid igitur, inquit, facerent, ſi illos læderem? Egregia vero ſunt, quæ Piſiſtratus fecit erga Thraſybulum, quæque Porſena erga Mutium, quæque Magas erga Philemonem, qui quum à poeta publice taxatus eſſet in theatro hiſce verſibus:

En rege ab ipſo literæ adſunt tibi Maga,
At his receptis non vides miſer Maga
A vi procellæ te in Paratonium mare
Eiectum,

ſatelliti mandauit, vt nudo enſe ceruicem duntaxat attingeret, moxque comiter abiret. Deinde miſsis talis ac ſphæra, tanquam puerulo, qui non ſaperet, dimiſit. Ptolemæus vero grammaticū irridens, quòd literas neſciret, rogabat quis fuiſſet pater Pelei. Atq; ille: Dicam, inquit, ſi tu prius dixeris quis fuerit La-

gi pater. Hoc dicto tetigit regis ignobilitatem, cunctiq́ue indignè ferebant, velut intolerabile conuicium. Hic Ptolomæus, ſi regium, inquit, non eſt ferre, quum dicto tangitur, nec illud regium eſt, dictis quenquam attingere. Alexander vero amarulentior ſolito fuit, in his quæ geſsit aduerſus Calliſthenem & Clitum. Sanè Porus captus quum hortaretur eum, vt ſe regaliter tractaret, ac rege percontāte, nunquid præterea? In hac voce, inquit, regaliter, inſunt omnia. Quapropter deorū regem, Milichiō, hoc eſt placidum, Athenienſes vero, ni fallor, Mæmactem appellant, à benefaciendi promptitudine. Cæterum quæ pœnas infligunt, Erynnides vocant ac dæmonia, numen vero aut olympium minimè. Itaque ſicut de Philippo qui Olyntum ſubuerterat, dixit quidam: At talem ciuitatem non poſſet condere, ita dicendum eſt de ira: Subuertere quidem, perdere ac diruere potes, erigere vero, ac ſeruare, parcere ac munire, manſuetudinis eſt & clementiæ, & moderationis, hoc eſt, Camilli eſt, Metelli eſt, & Ariſtidis ac Socratis. Cæterum inſerere ſemet alienis ac mordere, formicarum eſt & murum. Quin inſuper quū ſimul & ad vindictam reſpicio, vlciſcendi rationem quæ per iram geritur, comperio plerūque irritam, vt quæ morſu labiorum, ſtridoribus dentium, inanibus incurſionibus, conuiciis pręter dementes minas nihil habētibus, conſumitur. Deinde fit, quod in curſu pueri ſolent facere, qui quoniam ſibi temperare non valent, ridicule cadunt priuſquam perueniant ad metam ad quā feſtinabant. Vnde non malè Rhodius ille, aduerſus miniſtrum imperatoris Romani,

vociferantem ac ferocitatem: Non curo, inquit, quid tu dicas, ſed quid ille taceat. Itidem & Sophocles, quum Neoptolemum & Eurypylum armaſſet:

Torſere, inquit, tela ſine conuiciis
Armorum in orbes æreorum.

Nam nonnulli quidem barbari ferrum veneno tingunt. Cæterum fortitudo non eget ira, ſiquidem à ratione tincta eſt. Porrò quod furore & ira corruptum eſt, facilè frangitur, éſtque putre. Proinde Lacedæmonii, pugnaturis iram adimunt concentu tibiarum, ac Muſis rem diuinam faciunt antequam ineant prælium, quo videlicet ratio permaneat in illis. Et quum hoſtem verterint in fugam, non eum perſequuntur, ſed reprimunt iram, quippe quæ facile reuocari poſsit, non aliter quàm eiuſdem menſuræ gladiolos. Contra ira innumeros ſuſtulit ante vindictam, veluti Cyrum ac Pelopidem Thebanum. Agathocles vero quum conuiciis inceſſeretur ab his quorum ciuitatem obſidebat, placidè ferebat, quumq; dixiſſet quidam: Figule, vnde perſolues hoſpitibus mercedem? ille arridens, ſi iſtam, inquit, excidero. In Antigonum autem quidam è muro dicteria iaciebant, quod eſſet deformis: Attamen, inquit, videbar mihi formoſus eſſe. Verum vbi cepiſſet ciuitatem, vendidit irriſores, teſtatus ſeſe cum dominis illorum loquuturum, ſi rurſus in ipſum iaceret conuicia. Quin & venatores & oratores video vehementer labi præ ira. Ariſtoteles refert Satyri amicos, quum litem habent, aures illius obturare cera, ne quum ab hoſtibus conuiciis afficitur, propter irá cauſæ cognitio turbetur. Quin nobiſipſis quoq;

frequenter accidit, vt vlciſci non queamus ſeruum qui deliquit. Aufugiunt enim, minis ac dictis territi. Itaque quod nutrices dicere ſolent pueris, ne plora, & accipies, hoc non inutiliter dicetur iræ: Ne feſtina, ne clama, ne vrge, atque ita citius quæ vis fient, ac melius. Etenim pater vbi videt filium tentantem ferro ſecare quippiam, aut findere, ipſe arrepto ferro facit: Itaque qui iræ intercepit è manibus vltionẽ ipſe tutò, nulloque detrimento, atque etiam vtilitate, punit commeritum, non ſeipſum vice illius, quẽ vlciſci volebat, id quod non raro facit ira. Cæterum quum omnes animi cupiditates egeant aſſuetudine, veluti domitrice, quæ exercitatione ſuperet impetum rationi rebellem & intractabilem, non alibi maius eſt certamen heris inter famulos, quàm aduerſus iram. Neque enim aduerſus hos oboritur, neque inuidia, neque metus vllus, neque ambitio, ſed iræ etiam aſsiduæ, quæ multas pariunt offenſas & errores, ob faciendi quod velis licentiam, velut in lubrico loco abripientes animum, nemine obſiſtente aut prohibente. Nec enim fieri poteſt, vt in eo affectu nihil peccans, cohibeat rebelles animi motus, niſi quis multam illam quod velit faciendi licentiã, multa lenitate circunſepſerit, ac niſi multas voces tolerauerit vxoris & amicorum incuſantium lenitatem & ſocordiam, quibus potiſsimum exacerbabar & ipſe aduerſus famulos, veluti quos corrumperem non caſtigando. Tandem verò cognoui, quod primum quidem præſtaret illos reddere deteriores tolerantia, quàm ſi quis amarulentia & ira deprauet ſeipſum, dum corigere vult alios. Dein-

de quum viderem multos, hoc ipſo quòd frequenter non punirentur, pudeſcentes timidos eſſe, quodq́ue his mutandorum morum initium, magis eſſet ignoſcentia, quàm vltio, atqueadeo per Iouem, conſpicerem eos nutu ſine reſponſatione, promptiuſq́ue ſeruire quibuſdam, quàm aliis cum plagis ac flagellis, perſuaſus ſum, rationem magis herilem eſſe, & principatui gerendo accommodam, quàm iram. Non enim ſicut poeta dixit:

Vbi enim eſt timor, & pudor hic eſt.

ſed contrà, pudeſcentibus innaſcitur timor, ſobrietatem adferens. Cæterum aſsidua verberatio, non admiſsis precibus aut excuſatione, nequaquam hoc efficit in ſeruis vt pœniteat peccaſſe, ſed vt proſpiciant, ne ſentiantur peccare. Tertiò, ſemper memor, ac mecum reputans & illud, quòd nec is qui nos docuit iaculari, prohibuit ne mitteremus ſagittam, ſed ne aberraremus à ſcopo, ita nec obſtabit quo minus ſumas pœnas, ſi quis doceat id facere tempeſtiuiter, moderatè, vtiliter, & quemadmodum decet. Conor iram ſubducere maximè, non denegans iis qui puniuntur pro ſe reſpondendi facultatem, ſed audiendo quid adferant. Nam cùm ipſum tempus gignit in perturbatione, quo ſeſe occupet, & inducit cunctationem remittentem impetum iræ, tum iudicium inuenit modum ad decentem pœnæ modum. Ad hæc non relinquitur ei, de quo pœna ſumitur, occaſio reluctandi aduerſus correctionem, ſi non per iracũdiã, ſed reuictus puniatur, nec iam adeſt id quod eſt turpiſsimũ, vt famulus videatur iuſtiora loqui, quã dominus. Proinde quemadmodum Phocion poſt Alexandri

lexandri mortem,non ſinens Athenienſes ante tempus commoueri,nec facile credere rumori: Si hodie,inquit,viri Athenienſes,Alexander mortuus eſt, & cras & perendie erit mortuus.Sic nimirum oportet hominem iræ impulſu ad vindictam properantem ſibiipſi ſuggerere, ſi hic hodie peccauit, & cras & perendie verum fuerit eum peccaſſe, neque quicquam erit periculi,ſi paulò ſerius det pœnas,ſed ſi præpropere punitus fuerit,ſemper videbitur non peccaſſe, quod iam frequenter accidit. Quis enim noſtrum vſqueadeo moroſus ac ſæuus eſt,vt puniat ac flagris cędat ſeruum,quod ante quinque aut decem dies aduſſerit abſonium, aut menſam ſubuerterit, aut tardius auſcultauerit? Et tamen hæc ſunt, ob quæ protinus vt acciderunt ac recens admiſſa ſunt, turbamur, exacerbamur, & implacabiles ſumus. Quemadmodum enim per nebulam corpora, ita per iram maiora videntur commiſſa quàm ſunt. Quapropter oportet ilico horum hiſque ſimilium pręceptorum reminiſci,deinde quum liberi ab affectu iam nobis ipſi ſuſpecti eſſe deſierimus,ſi pura ratione ſibiqne conſtante videbitur admiſſum ſcelus,animaduertere, nec tum diſsimulare, nec vltionem omittere eorum, veluti ſolent quos edendi deſtituit appetentia. Neque enim perinde culpandum eſt præſente ira punire, quàm vbi ſe remiſerit non punire, ſed remiſſum ac diſſolutum fieri, vt idem accidat nobis quod ſolet pigris nautis,qui dum eſt tranquillitas,commorantur in portu,deinde periclitantur velificantes.Nam nos quoque neglecta rationis māſuetudine ac mol-

titudine in puniendo, properamus id facere adueniente ira, ceu flatu periculoſo. Ac cibo quidem ſecundum naturam vtitur qui eſurit, vltione vero tum recte quis vtitur, quum eam nec ſitit, nec eſurit, nec iam opus habet ad puniendum, velut obſonio ad edendum. Quin potius quum longiſsime cœperit abeſſe ab appetitu vindictæ, neceſſario rationem ac prudentiam admonens. Neque enim quemadmodũ refert Ariſtoteles, apud Tyrrhenos ad tibiam ſeruos cædi ſolitos, ſic oportet ad voluptatẽ, pœnæ ceu rei iucundæ appetitu ſatiari gaudereque: rurſus vbi punieris, pœnitentia cruciari: quorum illud ferinum eſt, hoc muliebre: ſed abſque dolore ſimul & voluptate, eo tempore quo viget ratio, pœnas ſumere, nulla iræ relicta occaſione. Hæc itaque fortaſſe nõ videtur iræ medicina, ſed depulſio potius & cautio, ne quid peccetur eorum quæ ſolent per iram committi. Quanquam & ſplenis tumor ſolet ſimul accidere cum febre. Cæterum is vbi reſederit, febrim adleuiat, ſicut inquit Hieronymus. Porrò vbi mecũ recolo, quibus modis naſcatur ira, videbam alios aliis de cauſis in eã incidere, quibus omnibus probabiliter hæc accidit opinio, vt ſe contemni negligique credant. Quapropter his qui ſe defendunt, quaſi iure iraſcatur, ſic oportet ſuccurrere, vt quod admiſſum eſt, quamlongiſsimè remoueamus à ſuſpicione contemptus & confidentiæ, transferentes ad opinionem dementiæ, neceſsitatis, morbi, aut infelicitatis, quemadmodum fecit Sophocles:

Neque mens enim ô rex, quamlibet vigens, manet,
Fortuna quibus eſt triſtis, imo his excidit.

Ita fecit & Agamemnon, qui Briſeidis ablationem in Aten reiicit. Nihilominus mox cupit ſatisfacere, ac

Donare ingentia dona.

Nam rogare, non eſt contemnentis. Et qui læſit, dum ſe præbet humilem, amouit contemptus ſuſpicionem Verum hęc non oportet expectare eum qui ira correptus eſt, ſed iuxta illud potius Diogenis: Hi te derident, ô Diogenes: Ego vero, inquit, nō derideor: vt non credat ad ſe pertinere, nec exiſtimet ſe contemni, ſed illum magis contemnat, qui per imbecillitatem, aut errorem, aut præcipitantiam, aut incogitantiam, aut ob ſeruile ingenium, aut ob ſenium, aut iuuentutem deliquit. Famulis autem & amicis modis omnibus talia ſunt remittenda: non enim quaſi non poſſimus vlciſci, aut quaſi fruſtra ſimus, moliturí vindictam, negligimur ab his, verum ob humanitatem aut beneuolentiam. Nam alii potius negligunt nos vt placabiles, alii vt amantes. Nunc vero non tantum aduerſus vxorem, ſeruos & amicos quum cōtemnimur ab illis, exaſperamur, ſed & in caupones, in nautas, in muliones, in ebrios frequenter ob iracundiam irruimus, dum nos putamus ab his contemni. Quinetiam & canibus latrantibus, & aſinis in nos impingentibus indignamur. Quemadmodum fecit ille, qui quum verberare vellet agaſonem, atque ille clamaret: Athenienſis ſum: Atqui tu, inquit, aſino loquens, Athenienſis non es, eumque verberauit, multaſque plagas inflixit. Attamen huiuſmodi perpetuas ac frequentes iras, quæ paulatim in animis colliguntur, potiſsimum gignūt

in nobis,amor noſtri,moroſitas,cum deliciis ac mollicie coniuncta, non aliter quàm examen apum aut veſparum. Proinde ad manſuetudinem nullum maius viaticum, quàm facilitas ac ſimplicitas morum, erga famulos,vxórem & amicos, videlicet ſi poſsimus rebus pręſentibus eſſe contenti,nec egere multis ac ſuperfluis:

At qui nec aſſis,qui nec elixis nimis,
Nec plus minúſve,nec cibis gaudet modo
Medio apparatis, ſic vt appoſita approbet,
Sed nix niſi adſit,non bibit,nec è foro
Panem edit,éque vaſculis frugalibus
Teſtaceíſve haud attigit piſcem,neque
Lecto incubat ſtratíſve,niſi tumentibus,
Non aliter ac mare fundo ab imo concitum:

Sed virgis ac verberibus menſæ miniſtros cogit accelerare,non ſine curſu,clamore ac ſudore,perinde quaſi non cibum adferant,ſed vlcerum cataplaſmata,is imbecillis eſt,vitam viuens iurgioſam & querulam,ne ſentit ſe ſibi paulatim iracundiæ vitium cõtraxiſſe,quemadmodum ex aſsidua tuſsi,crebríſque cõcuſsionibus cõtrahitur vlceroſa ac pituitoſa corporis affectio. Itaque conſuefaciendum eſt corpus, vt per frugalitatem facilitatémque diſcat ſibi ſufficere (etenim qui pauca requirunt,non fruſtrantur multis) vtque nihil tumultus mouens cibi gratia,ſilentio vtatur his quæ forte contigerunt,vt ne multis de cauſis iraſcentes & indignantes, ingurgitemus nos opſonio inſuauiſsimo,tum nobis,tum amicis: videlicet ira.

Hac cœna haud poſsit contingere triſtior vlla,

dum famuli verberantur, vxor conuiciis afficitur, propter cibum aduſtum, aut fumum, aut ſalis defectum, aut panem frigidiorem. Arceſilaus vero quum hoſpites quoſdam vnà cum amicis acciperet conuiuio, appoſita eſt cœna, ſed deerat panis, nimirum pueris oblitis emere: quo quidem in caſu quis noſtrum non rupiſſet parietes clamore? At ille ridens: Quàm, inquit, res eſt apta conuiuiis apparandis, eſſe ſapientem. Socrates vero quum è palæſtra redeuntē Euthydemum caſu duxiſſet ad conuiuium, Xanthippe quum irata ſurrexiſſet, dixiſſetque conuicia, tandem etiam menſam ſubuertit. Euthydemus autem ſurgens, abire cœpit, dolore affectus. Tum Socrates: At domi tuæ nuper, inquit, nonne accidit, vt gallina quædam ſubuolans idem hoc efficeret? Nos tamen non indignabamur. Oportet enim cum comitate, riſu, ac beneuolentia amicos accipere, non adducentes ſupercilium, nec horrorem ac tremorem incutientes miniſtris. Conſueſcendum eſt autem, vt faciliter aſſueſcamus & vaſculis quibuſlibet, nec hoc magis vtamur quàm illo: Quemadmodum nonnulli poculo quopiam è multis ſibi delecto, ſicuti narrant Marium adamaſſe poculi genus, quod nerytum vocant, vt nequaquam biberet ex alio. Similiter affecti ſunt erga lecythos ac ſtrigiles, ex omnibus vnum adamantes. Deinde ſi quod iſtorum comminutum fuerit, aut perierit, grauiter ferunt, ac pœnas ſumunt. Proinde qui ad iram propenſus eſt, huic abſtinendum eſt à raris ac inſignibus, velut à poculis, ſigillis, ac lapidibus pretioſis, propterea quod ſi pereant, magis turbantur, quàm ob ea quæ

paratu facilia ſunt & vulgaria. Itaque quum Nero aulæum quoddam apparaſſet, magnificum ſpectaculum, tum pulchritudine, tum precio: Declaraſti, inquit Seneca, te eſſe pauperem: Nam ſi hoc amiſeris, non poſsis alterum parare ſimile. Et ſanè euenit, vt naue demerſa, periret aulæum. At Nero reminiſcẽs Senecæ, moderatius tulit. Cæterum facilitas in rebus vtendis etiam erga famulos reddit hominem facilem ac manſuetum. Quod ſi tales reddit erga famulos, haud dubium eſt, quin multô magis erga amicos, & erga illos, in quos gerimus imperium. Videmus autem & ſeruos nuper emptos, de eo à quo empti ſunt percontantes, non an ſit ſuperſtitioſus, non an inuidus, verum an iracundus. Atque in vniuerſum, ſi adſit iracundia, videmus neque viros poſſe ferre vxorum pudicitiam, nec vxores virorum amorem, nec amicos mutuam inter ſe conſuetudinem, adeò vt neque coniugium, neque amicitia tolerari poſsit, ſi adſit iracundia. Contrà ſi non adſit, etiam ebrietas res eſt toleratu facilis. Nam ipſa dei ferula ſatis eſt ad caſtigandum ebrium, niſi addita iracundia vinum indilutum, pro lyæo & chorio, quæ Bacchi ſunt cognomina, à ſoluendis curis choreiſque ducendis impoſita, reddat Omeſten ac Mænolen, quæ crudelitatis & inſaniæ ſunt cognomina. Atque inſaniæ quidem ſi ſola ſit, medetur Anticyra: quòd ſi mixta fuerit iræ, tragœdias ac fabulas excitat. Cęterum nec inter ludendum ac iocos oportet iræ dare locum, propterea quòd inimicitiam aſciſcat beneuolentiæ: nec in colloquiis ac diſputationibus, eo quòd ex cognoſcendi

ſtudio gignit contentionem:nec in iudicando, nam violentiam addit autoritati:nec in docendo,deſperationem enim adfert,ac ſtudiorum odium: nec in rebus proſperis,eò quòd auget inuidiam:nec in aduerſis,aufert enim miſericordiam, quoties ſe præbent difficiles ac præfractos his qui ſimul dolent. Sic Priamus:

Obiurgatores procul hinc,procul ite moleſti.
Num vobis deeſt luctus,vt huc me curaturi
Veneritis?

Contrà morum facilitas aliis quidem opitulatur, alia vero componit,alia condulcat. Vincit autem mãſuetudine & iram & omnem morum difficultatem, quemadmodum de Euclide narrant, cui quum frater ob diſsidium dixiſſet, peream ni te fuero vltus: At ego, inquit, peream ni tibi perſuaſero. Hoc dicto,mox vertit in diuerſum fratris animum. Polemon item,quum in hunc quidam diceret conuicia homo qui gemmis delectabatur, & in ſigilla precioſa inſaniebat, nihil quidem reſpondit, verum in vnum quoddam ſigillum erat intentus, eiuſque naturam explorabat. Id vbi ſenſit homo, Non ſic, inquit, Polemon, ſed ad lucem contemplare, videbitur multò melius. Ariſtippo poſteaquam ipſi cum Aeſchine neſcio quid iræ incidiſſet, & quidam illi diceret; O Ariſtippe, vbi nunc amicitia veſtra? Dormit, inquit,ſed eam ego excitabo.Adiitque Aeſchinem: Adeóne, inquit,tibi videor modis omnibus infelix & inſanabilis, vt ne moneri quidem merear abs te? At Aeſchines:Non mirum, inquit, ſi quum in omnibus me præcel-

las ingenio, hic quoque prior videris, quid eſſet factoopus.

Etenim ferocem non modo mulier caprum,
Verum & puellus ſcalpitans tenera manu
Flectit facilius quàm palæſtes quilibet.

Nos vero beſtias feras cicuramus, ac luporum catulos manſuefacimus, etiam leonum catulos in vlnis circunferentes, ac poſt hæc & filios, & amicos, & familiares per iracundiam eiicimus, in ſeruos autem ac ciues, iræ ceu noxiæ beſtiæ liberas habenas laxamus, morbum noſtrum hoc prætextu extenuantes, quaſi vitiorum odio commoueamur, non recte, ſed ita nimirum, quemadmodum & in cæteris animi morbis, dum aliud appellamus prouidentiam, aliud ingenuitatem, aliud pietatem, à nullo liberari poſſumus. Et ſane quemadmodum dixit Zenon, ſperma mixturam ac temperaturam eſſe, ex omnibus animæ viribus reuulſam, ita videtur & ira ſemen quoddam eſſe, ex omnibus animi perturbationibus commixtum, ſiquidem & à dolore, & à voluptate, & à ferocia decerpta eſt. Tum ab inuidia quidem hoc habet, quòd malis gaudet alienis. Cæterum homicidio deterior eſt. Nam illud conatur ira, non ne quid ipſa patiatur mali, ſed vt malè habeat, modo funditus perdat alium. Habet autem & ex concupiſcentia ſibi quod eſt inſuauiſſimum, innatum. Siquidem libido adeſt alterum afficiendi moleſtia. Itaque quum luxurioſorum ędes adimus, tibicinam audimus mane canentē, ac lutum, vt quidā dixit, vini, fragmentaq́ue coronarū, ac famulos videmus in foribus crapula grauatos,

At iracundorum ac difficilium hominum indicia, vi debis in vultibus famulorum, & in cicatricibus, & in compedibus:

At cantor vnus in ædibus aſperi viri,

Nunquam deeſt ploratus, dum flagris cæduntur œconomi, dum torquentur ancillę, vt qui vident has irę moleſtias, in ipſis concupiſcentiis ac voluptatibus, commiſcerentur. Verumenimuero quibus accidit, vt verè ob vitiorum odium frequenter ira corripiantur, hos oportet iræ nimietatem & intemperantiam detrahere, ſimulque credendi facilitatem, ſi quid defertur de his quibus cum habent conſuetudinem. Siquidem hæc cauſa potiſsimum exaggerat iram, quum is qui pro bono habitus eſt, apparet improbus, & qui viſus eſt amare, incidit in diſsidium ac reprehenſionem. Porrò mores meos profectò noſti, quanto impetu rapiantur ad beneuolendum ac fidendum hominibus. Itaque quod vſu venit his, qui per vacuum eunt, vbi magis innitor amori, ibi pecco magis, lapſusque moleſtè fero. Atque hãc quidẽ ad amandum immodicam propenſionem mihi penitus inſitam, nondum poſſem eximere. Cæterum aduerſus credendi facilitatem fortaſsis vtar freno, videlicet Platonis cautione. Ait enim Heliconem mathematicum ſic laudare hominem tanquam animal natura mutabile, itaque metuere, ne qui in ciuitate rectè fuerint educati, quum ſint homines & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturæ imbecillitatem. At quomodo ait Sophocles:

Pleráque furum turpitudo, nil quidem

Eſt aliud, ac mortalium deprehenſio:

Videtur nos ſupra modum inceſſere ac deiicere. At tamen hæc iudicandi de nobis moroſitas,& ad accuſandum immodica propẽſio,nos reddit modeſtiores in ira. Etenim quod ſubitò ac præter expectationem acciderit,reddit attonitos. Cæterum oportet,vt alicubi dixit etiam Panætius,vti Anaxagoræ exemplo, & quemadmodum ille in filii morte dixit,ſciebã me genuiſſe mortalẽ,hoc vnumquemq; noſtrum ſubiicere his qui nos peccatis ad iram prouocant:ſciebã me non emiſſe ſeruũ ſapientem,ſciebam me nõ paraſſe amicũ affectibus vacuum,ſciebam quòd vxorẽ duxiſſem mulierẽ. Quòd ſi quis illud Platonis ſemper aſſonans alienis peccatis,nuncubi & ego talis? rationẽ ab externis referat intrò, & alienorũ erratorum incuſationi interſerat cautionẽ,non admodũ execrabitur aliena peccata, conſiderans. ſibiipſi multa opus eſſe venia. Nũc vnuſquiſque noſtrũ dum iraſcitur ac punit,Ariſtidis Catoniſque voces infert:ne furator, ne mentitor,quare ceſſator es? Denique quod eſt omnium turpiſsimum,iraſcentes increpamus iracundè,quæque per iram commiſſa ſunt,per iram caſtigamus,non quidem vt medici ſolent, qui amaram amaro pharmaco bilem eluunt:ſed exacerbantes potius & exaſperantes. Itaq; quum hæc mecum reputo,ſimul conor etiam aliquid detrahere curioſitati. Nam omnia exacte obſeruare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus in medium aducere, quicquid agit amicus,quicquid exercet filius, quicquid clanculum garrit vxor, multum adfert irarum & frequentium & quotidianarum,quarum caput eſt, morum difficultas ac moroſitas. Deus igitur,quem-

admodũ dixit Euripides,quæ ſunt immodica tangit,

Curanda verò parua fortuna ſinit.

Ego porrò non arbitror quicquam eſſe comittendum fortunæ, neque diſsimulandum ei qui ſapit, ſed concredenda, alia quidem vxori, alia verò famuĺis, alia amicis veluti principibus, principum præfectis quibuſdam, rationalibus & gubernatoribus, ſicut ipſa ratio tractet ea, que potiſsimum ad rem pertinent, quæq́ue ſunt momenti maximi. Etenim quemadmodum minutæ literæ viſum, ita puſilla negocia, quoniam magis reddunt intentos, pungunt & commouent iram, malam hinc conſuetudinem ſibi contrahentem ad maiora. Super omnia verò illud Empedoclis magnum quiddam ac diuinum exiſtimabam, ieiunum eſſe à malitia. Laudabam interim & illas non inuenuſtas, nec abhorrentes à ſtudio ſapientiæ actas in precibus conſuetudines, annum à re venerea vinoq́ue puros viuere, colentes interim Deum temperantia: aut rurſus à mentiendo certum tempus abſtinere, nos ipſos interim obſeruantes, vt vera loquamur, tũ in ludicris, tum in ſeriis rebus omnibus. Deinde hiſce rebus inſtruebam animum meum, vt qui non minus amet pietatem, quã philoſophiam, vt primum paucos dies ſacros ſine iraſcendo tranſigerem, velut abſque temulentia vinoq́ue, non aliter quàm ſi celebraſſem Nephalia aut Meliſponda, in quibus vinum attingere aut luxui indulgere fas non eſt: deinde idem faciebam mẽſem vnum aut duos, paulatim meiipſius periculũ faciens. Sic tẽpore proficiebam ad vlteriorẽ malorum tolerantiam, diligenter attendens & conſeruans

Videtur appendix hominis Chriſtiani.

meipſum, cum verbis bene ominantibus,placidum iræque vacuum,purum & à dictis improbis & à factis abſurdis,& à cupiditate, quę ob voluptatem exiguam,& inuenuſtam,tum turbas ingentes,tum pœnitentiam turpiſsimam adduceret.Vnde,vt opinor, etiam Deo aliqua ex parte adiuuante,ipſa experientia declarauit illud eſſe verè iudicatum,quod placabilitas hæc & manſuetudo & humanitas,nulli familiarium perinde grata eſt,nulli tam amica, nec tam moleſtia carens,quàm ipſis quibus hæc adſunt.

FINIS.

EIVSDEM, DE CVRIOSITATE, EODEM INterprete.

OPTIMVM fortaſſe fuerat prorſus fugere domum haudquaquam perflabilem, aut tenebroſam, aut frigori ventiſque obnoxiam,aut alioqui morbidam.Cæterum ſi quis ob aſſuetudinē loco delectetur,licet vel tranſlato lumine, vel aliò tranſpoſitis ſcalis,vel oſtiis alibi apertis,alibi rurſus occluſis illuſtriorem,magiſque perflabilem,ac ſalubriorem reddere. Ac nonnulli ciuitatibus huiuſmodi rerum tranſmutatione profuerunt. Quemadmodum & meam patriam ſpectantem ad Zephyrum ventum, ac ſolem tendentem ac occaſum à Parnaſo accipientem, ferunt ad exortum fuiſſe verſam à Chærone. Empedocles autem phyſicus montis cuiuſdam pro-

fundum inter rupes hiatum grauem ac morbiferũ, eò quód Notum ventum efflaret in vicinos campos, obſtruxit,atque ita viſus eſt peſtilentiam è regione depuliſſe. Itaque ſi quę ſunt cupiditates peſtiferæ, noxiæq́ue,tempeſtatem ac tenebras inuehentes animo,optimũ quidem fuerit eas expellere, atque ad ſolum vſque demoliri,quo nobis ipſis paremus aërē apertum,lucem,ac ſpiritum purum. Quod ſi minus hoc placet,certè illud adnitendum erit,vt quibuſcũque modis licebit, tranſlatis ac inuerſis quæ nos offendũt,reddamus ea nobis aptiora commodioráq;. Velut ecce protinus curioſitas: Studium eſt quoddam cognoſcendi mala aliena,morbus qui neque ab inuidentia purus eſſe videtur,nec ab improbitate. Cur,ô homo inuidentiſsime, in alienis malis perſpicaces habes oculos,in tuis cæcutis? Inuerte cognoſcendi ſtudium,& iſtam curioſitatem ab externis trãsfer ad ea quæ ſunt intra te. Si cordi eſt aggredi malorum hiſtoriam,habes affatim domi quod agas.

Inſula quammulta,vel drys opplctur aquæ vi:

Tantam reperies multitudinem erratorum in vita tua,malarumq́ue cupiditatum in animo, nec minus negligentiæ in his quæ fuerat officii praſtare. Etenim quemadmodum ſcribit Xenophon,diſpenſatoribus rerum domeſticarum ſeorſum eſſe repoſitam ſuppellectilem quæ pertinet ad ſacrificia, ſeorſum quæ ad conuiuia,rurſus alibi repoſita,quæ pertinēt ad agriculturam,alibi quæ ad bellum, itidem tibi digeſta ſunt mala partim quæ proficiſcuntur ab inuidia, partim quæ à zelotypia, partim ab ignauia, partim à parſimonia. Hæc recenſeto,hæc recognoſ-

cito,feneſtras vnde proſpectus in vicinos, aditusq́ue curioſitatis obturato. Cæterum alias aperito vias, quæ ducunt in virorum cõclaue quod tibi domi eſt, in conclaue muliebre,in loca,in quibus verſantur, famuli. Illic habet iſtud percontandi ſtudium & cu rioſitas negocium nec inutile,nec improbum,verũ vtile ac ſalutiferum: quũ ſibi quiſque ſic loquitur:

Quò lapſus? quid feci? quod mihi munus omiſſum eſt?

Nunc verò,ſicut fabulæ narrant,Lamiam domi quidem canere cæcam, oculos habentem in vaſculo quodam repoſitos, verum vbi prodit foras,reponere, ac tum oculatam eſſe, ita quiſque noſtrum foris & in rebus aliorum ob maleuolentiam, ſibi curioſitatem velut oculum imponit. In noſtris autem ipſorum erratis ac malis frequenter labimur præignorantia,ad hæc nec oculos habentes,nec lucem. Quapropter homo curioſus, hoſtibus vtilior eſt quâm ſibi. Siquidem illorum mala coarguit, proferq́ue,commõſtrans illis quid ſit cauendum,quidve corrigendum. Porrò pleraque quæ domi gerun tur, non animaduertit, videlicet attonitus ſtudio negociorum alienorum, Proinde Vlyſſes,ne cum matre quidem prius colloqui voluit, quâm ex vate percontatus eſſet ea,quorum gratia deſcenderat ad inferos. Ea quum audiſſet,tum demum & ad matrẽ ſeſe vertit,& alias mulieres percontatus eſt, quæ nam eſſet Tyro,& quæ formoſa Chloris, & quam ob rem mortua ſit Epicaſta,

Dum triſtem laquei nodum trabe nectit ab alta.

Nos verò mire ſecuri ignariq́ue eorum quæ ad noſipſos pertinent,aliorum genus inquirimus, videli-

cet quòd auus vicini fuerit Syrus, auia verò Thræſſa. Ille verò debet talenta tria, nec vſuram perſoluit. Quin & huiuſmodi diſquirimus, vnde illius vxor rediit domum, quid hic & ille ſoli in angulo collocuti ſunt. At Socrates obambulabat ambigens, quid Pythagoras dictis ſuis perſuadere voluerit, quid Ariſtippus in Olympiis cum Iſchomacho congreſſus interrogarit, cur Socrates diſputans ſic afficiat adoleſcentes, curque qui vel puſilla quædam dictorum illius ſemina & exempla cepiſſet, ſic fuerit commotus, vt corpore concideret, fieretque modis omnibus pallidus & gracilis, donec nauigaſſet Athenas ſitibundus & incenſus, hauſiſſetque de fonte, ſimulque & virum & huius ſermones ac philoſophiam didiciſſet, cuius hæc erat ſumma: Vt quiſque norit ſua ipſius mala, quo videlicet ab his liberetur. Atqui nonnulli propriam vitam velut inamœniſsimum ſpectaculum non ſuſtinent intueri, neque rationem veluti lucem ad ſeſe reflectere, ac circunducere. Verum animus omni genere malorum ſcatens, horrens ac metuens quæ ſunt intus, exilit foras, vagaturque circa aliena, nutriens ac ſaginans animi vitiũ. Etenim quẽadmodum gallina in ædibus frequenter, quũ cibus ſit appoſitus, ſubit angulum, ibique ſcalpens terram,

Sicubi, vt in ſimo, vel granum appareat vnum:

Itidem qui curioſitatis vitio laborant, prætermiſsis interim ſermonibus inſtitutis, ac narrationibus, aliisque quæ nullus vetat percontari, nec quiſquam moleſtè fert, ſi quis interroget, oculta ſecretaque mala totius domus efferũt. Atqui ſcitũ eſt illud,

quod Ægiptius reſpondit interroganti, quid ferret obuelatum: Ideo, inquit, obuelatum eſt. Tu verò cur curioſè veſtigas quod occultatum eſt? Si nihil eſſet mali, non fuiſſet occultatum. Et ſanè in alienas ædes non eſt mos ingredi quenquam, niſi prius pulſarit fores: quanquam nunc adhibentur ianitores, olim mallei circulive penſiles, illiſi foribus, efficiebant vt ſentiretur ingredi volens, ne matremfamiliás alienus in opere deprehenderet, aut virginẽ aut vapulantem famulũ, aut clamantes ancillas. Curioſus autem ad hęc ipſa clâm ſubit, pudicę domus, rectęque conſtitutę, nequaquã libenter ſpectator futurus, etiamſi quis vocet. Ea verò quorum cauſa clauis, repagulum, ac veſtibulum adhibentur, retegit & effert in vulgus. Atqui ventorum hi nobis ſunt moleſtiſsimi, ſicut ait Ariſton, qui nobis reuellunt pallia. Curioſus autem non pallia vicinorum, neque tunicas, ſed parietes detegit, fores reſerat, & ad tenerem vſque virginem, non aliter quàm ventus penetrat irrepitque per omnia bacchanalia, choreas, ac pannychidas, quę noctu celebrantur Dianę, perſcrutans & exquirens quod calumnietur. Adhæc quemadmodũ Cleonis, quem taxat vetus comœdia.

In Clopidis mens erat, in Aetolis manus:

Sic hominis curioſi mens ſimul eſt in ædibus diuitum, in caſis pauperum, in aulis regum, in thalamis nuper nuptarum, ſcrutans omnia omnium negocia, tum hoſpitum, tum præſidum: atque id quidem haud citra periculum, ſed perinde ac ſi quis guſtet aconitum curioſitatis vitio, ſcire cupiens quale ſit, priusquam ſentiat, tollitur è medio, ſic qui potentiorum

tiorum inquirunt mala, prius abſumunt ſeipſos quã intelligant. Etenim qui ſolis radios, largos ſanè atque omnibus diffuſos intueri nolunt, ſed ipſum ſolis orbem impudenter obtuentur, ac lucem in ſemet auerti cogunt audaces, excæcantur. Itaque ſcitè Philippides cõmœdiarum ſcriptor, quum rex Lyſimachus ipſi dixiſſet: Quid è meis rebus tibi impartiam? Quiduis, inquit, ô rex, modò ne quid arcanorum. Etenim quę regum ſunt, iucundiſsima pulcherrimaque foris expetunt, conuiuia, diuitiæ, ſolennes conuentus, munificentiæ. Verum ſi quid arcanum eſt, ne adeas, nevé moueas. Non cælatur regis gaudium, quum res ſunt proſperæ, neque riſus ludentis, neque quum apparat aliquem humanitate ſeu beneficio proſequi. Quod occultatur formidabile eſt, triſte, inamœnum, inacceſſum, ſuppuratæ cuiuſdam iracundiæ theſaurus, vt vltionis profunda in animo verſatio, aut zeloypia in vxorem, aut ſuſpicio, quæpiam in filium, aut diffidentia erga amicum. Fuge nigram iſtam & condenſantem ſe nubem. Senties tonare ac fulgurare ſimulatque eruperit, quod nunc latet. Quænam igitur fugiendi ratio? Si contrahas & aſtringas, vt dixi, curioſitatem, potiſsimum autem ſi mentem verteris ad ea quæ magis proſunt iuuantque. Curioſe perquire quæ ſunt in cœlo, quæ in terra, quæ in aëre, quæ in mari. Vtrum paruarum rerũ contemplatione delectaris, an magnarũ? Si magnarum, circa ſolem curioſus eſto, vbi occidat, & vnde exoriatur. Quære cur luna velut homo ſubinde mutetur, vbi tantum luminis aſſumpſerit, vnde rurſus quod amiſit, reparauit:

Vbi iam videri deſijt, quî fiat, vt
Primum noua ac vultu decoro prodeat,
Senſim vſque ad orbis aucta plenitudinem:
Rurſum vbi decorem enituit ad ſummum, ſtatim
Seneſcat imminuta, donec nulla ſit.

Atque hæc quidem ſunt arcana naturæ, nec indignatur ea deprehendentibus. At magna contemnis. Curioſus igitur eſto circa minora, quî fiat vt in his quę terra producit, alia perpetuo floreãt & vireant, omniq́ue tempore vernent, opes ſuas oſtentantia, alia rurſus nunc quidem ſint illa ſimilia, nunc rurſus velut homo negligens rei familiaris, qui ſemel omnes facultates profudit, nuda mẽdicaq́ue relinquantur. Deinde quamobrem alia quidẽ fructus ædant proceros, alia anguloſos, alia tortuoſos aut rotundos. Fortaſsis eam ob cauſam non es harum rerum curioſus, quòd in his nihil inſit mali. Quòd ſi omnino neceſſe eſt curioſitatem in malis, quemadmodũ ſerpentem in letiferis ſyluis ſemper ali verſariq́ue, ducamus illam ad hiſtorias, atque illinc nobis congeramus copiam minimè malignã, abundantiamq; malorum. Hic enim inſunt ruinæ virorum, profuſiones facultatũ, corruptiones vxorũ, incurſiones famulorum, calumniæ amicorum, apparatus veneficiorũ, inuidiæ, zelotypiæ, naufragia familiarum, eiectiones principum. Hiſce temet expleto, his te oblectato, nemini moleſtiam aut dolorem allaturus eorum, quibuscum viuis. Verum, vt videtur, curioſitas non gaudet perantiquis & obſoletis malis, ſed calidis ac recentibus, nouasq́ue tragœdias libenter ſpectat. Cum comicis autem & argumentis hilarioribus nõ

admodum gaudet habere commercium. Proinde ſi quis de coniugio quopiam loquatur, aut de ſacrificio, aut de deductione, indiligenter & oſcitanter audit curioſus, aitque ſibi pleraque iam antè audita eſſe, iubetque narrantem conferre ſermonem in pauca, aut prætercurrere. Quòd ſi quis aſsidens referre cœperit vitiatam virginem, aut adulteram vxorem, aut inſtitutam litem, aut diſsidium fratrum, hic neque dormittat, neque cauſatur deeſſe ocium,

Quin alias quærit voces, atque admonet aures.

Atq; illud, Heu vt magis in aures fertur mortalium, quã felicitas? verè dictum eſt de curioſis. Quemadmodum enim cucurbitulæ, quod in carne deterrimum eſt, ad ſe trahunt, ſic curioſorum aures deterrimos quoſque ſermones attrahunt, &, vt melius dicam, ſicuti ciuitates habent portas quaſdam nefaſtas ſiniſtrique omnis, per quas educunt ſupplicio capitis deſtinatos, ſordesque ac purgamenta eiiciunt, nihil autem purum aut ſacrum per eas vel ingreditur, vel egreditur, ita per curioſorum aures nihil probum aut venuſtum tranſit, ſed ſermones de cædibus aditum inueniunt, atque ibi verſantur, impuras & impias fabulas ſecum deferentes.

Semper canens in ædibus manet meis
Ploratus.

Hæc eſt curioſis muſa ac ſiren vnica, neque quicquam eſt iſtis audire iucundius. Siquidem curioſitas eſt libido audiendi ſecreta retruſaque. Nullus autem oculit, ſi quid habet boni. Quãdoquidem hic ſimulantur adeſſe bona etiam quæ non adſunt. Proinde curioſus, qui appetit cognoſcere mala,

obnoxius eſt morbo, gaudendi de malis aliorum, liuoris & inuidiæ fratri. Nam inuidia dolor eſt de bonis alienis. Cæterum Epichærecacia, voluptas eſt ex alienis malis concepta. Cæterum vtrunque naſcitur ex affectu immani ferinoque malitiæ. Adeò verò moleſtum eſt vnicuique, ſi quis ipſius mala retegat, vt multi moriantur citius, quã vt medicis aliquid ſecretorum morborũ velint oſtendere. Age ſi Herophilus aut Eraſiſtratus, aut Æſculapius, quum eſſet homo, tenens remedia & inſtrumenta iuxta domum aſtans, percontatus fuiſſet, num quis haberet fiſtulam iuxta poſticum, aut num vxor cancrum im membro pudendo (quanquam huius artis curioſitas ſalutifera eſt) attamem nemo ni fallor, non abegiſſet percontatorem, qui non expectata neceſsitate inuocatus veniſſet ad aliena mala cognoſcenda. Atqui curioſi hæc eadem, atque his etiam peiora diſquirunt, idque non vt ſanent, ſed tantum vt retegant, vnde non iniuria habentur inuiſi. Nam & telonis indignamur, grauiterque ferimus, non quum decerpunt aliquid ex his quæ palàm importantur, ſed quoties inquirentes quæ ſunt occulta, in alienis vaſis ac ſarcinis verſantur. Et tamen illis hoc permittit lex, & damno afficiuntur, ni fecerint. Contrà curioſi perdunt ac proiiciunt ſua ipſorum negocia, dum intenti ſunt alienis. Neque frequẽter eunt rus, eò quòd non ferant quietem ac ſilentium agrorum. Quòd ſi quando ſeſe poſt longum tempus eò contulerint, vicinorum vineas intuentur potius quàm ſuas, percontanturque quot boues vicino perierint aut quantùm vini illi acuerit, citoque recurrunt in

vrbem his expleti. Itaque qui verus eſt agricola, nec eum ſermonem libenter recipit, qui ſua ſponte venit ex vrbe. Dicit enim: Itane mihi fodiens dicet, quibus cõditionibus compoſitæ lites ſint? Nam nũc harum rerum curioſus obambulat ſceleroſus iſte. Cæterum curioſi fugiunt ruſticationẽ, vti rem quampiam inanem, frigidam, neque quicquam habentem tragœdiæ, ad tribunalia, fora & portus ſe recipiunt. Nihilne noui? Nam manè non eras in foro. Quid igitur, num tribus horis exiſtimas immutatam eſſe ciuitatem? Et tamen ſi quis habeat tale quippiam quod narret, deſcendit ex equo, dataque dextera, & exoſculatus hominem, conſiſtit auſcultans. Quòd ſi quis forte obuius dicat, nihil eſſe noui, tanquam offenſus, quid ais? inquit: Non fuiſti in foro? Non præteriſti ſtationem, nec incidiſti in eos qui venerunt ex Italia? Itaque laudanda Locrenſium lex, quę ſi quis peregre reuerſus rogaſſet, nunquid noui? eum mulcta afficiebat. Quemadmodum enim eo qui optant vberem pecudum prouentum, piſcatores piſcium: ſic curioſi optant annonam malorum, ac negociorum multitudinem, nouitateſq́ue, & rerum mutationes, quo ſemper habeant quod venentur maꝺctatq́ue. Quin & Thurienſium legibus rectè cautum eſt, quæ vetant in comœdiis taxari ciues, præterquã adulteros & curioſos. Siquidẽ videtur & adulteriũ eſſe curioſitas alienæ voluptatis, inquiſitioq́ue ac perſcrutatio rerum, quæ ſic aſſeruantur, vt pleroſque lateant. Ipſa verò curioſitas, paralyſis eſt ac tabes, renudatioq́ue rerum non efferendarum. Itaq; ferè fit, vt multa cognoſcendi ſtudium, comitetur

garrulitatis vitium. Quapropter & Pythagoras ſolitus eſt iuuenibus indicere ſilentium quinquenne, quod ille vocabat echemythiam, à continendo ſermone. Cæterum fieri non poteſt, vt curioſitatem nō comitetur maledicentia. Etenim quæ libenter audiunt, ea libenter effutiunt, & quæ ab aliis ſtudioſè colligūnt, apud alios cum voluptate efferunt. Itaque morbus hic præter alia mala adfert & illud, quòd impedimento eſt, quo minus aſſequantur quod concupiſcunt. Etenim omnes illos obſeruant cælantque, neque libenter aut faciunt quicquam vidente curioſo, neque dicunt audiente. Verum & conſiliū differunt, & negociorum conſiderationes in aliud reiiciunt tempus, donec è medio ſe tollat homo talis. Quòd ſi fortè ſubitò ſuperuenerit curioſus, dum quippiam arcani ſermonis habetur, aut rei ſeriæ geritur, non aliter quàm fele prætercurrente ſolent piſcem, ita tollunt è medio quòd erat præ manibus, & abſcondunt, adeò vt plerunque quæ cæteris audire ſpectareque licet, his ſolis nec audire nec ſpectare detur. Quamobrem prorſus omni fide caret homo curioſus: famulis enim & hoſpitibus citius credimus epiſtolas, aut literas, aut ſigilla, quàm amicis aut familiaribus curioſis. At Bellerophontes ille ne aduerſus ipſum quidem ſcriptas literas quum portaret, reſignauit, ſed abſtinuit manum ab epiſtola regis quemadmodum abſtinuerat ab eiuſdem vxore, nimirum eadem animi temperantia. Siquidem intemperantiæ eſt curioſum eſſe, non aliter quàm adulterum eſſe: adiūcta eſt autem curioſitatis morbo, grauis ſtultitia ac dementia. Nam præteritis

quæ plurimæ ſunt,communibus ac publicis mulieribus, ad concluſam ac ſumptuoſam ferri,frequenter vt accidit,deformem,inſignis cuiuſdam inſaniæ, dementięque eſt. Atqui idem faciunt curioſi, præteritis multis ac pulchris ſpectaculis, prælectionibus, ſtudiis ac diſputationibus,alienas perfodiunt epiſtolas,aures admouent vicinorum parietibus,ac ſuſurros miſcent cum famulis & vxorculis,nec id ferè citra periculum,certè ſemper cum infamia. Proinde conducibile fuerit curioſis ad morbi depulſionem, ſi quàm maximè fieri poteſt,recordentur, quæ antè compererunt.Etenim ſi,quemadmodum Simonides dixit,ſe quum ex interuallo temporis aperiret ſcrinia:alterum quidem quod mercedibus erat dicatũ, inuenire plenum,alterum quod gratiis erat ſacrum, vacuum:ita ſi quis ex interuallo curioſitatis penum aperiat inſpiciatque multis inutilibus, ſuperuacaneis,& inamœnis rebus plenum,fortaſsis ipſum rei facies offendet, quum apparuerit modis omnibus inamabilis ac nugatoria.Nunc age,ſi quis aggreſſus veterum libros,ex his peſsima quæque decerpat, ac librum habeat hinc compoſitum, velut ex Homericis verſibus, qui acephali dicuntur, aut ex tragicis ſolœciſmis,aut ex his quæ Archilochus aduerſus mulieres indecenter & intemperanter dixit, ſeipſum interim traducens, an non is videatur tragicis dignus imprecationibus,

Male pereas,mortalium excerpens mala?

Quin & abſque tragicis imprecationibus,indecora eſt & inutilis collectio, repoſitioque peccatorum alienorum. Qualis erat illa ciuitas, quam Philippus

ex peſsimis quibuſque ac deploratiſsimis conditam ex re vocauit πονηροπόλιν. Itaque curioſi dum vndique colligunt congerũtque, non verſuum aut poẽmatum, ſed alienę vitę lapſus, errata, ac ſolœciſmos, inuenuſtiſsimum & iniucundiſsimum malorũ grãmatophylacion circunferunt, ſuam ipſorum memoriam. Quemadmodum igitur Romæ quidem picturas ac ſtatuas, ac per Iouem etiam puerorum venalium ac mulierum formas, pro nihilo ducentes, obuerſantur circa forum in quo venundãtur portenta, inſpicientes perquirenteſque mutilos tibiis, felium inſtar habentes cubitos, aut quibus ſunt tres oculi, aut qui capitis forma paſſerem repræſentant, aut ſi qua alia ſpecies commixta, aut ſi quod portentum abortiuũ: cæterum ſi quis aſsidue perducat illos ad huiuſmodi ſpectacula, cito res ipſa ſatietatẽ ac nauſeam pariet: Ita qui curioſi ſunt circa lapſus alienæ vitæ, circa probra generis, circa turbas ac peccata, quæ inciderunt in ædibus alienis, primùm omnium recognoſcant ſemetipſos, meminerintque quòd ex alienorum malorum obſeruatione nullam neque gratiam, neque vtilitatem retulerint. Igitur ad huiuſmodi morbi depulſionem plurimum profuerit, ſi conſueſcamus exercere noſmetipſos initio è longinquo facto, atque hoc pacto diſcamus in hoc affectu temperare nobis. Quoniam enim ex aſſuetudine natum eſt incrementum morbi, paulatim in peius proficientis, eodem modo ſumus pariter & de exercitatione temperantiæ diſputaturi. Proinde ſumamus initium ab his quæ & celerrimè fieri poſſunt, & maximè vulgaria ſunt. Quantu-

lum enim negocii eſt, per vias ſepulchrorum inſcriptiones non legere? aut quid habet difficultatis, inter deambulandum literas parietibus inſcriptas, oculis præterire, tacite nos ipſos commonentes, in illis nihil eſſe ſcriptum, quod vtiltatem aut oblectationem adferat: ſed meminit ille illius in bonum, & amicorum optimus hic eſt quiſpiam, multaque his ſimilia illic viſuntur, plena nugamentorum? Quæ videntur quidem nihil officere, quum leguntur, lædunt tamen clanculum, eò quòd gignunt in nobis ſtudium diſquirendi, quæ nihil attinent. Et quemadmodum venatores non ſinũt canes aberrare, & quẽlibet odorem perſequi, ſed loris retrahunt reuocantque, olfactum illorum ſeruantes purum & integrum officio peculiari, vt acrius inhæreat veſtigiis,

Naribus inquirens veſtigia ſumma ferarum.

Sic oportet & curioſitatem, ad quiduis ſpectandum audiendumve excurrentem atque oberrantem, cohibere ac retrahere, quo ſeruetur ad vtilia. Etenim ſicuti leones & aquilæ dum ambulant, vngues vertũt introrſum, ne aciem illorum & cuſpidem deterant, ſic exiſtimantes curioſitatem ad multorum cognitionem aciem quandam & acumen habere, ne conſumamus illud neque hebetemus in rebus deterrimis. Secundo vero loco conſueſcamus, ſi quando præterimus fores alienas, non introſpicere, neque in ea quæ ſunt intus, oculis irrumpamus, curioſitate manus vtẽtes vice, ſed illud Xenocratis in promptu ſit, qui negauit quicquam referre, vtrum pedes an oculos inferas in ædes alienas. Neque enim iuſtum,

neque honeſtum,ac ne iucundum quidem ſpectaculum eſt,

Hoſpes videre,turpe ſi quis intus eſt.

Nam ea quæ videntur in ædibus ferme ſunt huiuſmodi,vaſcula humi iacentia,aut ancillæ ſedentes,nihil vero ſerium nihil iucundum. Cæterum turpe eſt ad hæc obiter diuertere mentis oculos,huc intendere aciem ingenii, hiſque aſſueſcere malum eſt. Diogenes quidem quum ſpectaret Dioxippũ Olympionicen,curru inuehi,nec valentem interim oculos auertere à formoſa muliercula,quæ ſpectabat põpam,ſed reſpectantem, ac circuntorquentem ad illã oculos:videte,inquit,athletham à puellula collo obtorto vinci.Curioſos autem videas pariter ad quodnis ſpectaculũ flectere ceruicem ac circumagi,poſteaquam eos ceperit aſſuetudo curaque oculos per omnia circunducendi. Oportet autem, vt arbitror, ſenſum nequaquam foris deuagari, veluti famulam abſque cuſtode: verum quũ ab animo dimittitur ad negocia,in illis verſari,celeriterq́ue renũciare quod mandatum eſt. Deinde rurſus decenter intus apud rationem verſari,illiq́ue attendere.Nunc autem accidit illud quod ait Sophocles:

Deinde verò viri non tenentis habenas
Liberi equi vi rapiunt:

ita ſenſus deſtituti recto, quemadmodum diximus, ductu atque exercitatione, vltro excurrunt,ac plerũque ſecum vnà trahunt animum ad quæ non oportuit,tandem dant illum precipitem. Vnde illud quidem falſo iactatum eſt de Democrito, quod ſponte ſibi ademerit oculos, admouens eos ſpeculis igni

candentibus,& ab his repercuſſu accepto, nequid obturbarent menti,ſubinde vocantes ad res externas,ſed ſinerent illam intus ſeruare domum, verſarique in rebus intelligibilibus,velut obturatis quæ in viam ſpectant feneſtris. Illud tamen veriſsimum eſt,quòd raro mouent ſenſum,qui plerunque mẽtis agitatione vtuntur.Siquidem & muſæa quammaxime procul ab vrbibus collocabant,& noctem velut amicam intelligentiæ, vocabant euphronem, videlicet arbitrantes quietem & aſsiduitatem illam nullis interpellantibus aliarum rerum curis, multum haberi momenti ad inuentionem eorum quæ inquiruntur. Ac ne illud quidem arduum eſt ac difficile, quoties homines in foro ſeſe viciſsim conuiciis ac maledictis impetunt, non adire: aut ſi quando multorum concurſus fuerit, manere ſedentem: quôd ſi tibi non temperas,ſurgere atque abire. Nã ſi teipſmm curioſis admiſcueris, nullius bonæ rei fructum inde capies.Plurimâvero capies vtilitatem, ſi curioſitatem auertas,viſque coherceas,vt conſueſcat obtemperare rationi.Ab hoc initio proficiens ad acriorem exercitationem, rectè feceris,ſi theatrum, in quo quid iucundi recitatur, prætereas, ſiq́ue amicos ad ſaltationis aut comœdiæ ſpectaculum, ſecum abducere conantes repellas, aut ſi clamore in ſtadio circove exorto non aduertas oculos. Quemadmodum enim Socrates monebat,cauendos eſſe cibos,qui non eſurientes inuitarent ad edendum,ſimiliter & potum,qui non ſitientes ad bibendũ: itidem oportet & nos omnia ſpectacula, omnéſque recitationes cauere fugeréque, quæ nos ad ſe cogunt,

allectantque,quum illis nihil ſit opus. At Cyrus nolebat aſpicere Pantheam, verum quum Araſpus diceret,mulieris formam dignam eſſe quam contemplaretur:Ob hoc ipſum igitur,inquit, magis abſtinendum eſt ab ea.Etenim ſi tuum ſequutus conſiliũ illam adiero,fortaſsis ipſa rurſus mihi perſuaſerit, vt ad ipſam cõmeem,etiam quum non vacabit, ſpectémque & aſsideam,neglectis interim multis ſeriis negociis.Eundem ad modum nec Alexander venit in conſpectum vxoris Darii, quum prædicaretur eſſe decentiſsima ſpecie, ſed huius matrem conueniens anum, puellam ac formoſam videre non ſuſtinuit. Nos dum in vxorum cubicula clàm immittimus oculos etiam à feneſtris penſiles,nihil flagitii nobis videmur admittere,qui curioſitatẽ noſtram patiamur illabi influeréque per omnia? Eſt igitur & ad iuſtitiam exercendam vtile, nonnunquam & quod iuſtũ eſt prætermittere,quo conſueſcas procul abeſſe à factis iniuſtis. Similiter & ad pudicitiam conducit nonnunquam à propriis vxoribus abſtinere,ne quãdo commouearis in alienas.Hanc denique conſuetudinem adducens curioſitati,tenta nonnunquam& eorum quę ad te pertinent,nõnulla diſsimulare,nec in aures admittere:& ſi quis voluerit aliquid earum rerum quæ domi tuæ geſtæ ſunt renũciare,differas, verbaq; quæ de te dicta videntur,repellas ab auribus.Siquidem Oedipodem curioſitas maximis inuoluit malis.Etenim quũ de ſeipſo perquireret, quaſi non eſſet Corinthius,ſed hoſpes,obuiũ habuit:Laiũ quo perempto,propriaque matre in matrimonium ducta,dotíſque nomine regnum adeptus, quum iam

videretur beatus, rurſum inquiſiuit de ſe ipſo, idq́ quum non permitteret vxor, vehementius etiam redarguebat ſenem conſcium, nihil non admouens, quo cogi poſſet ad prodendũ arcanũ. Tandẽ quũ rei ſuſpicio iam illum torqueret, & ſenex exclamaſſet:

Heu me eloquendi iam premit neceſsitas,

nihilo ſecius tamẽ curioſitatis vitio deuinctus ac diſcruciatus, reſpondit:

Ac me audiendi, audire oportet attamen.

Vſqueadeo dulcis quædã eſt amaritudo, nec cohiberi poteſt curioſitatis titillatio, velut vlcus ſemetipſum cruentans dum ſugitur. Cæterum qui ſit hoc morbo liberatus, naturaq́ placidus, neq́ gnarus vllius mali, dicturus eſt:

O diua quàm ſapis malorum obliuio.

Quapropter & aduerſus hæc eſt cõſuetudo ducẽda, ne redditã epiſtolã mox ac protinus ſoluamus, quẽadmodum faciunt pleriq́, qui ſi manus ſint tardiores, dentibus epiſtolæ vincula dilacerant. Tũ ſicũde veniat nũcius, ne accuramus, neq́ ſurgamus loco. ſi quis amicus dixerit, habeo nonnihil nouæ rei quod tibi dicam: Imò potius ſi quid habes quod vtilitatem ac fructum adferat. Quum ego quondam Romæ diſſererem Ruſticus ille quem poſt occidit Domitianus, gloriæ illius inuidẽs, me loquentẽ audiebat, atq́ interi ſatelles accedẽs, Cæſaris epiſtolã illi redidit. Atq́ orto ſilentio, meq́ ſermonem interrũpẽte, quo poſſet epiſtolã legere, noluit, nec prius reſignauit, quã ego finiſſem orationẽ, ac dimiſiſſem auditoriũ. Qua quidem in re omnes viri grauitatẽ admirati ſũt. Verũ vbi iã quis quibuſcũq́ poteſt modis alens cu-

rioſitatis morbū validum ac violentū reddiderit,nō iam facile eſt eā cohibere,propterea quod ob aſſuetudinem fertur,rāpiturq́; ad ea quæ vetita ſunt.Verū hi,reſignāt epiſtolas,ſecretis amicorū cōciliis ſemet ingerunt,ſacrorū ſpectatores fiunt,quæ videre fas nō eſt,loca inacceſſa calcāt, facta dictaq́; regum ſcrutantur.Et tamen tyrānos,quos neceſſe eſt omnia cognoſcere,inuiſiſsimos reddit hominū genus,quos aures ac delatores appellant.Primus itaque Darius minor,quoſdā habebat auſcultatores,quos ωτακουστας vocāt,ſibiipſi diffidens,nulloſq́; nō ſuſpectos habens ac metuens.Dionyſii vero delatores huiuſmodi Syracuſanis admiſcuerunt. Vnde nouatis rebus hos primum apprehenſos Syracuſani expulerūt. Etenim delatorum genus ex curioſorum gente familiaq́; eſt.Ac ſycophātę quidem inquirūt,ſi quid quis mali vel decreuit vel fecit.Curioſi verò etiā calamitates vicinorū, quæ præter animi decretū accidunt, exquirunt,atq; in vulgus efferunt.Dicitur autem & Aliterii cognomen excurioſitatis vitio primū eſſe natū. Quum enim,vt eſt veriſimile,valida fames eſſet apud Athenienſes, nec hi quibus erat frumentū proferrent in mediū,ſed clàm noctuq; domi molerent,iſti obambulātes obſeruabāt molarū ſtrepitū, vnde cognomen inditū Aliteriis.Simili de cauſa narrāt Sycophantarū cognomen ortum.Quū enim lege vetitū eſſet, ne quis exportaret ficos,qui prodebant ac deferebant exportantes, Sycophantæ dicti ſunt. proīde nec illud fuerit inutile curioſis, quo pudeat ipſos ſui,ſi cōgitent ſeſe ſimili cognatoq́; ſtudio teneri,quo tenētur hi qui maximè ſunt inuiſi moleſtique cunctis.

Aliterij.

Sycophantæ.

co non auferendum onus, quid aliud, quàm adiutare laborantem, nihil ocio, nihil inertiæ dandum? Leucius interim quum hæc diſceptantur, neque cõmendans, neque reprehendens quicquam, agit ſilentium &c.

FINIS.

REVERENDO IN CHRISTO PAtri, D. Hermanno Xylonio, Imperialis monaſterii apud Vuerdenam Vueſtphaliæ Abbati doctiſsimo, Gybertus Longolius. S. D.

QVOTIDIE, vel potius in dies ſingulos, amor & obſeruantia in te mea creſcit. quotidie enim magis ac magis clariſsimi tui ingenij & induſtriæ fructus edis vberiores. Nam vt taceam ſummam iſtam maximarum rerum, territorij & prædiorum adminiſtrationẽ, quæ σατραπικὸν quendam animum (vt iſta noſtra ætas expoſcit) deſiderant: ita quoque religionis negocia ſuſtines, vt nihil tibi antiquius, nihil charius eſſe cognoſcam, quàm gregem tibi commiſſum ad diuinæ ſcripturæ cognitionem, veram quidem illam philoſophiam, & perpetuum ſtudiorum præmium, perducere. Quanquam autem id quidem ſit & humanitatis, & fortaſsis officij tui, quum tamen tanto temporis decurſu nihil prope minus in cœtibus iſtis celebratum ſit: videre mihi videor omnes iſtas ſodalitates in eam propè conſuetudinem veniſſe, vt vnicam pietatem & religio-

nem exiſtiment, à manibus & bibliothecis bonas literas & humanitatis libros deteſtari. Sed tu vt omnia prudenter & cum ſummo iudicio agis: ita illud quoque ferendum tibi minimè, arbitratus es. Nam conductis artium doctoribus non vulgariter peritis, adoleſcentiam iuuentutémque, quæ in tuam diſciplinam ſeſe tradidit & inſinuauit, ita inſtitui & formari curas, vt nihil planè ad Reipublicæ & diſciplinæ Chriſtianæ œconomiam ſpectans, illos latere patiaris. Hoc vero eſt quod iam nunc fieri & oportet, & opus eſt. Nam cum præclaras opes & ampliſſima prædia homines pij Eccleſiæ donauiſſent, an in ſegnes aliquot & ignauos homines alendos, & non potius in educanda adoleſcentum ingenia, qui viri doctrina nobiles facti, populum docere, ſolari, monere, caſtigare poſſent, hæc contuliſſe credas? nonne impiiſſimos œconomos dixeris, qui ipſi omnium artium ignari & rudes, ne prodatur illorum ſtultitia, diſcipulos longè rudiores, ne dicam ſtolidiores, non legunt, ſed fraude & verſutiis in carceres ſuos ducunt? Sed quid eſt, quæſo, quod hæc apud te, qui ſæpe mecum cum ſummo animi dolore & cruciatu iſta deplorare ſoleas? Satis eſt & longè aliam & potiorem tibi eſſe mentem, quæ quid rectum, quid laudabile ſit, animaduerſione conſequi poteſt. Quam quoniam conſtantem & firmam eſſe cognoui, non precibus aut obteſtatione aliqua, vt in propoſito maneas, mihi nunc vtendum eſſe duxi. In gymnaſio duntaxat procurando conſtantiam firmitatémque & animi & voluntatis requiro. Nihil, mihi crede, ſanctius, nihil præclarius, nihil Deo gratius feceris vnquam. Quod ad me vero attinet, priuſquam hinc diſcedo, μνημόσυνον, veluti pignus perpetuæ noſtræ neceſſitudinis, apud te relinquere decreui: nimirum Plutarchi aliquot opuſcula, de mo-

ralibus illius partim in hoc à me conuerſa, vt ex longa & diutina Galeni lectione me recrearem: partim etiam temporis fallendi gratia. ſi quidem iſta feci Latina circa Hilaria, cum propter populum, qui tum peſſimo in ocio eſt, me in bibliothecam intimam abdidiſſem. Qualiacũque autẽ ſunt, non puto neque tuæ præſtantiæ, neque gymnaſio tuo ingrata futura. Etenim multa continent, quæ τὰ κοινὰ adminiſtrantes ſcire refert. Et à Plutarcho hic expreſſum vides non minus doctè quàm copioſè ſenectutis eiúſque περιστάσεως encomium: ad quam cum perueneris (peruenies autem vtique, ſi, vt facis, omnes animi bonorúmque reliquorum dotes in hoc vnum conferas, quò piis, bonis, ſtudioſis auxilio ſis, nihílque de præſtanti illa tua voluntate remittas vnquam) non dubito, quin prudentiam & doctrinam viri multum tibi prodeſſe poſſe confitearis. Quod vt facias non eſt quicquam te moneam. Vale Abbatum omnium princeps.

Quod vero quæris, quàm diu hîc, non multos ſane dies, ſed certum nõ habeo. ſimul ac cõſtituero, ad te ſcribã. Colonia, Cal. Maij.

NVM SENI GERENDA SIT *Reſpublica, Plutarchi Chæronei Liber vnus.*

MAGNVM ſane te laudum Pindari buccinatorem mi Euphanes eſſe cognoui, quum eius verba nunquam non in ore habeas: & illa quidem in primis, quæ de ludis Græciæ ab eo & rectè & conuenienter fabricata ſunt: Occaſio, inquit, virtutem in ſummas tenebras deiecit. At vero quum non paucæ nos à ciuilium negociorum geſtione occaſiones abſtrahant atque auocent, earumque de numero nõ in poſtremis deſidia, animique eneruatio, quàm mollitudinem vocant, exiſtat: poſtremam nobis, veluti à ſacra linea, ſenectutem eliciunt. *Prouerb.* Quaſi verò maximè illa ſit, propter quam & honoris & glorię ſtudia hebetiora & tardiora fiant. Itaque ſicut athleticis certaminibus, ita quoque ciuilibus negotiis procurandis, ſuos veluti fines terminoſque, quos prætergredi in rem non eſſe arbitrantur, conſtitutos eſſe prædicant. De hoc autem negotio, vt plerunque mecum ipſe diſceptare ſoleo, ita quoque iam nunc tecum agere animus eſt: quò videlicet intelligas, in Reipub. negotiis adminiſtrandis quàm ſit neceſſaria ſenum opera: deinde, ne viam hanc ſanè longã ſatis & communem, qua vterque progreſsi huc vſque ſumus, relinquas: néve tanquam cognitum & iam inde ab ineunte ætate aſſuetum amicum, Rempu. videlicet, cũ alio, eoq; inſolito (vt taceam interim cum quo ne liceat quidem vllo tempore familiaritatem conſue-

tudinémq; inire) commutes. Cęterum, ſi me audies, quæ ſemel animo tuo conſtituta & decreta ſunt, hęc mecum proſequare, his inhęreamus, neq; aliumvitę, quàm bene vixiſſe, nobis finem præſcribamus: niſi ipſo quod reſtat exiguo vitę ſpatio aliquid quicquã, quàm prolixum illud tempus quo viximus, tanquã fruſtra planè & temerè tranſmiſſum tritumq; conqueri, & incuſando deplorare libeat. Etenim non tyrannis & iniuſta dominatio, quẽadmodum ad Dionyſium dixiſſe quendam ferunt, glorioſum ſepulchrũ concinnauit: ſed à monarchia ſcelere & iniuriis plena ne tantillũ quidem ceſſauiſſe, hoc vero calamitatẽ lõgè magis accuratã exquiſitioréq; attulit. filiũ quoq; illius iã regno exutũ, & inter priuatos vitam agentem, philoſophię profeſſor Diogenes Corinthi cõſpicatus: Quàm facis, inquit, tuo generẽ indigna, ô Dionyſi! nõ enim nobiſcũ hic te otioſum, & ab omni metu ſecurũ, ſed iſtic cũ tyrannis domicilio incluſum, nõ aliter ac patrem tuũ feciſſe nouimus, vitam cõſumere oportebat. Reſp. porrò quę à ciuibus probitate claris ſecundũ legũ præcepta gubernatur, nõ honeſtũ modo viri, qui nõ tam imperare quàm imperiũ reuereri & pati didicit, ſepulchrum eſt, quàm (vt verè dicã) gloria quædã anteactæ vitæ, quæ aduerſus mortem collocari ſolet. Hoc vero eſt, Simonide autore, quod poſtremũ ſub terras penetrat. Qui vero propter ſenectutẽ à magiſtratu ſeſe abdicãt, iis omnis humanitatis honeſtatiſq; amor ceu extinctus abiicitur atq; deponitur: iis rerũ optimarũ ſtudium, præ illorum quæ ad vitam ſubleuandam pertinent, cupiditate defatigatum, ante tempus reſtinguitur;

his aƈuoſæ & diuinæ illæ animæ partes,præ corporeis iſtis,quæ permotionibus & affeƈibus agitātur, contemptiores humilioréſque iudicātur. Hoc vero ſi quis laudet,vt ab honeſto quàm longiſsimé abeſt, ita quoque auribus turpia illum loqui cenſuerim. Quid enim iſtud aliud eſt,ac lucri faciendi,pro quo nullos labores impēdas,deſiderium atq; cupiditas? Multo profeƈo reƈius Thucydides cenſuit,qui gloriæ & honoris ſtudiū nō ſeneƈutis abſentia,ſed cōmunibus ciuilibuſq; rebus ritè procurandis definiuit. Quarū ſanè adminiſt rationē ne apes quidem & formicas vnquā abiicere,mirationem in primis magnā facit.Ecquis enim noſtrū eſt,qui vel vnquā ex apicula fucū faƈum nouerit?Atqui quoſdam videas, qui eos quibus ætas iam ingraueſcit,a Rep.ad priuatas ædes āblegant, quò iſtic otioſi & deſides non aliud faciant,quā quod venter & gula iubent.Quin etiam virtutis eius quæ in agendo conſiſtit,facultatē omnem ob hoc illis adimunt,quò non aliter otio, ac negleƈum rubigine ferru m,tētari ſolet,torpeſcát. Longè mihi potior Catonis ſententia viſa eſt, qui ſeneƈutem pluribus & ſibi peculiaribus incommodis obnoxiam, turpitudinis nota in inuidiam non vocandā cenſuit.At inertia,quæ timiditatem, & vitæ mollitiem coniunƈā habet,extra culpā eſſe nequit. Nō enim propter iſta tantū ſeneƈus in turpitudē venit:ſed ciuili imperio ſibi abrogato, ad ignaua vitæ officia labi illā neceſſe eſt,& in gynęceū ſcilicet,aut in agrū ſeſe abdens,quid rerum iſtic meſſores agant, quid hi qui ſpicas legunt,curioſe contemplatur, Vis paucis dicam?

Fit Oedipus quiſpiam,& inſignia ænigmata.

Si verò nunc in ſenectute aliquis,neque priuſquam ætatis annum quinquageſimum agat,ad Rempubli. (veluti de Epimenide Cretenſi, quem adoleſcentem dormitum iuiſſe,& in ſenectute à ſomno excitatum ferunt)omni ſcilicet tranquilitate vitæ,& ocio, quę ſequi potuit,relictis,accedat,& in forenſes contentiones occupationesque ciuiles deſcendat,maxime cum ſe exercitatione nulla formauerit,neque in ciuilibus negotiis,immò ne cum ipſis hominibus ſatis verſatus ſit:huic rectè forſitan vnus aliquis quòd à Pythia ex Apollinis oraculo reſponſum eſt, obiecerit:

Sero nunc ades,
Regnum ſimul atque imperium à me poſtulans:
Sed limen aulæ ſerius pulſas modò.

Non aliter ac ſi cõmeſſator aliquis rudior & imperitior noctu errans,non regionis,nõ vrbis locorum, ſed ipſius vitæ,cuius rationem non ſatis ſit expertus,mutationem moliatur.Porrò Simonidis dictum, Ciuitas virum docet:vt celebre,ita quoque verum eſt:ſed apud eos maximè locum habet,quibus abunde ſatis temporis,quo doceri & inſtitui diſciplinis iſtis,quę cõtentionibus ciuilibus & forenſibus negociis exacuuntur,ſuppetit. At ne hæc etiam ſatis profuerint, niſi talem nanciſcantur naturã, quæ & laboris ſit patiens,& nullam fortunæ aduerſitatem reformidet. Hæc non omnino ſibi malè quiſpiam aduerſus eos qui iam annis graues ad Rempubli. viam parant,dixiſſe videbitur:verùm qui mentis & rationis rectè compotes ſunt longè aliter ſentiunt. Quis

enim ignorat, non adoleſcentiam modò, verum etiam iuuentutem à communi & publica rerum procuratione, vt cum maximè, abhorrere? Neque verò id ſolum ſententiam noſtram probat, ſed & teſtimonia fori nobiſcum faciunt. Præcones cum militarem concionem conuocant, non Alcibiadas, nō Pytheas ad ſuggeſtum vocant: ſed illos tantùm, qui annos quinquaginta iam numerant, horum verò ſententiam & conſilium exquirunt. Nondum enim militaris diſciplinas ab ea conſuetudine adeò abhorret, neque credendum, illam vſum atque tractationem eius rei tantum neglexiſſe, vt iſta patiatur obliuionē obrui. Cato cū annos octoginta natus eſſet, reus factus, & cauſam ſuam ipſe ſuſtinens, dixiſſe fertur: Perquam graue eſſe, apud quos vixeris, cauſam tanquā apud alienos dicere. Cum Antoniū Cæſar Auguſtus extinxiſſet, imperia eius nō minus popularia quā regia fuiſſe perhibentur: atq; eo maximè tempore, cum extremū ſibi vitæ diem inſtare videret. Nam ipſe iuuentutis inſolentiā legibus morum latis ſæpè caſtigans, dixiſſe fertur: Audite ſenem iuuenes, cuius aliquando iuuenis vocem ſenes audiuere. Et Periclis imperium ampliſsimum tunc fuiſſe conſtat, cū is ſenectute conficeretur. nā & illo tempore Athenienſibus belli ſuſcipiendi autor ſuaſorque fuit: & cum temerè illorum exercitus in armatos hoſtes ferretur, quorum numerus immanis (ſexcenta propè millia hominum fuiſſe prędicant) extitit, non ſolū arma populo ademit, ſed & portarū claues, ne quis minus tempeſtiue in hoſtes excurreret, ſubduxit. At verò de Ageſilao quæ à Xenophonte ſcripta ſunt, quid

obſtat quô minus autoris verbis referantur? Cuius, inquit, iuuentutem illius ſenectus non plurimũ ſuperauit? Quis verò hoſtibus etiã ætate florenti adeô formidoloſus fuit, atque Ageſilaus, vel tunc quoq;, cum vitæ ſuæ tempus maximè tranſegiſſet? Cuius quæſo, ab hac vita diſceſſus, maiorem hoſtibus læti tiã voluptatem'q; peperit, ac Ageſilai, quamuis illam ſenectute maturã ſatis fuiſſe conſtet? Quis vnquam commilitones firmius cõfidentius'q; Ageſilao anima uit, iam tum etiã, cum ſenectus iuberet illum vita ce dere? Quis vnquã etiam iuuenis maiori deſiderio, quã Ageſilai iam longa ætate & vita defuncti, deſide rata eſt abſentia? Hos verò viros cum à tantis & tam præclaris factis nulla ſerior ætas abſterruit: ecquid nobis, quid remp. non tyrannide, non bellis, non vrbis vaſtationibus agitatã, ſed in deliciis tenemus, & in qua legibus & præceptis, quas iuſtitia magiſtra dictauit, cõtentiones & extra bella certamina decer nere licet: ne idem faciamus, timorem trepidationẽ-que iniiciet? At eſſet fortaſsis aliquid quod metui poſſet, niſi ipſi nos non belli pacis'q; adminiſtratori bus, verùm poëtis etiam & ſophiſtis viliores inferio resque velimus. Quis Simonidem decrepitũ iam in lyrico certamine (ſic enim, ſi placet, χόρους vertamus) viciſſe ignorat? niſi verſiculos, quos epigrãma hac de re cõtextum extremos habet, mẽtiri arbitremur. *Comparationis locus à minore, hoc eſt à poëtis ad duces & magiſtratum.*

Iam decies octo meſſes Simonidis ætas
Viderat, vt laudem victor ab arte tulit.

Quid verò Sophocles, cum à multis quaſi deſipiens in iudicium vocatus eſſet, nonne parte quadã fabulæ illius quã Oedipũ Colonæũ inſcripſit, iudicibus

recitata, mirificè ab omnibus probatus eſt? Principium autem hoc eſt:

Hoſpes huc age ad Euippi campum
Accede, locus dabit optimas
Sedes, albus eſt Colonus: Vbi vocalis luſcinia
Virentibus in vallibus Frequens cantillat.

Hoc carmen cum mirificè omnibus arrideret, à tribunali tanquam à ſpectaculis cum plauſu & vocum congratulatione populus illum domum vſque proſecutus eſt. Nam quòd ab illo epigramma ſequens factum ſit, extra dubitationem res eſt:

Herodoto Sophocles carmen conſcripſit, vt annos
Quinquaginta ſibi & quinque abiiſſe videt.

Quid verò de Philemone Alexiq; comœdiarũ ſcriptoribus dicemus, quos victoriæ corona ornatos ipſa etiam in ſcena mors occupauit? Quinetiam traditum eſt Eratoſthenis & Philochori hiſtoriis, tragicum poëtam Paulum cum iam annum ſeptuageſimũ confeciſſet, octo fabulas, quas in extremo ætatis tempore quatriduo confecerat, in certamen adduxiſſe. Hæc cum cogitando animaduertimus, ecquis hercle negauerit turpiſsimum eſſe, noſtros ſcilicet in tribunalibus & ſubſelliis ſenes, ſcenicis iſtis autoribus, quorum amor laudis nulla ſenectutis iniuria extingui potuit, ignauiores ignobilioresq́ue videri? qui ſanctiſsimis certaminibus valere iuſsis, adminiſtrationis ciuilis perſona depoſita, nõ noui ſatis quã aliam induere geſtiant. Nam à regia dignitate agriculturæ ſtudiis operam dare velle, oppidò humile & abiectum eſſe videtur: non aliter ac alicubi Demoſthenes de ſacra Athenienſium triremi, quam

Paralium vocant, dixiſſe fertur, eam ſcilicet indignè tractari, cum Midiæ ligna, vallum, commeatumque conuehat. At multo indignius certè eſt, viros qui magiſtratum geſſere, ſacrorum munere negociorum relicto, relicto ampliſsimo Bœotiæ magiſtratu, abdicato Amphictyonum primo & ſacro totius Græciæ conſeſſu, priuatam vitam degere velle. Tu verò ſi ex iis aliquem conſpicias aut farinam aut acinos vinaceos metientē, vel etiam lanas tractātem, nonne protinus tritum hoc prouerbiū, Equi ſenecta, de illo verum eſſe videbitur? videbitur ſanè, multoque maximè qum à nemine coactus huc ſeſe deiecerit. At ex illiberalibus iſtis artibus tractare aliquam, aut mercaturam facere, quum ſimul Rempublicam moderaris, profectò non diſsimile videtur, ac ſi quis caſtam & liberam matronam conſciſsis eius veſtimentis, & iniecto his quæ natura tecta eſſe iubet, qualicunque tegumento, in cauponam aliquò aut ganeum ableget, atque iſtic deſidere compellat. Ciuilis enim virtutis dignitas & amplitudo ſi ad domeſticas curas & priuatum quæſtum deſcēdat, proculdubio labefactatur. Quòd ſi autem vitæ fructum & tranquillitatem ciborum cupediis & voluptate metiuntur, atque ob id ſenes qui in magiſtratu ſunt, vt in iis paulatim mareſcant, inuitant: non videntur mihi vitam illorum turpiore imagine conſequi & exprimere potuiſſe. De veneris quoque ſi hæc per reliquum vitæ tempus colere inſtituunt, minus ſanè bene iudicant. Nam quum in fluctibus mediis iactentur, nōdum in portum nauim ſubductam meminere. An verò quemadmodum in Herculem

Paralios. Suidas, παραλος nauis ſacra quæ in Delphos ſacrorum cauſa quotannis mittebatur.

non ſine ioco quidam ludentes,non rectè illum delicato Omphale peplo veſtitum ab ancillulis Lydis vapulaſſe,ſeſeque in illarum cõtubernium inſinuaſſe ferunt:ſic quoque nos,leonina detracta pelle, magiſtratu dico depoſito,conuiuia ſecuri agitabimus, eaque non ſine cantu & tibiis? An magis nobis Pompeii Magni vox audienda,vt certè eſt,qua L. Luculli de ſe iudicium iugulauit?Nam is cum exercitum ducere,magiſtratumque gerere deſiiſſet, ad lauationes,opiparas cœnas,pomeridiana conuiuia animum adiecit:neque id ſolùm egit,verumetiã non magnificè minus quàm imprudenter(cũ non quæ ſenectuti, ſed adoleſcentiæ coueniebant,meditabatur) ædificauit. Interim tamen Pompeium,vt honoris & imperii cupidum, de ambitione, quaſi præter ætatem ea flagraret,accuſare vituperaréq; nõ deſiit:donec rurſum à Pompeio exaudiret,longè eſſe intempeſtiuius ſenem deliciis affluere, quàm magiſtratum gerere velle. Huic ipſi verò Pompeio valetudine quandoq; adfecto,cum medici iuſſu turdus quæreretur (erat tum fortè anni tempus cum eius auis copia non ita parabilis eſt)adſtante quodam, & apud Lucullum multos farciri adſerente, neque adfectauit,neque ad illum miſit,verùm dixiſſe fertur:Putatis,niſi delicatè & molliter viueret Lucullus, deſineret viuus eſſe Pompeius? Quòd ſi verò ex hiſce voluptatibus natura oblectamenta atque delectationem quærere pergat: certè ſenile corpuſculum propemodum omnibus his,ſi paucula, ſed neceſſaria excipias,vale dixit. Neque enim Venerem modò,vt cum Euripide loquar,offenſam habent ſenes:ſed & ad cibi po

tionisque delectationem palatum admodum obtuſum & languidum poſsident. Etenim quibus guſtu fruimur, leniter ea planè & tanquam in ſuperficie illos adficiunt. Quocirca longè duco præſtantius, voluptates, quas non corpus, ſed animus creare ſolet: neque rurſus ignobiles illas & illiberales, qualibus delectatum ferunt Simonidem, ſectari. Nam cum in eo plerique improbum illud pecuniarum ſtudium, quam auaritiam vocant, notarent atque carperent, dixiſſe proditur, Senectuti ſeſe hoc debere, quòd omnibus voluptatibus priuatus, & ceu expoliatus, ab eo tantum ſenium illius aleretur, quod quæſtum & lucrum ſuppeditaret. At pulcherrimas & amplifsimas voluptates, quibus etiam Deos ipſos vel ſolis vel præcipuis delectari credēdum eſt, è Republica capere licet. Neque aliæ ſunt iſtæ, quàm beneficiorum in alios proba collocatio: deinde actionum vitæ, ne cum honeſtate pugnent, recta inſtitutio. Niciam pictorem vſque adeò artis ſuæ operibus oblectatum ferunt, vti à domeſticis & familiaribus ſuis ſæpe fuerit percontatus, num lauiſſet, num prandium comediſſet. Quinetiam Archimedem geometricæ tabulæ adfixum] miniſtri vi auellere, & vt lauaret, veſtibus ſæpe exuere ſolebant: interim tamen à meditationibus & ſtudiis, etiam dum vngeretur, diuelli non poterat. Nam corpuſculum vnguentis delibutum, vndique figurarum notis depingebat. Canus tibicen, quem & tibi iuxtà mecum notum ſcio, dicere conſueuit nō nouiſſe homines quibus caneret, quā ipſe ſe plus quā auditores oblectare ſoleat. nā ſi illud in-

telligerent,futurum eſſe vt nō amplius ab his mercedem accipiat, verum illis qui ad ſe audiendum veniunt,præmium dare cogeretur. Hæc cum animo luſtramus quantum voluptatis cumulum ſuppeditent honeſtarum actionum virtutes,publicarum rerum adminiſtratio, propenſus ad quoſlibet iuuandos amor,facilè intelligimus.Atque etiam voluptates iſtas non ex illo numero eſſe perſpicimus, quæ titillatione quadam & pruritu,veluti in corpore leues frictiones,delectationem adferunt. etenim inſtabiles iſtæ ſunt, & quieſcere hominem non patiuntur.præterea titillationem quam adferunt,non liberam,ſed inflammationi, quam frequens venarum pulſatio irritat,ſociatam habent. Quæ verò ab honeſtis & præclaris factis oriuntur, quales illius eſſe conſtat qui quæuis opera & magiſtratum rectè procurat,non aureis Euripidis alis, ſed Platonicis illis & cœleſtibus pennis ſunt adſimiles. his anima prudentiam amplitudinemque cum gaudio adepta fertur & volat. Excita iam nunc quæſo memoriam, & quæ olim tibi audita ſunt,ad eam illa reuoca. Epaminondam aiunt cum plerique rogarent quid illi in hac vita maximo fuiſſet oblectamento,reſpondiſſe, Leuctricæ pugnæ à ſe,patre matreque ſuperſtitibus,feliciter commiſſæ victoriam. L. Sylla ab inteſtinis bellis & ſeditionibus Italia à ſe purgata, Romam cum veniſſet,profundo admodum ſopore,præ gaudio & voluptate anima quaſi ſpiritum reuocante atque redintegrante, ſopitus eſt. Atque iſtud quidem ipſe de ſe in commentariis ſuis ſcriptum reliquit. Demus Xenophonti,nullam eſſe auditionem

laude

laude ſuauiorem:verũ,me iudice,nullum ſpectaculum, nulla rerum recordatio,nulla denique animi cogitatio tantum delectationis efficere poteſt,quantum eorum quæ in magiſtratu & Republi. tanquam in ſplendido aliquo & publico ſpectaculo à te facta ſunt contemplatio. Quinetiam gratia factis benigniter cõcordans, & beneuolentiæ iuſtæ cõſentiens laus, cultorem & amatorem virtutis tanquaṅ lumine & deliciis quibuſdam perfundit. Neque gloriam veluti athleticam coronam vetuſtate longa aridam & ſquallentẽ deſpicere oportet:ſed rebus iam propè veteratis,noua aliqua & recens gratia,quæ priorem ſuperet,& illius veluti ſtabilimẽtum quoddam illuſtre ſit, adiicienda eſt. Sic enim factitare ſolent quibus Deliacæ nauis cura commiſſa eſt.Nam quotieſcunque illa vitium alicubi facit,adſunt qui eximant & abiiciant corrupta, noua verò alia ſuppingendo ſufficiant:atque ita æternam & interitui non amplius ab eo tempore, quo primûm ſtructa eſt,obnoxiam cuſtodiunt. At gloriæ ſimul & flammæ vt perſimilis, ita quoque haud difficilis conſeruatio. modicis enim fomentis,vt perdurent, opus habent ſi quis verò & ex extingui ea, & frigere planè ſinat: non ſine magno negocio vt iterum ardeant, effecerit. Quemadmodum autem Lampis,qui à multarum poſſeſsione nauium nauclericus vulgò dictus eſt, cum interrogaaretur aliqnando, qua ratione tantas opes ſibi & diuitias paraſſet:Magnas, reſpondit,haud difficulter:paruas autem non ſine laboribus, & multo tempore: eadem ſanè ratione ciuilem dignitatem conſequi, & gloriam per magiſtra

Deliaca nauis omnĩũ apud Athenienſes elegantiſſima, quam ſacrorũ cauſa in Delon mittere ſolebãt.

tum adipiſci, haud promptum & facilè eſt: verum vbi ea fueris adeptus, vt incrementum ſuſcipiant, & qualibuſcunque initiis orta amplificentur, id verò in promptu & facile eſt. In amicò quem nobis cõciliauimus, ſeruando retinendoque, non frequentibus & magnificis beneficiis, non officiis opus eſt continuis: nam & exigua amoris indicia, quò indiuulſam amicitiam ſeruet, huic ſatis ſunt. Populi verò amicitia fideſque, tametſi non continuo ab iis qui præſunt, & quos in magiſtratu admirantur, aliquid accipiant: at animi tamen illorum beneuolentia promptitudoque conſtat, modò illi procurationis curam diligentiãque non remittant, nec planè abiiciant. Neque verò militaris vita in acie & cõflictibus continua eſt, non ſemper oppugnandis oppidis intendit: verùm interim & deorum epulas curat, celebrat conuenticula: vt interim ocium illud quod luſibus & nugis datur, ſilentio pertranſeam. At tu velim mihi cauſam dicas, quam ob rem gubernacula Reipublic. non prenduntur? Num quia res ſi grauis, & laboribus plena, quæque interim nulla ſolatia, nulla oblectamenta dare queat? Non putarim quenquam ita iudicaturum: maximè quum theatra, pompe, digniora conſeſſus loca, chori, Muſæ, ſplendida gratia & Dei inſtar, totius curæ palatiique faſtum mittigans honor, mirificam delectationem pariant, & gratiam non leuiter referant. Inuidia autem, quam omnium vitiorum & malorum, quæ à Republi. timeri poſſunt, peſsimum cenſent, haudquaquã ſenibus pertimeſcenda eſt. Nam canes, vt Heraclitum dicere conſueuiſſe ferunt, in igno-

ignotos latrant. At ipſum adeò principiū,& honoris auſpicatio,tanquam in ipſis tribunalis foribus,contentionibus certaminibusq́ue obnoxia eſt,& ingreſ ſum haud facilè præbet.gloria autem,cum qua diutius conſuenere homines & vixere, neq; difficulter, neque ferociter, ſed benignè admodum admittitur. Huius rei gratia plerique fumo ſimilem inuidiam cenſent. Primò enim & priuſquam incendatur, de ſe ſatis copioſe ſuſtollitur:poſteaquam verò flamma cœperit emicare,euaneſcit paulatim,neque haud facilè vſpiam conſpicari ſolet. In aliis autem rebus, quibus omnes excellentiam mentiuntur, vt generis titulis,vt honoris & virtutis,certatur quidem & diſceptatur ſtrenuè nonnunquam, vt id quod aliis decedit & aufertur, alii ad ſe rapiant, ſibiq́ue adſcribere poſsint. Porrò dignitas illa, & honorum delatio, quæ à tempore datur (hoc autem verum ſenectutis honorarium eſt) æmulis in totum caret, & ad inuidiam transferri non ſolet. Etenim nullus planè honos eſt, qui in deferentem magis, quàm quibus defertur, ſeſe transfert, ac is qui in ſenes effunditur. His adde, partem hominum ferè maximam, exiſtimationem illam quam alii ab opibus, alii à dicendi facultate, alii ab eruditione expectant, nunquam ſibi ſatis promittere audere: at reuerentiam illam & opinionem inſignem, quam ſenectus pollicetur, quotuſquiſque ex his qui ad magiſtratum aſpirant, non aliquando ſibi ad ſpem rapiat? Itaque qui multo cum inuidia tempore colluctatus eſt, deinde ſedatis & tranquillatis rebus curſum inhibens, quod reliquum eſt

in ciuili adminiſtratione progreditur, interim tamen hominum ſocietate familiaritatéque non relicta: haud ſanè quicquam à nauis gubernatore diſsidet, qui & cum ventis & fluctibus luctando nauigat quidem, & aëre tranquillato ſedata tempeſtate iam interim non defatigatus quieſcit, ſed porrò agere nauim non deſinit. In Repu. gerenda quo longius & diutius proceſſeris, hoc plures amicos, conſodales plures paraueris. eos verò omnes, vt à ſcenico magiſtro chorus ſolet, ſimul producere non licet: relinquere vero & deſerere, ab omni æquitate alienũ eſt. Ac vt annoſas arbores nõ facilè licet euellere, quòd radices multas & profundas iecerint: ita quoq; magiſtratum quem diu geſſeris, deponere difficile eſt, quum tot negociis implicatus animus ſit, quibus ſeſe explicare oppidò quã eſt graue: & perturbationes & diſtractiones lõgè maiores abeũtibus ab illo, quã ſi in eo viuere perſeuerent, pariantur. Quocirca ſiqua fortè inuidia aut è ciuilibus certaminibus contentiones ſenibus ſuperſunt, autoritate extinguẽdæ ſunt. non enim terga vertere inermes planè & nudos illos oportet. Siquidem qui inuidia flagrant, in illos plerunque qui cedere videntur, maiorem, quàm qui certando reſiſtunt, impreſsionem facere ſolent. Huius rei teſtimonium habet quod ab Epaminonda ad Thebanos ſuos commilitones dictum eſt. nam cum hyemis tempeſtate ſæua ab arcadibus, vt hyberna oppidatim ſub tectis agerent, inuitarentur, nequaquã illis hoc permiſit: Nunc enim vos, inquit, admiratione maiore dignos exiſtimabunt, cum veſtra in armis exercitia luctaſque contemplabuntur. At ſi apud ſo-

cum deſidentes, & fabas torrentes viderim: eadem qua ſe & vos conditione habebunt. Vidésne hic quàm ſit reuerendum ſpectaculum, quum non modò dictis, ſed & factis ſenex ſe omnibus honoribus dignum teſtatur? Qui verò lectulo ſemper incumbit, aut in porticus alicuius angulo nugas garriens, narresque mucco plenas emungens, totos dies deſidet, quis illum non contemnit? quis vt abiectum non deſpicatui ducit? Hoc Homerus ipſe teſtari videtur, maximè qui auribus purgatis illius poëma audiuere. Neſtorem apud eum in expeditione illa qua Troiam adorti ſunt Græci, & ſummè venerati ſunt, & obſeruauere omnes: at ſenes illos qui domi ocium ſuum in deſidia conſumpſere, vt Peleus, vt Laërtes, & inutiles & propemodum abiecti contemnuntur. Non enim confirmata illa exercitatio (habitum noſtri cum Græcis vocant) eadem ſibique per omnia ſimilis, apud eos qui ſe remittunt, perdurare ſolet. Siquidem modicum relaxata, aut etiam reſoluta, mox rurſum iugi meditatione, & mentis agitatione continua, quæ dicendi agendique facultatem excitet & expurget, opus habet. At ea in imbecillo corpore cum vſus poſcit,

Splendor vt æris in neceßitatibus micat.

Viri verò ætate plane grandes hoc Reipub. commodiores, quàm hi qui præter ætatem vel exercitum ducunt, vel magiſtratum gerunt, exiſtunt, quòd reuerẽtia prudentiaque ſpectabiles (quanquã nondum plenè iſta adſint) quæuis Reip. pericula propulſare, & ea maximè quæ ſubinde per ambitionẽ & inanẽ gloriam inter ciues incidunt, nouere. Hi non inſtar ma

ris ventis procellisq; agitati ciues exagitant, ſed benignè & moderatè animos eorũ tractant atq; moderantur. Quã ob cauſam quoties in caſum grauiorẽ & pauorem vrbes abducũtur, viros quidem, ſed ſenectute graues, ad imperiũ depoſcunt. Etenim ex agro ſæpenumero ſenẽ, ciuitatis gubernacula nõ deſiderantem, ſed planè recuſantẽ, ad publicũ munus obeundum (quò arrepto magiſtratu turbulentas res cõponat, & in tuto collocet) cõpulerunt; non rarò interim belli ducibus etiã claris, & qui in hoſtes miſſi, ſtrenuã prælijs operã nauare potuiſſent, neglectis item oratoribus, quantũuis clamoſis, & qui vno ſpiritu continenter multa verba fundere poſsint. Athenienſibus quondã in Timotheũ & Iphicratem ſenes propenſis, rhetores Charetem quendã Theochare prognatũ, ætate & corpore robuſtũ, prætulerunt. Sed ecquid ad hæc Timotheus? Dij meliora, inquit, niſi vobis ducem qui ad ſarcinas gerendas appoſitus ſit, deſideretis. Etenim qui bellicis rebus præeſſe debet, hunc non in fronte modò, verum & in tergo oculos habere oportet: neque conſilia ſua cogitationeſque in vſum cõmunem cõcinnatãs, vlla mentis adfectione animique permotione mutare ac repudiare par eſt. Sophocles cũ ætate prouectior eſſet, Quã libens, inquit, venerea, vt ſerũ & furioſum dominũ relinquo. At in magiſtratu non ſatis eſt vnũ ſolũmodo dominũ, amorẽ videlicet vel in pueros vel in mulieres inſanũ fugere: longè plures hic & multo furioſiores occurrunt; eius generis ſunt contentiones grauiores, ambitio vt primas feras & partes maximas, libido, morbus inuidię, quo nihil fertilius, æmulatio-

nes, diſcordiæ: at ex iis multa prætermittit, multa ob tundit, multa etiam planè extinguit, & vt frigeant, ſenectus facit. Neque tamen vſque adeò ab agendi illo impetu cohibet, quam ab immoderatis illis ac flagrantibus animi affectibus liberat. nàm & ſobrios reddit, & ita componit, vt ad cogitationes ſuas diligentiam curamq́ue non poſsint nō adhibere. Porrò esto, videaturq́ue horum ſermo commodè caneſcentem, ſed iuuenili ſtuſtio iam tunc primùm ad Rempub. properantē, iniecto veluti pudore reuocare & reflectere, & ex lōga in priuatis rebus curandis deſidia, tanquā ex morbo ad exercitus aut Reipu. curationem excitatū ſenem meritò his verbis incuſare:

Miſer maneto piger in cubilibus.

At eum qui perpetuò in Repu. vixit, in fori certaminibus verſatus eſt, cur mihi non ſines ad faces vſque ad extremū vitæ actū progredi? cur tu eū ex longa vita reuocatū inſtitutū iter mutare cogis? Hęc cū facis, profectò expers omnis cōſiliis es, & quæ minime decent, ſuadere oībus exiſtimaris. Rectè ſanè ſenē qui vxorem accipiēs coronis ſeſe ornat, & vnguētis adfluit, deteſtaris, & illud ex tragœdia Philoctetī dictū ei ſuccinis: *Quæ ſponſa nunc tibi aut puella nupſerit,*

Euge ô miſer quid vis tibi cum nuptijs?

Neque certè hæc verba tua aut abſurda aut intempeſtiua mihi videntur: nā & ipſi quoque ſæpenumero in ſe talia ludūt: *Non mi iſta nupſiſſe magis vicinia.* At qui iam cū vxore extra vllam culpam probè multos annos vixit, & eam propter ſeniū nūc repudiare ſtudet, quò ſibi ſcilicet tantū viuat, aut illa repudiata pellicē in ędes adducit: nō video qua ratiōe ſeſe à

turpitudinis & ineptitudinis vitio vindicare poſsit. Eadem ratione ſenes qui perpetuò aliis negociis implicati, in ſenio ad Rempub. properant: veluti ſi quis aut Chlidon agriculturæ ſtudiis ſemper deditus, aut Lampon nauclerus, aut ex horto philoſophorum quiſpiam magiſtratum ambiat, hos & caſtigare, & vt in conſueto vitæ otio ſe contineant, admonere par eſt. Phocionem verò, aut Periclem, aut Catonem aggreſſus quiſpiam, dicat: Hoſpes ſiue Atheinenſis ſis, ſiue Romanus, aridæ ſenectutis tuæ curas & ſolicitudines abiice. deinde iubeat ne quid hi amplius in Repub. agant, non exercitum ducant, non curiæ negociis præſint: ſed ancillula contenti, ruſticis ſtudiis ſeſe oblectent: & quicquid illis vel ætatis vel mentis reliqui eſt, id totum rei familiaris procurationi impendant: hoc, inquam, ſi quis decernat & conſtituat, nonne valde iniqua perſuadere conatur, & non mediocri iniuria Rempublicā afficit? Enimuerò dicet aliquis, quid in comœdia audiri ſolet? Priuant capilli me niues ſtipendio. Rectè ſanè hoc coniectas. Nam qui Marti operam dant, eos corporis & ætatis flore,

Vt quibus & bellum cura eſt, & bellica facta:

eximios eſſe decet. Etenim ſenii canitiem quāquam galea condat, ipſa tamen mēbrorū compages & facultas (adſit licet alacritas animo) clàm & paulatim grauata diſſolutaque intercidit. At in Iouis concilii fori & vrbis miniſtris, neque pedum officium, neq; manus operam, verùm conſilium, prouidentiam, & orationis vim, non quæ ſtrepitum turbamq; in populo cōcitare nouit, ſed quæ de corde profecta, prudē

tiæ tranquillitatiſque magiſtra eſt,poſtulamus. His & cani & rugæ,quæ ab aliis ridentur, autoritatis & experientiæ teſtimonium dare, ad perſuadendum non mediocre auxilium orationi adiungere, & morum gloriam commendare poſſunt. Iuuentus enim imperata facere, ſenectus imperare debet. Certè Rempublicam eam,in qua ſenum conſilium,iuuenũ haſtæ primum locum obtinent, ſaluam eſſe arbitror. Neque in Homero mirificè magis quicquam laudatur,atque illud:

Conſedêre duces ſenio ſpectabilis ordo
Neſtoris ad naues.

Hac de cauſa cum regio imperio Lacedæmonii optimatum ordinem adiungere ſtuderent, & Pyihias ad id maiores natu poſceret, Lycurgus apertius ſenes pronunciauit. Ad hæc conceſſus ille Romanus celebris,ſenatus à ſenio etiamnum nuncupatur. Et vt lex diadema atque coronam,ita natura honorabile & dignum magiſtratus ſymbolum caniciem eſſe voluit.Quinetiã honorarium & honorari(liceat ſic γέρας & γεραίρειν conuertere) à ſenum dignitate in vſu Græcè linguæ ſunt:non ob id quod in thermis lauent,& molliter ſedendo vitam otioſe tranſigant, verum quia regium in ciuitatibus locum cõſequuti ſunt. Eius autem virtutis proprium abſolutumque bonum natura niſi in ſenio non oſtendit, neq; profert:non aliter ac plantæ ſerotinæ fructum reddere tardiorem ſolent.Regum quoque rex Agamemnon, quum à Diis optaret vt ſibi conſiliarios decem ex Achiuis darent,qualis erat Neſtor(ſic enim Græcos magnanimos, extra omnem rerum bellicarum re-

prehenſionem futuros) non dubium quin ea precatione rem magni eſſe momenti, non in ciuilibus negotiis duntaxat, verum & in belli adminiſtratione ſenectutē iudicare voluit. Nam Multas manus vincit prudens, vnum licet, Cōſilium. Et vnica ſententia ad perſuaſionem concinnata, in publicis negotiis non modo maxima, ſed & pulcherrima efficere poteſt. At vero regnum, quod inter Reip. formas & perfectiſsimum maximumq́; eſt, quot labores & negotia exhibet? ſanè multos dices. Nā Seleucū ſæpiſsimè dicere ſolitū ferūt: Si nouiſſent multi quàm ſit operoſum & moleſtū, tot duntaxat literas ſcribere, legereque, diadema etiā abiectum ante pedes ne ſublevarent quidem. Philippus autem cū in regione venuſta admodū caſtra ponere pararet, nunciareturq́; illi, iumentis non eſſe iſtic fœnū: O dij, inquit, qualis eſt hæc noſtra vita, quā etiam ad aſinorum cōmoditatē inſtituere cogimur? Hęc cū vides, tēpus eſſe arbitrabere, quo regi iam ætate prouecto, vt diadema & purpurā regalia inſignia exuat, ſuadeas; & vt tunica ligonéque ſumpto, in agro vitā degat, ne ſcilicet intempeſtiua canitiei ſuæ & minime neceſſaria facere videatur. At hæc ſi neq; Ageſilao, neq; Numæ, neq; Dario dicere conuenit: tu nos interim ex Areopagitarum conſilio Solonē, è ſenatu Catonem, quia ſenes ſunt, vt eiiciamus, mandare non vereris? Quid vero de Pericle fiet? & hunc tuo conſilio vt ciuilium negotiorum procurationem relinquat hortabimur? Sanè id tum erat laborandum, cum adoleſcens in ſubſelliis laſciuiret, cum furioſas illas contentiones & per impotentes animi impetus impreſsiones in pu-

blica bona faceret. At poſteaquam illi & maturior ætas,& experientia longior,prudentiã impartiuere: nunquid ei Remp. vt mulierem qua aliquandiu abuſus fuit,repudiandam cenſes? At Aeſopicæ vulpeculæ in mentem tibi veniat, quæ erinacei in auferendis ricinis officium adhiberi ſibi recuſauit.nam ſi hos,inquit,ſuctu plenos abegeris, aderunt alii lõge magis ſitientes. Senes quoque ſi à magiſtratu in hunc modum arceas, mox conditionem iſtam affatim arripuerint iuuenes:ſed quales? gloriæ poteſtatiſq; auidi,ſitiẽtes,quibuſque animus ad ciuilia negotia geranda rudis in primis ac nullus prope eſt. Neque etiam vnde illis eſſe poſsit video,quum neq; ſibi duces ad ſenilem magiſtratũ habuerint, neque ipſi ſpectatores rerũ fuerint.An vero illos qui nauibus præſunt,ſcripta de gubernãdis nauibus præcepta experientes reddent? ſane nõ puto. Verũ ſpectatorem certaminũ eorũ, quæ cum fluctibus & immanibus ventorum tempeſtatibus ſunt (cũ Tyndaridas fratres fluctiuagi nautę precibus inuocant) in puppi adſtitiſſe, id vero eſt quod gubernatorem peritum & ſcientem facit.Et temperare ciuitatem,moderari populum,concionem commode tractare,num iuuenis aliquis,qui librum aut cõmentarium aliquem in Lyceo conſcriptum legerit, ipſe vero gubernacula Reip.nunquam prehenderit,contentiones,experientia & fortuna,quò à periculis & moleſtiis liber eſſet, ſcienter declinare in vtranque partem non nouerit, num inquam iſta iuuenum aliquis poſsit? ſanè nõ eſt quod hoc dicam. Cæterum ſi nulla alia cauſa ſit, ob quam tenere Rempublicam ſenex debeat, nõ ſit illi

cõtemnenda iuuentutis inſtructio, nimirum vt hanc qua poſsit ratione informet. Quemadmodum autẽ literatores & muſicam docentes ipſi præludere præ legereq́ue ſubſequentibus id diſcipulis ſolent: ita qui ciuilia obit negotia, non verbis, non oratione ſo lummodo præit, ſed cum Rempublicam admini-ſtrat, tum factis & dictis ſimul adoleſcentes guber-nat, & in viros fingit & format. In hunc vero modũ exercitati, non in palæſtris, nõ iis locis quibus apud magiſtros qui membrorum habilitatem frictioni-bus & oleis extra periculum profitentur: verũ vt in Olympicis & Pythicis maximis Græciæ certamini-bus, indomitus cum equo pullus, iuxta Symonidem, ſimul currit: ita quoque ſenectutem ipſi ſectentur. Ariſtides continuo adfuit Cliſtheni, Cimon rurſus Ariſtidi, Phocion à Chabria, à Fabio Maximo Cato nunquam eſt digreſſus: Pompeius à Sylla, Polybius à Philemone non diſceſsit. Nam adoleſcentes qui ſe prouectis ætate inſinuant, hoc ab illis lucri poſſe-dere, quòd illorum adminiſtrationibus & factis ve-luti innutriti & inſiti, cũ gloria & autoritate in pu-blicis negotiis experientiam vſumq́ue facilem adi-piſcuntur. Cum ſophiſtæ quidam ab Aeſchine illo qui Academicam philoſophiam profeſſus eſt, inter-rogarent qua de cauſa cõiungeret ſe Carneadi, quũ tamen illius diſcipulus eſſe recuſaret: At ego, reſpõ dit, Carneadis auditor tunc eſſe cœpi, cùm ſtrepitũ & garrulitatem beneficio ſenectutis oratio eius ab-iiciens, ad communem vtilitatem ſe conuertit. Senes autem qui in magiſtratu ſunt, non verbis ſolum, ſed & factis ab omni dictionis laſciuiã & iactantia lon-

giſsimè abſunt.Ibi in ferunt,cum annoſior facta fuerit,quicquid cœnoſum viroſumq́ue halitum ſpirat, auerſari,vt iis quæ pigmēta redolent & ſuauia ſunt, frui poſsit.ita neque vllum decretum aut conſilium à prouectiore ætate profectum, turbidi quicquam habet,verum certa omnia & conſtantia ab ea ſuppeditantur. Quapropter iuuentutis gratia magiſtratū maximè gerere ſenes,vt iam ſæpe nobis dictum eſt, condùcit.Etenim quemadmodum aquam merum'q; miſcemus,quò furentem Deum,vt cum Platone loquamur,ſobrio altero caſtigatum temperemus:hūc in modum feruenti & flagranti apud populum iuuē tuti, & gloria & ambitione furenti, ſenilis admixta reuerentia, quicquid intemperatè & furioſe committitur,corrigit & abſcindit. Præter hæc vero errant & ij,qui non aliud eſſe exiſtimant Rempublicā gerere,ac ad rem ſuam augēdam nauigaſſe,aut militauiſſe:atque vbi id fueris conſecutus,ceſſauiſſe.Nō enim eſt Reipub.finis qualecunque munus publicū quod ad indigentiam & vſum eſſe debeat, verum vita animalis manſueti ciuilis & communis, quod natura quaudiu hanc lucem vſurpat, ciuiliter,honeſte & humaniter viuere debet.Eapropter non decet Rempublicam geſsiſſe,ſed gerere eam par eſt:quēadmodum conueniens eſt non veritatem faſſum eſſe ſed fateri:neque iuſta egiſſe, ſed ſecundum iuſtitiam agere:neque patriam parentes ciues amauiſſe, ſed amare.Ad hanc rem natura duce agimur: nobis has voces dictat, ſed quum non funditus inertia & vitæ mollitia perditi ſumus:

Multis pater te genuit vtilem viris.

Et nos feramus auxilium mortalibus.
At vero qui corporis valetudinem ſenilis & imbecil litatem culpant,iniuſte id facere videntur.Cur enim non potius morbum aut cæcitatem, quàm ſeniū incuſant?Quot enim ſenes valentes & robuſtos, quot vero adoleſcentes morbis implicatos paſsim videmus?Qua de cauſa non ſenes,ſed infirmos reiicere, neque in horū locū iuuenes, ſed valētes ſubſtituere debebant.Indicant hiſtoriæ,Aridæum iuuenem,Antigonnm vero ſenio confectū fuiſſe: verūtamen hic totius fere Aſiæ dominus extitit: at ille,tanquā è ſcena ſatellitis muta perſona,nomine tantum regio, ab aliis apud quos firmum imperium erat, deſpicatus habebatur.Quemadmodum ſi quis ſophiſtam Prodicum aut elegiarum ſcriptorem Philetam, ætate quidem iuuenes,verum corporis valetudine tenui& adfecta,& lectulo plerunque ꝓpter morbum incumbentes, magiſtratum adire iubeat, ſtolidus & inſanus habendus eſſet:ita quoque ineptire mihi videntur,qui à re militari gerenda tales ſenes arcere tentant,qualem Phocionem,qualem Maſaniſſam Afrū,qualem Catonem Romanū fuiſſe cōſtat.Phociō ruentibus intempeſtiuè in bellum Athenienſibus, ſenes ad ſexaginta annos natos euocauit,& vt ſe ſequerētur imperauit, cū eā rē iniquo illi animo ferre viderentur,Quid,inquit,vobis hoc graue, quum me iam ſupra octoginta annos natum ducem ſitis habituri?Polybii hiſtoriis traditum eſt,Maſaniſſam annum nonageſimum agentem,relicto quatuor annorum ex ſe genito filiolo,ex hac vita migraſſe,& paulò ante exitum à vita Carthaginēſes prælio fudiſſe,

fugaſſeque pridie autem quàm id actum fuit, cum multi illum ante tentoria panem ſordidum comedentem mirarentur, reſpondit ſe id facere, quia poſſet. Sophocles inquit:

Splendor vt aris in neceſſitatibus,
Micat, pigreſcens diutius tectum ruit.

Nos vero illam animi exultationem & facem, qua & rationamur, & memoriter recordamur. ſapimuſque & intelligimus, id agere adſerimus. Quocirca in bellis & apud exercitum reges longè præſtantiores euadere, quàm cum ocium amplectuntur domi, adſueuerunt. Attalum Eumenis fratrem diuturniore ex ocio & pace ignauum admodum & propemodũ animo diſſolutum redditum conſtat. hunc ex amicis quidam, cui Philopœmeni nomen erat. ſatis illiberaliter paſcens, pinguem & plenum fecit. Quare Romanos ferunt per iocum ſubinde ab iis qui ex Aſia in Italiam nauigabant, interrogaſſe. num apud Philopœmenem rex gratia adhuc valeret. Neque Lucullo imperatores multos qui prudentiam cum factis coniungerent, clariores inueneris. At is cum ſe vitamque ſuam ad ocium tradidiſſet, & ſecurus, vt ſpongiæ cum tranquillitas maris eſt, domi veluti mortuus & marceſcens deſideret: à Cliſthene liberto, cui ſenectutem ſuam curandam & paſcendam dederat, poculis amatoriis & incantamentis faſcinatus fuiſſe putabatur: donec Marcus illius frater, homine fugato ipſe rem domeſticam illius curaret. is quicquid deinde temporis & vitæ illi ſuperfuit, quod ſane quàm exiguum fuit, veluti pædagogus inſtruxit & gubernauit.

At Darius Xerxis pater longe melius, qui in rebus grauibus & dubiis ſeipſo prudentiorem euadere iactare ſolitus eſt. Et Atmas Scytha nihil diſtare putabat eos qui in ocio eſſent, ab iis qui equos curarēt. Dionyſius quoque ſenior interroganti cuidam num ocioſus eſſet: abſit ne mihi tale quicquam vnquam contingat, reſpondit. Arcum autem continuo intentum rumpi ſolere: itidem & animum, cum is remittitur. Quare qui concentus muſici ſtudioſi ſunt, niſi ſæpius animaduerſione diligenti hos auſcultent: & geometræ, ſi non reſolutionibus ſuis ſtudeant: numerandi ſcientiam profitentes, niſi quodianis computationibus ſe exerceant: quicquid habent eiuſcemodi facultatis, ſimul cum ipſo tempore illis elabitur. quanquam etiam earum artium profeſsio magis in contemplando ſit, quàm in actionibus verſetur. At ciuilis adminiſtrationis cōfirmata cōſuetaque exercitatio, in dictādis cōſiliis, in prudētia, in iuſtitia cōſiſtit. Accedit ad hæc experientia, qua occaſiones tēporum artificioſe coniectantur: verborum item facultas, ad perſuaſionem comparata. Itaque ſemper aliquid dicere, facere, mente colligere, iudicare oportet, ne cum ſinamus iſta ex animo excidere, tantarum virtutum poſſeſsione priuemur. quod cum ſit, tum ſimul humanitatis amor, publicorum commodorum cura, benefaciendi ſtudium, quorum neque finis neque intermiſsio eſſe debebat, ſimul exareſcunt atq; euaneſcunt. Iam ſi tibi pater eſſet mortalitatis expers Tithonus, atque is propter ſenectutis incommoda, curatione in dies maiore opus haberet: non arbitror te ab officio, quod iam aliquandiu

diu præſtitiſti, velle recedere, aut curationem illius; quæ & conſolatione & auxilio ſuſcipitur, recuſare poſſe. At patria, quam, vt nos à patre, ita Cretenſes à matre vocant, & ſenior multo, & plus iuris ac parentes in te habet, quinetiam annis & ſenio grauis & miſera, nec ſibi ſatis ſufficiens eſt, verùm multa ſedulitate & diligentia, frequenti auxilio, continua curatione opus habet: hæc eſt quæ virum in magiſtratu ad ſe rapi & continet.

Veſte tenens, quamuis animo ſis ipſe volenti.

Nouiſti me Apollini Pythio Pythiadas multas per feſta Pythica iam diutiſsime ſacrificaſſe: verum non opinor te in hunc modum me allocuturum: Iam ſatis eſt ſacrificiorum, mi Plutarche, ſatis pompatū & ſaltationum: num te ſenem animaduertis? tempus corollas ponere iubet, ſenectus oracula relinquere mandat. Id ſi tu mihi faciendum minime cenſes, tibi concedi vis vt Iouis vrbium forique præſidis ciuilia ſacra, quibus iam olim initiatus es, & vates princepſque præfuiſti, deſeras & relinquas? Cæterum, ſi videbitur, omiſſo aliquantum illo qui à Republica auocat ſermone, quæſo ponderemus philoſophemurq́; quàm ſit illud certamen neque graue, neque ſenectuti indecorum, quod nunc celebramus, maxime cum Reſp. & multas & conuenientes ætati huic quietes habeat. Quemadmodum enim cantores, qui in hac arte aſsiduè verſandum ſibi ſtatuere, varios vocum ductus & modos, quos harmoniam muſici vocant, meditari oportet, inter quos ſenes effecti neq; intenſum illum & acutum, ſed eum qui facilis eſt, & à moribus ſedatioribus non diſsidet, formant &

Pythiades vt Olympiades.

ſectantur: ita quoque & factis & dictis (hæc enim hominibus natura non aliter ac cygnis cantionem vſque ad finem vitæ propria eſſe voluit) leues, mediocres, conuenientes Reipub. adminiſtrationes ſenibus aptare par eſt: ǽque vt intenſam lyram, ita animos illorum remittére oportet. Neque corpora, quia nec ſcaphiis, nec ferreis circulis, nec pilis plũbeis, nec diſco, nec armis adſimilata in pugna, quemadmodum anteá licebat, vti valemus ſine exercitatione, negligentius tractamus. ſunt alia ſtudia: ſunt geſtationes, ſunt deambulationes, quibuſdam etiam & paruæ pilæ leuis ſane luſus placet. hæc ſpiritum mouent, hæc ſalutarem & vitalem calorem eliciendo refouent. Porrò ne tunc quidem ſenes ſuſpiciamus cum plane ſeipſos ocio & deſidia veluti ſtupidos rigidoſq́ue reddidere: neque rurſus cũ omnem dignitatem & imperium vſurpant, neque quicquam negotii in Rep. agitur cui non intereſſe cupiant, ſenium vituperationi obnoxium ad eiuſcemodi voces compellamus & cogamus:

O dextra, quàm capis iam nunc haſtam tibi,
Sed huic cupidini obſtat imbecillitas.

Nam neque virum ætate florentem potentemq́ue, qui omem publicorum negotiorum adminiſtrationem ſibi ſoli ſumit, neq; aliis concedit quicquã, (nõ aliter ac de Ioue Stoici exiſtimãt) fere quiſquã laudauerit: maxime cũ omnibus ſe ipſe intrudit infertq́;, neq; propter gloriæ inſatiabilem cupiditatem honoris aliquid, aut poteſtatis, quomodocũque iſta ambiantur, per inuidiã cõſequi aliquem patiatur. Seni autẽ in comitiis paſsim omnibus occurrẽs ambitio,

totos dies in iudicio & curia deſidēs curioſitas, quod
uis legationis, quoduis curationis munus ad ſe ra-
piens honoris cupiditas, hæc etiā ſi turpitudine va-
cent, laborioſa tamen & miſera in primis cenſentur.
Nā ſi exiſtimet cū beneuolentia ſe iſta poſſe præter
ætatem præſtare, fallitur vtique, quum in contrariū
idipſum ſedere facile videat. Etenim adoleſcenti-
bus odium ſui concitat, vt qui occaſiones ad geren-
das res ſibi præripi indigne ferunt: deinde ne in me
dium quandoque veniāt, impedimento illos eſſe in-
dignè ferunt: apud alios vero ambitio iſta honoris,
& dignitatis, quā primas ferre poſsint, cupiditas nō
minus odioſa, quàm ſenum aliorum auaritia, diui-
tiarum voluptatumq́ ſectatio exiſtit. Quemadmodū
itaque Bucephalum iam ſenio confectum Alexan-
der, niſi neceſsitate coactus adfligere non ſolebat,
verum antequam prælium iniretur, equis aliis
exercitus luſtrandi aciémque inſtituendi cauſa in-
uehebatur, eiſdem mox dato ſigno relictis, & aſcēſo
illo hoſtibus inſtare, periculū quoduis ſubire nō re-
cuſabat: in hunc modū vir qui imperiū ciuile habet,
ſeipſum, ſi modo mēte nō caret, gubernet: q̄ vero tāta
cura nō egēt, neq́ neceſſaria admodū ſunt, relinquat,
vt & hi qui ętate valent, in exiguis ciuitatis negotiis
aliquid habeāt quod agāt: in magnis autem certami-
nibus alacriter ipſe quod facto opus eſt, faciat. Ath-
letæ neceſſarios labores & vtiles ne attingūt quidē,
quò corpus minimè neceſſariis ſyncerū præſtent: at
nobis longe alia ratione faciendū cogitemus. Ete-
nim quæ exigua ſunt & vilia relinquentes, & tan-
tummodo quæ ſerio digna ſtudio ſunt, tractemus,

Cæterum iuuentutem fortaſſe cuncta, vt Homerus ait, decent: atque ita plerunque omnia amplectũtur. Nam exilia, ſed plurima, cum aggrediuntur, tum ſe populares atque laborioſos: cum vero ſplendida & grauia, nobiles & magnanimos nominant. Non ignoro autem, contentione plenum & confidens factum ſuo tempore gratiam quandam huic ætati conuenientem acquirere. At grauis annis & maturus vir, munus aliquod ex publicis, vt vectigalium locationes, portuum forique curationes, legationes ad principes, profectiones ad magnates, quæ non ad neceſſitatem, ſed ad inſeruiendum communi commodo comparata ſunt, expectans & ſubire cupiens, hercle & miſerabilis, & plane non imitandus mihi, aliis fortaſſe hoc & oneroſum & valde moleſtum exiſtimabitur. Nam in hac ætate non alium magiſtratum gerere, quàm à quo amplitudinem & dignitatem conſequare, par eſt: qualis ſane in Areopago Athenis tibi nunc, mi Euphanes traditus eſt; vt taceam interim patriam tuam, quæ tibi Amphictyonicam maieſtatem, laborem dulcem ſane, onuſque minime oneroſum, quod non prius quàm vitam deponere poteris, conſecrauit. Neque ad iſtos honores ſponte volare oportet: verum inueſtigandum diligentius quinam ſubterfugere illos conentur, his vero imperia decernenda ſunt. Ergo non adfectantibus, ſed qui ſtrenue recuſant: neque qui ſibi ipſi videntũr imperia accipere, ſed qui ſeipſos veluti ſub imperia tradũt, imperia deferenda ſunt. Non enim manum medico porrigere qui ſexaginta annos exceſſere, turpe Tyberius Cæſar dicere conſueuit: at valde videtur in-

decorum, manum extendere, quo calculos aut ſuffragia populi capiens, in magiſtratum venire poſſis. Id enim perquam eſt ignobile & humile, neq; quicquam cum grauitate & decoro magis pugnat. Tu vero operam dabis vt patria te eligere, te aduocare ad ſe, te expectare, tuam ſenectutem venerandam plane & conſpicuam exoſculari, omnes item dextram tecum copulare geſtiant. Iam cum in ſenio magiſtratum adeptus es, & in concione verba tibi facienda ſunt, caue prouuus in ſubſellia irruas & irrumpas: neque iis quæ iſtic dicuntur, in morem gallinacei cantum reciprocantis oggánias, neque reuerentiam, qua adoleſcentes te ſuſpiciunt, cum in illorũ certamina & rixas animum tuum pluſquam par eſt intendis, laxes & remittas: neque meditatione longa, dum non facile fidem tibi fieri pateris, conſuetudinem eam nanciſcare, vt grauate quod refertur audias: verum conniuere aliquando, & dare aliquid gloriæ illorum quo emergere, & aggredi rem ipſi quandoque audeant, oportet. Quinetiam cum de rebus non magnis agitur, nempe neque de ſalute aut diſcrimine patriç, neque de honore bonóve communi, perpetuo te in curia adeſſe, & quid iſtic agatur, curioſe ſatagere velim: verum vbi eiuſcemodi ardua negocia incidunt, etiamſi nemo te vocet, properandum tamen eſt, & pro viribus hic tibi itineris duces, qui manu te prehendant, & viam parent, aduocandi: aut certe lectica paranda, qua geſteris: neque id ſine exemplo. Nam Appium Claudium hiſtoriæ tradunt, rebus Romanis prælio grandi à Pyrrho fractis, ſenatuque à rege monito, vt de pacis & fœ-

deris ratione conſultaret, nequaquam acquieuiſſe: ſed is co͂feſtim per medium forum in curiam portari ſe mandat. amiſerat enim lumina. quò cum veniſſet, in medio concionis adſiſtens, dixiſſe fertur, Cæcitatem quidem ſuam ſe hactenus animo haud æquo tuliſſe: at nunc quoque precari, vti ne audire quidem illos vſque adeo turpia & abiecta inter ſe conſultantes agentéſque poſſet. Hæc cum dixiſſet multa ab iis acta vituperando, quædam ſecus docendo, adhortatus eſt ſenatum, vti ad arma deſcendentes, pro ſalute Italiæ cum Pyrrho dimicarent: atque id etiam perſuaſit. Cum Piſiſtratus blandè populum duceret, & iam illius artes ad tyrannidem ſpectare omnes ſuſpicarentur, neque quiſquam qui vel iſtud vindicare vel prohibere auderet, inueniretur; Solon arma expedita ante ædes collocauit, ciues ad ſuppetias fere͂das cohortatus eſt. Hoc cum Piſiſtratus percepiſſet, nuntium Soloni miſit, qui ab eo quæreret, qua fretus audacia talia conaretur; Senectuti, inquit, confiſus feci. Veruntamen ad tam præclara facinora, ad quæ tantopere neceſsitas inuitat, hi tantum qui ſenio ferè extincti ſunt, modo ſpiritum adhuc ducant, appoſiti ſunt & valent, Leuia autem iſta vt dictum eſt, quæ adminiſtratione plena ſunt, quæq́ue plus negotii quàm vtilitatis & neceſſitatis habent, honeſtè quidem ſenes recuſare poſſunt. Quinetiam ſæpe cum à ciuibus vocantur, & deſiderari ſuum aduentum ſentiunt, non confeſtim illis in publicum prodeundum, ſed hærere domi aliquandiu par eſt, quo fide grauiores, maiore cum dignitate ab iis qui illorum opera indigent,

expectentur. Ad hæc multa ſilentio prętereuntes, iuuentuti quædam dicenda relinquant: atque adeò pro ciuilium honorum cupiditate hoc nomine certamẽ illis cõſtituant. Porrò ſi illi intra mediocritatẽ non cõſiſtant, & terminos æqualitatis excedãt: modeſtè & cum ſumma beneuolentia maledicendi, rixandique, turpitudinem ſenes caſtigent: odia ſi qua conciliata ſint, mitigent: eos vero qui in ſententiis dicendis peccauerunt, communicato ſine ſtrepitu conſilio, inſtruant & erudiant: recte vero rem gerẽtes, intrepidè commendent. Quin & vincendos aliquando ſe, quum tamen aliud ſuadendo poſsint, tradant: quo ſcilicet animi illorum augeantur: & audaciæ aliquid accreſcat. quod vero aliis deeſſe viderit, hoc verborum comitate ſuppleant, vt apud Homerum Neſtor:

Nemo tuos carpat ſermones inter Achiuos,
Nemo tibi dicat (licet hos finire recuſas)
Quamuis ſit iuuenis, noſtro & de corpore natus.

At ciuilior multo eſt exprobratio obiurgatioque, quæ non aperte & publicè, verum priuatim aduerſus eos qui in Remp. bene affecti ſunt, ſuſcipitur. Curandum interim etiam eſt, vt morſu qui animos deiicere & in mærorem vocare poteſt, careat. Ad eã rẽ verba benigna & placida cõferenda ſunt, quò ſit occaſio ad honeſtas adminiſtrationes, & prudentia illuſtri loco habeatur. hac via ſenex populũ benignũ & placidũ habiturus eſt. Neque hic aliter agendum, atque illi ſolent qui equitare diſcunt non enim intractatis & nouis, ſed mãſuetis & domitis equis vti ſolent. Si quẽ verò labi videris, caue animũ deſpõdere

iuuenem ſinas.erigendus tibi is eſt,& conſolandus, quemadmodum ab Ariſtide Cimonem, à Mneſiphilo Themiſtoclem, cum populus illis indignaretur, & propter improbitatem & vitę intemperantiam primum malè audirent,ad honeſta excitatos & confirmatos ferunt. Aiunt etiam Demoſthenem,cum excidiſſet ab oratione apud populum, & id graui animo ferre videretur: ſenem quendam ex iis qui Periclem quãdoque audiuerant,correxiſſe,dixiſſeq́;, quum non eſſet natura Pericli diſsimilis, non rectè ſanè illum pœnitere. Ad eum modum Euripides Timotheum,propterea quod in arte muſica quædam præter conſuetudinem nouauerat,à populo exibilatum exploſumq́;,bono animo eſſe iuſsit:futurum enim vt ipſe mox omnibus theatris ſuperior iudicaretur. Et vt paucis verbis dicam,quemadmodum Romæ Veſtalibus virginibus tempus diſtributum eſt, quo primum diſcant,deinde quæ percepta ſunt peragãt,poſtremo alias dein doceãt:quemadmodũ item virgines quæ Dianæ Epheſinæ conſecratæ ſunt,primo illas ad ſacram adminiſtrationem aſpirãtes,futuras ſacerdotes(dicam Græcè melius)μελλιέρας nominant,deinde ſacerdotes,poſtremo παριέρας (eas ſi placet,à ſacerdotii munere liberas conuertamus) hoc modo vir abſolutus in ciuilibus negociis,primum vbi didicit,tum regere & gubernare Rempublicam iam initiatus aggreditur; poſtremo vero & ipſe alios quoque docet, & velut in ſacraria ducit. Non idem eſt concertantibus præeſſe, quod ipſum certare:at qui ciuilibus negotiis certaminibusq́ quo patriæ aliquando prodeſſe poſsit,iuuenem inſtituit

& oratorem illum verborum, actoremque rerum format, non certè is paruam operam & vilem, ſed propemodum maximam Reipublicæ impendit. Lycurgus ſanè in hoc negotio preclarè ſe geſsit. Nam ante omnia adſueſaciebat iuuentutem, vt idem honoris ſeni, quod legiſlatori, deferrent. Quorſum verò Lyſandrum reſpexiſſe putas, cum pulcherrimum iactaret apud Lacedæmonios ſeneſcere? num quia iſtic agriculturæ ſtudiis dediti ſenes ſint? num quòd illic fœnerare, aleam ludere, interim etiam ſtrenuè potare (ſi diis placet) ſoleant? Haudquaquam: verùm quia nemo quiſquam iſtic ætatis maturæ ſit, qui munere aliquo publico non fungatur. nam aut magiſtratum gerunt, aut paterna curatione rebus prouident, aut in pueris educandis rectéque inſtituendis occupati ſunt. ita non modò Rempublicam ſed & iuuentutem vniuerſam regunt & gubernant. hinc in exercitationibus, hinc in literis, hinc in victu rectè inſtituendo, adoleſcentibus veluti diſcipulis non ſanè leniter, non oſcitanter præcipiunt. Hac de cauſa fit, vti his qui de ſe peccant, aut minus rectè officium faciunt, formidoloſi ſint: venerandi verò & deſiderabiles his qui à probitate non diſcedunt. Colunt & obſeruant ſectanturque illos adoleſcentes, cum decus & generoſum hoc quod in ſe habent, amplificari, & in eo gloriari ſenes conſpicantur, maximè verò cum neque inuidi neque liuidi fuerint. Id autem vitii qaum ætati nulli (quanquam in adoleſcentibus ſpecioſis ſcilicet æmulationis ambitioniſque nominibus nuncupetur) conueniat: in ſenibus certè nihil poteſt intempeſtiuius, nihil tetrius, nihil

illiberalius notari. Qua de cauſa qui in ciuitatis procuratione egregius eſt,hunc ab inuidia quàm longiſsimè abeſſe par eſt. Neque verò vt exoſi arborum vetuſtate mareſcentium trunci, ſtirpium proximè ſatarum incrementa prohibent:ita quoque adoleſcentium & ætate florentium incrementa ſupprimere æquum eſt:verùm candidè & benignè illos ſuſcipere,& ſemetipſum iis qui in familiaritatem inſinuare ſe ſtudent,facilem præbere:neque etiã admonitionibus tantùm,verùm & vtilibus conſiliis illos iuuare,quin & quandoque adminiſtrationis partem, ex qua gloriæ & laudis aliquid expectare poſsint,cedere,ad hæc munus aliquod in quo reipu.nihil damni timendum,ſed multis gratum,& ad gratiam comparatum eſt,cõcedere decet. Quæ verò difficultatis & periculi aliquid habent, & cõfeſtim vt medicamẽta mordentia vrẽtiaque,dolorem,quã tamen poſtremò in laudem & vtilitatem commutant,adferunt,ad iſta profectò haud equum eſt iuuentutem præcipitare. Eſt etiam illiberale,negotia tumultuoſa ſeditioſaque illis obiicere. Verendum enim eſt,ne ab hominum turba rudes adhuc,& minimè in negotiis exercitati malè tractentur.Sed in eo rerum ſtatu inimicitias grauiores,quàm ætati illi conueniat, ſuſcipere ac ſubire decet.hoc enim nomine erga te adoleſcentiũ fauor erit illuſtrior:ne dicam interim quã & illos ipſos ad multa officiorũ aliorum munera promptiores alacrioresque reddideris. Adiiciendum autem & id eſt,ciuilem adminiſtrationem & philoſophiæ profeſsionem inter ſe omnino nihil diſsidere. non enim in dominatione legationibus, clamore in

concionibus immani, ſubſelliorū inſana occupatio ne (quæ tamen ad eā vel maximè pertinere quidam & dicunt ad ſcribunt) æſtimanda eſt: neque philoſo phi opus eſſe credas; de pulpito diſceptare, & ſcholas librorū faſcibus onerare, quum tamen vtroſque continua illa factorū dictorumque, quam ante oculos quotidie cernūt, exercitatio haudquaquā lateat. Verùm aiunt, in ſcholis & porticibus curuato capite Peripateticum agere, vt Dicæarchus dicere cōſue uit, oportet: cum verò rus abitur, aut ad amicū ſalutandū, non iam amplius. Socratem ſcimus nunquam inter ſcamna, neq; de pulpito philoſophari cōſueuiſ ſe, neq; ſtatas familiaribus ſuis diſputationis ambulationisq; horas hic præſcribebat: verū ludendo ple runq;, & cum res ferret, inter compotandū etiam & in caſtris quoſdam comitatus id agebat. Quinetiam ſæpe in foro, poſtremò etiam in carcere, & veneno iam dato, de philoſophia loquebatur: atq; ita primus philoſophiā verā, non vni aut alteri, ſed cunctis mor talibus per omnē vitam, quouis tēpore, quouis loco, actionibus in quibuslibet, affectationibusq; in omni bus ſimpliciter eſſe vtilem & arripiendam docuit. Ad eū ſanè modum de ciuili procuratione cenſendū. Non enim imprudentes homines cum exercitum du cunt, ſcribas profitentur, aut concionibus populi fa uorē captant, Rēp. gubernare dicendi ſunt, quum po tius ad gratiā plebis emerendā, ac ſeditiones concitandas. tam inſtructis ad pompā orationibus vtantur, aut alioquin munus obeāt ad quod neceſſariò allegā tur. Porrò vir rerūpublicarū ſtudioſus, qui & genus humanum & ciuitatē ex animo diligit, hic verā pro-

curationem habet, & ciuilis exinde dicendus, etiãſi nunquam paludamentũ induat, dummodo eos quorũ ingenium ad ciuilia negocia tractanda appoſitum eſt, ad honeſta prouocet: quibus illud deeſt, excitet & adhortetur: poſtulantibus ſuam operam adſit: improbos ab inſtituto arceat & deterreat, probos confirmet. Profectò qui talem ſe præbet, hunc non leuiter publico bono ſtudere certum eſt: quãquam non primus ſit, cum in concilio conuocato ſeria res agitur, qui in curiam veluti in theatrum properat: verùm tanquam ad ſpectaculum aut recitationem aliquam cum gratia quoties aderit, veniſſe vt videatur. Quòd ſi autem corpore adeſſe non ſit facultas, adſit ſaltem animo: quærat quid geſtũ, quid tractatum ſit: vti approbare quod rectum, quod verò ſecus factum eſt, reprehendere poſsit. Neque enim Ariſtides Athenis ſæpe, neque apud Romanos ſæpe Cato magiſtratum geſſere: vitam tamen omnem in patriæ commodis procurandis conſumpſerunt. Multa & præclara in belli negotiis dux Epimanondas feciſſe dicitur: at illius non minus præclara facinora cum neque exercitum duceret, neque magiſtratum gereret, in Theſſalia memorantur. Nam cum res in eum locum ducum imperitia veniſſet, vt in poteſtatem hoſtium veniẽdum eſſet, iamq́ue omnia tumultibus plena viderentur (inſtabãt enim telis acrius hoſtes) relicta graui armatura, principio ſedauit animos, & milites metu examinatos confidere iuſsit: deinde agmine quod diſsipatum erat, coacto & conſtituto, primùm ex anguſtiis in æquiorem locum ſuos deduxit, & in hoſtes conuerſus, vt ſe in fugam verterent,

autor fuit. Cum in Arcadia Agis rex aciem inſtitutam in hoſtes dirigere pararet, quidam ætate prouecta Spartanus exclamauit, meminiſſet malum malo medendum eſſe (iis etenim verbis facilem ab Argis diſceſſum notabat) & ne præſente hac intempeſtiua, vt Thucydides ait, animi promptitudine ad eundem lapidem impingeret: hæc cum exaudiuiſſet Agis, inſtitutum ſoluit, & recedens, victor poſtea euaſit. Conſueuit verò huic in foribus curiæ quotidie ſello collocari, quo loco Ephori ſæpe de concilio ſurgentes, de negociis maximis illum conſulebant. Ferunt eum hiſtoriæ & prudentem admodum & peritum rerum fuiſſe. Qua de cauſa cum præ ætatis ſenio nullæ corporis vires ſupereſſent, plurimũque totos dies lectulo decumberet, accerſitus in forum ab Ephoris, ſurrexit quidem is & ægrè difficulterque promouens, cum in via in pueros incidiſſet, ab iis interrogauit, num ſcirent quicquam quod neceſsitati magis pareret, ac ſeruum domino obedientem: reſponderentque illi, impotentiam: ac voce munerum ſuorum finem ratus, domum repedauit. Nam vt promptam ad res agendas voluntatem frangere, honeſtum non eſt: ita cum illa nos reliquit, impetu violentiæ non eſt opprimenda. Et Scipionem in cõſiliis domi militiæque Lælio vſum adſerunt: quare plerique illum iſtrionem, Lælium verò poëtam per iocum appellabant. Ciceronis in conſulatu geſta clariſsima quidem illa & ampliſsima pro Reipubli. ſalute, conſiliis Pub. Nigidii philoſophi adiuta, ipſe de ſe aliquoties Cicero teſtatus eſt. In tanta igitur ciuilium negotiorum varietate ne vnum quidem ali

quid eſſe videtur,quod á gubernaculis ciuitatis viros ſenectute graues,quo minus optimis ſui partibus,verbis ſcilicet,ſententiis,dicendi libertate,& ſapida prudentia,vt cum poëtis loquar,in medium cõſulant,arceat. Non enim manus,non pedes,non corporis robur,ciuitatis duntaxat partes bonáque ſunt: ipſa anima,& animæ bona,iuſtitia,modeſtia,prudentia, (quæ ſerò trdéque matureſcunt,& ſua fiunt)ad hanc pertinent. An non eſt abſurdum , te ædibus,agris,pecuniis,cæteriſque poſſeſsionibus vti frui: & patriæ,quæ cum omnibus tibi communis eſt, quæque non vires roburque ad obeũda munia,ſed principes animi partes ad procurationem ſui deſiderat, nulli eſſe vſui?Mercurii ſtatuas ſenii habitu manibus pedibuſque truncatas,arrectis tamen membris fabricant.quo commento , in ſenibus eas corporis partes quæ virium inſtrumenta ſunt, modò ratione efficaci & fœcunda ſenes polleant,minimè neceſſarias eſſe ſignificatur.

DE AMORE NATVRALI PARENTVM ERGA PROLES, G. Longolio interprete.

QVOD Græci aliquando ad iudices extraneos appellauere, & peregrina iudicia tentare cœpere, in cauſa fuit diffidentia,qua mutuã fidem non colebant,ſed alienę iuſtitiæ adminiſtratione,veluti re neceſſaria, & apud eos tamen non

creſcente ſibi opus eſſe arbitrabantur. Num verò ſic & in quæſtionibus quibuſdam, de quibus ambiguè diſſeri poteſt, philoſophi nonnulli ad eorum animalium quæ rationis nihil habent, naturam tāquam ad extraneam aliquam ciuitatem prouocauerint, quò iudicium eorum ſubeant & experiantur, quorum affectus & mores neque etiamnum corrupti cōtaminatique exiſtunt? An verò hæc eſt vitioſæ hominum naturæ familiaris accuſatio, qua de rebus pernecesſariis & maximis cū ambigimus, in equis, canibus, auibus, quo modo nubendum ſit, quæ ſit generādi, quæ educandi ratio, exquirimus? Quaſi nullum propè ſit in natura noſtra eius rei ſignum & indiciū, per voluptatem & præuaricationē naturæ officiis & primordiis in nobis confuſis conturbatisq́ue: ſed ad beſtiarum mores & affectiones nos appellare, atque hæc in teſtimonium vitæ citare oporteat. Illarum enim naturam ſynceram eſſe aiunt, & nulla commixtione labefactatam, ſed quæ ſimplicem illā proprietatem conſeruet: Contrà, hominū natura, rationis conſuetudinisq́ue facultatibus turbatis, ſicut oleum ab vnguentariis commixtū, in multiplicia dogmata iudiciaque vndiq; coacta cōfunditur: vnde planè variam & vnicuique ſuam exiſtere, nec communem proprietatem facilè cuſtodiri potuiſſe. At verò magnopere admirandum non eſt, animalia quæ ratione carere natura voluit acuratius per omnia ductum eius, quam ea quæ ratione vtuntur, ſequi. Atqui & terra naſcentia id ipſum amplius atque iſta, obſeruant. Nam quum neque mente quicquā concipiāt, nec appetitione agitentur: illarū tātum rerum

Recitat illorum opinionem & argumēta qui maiorē in brutis quàm hominibus φιλοστοργίαν collocant.

deſiderio,quod natura illis inſitum eſt, adficiuntur: & tanquam carcere coërcita, in eo manent,& continentur,neque aliò quàm quo natura iubet, diuertunt. At beſtiis,quibus neque rationis multum neque manſuetudinis ac libertatis amor admodum magnus eſt,ſed impetus cum ratione pugnantes,appetitionesque ſequentes errant, latéque vagantur: plurimum tamen à naturæ curſu non ita longè abſcedunt,non aliter ac ancora firmata nauis,iactatur quidem illa, ſed non abripitur in altum:& iumenta quæ freno & habenis reguntur, à recta via non diſcedunt. At in hominibus domina imperatrixque noſtra ratio,iam has illas excurſiones & nouas machinationes meditatur. Hinc eſt cur nullum apertum veſtigium naturæ imprimat,nihil firmũ fixumque in ea relinquat.Suſpice quæſo brutorũ nuptias quàm omnia naturæ ordine in iis ſuccedant. Primò nullas cœlibatus & tardioris matrimonii leges nouere, quas tamen Lycurgi Solonisque populares verentur:neque quicquam damni & infamiæ nomini ſuo,ſi ſterilitatis damnentur,metuunt:trium liberorũ autem ius,quod apud Romanos honorariũ eſt, planè nihil curant. Coniunguntur autem, & gignendo fœtui operam dant,non vt hæredes relinquant, verùm vt ipſis hæredum officium obire liceat. Iam verò maſculus de congreſſu nō quouis tempore fœminam ſolicitat.non enim voluptas illis,ſed generis liberorumque propagatio finis eſt. Qua de cauſa certa anni tempeſtate,qua genitabilis aura ſpirat, commodumque generando temperamentum exiſtit, placidè & veluti manu ducta fœmina,ſuaui corpo-

ris redolentia,peculiari nitore conſpicua,rore herbisque puris plena,ad maſculum properat. mox vbi plenam ſeſe factam grauidamque perſenſerit,decẽter ſanè digreditur,quaque poteſt diligentia de partu & ſalute fœtus cogitat. Profecto non poteſt ſatis dignè explicari, quàm ab inſito illo naturæ amore in prouidendo,ſuſtinendo,abſtinendoque,multa recte procurentur. Omnes nos apiculam & induſtriã & prudentem appellamus:& cum flauum mel ab illa conficitur,adulamur illi,quò dulcedinis voluptate aliquando nos titillari contingat:at aliorum in pariendo educandoque prudentiam atque calliditatẽ quis eſt qui miratione dignam ducat? Alcyonem fac quæſo contemplere:cum grauiditatem illatam ſibi ſenſerit,piſciculi marini, quem Belonam Græci vocant,ſpinas in nidi ſtructuram colligit:has autem tãto artificio inter ſe connectit & cogit,vt neque ferro,neque ſaxis cubile iſtud pertundi queat. Nidi forma circunquaque rotunda, inſtar piſcatoriæ naſſæ in longũ exædificatur. Ipſa verò, cum ſpinatum cõpoſitio ſatis denſa cõferctaque extiterit,in mare ſenſim nidum demittit,quò cognoſcat num ſartus tectusque ſatis ſit,& necubi fatiſcat,exploret. At verò ipſum nidi oſculum omnem admirationem ſuperat. Etenim hoc adeò appoſitè ad corporis magnitudinẽ ſui ſeruata proportione fingit, vt neq; aliud animal qualecunque,quamuis etiam Alcyone preſsius puſillumque magis ſit,ſubintrare poſsit: ne dicam interim,quòd ne minimum quidem maris, vt quidã tradidere,influere in illud queat. Muſteli marini viuũ animal etiam intra ſe ipſi pariunt,atque de ventre

ſuo, cum volunt, in paſtum catulos excurrere patiuntur: rurſus cum viſum fuerit, in ventrem reuocatos claudunt,& veluti in nidulo fouent. Vrſus,beſtia certè ferociſsima & immaniſsima fœtum informem planè & articulamentis membrorum nullis conſpicuum edit:attamen lingua ſua tanquam dolabra membranis quibus inuoluitur,conformatis,nō genuiſſe tantùm catulos,ſed & opificis more finxiſſe videtur. Apud Homerum veró Leo

Cum catulos ducens teneros ſtabula alta peragrat,
Ocurrítque aliquis venator,protinus ille
Horrida conſpiciens oculorum tegmina claudit:

nunquid tibi ſimilis illi qui pro catulis ſe ipſe venatoribus tanquam hoſtibus deuouere tendit,videtur? Vis vno dicam verbo? animantia quæ meticuloſa ſunt,hæc naturalis amor confidentiæ plena:quæ pigra & ignaua,laboris auidiſsima:quæ guloſa,ea parcitate inſignia facit:quemadmodum Homerica auis pullis ſuis

Ore ferens eſcam,qua ſe fraudauerat ipſa:

ſua fame paruulos natos paſcit,& nutrimentū quid ventri ſuo deſtinauerat,ore retinet,ne eo in ventrem delapſo, in obliuionem ipſa adducatur,

Vtque canis circum catulos cum currit,& inde
Ignoto allatrans homini fera prælia tentat,

profectò quoniam fœtui ſuo metuit, veluti nouum animum capit, & aduocat. Perdicum autem induſtriam quis ignorat? Nam cum pullis ſuis ab aucupe inſidias ſtrui animaduertunt,illos quidem auolare,& fuga ſalutem ſibi quærere ſinunt:ſe verô ad aucupis pedes prouoluētes,molitiones eius veluti expe

ſtare videntur,mox cum auceps manibus comprehendere illas parat, elabuntur, paululumque procurrentes,rurſum ſubſiſtunt,& nouam ſpem confeſtim illi oſtendunt:atque in hunc modū tergiuerſantes,periculis pro pullorū ſuorū ſalute ſe exponunt, donec hoſtē ſatis longe à nido abductum ſecuras ſe, ſuosque eſſe poſſe arbitrentur. Quid verò gallinæ, obſeruari noſtris oculis quotidie domi conſpicamur,quanta cura & ſedulitate pullos cuſtodiunt & gubernāt? alii alas,quas ſubeant,remittunt:aliis dorſum,vt ſcandant,reclinant:neque vlla pars corporis eſt,qua non fouere illos,ſi poſſent, cupiunt: neq; id ſine gaudio & alacritate,quod & vocis ſono teſtari videntur. Serpentes verò & angues,cum de ſe agitur,ſibique ſolis metuunt,fugiunt tum quidem.ſi verò pullorum agmini ab iis periculum verentur, vindicare illud ab iniuria nituntur, & ſuprà quàm vires patiuntur,ſæpe dimicant. Hanc tantam in fœtibus curandis diligentiam ſi à natura gallinis, canibus,vrſis inſitam credimus:an non igitur pudorem vulnusque animo noſtro incuſſerit,cum illorum cogitatione intuemur & perſpicimus exempla,quæ naturam tanquam ducem ſequuntur? Quæ verò veluti ſtupida affectibus non tanguntur, ea ipſa naturam conuitio, quo genus humanum ſolum incuſant, videlicet quòd neq; fruſtrà amare,neque cōplecti ſuos ſine mercede,& cōmodo didicit, verberare videtur. Nam in ſpectaculo qui ita loquitur, laudari ſolet:

Mercede charum hominis hominem quiuis habet:

ſic pater filium,mater infantes,filii parentes, ſed ſecundum Epicurum,diligunt. At ſi rationis compo-

tes beſtias ponas, in eorumque theatro, ad quod equos, boues, canes, aueſque conuocaueris, ſententias illorum recites & deſcribas: profectò facilè cognoſces, neque pretio aliquo catulos canes, neque pullos ſuos cũ equis aues, ſed gratis planè & ſine mercede diligere, & naturali amore charos habere. Porrò nihil quicquã eſt, quod de iſtorum affectibus verius rectiuſque dici poſsit. Turpe hercle iudicandum eſt in generatione, in partu, in partus doloribus, in educatione brutorum animantum naturam & beneuolentiam citare: ab hominibus verò pignora, mercedes, arrhas tanquam debita actionibus, in ſimilibus exigere. Verum vt à veritate hæc oratio aliena eſt, ita quoque indigna quam quis audiat. Etenim natura vt in ſylueſtribus arboribus ceu, labruſcis, caprificis, oleaſtris, rudimenta quædam cultiorum fructuum, ſed cruda planè & imperfecta eſſe voluit: ad hunc modum propenſum erga fœtus amorẽ in brutis neq; abſolutum, neque ad iuſtitiam ſufficientem, neque neceſsitatis terminos prætergredientẽ creauit. Hominem autem animal ratione ornatum, & ciuile, ad iuſtitiam legis edidit: hunc Deos colere, ciuitates conſtituere, beneuolentiam exercere iuſsit. Quare generoſi planè & honeſti fructiferique ſeminii is particeps, in natorum ſedulitate, officiis, charitate, gratiam naturę refert, & primis illis principiis, quæ in corporum conſtitutione apparent, inhæret, atq; ea per omnia ſequitur. Natura enim amore erga liberos eximiè flagrans, vſquequaq; abſoluta eſt. nihil quod deficiat, nihil quod auferri tanquã inutile poſsit, obtinet, nihil (vt Eraſiſtratus ait) vacillans,

Confutatio.

A præſtãtia hominis.

A naturæ prudentia in fabrica inſtrumentorũ quæ generationi & educationi ſeruiunt.

& nunc huc nunc illuc ſe inclinans habet. Nā quæ ad generationem illi collata ſunt, nō ſatis dignè exprimi poſſunt. Neque etiam ad deorum ſpectare videtur, ſi quis illa ſuis nominibus, quæ acuratè dici nequeunt, efferre conetur. Partium autē quæ ad generationem & partionem ſpectant, conſtitutionem, quas natura abdi & ocultari voluit, animo malim quàm verbis cognoſci. Satis ſit, ſi lactis ratione officinaq́ue hic explicata, quanta cura & prouidentia natura illa fabricata ſit, exploremus. Sanguis igitur, qui præter vſum in mulieribus ſupereſt, propterea quòd ſpiritus exigui eiusq́ue obſcuri particeps eſt, in corpore iactatur, & redundantia ſua non mediocriter illud grauat. Qua de cauſa ſuo tempore ſtatis menſtruis dierum circuitionibus certos per canales & riuos, quos naturæ diligentia aperuit, profluit & effunditur. ita reliquum corpus & leuius & purgatius redditur: vterum autem, veluti terram aratro ad ſationem ſeminumq́ue ſuo tempore appetentiam, excitat. poſtquam autem genitale ſemen excepit, ſtatim velut radicibus iactis contrahit ſeſe & obuolui tur. Ipſe autē vmbilicus primū in vtero, vt ait Democritus, anchoræ modo, ne agitetur iacteturq́ꝫ, formatur. Etenim ſtabilimentū quoddā & veluti ramus fructui qui nunc creſcit & expectatur, exiſtit. hic natura canales illos menſtruos, quibus purgare ſe ſolet corpus, claudit, & quicquid ſanguinis per eos iam fertur, arripiens, ad fœtus iam conſtituti & formati alimentū conuertit, donec ſtato dierū numero, quo vtero geritur, expleto, alio nutrimento indigere per gat. Sanguis igitur quouis hortulano, & riuorum

Deſcriptio mammarum, adeóque ipſius lactis officinæ, accurata & elegans.

ducendorum artifice curioſior, ex alia in aliam partem profluēs ſe reducit, & veluti ſubterraneos quoſdam meatus & fontes riuulis flentibus præparans, non pigrè & inſuauitur ab his excipiendum ſe trahit: ſed blando ſpiritus callore molliter muliebriterque in fontibus coquiter, & in aliam qualitatem commutatur. Eiuſcemodi enim vbera inſitam facultatem temperamentumque ſortita ſunt. Lactis autem ſcaturigines & canales ita conſtituti ſunt, vt confarctim illud profluat. Nam per carnem riuulis infinitis plenam, ſenſim natura iſtud in cella promptuaria placida & grata admodum, quoties puſionis ori vt iſtinc hauriat admouetur, collocauit. Verū enimuero hiſce omnibus inſtrumentis, iſta fabrica, iſtis ſtudiis & prouidentia quid erat opus, cur excogitata ſunt, ſi natura matribus mirificum erga proles amorem curationemque non inſeuiſſet?

Haud quicquam miſerum magis, ærumnoſius atque
Eſt homine in terris quæ ſpirant, quæque vagantur.

Hoc qui de recens nato infantulo dixerit, mendacii conuinci non poteſt. Nihil enim vſque adeò imperfectum, indigum, nudum, informe, abiectum exiſtit, quod cum hoc, modò illum mox à partu editum conſpicias, conferri poſsit. Huic prope modū ſoli natura puram, qua in lucem ingreditur, viā non præparauit: ſed ſanguine taboque defœdatus, iugulatoque magis quàm nato ſimilis, à nullis tractatur, erigitur, oſculatur, & adſumitur, quā quos natura ad amorem illius volentes adigit. Hac de cauſa cū vbera mamillaſque ſub ventrem natura brutis demiſit, ſolis mulieribus in ſuperiori corporis parte, nimirum in pe

ctore, illæ collocatæ ſunt: quò expeditius & oſculari & amplecti liberos poſsint, quaſi hac ratione indicare & oſtendere voluerit, pariendi educandique finem non vllam vtilitatem, ſed ſolùm amorem exiſtere. Tu, ſi placet, priſcos homines in mentem reuoca: hi cum primùm in lucem editum contemplarentur infantem, non legis vi, non gratiarum relatione, aut quòd rurſus ab illis præmia nutritioni tanquam debitum expectarent, curã ſuſcepere. At quiſquam dixerit difficiles erga partum matres, & iniuriarum memores futuras, cum tot periculorum erũ narumque miſerias in memoriam reuocant:

Cum labor atque dolor partus, & acuta & amara
Tela graues feriunt vteros, cúmque Ilithyiæ
Iunonis natæ accurrunt mala multa ferentes.

Hæc non Homerum, ſed Homericam aliquam poëtriam, quę doloris acuti amarique intra viſcera dum pareret, congreſſum ſenſerit, mulierculæ ſcripſiſſe dicunt. At natura amorem inſitum flectit & ductitat. Nam quamuis adhuc doloribus ardeat, conficiatur, differatur: haud tamen negligit neque fugit infantulũ, ſed ad illum ſe conuertens, arridet huic, hunc brachiis complectitur, huic oſcula figit: neque tamẽ vllum voluptatis fructũ aut commodũ ex ea re capere videtur: verùm ærumnis & calamitatibus plena faſciis inuolutum & in cunis poſitum fouet ac reficit. Præterea laboribus ex labore ortis, de nocte in diem progrediens, quid quæſo lucrifacit? quæ iam herclè illi præmia? quæ commoda? quid aliud ab his olim quàm, nunc etiam ſperare poteſt? maximè quum ſpes vt longæ ſunt, ita & incertæ. Qui autem

æquinoctialibus veris horis ſerit & colit, per autũnum vindemiam celebrat. qui fruges terræ circa Pleiadum occaſum committit, is cum illæ rurſus oriuntur, meſſem facit. Boum, equorum, auiumque genus cuncta ad vſum parata cum peperêre, habent: aſt hominis educatio, laboribus plena eſt: incrementa oppidò quàm tarda ſunt virtutem adipiſci, longi temporis res eſt: & plerunque patres priuſquam ad frugem perueniant liberi, morte occupantur. Salaminam Themiſtocle natam non vidit Neocles: non Eurymedõta Cymonis filium Miltiades: non Periclẽ ſuum concionantem audiuit Xantippus: non philoſophiam profitentem Platonem Ariſton. Thucydidis Sophoclisque victorie parentibus ſuis nunquam cognitæ fuêre: balbutientes fortè & ſyllabas conectẽtes audiuere: commeſſationes, potiones, amores laſciuientium vulgò fuerunt noti. Adeoque id Eueni hoc loco memorabile laudem mereri putãdum eſt,

En cerne natus ſit patri quantus dolor.

Attamen ne ob iſta quidẽ ab officio educationis recedunt, illiq; maximè qui liberis minimè mihi opus habere putantur. Quis enim diuites, cũ pro natalibus liberorũ ſuorũ ſacrificia diis facere, gaudereq; viderit, ipſum illud ab iis fieri crediderit, quò aliquando habeant â quibus viciſsim nutriantur, ſepulcroq; mandentur? Certè ridiculũ admodũ id eſt. At, inquit, vt hęredes relinquant ſibi, diligentiam iſtam erga filios adhibent. Quaſi verò nemo qui aliena bona adire cupiat, inueniri poſsit. Non maris arenæ, non puluis, non auium pennæ tam ſunt numeroſæ, quã hæredi poëtarum immenſa copia. Danaus, quẽ

patrem quinquaginta filiarum fuiſſe adſerunt,quã-quam omnino orbus nullos haberet: non arbitror tamen hunc ſine hæredibus,idque diſsimillima lõgè ratione,decedere potuiſſe. Nam gratias planè nullas parentibus pro hæreditate filii,vtpote quam ſibi deberi putant,agunt, nullum curationis officiũ illis præſtant,nullum honorem deferunt.At eorum qui à familia alieni ſunt, in eos qui liberis carent, voces nonne comicis dicteriis perſimiles audis?

Heus tu,ſubintrat iam recens,ſubſellia
Aufer,vora,ſorbeto,habet triobolum.

Quare id quod ab Euripide profectum eſt,

Pecuniæ mortalibus amicos parant,
Potentiáque non leui claros notant:

id profecto non ſimpliciter pro veritate dicitur,ſed maxime in eos qui ſine liberis viuunt,conuenit: hos ſibi conuiuas expetunt diuites, adulantur illis præſides,horum cauſas rhetores ſoli ſine precio gratis agunt.itaque ſæpe iſtos multis pridem amicis,multis honoribus honoratos, vel vnus modo puerulus natus,& amicorum numero, & potentiæ gloria ſpoliauit.Quare nullum omnino à liberis potentiæ amplitudiniſque commodum expectare licet:ſed quicquid id eſt,quod à filiis ſperamus,natura totum ſibi vendicat:neque minus in feris, quàm in humano genere illa valet. Attamen & hæc,multaque alia, ab improbitate contra naturam labefactantur:non aliter ac ſubinde inter culta ſemina ſpinæ vepreſque naſcuntur.Tu vero ab exemplis quorundam,qui ex ſe natos mactauerunt, & ex alto præcipitarunt, hominum mutuum amorem conſtare natura negas.

Oedipus quidem abſciſsis vinculis, ſuperciliis cru entis,ædibus eiectus eſt.Hegeſias, cum de morte diſſereret, auditoribus multis, vt ipſi ſibi manus inferrent,autor fuit. Huiuſmodi infortuniorum va riæ ſunt ſpecies:verum omnia hæc,vt & iſta paulò ante dicta,morbi ſunt,& animæ grauiores perturba tiones,quæ naturæ legem ſeruare homines prohibeant. Atque ipſi quidem ſibi hac in re teſtes ſunt. Nam ſi vel ſcropha porcellum ſuum deuoret,aut ca nis vnguibus catulum ſuum dilaniet:confeſtim animo concidunt, tremunt quoque, & perturbantur: monſtrum editum putant:deos auerruncatores hoſtiis ſibi placare ſtudent. At quid hac ratione aliud agunt,quàm vt omnibus animantibus erga proles curam,educandìque ſtudium innatum eſſe demonſtrent? tantum abeſt,vt ea perdere velint. Verum enimuero quemadmodum in metallicis fodinis aurum,quanquam luto ſordidum & oblitum,ſuum tamen ſplendorem retinet:ſic in morum affectuumq́ vitiis & erroribus, amorem illum erga liberos natura declarat,& in lucem prodire facit. Homines egeſtate oppreſsi,ob eam cauſam liberis educandis operam nullam nauant,quoniam verentur ne peius quàm conueniat educati, ſeruiles, ignari,omnium artium rudes,rerum omnium indigentes euadant. Nam cum paupertatem malorum extremum cenſent, hanc non aliter ac grauem & difficilem morbum,liberis tradere reformidant.

DE CAVSIS NATVRALIBVS, PLVTARCHI CHÆRONEI, G. LONGOLIO INTERPRETE.

Quod marina aqua non nutriat arbores. 1.

QVAM ob cauſam aqua marina non cedit in arborum nutrimentum? An ob id, quod ne terreſtria quoque animātia alere poſsit? Etenim animal terreſtrem quandam ſtirpem eſſe, cum Platone & Anaxagora Democritus exiſtimauit. Non enim quod animalibus marinis, vt piſcibus, vtilis eſt, & in alimentum deſideratur, ob id quoque terreſtres ſtirpes & arbores nutrire poſſe credenda eſt. Nam quum craſſa ſint radicum capillamenta, aqua non ſubintrat, neque ſuſtolli grauitatis cauſa poteſt. Ipſa vero grauitas & terrea eius ſubſtantia, præter multa indicia quibus comprobari poſſet, accedit quod naues leuius in ea ſidunt, & natantes facilius ſuſtinet. An ob id, quod ea quæ ſiccitatem adferunt, arbores mediocriter lædunt: at marina aqua ſiccandi facultate prædita eſt? Sales enim non mediocriter putredini obſiſtunt. item cutis eorum corporum, quæ marina ſe lauant, confeſtim aridior aſperiorq́ue tangentibus deprehenditur. An quia vt oleum arboribus inimicum, quibus adfunditur, corrumpit: ita mare pinguedinis non exiguum habens, (ſcintillare aliquādo videtur: & prouerbio dicere ſolemus, marinā aquā in flammas nō

eſſe infundendam) eadem facultate noxium ſit? An quia ſit minus apta quæ potetur, & propter terræ exuſtæ admixtionem, autore Ariſtotele, amarior reddatur? Nam lixiuiū fit, cum ad cineres aqua dulcis adfunditur. Ab ea verô deductione quicquid in aqua ad vſum potumq́ue eſt, perditur & corrumpitur: quemadmodum inſitum noſtrum humorem febres in bilem commutant. At quod plantas & ſtirpiū aliquot in rubro mari creſcere adſerunt, verū quidem id eſt, ſed fructum non ferunt. aluntur autem limo illo, qui per oſtia fluuiorum in mare vehitur. quare non longè à terra, ſed prope littora plurimū creſcunt.

Semina pluuiis aquis magis quàm aliis gaudere. II.

QVAM ob rem ſemina maiora incrementa ab imbribus, quàm ab aquis quas non rigando aſpergimus, ſuſcipiunt? Vtrum impetus ille imbrium ictu terram diuidens, & meatus (vt Laito viſum fuit) reſerans, aditum ad radices faciliorem præbere poteſt? An hoc cum veritate non conſentit, latuitq́ue Laitum, multas etiam paluſtres ſtirpes, vt tipham, phleon, vluam, ſine incremento, cum ſuo tempore aquæ pluuiæ de cœlo non manant, ſquallere? Ariſtoteles rectius cenſuit, qui imbres recentem planè & nouam, palluſtrem & nuperam & veterem aquam eſſe dixit. An vero & hoc magis opinioni quàm veritati conſonare dicendum? Siquidem & fontanam & fluuialem recentem planè & modò ortam nemo negare poteſt. Nam fluuium eundem, vt Heracletus dicere ſolebat, nemo facilè bis fuerit ingreſſus. Etenim continuo noua adlabitur & ſufficitur in illo

aqua. Sed & iſta minus quàm pluuia nutrire ſolet. *Plato in Cratylo.* An vero cœleſtis aqua leuis eſt, & æris ſpirituſque plena: quare celerem ſua leuitate viam ad plantas facit. Quod vero aere plena ſit, indicant bullæ quæ ex illius commixtione, cum decidit, creantur. An quod ab alito ſuperatur & conficitur, maximè nutrit? Hæc enim eſt concoctio, cui contraria eſt cruditas, quàm concoquendi defectum nominamus, cũ alimenta vehementiora ſunt, quàm vt quicquam cedant. An quia leuia ſimplicia, ſaporis expertia, citius magiſque commutantur. At tales imbres ſunt. nam in aere ventoque creati, integri & nullius rei mixtione vitiati de cœlo cadunt. Fontana vero cum terra qua profluit, & locis, quibus labitur, affinitatẽ quandam habet: quo fit, vt pluribus naturis prædita, minus bona cenſeatur, & nutrimento minus conueniens, tardiuſque ab illius quod nutritur facultate ſuperata concoquatur. At quod facilè in nutrimentum conuertatur, putrefactio indicat. nam longè citius quàm vel fluuialis, vel quæ ex puteo hauritur, corrumpitur. at concoctio, putrefactio quædam eſt: quod Empedoclis teſtimonio firmatur:

Vinum eſt putreſcens ſub ligni cortice lympha.

An quòd in promptu ſit eius cauſæ inueſtigatio illis qui dulcedinem vſumque pluuiæ aquæ, cum ſtatim flatu de cœlo præcipitatur, animaduertunt, exputamus? Videmus enim & pecudes hac magis delectari. Ranæ cum eandem expectant, præ gaudio mirificè vocem tollunt, quaſi ſcilicet hæc condimentum paluſtris aquæ, eiuſdemque ſeminarium quoddam dulcedinis exiſtat. Id autem futuræ pluuiæ ſignum

Aratus indicat, Sic enim ait:

Aut cum progenies miſerabilis, eſca colubris,
Ranarum patres ex vndis voce coaxant.

Quæ ſit cauſa quam ob rem paſtores ouibus ſalem obiiciunt. III.

QVARE paſtores ouibus ſalem obiiciunt? An quia illas copioſiore alimento, quo citius pleniores & farctæ reddantur, vti cupiant? nam cibi cupiditatem acredo excitat, & meatus reſerans, vt per totum corpus commodè nutrimentum digeratur, procurat. Quam ob cauſam graciles, & quibus cibus nihil præſtat nutrimenti, Apollonius Herophili diſcipulus, non dulciariis, non halica, ſed ſalſamētis muria aliquantulum conditis alebat. corporis enim exilitas (ceu fictitios palpebræ pilos ſufficimus) cibos meatibus reſeratis ſibi apponit An potius ſanitatis gratia ſales lingunt, quò ſcilicet nimia pinguēdo præcidatur? Nam ſupra modum obeſæ in morbos incidunt: pinguedinem autem ſales colliquant & diſcutiunt. hoc & laniones obſeruantes, tum plerunque excoriare illas ſolent. facilius enim à carne cutis tum ſoluitur. Nam & tenuis & infirma redditur ab acredine, quæ prius pinguedine conglutinata & veluti alligata fuerat. Quinetiam earum ſanguis attenuatur, neque ſales quenquam ex internis humoribus concreſcere patiuntur. Animaduertendum etiamnum id fertilitatis ratione faciant, quô videlicet ſalaciores reddantur. Nam & canes cū ſalſamentis veſcūtur, citius grauidātur: & in nauibus marinis muriū copiā numeroſiorē, quā in fluuiatilibus, videris: quòd ſcilicet in iis magis laſciuiant,

Pluuia à tonitru, rigando vtilior cæteris. IIII.

CVR ex imbribus, ad riganda ſemina, præſtantiores qui poſt tonitrua fulguraq́;, quos ob id Aſtropæos appellant, cadunt? An quia flatibus & ſpiritu ex aeris perturbatione & confuſione pleni ſunt? Flatus autem humorem agitans, vt admittatur digeraturque in cauſa eſt. An quod tonitrua fulguraque calore contra frigus pugnantia creantur? ob id hyberno tempore cœlum minimè, verna vero tempeſtate & autumno propter temperiei inæqualitatem plurimum tonare ſolet. Caliditas autem, quum percoquendi facultatem habeat, humorem vtiliter admodum, vt plantæ ſibi eo oblato potiantur, parat. An quia tonitrua fulminaque maximè vere contingere ſolent? Verni verò imbres cum æſtatem anticipant, ſeminibus vtiliores multo, magiſque neceſſarii ſunt. Quamobrem regiones in quibus frequentes imbres per veris tempeſtates exiſtunt (quemadmodum eſt Sicilia) numeroſos & generoſos fructus producere ſolent.

Salſum ſaporem in plantis non eſſe. V.

QVARE, quum ſaporum octo ſint genera, ſalſum quem vocant, in nullo fructu qui terra naſcatur, deguſtare licet? Etenim oliua primò quidem armarum profert, vua acidum: quibus commutatis, illa quidē pinguem, hæc verò vinoſum ſuppeditat. Quinetiam in palmæ fructu ſapor acerbus, in punico malo auſterus, in dulcem commutantur. Sunt & mala punica, quæ, quantū in ipſis eſt, acidum produ cūt. nā acris quàm ſit in multis radicibus copioſus, norūt omnes. An quia ſalſum nihil generet, ſed cor-

rumpat?quare omnibus quæ plantis ſeminibuſque oriuntur,ad alimoniam iuutile exiſtit. Quòd autem quibuſdam condimentum eſt, & ſuauitatem conciliat,fit quod gulam ſatietate oppreſſam irritat. An quemadmodum marinā coquentes,ſalſum, & quod mordendi facultatem habet,auferunt: ita in calidis ab æſtu ſalſuginoſum euaneſcit?An quia ſapor, vt Plato docuit,eſt humor per plantas excolatus?Nam & marina collata(eſt enim terræ ſubſtantiæ,& craſſarum partium)ſalſedinem exuit.Hinc eſt, vt qui in littore fodiant,plerunque in potabiles ſcaturigines incidant.Ad hæc multi aquam dulcem de mari vaſculis cereis excolatam ab omni ſalſedine terreaque ſubſtātia hauriunt. Ipſa autem tranquillitas & diutina flatuum ſuppreſsio,excolatam aquam,quia terream illam qualitatem cogit, neque miſceri ſinit, potabilem reddit.Atqui cum iſta ſic ſe habent: probabile ſane eſt,plantas nec ſalſedinem aliunde ad ſe admittere:quod ſi autem admittant, & ad incrementum illis faciat,excernere tamen in fructum nō poſſunt.quum terreum & craſſarum partium,per meatuum tenuitates non tranſcoletur. An ſalſedinem amaritudinis quoque ſpeciem adferemus?quemadmodum Homerum feciſſe apparet:

Sapor quid.

-Salſam ore expuit vndam,& amaram,
Quæ ſtrepitu numeroſa ſuo de vertice fluxit.

Et Plato vtrunque hunc ſaporem extergendi eliquādique facultatem habere adſerit:ſed ſalſum tamen minus id poſſe,minuſque aſperum eſſe. Rurſum amarum aritudinis potentia excellentiorem, quum tamen vtrunque adſiccet.

Leproſi

Leproſi cur fiant, qui per roſcidas herbas nudi incedunt. VI.

QVARE qui continenter per roſcida arbuſta incedunt, his partes corporis quæ rorulentis flagellis tanguntur, lepra fœdari ſolent? An quia ros attenuante facultate cutis humorem ſiccat, quod Laito viſum fuit? An ſicut rubigo ſemina nondũ ſicca tentat: ſic quoque à rore humidis & teneris in ſuperficie, ceu ſcalpello tactis partibus & eliquatis, leuis quædam aſpergo hinc expreſſa excarnes & exangues plurimum corporis partes, vt crura, pedéſque, qua cutis, lancinat & arrodit? Etenim quod arrodendi vim ros habeat, teſtantur illi, qui ob gracilitatem meatuum medendã, bibere rorem ſoliti ſunt. Quinetiam mulierculę obeſiores, veſtibus & molliuſculis lanis rorem excipientes, corporis pondus illo ſe eliquare poſſe arbitrantur.

Naues cur hyeme tardius aguntur in fluminibus. VII.

QVARE hyberno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. Vtrum fluuiatilis aer, quum ſemper tardus & grauis ſit, hybernis frigoribus tenuior molliorq́ue redditus, nauigantibus magis obſiſtit: an eam impreſsionem potius in ipſos fluuios aer facit? Frigus enim aquam ſubigẽs, illam grauem corpulentamq́ue reddit. id autem á clepſydris diſcere licet. tardius enim aquam hyeme quàm æſtate ſubducunt. Theophraſtus autor eſt, in Thracia non lõge, à Pangeo fontem eſſe, qui hyeme ęquali ſcaturigine plenus, pondus duplo maius quã æſtate ferre poteſt. Quòd autem denſitas vndæ nauigia fluuiatilia tardiora reddit, indicium eſt, quòd

& onera longè grauiora hyeme ab iis ferri ſoleāt. Etenim aqua quo denſior grauiorq́ue, hoc magis reſiſtit. At mare ne denſetur, calor in cauſa eſt. Raritas autem, mollities quædam eſſe videtur: à qua quæ abſunt, denſari nequeunt.

Quod humida quauis cum agitantur frigent, mare ſolum calet. VIII.

CVR, cum omnes humores dum agitantur iactanturq́ue frigeſcunt, ſolum mare fluctibus quaſſatum calidius euadit? An quia in aliis ferè rebus humidis caliditas acceſſoria eſt & peregrina, quæ motione exprimitur & diſcutitur: at caliditas mari innata, à ventis excitatur magis aliturq́ue? At quôd mare calidū ſit, & frequēs ſcintillatio eius, & quód glacie, quantumuis ſit terreum & graue, non concreſcit, teſtatur.

Quòd hyeme mare non ſit adeò amarum. IX.

QVARE mare hyeme minus amarum guſtu deprehenditur? Hoc enim à Dionyſio, qui de aquæductibus tractauit, ſcriptū proditur. Quòd vero nō omnino expers ſit & indigens dulcedinis amaritudo maris, numeroſa illa quæ influunt in mare flumina efficiunt: ſol autem dulcedinem, & id quod potabile propter leuitatem in ſuperiores tendit partes, exugit, atque id æſtate vehementius. Cæterum hyeme, cum leuius iſtud propter æſtus abſentiam à ſole perſtringitur, dulcedinis portione bona in illo relicta, amarum immodicè illud & medicamentoſum temperatur. Hoc autem & paulò minus potabilibus aquis contingere ſolet. Etenim per æſtatem leuiſsimo illo & dulciſsimo quod in ſe habēt,

ab æſtu diſcuſſo, improbiores euadunt. Secus per hyberna tempora ſe habent. Effluit enim noua & recens, veluti ex fontibus ſeritur: cuius & mare particeps fieri, quum & continuò agitetur, & tanta fluuiorum vis ſe continuò in illud eluant, credibile eſt.

Vinum marina dilutum melius euadit. X.

QVARE vino adfundunt marinam, & piſcatoribus oraculum datum aiunt, quod iubet Bacchum in mare mergendum: qui verò procul à mari habitant, gypſum è Zacyntho torrentes iniicere conſueuere? An quòd calor aduerſus præfrigerationem proſit? An quia illam maximè à vino extrahit, & extinguendo vires eius minuit? An quôd aquoſum flatuoſumque, quod vino admixtum, & periculoſiſſimæ mutationi obnoxium eſt, ſiſtit, terreaſque partes, quæ adſtringi facilè ſolent, attenuat? Sales autẽ & marina quum id quod in vino extraneum & ſuperfluens eſt, attenuent, eliquéntque tum neque odoris infacetiam, neque corruptionem gigni vllam in vino ſinunt. Accedit ad hæc, quod quicquid terreum craſſumque, id grauioribus ceu implicatum deorſum trahitur, & ſedimen fecémque in fundo conſtruens, vinum perpurgatum relinquit.

Nauſeabundi qui mare nauigant. XI.

QVARE vomitant nauſea correpti magis qui mare, quàm qui flumina, etiamſi nulla tempeſtas ſit, nauigant? Nauſeam, præter reliqua, maximè ex ſenſibus odor, ex animi perturbationibus pauor creant. Nam qui periculi imminentis cogitatione tanguntur, tremunt horréntque, & aluus his hu-

mectior euadit. At qui in fluuiis naui vehuntur, nihil horum percipiunt. Olfactus enim humanus ad dulcem & potabilem aquam commodè adſueuit: ipſa quoque nauigatio ab omni periculo libera eſt. In mari ſe omnia aliter habent. nam odorem propterea, quia nō adſueuere, peſsimè ferunt: & in præſenti quanquam periculum nullum, metu tamen venturi caſus tererentur. Quam ob cauſam exterior tranquillitas nihil plane profuerit, quū anima motionibus agitata, ipſa deinde corpus vexet, & perturbationes concitet.

Oleum mare tranſlucidum & pacatum facit. XII.

QVARE, cum in mare oleum funditur, ipſum & dilucidum & tranquillum euadit? Vtrum ſpiritus (hæc eſt autem Ariſtotelis ſententia) à leuitate excidens, neque ictum neque agitationem parit? An hoc ad exteriores rationes probabiliter ab eo dictū eſt? Verum cum vrinantes, vt adſerunt, oleum ore continent, quod in fundo lucis & perſpicuitatis cauſa cum flatu expuant, nemo his è ſpiritus lapſu cauſam dicere poteſt. Quam ob cauſam conſiderandum tibi eſt, num mare, quum ſit terreum & inæquale, propter denſitatem oleum extrudat & diſsipet, atque cum in ſeſe redit & cōcurrit, exigui meatus, qui intermedii relinquuntur, efficiant, vt & oculis lucida via & perſpicuitas tribuatur. An aer, qui mari commiſcetur, propter caliditatem lucidus eſt, turbato autem illo & inæqualis & obſcurus euadit? Quum itaque oleum ſua denſitate inæqualia læuiget, rurſus ad æqualitatem & perſpicuitatem redit.

Retia piſcatorum hyeme magis quàm æſtate putrent. XIII.

QVARE piſcatorum retia hyeme magis quàm æſtate putredinem ſentiunt, quum reliqua per æſtatem huic malo ſunt magis obnoxia? Vtrum, vt Theophraſtus cenſet, calor à frigore ſuppreſſus & ſubiectus, introrſum arctatur & cogitur, & ob id, quæ in ipſo maris fundo ſunt, non aliter ac in terra fieri ſolet, calidiora efficit? Hinc & fontana per hyemem tepidior plerũque quin etiam lacus & flumina per idem temporis in frequentiores vapores ſoluuntur. Etenim in profundo concluſus eſt à vincente ſuperantéque frigiditate calor. An putrefactio quidem non ob id contingit? verum cum aqua rigidior eſt, & in glaciem vi frigoris concreſcit, exſiccata retia à procellis magi atteruntur, quare corruptioni & putrefactioni propè æqualia patiuntur. Etenim vt arcuum nerui cum acrius contenduntur, diſrumpuntur: ita & retia hyemis tempeſtate rigida, cũ turbatius mare eſſe ſolet, plerunque magis laborant. Qua de cauſa & colorum tincturis illa condenſare conſtringeréque, veriti ſcilicet ne diſſoluãtur, pergunt: quum tamen non ignorent, ad fallendos piſces, multò, ſi neque tingantur neque liniantur, eſſe magis accommodata: vtpote quum aeris quendam colorem, & qui planè in mari fallere poſsit, linum repræſentet.

Cur pluuiæ fœno obſunt. XIIII.

QVARE apud Dorienſes non commoda fœni ſolet eſſe conuectio, aut quam ob cauſam cum pluuium eſt cœlum, fœnum haud bene comportatur?

Etenim cum adhuc vireſcit, neque ſiccatum eſt, meti ſolet: qua de cauſa cum humectum euadit, computreſcit. At ſegetes ante meſſem cum pluuiis rigātur, non mediocrem aduerſus calidos auſtrinoſque flatus opem reperiunt. nam hoc modo fructus in ſpica iam conformatus conſtitutuſque, concreſcere & denſari non permittitur: verum concretio illa explicatur, & à calore diſſoluitur, niſi terra rigata, humiditas ſpicam frigidiorem aquoſiorémque reddat.

Triticum cur pingui, hordeum verò tenui agro gaudet. XV.

QVA de cauſa tritici ferax eſt pinguis & ſolidus ager: tenuior autem terra hordeum magis profert? An quòd ſemina illa quæ valentiora ſunt, alimento pluri & copioſiore egent: imbecilliora verò tenui leuiculaque contenta ſunt? Hordeum autem imbecillius rariuſque eſt tritico: qua de cauſa neque alimentum copioſum grauéque ſuſtinere poteſt.

Triticum in luto, in puluere hordeum ſeri oportere. XVI.

QVARE triticum in luto, in puluere verò hordeum ſerendum eſſe aiunt? An quia illud alimento, vt paulò antè diximus, copioſiore plenioréque opus habet: hoc autem vbertatis & vliginis eſt impatiens? An quod denſius lignoſiuſque triticum in locis humectioribus mollius laxiuſque redditum, ſpecioſius creſcit: hordeo vero, quia rarius eſt, ager ſiccior accommodus & vtilis ab initio exiſtit? An quod calor ad temperamentum, ne quid noxiæ hordeum admittat, conſentiens faciat? etenim frigidius hoc eſt. An quia verentur, ne dum triti-

cum in ſicco triturant, in id formicæ impreſsionem, vt ſolent, faciant: hordeum, quoniam & grauius eſt, & portatu difficilius, minus impetere ſolent?

Pili ex equorum caudis aptiores ad funiculos piſcatorios, quàm equarum. XVII.

QVARE in funiculos piſcatorios, ὁρμιὰς Græci vocant, ſetas ex equorum, quam ex equarum caudis malunt? An propterea quod fœminis mares, vt in reliquis omnibus corporis partibus, ita quoque in pilis firmiores multo ſunt? An quod lotio frequẽter rigatæ & conſperſæ, deteriores equarum ſetæ reddi exiſtimantur?

Loligo apparens & Polypus, tempeſtatis indicium. XVIII.

QVARE cum loligo apparet, magnæ tempeſtatis indicium eſt? An quia omnia mollia, propterea quod carne nuda teneraque ſunt, vtpote neque teſta, neque cute, neque ſquama veſtita (quicquid enim illis duri & oſſeum eſt, id totum intus habent: qua de cauſa & mollia nominari meruere) rigoris per quam ſunt impatientia? At iſta quia faciliter à tempeſtate afficiuntur, cito illam venturam præſentiunt. Hac eadem de cauſa cum polypum in terram recurrere, & calculos flagellis comprehendere cõſpexeris, ventorum, quanquam nondum flatum vllum animaduertere licet, tibi certum ſit indicium. At loligo, quod carnem habet in primis mollem, & atritu facilem, propter frigus & maris conturbationes è fundo exilit.

Mollia μάλακα vocat apiſcium genera, frigoris & turbationis impatientia.

Polypus cur colorem mutat. XIX.

QVARE polypus colorem variat?An quod,iuxta Theophraſti opinionem, animal eſt natura timidũ? itaque cum perturbatur,commoto ſpiritu colorem inſtar hominis commutare conſueuit. Hinc illud quod dici ſolet, profectum eſt: Nanque mali co- lor immutatur. An Theophraſtus ſatis quidem probababiliter,quod ad mutationem attinet, expla nauit: ad ſimilitudinis vero expreſsionem non omnino ſatis?Etenim colorem mutat,ſed tamen in hũc modum,vt quibuſcunque ſe applicuerit petris,has colore imitetur.Ad quod videtur reſpexiſſe Pindarus. Marinæ,inquit, beluæ colori mentem in primis adaptans, omnibus ciuitatibus te accommoda. Et Theognis:

Sit tibi mens polypi,vario qui corpore petras
Quas capit,adnatans,haſce colore refert.

Tali quoque ingenio præditos eſſe perhibent, qui verſutia & calliditate facile exuperant cæteros,quique latendi & fugiendi artes non aliter ac polypus callent omnes.An quemadmodum nos veſtitu quolibet vtimur,ita is colorẽ quem velit facile induat? Vtrum vero timorem tanquam affectionis quidem principium recte Theophraſtus cõiectauit:quæ vero ad cauſam proprie ſpectant, in aliis inueſtiganda ſunt?Itaque ad Empedoclem animum conuertẽs, vide quæſo quid is dicat:

Noſcens defluxus rerum quæcunque creantur.

Non enim ab inanimantibus duntaxat & plantis, non à terra marique ſolum, verumetiam à ſaxis,ab aere, à ferro continuo multa defluunt. Eius rei

ſignum eſt, quòd paulatim vitiantur, pereuntque om nia. Fluunt enim perpetuò & intereunt. At defluxio nibus ipſis attractiones impreſsionesque moliuntur, cum ii quidem harum implicationes, alii ictus, alii verò impulſiones circunductionesque ſubſtituunt. Maximè verò à petris littoralibus, cum à mari alluente rigantur, lauanturque, fruſtra multa & fragmina exilia continuò defluunt, quæ aliis atque aliis coloribus inſignia, non ad quodlibet corpus aplicari poſſunt. Nam quæ meatibus denſiora ſunt, propterea quòd recipi per illos nequeunt, ab iis dilabuntur: quæ verò rariores eos habent, illos ſanè ſubingrediuntur. Iam verò polypus carne planè foraminoſa, meatibusque pluribus diſtincta, atque ob id defluxionum capax cōſpicitur, atque cum timore percellitur, ſpiritu mutato fugiens, vbi aplicuit alicubi corpus, & coniunxit, defluxionibus quæ vicinores fuerint, ad ſe receptis & attractis, his ſe planè tegit. Nam aſperitudo cum mollitiæ cōiuncta, flagella ad particulas quę inferuntur extendit. Hinc quòd non diſsipantur hæ, ſed coaceruatæ ſimul in corporis ſuperficie hærent, colorem proximæ cuiuſque rei repreſentant. Clarum autem eius rei indicium eſt, quòd, niſi in timore, affectioni huic non eſt obnoxius polypus: neque Chamæleon etiam vnquam album colorem induit. Quamobrem vterque illas tantum defluxiones admittit, quę poris ſuis conuenientes & reſpondentes exiſtunt.

Aprorum lachryma dulcis, ceruorum ſalſa. XX.

QVAM ob cauſam ſuum aggreſtium lachryma

dulcis, ceruorum autem & ſalſa & improba? Horum certè cauſa eſt animantium iſtorum calor frigusque. Etenim ceruus natura frigidus eſt: ex contrario aper animal eſt feruidum & æſtuoſum. Quam ob rem ille fugax eſt, ſus verò contra inſectantem ſe defendere non veretur: quo tempore, quia exardeſcit in furorem, lacrymam quoque fundit: nam pluri mo calore ſurſum in oculos, vt dictum eſt, ſublato,

Erigit & ſetas, & flammas lumine ſpargit.

& quod tum eliquatur, dulce reddi par eſt. Sunt quo que nonnulli, qui vt à lacte ſerum, ſic à ſanguine turbato lacrymas prolici putarunt: in qua ſententia & Empedoclem eſſe video. Quandoquidem ergo aprorum ſanguis & craſſus & aterui caloris exiſtit, ceruinus verò tenuis & aquoſus: merito id quod in furore & trepidatione alterutrius excidit, eiuſcemodi quoque habetur.

Sues villaticæ ſæpe, ſylueſtres rarò pariunt. XXI.

CVR ſcrophæ ſiue clementes porcæ & ſæpius & aliis atque aliis anni partibus fœtæ ſint, quum ſues ferè omnes & ſemel tantùm quotannis, & propè circa idem tempus, nimirum cum æſtas appropinquat, pariant: quod & verſiculus iſte, qui vulgò dicitur, comprobat:

Amplius haud pluit, vt fœtum ſus edit agreſtis.

An ob cibi copiam? etenim ſatietatis comes Venus eſt: quoniam ex alimenti vbertate excrementum genitale & plantis & hominibus ſufficitur. At verò ſues quæ manſuetæ non ſunt, non tantùm ſibi ipſæ victum comparant, ſed timore occupati facere hoc coguntur, quum interim ſcrophis, quæ domi

aluntur, omnibus horis cibus partim quem natura ſuppeditat, partim qui à ſubulcis apparatur, ſuppetat. An id in ocii exercitiisq́ue rationem conferendum eſt? Nam illę pigritia ſegnes, à ſubulcis non latè pabulandi cauſa vagantur: porrò hæ per montes & inuia errrantes, cum perpetuò curſitant, quicquid excrementi è cibo reſtat, facilè diſcutiunt, & in corporis molem abſumunt. An ob id, quòd ſimul & gregatim cum fœminis mares, educati, venereorum memoriam inuicem ſibi excitant, & appetitionem eliciunt? non aliter atque Empedocles in hominum genere id fieri ſolere aſſerit:

Hinc hominum generi ex aſpectu naſcitur ardor.

A feris autem, quia non gregatim, ſed ſparſim victum quæritant, quod amorem conciliare ſolet, abeſt: & quia rarius commiſcentur, omnis appetitus Veneris obtunditur extinguiturq́ue. An verum eſt, quod Ariſtoteles ab Homero aprum χλούνην appellari cenſet, quòd altero teſtium careat? fieri enim ex attritione (paſsim enim ſe truncis arborum affricat) vti teſticuli eius collidantur.

Vrſi manus carnem cur dulciſsimam habeat. XXII.

CVR vrſi manum dulciſsimam, & carnem illam eſui gratiſsimam eſſe perhibent? An propterea, quòd corporis partes quæcunque alimentum bene coquunt, carnem in primis ſuauem habent? At verò optimè concoquit, quod digerit commodè: digerit verò commodè, quòd continuò agitatur, exercitaturq́ue. Vrſus autem quum pedibus anterioribus nõ incedat, & curat duntaxat, verũ his vt manibus in

comprehendendo vtatur,fit vt eam corporis partem plurimum mouendo exerceat.

Vernum tempus indagini ferarum minus aptum. XXIII.

CVR veris tempeſtate difficulter feras indagare licet? Vtrum canes,vt ait Empedocles,

Naribus indagando ex corpore fruſtra ferarum,

defluxiones,quas in ſyluis paſsim feræ relinquunt, excipiant? has verò ſtirpium fruticumq́ue halitus per ver frequentes obſcurãt confunduntque,& ſenſum vehementia verberantes,ne feras de odore deprehendere poſsint, conturbant, atque ita canes in errorem inducunt. Hac de cauſa circa Ætnam montem neminem in venationem incumbere perhibent: quia continuò iſtic prata collesq́ue vt in viridario flores extrudunt:& odoris ſuauitas circunquaque ſe diffundens,halitum ferarum intercipit. Extat & fabula,à Plutone Proſerpinam iſtic flores legentem raptam:quare præ loci (qui tanquam aſylum quoddam ſit)veneratione neminem iſtic animantia quæ ibi pabulantur,violare audere.

Penilunium indagandis feris incommodum. XXIIII.

QVARE circiter peniluuia ferarum veſtigia indagine perſequi haud facile eſt? An ob eam ipſam cauſam,quam modò recenſuimus? Etenim copioſiorem luna cum plena eſt,rorem creat. Quam ob rem Alcman rorem affatus,Iouis Lunæq́ue filiam illam vocat:O Iouis & almæ Lunæ filia Ros paſcendo adſis. Etenim ros pluuia quædam eſt,ſed debilis & exigua:quemadmodum quoque Lunæ calor imbecillus eſt. Quare inſtar ſolis quidem illum de terra ſurſum trahit,verũ in altum rapere non ſatis validè

poteſt,ſed vt demittat rurſus oportet.

Ros hybernus,hoc eſt pruina,indagationem difficilem reddit. XXV.

CVR cum per frigora ros cadit,ferarum indagatio difficilis exiſtit? An propterea quòd cum non longè à luſtris,frigoris vitandi cauſa,ferę abſcedũt, nulla de ſe indicia præbeant? Quamobrem plerique illas à proximis abſtinere locis adſerunt,neque in paſtum vaſtius excurrere, ne dum longius per hyemem errant, in calamitatem aliquam grauiorem incidant. An quòd indagantibus feras canibus, locorum veſtigia obſeruauiſſe ſatis non eſt, ſed & odorum halitus requiruntur? at ii niſi ſuauiter à moderato calore laxati ſolutique ſint, diſpergi nequeunt. Eoſdem autem frigus vehementius compingens, nec fluere,nec adſentiendi inſtrumenta ſurripi patitur. Hac eadem de cauſa neque viua neque vnguenta per hyemem tam eſſe redolentia ferunt. Etenim aër frigore concretus, halitus eorum claudit,& diſsipari prohibet.

Bruta cum valetudine laborant,ſua quærunt remedia. XXVI.

CVR beſtiæ cûm incommodis adficiuntur, facultates à quibus auxilium expectant, quærunt & explorant? vt canes nauſea correpti,cum bilem per vomitum expellere conantur,gramen appetũt, ſues ad fluuiatiles cancros properãt:quos vbi deuorauere,dolor capitis,quo torquebãtur,tollitur. teſtudo, guſtata vipera,origanum rodit. vrſus(vt aiunt) languidus formicas lambendo mandit, atque eo remedio malum abolet. Atqui hæc quidem neque expe-

rimentis neque caſu aliquo docti cognouere? An quemadmodum faui apes, cadauera vultures, quamuis remotos odore ad ſe trahunt alliciuntque: ita quoque cancri ſues, origanum teſtitudinem, vrſum formicæ, & conuenientibus quibuſdam & natiuis odoribus fluxionibusque trahunt: cogitatione autem, quæ ſenſu vtilitatis ratione ſuſcipitur, non tanguntur? An quod corporum temperamenta, acredines, dulcedines, aliasque inſolentes & alienas humoribus mutatis qualitates, varias & diuerſas appetitiones animantibus, vnde ęgrotare contingit, pariāt? Perſpicuunt id eſt in grauidis mulieribus, quibus & lapides & terram præbent. Et medici qui paulò vrbaniores ſunt, ad eos, qui faſtidio ciborum laborant, homines guloſos & corpore valentes adducere conſueuerunt. Traditum à Mneſitheo medico, eum qui ab initio inflammationis pulmonum cepas concupierat, ex morbo ſeruatum: qui verò ficus optabat, interiiſſe, propterea, quòd appetitus ipſe temperamenta, temperamenta verò affectiones ſequantur. Idcirco veriſimile planè eſt, quotieſcunque feræ non in exitiales & extremos incurrunt morbos, eiuſcemodi affectione temperamentoque pollere, quibus ad ſalutaria appetitui ſibi conuenienti auxilia & ducantur & agantur.

Muſtum frigori expoſitum, dulce diu permanere. XXVII.

CVR muſtum, cum frigus dolia quibus continetur occupat, dulce diu permanet? An quia muſti concoctio in vinoſam qualitatem mutatio quædam eſt? Frigus autem concoctionem, vt pote quæ à calido

ſit,prohibet. An è contrario naturalis & proprius vuæ ſuccus dulcis eſt,quam ob rem dulcedinis particeps ſit,matureſcere dicitur? At frigus quum difflationem intercipiat,calorem qui in muſto eſt conſeruat,& diſcuti non ſinit.Atque hæc quidem eadem eſt cauſa, quod cùm per vindemiam pluit,muſtum minus ferueat. feruor enim à calore procuratur,frigus autem vim caloris cogit,& vt ſe cõtrahat, facit.

Vrſus incidens in caſſes,eos minimè arrodit. XXVIII.

QVARE præ reliquis feris vrſus minimè caſſes rodit,quum & vulpes & lupi dentibus eos lacerent? Vtrum quòd profundius dentes illi conſtituti,lina vix queunt arripere,& labra quoque craſſa grandiaq́ue obſtant,quò minus dentibus ad ea pertingat? An quod manibus expeditior,diuellere potius plagas,& diſrumpere conatur? An quòd & manibus & ore ſimul vtitur,quum illis perrumpere lina,hoc verò ſe à venatoribus defendere contendit? Cum verò nulla ratione ſe iuuari à corporis rotatione ſenſerit,mauult rumpendis retibus totus incũbere (ſic enim plerunque & ſe euoluit & liberat) quàm dentibus vti.

Aquas frigidas miraculo non eſſe,ſed tantùm calidas. XXIX.

QVID eſt quam ob rem aquæ frigidæ nihil mirabile habent,calidæ autẽ habent?Perſpicuũ autem eſt,vt harum cauſa calliditas eſt,ita illarum frigiditatem eſſe. Non enim, vt quidam arbitrantur, illa æſtus eſt,hæc verò caliditatis priuatio:quaſi illius quod non ſit,cauſa eſſe quod exiſtit,videatur:ſed natura demirationẽ iſtã raritati adſignauit.Hincquoq;

quæ rarius fiunt, magis cognoſcere auemus.

Altum vides & infinitum hunc æthera,
Et quam tenet complexus vulnis humidis.

Qualia per noctem ſpectacula præbent, qualem interdiu pulchritudinem, quam admiramur, dum naturam harum inſpicimus, habent. Etenim & irides, & variæ nubium picturæ, quæ bellarum inſtar, dum radiis nubes finduntur, ornatæ ſunt, per diem conſpiciuntur.

Vites laſciuientes præ pinguedine terræ exareſcunt. XXX.

QVARE vites cum nimia vbertate laſciuiunt, & minus feraces ſunt, & aliquando exareſcunt? cuius rei cauſam quidam in ſyderationis morbum referunt? An hoc eo modo fit, quo hirci cum pinguitudine nimia grauantur, minus ſunt fœcundi, & ad ſaliendum vix efficaces? Semen enim redūdantia eſt alimenti eius, quod in corporis appoſitionem alioqui cedere debebat. Itaque cum animal aut ſtirps cū corporis bona habitudine pingueſcit, & plena fit, indicium eſt quòd nutrimentum in ſe conſumat, neque ex eo quicquam omnino ſuperfluere: aut ſi quid redundat, id & exiguuum & ignobile eſſe.

Vitis vino rigata areſcit. XXXI.

CVR vitis vino, quod tamen in primis ex ſe ſibi familiare habet, rigata areſcit? Vtrum quemadmodum in ebrioſis, calore vini humorem capitis diſcutiente, caluitium accedit? An calidum natura putrefactionem molitur? Nam, vt ait Empedocles:

Vinum eſt putreſcens ſub ligni cortice lympha.

Itaque cum adfunditur extrinſecus plantę, ignis vim

in vi-

in vitem exerit, & nutrientis humidi facultatem exurit omnem. An aſtringendi poteſtate præditum, cum penetrarit ſe in radices, neque floridam, & quę alioqui liberaliter creſcit, ſtirpem, aquam ingredi patiatur? An quòd id viti præter naturam ſit, vt quod ex ea manauerit, in ipſam rurſus recipiatur? Nam humor qui in ſtirpe florenti exiſtit, alere quidem poteſt, verùm poſtea neque apponi, neque pars eius amplius fieri.

Palma arborum vna contra pondus adſurgit. XXXII.

* CVR inter omnes arbores ſola palma contra impoſitũ onus adſurgit? Vtrum quòd ignea & ſpirabilis facultas, qua maximè pollet, cum tentatur & irritatur, ſeſe exercens magis & magis erigit? An quoniã pondus ramos ſubitò vrgens, aërem omnẽ qui in his eſt, oppreſſum cedere retrò cogat, qui deinde reſumptis paulò viribus, aduerſum onus acrius rurſus inſtat? An molles & teneræ virgæ impetum non ſuſtinentes, cum onus quieſcit, paulatim ſe erigunt, & ſpeciem, quaſi contra illud adſurgant, præbent?

* *Hucuſque Aldinum exẽplar ſumus ſecuti: quæ ſequuntur, ex Mediolanenſi ſunt exemplari.*

Aqua de puteis hauſta minus alit, quàm cœleſtis aut fontana. XXXIII.

QVARE aqua de puteis hauſta minus alit quã quæ de fonte aut cœlo manat? An quia frigidior magis ſit, & parum quoque aëris habeat? An quod ſalis multum immixta ſibi de terra habeat: ſal autem maciem, ſi quid aliud, facit? An quòd pigra, nec curſũ exercitata, qualitatem aliquam malam adquirat, quę ſtirpibus & animantibus cõtraria, in cauſa eſt quòd nec bene concoquatur, nec nutrire quicquam poſſit. Hinc & ſtagnantes aquæ minus probæ cenſea-

tur, quod iniurias quas vel ab aëris mala qualitate, vel à terra accipiunt, digerere nequeant.

Zephyrus ventorum omnium celerrimus. XXXIIII.

CVR Zephyrus ventorum omnium celerrimus vulgo fertur, & Homerus:

Nos quoque cum Zephyri curramus flatibus vnà.

An quòd aëre perpurgato, & minimè nebuloſo, flare ſoleat? Aëris enim denſitas & impuritas ventorum curſum non mediocriter impedit. An quòd ſol radiis ſuis flatum frigidum perſtringens, quò velocius feratur, autor eſt? Quicquid enim frigidi ventorum vi contrahitur, id à calore veluti hoſte ſuperatum, longius & citius propelli credendum eſt.

Apibus fumus hoſtis. XXXV.

CVR apes fumum ferre nequeunt? Quòd meatus ſpiritus vitalis ſanè quàm anguſtos habeant. At iis fumo interceptus & concluſus, angit, & propemodum ad mortem apes adigit. An acredo amaritudoque fumi in cauſa eſt? gaudent enim dulcibus apes, neque alio nutrimento aluntur: itaque, vt contrariam & noxiam rem propter amaritudinem, fumum deteſtantur. Qua de cauſſa mellarii cum fumum abigendis apibus faciunt, amaras herbas, vt cicutam & centaurium, incendere ſolent.

Apes aculeo in mœchos ſæuiunt. XXXVI.

CVR apes citiùs pungunt, qui ſtuprum dudum fecerunt? An quòd animal eſt mũditiæ & elegantiæ perquàm ſtudioſũm: præter ea olfactus ſenſu valet plurimùm? Quum itaque impuri congreſſus propter impudicitiam & immoderatam libidinem ſoleant eſſe immundiores: & citius ab apibus depre-

henduntur,& odium vehementius aduerſus illos cõcipiunt. Vnde apud Theocritum iocoſe Venus ad Anchiſen à paſtore ablegatur,vti apum aculeis propter adulterium cõmiſſum pungatur.

Te confer ad Idam,
Confert ad Anchiſen,vbi quercus atque cypirus
Creſcit,apum ſtrepit atque domus melliflua bombis.

Et Pindarus:Paruula fauorum fabricatrix,quę Rhœcum pupugiſti aculeo,domans illius perfidiam.

Canes relicto homine lapidem inſectantur. XXXVII.

QVARE canes relicto homine qui iecit, lapidem morſu inſectantur? An quia neque cogitatione comprehendere quicquam,nec reminiſci (quibus ſolus homo virtutibus valet) poteſt? itaque quum mente non diſcernat à quo iniuria fuerit illata,id tantùm quod ob oculos minaciter verſatur,inimicum eſſe exiſtimat, deque eo vindictam ſumere parat. An lapidem,dũ per terram mittitur,feram aliquã eſſe autumans,pro ingenio hãc prius capere conatur,deinde cũ viderit ſe opinione ſua fruſtrari,hominem rurſus inuadit? An quod ad id quod miſſum fuerit, & hominem ipſum æqualiter odit,& id quod proximius eſt, inſectatur.

Lupæ omnes certo anni tempore pariunt. XXXVIII.

CVR lupæ certo anni tempore omnes intra XII. dies pariunt? Antipater in libro de animalibus,partum lupas proiicere adſerit,cũ glandiferæ arbores florem abiiciunt,quo guſtato,vteri illarum reſerantur:cum eius copia non eſt, partum in ipſo corpore emori,nec in lucem venire poſſe:præterea regiones illas à lupis nõ vaſtari,quę glandium quercuumque

feraces non ſunt. Quidam ad fabulam Latonæ refe runt, quæ cum vterum ferret, nec vſpiam tuta præ Iunone eſſe poſſet, duodecim diebus, quibus in Delum proficiſcebatur, in lupum à Ioue mutata, vt deinceps omnes lupæ eo ipſo tempore parere poſsint, impetrauit.

Aqua in ſuperficie alba, in fundo nigra. XXXIX.

CVR aqua in ſumma parte alba, in fundo verò nigra ſpectatur? An quòd profunditas nigredinis mater eſt, vt quæ ſolis radios prius quàm ad eam deſcendant, obtundat & labefactet? Superficies autem, quoniam continuò à ſole afficitur, candorem luminis recipiat oportet. Quod ipſum & Empedocles approbat.

Et niger in fundo fluuij color extat ab vmbra,
Atque cauernoſis itidem ſpectatur in antris.

An limo plerunque oppletus fluminum mariſque fundus, talem de ſe colorem per ſolis reflexum parit, quali vtrique is præditus eſt? An probabilius eſt, aquam minimè, quæ illis eſt, puram & ſynceram eſſe, ſed terrea qualitate (vtpote quæ continuò, qua currit vel agitatur, aliquid ex ea aduehat) imbutam, cum ad fundum reſidet, turbidiorem & minus perſpicuam effici?

FINIS.

VTRVM AQVA AN IGNIS SIT VTILIOR, PLVTARCHI elegans libellus.

G. Longolio interprete.

PINDARVS nihil aqua præſtantius eſſe cenſuit: aurum verò cum igne conferens, ex contrario poſteriores huic defert. Cum illo autem conſentaneum eſt, quòd ab Heſiodo Chaos ante omnia extitiſſe commemoratur: maximè autem quum nihil aliud chaos, atque aquam, plurimi interpretati ſint. Nam παρὰ τὴν χύσιν, quòd & fluere, & fundi poſsit, dictum eſt. Sunt autem in eam controuerſiam teſtimonia vtrinque quidem æqualia. Videas enim pleroſque, qui ignem vniuerſitatis principium & tanquam ſeminarium quoddam, quod ex ſe cuncta creare, & rurſum ad ſe recipere & adſciſcere vi flammæ valeat, poſuerunt. At nos, autoribus prætermiſsis, rationes ipſas, vtram in partem grauiores, nobiſque probabiliores ſint, contemplemur. Principiò perſpicuum eſſe atque inter omnes conſtare video, illud altero vtilius & præſtantius eſſe, quo & plurimùm vtimur, & continenter atque perpetuò opus habemus, neque carere poſſumus: non aliter ac inſtrumentum atque ſuppellex: quemadmodum illum etiam amicum nobis eſſe ducimus atque exiſtimamus, cuius animum erga nos omnibus horis, omni tempore propenſum perſpicimus. At ignis ſæpe moleſtus, ſæpe à nobis

Pro aqua contra ignem.

reiicitur:tantum abeſt vt continuò accommodatus eſſe poſsit. Aquam verò rurſus contemplere: huius vſus non æſtate modò,ſed & hyeme neceſſarius: ex hac non minus ægri, quàm qui integra valetudine ſunt,vſum capiunt:hæc noctu,hæc interidu vtilis:neque ferè vnquam tempus eſt,quo humana vita carere aqua poſsit.quapropter vita functos Græci ἀλί-βαντας, quaſi dicas ſine fonte,ſine humore, quód ſcilicet eo iam priuati, atque ob id mortui ſint,nominarunt. Atqui ſine ignis vſu multa quandoque fuêre: verùm tu mihi nullum, vt opinor,tempus me moraueris, quo ſine aque vſu mortalibus vitam degere licuit. Nam ab initiis, & veluti ab ipſis humani generis radicibus, id præſtantius vtiliusq́ue iudicatum eſt, quod reliquis, quæ temporis ordine poſterius ſunt inuenta, prius vſurpatum facit. Porrò manifeſtum eſt ipſam aquam naturæ donum eſſe,& quidem neceſſarium:quum interim ignem hominum certamina machinationesq́ue præter neceſſitatem omnem reperêre. Itaque neque Deorum neque Heroum veterū illorum quiſquam inuentionē huius ſibi ſumere poteſt. Quando enim illa eſſe apud homines cœpit,dicas mihi velim. Protinus creatis omnibus extitit & illa,& vt porrò procreari poſſent omnia,adiumentū attulit. Interim verò ignis heri & nudiuſtertius,vt dicitur,à Prometheo inuētus eſt:ita tamē,vt abſq; aqua viuere & perdurare haudquaquam poſsit. Neque enim falſum,neque poëticū commentum iſtud eſſe,victus noſter demonſtrat. Eſt enim genus hominum, quód præter omnem ignis vſum,ſine domo, ſine lare,ſub dio quæ ad victum

pertinent,quærit.Et Diogenes cognomento Canis prope nũquã igne vtebatur.Hinc cum aliquãdo crudum deuoraret polypum:Tantum, inquit,vobis ô ciues ſum præſtantior. At abſque aqua neque commodè,neque omnino viuere licet.Sed quid minuta iſta argumẽta anxiè ab hominis natura & cõditione,qui ſoli ignem nouerunt,colligo?quũ longè plura ſint, ne dicã propè infinita animantiũ genera,quorum victus, alimenta,vita,ſiue humi paſcãtur ſiue volitent, ſiue ſerpant,extra ignem omnẽ habentur. Veſcuntur autẽ partim radicibus,partim fructibus,partim carne,neque adhæc ignem quiſpiam deſiderare illa dixerit:verùm ſine aqua neque terreſtre, neque aquatile,neque volatile vllum viuere poſſe, perſpicuum eſt.Nam quòd è carne veſcentibus nonnulla bibere negat Ariſtoteles,eſt quidem vt ille inquit: interim tamen illa re vera victu humidiore vti, nemo puto inficiari poterit.Statuamus itaque illud vtilius,ſine quò nullius animalis natura conſiſtere & permanere queat.Relictis autem his quæ cibum capiunt,ad eſculenta,veluti herbas & fructus, ſermonem traducamus. At quibuſdã ex his neq; quicquam omnino calidi ineſt:quædã verò ſi quid illius habent,id ſanè quã exiguum & obſcurum exiſtit. Quid dicam aut enumerem ſingula, vinum,oleum?quid illa omnia quæ per vindemiam legimus?quid ea quorũ ſuccũ trahimus?vt taceã interim quę ob oculos poſita ſunt in quibus ſi quid ignis hæret,non poteſt tamen alimenti ſiccioris mutatio,putrefactio, & per corpus digeſtio,quam διάχυσιν Græci vocant, niſi ab humido fieri. Ad hæc maiorem adferre vtilitatem id

cenſendum,â quo neque incommodi, neque detrimenti quicquam accipi poteſt quo quidem nomine v. ignis propter perniciem peſsimè audit, ita aqua planè eſt á culpa iſta remota. Quinetiam cum duo nobis proponũtur,nemo illud magis prodeſſe,quòd parabilius eſt,& ſine apparatu aliquo magno de ſe vſui eſt,inficiatus fuerit. Si quod ab igne emolumentum expectas, opus eſt impenſa, materia opus eſt: quam ob rem eius copia maior apud diuites, quàm egenos:reges,quàm priuatam degẽtes vitam. At hac humanitate prædita eſt aqua, quòd ob ęquabilitatẽ, qui iſtam quærunt,non inſtrumentis, non machinis indigent. Eſt enim eiuſcemodi bonum,quod nullius auxilio,quo vtilitatem adferat,opus habet. Iam quũ id deteriori loco cenſeatur, quod commodum ſuũ, quo grandius copioſiusque fit,perdit:quis nõ videt ex hoc genere ignẽ eſſe,qui velut fera aliqua vorax rapaxque,quicquid in propinquo eſt,conſumeret,ſi nec arte,nec via intra modum, quo ſit ad vſum,coërceretur? aqua verò quid habet metuendum? Præterea, ex duobus id, quod cum altero conſociari poteſt, prodeſſe magis credendum eſt. At cum humido igni neque ſocietas eſt, neque ſi eſſet,vtilitatis fructum præbere aliquem poſſet. E contrario, aqua etiám cum igne coniuncta, vtilitatem habet. Nam aquæ quę natura calent,& ſalutares ſunt, & ad curationem morborum adhibentur. At humidum ignem,ni fallor,inuenire non licet. Illa verò ſiue calida ſiue frigida ſit ex æquo tamen cõmodis noſtris ſeruit. Porrò quum elementa bis bina numero tantũ ſint,ex ſe quintũ,vt ita dicam procreaſſe ipſa videñ

tur. Eſt id autē mare,& quidem certè reliquis omnibus,cum aliorum,tum in primis commerciorum gratia haud minus vtile. Nam fuit vita noſtra aliquando aggreſtis,& nulla rerum collatione mutua familaris, cum elementum iſtud quintum nos coniunxit,& perfecta omnia reddidit. Etenim & ſuppeditatione bonorū,& mutua commerciorum pertractatione,hominum cōſociationem,communitatem, & neceſsitudinem rectè inſtituit. Heracliti dictum extat:Niſi ſol eſſet,profecto quidem eſſet nox.atque ita nobis dicere conuenit:Niſi fuiſſet mare,nullum omnino eſſet animal, quod cum hominis feritate comparari poſſet. Iam illud ab Indis in Græciam vites,ex Græcia frugum vſum his qui tranſmarinas regiones habitant, ex Phœnicia quoque literas, vt obliuioni per memoriam ſubſidio eſſe poſſent,conuexit.ita non modo vinum frugéſque comportauit, ſed & ab imperitia & ruditate genus humanum bona ex parte vindicauit.Ecquis ergo nō præferat vtilitatis ratione igni aquam,quum & ad elementa vnum adieciſſe videatur?

Pro igne contra aquam.

At in contrarium ſermonem quiſpiam transferens,quatuor elementa à Deo tanquam architecto ad vniuerſi fabricam ita conſtituta adſerere poteſt, vt ex eo diſsidio quo à ſe inuicem omnia diſsident, terra atq; aqua,quaſi materia aliis ſubiecta,in hoc facta fabricatáque ſint,vt præter id quòd & mundi & ordinis partes ſunt, nihil omnino generare,nihil proferre queunt, quòd à reliquis non fuerit ſibi impartitum.ita quum quadantenus mortua & ſopita iaceant,aer & ignis tanquam effectores ac opifi-

ces,ad procreationem propè deſiderari putati ſunt. At inter iſta quoque duo principatum ignis obtinet:ignis eſt qui dominatur. Hoc quo perſpicuum tibi ſit, fac quæſo argumētis induci te patiaris. Terra enim ſi nihil caloris à natura ſuppetatur, ſterilis & minime fertilis iacet. Hanc ignis ſubiens, & per eam ſe diffundens, ad procreationem turgidam & cupidam reddit. Nam quid aliud quæſo cauſæ eſt quam ob rem petræ & aſpera montium ſaxa fœcunditatis damnētur, quàm quod ignis aut in totū nihil habeant, aut ſi quid habent, id oppido quàm exiguum eſt? Ad ſummam, tantum abeſt vt ea quæ procreata ſunt, aqua conſeruet, aut noui aliquid per ſe gignat, vt interitus cuiuſque rei nihil aliud ſit atque ignis defectio. Calor enim eſt qui cuncta vt maneāt id quod ſunt, & naturam ſuam conſeruent, efficit. non minus id de ipſa aqua, quàm cunctis aliis de rebus vere dicitur. At eo abeunte putreſcunt & intereunt cuncta. Mors enim eſt & interitus vt omnium, ita aquæ quoque, caliditatis deſiderium. Cur vero ſtagna, & aquæ pigræ, quæ veluti carceribus clauſę nullum qua fluant egreſſum habent, ſed immotæ conſiſtunt, improbæ & putridæ tandem euadunt? quòd ſcilicet nulla in eis agitatio motuſque exiſtat, qui calorem ventilādo excitet. Illum enim in aquis cum maximè fluentibus & agitatis conſeruat, vnde & illud viuere dicere ſolemus. Quam igitur rationem adferemus, ob quam illud inter duo nō vtilius iudicandum ſit, quod alterius cauſa, propter quam ſit, quemadmodū ignis aquæ cauſa eſt, exiſtat? Quin etiā id ob cuius abſentiam animal omnino interit,

præſtantius habendum. Perſpicuunm autem id eſt, quod cū eo priuatum fuerit, amplius eſſe nequeat: quare cauſa illius fuiſſe maxime videtur. At humiditas etiam ipſis vita ſpoliatis adeſt, neque ab iis ex toto recedit. Nō enim poſſent ſanè humidiora corpora putreſcere, niſi ipſa putrefactio mutatio quædam ſicci in humidum, aut potius humidorum, quæ in carne ſunt, interitus eſſet. At mors nihil aliud quàm extrema caloris defectio. Quam ob rem frigidiſsimi mortui, atque adeo etiam inſigniter ſunt tales, vt aciem nouaculæ ſi quis tētet admouere, propter incomparabilem frigiditatem obtundant. Et in ipſo quoque animantis corpore, quæ minimum habent caloris, ſenſu quoque minus pollent: qualia ſunt pili, oſſa, & quæcunque ſunt à corde remotiora. Nam ad maiora ferè, quæ ex ignis ſunt præſentia, diſcrimen conſtituitur. Et ſtirpes quidem cum fructibus, non humiditas de terra procreat, ſed hæc cum calore ſe miſcens, talia facit. Hinc aquæ quæ omnino caloris ſunt expertes, aut perquàm parum, aut omnino non ſunt feraces. Cætero quin ſi natura ſua fructiferæ forent aquæ, non eſſet vllum tempus, quo non ederent fructus. At vero ſi alia quàm ignis principia quęramus, cōtrarie ſe habebūt, & noxię deprehēdētur. Ad ignis autē vſum, qua ignis eſt, opus aqua nō habemus: obeſt enim hæc magis, nā & extinguit illū, & deſtruit. Porro aquę in pluribus vſus ſine igne nullus eſt. Etenī cū calida fuerit reddita, vtilitatē ſuā in multis diffundit: neq; magnopere etiam noxia eſſe poteſt. Quare è duobus iterū præſtantius cenſendum eſt, quod omnem vtilitatis fru-

ctum à ſeipſo præbet, neque alterius ope indiget. Iam verò aquę vſum vno duntaxat ſenſu, lauantibus ſcilicet aut alioquin tangentibus nobis percipere licet: at ignis fructus per omnes ſenſus diffunditur. nam & tactu prodeſt, & viſus quoque, propter commodorum cumulum alios ad ſe rapit. Nam quòd aliquando ſine igne fuerit homo, id adeò à vero abeſt, vt ne fuiſſe quidem homo vnquam abſque igne dici poſsit. Etenim diſcrimina, vt in rebus aliis, ita quoque in genere exiſtunt. Et mare caloris beneficio vtilius quoque redditum eſt, atque hoc vtilius, quo reliquis aquis calidius magis. nam niſi id eſſet, ab aliis omnino nō diſcreparet. At qui extrinſecus admonitionē ignis deſiderare non videntur, non ita tamen illi adfecti ſunt, quaſi nihil omnino igne opus habeant. Nam tanta in his eſt ignis facultas atque abundantia, vt probabile ſit ignis vſum ſatis efficaciter in illis, ne aliunde expetant, redundare. Aqua vero nunquam ita ſe habet, vt externis rebus non egeat. Interim tamen ignis, quia virtutis multæ compos eſt, ſibi ipſi ſufficit. Quemadmodum enim dux præſtantior eſt cenſendus, qui ciuitatem tali apparatu inſtruit, vt externos auxiliarios nō expectet: ita quoque elementum quod aliis auxilio venit, ipſum ſibi nullum expetit, præſtare arbitrandum eſt. Hoc ipſum quoque de aliis animātibus, quæ ignem deſiderare non videntur, adſerendum, At vero quiſpiam vtilius è contrario illud adſerere queat, quo ſolo vtimur, & quod rationis facultate tanquam præſtantius aliquod apprehendere licet. quid enim ratione vtilius, aut apud homines magis charum?

Verum interim bruta animantia ab hac vtilitate excluduntur. An tu itaq; illud minus fructuoſum eſſe crędideris, quod prouidentia melioris animantis repertum eſt? Age vero, poſteaquam rationis mentionem fecimus, quid ad vitam humanam iuuandã artificio vtilius præſtantiuſq;? At omnes artes ignis inuenit: ignis etiam eſt qui eas conſeruat. qua de cauſa Vulcanum ducem iis præfecerunt. Cæterum exiguum temporis vitæ ſpatium nobis datum eſt: nam ſomnus, vt ait Ariſton, tanquam publicanus, dimidium huius ad ſe rapit. Ego vero tenebras per noctem perpetuò vigilare adſererem, ſi quis vſus eſſet vigiliarum, & niſi nos multorum bonorum per diẽ ignis participes feciſſet, diſcriménque inter diem noctémque poſuiſſet. Itaque quum nihil ſit vita charius vtiliuſq;, hanc vero ignis non conſeruet modò, ſed & amplificet: quis dubitet igne nihil eſſe vtilius? Quinetiam quod à ſenſuum temperamẽto plurimum ſumit, hoc vtique & præſtantius cenſendum eſt. Iam perſpicuum eſt, ſenſum haud vllam quidẽ humiditatis portionem ſine ſpiritus & ignis admixtione vſurpare. Ignem autem, veluti qui vitale facit, quilibet ſenſus arripit: præ reliquis tamen hunc eximiè viſus, qui inter reliquos omnes facile acutiſsimus (quũ ſit is veluti ignea fax, Deorumq́ue fidem exhibuerit) iudicatur. Hoc ipſo viſu ad cœleſtes motiones animam noſtram accommodamus & conformamus: quod à Platone ſcriptum eſſe commemini.

QVOD MAGIS INOPINATA, magiſque mirabilia à Stoicis quàm Poetis adſerantur, Plutarchi σύνοψις, hoc eſt, breuis & compendiaria contemplatio,

G. Longolio interprete.

CÆNEVS apud Pindarũ cum ferro (quod vix credibile eſt) lædi non poſſet, ſed corpus ita conformatum haberet, vt nullis adfectionibus eſſet abnoxium: iuſtas luens pœnas, ſub terras, quas pede recto fidit, inuulneratus penetrauit. At vero Stoicus Lapitha, ab ægritudinis vacuitate, tanquam ex adamantina materia fabricatus, non eſt inuulneratus, non à morbis liber & ſolutus, non expers doloris: verum interim nec terrore frangitur, nec luctu præditus eſt, in patriæ ſubuerſione & mœroribus huiuſcemodi adflictus licet ſit, & vulneratus, ſit cruciatus, inuictus tamen & inuiolatus permanet. Atqui Pindaricus Cæneus telis petitus, nõ vulneratur quidem: ſed ſapiens quem Stoici fingunt, carceri incluſus coerceri nullo pacto poteſt: ex alto pręcipitatus, vim ſentit nullam: tormentis coactus, cruciatibus non angitur: mutilatus, non læditur: inter luctandũ proſtratus, inuictus perſiſtit: obſidione oppugnatus, non poteſt expugnari: venditus ab hoſtibus, captus nondum eſt. in ſumma, nihil à nauibus illis differt, quibus inſcribitur FOELIX NAVIGATIO, aut PROVIDENTIA CVRAQVE SERVATRIX: interim tamen & hæ tempeſtatem ſentientes, non raró colliduntur ſubuertunturque. In Euripidis tragœdia, ex debili & decrepito, precibus

neſcio quibus, derepente & annis & corpore firmus
in bellum ſurrexit Iolaus. At Stoicorum ſophos he-
ri quidem perditiſsimus, & valde vitioſus, hodie no
bis confeſtim compos fit virtutis. Idem rugis pallo-
réque deformis, & vt Aeſchyli verbis vtar, lumbi-
fragus, incuruus, triſtis inquam ſeniculus, actutum
venuſtus elegantí Deo ſimilis & formoſus euadit.
Rugas, & caluitium, cætéraque corporis vitia ab
Vlyſſe abſtulit Minerua, quò venuſtate totus adflue
ret: at ſapiens ille Stoicus, quanquam ſenio non ca-
reat, ſed incōmodis in dies magis magiſque adiicia
tur, corpore (ſi forte ſic eſt) curuato, edentulus, luſ-
cus, neque deformis eſt, neque pulchritudine & di-
gnitate vultus notari poteſt. Nam Stoicorum amor,
ſcarabeorum adfectioni eſt perquā ſimilis. Etenim
vt hi vnguentis minus delectati, putidá conſectan-
tur: ita illi turpiſsimis & aſpectu extremè déformi-
bus adeſſe gaudent: quos deinde cum in venuſtatem
& pulchritudinem à ſapientia vocatos viderint, de-
uitant atque deteſtātur. Apud Stoicos qui mane vel
maximè extiterit vitioſus, pomeridianis horis pro-
biſsimus ſpectatur. Si ſtolidus, rudis, iniuſtus, intem
perans, imo vel ſeruus, vel inops, vel egenus cubi-
tum eat: eo ipſo die cùm è lectulo ſurgit, ſurgit no-
bis rex, diues, beatus, temperatus, iuſtus, cōſtans, mi
rabilis. Idē in corpuſculo, nō in quo tenera barbula
pullulat, iamq́ue pubeſcentī, ſed in imbecillo pla-
ne incōſtāte, minimeq́; virili, molliculo animo, mē-
tem, abſolutā, ſummā prudentiā, adfectionem diui-
næ parem, ſcientiam ab opinationibus liberam, &
habitum à quo excidere non licet, conſecutus: nihil

amplius præterita calamitate inopiaque angitur, ſed derepente heros aliquis propemodum, aut dæmon, aut Deus ex beſtia omnium peſſima factus, & virtutem ex Stoa adeptus, quæcunque exoptauerit, adipiſcitur. hæc opes, hæc regnum, hæc fortunam tribuit. hac qui præditi ſunt, nullius egent, nihil deſiderant: interim tamen domi ne vnam quidem drachmam poſſident. Nam poetarum fabula cum id quod conuenit, cum ratione cuſtodit, nequaquã in his, quæ ad vſus vitæ neceſſarios pertinent, Herculem indigere permittet: verum veluti ex fonte, nõ illi ſolum, ſed & his, qui cum eo conuerſantur, copioſe omnia manant. At qui Stoicam nactus fuerit Amaltheiam, Copiæque cornu, etſi opulentus factus ſit, aliarum tamen menſarum aſſecla eſt. Hic rex eſt: ſed interim ſyllogiſmos mercede retexit. Hic ſolus omnia poſſidet: pro ædibus tamen, quas cõductas habet, penſionem ſoluere cogitur: ne dicã quòd aliquoties farinam, quàm à fœneratoribus mutuatus eſt, reſtituit, & ſubinde ab aliis poſcit, qui eo non ſunt ditiores. Rex Ithacenſium Vlyſſes de induſtria latere cupiens, medico quàm ſimillimus videri ſtuduit: at noſtrum ex Stoa ſapientem audias ſubinde clamantẽ vociferantémque: Solus ego rex, ſolus ego diues. mox illum ipſum ſi quæras, pro foribus alienis ſtantem, hæc loquentem audies:

Da pallium Hipponacti, valde rigeo,
Et dentibus crepo.

DE TRI-

DE TRIBVS REIPVB. GENERIBVS Monarchia, Democratia, & Oligarchia: hoc eſt, Regia, Populari, & paucorum poteſtate;

G. Longolio interprete.

CVM diſputationē heſterni diei, qua apud vos ſum vſus, in hoc iudicium adferre pararem: viſus ſum mihi per ſomnium ciuilis virtutis ad me loquentis viſum audire:

Aurea panguntur primordia carmine ſacro.

Ac ita quidem ad politiam oratio per admonitionē conuerſa: quoniam Attico quam polliciti eramus adhortando doctrinam exædificauimus, & nunc quoque ab illo ſuſcepta rerum communium adminiſtratio eſt, quia hortatu & impulſu opus habet, à nobis præceptis Reipublicæ inſtructus habeat quibus (quatenus ab homine confici poteſt) & populi commodis in tranquillitate inſeruiat, & ipſe ſimul honore & iuſtitia ornatus, rem familiarem tueatur. Sed eſt quidem illud non alienum ab iis, quę poſtea nobis ſunt dicenda: quòd verò hactenus dictis conſentaneum ſit, id nunc videndum eſt. Optima quidem mater eſt Reſp. Quoniam autem vitæ humanæ non eſt genus vnum, ſic è Reip. generibus (eſt enim popularis politia vita quædam) optimam proponere neceſſe eſt. Quare vir politicus hanc deliget, aut ex reliquie illam quę ad hanc proximè accedit, ſi prioris cōpos fieri nequit. Politia autem aliquādo proborum hominum in ciuitatem receptio nominatur. Hunc in modum publicis ſuffragiis Alexandro politiā Megarenſes impartierūt. Hoc autem

Politia dictio tria ſignificat.

officii genus cum homini ſuperbo riſum concitaret, reſponderunt nullum ante id temporis mortalium, præter Herculem, ſuffragiis communibus ciuitate donatum. Demiratus hoc Alexander, quod offerebatur (quia rarum inter eximia collocandum arbitrabatur) accepit. Præterea hominis ciuilis, qui Rempub. adminiſtrat, vitæ rationem politiam nuncupant: ſic Periclis, ſic Biantis politiam in laude ponimus: at Hyperboli & Cleonis vituperamus. Quin etiam plerique facinus aliquod in Repu. ſolerter, ingenioſe, præclare factum, velut pecuniæ conficiendæ vias noſſe, bellum extinguere, ſuffragium ferre, politiam eſſe dixerunt: quo pacto vulgo hanc aut illam hodie politiam, cum in negotiis quæ in Repu. neceſſaria ſunt, occupatus aliquis ſit, adminiſtraſſe dicimus. Præter has autem ſignificationes omnes, & ſtatum & ordinem ciuitatis, quem in rebus gubernandis tenemus, ſignificat. In hunc modum tria politiæ genera conſtituimus, quæ, à Græcis μοναρχία, ὀλιγαρχία, & δημοκρατία, à noſtris ferè regia vel vnius, paucorum vel optimatum, & popularis poteſtas nuncupantur. Quæ quidem quam habeant inter ſe comparationem, in tertio hiſtoriæ ſuæ libro explicuit Herodotus. Mihi certe videntur eſſe Reip. ſumma quædam genera. Nam quemadmodum in muſicis formulis, cum modis primi vel nimium remittuntur, vel intenduntur, ſubinde abſurdas & diſcrepantes voces (quod modum vel non aſſequantur, vel tranſeant) audire contingit: ita quoque in his fieri credendum eſt. Gentium autem imperiis poteſtates iſtas quamplurimum, & in primis quæ in his

valuere,attribuũt. Nam regnum apud Perſas collocant:cui qui præerat,nulli obnoxius, per ſe poterat omnia. Lacedæmonii paucorum poteſtatem, ſed optimatum,in qua vnuſquiſque pro ſuo arbitrio conſultabat,præ reliquis delegerunt. Contenti vero populari ſtatu Atheniẽſes,pro libertate ex legibus ſui quodãmodo iuris effecti fuerẽ. In his autẽ omnibus cum error aliquis fuerit cõmiſſus, dũ ſcilicet peruertuntur,& immoderatione efferuntur,non iã amplius hoc nomine cenſendæ,ſed tyrannides,dominationes,plebis violenti in agendo conatus appellãdæ ſunt. Nam cum regnum iniuriã, quæ ſe cõpeſci non patitur,paucorum vero poteſtas arrogantiã, & popularis ſtatus quiduis agendi licentiã, deinde æqualitas immoderationem pariunt: omnes ſanè vt delirantes,vituperandæ ſunt. Quemadmodum verò muſices harmoniæque peritus,quouis inſtrumento appoſitè vti quanquam norit: (nã artificioſe cantus leges adaptans vt quodque natiuum ſonitum dum pulſatur reddat,induſtria facit)attamẽ Platonis cõſilio inſtrumentis & pſalteriis, quæ multorum ſonorũ cõcentus ſeruare poſſunt,pectidibus inquam, ſambucis,barbitis,tribonis relictis, lyrã & citharã aliis preferet:ad hũc modũ vir polyticus,cũ opus erit,& cõmode ad Laconicam paucorũ poteſtatem ſe accommodans, Lycurgi inſtitutũ imitatus, eiuſdem poteſtatis honoriſque alios multos quietam modeſtamq; vitã agentes probabit:& populari poteſtate, tanquam variorũ ſonorum & multipſici chordarũ numero inſtrumentis ſe applicans, quædam remittet,quædam,prout ratio temporis poſtulat, inten-

det. Nec ita tamen remiſsionem probabit, vt animo forti cum opus erit, contra inſtando obniti & obſiſtere non auſit. Quòd ſi autem optio eligendi illi fuerit conceſſa: vt ex inſtrumentis, ita ex Reipublicæ generibus non aliud ſibi, Platonem auſcultans, deligat, quàm vnius poteſtatem, quæ re vera ſola perfectam illam & rectam virtutis æquabilem rationem retinet: neque ad vim, neque ad gratiam, ſi vtilitas non poſcat, accommodari poteſt. At politiæ reliquæ quotquot ſunt, non minus imperio ſubiectam, quàm imperantem, neque tam iubentem, quàm iuſsibus parentem adminiſtrationem habent, quum apud hos, à quibus robur & firmitatem expectare debeant, nihil ſit firmum & ſtabile. Hinc eſt quòd ſubinde Aeſchyli illud, quo vſus eſt ad fortunam Demetrius, qui ab expugnandis vrbibus Poliorcetes dictus eſt, cum ſe ab imperio abdicarit, vſurpare cogatur:

Tu me extuliſti, tu me deinde deiicis.

THOMÆ CRONMARO ARCHIpontifici Cantuariæ Simon Grynæus S.

RES eſt, Thoma Cronmare archipontifex, incredibilis quadam animalium genus hoc totum quod ratione carere dicitur, cum nec paucioribus nec leuioribus vel bellorum & morborum, vel inediæ & famis, vel cœli denique ac tempeſtatum iniuriis, quàm illud noſtrum, obnoxium ſit, obſtupeſcenda quadam ſagacitate docilitatéque natura ſic proſpicere ſibi, ſic tueri ſeſe, vt quod in vaſta

SIT NE RATIONIS ALIQVA IN BESTIIS VIS. TVM, VTRA ANIMANtium plus huius habeant, terreſtriâne, an aquatica,

Simone Grynæo interprete.

AVTOBVLVS.

TYRTÆVM rogatus Leonidas qualem putaret, vatem, inquit, ornandis iuuenum animis optimum, quoniam carminibus ille ſuis quandam non ſine mentis ardore, æſtuque gloriæ, iuuenibus vim inderet, omnis in bello periculi contemptricem. Vereor equidem, ne & venatus encomium heri dictum, cupidos nobis venandi iuuenes vehementer nimis impulerit, néve cætera ſuperuacua ac nihil eſſe cum ducant, ad hunc vnum ſolumque modis omnibus delabantur, quandoquidem ipſe quoque mihi videor, velut recuperata iuuenta, præter ætatem concitatior nũc eſſe, ac quod Euripidis Phædra,

Maculoſis inſtans hinnulis,
Inhortari rabiem canum
Geſtire:

adeò me crebris ac plauſibilibus argumentis vſa oratio commouit. SOCLARVS. Vera tu quidem Autobule dicis. nã & mihi viſa eſt dicendi vim haud obiter intendiſſe, cum ita iuuenibus præ-

ces,ad procreationem propè deſiderari putati ſunt. At inter iſta quoque duo principatum ignis obtinet:ignis eſt qui dominatur. Hoc quo perſpicuum tibi ſit,fac quæſo argumẽtis induci te patiaris.Terra enim ſi nihil caloris à natura ſuppetatur,ſterilis & minime fertilis iacet.Hanc ignis ſubiens,& per eam ſe diffundens, ad procreationem turgidam & cupidam reddit. Nam quid aliud quæſo cauſæ eſt quam ob rem petræ & aſpera montium ſaxa fœcunditatis damnẽtur,quàm quod ignis aut in totũ nihil habeant,aut ſi quid habent,id oppido quàm exiguum eſt?Ad ſummam,tantum abeſt vt ea quæ procreata ſunt,aqua conſeruet,aut noui aliquid per ſe gignat,vt interitus cuiuſque rei nihil aliud ſit atque ignis defectio.Calor enim eſt qui cuncta vt maneãt id quod ſunt, & naturam ſuam conſeruent, efficit. non minus id de ipſa aqua,quàm cunctis aliis de rebus vere dicitur.At eo abeunte putreſcunt & intereunt cuncta.Mors enim eſt & interitus vt omnium, ita aquæ quoque, caliditatis deſiderium. Cur vero ſtagna, & aquæ pigræ,quæ veluti carceribus clauſę nullum qua fluant egreſſum habent, ſed immotæ conſiſtunt, improbæ & putridæ tandem euadunt? quòd ſcilicet nulla in eis agitatio motuſque exiſtat, qui calorem ventilãdo excitet.Illum enim in aquis cum maximè fluentibus & agitatis conſeruat, vnde & illud viuere dicere ſolemus.Quam igitur rationem adferemus,ob quam illud inter duo nõ vtilius iudicandum ſit,quod alterius cauſa, propter quam ſit,quemadmodũ ignis aquæ cauſa eſt,exiſtat?Quin etiã id ob cuius abſentiam animal omnino interit,

præſtantius habendum. Perſpicuuum autem id eſt, quod cũ eo priuatum fuerit, amplius eſſe nequeat: quare cauſa illius fuiſſe maxime videtur. At humiditas etiam ipſis vita ſpoliatis adeſt, neque ab iis ex toto recedit. Nõ enim poſſent ſanè humidiora corpora putreſcere, niſi ipſa putrefactio mutatio quædam ſicci in humidum, aut potius humidorum, quæ in carne ſunt, interitus eſſet. At mors nihil aliud quàm extrema caloris defectio. Quam ob rem frigidiſsimi mortui, atque adeo etiam inſigniter ſunt tales, vt aciem nouaculæ ſi quis tẽtet admouere, propter incomparabilem frigiditatem obtundant. Et in ipſo quoque animantis corpore, quæ minimum habent caloris, ſenſu quoque minus pollent: qualia ſunt pili, oſſa, & quæcunque ſunt à corde remotiora. Nam ad maiora ferè, quæ ex ignis ſunt præſentia, diſcrimen conſtituitur. Et ſtirpes quidem cum fructibus, non humiditas de terra procreat, ſed hæc cum calore ſe miſcens, talia facit. Hinc aquæ quæ omnino caloris ſunt expertes, aut perquàm parum, aut omnino non ſunt feraces. Cætero quin ſi natura ſua fructiferæ forent aquæ, non eſſet vllum tempus, quo non ederent fructus. At vero ſi alia quàm ignis principia quęramus, cõtrarie ſe habebũt, & noxię deprehẽdẽtur. Ad ignis autẽ vſum, qua ignis eſt, opus aqua nõ habemus: obeſt enim hæc magis, nã & extinguit illũ, & deſtruit. Porro aquę in pluribus vſus ſine igne nullus eſt. Etenĩ cũ calida fuerit reddita, vtilitatẽ ſuã in multis diffundit: neq; magnopere etiam noxia eſſe poteſt. Quare è duobus iterũ præſtantius cenſendum eſt, quod omnem vtilitatis fru-

ctum à ſeipſo præbet, neque alterius ope indiget. Iam verò aquę vſum vno duntaxat ſenſu, lauantibus ſcilicet aut alioquin tangentibus nobis percipere licet: at ignis fructus per omnes ſenſus diffunditur. nam & tactu prodeſt, & viſus quoque, propter commodorum cumulum alios ad ſe rapit. Nam quòd aliquando ſine igne fuerit homo, id adeò à vero abeſt, vt ne fuiſſe quidem homo vnquam abſque igne dici poſsit. Etenim diſcrimina, vt in rebus aliis, ita quoque in genere exiſtunt. Et mare caloris beneficio vtilius quoque redditum eſt, atque hoc vtilius, quo reliquis aquis calidius magis. nam niſi id eſſet, ab aliis omnino nō diſcreparet. At qui extrinſecus admonitionē ignis deſiderare non videntur, non ita tamen illi adfecti ſunt, quaſi nihil omnino igne opus habeant. Nam tanta in his eſt ignis facultas atque abundantia, vt probabile ſit ignis vſum ſatis efficaciter in illis, ne aliunde expetant, redundare. Aqua vero nunquam ita ſe habet, vt externis rebus non egeat. Interim tamen ignis, quia virtutis multæ compos eſt, ſibi ipſi ſufficit. Quemadmodum enim dux præſtantior eſt cenſendus, qui ciuitatem tali apparatu inſtruit, vt externos auxiliarios nō expectet: ita quoque elementum quod aliis auxilio venit, ipſum ſibi nullum expetit, præſtare arbitrandum eſt. Hoc ipſum quoque de aliis animātibus, quæ ignem deſiderare non videntur, adſerendum. At vero quiſpiam vtilius è contrario illud adſerere queat, quo ſolo vtimur, & quod rationis facultate tanquam præſtantius aliquod apprehendere licet. quid enim ratione vtilius, aut apud homines magis charum?

Verum interim bruta animantia ab hac vtilitate excluduntur. An tu itaq; illud minus fructuoſum eſſe crediderís, quod prouidentia melioris animantis repertum eſt? Age vero, poſteaquam rationis mentionem fecimus, quid ad vitam humanam iuuandã artificio vtilius præſtantiuſq;? At omnes artes ignis inuenit: ignis etiam eſt qui eas conſeruat. qua de cauſa Vulcanum ducem iis præfecerunt. Cæterum exiguum temporis vitæ ſpatium nobis datum eſt: nam ſomnus, vt ait Ariſton, tanquam publicanus, dimidium huius ad ſe rapit. Ego vero tenebras per noctem perpetuò vigilare adſererem, ſi quis vſus eſſet vigiliarum, & niſi nos multorum bonorum per diẽ ignis participes feciſſet, diſcrimẽnque inter diem noctẽmque poſuiſſet. Itaque quum nihil ſit vita charius vtiliuſq;, hanc vero ignis non conſeruet modò, ſed & amplificet: quis dubitet igne nihil eſſe vtilius? Quinetiam quod à ſenſuum temperamẽto plurimum ſumit, hoc vtique & præſtantius cenſendum eſt. Iam perſpicuum eſt, ſenſum haud vllam quidẽ humiditatis portionem ſine ſpiritus & ignis admixtione vſurpare. Ignem autem, veluti qui vitale facit, quilibet ſenſus arripit: præ reliquis tamen hunc eximiè viſus, qui inter reliquos omnes facile acutiſsimus (quũ ſit is veluti ignea fax, Deorumq́ue fidem exhibuerit) iudicatur. Hoc ipſo viſu ad cœleſtes motiones animam noſtram accommodamus & conformamus: quod à Platone ſcriptum eſſe commemini.

QVOD MAGIS INOPINATA, magiſque mirabilia à Stoicis quàm Poetis adſerantur, Plutarchi συνοψις, hoc eſt, breuis & compendiaria contemplatio,

G. Longolio interprete.

CÆNEVS apud Pindarũ cum ferro (quod vix credibile eſt) lædi non poſſet, ſed corpus ita conformatum haberet, vt nullis adfectionibus eſſet abnoxium: iuſtas luens pœnas, ſub terras, quas pede recto fidit, inuulneratus penetrauit. At vero Stoicus Lapitha, ab ægritudinis vacuitate, tanquam ex adamantina materia fabricatus, non eſt inuulneratus, non à morbis liber & ſolutus, non expers doloris: verum interim nec terrore frangitur, nec luctu præditus eſt, in patriæ ſubuerſione & mœroribus huiuſcemodi adflictus licet ſit, & vulneratus, ſit cruciatus, inuictus tamen & inuiolatus permanet. Atqui Pindaricus Cæneus telis petitus, nõ vulneratur quidem: ſed ſapiens quem Stoici fingunt, carceri incluſus coerceri nullo pacto poteſt: ex alto pręcipitatus, vim ſentit nullam: tormentis coactus, cruciatibus non angitur: mutilatus, non læditur: inter luctandũ proſtratus, inuictus perſiſtit: obſidione oppugnatus, non poteſt expugnari: venditus ab hoſtibus, captus nondum eſt. in ſumma, nihil à nauibus illis differt, quibus inſcribitur FOELIX NAVIGATIO, aut PROVIDENTIA CVRAQVE SERVATRIX: interim tamen & hæ tempeſtatem ſentientes, non raro colliduntur ſubuertunturque. In Euripidis tragœdia, ex debili & decrepito, precibus

neſcio quibus, derepente & annis & corpore firmus in bellum ſurrexit Iolaus. At Stoicorum ſophos heri quidem perditiſsimus, & valde vitioſus, hodie nobis confeſtim compos fit virtutis. Idem rugis palloréque deformis, & vt Aeſchyli verbis vtar, lumbifragus, incuruus, triſtis inquam ſeniculus, actutum venuſtus eleganti Deo ſimilis & formoſus euadit. Rugas, & caluitium, cæteraq́ue corporis vitia ab Vlyſſe abſtulit Minerua, quò venuſtate totus adflueret: at ſapiens ille Stoicus, quanquam ſenio non careat, ſed incōmodis in dies magis magiſque adiiciatur, corpore (ſi forte ſic eſt) curuato, edentulus, luſcus, neque deformis eſt, neque pulchritudine & dignitate vultus notari poteſt. Nam Stoicorum amor, ſcarabeorum adfectioni eſt perquā ſimilis. Etenim vt hi vnguentis minus delectati, putidā conſectantur: ita illi turpiſsimis & aſpectu extremè deformibus adeſſe gaudent: quos deinde cum in venuſtatem & pulchritudinem à ſapientia vocatos viderint, deuitant atque deteſtātur. Apud Stoicos qui mane vel maximè extiterit vitioſus, pomeridianis horis probiſsimus ſpectatur. Si ſtolidus, rudis, iniuſtus, intemperans, imo vel ſeruus, vel inops, vel egenus cubitum eat: eo ipſo die cùm è lectulo ſurgit, ſurgit nobis rex, diues, beatus, temperatus, iuſtus, cōſtans, mirabilis. Idē in corpuſculo, nō in quo tenera barbula pullulat, iamq́ue pubeſcentī, ſed in imbecillo plane incōſtāte, minimeq́; virili, molliculo animo, incertū, abſolutā, ſummā prudentiā, adfectionem diuinæ parem, ſcientiam ab opinationibus liberam, & habitum à quo excidere non licet, conſecutus: nihil

amplius præterita calamitate inopiaque angitur, ſed derepente heros aliquis propemodum, aut dæmon, aut Deus ex beſtia omnium peſsima factus, & virtutem ex Stoa adeptus, quæcunque exoptauerit, adipiſcitur. hæc opes, hæc regnum, hæc fortunam tribuit. hac qui præditi ſunt, nullius egent, nihil deſiderant: interim tamen domi ne vnam quidem drachmam poſsident. Nam poetarum fabula cum id quod conuenit, cum ratione cuſtodit, nequaquã in his, quæ ad vſus vitæ neceſſarios pertinent, Herculem indigere permittet: verum veluti ex fonte, nõ illi ſolum, ſed & his, qui cum eo conuerſantur, copioſe omnia manant. At qui Stoicam nactus fuerit Amaltheiam, Copiæque cornu, etſi opulentus factus ſit, aliarum tamen menſarum aſſecla eſt. Hic rex eſt: ſed interim ſyllogiſmos mercede retexit. Hic ſolus omnia poſsidet: pro ædibus tamen, quas cõductas habet, penſionem ſoluere cogitur: ne dicã quòd aliquoties farinam, quàm à fœneratoribus mutuatus eſt, reſtituit, & ſubinde ab aliis poſcit, qui eo non ſunt ditiores. Rex Ithacenſium Vlyſſes de induſtria latere cupiens, medico quamſimillimus videri ſtuduit: at noſtrum ex Stoa ſapientem audias ſubinde clamantẽ vociferantémque: Solus ego rex, ſolus ego diues. mox illum ipſum ſi quæras, pro foribus alienis ſtantem, hæc loquentem audies:

Da pallium Hipponacti, valde rigeo,
Et dentibus crepo.

DE TRI-

DE TRIBVS REIPVB. GENERIBVS Monarchia, Democratia, & Oligarchia: hoc eſt, Regia, Populari, & paucorum poteſtate,

G. Longolio interprete.

CVM diſputationē heſterni diei, qua apud vos ſum vſus, in hoc iudicium adferre pararem: viſus ſum mihi per ſomnium ciuilis virtutis ad me loquentis viſum audire:

Aurea panguntur primordia carmine ſacro.

Ac ita quidem ad politiam oratio per admonitionē conuerſa: quoniam Attico quam polliciti eramus adhortando doctrinam exædificauimus, & nunc quoque ab illo ſuſcepta rerum communium adminiſtratio eſt, quia hortatu & impulſu opus habet, à nobis præceptis Reipublicæ inſtructus habeat quibus (quatenus ab homine confici poteſt) & populi commodis in tranquillitate inſeruiat, & ipſe ſimul honore & iuſtitia ornatus, rem familiarem tueatur. Sed eſt quidem illud non alienum ab iis quę poſtea nobis ſunt dicenda: quòd verò hactenus dictis conſentaneum ſit, id nunc videndum eſt. Optima quidem mater eſt Reſp. Quoniam autem vitæ humanæ non eſt genus vnum, ſic è Reip. generibus (eſt enim popularis politia vita quædam) optimam proponere neceſſe eſt. Quare vir politicus hanc deliget, aut ex reliquis illam quę ad hanc proximè accedit, ſi prioris cōpos fieri nequit. Politia autem aliquādo proborum hominum in ciuitatem receptio nominatur. Hunc in modum publicis ſuffragiis Alexandro politiā Megarenſes impartierūt. Hoc autem

Politiæ dictio tria ſignificat.

officii genus cum homini ſuperbo riſum concitaret, reſponderunt nullum ante id temporis mortalium, præter Herculem, ſuffragiis communibus ciuitate donatum. Demiratus hoc Alexander, quod offerebatur (quia rarum inter eximia collocandum arbitrabatur) accepit. Præterea hominis ciuilis, qui Rempub. adminiſtrat, vitæ rationem politiam nuncupant: ſic Periclis, ſic Biantis politiam in laude ponimus: at Hyperboli & Cleonis vituperamus. Quin etiam plerique facinus aliquod in Repu. ſolerter, ingenioſe, præclarè factum, velut pecuniæ conficiēdæ vias noſſe, bellum extinguere, ſuffragium ferre, politiam eſſe dixerunt: quo pacto vulgo hanc aut illam hodie politiam, cum in negotiis quæ in Repu. neceſſaria ſunt, occupatus aliquis ſit, adminiſtraſſe dicimus. Præter has autem ſignificationes omnes, & ſtatum & ordinem ciuitatis, quem in rebus gubernandis tenemus, ſignificat. In hunc modum tria politiæ genera conſtituimus, quæ, à Græcis μοναρχία, ὀλιγαρχία, & δημοκρατία, à noſtris ferè regia vel vnius, paucorum vel optimatum, & popularis poteſtas nuncupantur. Quæ quidem quam habeant inter ſe comparationem, in tertio hiſtoriæ ſuæ libro explicuit Herodotus. Mihi certe videntur eſſe Reip. ſumma quædam genera. Nam quemadmodum in muſicis formulis, cum modis primi vel nimium remittuntur, vel intenduntur, ſubinde abſurdas & diſcrepantes voces (quod modum vel nō aſſequantur, vel tranſeant) audire contingit: ita quoque in his fieri credendum eſt. Gentium autem imperiis poteſtates iſtas quamplurimum, & in primis quæ in his

O

valuere,attribuũt. Nam regnum apud Perſas collocant:cui qui præerat,nulli obnoxius, per ſe poterat omnia.Lacedæmonii paucorum poteſtatem, ſed optimatum,in qua vnuſquiſque pro ſuo arbitrio conſultabat,præ reliquis delegerunt.Contenti vero populari ſtatu Atheniēſes,pro libertate ex legibus ſui quodãmodo iuris effecti fuerẽ.In his autẽ omnibus cum error aliquis fuerit cõmiſſus, dũ ſcilicet peruertuntur,& immoderatione efferuntur,non iã amplius hoc nomine cenſendæ,ſed tyrannides,dominationes,plebis violenti in agendo conatus appellãdæ ſunt.Nam cum regnum iniuriã, quæ ſe cõpeſci non patitur,paucorum vero poteſtas arrogantiã, & popularis ſtatus quiduis agendi licentiã, deinde æqualitas immoderationem pariunt: omnes ſanè vt delirantes,vituperandæ ſunt. Quemadmodum verò muſices harmoniæque peritus,quouis inſtrumento appoſitè vti quanquam norit: (nã artificioſe cantus leges adaptans vt quodque natiuum ſonitum dum pulſatur reddat,induſtria facit)attamẽ Platonis cõſilio inſtrumentis & pſalteriis, quæ multorum ſonorũ cõcentus ſeruare poſſunt,pectidibus inquam, ſambucis,barbitis,tribonis relictis, lyrã & citharã aliis preferet:ad hũc modũ vir polyticus,cũ opus erit,& cõmode ad Laconicam paucorũ poteſtatem ſe accommodans, Lycurgi inſtitutũ imitatus, ejuſdem poteſtatis honoriſque alios multos quietam modeſtamq; vitã agentes probabit:& populari poteſtate, tanquam variorũ ſonorum & multiplici chordarũ numero inſtrumentis ſe applicans, quædam remittet,quædam,prout ratio temporis poſtulat, inten-

det. Nec ita tamen remiſsionem probabit, vt animo forti cum opus erit, contra inſtando obniti & obſiſtere non auſit. Quòd ſi autem optio eligendi illi fuerit conceſſa: vt ex inſtrumentis, ita ex Reipublicæ generibus non aliud ſibi, Platonem auſcultans, deligat, quàm vnius poteſtatem, quæ re vera ſola perfectam illam & rectam virtutis æquabilem rationem retinet: neque ad vim, neque ad gratiam, ſi vtilitas non poſcat, accommodari poteſt. At politiæ reliquæ quotquot ſunt, non minus imperio ſubiectam, quàm imperantem, neque tam iubentem, quàm iuſsibus parentem adminiſtrationem habent, quum apud hos, à quibus robur & firmitatem expectare debeant, nihil ſit firmum & ſtabile. Hinc eſt quòd ſubinde Aeſchyli illud, quo vſus eſt ad fortunam Demetrius, qui ab expugnandis vrbibus Poliorcetes dictus eſt, cum ſe ab imperio abdicarit, vſurpare cogatur:

Tu me extuliſti, tu me deindę deiicis.

THOMÆ CRONMARO ARCHIpontifici Cantuariæ Simon Grynæus S.

RES eſt, Thoma Cronmare archipontifex, incredibilis quædam animalium genus hoc totum quod ratione carere ducitur, cum nec paucioribus nec leuioribus vel bellorum & morborum, vel incdia & famis, vel cœli denique ac tempeſtatum iniuriis, quàm illud noſtrum, obnoxium ſit, obſtupeſcenda quadam ſagacitatę docilitatéque natura ſic proſpicere ſibi, ſic tueri ſeſe, vt quod in vaſta

SIT NE RATIONIS ALIQVA IN BESTIIS VIS. TVM, VTRA ANIMANtium plus huius habeant, terreſtriáne, an aquatica,

Simone Grynæo interprete.

AVTOBVLVS.

TYRTÆVM rogatus Leonidas qualem putaret, vatem, inquit, ornandis iuuenum animis optimum, quoniam carminibus ille ſuis quandam non ſine mentis ardore, æſtuq́ue gloriæ, iuuenibus vim inderet, omnis in bello periculi contemptricem. Vereor equidem, ne & venatus encomium heri dictum, cupidos nobis venandi iuuenes vehementer nimis impulerit, néve cætera ſuperuacua ac nihil eſſe cum ducant, ad hunc vnum ſolumq́ue modis omnibus delabantur, quandoquidem ipſe quoque mihi videor, velut recuperata iuuenta, præter ætatem concitatior nūc eſſe, ac quod Euripidis Phædra,

Maculoſis inſtans hinnulis,
Inhortari rabiem canum
Geſtire:

adeó me crebris ac plauſibilibus argumentis vſa oratio commouit. SOCLARVS. Vera tu quidem Autobule dicis, nā & mihi viſa eſt dicendi vim haud obiter intendiſſe, cum ita iuuenibus præ-

beret ſeſe,vt iis eſſet æquè florida & picturata: maximè verò iucũda fuit vbi monomachiam appoſuit. Quam quidem ob rem venatio haud minima laude digna videri poſsit, quòd cum ſeu natura ſeu diſciplina ſic comparãte,dimicationem hominum inter ſe, eamq́ue ferro maximè, ſpectare homines aueamus,id illa ſtudium huc auertens, ſpectaculum nullo ſcelere contaminatum exhibeat,arte ac confidentia ratione prædita,cum inſana feraq́ue vi & robore animalium in arenam deſcendente,ac illud Euripidis gloriante,

Anguſta eſt vis viri quidem,
Sed pectoris aſtutia
Genus omne domat æquoris
Terraq́ᵫ,animis tam diſcolor.

AVTOB. Atqui hinc inuaſiſſe Soclare in hominum genus immanitatem feritatémque dicunt,guſtata cæde,vulnera & ſanguinem animalium,venãdo prædamq́ue agendo haud ægré ſpectare,ſed his mactandis necandiſque gaudere ſuetam. Deinde, quemadmodum Athenis triginta tyranni ſycophantam primum,merito,vt fertur,ſupplicio, ſecundum item,& ſimiliter tertium affecerunt,hinc paulatim progreſsi etiam in bonos inuaſerunt, poſtremum ne à ſummis quidem abſtinuerunt ciuibus: ſic qui lupum vrſumve primus ſuſtulit,fortiter feciſſe putatus eſt. Bos etiam & ſus, quia guſtaſſe forte propoſita ſacra inſimularentur, digni morte viſi ſunt. Hinc iam cerui, lepores, damæque vorati, ad ouium canumq́ue, ſæpe etiam equorum lanienam inuitarunt. Anſerem verò cicurem, columbam

domeſticam, & illum laudicœnum ſeruum pſittacum,non quo modo feles aut muſtelæ, cibi inediæve cauſa,ſed luxus & cupedinandi gratia qui diſcer pſere conciderẽque primi,quicquid inditum natura ſanguinarium ferumq́ue homini fuit, vt confirmarunt,& ad omnem miſericordiæ ſenſum inflexibile reddiderunt,ſic obliterauere naturæ hominum omni ferè ex parte manſuetudinem,quemadmodum contra illam in abſtinenda ferarum cæde clementiam,Pythagorici humanitatis,& ad miſericordiam propenſionis exercitium fecere. Vehemens enim res conſuetudo,inita quantumuis leuibus cum affe ctibus ſocietate,longius prouehere homines poteſt. Sed iſthuc haud video quonam pacto orationem ingreſſi non cohęrere aduerterimus neque cùm heſter na,neque cum habenda hodie diſputatione. Heri ſiquidem,vt noſti,animalia omnia mente rationeq́ue qualitercunque prædita eſſe,nec à Muſis abhorrentem, nec iniucundam de marinarum terreſtriumq́ue ferarũ intelligentia,iuuenibus iſtis velitationẽ exhibuimus hodie,ni fallor, dirimendam, ſi modo prouocationibus iſtis promiſsiſq́ue Phædimus & Ariſtotimus ſtant,quorum hic quidem terrę,ceu lon gè ſuperiora prouidentia animalia gignentis, cauſam ſociis hortantibus defendendam ſuſcepit, ille verò maris. SOCLA. Stant Autobule,ac pręſtò ſunt vt vnquam antea. inſtructos ſub auroram vidi. Verùm,ſi lubet,ante congreſſum quæcunque generis cum diſputatione heſterna eiuſdem,heri dicta oportuit, ſed quòd vel tempus non ferret,vel vt in vino & inter pocula non ſatis excuſſa fuere, repetamus.

Nam iſthuc è porticum ni fallor, non abſque forenſi calore reſonabat, immortali mortale, immarceſcibili mareſcibile, incorporeo corporeum, ex aduerſo natura poſitum: cuius generis rationale quoque cum ſit ei, identidem ex aduerſo irrationale collocatum eſſe, & exiſtere, nec inter iugationes tot hanc vnam mutilam inperfectamq́ue relinqui. AVTOB. Quis iſthuc verò amice Soclare concedi ſibi poſtulet, ratione quidem præditum in rebus eſſe, ſed eadem vacans non eſſe, vt ſtatuat? Eſt equidem, adeoq́ue in omnibus animæ expertibus multum & copioſum: nec opus eſt alio, quod quidem rationali opponatur: quoniam omne protinus inanime, nempe ratione menteq́ue carens & exanime, ei quod animam & perinde mentem ac rationem habet, ex aduerſo poſitum eſt. Si quis autem non mancam eſſe naturam volens, nihilominus quod ſit imbutum anima, in rationepollens, ratione vacans diuidat, erit alius qui illam ipſam imbutam anima naturam, aut in phantaſticum phantaſia carens, aut in præditum ſenſu, ſenſu deſtitutum partiatur, quò velut æquilibres circa genus idem, abiectasq́ue ſibi, cum facultates tum orbitates natura habeat, æqualiter hinc inde propendentes. Si verò abſurdè facit, qui quòd ſit imbutum anima, vel in præditum ſenſu ſenſus expers, vel in phantaſia præditum expers phantaſiæ diuidit, ceu non omne imbutum anima, protinus aut ſenſum aut phantaſiam habere natum ſit: quanto iſtuc iniquius poſtuletur, vt quicquid imbutum anima eſt, in ratione pollens, ratione deſtitutum

tribuatur, apud eos præſertim homines, qui nihil habere ſenſum putant, quod non idem intelligentiam habeat: nec animal eſſe vllum, cui non opinio quædam & ratiocinatio, ſic, vt ſenſus, vt impetus, congenitæ natura ſient? Natura enim, quàm temerè nihil, aliquò omnia inſtituiſſe haud falſo dicũt, non qui nihil quã ſenſu afficeretur, ſenſibus inſtruxit animal, ſed cũ propria dediſſet multa, multa abhorrẽtia, ſupereſſe verò ne momentum quidem animans poſſet, ni cauere hæc, illa ſeligere didiciſſet, vtriuſque rei cognitionẽ quidem cuiq; animalium suppeditat ſenſus; illa verò quę iam ſenſus ipſos cõſequũtur, occupare, perſequi vtilia & amica, nocentia, perniciosa fugere, repellere, fruſtra prorſus exigas ab his qui nec ratiocinari, nec meminiſſe, nec iudicare, nec animũ ad aliquam rem cogitandam intendere queant. A quibuſcunq; enim in vniuerſum vel expectationem, vel memoriam, vel voluntatẽ, vel ad rem aliquam ſe comparandi vim & propoſitum, vel ſpẽ vel metum, vel cupiditatem, vel deſiderium detrahas, in iis nec oculorum (ſi habeant) vſus eſt quiſquam, nec aurium: ac omni omnino ſenſu phantaſiaque, vtilitatem ſcilicet nullam habente, carere preſtaret, quàm affici, dolere, laborare, quum quo hæc incommoda pellas, ſit nihil. Tametſi Stratonis phyſici liber eſt, in quo vir ille monſtrat, ne ipſum quidem omnino ſentire, citra mentem fieri. Nam & ſcripta perſæpe quanquam oculis pereramus, & voces quanquam auribus inſonuerunt, fallunt, prætter labũturque, aliò mentem auerſos: quę mox vbi redit, præteruecta ſingula relegens inſequitur, veſtigatq;.

Igitur quod dici ſolet,

Vna mens audit, mens videt,

Sunt cæca ſurda cætera:

Nempe totum quod oculis auribusque fit, niſi præſtò mens eſt huc intenta, ſenſus efficiendi vim nullam habet. Itaque Cleomenes rex cum in conuiuio lepida quædam narratiuncula callaudaretur, rogatus ecquid elegantem putaret, Vos videritis, inquit, nam mihi animus nunc quidem in Peloponneſo eſt. Neceſſe igitur, omnibus quibus ſit ſenſus, etiam mẽtem obtingere ſiquidem nulla re quàm mente ſentimus. Eſto verò ſenſum ad ſuum quidem opus, id eſt ſentiendum, mente nil indigere: quid autem ſi qui animali nocentis amicique diſcrimen indicat quiſquis eſt ſenſus, abierit, quid ſupereſſe dicemus quod meminerit, metuatve infeſta, aut commoda deligat, aut quæ præſtò non ſunt, quomodo in poteſtatem veniant, machinetur: quot item propugnacula, latibula, inſtrumenta comparet: denique quòd captis viam inſidias elabendi muniat? quæ cum ineſſe animalibus ipſi quoque fateantur, nunquam deſinunt inſuper ſuis nobis in libris harum rerum etiam diffinitiones obtrudere. propoſitum inquiunt, annotatio quicquam perfungendi eſt: aggreſsio verò, conatus antè conatum: apparatus, negotium ante negotium: memoria, pronunciati comprehenſio præteriti, cuius præſens ſit ſenſu conceptum, quorum cum nihil non rationis opus ſit, in omnibus inſuper animalibus omnia viſuntur: qualia ſunt etiam quæ de intelligentiis & cogitationibus afferunt, quarum illas reſides intus ſtatasque, has verò mobiles noti-

tias ipſi vocant. Affectus autem cuiuſque generis,cū in vniuerſum omnes,praua vt plurimū iudicia, prauas opiniones eſſe fateantur, mirū qui adeò ferarū ſtudia cōmotionesque non agnoſcant,in quarū pleriſq; cupiditas,pleriſque metus,ac profectò inuidia etiā & zelotypia percrebro reperitur.Ipſi verò ſeu canis deliquit,ſeu equus errauit, caſtigant non fruſtra, ſed ad frugem, dolore ſcilicet triſtitiam eam quam pœnitentiam vocant,incutientes.Iam cum voluptatis,eius quidem quæ auribus accipitur,delinitio nomen ſit:ſed quæ oculis, præſtigium: ad feras vtroque vulgò vtuntur. Nam & cerui & equi tibiis ac fiſtulis mulcentur: paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur:aloſam cantibus cieri,& ad plauſus emergere progredique certum eſt:aſio coram ſaltantum præſtigiis ludificata capitur, dum ipſa quoque rhythmi ſuauitatem effingere inſidiarum tuta,pari humerorum iactatione geſtit. Qui verò his de rebus ſtupidius iudicant, & nec deliniri, nec iraſci,nec metuere,nec adparari luſciniam, verbi gratia,nec apem meminiſſe,ſed velut iraſci leonem, velut metuere ceruum dicunt,non video quid facturi ſint ſi quis non videre etiam,non audire animalia, ſed tanquam videre,tanquam audire,nec vocem edere,ſed velut edere,ac iam prorſus nec viuere,ſed tāquam viuere contendat.Non magis enim hæc quàm illa,ſecus longè quàm res ipſa clamat, dicantur, vt ego quidem ſum perſuaſus. SOCL. Ac me quoque perſuaſum Autobule puta. Sed enim humanis moribus ritibusque & negociis,tum etiam inſtitutis,animalium ſtudia iuxtà collocare, cum vehementer à

dignitate generis hominum totius abhorreat, tum virtutis quo deſtinata ratio eſt, argumentum nullum, nullos progreſſus, nullam denique affectionem in his ipſis animalibus obtineat: dubito qui contulerit eius natura principium, ad cuius hæc peruenire finem non poſſunt. AVTOB. Atqui iſtuc Soclare, ne illis ipſis quidem abſurdum viris videtur. Cum φιλοστοργίαν igitur, id eſt ardentem ex ſe procreatorum complexum, ſocietatis iuſtitiæque humanæ fontem eſſe ſentiant, & eam in animalibus plurimam vehementemque cernant, cum iuſtitia tamen nec fatentur nec iudicant animalibus commercii quicquam intercedere. Mulis autem num ſuſcitandæ prolis inſtrumentum vllum deſit? certè genitale habent, habent vuluam. tum his cum illecebra vtuntur, atqui prolificationis finem interim non aſſequuntur tamen. Vide præterea an non ridiculum eſt, Socrates, Platónas, nec leuioribus cum vitiis conflictari, nec minus inſuper aut ſtultos, aut intemperantes, aut improbos, quàm quodlibet vulgò mancipiorum eſſe fatentur: feris autem, quia non accurata, non conſummata prorſus ad virtutem ratione ſunt, virtutem prorſus negant, veluti non defectū rationis, vitiūque, rationale fateri neceſſe ſit, quo brutorum quidque laboret, cum timiditatem multis, multis intemperantiam & iniuſtitiam ineſſe videamus. Qui verò exptomptam perfectamque ab iis quæ eam conſequi idonea natura non ſunt, rationem requirit, primum perinde facit, vt qui vel turpitudinem ſimiæ vel tarditatē cochleæ negat, quòd neque hæc formam feliciorē nec illa maiorem celeritatem

indipiſci natura quiuit:deinde differẽtiam,quę huic quidem diſceptationi faceſcit negotium,nõ animad uertit. Nam ipſa quidẽ ratio natura datur:liberalior verò abſolutiorq́ue ratio,cura & doctrina animalibus parte rationali cõquiritur. Perfectam verò quã requirunt rationem,ne hominem quidẽ qui habeat, proferre quenquã poſſunt. Quod vultus vultu,volatus volatu differt,(haud enim ſimiliter miluus & cicada vident,nec aquilæ ſimiliter & perdices volant) hoc animal ratione prędirũ. Non ęque enim quidq; illud quàm late patet,rationis acuminisq́ue ſummũ contingit: quoniam multa diuerſaq́ue probitatis, fortitudinis,& illius in re augenda,domóve curanda circunſpectionis exempla gradusq́ue ſunt,vt contrà fraudis,timiditatis,ſtoliditatis multa. Res eſſe teſtimonio poteſt,quæ illam nunc inter iuuenes contentionem ſuſcitauit. Velut enim differentia quædam ſit,hi terreſtria,illi marina ad virtutem propius accedere contendunt:quod quidem,aut ciconiis hippopotamos,quorũ hę patres alunt,illi conficiũt,idq; tantùm ineundi matres poteſtas vt ſit,aut columbas perdicibus cõferenti patet. Nam hi & oua proruũt, & fœminas perdunt, quia ab incubatu non admittantur:iſti in curam ex parte ſuccedunt, etiam oua fouentes,pullis cibum vltrò comminuentes, tunc vbi è paſtu ſerius vxor redit,alis pulſatam ad fœtum pulloſq́ue compellentes. Aſinis autem & bubus Antipater cum ſordes obiicit, miror qui linces hirundinesq́ue præterire ſit paſſus,quorum hi ſeceſſu etiam facto vrinam condunt interuertuntq;:hirundines verò extra nidum pódice auerſo,mittere excre-

menta pullos docent. Tametſi cur nō plantam plãta rudiorem, vt ouem cane: aut herbam herba timidiorem, vt leone ceruum dicimus? Nempe quemamodum quæ vel moueri loco, vel vocem edere nullo pacto poſſunt, horum alterum altero celerius aut vocalius eſſe dicit nemo: ita quibus rationis ſapientiæque vis natura nulla prorſus ineſt, eſſe alterum altero perſpicacius, ignauius, intemperantius, nullo modo poteſt. Cum ineſt autem nunc magis, nunc minus, ea diuerſitate qua videmus aliis aliter ſeſe impertit. SOCLA. Atqui dici vix poteſt tamen Autobule, facilitate, ſagacitate, iuſtitia, ſocietateque vitæ, homo cæteris animalibus quantum præſtet. AVTOBVL. Nempe illorum etiam pleraque Soclare, partim mole, partim celeritate, partim oculorum acie, & aurium conſummatione, longè poſt ſe homines omnes relinquunt: nec idcirco tamen aut cæcus, aut mancus, aut ſurdus homo eſt: ac quanquam nec manibus nec oculis, nec vi aut magnitudine certa membrorum nos natura fraudauit, tamen nihil hæc ad elephantum, ad camelum nihil. Eodem igitur pacto nec bruta dicemus, quia ſapiunt minus, tardius cogitant, cogitare ſapere omnino nihil, nihil rationis habere, ſed imbecillam habere & turbidam, qualis fortè ſit oculus luſcioſus & ſtrabo. Equidem ni multa protinus doctrinæ literarumque ſtudioſos iuuenes, illum è mari, hunc è terra congeſturos ſperem, mille tibi docilitatis, mille ingenuitatis brutorum exẽpla ingererem, quorum ex imperatoriis ſpectaculis reti ſcaphaque hauriendi copiam, inclyta nobis Roma maximam ſuppeditauit. Hanc illis igitur nouam

intactam-

inta&amq̃ue oſtentandæ doctrinæ materiam relinquamus:tecum interea paululum adhuc quiddam, dum ocium eſt, diſpicere libet. Sic enim ſtatuo,in vnaquaque animalis parte vt vim & officium,ſic deprauationem & orbitatem,ac veluti morbum peculiarem quendam eſſe,qualis oculi quidem cæcitas, tibiæ clauditas,balbuties linguæ,ſingularum ſingula,alterius verò nullius ſunt. Neque verò vel cæcitas eius eſt quod videre natum non ſit,vel clauditas quod non ingredi,vt nec elinguium mutorûmve natura prorſus dici balbuties aut blæſitas poteſt. Vnde fit,vt nec errare,nec deſipere,nec inſanire quicquam poſsit,quod non ſit ſapere, ratiocinari, cogitare natura factum. Neque enim ægritudinem vllam recipit in ſe quicquam,niſi facultate præditum, cuius hæc priuatio quædam ac velut orbitas ſit.Dic mihi igitur, ecquid in canem rabidum incidiſti? SOCLA. Ego verò & in equos. AVTOB. Ac ſunt qui boues etiam & vulpes in rabiem verti dicant: ſed canum exemplum ſufficit incontrouerſum planè, quo perſpicuum fit,rationem & mentem habere haud contemptibile animal,qua confuſa turbataque, illam quàm λύσσαν vocant, rabies ſuccedat:certè illæſis immutatiſque cæteris oculorum & aurium ſenſibus fit. Ac quemadmodum qui hominem atra bili vexatum, delirumq́ue, aliud quàm mente motum, & ea parte qua ſapimus,colligimus, memoramus, turbatum dicit, ineptus eſt: nam ita loquendi conſuetudo tenet,vt qui deſipiant, apud ſe non eſſe, ratione menteq́ue excidiſſe dicamus:ſic qui canes rabidos aliud paſſos,quàm hac parte qua

ſapere, ratiocinari, meminiſſe natura ſolebant, turbatione quadam oppreſſos labefactatosq́ue, chariſſimos ignorare, cibum ſolitum refugere, & quod ob oculos poſitum ſit, non cernere, credit, is factum ex ſeſe non ſatis æſtimans, ſuſcepiſſe cum ipſa veritate contentionem videtur. SOCLA. Rectè tu quidem hæc mihi ſuſpicari videre, quandoquidem Stoici Peripateticiq́ue quàm vehemẽter in diuerſum ratione tendant, ſcimus: quòd ortum alium iuſtitia nullum habeat, ſed euertatur neceſſariò, nec conſiſtat diutius, ſi quidem animalibus ratio tribuatur. alterutrum enim, aut his iniuriari neceſſe eſt, inquiunt, ſi non parcimus: aut in ſumma difficultate vitam verſari, ſi non vtimur: quippe per inediam ferarum propemodum more conſumemur, ſi vſu quem præſtant animalia, deſtituimur. Mitto enim Nomadum & Troglodytarum innumerabiles myriadas, qui victũ præter carnes nullum norunt: nobis, qui viuere hominum vitam placidéque videmur, quod opus aut terra, aut mari, quæ in mõtibus ars, quis in victu cultus ſuperſtes erit, ſi, quemadmodum decet, ratione præditis & generis eiuſdem animalibus omnibus innocuè ac citra ipſorum detrimentum congredi pergamus? Nullumne igitur remedium, nullũ pharmacum huius, aut iuſtitiam aut vitã hominum euertentis difficultatis ſubmouendæ tenemus, ni vetus ille rerum terminus & lex Heſiodi ſtat, qua ſic naturæ diuiduntur, ac ſeorſim generum vtrum quæ degit, vt

Piſcibus atque feris liceat gentíque volucrum
Graſſari in ſeſe, ratio queis abdita iuſti:

Aſt homini fas ſit leges & iura vereri:

ac quibus nullum nobiſcum iuſtitiæ commercium eſt, cum iiſdem nulla neque iniuriæ ratio intercedat: quod dogma qui reiciat, eum nec vſum, nec aditum iuſtitiæ vllum ne anguſtiſsimum quidem relinquere? AVTOB. Hæc tu prorſus è pectore hominũ illorum exprompſiſti. Verùm haud permittendum, vt quemadmodum parturientes mulieres, ſic philoſophi partus accelerandi medicinam appendãt, quò leuius minorique moleſtia iuſtum illud in lucem nobis enitantur: præſertim cum nec ipſi ſummis de rebus diſputanti Epicuro, tam paruã rem, ac tenuem atomum ſcilicet vnum, vno tantùm momento declinántem, locumque ſyderibus, animalibus, fortunæ cedentem, tum illa noſtra omnia ab interitu vindicã tem, permittant, ſed & mõſtrare quod ſit obſcurum, & quod ſit notum tantum ſumere cogant. Illud igitur de animalibus iſti de iuſtitia diſputationi fundamentũ veluti certum exploratumque ſubiicere tantiſper non decet, quandiu nón eſt conſentaneũ, aut alioqui è conſentaneis effectum. Nam ipſa quidem iuſtitia viam habet aliam nec lubricam, nec præcipitẽ adeò, aut in manifeſta incommoda ducentem, ſed quam Platone præeũte, meus quidem Soclare filius, tuus autem familiaris, ſequi diſceréque volentibus, haud veró contentioſis, pandit. Equidem hominem, ſi iſto quidem pacto animalia tractentur, à ſcelere defendi non poſſe, Empedocles etiam & Heraclitus tanquã verum receperunt, vt qui ſubinde querantur calũnienturque bellum ac diram neceſsitatem naturam eſſe, impromiſcuum ac ſyncerum nihil habere,

ſed aſsiduis grauibusq́ue rerum cladibus inſtaurari & conſiſtere. quo loco, ipſius ortum etiam ex iniuria profluxiſſe dicunt: quippe in diem mortali immortaliq́ue coëunte, quod inde genitũm ſit, membris eius quod genuerit, diſcerpendis laniandisq́ue neceſſariò gaudere. Verùm nimis hæc vehementia ac acerba videntur: aliud mitius remedium eſt, vt rationem animalibus non negans, ſic iuſtitiã, ſi quis vti norit, nil prorſus lædens etiam. Eam rationẽ cum ſapiẽtes iſti veteres induxiſſent, ingluuies poſtea conſpiratione cũ voluptate facta, eiecit, ſuſtulitq́ue rurſus. iterum poſtea reſtaurauit Pythagoras, commodũ ex animalibus accipi citra iniuriã poſſe docens. Neque enim iniurium eſt, ſi quis ſocietatis neſcia vehementerq́ue nocentia caſtiget tollatq́ue: manſueta & amica homini, familiaria ſibi reddat: laborum ad quos quidque idoneum videatur, ſocia adiungat, equos, aſinos ad initum, tauros ad implendum armenta, quos Æſchyli Prometheus dare ſe nobis mancipiorum loco dicit, laborem ex parte in ſe recipientia. Canibus autem ad ouium caprarumq́ue tutelam vtentes, lac ipſi lanamque percipiamus. Neque enim viui idcirco non poteſt, aut victus perit homini, niſi lances piſcibus plenas, niſi anſerum iecinora ponunt? niſi boues, niſi hœdos in conuiuia crapulamq́ue concidunt? niſi ſpectandis in theatro animalium ædibus fatigantur? niſi in illorum exitio ludunt? dum alia ad præliandum adigunt inuita, alia belligerari neſcia perdunt vltro. Nam qui ludere inſtituit, eum luſibus & iocis vti par eſt: nec, quod pueros Bion dicebat, ranas quoties colludunt,

lapidibus petere, at illas iam nō ioco, ſed ſerio perire: ſic nos venari piſcarique decet, vt à catulis pulliſque miſerabiliter abreptorum animalium cruciatibus & cædibus voluptatem ipſi nobis ſtruamus. Non enim qui vtuntur animalibus, iniuſtè faciunt, ſed qui perniciosè, contemptim vtuntur, & crudeliter. SOCL. Inhibe curſum Autobule, ac in portum ab iſta contentione deflecte. Nam qui húc accedunt, cum multi, tum venatores ſunt omnes, quos nec mutare facilè, nec perturbare neceſſe arbitror. *Digreſſio ad contentionem.*
AVTOB. Rectè mones. ac Eubiotum quidem, & patruelem meum Ariſtonem, tum illos Dionyſii nepotes Æacidem & Ariſtotimum, Nicandrum inſuper Euthydimi filium, ſylueſtris illius, vt Homerus vocat, venationis artifices eſſe, & ob hoc ab Ariſtotimo futuros ſat ſcio. Inſulares autē iſtos contrà & maritimos, Heracleonem Megarenſem, Philotimū Euboiū,

Ac quibus æquora curæ,

circum ſe Phædimus habens ingreditur.

Tytides dubium eſt vtris ſe iunxerit,

ille noſter æqualis Optatus, qui ſæpe æquoreæ, ſæpe montanæ

Capturæ exuuijs

Sylueſtrem colit æquè Dictynnámque Dianam.

Sed quia ad nos accedit, à neutris ſtare certum eſt. Numnam rectè amicule Optate coniicimus, cōmunē mediumq́ue quendam iuuenili certamini te arbitrum ac moderatore futurum? OPTAT. Rectè profſus coniicis Autobule. defeciſſe iandudū Solonis legem video, quæ ſe neutri ſeditionis partiū adiungentem punit. AVTOB. Sed agè huc aſside, vt ſi teſte.

ſit opus,non Ariſtotelicis commentariis,ſed tibi negotium faceſſamus,quo hominis expertiſsimi fidem ſecutis,ferre ſententiam citra errorem liceat.
OPTAT. Eſto, SOCL. Agite iuuenes, cui priores debeantur: ecquid inter vos conuenit? PHÆD. Conuenit Soclare, ſed poſt rixam longam. Sors enim fortunæ, vt inquit Euripides, filia, iſti ſuccenturiata terreſtrium iura prætulit. SOCLA. Nunc igitur Ariſtotime tu quidem vt dicas,nos vt auſcultemus,tempus eſt. ARISTO. Dicam, atque hoc forum litigantibus eſto. Illa igitur quæ defendenda hic putat, ſub ipſum enixum facto in fœtas impetu prolē perdunt. Capitonū verò genus quod tranſ ſlittoranum vocant,etiā mucore viuunt ſuo. Polypus autem ſub brumam ſeipſum vorans corrodensq́ue,

Pro terreſtribus. Orditur à confutatione,ſed per quam abrupta.

Deſidet ignauo vitam pertæſus in antro,

adeò vel piger,vel ſtupidus,vel certè vētre tam rabido,aut his forſan obnoxius omnibus. Vnde iterū iterūq́ue Plato legibus edicit,imò magis adeò votis flagitat,venatus maritimi ſtudiū iuuenū animos ne vnquam inceſſeret,in quo viriū exercitatio nulla,nullum ſapientiæ ſtudium, nec eorum quæ vel roboris vel pernicitatis vel agilitatis parandæ gratia tolerāt homines,in iſto cum lupis,congris,ſcaris congreſſu quicquam reperiatur:cum hic longè ſecus, ferocia quidē,adeundi periculi ſtudium & voluntatem certamen inituris:aſtuta,circunſpectionem & calliditatem inſidias ſtructuris:acria,vim & ſedulitatē quidquam nobis perſecuturis, exemplo ſuo mirè commendent inculcentq́ue.quæ quidem illam venationi gloriam pepererе. Piſcatus verò nullam omnino

ob rem celebratur:neq; deorum quiſquam Phædinę aut congricida,quemadmodum lupicida Phœbus: aut mullipeta,quemadmodum ceruipeta Diana, vocari paſſus eſt vnquam. Quod quidem nihil eſt mirum,quandò & homini aprum ſolum aut ceruum aut damam aut leporem capere,quàm vendere, honeſtius eſt:thynnum contrà carabumve aut amiam obſonari liberalius,quàm venari putetur. Nempe res ignobilis & perplexa prorſus piſcatio,planéque inextricabilis cum ſit,inglorium & illiberalem venatum hunc totum fecit. In vniuerſum verò quoniã quibus rebus ineſſe philoſophi rationem animantibus conuincunt,propoſitum & apparatus, memoria & affectus ſunt,tum illa è nobis procreatorum cura:& erga hos qui fecerunt bene, beneuolentia: qui malè,maleuolentia,reminiſcentiaque malorum ad hæc rerum neceſſarium excogitatio, & virtutis denique,vt fortitudinis, iuſtitiæ, temperantiæ,magnanimitatis ſignificatio non obſcura:videamus ecquid maritima horũ quidem aut nullum,aut perobſcurũ certè & vix coniiciendum veſtigiũ relinquant; terreſtria verò lucidum & ſolidum vniuſcuiuſque nobis præbeant exemplum ſpectandum. Primũ igitur tauros; vt cornibus dimicationem poſcunt,vide vt inſperſo puluere ad luctam procingũtur, apros vt dentes acuunt. Elephantes autem materia, quam fodiendo ruendoque depaſcuntur,dentem hebetan te obterentéque,ad hos vſus altero vtuntur,alterius mucroni ad auertenda pericula parcũt.Leo iuuolutis ſemper pedibus ambulat, tanquã vagina cõditis intus vnguibus,ne atritis acies retũdatur, tum vt ne *Propoſitio.*

anſa veſtiganti prębeatur. Haud enim vnguis leonini notam temerè inuenias, ſed exigua ac cæca quædam veſtigia tum faciunt, cum vacillauere & greſſu titubauere. Ichneumon verò ſæpe audiuiſtis quàm nihil à milite ad pugnam ſeſe armante diſtet, adeò diligenter amicitur limo, corpuſque tot coriis loricatum obglutinat, in dimicationē cū crocodilo venturus. Hirundinum verò prius quā incubationi ſe dant, apparatum nonne videmus, quā pulchrè feſtucis ſolidioribus primùm ceu fundameto iactis, molliores inſuper adfingunt? luti verò (quo cæmento ad ædificandum vtuntur, & velut glutino nidum relinunt) cum penuria eſt, ad lacum ſinumve proximum aduolantes, ſummis alis ſic ſtringunt aquas, vt humeſcant liquore tantùm, nihil grauentur autē: mox concepto his puluere, illinunt aſpera, hiantia glutinant, figuram operi nec anguloſam, nec multifidam, ſed æquabilem, & quātum id fieri poteſt, ſphæricam maxime inducentes. Hæc enim omnium eſt cum firmiſsima, tum capaciſsima, atque adeò vna quæ animātiū inſidias egregiè defendit. Iam aranearū opus, communem & matronarum telis, & piſcatorum ſagenis archetypum, quot nominibus mirari neceſſe eſt? Nam & ipſa fili conſummatio ſubtilitasq; & nō di telæ nec diſſolubiles nec ſtaminoſi, ſed inſtar mēbranæ leuis continui, & ceu viſco adhibito glutinoſitum ipſa coloris tinctura, quiddam aëroſum caliginoſumque, quo magis fallat, præ ſe ferens: deniq; illæ cum primis operis habenæ & gubernatio, protinus vt captiuus incidit, ipſa ſentire, & periti aucupis inſtar rete momento trahere ac proſilire do-

cta, ni quotidie ſpectemus oculis, fide careant, ac fabulæ videantur, tam ſanè quàm iſtud quod ego in Africa, coruos nuper aquæ penuria laborantes vidi iniectis ſitulam lapidibus explere,& eò aquam adducere,dum contingi poſſet:ac in naui poſtea cũ nautis abſentibus canis in amphoram oleo non ple nam ſilices iniiceret,obſtupui qui in mentem veniſſet,ac vnde ſubiiſſet cani, grauibus ſubſidentibus leuiora tolli elidi que. Quale eſt etiam quod apes Cretenſes,anſeres Cilices conſueuere. hæ ſi quam oram procelloſiorem circumire neceſſe ſit, quò mi nus iactentur,lapillis paruis ceu ponduſculo ſtabiliunt ſeſe:iſti in traiectu Tauri montis aquilas veriti,calculo quiſque bene magno in os indito,garrulitatem,ac illud natura ſtreperum tantiſper compeſcunt,dum hoſtem clam præteruecti fallant. Eſt & gruum illud in volatu celebre non minus.Nam vbi ventus exortus eſt maiori cum vi, & ſæuit cœlum, non(quo modo cum eſt tranquillum) frontatim ac lunato globi ſinu volant, ſed in cuneum momento ſe traducunt,ac ipſo mucrona ventum diuidunt, circum latera fruſtra luctantem, ſicut nihil acies turbetur.Eędem ad terram delatæ,quibus eſt excuban dum noctu, crurum alterutri corpore innituntur, altero adducto prehenſum lapillum tenent. Igitur illa in retinendo ingitas obrepere diutius ſomnum non ſinit,ſed ſtatim vt remiſere, decidens calculus excitat arguitque negligentem. Itaque non eſt cur iſthuc Herculis adeò quiſquam miretur,

Quòd alæ ſubdens arcum hærentem brachio,&
Dextra clauam regens manu,quieſceret:

vt nec illum qui clauſum oſtreum quomodo aperiendum eſſet, animaduertit primus, cum iſthuc antea percepiſſet ab ardeolis. Deglutit enim teſtã clauſam ardea, intuſque retentam diu agitat: mox vbi calore laſſam languentẽmque ſenſit, ibi tum red dit iterũ, hiantem iam & auulſam, ac quod eſui eſt, extrahit. Formicarum vero diſciplinã induſtriamq; domeſticam vt verbis referre digne ſaltem impoſsibile eſt, ſic in vniuerſum præterire minime decet. Nullũ natura maximarũ pulcherrimarumq; rerum tam anguſtũ ſpeculum habet: quoniam hic ceu pura quadam in guttula, virtutis totius ſignificatio clariſſime relucet. amicitiæ imago eſt, illa inter ipſas cõmunicatio fortitudinis ſimulachrum, illa in ferẽdis laboribus alacritas. multa temperantiæ, prouidentiæ multa, multa iuſtitię ſemina & argumenta ſunt. Cleãthes igitur quáquã prædita eſſe ratiõe animalia minime ſentiret, huiuſmodi tamen ſe ſpectaculo interueniſſe fatetur. formicas quaſdam ad myrmeciam adiiſſe, mortuam formicam ferentes: ex ea egreſſas quaſdam iis veniſſe obuiam: ibi tum velut collocutas intro rurſus rediiſſe. hoc factum iterum iterumque poſtremo vermem has redimendi (vt videbatur) mortui pretium deſuper extuliſſe: eum illas tradito mortuo leuaſſe, ac diſceſsiſſe. Iam vero nota ſunt omnibus, illa primum in occurſu beneuolentia, dum vacuæ onuſtis cedunt via, ac tranſitum præbent: dum quæ vel geſtatu vel importatu difficiliora ſunt, arroſa partiuntur prius, ac geſtabile pondus in plurimos diſtributum reddunt: dum ſemina exponunt ſiccantque ſub dio, quam rem plu-

uiæ ſignum Aratus fecit,

Oua penetrali quando omnia progerit antro
Formica.

Quanquam ſunt, qui non oua, ſed fructus conditos quoties æruginem præſentiſcunt, ac ob id corruptionem putrefactionémque verentur, exponere ſcribant. Omnem vero intelligentiæ cogitationem ſuperat illa, ne rurſus in frugem exeant ſemina, procreatio. Neque enim ſicca incorruptâve in antrum congeſta ſemina maneāt, ſed mox humiditate loci perfuſa lacteum quidem contrahant, molleſcantque, ac verti in herbam pergant. Vt ne igitur pullulent, ac in frugem corrumpantur, alimentique vim amittant, durēt autem & eſui ſint, vmbilicum grani, quâ mitti germen ſolet, erodūt multo ante caſtrantque. Eos vero qui myrmecias, propterea quod perdidicerunt, ac vt medici hominum corpora, ſic ipſi has penitus perreptarunt, ſuas faciunt, haud recipio. Narrant autem, proximum ab ingreſſu deſcenſum, nec rectum, nec cuiquam cæterorum animantium permeabilem, ſed flexibus & ambagibus, anfractus quoſdam & obliquas ſemitas habentibus, in tres cauernas deſinere, quarum vna ſit vbi cœtus celebratur comitium, altera eorum quæ in annum ſeruantur penum, tertia elatorum & vita functorum cœmeterium. Videor porro non abſurde facere, ſi formicis elephantos ſubiungam, quo mentis vim maximis æque ac minimis in corporibus intelligamus, nec tam minutis illis articulorum momentis euanuiſſe, nec his conſumptam molibus. Elephantum igitur cæteri qui-

dem hoc potiſsimum mirantur, quòd diſcendo, doctoribuſque ſe præbendo, in hominum cœtibus eas in geſtu figuras & varietates effingat, quarum elegantiam ac copiam vix ipſa hominum induſtria exprimere aut memoria cõplecti facilè poſsit. Ego vero hiſce magis ex affectibus motibuſq́, quos ſua pte ſponte citraque doctrinam tenet, velut ſimplicibus & impermixtis ac inconfuſis, æſtimandam beſtiæ intelligentiam putarim. Nam Romæ certum eſt cum haud ita pridem ad geſtus quoſdam miros indipiſcendos, & motus euolutu difficillimos ingeminandos antea quidem inſtituti fuiſſent, vnum tardioris ingenii, quia ægrius hæc aſſequebatur, vbilibet peſsimè audientem, & verberibus ſæpe caſtigatum, deprehenſum noctu eadem illa ex ſeſe ad lunã meditantem moliantémque. In Syria verò prius elephantum ſcribit Agnon, cum in ædibus cuiuſdã aleretur, ac ſeruus qui aditus curator erat, de demenſo quotidie ſubtraheret, dimidioque belluam fraudaret, ſed enim hero iam aliquando præſente conſiderantéque demenſum totum ſolueret, toruè tuentem, ac promuſcida cõtrahentem, hordei partem additam repuliſſe, ac quàm exactiſsime ſeparauiſſe, ſerui iniuriam hoc nimirum pacto ad herũ deferentem. Alium verò cum lapides & terram magiſter ad explendam menſuram pabulo miſcuiſſet, ipſum ex foco correptum cinerem in ollam magiſtri elixis iam carnibus inieciſſe. Quid? is qui Romę à puerulis promuſcidem ferro pungentibus laceſſitus, arreptum altéque ſublatum puerum confecturus videbatur, orto circunſtantium ingenti cla-

more,lentè in terram puerum applicuit rurſum,ac præteriit,pœnam ſatis magnam ſcilicet iudicans, timuiſſe tanti.De ſylueſtribus vero,& more ſuo viuentibus, cum multa alia, tum illud præſertim in tranandis fluminibus elegãs narratur.traiicit prior, cæteris hoc ſeſe dans,natu ſimul & mole minimus: cæteri interea ad ripam adſtant,quantumq́ue flumen ille magnitudine ſuperet,ſpeculantur.quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traiiciendũ ſpem facit.Huc loci cũ oratione ventum ſit,vulpem haud puto vel ob ſimilitudinem ingenii prætereundam. Poetæ igitur columbam Deucalioni ſcribunt arca emiſſam,quantiſper remearet, & eodem continuò ſe reciperet,tempeſtatis:poſtquam auolaſſet, ſerenitatis argumentum dediſſe.AtquiThraces etiamnũ flumen glaciatum trãſituri, non aliunde quàm à vulpe documentum capiunt prius. leniter hæc ſuper glaciem incedens,auriculam admouet: ac ſi ſtrepitum ſubterlabentis aquæ captando cõſequi poteſt, non ſatis altè,ſed tenuiter & inualidè fixam colligens,ſiſtit gradum, ac niſi quid vehementer vrget, nuſquam promouet pedem.ſtrepitum verò poſtquã audire nullũ poteſt,ſumptis animis traiicit. Quam rem nõ eſt cur quis ſenſus,qui quidem rationis expers ſit,conſummationi adſcribat: ſenſum quippe inſecuta hæc ratiocinatio eſt,non ſenſus, qua colligitur,quod ſtrepat,moueri:quod moueatur, nõ eſſe fixum: quod non ſit fixum, liqueſcere diffluereq́ue quod liquidum ſit, reniti non poſſe, ſed impelli & cedere.Dialectici verò canem, quoties ad iſta venit viarum diuerticula multifida, eo quòd ipſi ẽ pluri-

bus diſiunctum vocant argumentationis genere vti, & hoc pacto apud ſe conſtituere dicunt, aut hâc fera abiit, aut hâc. atqui neque hâc neque hâc, hâc igitur vt abierit reliquum eſt: eamq́ue ad rem nil ſenſum quàm apprehenſionem nudam conferre, rationem verò & ſumpta, & è ſumptis ipſam mox concluſionem efficere. Atqui iſto quidem Dialecticorum teſtimonio, falſo nimirum & adulterino, canis non eget. Nam ſenſus ipſe, quâ elapſa fera ſit, ex ipſius veſtigiis & curſu deprehendit, valere longum tam diſiunctis quàm coniunctis iſtis Dialecticorum dicens. Ad hæc ſtudia ſunt officiaq́ue & opera innumerabilia, quæ viſu nullo, ſed nec olfactu, ratione vero ſola, ſola mente cũ fieri tum deprehendi certũ eſt, è quibus æſtimare naturã canis licet, cuius quidem illam inter venandum continentiam, obedientiam, ſagacitatem, ridiculus ſim ſi recenſere pergã, apud vos præſertim, qui iſta quotidie cernitis, tractatis. Romani certè illius ciuili bello perempti caput reſcindere iuſſus tandiu potuit nemo, quàm canem, qui aſſeruabat defendebatq́ue herum, circunſtantes confodiſſent. Pyrrhus vero rex, cum iter exercitu faciens incidiſſet in canẽ occiſi hominis corpus ſeruantem, intelligerétque tertium iſtic diem per inediam durauiſſe, nec reliquiſſe corpus, ipſum quidem cadauer ſepeliri, canem vero vna duci & curari iuſsit. paucis pòſt diebus, cum inquiſitio per exercitum fieret, ac milites ordine rege ſedente trãſirent, aderat canis ipſe quoque tacitus interim & triſtis: verum vbi cæſores heri accedere conſpicatus eſt, vociferatu horribili procurrit intonuitque,

ad Pyrrhum ſubinde conuerſus,vt non regi modò, ſed omnibus qui aderant, in ſuſpicionem homines maximam venirent. Statim igitur comprehenſi rogatíque,cum leues quædam coniecturæ concurriſſent,confeſſa cæde pœnas dedere. Idem Heſiodi ſapientis illius canem feciſſe fama eſt,cum Ganyctoris Naucletii filios,quorum manibus peremptus vates erat,prodidiſſet. Iſthuc vero quod maiores noſtri Athenis iam tum agentes ſe vidiſſe narrare ſoliti ſunt,his quæ diximus longe conſpicuum eſt magis. Aeſculapii templum homo quidam clàm ſubiens,magni ponderis auri argentíque donaria ſurripuit,ac latere putans tacite ſeſe ſubduxit. Canis autem qui tum cuſtos erat templi,Cappatus nomine,quoniam latratus æditüorum nemo curabat,ſacrilegum fugientem inſecutus eſt ipſe: ac primo quidē ſaxis petitus non deſtitit:mox exorta iam luce propè quidem non acceſſit, ſed oculis diligenter hominem ſeruans ſequebatur:cibum vero obiectū ne contingebat quidem. iam vbicunque quieuiſſet ille, excubabat hiciuxtà: rurſus cum procederet, ſurgens inſequebatur item. viatoribus etiam quicunque ſe obuiam tum forte tuliſſent, adulabatur, cum hunc,infeſtè ſemper alatraret, impeterétque. Hæc cum qui furem perſequebantur,ex obuiis colorem ſimul & magnitudinem canis narrantibus ſciſcitando comperiſſent,auidius iam vrgētes, prehenſum hominem à Crommyone vſque reduxerūt. Canis autem conuerſus exultans geſtiénſque præuolabat,veluti ſuam prædam capturamq́; ſacrilegū illum faceret. Ei vt alimentum publicè daretur

tum vt ſacerdotibus cura huius perpetua incumberet, Athenienſes ſciuerunt: vetus arbitror humanitatis in mulum maiorum ſuorum exemplum ſecuti. Nam cum ædem quæ in arce ſacra Mineruæ eſt, Pericles moliretur, & ſaxa plauſtris, vt fit, multis quotidie conueherentur, ex iis mulis qui hactenus quidem ſtrenuè laborarant, ſed ob ſenectam manumiſsi iam fuerant, vnus in Ceramicum quotidie deſcendere, plauſtris quę ſaxa ſubuehebant, obuiare, ſemper vnà redire, vnà velut hortator currere ſolebat. Hoc animalis ſtudium miratus populus, ali publicè ſic quemadmodum annis defectum pugilem iuſsit. Eos igitur qui nullum nobis cum brutis iuſtitiæ commercium intercedere dicunt, recte ſentire putandum eſt, ſi quidem marina & quæ in profundo degunt, reſpiciamus, quãdo in his nullus omnino gratiæ ſenſus eſt, amor nullus, nulla ingenii ſuauitas: rectéque Homerus,

Glaucum te genuit mare.

de immanſueto & omnis ſocietatis experte dixit, quòd beneuolum mitéve nil mare gignat. De terreſtribus autem ſi quis idem ſtatuat, illud ipſum immitem ac ferum eſſe neceſſe eſt. Aut dicat ille nobis, quæ Lyſimacho iuſtitiæ cum Hyrcano cane neceſsitudo fuit, quòd illi extincto ſolus adhęſit, & capite huius in rogũ tandem illato, ipſus ſeſe in ignẽ vltro præcipitauit? Quæ eadem, eodémque modo feciſſe, quem Pyrrhus non rex ille, ſed priuatus homo educarat, fama eſt circum exanime heri corpus continuò hærentem, capulo cum efferretur aſſultantem, poſtremo in pyram ſeſe abiicientem ac cõburentẽ.

burentem. Quid? Porro regi in illa aduerſus Alexandrum pugna ſaucio, nonne multa elephas ſpicula leniter ac citra dolorem promuſcide vulneribus extraxit? & cum eſſet grauiter vulneratus ipſe quoque, non ante abiecit ſe tamen, quàm exanguem & nutabundum regem intelligeret. hic enim, vt ne durius ille caderet, ſenſim ſe humi prior demiſit, velut ſtratum hero incumbenti præbens. Bucephalus autem quantiſper nudus erat, conſcendendum ſe etiam equiſoni dabat: ornatus vero regiis iam aulæis collaribúſque, neminem admittebat, Alexandro tantùm excepto: cęteris periculum facturis, aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere inſultaréque, ac niſi cederent, fugaque ſibi conſulerent, proterere ſolitus. Nec ignoro hanc vobis exemplorum turbam videri promiſcuam & confuſam: atqui ſic animantium ſolertiorum negotia ſunt, vt in vno vnius tantùm virtutis ſignificationem comperire haud facilè poſsis. Eadem & ardentiſsimè ex ſe genita diligunt, & ambitioſiſsimè educant. Cumq; generoſitas inſit, eſt etiam intelligentia. nec vſquam vafrities & circunſpectio vel audacia vel fortitudine caret. ac vt diuidere cupias ſingula, ſecernereq́ue, clementis & excelſi ſimul ingenii ſignificationem canes præbent, ſtatim vt ſe demiſit is quem petunt, ardorem remittentes. Notum illud eſt,

Hi magno clangore ruunt, ſed cautus Vlyſſes
Humi decubuit, manibúſque abiicere ſceptrum.

Neque enim qui humi ſe deiicit, ac egeni ſpeciem præfert, amplius inuadunt. Eum certe qui inter In-

Q

dicos primas tenebat, quique aduerſus Alexandrũ depugnarat, in arenam productum, quantiſper ceruus aut aper vrſúſve emitteretur, contemptim immotum iacuiſſe ferunt: ſed enim vbi leo conſpectus eſt, excitatum momento pedibus arenam ſparſiſſe, velut hunc antagoniſtam, dignum ſe iudicaret, cæteros omnes deſpicaretur. Venatici quoque leporem cum inſequuntur, ſi quidem necarũt ipſi, diſcerpere & ſanguinem auidè lambere gaudent: ſin, quod perſæpe fit, curſu cõfectum, ac ſpiritibus quãtum ſupererat, extrema contentione cõſumptis, exanimem aſſequuntur, prorſus non attingunt: aſtãt autem cauda tantum geſticulantes, quaſi nõ pulpæ, ſed virtutis ergo certaſſe videri velint. Aſtus autem documenta mirabilia cum ſint miſsis graculorum, vulpium, luporum, gruumq́ue technis, notis nimiũ, teſte rei ſapientum illorum veterum vetuſtiſsimo & ſapientiſsimo Thalete vtemur, quem quòd aſtu fetas ſuperaſſet, haud nimium admirationis conſecutum eſſe ferunt. Mulus quidam eorum de numero quibus aduehendi ſalis negotium dabatur, traiiciẽs flumen lapſus eſt non ſponte: ſale verò liquefacto exhauſtoq́ue ſurgens expeditior iam, ſenſit notauitque cauſam. poſtea quoties flumen tranſiret, ex induſtria ſubmiſit merſitq́; vaſa, deſidẽs leniter, ac vtrunque in latus, quantum id fieri poſſet, nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro ſale, lana, ſpongiiſque compleri vaſa, clitellas imponi, & agi mulum rurſus iuſsit, ille cum de more ſe mergens, onus aqua ſubeunte vehementer grauaſſet, parum commodum ſibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè ſci-

énterque traiicere ſolitus eſt, vt nec inuito qnidem contingerent onus aquæ. Non diſsimile perdicum commentum eſt, in quo quidem patrium illum interim amorem etiam animaduertas. Pullos quantiſper fugitare per ætatem non licet, aſſuefaciunt, vt quoties venator inſtet, ſupini ſternant ſeſe, gleba feceve corpori veluti integumento ſuperingeſtis. ipſæ venatorem alia abducunt interim. circumagunt enim ſe, ac impeditè volant, tantumq́; non deficere curſu ſimulant, captarum hoc pacto ſpeciem tantiſper præbentes, dum procul à pullis hominem auellant. Lepores in cubile ſe recepturi, catulos alium aliò transferunt, ſæpicule ingeri etiam interuallo diſsitos, vt ſi vel homo vel canis ſubeat, iidem omnes in periculum ne vocentur. ipſi deinde impreſsis diſcurſu multiplici prius veſtigiis, ſaltus poſtremo ingenti inde abripiunt ſeſe, atque ſic cubant. Vrſus autem veterno quem vocant appetente, priuſquam planè torpet, grauiſque & ſtupidus iacet, locum repurgat antea; ac ſubiturus ſpecum, per reliqua quidem greſſu quantum id fieri poteſt ſuſpenſo maximè & leni, ſummis tantum nixus veſtigiis incedit, poſtremo per terga volutatus promouet corpus, agitque in luſtrum. Elephantorum fœminæ proxime vias, quò carniuoras crudeléſque beſtias minimum accedere ſciunt, fœtus cum primis edunt: Mares autem, quoties abdomine & corpulentia impeditos eſſe ſe vident, ſeceſsione conſulunt ſibi, ac latitando tuentur, quaſi fugiendo non poſsint. Quid erinaceorum in defendendis tuendiſque ſe dexte-

ritas,nonne prouerbio locum fecit?

Scit vulpes multa,vnum ſed magnum erinaceus:
Nam hac vrgente(ſic ferunt)calyx velut
Nucis caſtaneæ,circum ſpinas rotans,
Tutus iacet,nulla arte vulnerabilis.

Admirabilior eſt illa pro catulis ſolicitudo ac prouidentia. vites ſubit vindemię tempore,pedibuſq́ue botrorum acinos in terram decutit:hos,iſtic circũuolutatus,excipit confixos ſpinis. ac memini cum iã olim nobis qui tum aderamus omnibus ſpectantibus botri reptantis ingredientiſque ſpeciem præberet,adeò ſe cumulauerat atque oppleuerat vuis. mox vt ſubiuit antrum, partim nunc quidem ex ſe decerpendum, partim condendum catulis præbet. Cubile vero meatus duos faucium inſtar habet, ad Boream alterum,alterum ad Notum conuerſos.hos prout cœli mutationem præſentiuere,qualiter vela nauium ſolent,vicibus alterum in aduerſum ventũ ſpectantem obſtruunt,alterum aperiunt.Atque hoc Cyzicenus quidam cum animaduertiſſet,nomẽ ſibi ea ex re peperit, quaſi ventos prædicere ſyderali quadam ſcientia poſſet.Iam ſocietatis & commercii vim non abſque intellectus ſenſu elephantos oſtendere, Iuba autor eſt. foſſa ducta, eaq́ue fruticibus paruis & humo leui obtecta venatores his ſtruunt.huc igitur quoties decidit aliquis,cæteri quicũque comitantur,congeſtam vndique ſyluam ſaxaq́ue iniiciunt,dum cauo foſſæ expleto egreſſus captiuo detur. Idem ſupplices diis immortalibus eſſe tradit: quippe qui ſuopte ingenio & mari luſtrentur, & ſurgentem ſolem adorent proni, promuſcide

velut manu in cœlum ſublata. vnde chariſsimum diis animal eſſe conſtat vel Ptolemæi Philopatoris teſtimonio. is enim cum victo Antiocho ſacra diis facere magnifica cuperet, ac inter cætera multa collatæ victoriæ præmia etiam elephantos quatuor immolaſſet, noctu proxima inſomniū habuit, quo multis iratum propter abſurdæ victimæ genus numen minabatur. Igitur expiatione ſedula placauit numen, & elephantos quatuor æreos in iugulatorum locum erexit. Haud minus eſt & leo ſocium animal. Graues annis & confecti iam in communem à iunioribus venatum ducuntur: ac vbi curſu deſpondere animum, ſedent, euentumque præſtolantur. iuuenes interea rem agunt. mox vt ſucceſsit, clamore in vitulini mugitus formam contemperato, ſignum dant, vocantque ſenes. illi ſtatim vt ſenſere, accurrunt, ac in commune præda fruuntur. Sunt ferarum amores etiam, idque plurimarum, feri alii & rabidi, quemadmodum & hominum. alii nec ambitione barbara, nec inuenuſto cōgreſſu, qualis Alexandriæ Grammatici Ariſtophanis corriualis elephas fuit. Coronariam eandem vterque deperibant, cum elephas quidem Grammatico haud ſegnius amorē ſtudiumque declararet: poma forum tranſiens amicæ adferre, iuxta diu aſsiſtere, cunctarique promuſcidem intra veſtium ſinus inſerere, ac mamillarum decus blande palpare contrectareque ſolebat. Draco vero cum Aetolam virginem amaret, ad eam noctu commeare, corpus leniter ſubire, mox complecti, iuxtaque cubare, tum nullo prorſus dato incommodo, appetente iam luce, placide diſcedere. id

quia ſæpe fecerat, puellam cognati aliò tranſtulerunt. ille vbi amicam quam paſsim oberrando quæſierat, conſuetudine diei vnius & alterius tantũ fraudatus reperit, non placidè vt antea, ſed iracũdè adortus, nexibus reliquis manus & corpus nodabat, extrema cauda crura flagellabat, amatoriam quandam indulgentémque magis quàm vindicem iram declarans. Anſerem vero & arietem Aegyptios, quorum ille puerum, hic citharistriam Glauciam deperibant, quoniam exempla celeberrima ſunt, & vos ſaturos propemodum narrationibus eſſe video, nũc quidem prætenbo. Sturni verò coruique & pſittaci, quoniam loqui diſcunt, & vocis ſpiritum tam ſequacem, tam æmulum, penſandum formandumque docentibus præbent, ea ipſa docilitate adeſſe patrocinarique cæteris animalibus videntur, & tantùm non voce teſtari, etiam cæteris omnibus proferendi ſermonis, & vocis articulandæ vim natura conceſſam. An verò non vehementer ridiculum ſit, locum hac quidem in re cum his contẽdendi marinis relictum vllum putare, quibus ne ad muſsitandum quidem ſuppetiuit natura vocem? cum in horum natiuo, & quem nullo doctore didicere concentu, quãta facultas, quanta gratia ſit, poetarum eruditiſsimi ſuauiſsimique teſtantur, cantiones & carmina, vt quæque dulciſsima ſunt, non aliis quàm luſciniarum cygnorumque modulis comparantes. Ac quoniam in vniuerſum docere quàm diſcere, rationi confinius, & maioris cuiuſdam facultatis eſt, etiam hoc poſſe animalia, doctiſsimo viro Ariſtoteli affirmanti credamus. Luſci-

niam, quæ ad canendum pullum inſtitueret, obſeruatam, aſtipulatur certè, quòd inconcinnius canunt, quaſcunque matres ob exilitatem vocis amandant: docentur contra quæcunque degunt vnà, diſcuntque, non quæſtus laudiſve ſtudio, ſed quia modulari volupe eſt, tum quia magis elegantiam quàm vſum vocis amauere. Cuius quidem rei commemorare vobis quòd è multis Græci Romanique nominis hominibus accepi, iiſque qui interfuere, memorabile exemplum poſſum. Tonſor quidam officinam Romę habens ex aduerſo templi quod forum Græcum vocant, picam prodigioſe ſtreperam & loquacem, humana verba ferarum ſonos reddere, inſtrumentorum omniũ garritus & ſtrepitus effingere, idque nullo cogente, ſed ſponte ſua aſſuefacientem ſeſe, ac nihil indictum inimitatumque relinquere geſtientem, habebat. Accidit autem vt hac diues quiſpiam ingenti tibicinum ſtrepitu efferretur. hi quia nobilitati fama erant, & canere iuſsi fuerant, moram iſtic fortè, vt fit, diutius hominum ſtudiis ſe dando canendoque traxerunt. pica poſtridie muta elinguiſque fuit, adeò vt nec quam inter quotidianas neceſsitates vocem ſolita fuerat, mitteret. Præbuit his qui norant antea, ſilentium ſubitum admirationem ingentem, tum illis ipſis qui adire hæc loca conſueuerant, muta ac perturbata ómnia cernentibus, triſtitiã incuſſit. Venenum alii per eiuſdẽ opificis homines datũ, plerique tubarum voce auditum obſtupefactum, vnaque vocem extinctam ſuſpicabantur. Sed neutrum fuit. apparabat quippe, omniq; ingenii ſtudio

intro reuocato, vocem ſic quemadmodum organum aptabat inſtruebatque. Subito enim rediit, illuxitque ſpectatoribus ſuis, non conſueta illa veteraque imitamenta, ſed tubarum cantum iiſdem prorſus periodis ſonans, tranſitus omnes inſuper, omnes numeros eodem planè pacto ſeruans. Coniunctius itaque quod dixi rationi, ſponte quàm facile diſcere eſt. quanquam vnum hoc diſciplinæ docilitatiſque exemplum quod ipſe Romæ vidi, vereor vt præterire queam. Canis mimo cuidam perſonam non vnã repræſentanti, inter agendum adhærens, cum alios multos argumenti calamitatiſque illius geſtus proprios ſcite effinxit, tum pharmaci quod ſoporiferũ fingebatur, ſed eſſe lethale debuerat, experimentũ cum in ipſo caparetur, panem in quo mixtum ſcilicet erat pharmacũ, accepit, voranſque, paulo poſt trementi titubantique & iam vix caput attollenti ſimilis, poſtremum porrectus velut exanimis iacebat, trahendum auferendumque ſe, ſic vt drama poſtulabat, præbens. Vbi vero ex his, quæ dicebantur fiebantque, tempus eſſe animaduertit, primum paulisper commouit ſe, velut profundiſsimo ſomno expergefactus, deinde caput leuans ſuſpexit, poſtremum mirantibus omnibus ſurgens ibat ad quem debebat, quemq; requirebat drama, lætus & geſtiẽs Ingenium igitur mortales omnes & Cæſar ipſe (aderat enim Veſpaſianus ſenior in Marcelli theatro tum) vehementer obſtupuere. Atqui ridiculi fortaſſe ſumus, qui animalia docilitatis ergo vehimus, quorum nos ſummis in rebus Democritus eſſe diſcipulos oſtendit; araneatum texendo ſarciẽdoque;

hirundinum ædificando:ſuauium verò illorum cygni luſciniçque,modulando carmine,& voce fingenda. Quid quod ex vnoquoque trium medicinæ generum particulam hæ ſibi magnam quandam & præclaram vendicant? Non ſolum enim medicamentis vtuntur:teſtudines origano:muſtela cum ſerpentem glutiuit,ruta inſuper vorata:canes herba, choleram infeſtam trahente:ſerpens illito marathro obductam caligantibus oculis pelliculam tennante perſcalpenteque:vrſus poſt incubatum diutinum luſtrum exiens,ſylueſtri aro aluum conſtrictam hactenus acrimonia ſua ciente:idem cum cœpit nauſea, myrmeciem adiens, aſsidensque linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandiu tenet, dum ſcatere formicis videat,eas deglutit poſtea,vehemēterque iuuatur. Purgationem verò qua ibis vtitur, ſalſuginem ſcilicet adhibens, aduertiſſe & imitati poſtea Ægiptii dicūtur. Sacerdotes certè nulla iſtic aqua luſtrantur,quàm vnde hauſerit ibis, quia medicatam aut alioqui inſalubrem hæc auis non attingat. Hoc inquam medendi genere animalia nō ſolo vtuntur,quandoquidem & ci[illegible]ſe moderatu pleraque curant. leones,lupi,carnibus farti nimium, abſtinent,cubandoque tantiſper ſe fouent,dum percoquant. Tigrim igitur narrant,quo tempore diætam certam præſtituerat,obiecto hœdo biduum totum abſtinuiſſe:tertio die eſurientem poſtulauiſſe aliud, felemque datum diſcerpſiſſe,cum hœdo ceu domeſtico iam & familiari parceret. Iam chirurgicen elephantos callere certò traditur. quippe ſpicula haſtasque & telo vulneratorum corporibus adſtantes

extrahunt,idq́ue citra conuulſionem & damnum. Creticæ verò capræ paſtu dictami telis eiectis, nonne grauidis eiiciendi partus oſtendere viam? Huc properare vulneratas ſolum videas dictamum quærere, dictamum ſequi. Minus iſta miranda videantur, ſint licet miranda maxime, ſi tributam animantum generi ratiocinandi vim, numeriq́ue notitiam inditam cogitemus, quales iſti Suſis ſunt boues. Hortos hi regios verſatili machina, & modiolis hauſtoriis numero certis rigant: centenos modiolos in dies ſingulos ſinguli boum ducunt. plus non auferes, ne ſi adigere quidem aggrediare. ac ſæpe cum experimenti gratia imperatum fuiſſet amplius, ſubſiſtere, ac ſoluto penſo non progredi, compertũ eſſe Gnidius Cteſias ſcriptum reliquit. Afri verò Ægyptios ob hoc quidem rident, quòd Origem, quo die momentoq́; ſydus quod ipſi Soten, nos Sirium ſeu Canem vocamus, occidit, vocẽ edere fabulentur: ipſorum quippe capras, quoties cum ſole eodem planè loco ſtella hæc oritur, in ortum omnes conuerſas eò reſpicere: atque hoc ſyderis eius reuolutionum argumentum certiſsimum eſſe, cumq́; decretis aſtronomicis prorſus congruere. Vt porrò ſibi imponat finem iam aliquãdo oratio, deſinatq́ue, agè ad iſthuc ſacræ anchoræ præſidium ſummum venientes, de diuinatione vatidicaq́ue animantum vi pauca dicamus. Neque enim parua ignobiliſve, ſed ingens ac peruetuſta diuinandi pars augurium eſt. Illa quippe naturæ volucrum celeritas, & ingenii promptitudo, tum repentina conuerſio ad incidentem quamlibet phantaſiam expedita, vtendam

ſe diis velut organum,& in motus, voces, ſonos, habitus quoſcunque flectendam præbens, ſeu remorari ſeu promouere quidquam opus eſt, negotia & conatus hominum,ſic vt ventus nauigia, nunc quidem interpellat,nunc accelerat,& ad finem perducit. Itaque in vniuerſum omnes quidem aues deorum caduceatores Euripides, cygnorum verò priuatum conſeruum ſe Socrates vocabat: quemadmodum & reges etiam, Pyrrhus quidem aquila,Antiochus autem accipiter appellari gaudebat. Piſces verò, ſtupidos & indoctos homines conuicio ſcommatéque vocare ſolemus. Cumque decem millia myriadũ ſint, quæ per animalia & volucres diuinitus homini nunciantur,ne vnum quidem eſt quod exhibere patronus ille maris poſſit.muta ſunt omnia,& prouidentiæ totius cæca, in impium & titanicum locum velut ſacrilegorum conciliabulum abiecta & damnata,in quo omnis animi ratio & cogitandi vis extincta,ſenſus tãtùm vix parua quædam ſcintilla mixta fluctuat,palpitantibusque quàm viuentibus ſimiliora videmus. HERACL. Erigè ſupercilium Phædime,& ad pugnam te nobis inſularibus maritimiſque comparato:nihil hic ludicrum eſt,ſed certamen validum contentioque,ſubſelliis adhuc & tribunali,ni fallor, dirimenda. PHÆD. Patent equidẽ inſidiæ Heracleon, ſimul & dolus. heſternum adhuc ructantes,merſoſq́ue potu,ſobrius vt vides, egregius ille ex inſidiis nos adoritur. ac tergiueſari quidem animus nõ eſt.nõ patiar enim,admirator Pindari qui fui ſemper,vt iſthuc in me vatis eius meritò quadret:

Pro aquaticis.

Oblato qui moram nectit certamine,

Profundas deijcit virtutem in tenebras.

Otii ſiquidem abunde nobis eſt, ceſſantibus non horis, ſed canibus, equis, retibus, & omni verriculi genere, tum induciis hodie vniuerſæ terreſtrium marinorumque animalium genti per hoſce ſermones conceſsis. Animo verò ſecuro vos eſſe iubeo. vtar enim otio modeſtè, non philoſophorum opiniones, non Ægytiorum fabulas, non incertas Indorũ Afrorũmve hiſtorias, ſed que ipſos, qui mare colunt teſtes habeat, quæque conſpecta fidem ipſis vbique faciunt oculis, ex infinitis paucula producturus. Tametſi quæ terreſtrium animalium exempla ſunt, obſcurum nihil habent, vt quæ ipſis ſenſibus, aperiantur modò ſponte ſe ingerant: aquatica verò paucula cerni, atque id ægrè permittit mare. fœtus autem & educationes, bella & pacem, quibus vtũtur inuicem, plerorumque prorſus abdit etiã. Vnde cum in obſcuro poſita permulta intelligentiæ memoriæque & humanitatis piſcium argumenta ſint, facile videre eſt his noſtris partibus quantum incommodetur. Deinde terreſtria illa, quia cum homine veluti tribus gentiſque eiuſdem degunt, moribus humanis prorſus concolorantur, ac non ſolum educationis & diſciplinæ, ſed imitationis etiam beneficium ſentiunt, quo quicquid auſterum & tetricum eſt, ſic quemadmodum aquæ fluuiatilis commercio mare, miteſcit: quicquid incõpoſitum & ignauum, dexteritate hominum excuſſum ſuſcitatur. Marinorum verò vita immenſo interuallo hominum cõſortio excluſa, peregrinumque nihil, nihil adulterinum habens, ſua quædam & germana ac veluti indigena &

impromiſcua eſt, idque adeò loci magis quàm naturæ ratione. Nam ipſa quidem natura quantum ex ſeſe conſequi diſcendo poteſt,totum colligens cohibensque,ſæpe quidem anguillas (ſacras vocant)cicures edit,quales Arethuſam habere conſtat: ſæpe verò piſces cæteros,idque multis in locis,indito nomine,dicto audientes:qualem & Craſsi murænam fuiſſe ſcribunt,cuius ille mortem luxiſſe fertur: & cum obiiceret Domitius,An tu murænam luxiſti? re torſiſſe, An tu vxores tres cum extuleris, vnquam lacrymaſti? Crocodili vero ſacerdotum ſe clamantum non ſolùm vocem agnoſcunt,contrectarique ſuſtinent,ſed aperto rictu purgandos manibus dentes, & linteolo detergendos præbent. Et Philinus optimus vir Ægypto vbi peregrinatus eſt reuerſus nuper, apud nos narrabat,in vrbe Antæi anum vidiſſe ſe in eodem cum crocodilo grabato mollißimo cubantem,cum huic ſe eleganter ille applicaret. Tradunt etiam,Ptolomæo iam olim regi,cum crocodilum ſacrum fruſtra diu, ſacerdotibus nequicquam ſcilicet clamantibus hortantibusque vocaſſet, obitum qui haud ita multò pòſt inſecutus eſt,portendi viſum. Vnde præcioſæ illius diuinationis expers immunéve genus aquaticum non eſſe,ſatis liquet:quandoquidem & iuxta Suram villam Lyciæ,inter Phelltum & myronem ſitam, ſic è piſcibus auguria arte quadam captari video,quemadmodum ex auibus alibi,dum linguæ voces,dum fugas,dum bella eorum ſpeculantur & obſeruant. Ac eſſe quidem non aliena à nobis aquatica,aut nihil ſortem noſtram prorſus miſerantia,ſatis hæc arbitror declarant. Indu-

ſtriæ verò genuinæ illius meréque & impermixtæ argumentum ingens eſt, quod vulgò mortales omnes vſu compertum tenemus. Neque enim natatiliũ quidquam, ſolis quæ affixa petris herent, exceptis, aut manu prehendi, aut ſine negocio circunueniri ſuſtinet, quo modo lupis aſini, papilionibus apes, hirundinibus cicadæ, ſerpentes ceruis perſæpe capiuntur. Hinc enim ἐλάφοις græcè nomen eſt, haud à celeritate, quod putant quidam, ſed ſerpentis tractione ſorptionéque ductum. Ouis etiam pedis grauiore ſonitu lupum ſtulta vocat. Ad pardum pleraque vel ſpõte adcurrere, odore allecta, ſimiam cum primis, narrant. At enim marinorum in vniuerſum omnium, nullum propter ingenii ſagacitatem & ſuſpicacem circunſpectamque aduerſus inſidias præſenſionem, capi vulgari negligentive venandi opera poſſe. ſed inſtrumentis omnigenis, & in his ipſis dolo vafritieque certa opus eſſe, declarant quæ quotidie videmus. Nam & piſcatoriam arundinem craſſam eſſe non patiuntur, tametſi forti contra captorum reſultus opus eſt: ſed tenuem magis probant, ne iactæ vmbræ latitudine animal alioqui ſuſpicax abſterreatur. Et funiculum ipſum nodorum vinculis nec multiplicibus nec aſperis faciunt, quãdò & hinc dolum coniectant. Setis denique ad hamum appoſitis, albicantibusque maximè & maris aquam colore proximè ſimulantibus, hocque magis fallentibus, ex induſtria vtuntur. Id verò quod poëta dicit,

Hæc ſeſe plumbo ſimilis demerſit in altum,
Quale per aggreſtis tranſmiſſum cornua tauri,

Piſcibus exitium portat cladémque futuram,

haud rectè intelligunt quidam, ſetis bubulis veteres ad hami funiculos vſos eſſe putantes. κέρας enim, quòd Græcis cornu eſt, etiam ſetā ſignificare, atque κείρασθαι & κουρὰν tondere & tonſionem, & apud Archilocum κηροπλάστην concinnandæ comæ ſtudioſum, & quaſi fictorem inſtitoremq́ue formæ dictum. Eſt autem non verum. equinis enim ſetis vtebantur, atque iis maſculorum tātùm, nam ſuas equæ lotio ſemper irriguas, exiles nimis & imbeciles reddunt. Ariſtoteles etiam nihil hic nouum exquiſitùm ve poëtā ſignificaſſe dicit, ſed ita ſolitos, cornu proximè hamum funiculum circundare, ne ſorpto hamo dentibus piſciū præcideretur. Curuis autem hamis ad mugiles amiasq́ue vtuntur ideò, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant. Quanquā curuos etiam perſępe mugil ſuſpectos habens circū natat diu, cauda ab omni prius parte percellens eſcam, ac tantùm quod reuulſit glutiēs. quod quidem niſi ſucceſsit, ore in anguſtum collecto contractoq́, ſummis tantū labris ac vellicatim ſtringit eſcam. Labrax verò animoſius etiamquā elephas ipſe, quoties incurrit hamum, non alteri, quod ille, ſed ipſius ſibi telum extrahit. huc enim illucq́ue iactando caput, vulnus primùm patefacit, deinde calcitratus laborē ſuſtinet tantiſper, dum conuellat hamum. Vulpes autem ad hamū quidē temerè haud accedit, callida vitās dolū: capta verò auertitur ſubito. poteſt enim ob natiuā corporis tenacitatem mollitiemq́ue mutare & inuertere ſeſe. ergo poſtquā inteſtina foris omnia effudit, hamus vltro decidit. Hæc liquidè piſcium

cum prouidentiam inſignem, tum eiuſdem, quoties oblata gerendæ rei occaſio eſt, vſum callidum & exquiſitum docent. Sunt alia in quibus coniunctim iſti perſpicaciæ ſocietatis ſtudium videre eſt, cuiuſmodi anthiæ ſunt & ſcari. Scarus vbi glutiuit hamum, cæteri qui tum adſunt approperant, funiculum abrodunt. Itidem ſi quis in naſſam aberrauit forte, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad ſe reducunt. Violentius anthiæ ſuccurrunt contribuli, reiectum in humeros funiculum ſurrectis aculeis reſecare, ſpinæque aſperitate refringere ſoliti. Atqui quod periclitanti alteri ſuccurrere adeſſéve ſuſtineat, terreſtre ſcimus nullum, non vrſum, non aprum, non leænam, non pardum. In vnum quidem quæ generis eiuſdem ſunt, in theatris coëunt, & inter ſe diſcurrunt, alterum verò alteri opitulari nec nouit nec cogitat: fugiunt reſiliuntque, & ab eo quod vulneratum concidit moriturve, quam longiſsimè diſcedũt. Nam illa de elephantis bone vir hiſtoria in foſſam congerentibus, ac delapſum aceruato ſyluę tumulo eruentibus, abſurda prorſus & aliena eſt, quaſi edicto quodam regio librorum Iubæ credi ſibi poſtulans. Quæ tamen vt vera ſit, marinorum certè pleraque docent, nec perſpicatia nec ſocietatis fide terreſtrium omnium ſapientiſsimo quidquam ſe cedere. Ac de ſocietate quidem mox locus erit ſuus. Piſcatores verò poſtquam arundinem hamique iactum piſcium velut ſtratagematis crebrò ludificari vidiſſent, ad inferendam vim conuerſi, ſagenis ſicut in capiendis Græcis Medi, cœperunt vti, quaſi fugam nulla nec

la nec ratio nec induſtria irretitis ſemel expedire poſſet. Equidem verriculis & plagulis mugiles iuliçque capiũtur,tum mormuræ & ſargi, gobii item & lupi. Iactarii verò,quos vocant, miluus, chryſus, ſcorpio,cum ſagenis tum reticulo trahuntur illaqueati. Retium porrò genus vniuerſum πανάγραμ, hoc eſt,tutum nihil relinquens,ſed omnia circũueniens capienſque, rectè Homerus vocat. Verumenimuero etiam hæc contra aſtus galeis lupiſque inuenti. Lupus rete iam trahi ſentiens, ſolum interea magna vi ruendo diuidendoque cauat,ac vbi latibulum aduerſus inſultus communiuit,iniicit abditque ſe, & hic tantiſper hæret, dum rete præteruebatur. Delphinus autem comprehenſus,ac intra plagas eſſe videns,æquo animo fert, nec ſe conturbat quidquam, quinetiam gaudet, in iſta larga piſcium copia magnificè ſcilicet ſine negotio conuiuaturus. vbi ad littus porrò iam ventum eſt, eroſo perruptoque reti auolat. quòd ſi fuga quidem euadere primùm capto non datur,periculi tamen nihil eſt:iunco quippe circa colum inſuto ſignant, dimittuntque rurſus.deprehenſum poſtea verberibus ſuturæ cicatricibus agnitum caſtigant: quod quidem perrarò accidit. Nam venia data, vitaque ſemel reſtituta, plerique omnes in poſterum continent ſe, ac ab iniuria faceſſunt. Cum ſint autem id genus cautionum,circunſpectionum, euaſionumque exempla mille, hoc vnum ſepiæ præterire nullo pacto poſſum. veſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem habet atro liquore (atramentum vocant) plenam: hũc capta mittit, obſcuratis circum

maribus,& tenebris in latitare fugeréque venantis aciem ſtruens: Homericos planè deos imitata, quibus atra ſubinde nubecula hi quos ſeruatos volunt, belli diſcrimini ſubducuntur ſuffuranturque. Sed iſta ſatis. Prædandi verò inſidiasque ſtruendi vis quanta conceſſa marinis ſit, æſtimare calliditate plerorunque licet. Stella, quoniam quæcunque tetigit, ſolui liquefierique omnia certum eſt, accedentibus propinquantibusque vltro ſe contrectandam tuta præbet. Torpedo, verò quam vim habeat, nemo neſcit: nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete obtorpeſacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit. ac narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cū viua elabitur, ſupernè interea manibus agitet aquā, vim ad manus remeātem, & tactū obſtupeſaciētem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectatque. Hanc igitur vim ſuā quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem verò circuniens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primùm aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe, nec fugere poſſit, ceu vinculis conſtrictum, alligatumque. Is verò quem ex re nomine facto Piſcatorem vocant, notus multis eſt. hunc eodem cum ſepia commento vti ſolere ſcriptum Ariſtoteles quoque reliquit: acetabulum à collo dependens habet, extendi quoties remiſit, & in ſe rurſum concurrere cum recepit, momento ſolitum. hoc inſtar hami promittit, & piſciculis minutioribus vbi circūuolitant vellicandum præbet: paulatim deinde & leniter re-

uocat ad ſe, tantiſper adducens, dum ore iam conſequi piſciſculos poſsit. Iam quod polypi tam varie ſe pingunt, etiam pindarus celebrat:

Aequorei aduerte ante omnia mentem
Pellicula polypi, ſic vrbes omnes adi.

Et Theognis ſimiliter:

Diuerſam (inquit) polypus multicolor obtine mentem,
Et petram ſimili quanque colere refert.

Chamæleon enim non qui quidquam ſtruere latitaréve inſtituat, ſed metu colorem mutat, meticuloſum natura animal & trepidum, quodq́ue conſequi etiam venti copiam Theophraſtus ſcribit: quoniam parum abſit quin corpus totum pulmo expleat vnde aura viuere, & mutationibus perquàm obnoxium eſſe coniicit. Iſthæc verò polypi mutatio, haud morbi vis eſt, ex induſtria nempe ſeſe transformat, hac ſutela infeſta fallere, prædam in poteſtatem redigere ſolitus. hoc enim pacto & non cauentibus obrepit, & dolum ſtruentibus fucum facit. Ipſum brachia ſua rodere, falſum: à murænis autem metuere, verum: quippe qui ab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſsit, lubricitate ſua continuò elabentes. Carabus contrà, eaſdem intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nil læuore aduerſus aſperitatem proficiẽte: ipſe verò intra polypi acetabula compulſus, perit. Hunc ſeſe perſequendi fugiendiq́uè circuitum ac vices, maritimæ ſagacitatis ac ſolertię meditationẽ & exercitamentum piſcibus natura dedit. Sed erinacei terreſtris ventorũ pręſenſionẽ neſcio quam iactat Ariſtotimus, ac gruum volatus in

cuneum diſpoſitos miratur. Ego verò erinaceum Cizycenum Byſantinumve nullum, ſed maritimos exhibebo ſimul omnes. Hi quoties æſtum procellasque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, néve tempeſtate iam ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant. Illa verò gruum ad ventum aciei commutatio, non vnius, ſed vniuerſi maritimi generis eſt: ſiquidem & æſtum fluctusque contra natando niti, & eadem de cauſa, aquaticis omnibus mos eſt. cauent quippe ne ventus à tergo incumbens, ſquamas ſurrigat cieatque, atque ita nudatum & exaſperatũ corpus vulneret: vnde in ventum, obnixique fluctibus, curſum dirigunt. ſic enim à vertice ſciſsi fluctus, & branchias cohibent, & per ſumma delati minus infeſtant, & horrorem non incutiunt. Hoc igitur, quẽadmodum dixi, commune piſcium omnium eſt, acipenſere tantùm excepto. ſecundum ventos & fluctus meat hic; ſquamæ vulſionem nihil veritus, vt quarum commiſſuras ad os verſas habet. Quid quòd thynnus æquinoctia ſentit & ſolſtitia, hominemque docet, aſtrologicis obſeruationibus nihil opus eſſe? Nam vbicunque hybernum occupauit ſolſtitium, iſtic hæret intrepidus, ad æquinoctium vſque eodem in loco durans. Verumenimuero hoc callidum illud eſt, quòd lapillũ grus tenet, cuius lapſu expergiſcatur: at quantò eſt obſecro delphini callidum hoc magis, cui quià ſtare, aut vnquam ab agitatione feriato eſſe fas non eſt (perennis quippe mobilitas ineſt, ac vitæ motusque finis idem) vbi ſomno opus habet, in ſummas aquas ſubleuatum corpus, ſupinum per profunda altitudinis

eius demittit, æſtu quodam delatus, tantiſper dum in vadum impingat, ſolumque ſentiat: hic excuſſo ſomno, ronchoque edito ad ſummum rurſus meat, rurſusque demittitur, ac pronus fertur; motu quodam mirabiliter compoſito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem etiam de cauſa fertur. Ac quia mathematicam conuerſionum ſolis præſcientiam peregimus, cui ipſius etiam Ariſtoteles ſuffragatur, arithmeticem nunc, immò verò hercle ipſam prius opticen videamus; quam nec Æſchylum piſcibus negaſſe putem. Sic enim inquit:

Huc læuum oculum thynni ritu admoue.

altero ſiquidem obtuſe cernunt. Hinc eſt quod cum Pōtum dextrorſus ſubeant, ſiniſtrorſus egrediātur: ſcitè & proſpicienter admodum ſalutem ſuam oculo perſpicaciori credētes. Arithmeticen porrò, quia ad mutuam ſociamque maximè, vt videtur, dilectionem & congreſſum numeris opus eſt, iidem ad ſummum excolunt, adeò vt quoniam conuiuere & gregatim ire geſtiunt, phalangem totam figura cubica diſponant, ſolidum ex omnibus ſex lateribus circundantes, ac ita quadrato quidem agmine, ſed ancipiti fronte progredientes. Explorator ergo latus vnū ſi numeret probè, de vniuerſa multitudine iudicare momento poſſit: quoniam profunditatem agminis longitudini latitudiniſque pari ſerie reſpondere conſtat. Hamiis ipſa nomen congregatio dedit, quemadmodum & Pelamedis, vt videtur. Cæterorum generum quæcunque communè gregatimque viuunt, numerum recenſere haud facile ſit. igitur ad conuictus & conſortia quorundam ſaltem veniamus.

extrahunt,idq́ue citra conuulſionem & damnum. Creticæ verò capræ paſtu dictami telis eiectis, nonne grauidis eiiciendi partus oſtendere viam? Huc properare vulneratas ſolum videas dictamum quærere, dictamum ſequi. Minus iſta miranda videantur, ſint licet miranda maxime, ſi tributam animantum generi ratiocinandi vim, numeriq́ue notitiam inditam cogitemus, quales iſti Suſis ſunt boues. Hortos hi regios verſatili machina, & modiolis hauſtoriis numero certis rigant: centenos modiolos in dies ſingulos ſinguli boum ducunt. plus non auferes, ne ſi adigere quidem aggrediare. ac ſæpe cum experimenti gratia imperatum fuiſſet amplius, ſubſiſtere, ac ſoluto penſo non progredi, compertũ eſſe Gnidius Cteſias ſcriptum reliquit. Afri verò Ægyptios ob hoc quidem rident, quòd Origem, quo die momentoq́; ſydus quod ipſi Soten, nos Sirium ſeu Canem vocamus, occidit, vocẽ edere fabulentur: ipſorum quippe capras, quoties cum ſole eodem planè loco ſtella hæc oritur, in ortum omnes conuerſas eò reſpicere: atque hoc ſyderis eius reuolutionum argumentum certiſsimum eſſe, cumq́; decretis aſtronomicis prorſus congruere. Vt porrò ſibi imponat finem iam aliquãdo oratio, deſinatq́ue, agè ad iſthuc ſacræ anchoræ præſidium ſummum venientes, de diuinatione vatidicaq́ue animantum vi pauca dicamus. Neque enim parua ignobiliſve, ſed ingens ac peruetuſta diuinandi pars augurium eſt. Illa quippe naturæ volucrum celeritas, & ingenii promptitudo, tum repentina conuerſio ad incidentem quamlibet phantaſiam expedita, vtendam

ſe diis velut organum,& in motus, voces, ſonos, habitus quoſcunque flectendam præbens, ſeu remorari ſeu promouere quidquam opus eſt, negotia & conatus hominum,ſic vt ventus nauigia, nunc quidem interpellat,nunc accelerat,& ad finem perducit. Itaque in viuerſum omnes quidem aues deorum caduceatores Euripides, cygnorum verò priuatum conſeruum ſe Socrates vocabat: quemadmodum & reges etiam, Pyrrhus quidem aquila,Antiochus autem accipiter appellari gaudebat. Piſces verò, ſtupidos & indoctos homines conuicio ſcommatéque vocare ſolemus. Cumque decem millia myriadũ ſint, quæ per animalia & volucres diuinitus homini nunciantur,ne vnum quidem eſt quod exhibere patronus ille maris poſsit.muta ſunt omnia,& prouidentiæ totius cæca, in impium & titanicum locum velut ſacrilegorum conciliabulum abiecta & damnata,in quo omnis animi ratio & cogitandi vis extincta,ſenſus tãtùm vix parua quædam ſcintilla mixta fluctuat,palpitantibusque quàm viuentibus ſimiliora videmus. HERACL. Erigè ſupercilium Phædime,& ad pugnam te nobis inſularibus maritimiſque comparate:nihil hic ludicrum eſt,ſed certamen validum contentioq́ue,ſubſelliis adhuc & tribunali,ni fallor, dirimenda. PHÆD. Patent equidẽ inſidiæ Heracleon, ſimul & dolus. heſternum adhuc ructantes,merſosq́ue potu,ſobrius vt vides, egregius ille ex inſidiis nos adoritur. ac tergiueſari quidem animus nõ eſt.nõ patiar enim,admirator Pindari qui fui ſemper,vt iſthuc in me vatis eius meritò quadret:

Pro aquaticis.

Oblato qui moram nectit certamine,

Profundas deijcit virtutem in tenebras.

Otii ſiquidem abunde nobis eſt, ceſſantibus non horis, ſed canibus, equis, retibus, & omni verriculi genere, tum induciis hodie vniuerſæ terreſtrium marinorumque animalium genti per hoſce ſermones conceſsis. Animo verò ſecuro vos eſſe iubeo. vtar enim otio modeſtè, non philoſophorum opiniones, non Ægytiorum fabulas, non incertas Indorũ Afrorũmve hiſtorias, ſed que ipſos, qui mare colunt teſtes habent, quæque conſpecta fidem ipſis vbique faciunt oculis, ex infinitis paucula producturus. Tametſi quæ terreſtrium animalium exempla ſunt, obſcurum nihil habent, vt quæ ipſis ſenſibus, aperiantur modò ſponte ſe ingerant: aquatica verò paucula cerni, atque id ægrè permittit mare. fœtus autem & educationes, bella & pacem, quibus vtũtur inuicem, plerorumque prorſus abdit etiã. Vnde cum in obſcuro poſita permulta intelligentiæ memoriæque & humanitatis piſcium argumenta ſint, facile videre eſt his noſtris partibus quantum incommodetur. Deinde terreſtria illa, quia cum homine veluti tribus gentisque eiuſdem degunt, moribus humanis prorſus concolorantur, ac non ſolum educationis & diſciplinæ, ſed imitationis etiam beneficium ſentiunt, quo quicquid auſterum & tetricum eſt, ſic quemadmodum aquæ fluuiatilis commercio mare, miteſcit: quicquid in cõpoſitum & ignauum, dexteritate hominum excuſſum ſuſcitatur. Marinorum verò vita immenſo interuallo hominum cõſortio excluſa, peregrinumque nihil, nihil adulterinum habens, ſua quædam & germana ac veluti indigena &

impromiſcua eſt, idque adeò loci magis quàm naturæ ratione. Nam ipſa quidem natura quantum ex ſeſe conſequi diſcendo poteſt, totum colligens cohibensque, ſæpe quidem anguillas (ſacras vocant) cicures edit, quales Arethuſam habere conſtat: ſæpe verò piſces cæteros, idque multis in locis, indito nomine, dicto audientes: qualem & Craſsi murænam fuiſſe ſcribunt, cuius ille mortem luxiſſe fertur: & cum obiiceret Domitius, An tu murænam luxiſti? retorſiſſe, An tu vxores tres cum extuleris, vnquam lacrymaſti? Crocodili vero ſacerdotum ſe clamantum non ſolùm vocem agnoſcunt, contrectarique ſuſtinent, ſed aperto rictu purgandos manibus dentes, & linteolo detergendos præbent. Et Philinus optimus vir Ægypto vbi peregrinatus eſt reuerſus nuper, apud nos narrabat, in vrbe Antæi anum vidiſſe ſe in eodem cum crocodilo grabato molliſsimo cubantem, cum huic ſe eleganter ille applicaret. Tradunt etiam, Ptolomæo iam olim regi, cum crocodilum ſacrum fruſtra diu, ſacerdotibus nequicquam ſcilicet clamantibus hortantibusque vocaſſet, obitum qui haud ita multò pòſt inſecutus eſt, portendi viſum. Vnde præcioſæ illius diuinationis expers immunéve genus aquaticum non eſſe, ſatis liquet: quãdoquidem & iuxta Suram villam Lyciæ, inter Phellum & myronem ſitam, ſic è piſcibus auguria arte quadam captari video, quemadmodum ex auibus alibi, dum linguæ voces, dum fugas, dum bella eorum ſpeculantur & obſeruant. Ac eſſe quidem non aliena à nobis aquatica, aut nihil ſortem noſtram prorſus miſerantia, ſatis hæc arbitror declarant. Indu-

Piſcibus exitium portat cladémque futuram,
haud rectè intelligunt quidam, ſetis bubulis veteres ad hami funiculos vſos eſſe putantes. κέρας enim, quòd Græcis cornu eſt, etiam ſetã ſignificare, atque κείρασθαι & κουρὰν tondere & tonſionem, & apud Archilocum κηροπλάστην concinnandæ comæ ſtudioſum, & quaſi fictorem inſtitoremq́ue formæ dictum. Eſt autem non verum. equinis enim ſetis vtebantur, atque iis maſculorum tãtùm, nam ſuas equæ lotio ſemper irriguas, exiles nimis & imbeciles red dunt. Ariſtoteles etiam nihil hic nouum exquiſitùm ve poëtã ſignificaſſe dicit, ſed ita ſolitos, cornu proximè hamum funiculum circundare, ne ſorpto hamo dentibus piſciũ præcideretur. Curuis autem hamis ad mugiles amiasq́ue vtuntur ideò, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant. Quanquã curuos etiam perſæpe mugil ſuſpectos habens circũ natat diu, cauda ab omni prius parte percellens eſcam, ac tantùm quod reuulſit glutiẽs. quod quidem niſi ſucceſsit, ore in anguſtum collecto contractóq́, ſummis tantũ labris ac vellicatim ſtringit eſcam. Labrax verò animoſius etiamquã elephas ipſe, quoties incurrit hamum, non alteri, quod ille, ſed ipſius ſibi telum extrahit. huc enim illucq́ue iactando caput, vulnus primùm patefacit, deinde calcitratus laborẽ ſuſtinet tantiſper, dum conuellat hamum. Vulpes autem ad hamũ quidẽ temerè haud accedit, callida vitãs dolũ: capta verò auertitur ſubito. poteſt enim ob natiuã corporis tenacitatem mollitiemq́ue mutare & inuertere ſeſe. ergo poſtquã inteſtina foris omnia effudit, hamus vltro decidit. Hæc liquidè piſcium

cum prouidentiam inſignem,tum eiuſdem, quoties
oblata gerendæ rei occaſio eſt, vſum callidum & ex
quiſitum docent.Sunt alia in quibus coniunctim iſti
perſpicaciæ ſocietatis ſtudium videre eſt, cuiuſmo-
di anthiæ ſunt & ſcari. Scarus vbi glutiuit hamum,
cæteri qui tum adſunt approperant, funiculum ab-
rodunt. Itidem ſi quis in naſſam aberrauit fortè,
caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhæ-
rentem foras extrahunt,atque ad ſe reducunt. Vio-
lentius anthiæ ſuccurrunt contribuli, reiectum in
humeros funiculum ſurrectis aculeis reſecare, ſpi-
næque aſperitate refringere ſoliti. Atqui quod pe-
riclitanti alteri ſuccurrere adeſſéve ſuſtineat,terre-
ſtre ſcimus nullum,non vrſum,non aprum,non leæ
nam,non pardum. In vnum quidem quæ generis
eiuſdem ſunt,in theatris coëunt,& inter ſe diſcur-
runt, alterum verò alteri opitulari nec nouit nec
cogitat:fugiunt reſiliuntque,& ab eo quod vulnera
tum concidit moriturve,quam longiſsimè diſcedũt.
Nam illa de elephantis bone vir hiſtoria in foſſam
congerentibus,ac delapſum aceruato ſyluę tumulo
eruentibus, abſurda prorſus & aliena eſt,quaſi e-
dicto quodam regio librorum Iubæ credi ſibi poſtu
lans. Quæ tamen vt vera ſit,marinorum certè plera-
que docent, nec perſpicacia nec ſocietatis fide ter-
reſtrium omnium ſapientiſsimo quidquam ſe cedè-
re. Ac de ſocietate quidem mox locus erit ſuus.Piſ
catores verò poſtquam arundinem hamíque iactum
piſcium velut ſtratagematis crebrò ludificari vidiſ-
ſent,ad inferendam vim conuerſi,ſagenis ſicut in ca
piendis Græcis Medi,cœperunt vti,quaſi fugam nul
la nec

la nec ratio nec induſtria irretitis ſemel expedire poſſet. Equidem verriculis & plagulis mugiles iuliꝗque capiũtur, tum mormuræ & ſargi, gobii item & lupi. Iactarii veró, quos vocant, miluus, chryſus, ſcorpio, cum ſagenis tum reticulo trahuntur illaqueati. Retium porrò genus vniuerſum πανάγραμ, hoc eſt, tutum nihil relinquens, ſed omnia circũueniens capienſque, rectè Homerus vocat. Verumenimuero etiam hæc contra aſtus galeis lupiſque inuenti. Lupus rete iam trahi ſentiens, ſolum interea magna vi ruendo diuidendoque cauat, ac vbi la tibulum aduerſus inſultus communiuit, iniicit abditque ſe, & hic tantiſper hæret, dum rete præteruebatur. Delphinus autem comprehenſus, ac intra plagas eſſe videns, æquo animo fert, nec ſe conturbat quidquam, quinetiam gaudet, in iſta larga piſcium copia magnificè ſcilicet ſine negotio conuiuaturus. vbi ad littus porrò iam ventum eſt, eroſo perruptoque reti auolat. quòd ſi fuga quidem euadere primùm capto non datur, periculi tamen nihil eſt: iunco quippe circa colum inſuto ſignant, dimittuntque rurſus. deprehenſum poſtea verberibus ſuturæ cicatricibus agnitum caſtigant; quod quidem perraró accidit. Nam venia data, vitaque ſemel reſtituta, plerique omnes in poſterum continent ſe, ac ab iniuria faceſſunt. Cum ſint autem id genus cautionum, circunſpectionum, euaſionumque exempla mille, hoc vnum ſepiæ præterire nullo pacto poſſum. veſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem habet atro liquore (atramentum vocant) plenam: hũc capta mittit, obſcuratis circum

maribus,& tenebris in latitare fugeréque venantis aciem ſtruens: Homericos planè deos imitata, quibus atra ſubinde nubecula hi quos ſeruatos volunt, belli diſcrimini ſubducuntur ſuffuranturque. Sed iſta ſatis. Prædandi verò inſidiaſque ſtruendi vis quanta conceſſa marinis ſit, æſtimare calliditate plerorunque licet. Stella, quoniam quæcunque tetigit, ſolui liquefierique omnia çertum eſt, accedentibus propinquantibuſque vltro ſe contrectandam tuta præbet. Torpedo, verò quam vim habeat, nemo neſcit: nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete obtorpefacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit. ac narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cũ viua elabitur, ſupernè interea manibus agitet aquã, vim ad manus remeãtem, & tactũ obſtupefaciẽtem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectatque. Hanc igitur vim ſuã quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem verò circuniens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primùm aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe, nec fugere poſsit, ceu vinculis conſtrictum, alligatumque. Is verò quem ex re nomine facto Piſcatorem vocant, notus multis eſt. hunc eodem cum ſepia commento vti ſolere ſcriptum Ariſtoteles quoque reliquit: acetabulum à collo dependens habet, extendi quoties remiſit, & in ſe rurſum concurrere cum recepit, momento ſolitum. hoc inſtar hami promittit, & piſciculis minutioribus vbi circũuolitant vellicandum præbet: paulatim deinde & leniter re-

uocat ad ſe,tantiſper adducens,dum ore iam conſequi piſciſculos poſsit. Iam quod polypi tam variè ſe pingunt,etiam pindarus celebrat:

Aequorei aduerte ante omnia mentem
Pellicula polypi, ſic vrbes omnes adi.

Et Theognis ſimiliter:

Diuerſam(inquit)polypus multicolor obtine mentem,
Et petram ſimili quanque colere refert.

Chamæleon enim non qui quidquam ſtruere latitaréve inſtituat,ſed metu colorem mutat, meticuloſum natura animal & trepidum, quodque conſequi etiam venti copiam Theophraſtus ſcribit: quoniam parum abſit quin corpus totum pulmo expleat vnde aura viuere, & mutationibus perquàm obnoxium eſſe coniicit. Iſthæc verò polypi mutatio,haud morbi vis eſt. ex induſtria nempe ſeſe transformat, hac ſutela infeſta fallere,prædam in poteſtatem redigere ſolitus. hoc enim pacto & non cauentibus obrepit,& dolum ſtruentibus fucum facit. Ipſum brachia ſua rodere,falſum:à murænis autem metuere, verum: quippe qui ab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſsit,lubricitate ſua continuò elabentes. Carabus contrà,eaſdem intra brachiorum complexum nactus conficit quidem,nil læuore aduerſus aſperitatem proficiẽte:ipſe verò intra polypi acetabula compulſus,perit. Hunc ſeſe perſequendi fugiendiquè circuitum ac vices,maritimæ ſagacitatis ac ſolertię meditationẽ & exercitamentum piſcibus natura dedit. Sed erinacei terreſtris ventorũ pręſenſionẽ neſcio quam iactat Ariſtotimus,ac gruum volatus in

cuneum diſpoſitos miratur. Ego verò erinaceum Cizycenum Byſantinumve nullum, ſed maritimos exhibebo ſimul omnes. Hi quoties æſtum procellasque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, neve tempeſtate iam ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant. Illa verò gruum ad ventum aciei commutatio, non vnius, ſed vniuerſi maritimi generis eſt: ſiquidem & æſtum fluctusque contra natando niti, & eadem de cauſa, aquaticis omnibus mos eſt. cauent quippe ne ventus à tergo incumbens, ſquamas ſurrigat cieatque, atque ita nudatum & exaſperatū corpus vulneret: vnde in ventum, obnixique fluctibus, curſum dirigunt. ſic enim à vertice ſciſſi fluctus, & branchias cohibent, & per ſumma delati minus infeſtant, & horrorem non incutiunt. Hoc igitur, quēadmodum dixi, commune piſcium omnium eſt, acipenſere tantùm excepto. ſecundum ventos & fluctus meat hic; ſquamæ vulſionem nihil veritus, vt quarum commiſſuras ad os verſas habet. Quid quòd thymnus æquinoctia ſentit & ſolſtitia, hominemque docet, aſtrologicis obſeruationibus nihil opus eſſe? Nam vbicunque hybernum occupauit ſolſtitium, iſtic hæret intrepidus, ad æquinoctium vſque eodem in loco durans. Verumenimuerò hoc callidum illud eſt, quòd lapillū grus tenet, cuius lapſu expergiſcatur. at quantò eſt obſecro delphini callidum hoc magis, cui quia ſtare, aut vnquam ab agitatione feriato eſſe fas non eſt (perennis quippe mobilitas ineſt, ac vitæ motusque finis idem) vbi ſomno opus habet, in ſummas aquas ſubleuatum corpus, ſupinum per profunda altitudinis

eius demittit, æſtu quodam delatus, tantiſper dum in vadum impingat, ſolúmque ſentiat: hic excuſſo ſomno, ronchoque edito ad ſummum rurſus meat, rurſusque demittitur, ac pronus fertur; motu quodam mirabiliter compoſito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem etiam de cauſa fertur. Ac quia mathematicam conuerſionum ſolis præſcientiam peregimus, cui ipſius etiam Ariſtoteles ſuffragatur, arithmeticen nunc, immò verò hercle ipſam prius opticen videamus; quam nec Æſchylum piſcibus negaſſe putem. Sic enim inquit:

Huc læuum oculum thynni ritu admouet.

altero ſiquidem obtuſe cernunt. Hinc eſt quod cum Pōtum dextrorſus ſubeant, ſiniſtrorſus egrediātur: ſcitè & proſpicienter admodum ſalutem ſuam oculo perſpicatiori credētes. Arithmeticen porrò, quia ad mutuam ſociamq́ue maximè, vt videtur, dilectionem & congreſſum numeris opus eſt, iidem ad ſummum excolunt, adeò vt quoniam conuiuere & gregatim ire geſtiunt, phalangem totam figura cubica diſponant, ſolidum ex omnibus ſex lateribus circundantes, ac ita quadrato quidem agmine, ſed ancipiti fronte progredientes. Explorator ergo latus vnū ſi numeret probè, de vniuerſa multitudine iudicare momento poſſit: quoniam profunditatem agminis longitudini latitudiniq́ue pari ſerie reſpondere conſtat. Hamiis ipſa nomen congregatio dedit, quemadmodum & Pelamedis, vt videtur. Cæterorum generum quæcunque communè gregatimq́ue viuunt, numerum recenſere haud facile ſit. igitur ad conuictus & conſortia quorundam ſaltem veniamus.

Quo quidem de numero cum primis eſt is, quo deſcribendo atramẽti plurimũ Chryſippus conſum pſit, pinnotheras, primas in omnibus huius & phyſicis & moralibus libris habens. Nam ſpongiotheram non vidit, alioqui haud taciturus. Pinnotheras igitur cancrorum de genere eſt, pinnæ ſemper adhærens, ac ad concham huius atrienſis inſtar excubens. hiare quippe pandique tantiſper ſinit, dum piſciculi quos capi poſſe ſperet, irrepſerint: ibi pinnæ carnem vellicatu leni ſtringit, ac intra fauces ipſius proripit ſeſe. Illa mox concham comprimit. prædam poſtea intra clauſtra captiuam in commune partiuntur & vorant. Spongiam verò non cancer ſed araneæ ſimile animalculum identidem moderatur. Neque enim inanimis eſt, ſenſuve aut ſanguine caret ſpongia, ſed petris ſic vt alia multa adfixa, motum quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur, peculiarem quendam habet, ductu tantùm admonituque egens alieno. Igitur cum ſit ſpiſſa minus, mollis vero, & alioqui per ignauiam & hebetudinem laxamentis dedita, quoties edibile aliquid per inania ſubiuit, illo ſignificante contrahit ſe, & quod eſt ingreſſum, capit. cum primis vulſore propinquante tangentéve, à ſpongiothere monita ac perſtricta velut inhorreſcit; tum corpus figens ſtipansque adeò coarctat, vt longè vulſu ſit difficilima. Purpuræ verò publicitus congregatæ fauum ſic vt apes conſtruunt, in quo etiam parere dicuntur. cibo, qui alga & muſcus eſt, quantumcunque coëgerunt, concha deprompto excipiunt ſeſe, ac conuiuia velut per circulum agitant, altera alte-

ram foris ſic depaſcente. Quanquã harũ ſocietatem & in amicitia fidem quis miretur, poſtquam ab omni maximè commercio abhorrens, marinorum fluuiatilium lacuſtriumque omnium maximè ferus crocodilus, vltro ſe tam miranda cum gratia trochili congreſsibus præbet? Auicula trochilus eſt circum paludibus & fluuiis vicinos locos agitans crocodili ſatelles paraſitusque, non domi, ſed reliquiis huius victitare ſueta. Hæc vbi ſtertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc ſe pugilis inſtar armante, parari inſidias animaduertit, aduolat, ſomnum diſcutit, voce partim, partim vellicatu roſtri. Hoc ille officio ſic demulcetur: patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari, & inter ſepta dentium carnes roſtro leniter excerpi mirificè gaudens: cuius voluptatis cum ſatur eſt, ac os colligere iam, & rictum claudere parat, inclinata paulum ſuperiore mandibula præmonet, totam verò non antè demittit, quàm euolare trochilo quoque collubitum videatur. Is verò quem gubernatorem vocant, magnitudine formaque gobii piſciculus, foris quidem auium cum horrere, propter aſperitatem ſquamæ ſimilis, grandiorum balenarum cuipiam ſemper hæret, præitque curſum dirigens, ne vel in breuia cœnum ve impingat, vel in anguſtias ſeſe penetret, vnde exitus non detur. Hunc balena veluti temonem nauis ſequitur, ducique fert haud inuita: ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum belluæ venit, ſeu ſcapha, ſeu ſaxum, peſſum it ſtatim, peritque, in alui profunda merſum; hunc autem agnitũ, ore velut an-

Profundas deijcit virtutem in tenebras.
Otii ſiquidem abunde nobis eſt, ceſſantibus non horis, ſed canibus, equis, retibus, & omni verriculi genere, tum induciis hodie vniuerſæ terreſtrium marinorumque animalium genti per hoſce ſermones conceſsis. Animo verò ſecuro vos eſſe iubeo. vtar enim otio modeſtè, non philoſophorum opiniones, non Ægytiorum fabulas, non incertas Indorũ Afrorũmve hiſtorias, ſed que ipſos, qui mare colunt teſtes habent, quæque conſpecta fidem ipſis vbique faciunt oculis, ex infinitis paucula producturus. Tametſi quæ terreſtrium animalium exempla ſunt, ob ſcurum nihil habent, vt quæ ipſis ſenſibus, aperiantur modò ſponte ſe ingerant: aquatica verò paucula cerni, atque id ægrè permittit mare. fœtus autem & educationes, bella & pacem, quibus vtũtur inuicem, plerorumque prorſus abdit etiã. Vnde cum in obſcuro poſita permulta intelligentiæ memoriæque & humanitatis piſcium argumenta ſint, facile videre eſt his noſtris partibus quantum incommodetur. Deinde terreſtria illa, quia cum homine veluti tribus gentisque eiuſdem degunt, moribus humanis prorſus concolorantur, ac non ſolum educationis & diſciplinæ, ſed imitationis etiam beneficium ſentiunt, quo quicquid auſterum & tetricum eſt, ſic quemadmodum aquæ fluuiatilis commercio mare, miteſcit: quicquid in cõpoſitum & ignauum, dexteritate hominum excuſſum ſuſcitatur. Marinorum verò vita immenſo interuallo hominum coſortio excluſa, peregrinumque nihil, nihil adulterinum habens, ſua quædam & germana ac veluti indigena &

impromiſcua eſt, idque adeò loci magis quàm naturæ ratione. Nam ipſa quidem natura quantum ex ſeſe conſequi diſcendo poteſt,totum colligens cohibensque,ſæpe quidem anguillas (ſacras vocant) cicures edit,quales Arethuſam habere conſtat: ſæpe verò piſces cæteros,idque multis in locis,indito nomine,dicto audientes:qualem & Craſsi murænam fuiſſe ſcribunt,cuius ille mortem luxiſſe fertur: & cum obiiceret Domitius,An tu murænam luxiſti? re torſiſſe, An tu vxores tres cum extuleris, vnquam lacrymaſti? Crocodili vero ſacerdotum ſe clamantum non ſolùm vocem agnoſcunt,contrectarique ſuſtinent,ſed aperto rictu purgandos manibus dentes, & linteolo detergendos præbent. Et Philinus optimus vir Ægypto vbi peregrinatus eſt reuerſus nuper, apud nos narrabat,in vrbe Antæi anum vidiſſe ſe in eodem cum crocodilo grabato molliſsimo cubantem,cum huic ſe eleganter ille applicaret. Tradunt etiam,Ptolomæo iam olim regi,cum crocodilum ſacrum fruſtra diu, ſacerdotibus nequicquam ſcilicet clamantibus hortantibusque vocaſſet, obitum qui haud ita multò pòſt inſecutus eſt,portendi viſum.Vnde præcioſæ illius diuinationis expers immunéve genus aquaticum non eſſe,ſatis liquet:quandoquidem & iuxta Suram villam Lyciæ,inter Phellum & myronem ſitam, ſic è piſcibus auguria arte quadam captari video,quemadmodum exauibus alibi,dum linguæ voces,dum fugas,dum bella eorum ſpeculantur & obſeruant. Ac eſſe quidem non aliena à nobis aquatica,aut nihil ſortem noſtram prorſus miſerantia,ſatis hæc arbitror declarant. Indu-

Piſcibus exitium portat cladémque futuram,
haud rectè intelligunt quidam, ſetis bubulis veteres ad hami funiculos vſos eſſe putantes. κέρας enim, quòd Græcis cornu eſt, etiam ſetã ſignificare, atque κείρασθαι & κȣρὰν tondere & tonſionem, & apud Archilocum κηροπλάστην concinnandæ comæ ſtudioſum, & quaſi fictorem inſtitoremq́ue formæ dictum. Eſt autem non verum. equinis enim ſetis vtebantur, atque iis maſculorum tãtùm, nam ſuas equæ lotio ſemper irriguas, exiles nimis & imbeciles reddunt. Ariſtoteles etiam nihil hic nouum exquiſitùm ve poëtã ſignificaſſe dicit, ſed ita ſolitos, cornu proximè hamum funiculum circundare, ne ſorpto hamo dentibus piſciũ præcideretur. Curuis autem hamis ad mugiles amiasq́ue vtuntur ideò, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos vitant. Quanquã curuos etiam perſępe mugil ſuſpectos habens circũ natat diu, cauda ab omni prius parte percellens eſcam, ac tantùm quod reuulſit glutiẽs. quod quidem niſi ſucceſsit, ore in anguſtum collecto contractoq́, ſummis tantũ labris ac vellicatim ſtringit eſcam. Labrax verò animoſius etiamquã elephas ipſe, quoties incurrit hamum, non alteri, quod ille, ſed ipſius ſibi telum extrahit. huc enim illucq́ue iactando caput, vulnus primùm patefacit, deinde calcitratus laborẽ ſuſtinet tantiſper, dum conuellat hamum. Vulpes autem ad hamũ quidẽ temerè haud accedit, callida vitãs dolũ: capta verò auertitur ſubito. poteſt enim ob natiuã corporis tenacitatem mollitiemq́ue mutare & inuertere ſeſe. ergo poſtquã inteſtina foris omnia effudit, hamus vltro decidit. Hæc liquidè piſcium

cum prouidentiam inſignem, tum eiuſdem, quoties oblata gerendæ rei occaſio eſt, vſum callidum & exquiſitum docent. Sunt alia in quibus coniunctim iſti perſpicaciæ ſocietatis ſtudium videre eſt, cuiuſmodi anthiæ ſunt & ſcari. Scarus vbi glutiuit hamum, cæteri qui tum adſunt approperant, funiculum abrodunt. Itidem ſi quis in naſſam aberrauit fortè, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad ſe reducunt. Violentius anthiæ ſuccurrunt contribuli, reiectum in humeros funiculum ſurrectis aculeis reſecare, ſpinæque aſperitatę refringere ſoliti. Atqui quod periclitanti alteri ſuccurrere adeſſéve ſuſtineat, terreſtre ſcimus nullum, non vrſum, non aprum, non leænam, non pardum. In vnum quidem quæ generis eiuſdem ſunt, in theatris coëunt, & inter ſe diſcurrunt, alterum verò alteri opitulari nec nouit nec cogitat: fugiunt reſiliuntque, & ab eo quod vulnera tum concidit moriturve, quam longiſsimè diſcedũt. Nam illa de elephantis bone vir hiſtoria in foſſam congerentibus, ac delapſum aceruato ſyluę tumulo eruentibus, abſurda prorſus & aliena eſt, quaſi edicto quodam regio librorum Iubæ credi ſibi poſtulans. Quæ tamen vt vera ſit, marinorum certè pleraque docent, nec perſpicatia nec ſocietatis fide terreſtrium omnium ſapientiſsimo quidquam ſe cedere. Ac de ſocietate quidem mox locus erit ſuus. Piſcatores verò poſtquam arundinem hamique iactum piſcium velut ſtratagematis crebrò ludificari vidiſſent, ad inferendam vim conuerſi, ſagenis ſicut in capiendis Græcis Medi, cœperunt vti, quaſi fugam nulla nec

la nec ratio nec induſtria irretitis ſemel expedire poſſet. Equidem verriculis & plagulis mugiles iuliçque capiũtur, tum mormuræ & ſargi, gobii item & lupi. Iactarii verò, quos vocant, miluus, chryſus, ſcorpio, cum ſagenis tum reticulo trahuntur illaqueati. Retium porrò genus vniuerſum πανάγραμ, hoc eſt, tutum nihil relinquens, ſed omnia circũueniens capienſque, rectè Homerus vocat. Verumenimuero etiam hæc contra aſtus galeis lupiſque inuenti. Lupus rete iam trahi ſentiens, ſolum interea magna vi ruendo diuidendoque cauat, ac vbi la tibulum aduerſus inſultus communiuit, iniicit abditque ſe, & hic tantiſper hæret, dum rete præteruebatur. Delphinus autem comprehenſus, ac intra plagas eſſe videns, æquo animo fert, nec ſe conturbat quidquam, quinetiam gaudet, in iſta larga piſcium copia magnificè ſcilicet ſine negotio conui uaturus. vbi ad littus porrò iam ventum eſt, eroſo perruptoque reti auolat. quòd ſi fuga quidem euadere primûm capto non datur, periculi tamen nihil eſt: iunco quippe circa colum inſuto ſignant, dimittuntque rurſus. deprehenſum poſtea verberibus ſuturæ cicatricibus agnitum caſtigant: quod quidem perrarò accidit. Nam venia data, vitaque ſemel reſtituta, plerique omnes in poſterum continent ſe, ac ab iniuria faceſſunt. Cum ſint autem id genus cautionum, circunſpectionum, euaſionumque exempla mille, hoc vnum ſepiæ præterire nullo pacto poſſum. veſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem habet atro liquore (atramentum vocant) plenam: hũc capta mittit, obſcuratis circum

maribus,& tenebris in latitare fugeréque venantis aciem ſtruens: Homericos planè deos imitata, quibus atra ſubinde nubecula hi quos ſeruatos volunt, belli diſcrimini ſubducuntur ſuffuranturque. Sed iſta ſatis. Prædandi verò inſidiaſque ſtruendi vis quanta conceſſa marinis ſit, æſtimare calliditate plerorunque licet. Stella, quoniam quæcunque tetigit, ſolui liquefierique omnia certum eſt, accedentibus propinquantibuſque vltro ſe contrectandam tuta præbet. Torpedo, verò quam vim habeat, nemo neſcit: nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete obtorpefaciẽtem grauedinem piſcatorum manibus inducit. ac narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cũ viua elabitur, ſupernè interea manibus agitet aquã, vim ad manus remeãtem, & tactũ obſtupefaciẽtem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectaque. Hanc igitur vim ſuã quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem verò circuniens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primùm aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe, nec fugere poſsit, ceu vinculis conſtrictum, alligatumque. Is verò quem ex re nomine facto Piſcatorem vocant, notus multis eſt. hunc eodem cum ſepia commento vti ſolere ſcriptum Ariſtoteles quoque reliquit: acetabulum à collo dependens habet, extendi quoties remiſit, & in ſe rurſum concurrere cum recepit, momento ſolitum. hoc inſtar hami promittit, & piſciculis minutioribus vbi circũuolitant vellicandum præbet: paulatim deinde & leniter re-

uocat ad ſe, tantiſper adducens, dum ore iam conſequi piſciſculos poſsit. Iam quod polypi tam variè ſe pingunt, etiam pindarus celebrat:

Aequorei aduerte ante omnia mentem
Pelliculæ polypi, ſic vrbes omnes adi.

Et Theognis ſimiliter:

Diuerſam (inquit) polypus multicolor obtine mentem,
Et petram ſimili quanque colere refert.

Chamæleon enim non qui quidquam ſtruere latitaréve inſtituat, ſed metu colorem mutat, meticuloſum natura animal & trepidum, quodque conſequi etiam venti copiam Theophraſtus ſcribit: quoniam parum abſit quin corpus totum pulmo expleat vnde aura viuere, & mutationibus perquàm obnoxium eſſe coniicit. Iſthæc verò polypi mutatio, haud morbi vis eſt. ex induſtria nempe ſeſe transformat, hac ſutela infeſta fallere, prædam in poteſtatem redigere ſolitus. hoc enim pacto & non cauentibus obrepit, & dolum ſtruentibus fucum facit. Ipſum brachia ſua rodere, falſum: à murænis autem metuere, verum; quippe qui ab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſsit, lubricitate ſua continuò elabentes. Carabus contrà, eaſdem intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nil læuore aduerſus aſperitatem proficiẽte: ipſe verò intra polypi acetabula compulſus, perit. Hunc ſeſe perſequendi fugiendique circuitum ac vices, maritimæ ſagacitatis ac ſolertię meditationẽ & exercitamentum piſcibus natura dedit. Sed erinacei terreſtris ventorũ pręſenſionẽ neſcio quam iactat Ariſtotimus, ac gruum volatus in

cuneum diſpoſitos miratur. Ego verò erinaceum
Cizycenum Byſantinumve nullum, ſed maritimos
exhibebo ſimul omnes. Hi quoties æſtum procel-
laſque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter
leuitatem iactentur, néve tempeſtate iam ingruente
auferantur, ſed petris firmè inhæreant. Illa verò gru
um ad ventum aciei commutatio, non vnius, ſed
vniuerſi maritimi generis eſt: ſiquidem & æſtum flu
ctusque contra natando niti, & eadem de cauſa, a-
quaticis omnibus mos eſt. cauent quippe nè ventus
à tergo incumbens, ſquamas ſurrigat cieatque, atque
ita nudatum & exaſperatū corpus vulneret: vnde in
ventum, obnixique fluctibus, curſum dirigunt. ſic
enim à vertice ſciſsi fluctus, & branchias cohibent,
& per ſumma delati minus infeſtant, & horrorem
non incutiunt. Hoc igitur, quēadmodum dixi, com-
mune piſcium omnium eſt, acipenſere tantùm exce
pto. ſecundum ventos & fluctus meat hic; ſquamæ
vulſionem nihil veritus, vt quarum commiſſuras ad
os verſas habet. Quid quòd thynnus æquinoctia ſen
tit & ſolſtitia, hominemque docet, aſtrologicis ob-
ſeruationibus nihil opus eſſe? Nam vbicunque hyber
num occupauit ſolſtitium, iſtic hæret intrepidus, ad
æquinoctium vſque eodem in loco durans. Verum-
enimuerò hoc callidum illud eſt, quòd lapillū grus
tenet, cuius lapſu expergiſcaturæ quantò eſt obſe-
cro delphini callidum hoc magis, cui quia ſtare, aut
vnquam ab agitatione feriato eſſe fas non eſt (per-
ennis quippe mobilitas ineſt, ac vitæ motusque finis
idem) vbi ſomno opus habet, in ſummas aquas ſub-
leuatum corpus, ſupinum per profunda altitudinis

eius demittit, æſtu quodam delatus, tantiſper dum in vadum impingat, ſolumq́ue ſentiat: hic excuſſo ſomno, ronchoq́ue edito ad ſummum rurſus meat, rurſusq́ue demittitur, ac pronus fertur; motu quodam mirabiliter compoſito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem etiam de cauſa fertur. Ac quia mathematicam conuerſionum ſolis præſcientiam peregimus, cui ipſius etiam Ariſtoteles ſuffragatur, arithmeticen nunc, immò verò hercle ipſam prius opticen videamus; quam nec Æſchylum piſcibus negaſſe putem. Sic enim inquit:

Huc læuum oculum thynni ritu admoue.

altero ſiquidem obtuſe cernunt. Hinc eſt quod cum Põtum dextrorſus ſubeant, ſiniſtrorſus egrediãtur: ſcitè & proſpicienter admodum ſalutem ſuam oculo perſpicatiori credẽtes. Arithmeticen porrò, quia ad mutuam ſociamq́ue maximè, vt videtur, dilectionem & congreſſum numeris opus eſt, iidem ad ſummum excolunt, adeò vt quoniam conuiuere & gregatim ire geſtiunt, phalangem totam figura cubica diſponant, ſolidum ex omnibus ſex lateribus circundantes, ac ita quadrato quidem agmine, ſed ancipiti fronte progredientes. Explorator ergo latus vnũ ſi numeret probè, de vniuerſa multitudine iudicare momento poſsit: quoniam profunditatem agminis longitudini latitudiniq́ue pari ſerie reſpondere conſtat. Hamiis ipſa nomen congregatio dedit, quemadmodum & Pelamedis, vt videtur. Cæterorum generum quæcunque communè gregatimq́ue viuunt, numerum recenſere haud facile ſit. igitur ad conuictus & conſortia quorundam ſaltem veniamus.

ram foris ſic depaſcepte. Quanquã harũ ſocietatem & in amicitia fidem quis miretur, poſtquam ab omni maximè commercio abhorrens, marinorum fluuiatilium lacuſtriumque omnium maximè ferus crocodilus, vltro ſe tam miranda cum gratia trochili congreſsibus præbet? Auicula trochilus eſt circum paludibus & fluuiis vicinos locos agitans crocodili ſatelles paraſitusque, non domi, ſed reliquiis huius victitare ſueta. Hæc vbi ſtertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc ſe pugilis inſtar armante, parari inſidias animaduertit, aduolat, ſomnum diſcutit, voce partim, partim vellicatu roſtri. Hoc ille officio ſic demulcetur: patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari, & inter ſepta dentium carnes roſtro leniter excerpi mirificè gaudens: cuius voluptatis cum ſatur eſt, ac os colligere iam, & rictum claudere parat, inclinata paulum ſuperiore mandibula præmonet, totam verò non antè demittit, quàm euolare trochilo quoque collubitum videatur. Is verò quem gubernatorem vocant, magnitudine formaque gobii piſciculus, foris quidem auium cum horruere, propter aſperitatem ſquamæ ſimilis, grandiorum balenarum cuipiam ſemper hæret, præitque curſum dirigens, ne vel in breuia cœnum ve impingat, vel in anguſtias ſeſe penetret, vnde exitus non detur. Hunc balena veluti temonem nauis ſequitur, ducique fert haud inuita: ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum belluæ venit, ſeu ſcapha, ſeu ſaxum, peſſum it ſtatim, peritque, in alui profunda merſum; hunc autem agnitũ, ore velut an-

in choram recipit, dormit vnà, quieſcente quieſcit, progrediente progreditur, haud vſquam diu noctúve deſtituens. hoc niſi facit, errare impingereque certum eſt. periere multæ, dum velut gubernatore carens nauigium, delatæ ad terram ſunt. quod ipſi quoque circa Anticyram vidimus. ac prius etiam multò, haud ita procul à Bunis balena eiecta & putreſcente peſtem inuaſiſſe narrant. Huic tam arctæ marinorum inter ſe coniunctioni ac conuictui quid obſecro comparemus? Serpenti cum vulpe conuenire Ariſtoteles etiam tradit, ſcio: ſed idcirco, quia communis aquila hoſtis ſit. equo ſimiliter & aſioni, nempe hæc illius ſtercus aduolans aſsiduè vertit. Ego verò nec apibus nec formicis ipſis intercedere tantum inter ſe ſtudii dico. Rempublicam cuncti cunctæque curant quidem, ſed alter pro altero ſolicitus nemo eſt, de ſalute alterius inquirit nemo: quod quidem diſcrimen rectius perſpicietur, ſi antiquiſsima maximaque ſocietatis & commercii munia, ortum & procreationem dico, perpendamus. Primum omnium, quicunque vel lacubus attigua, vel fluuios excipientia colunt maria piſces, vbi fœturæ tempus apperit, flumina ſecuti, manſuetiſsimas, minimumque ſalſuginis habentes aquas ex induſtria petunt: ſeu quòd iſta tranquilitas commoda partubus eſt, ſeu quòd minus ſunt lacus & flumina belluis infeſta, rectiuſque curantur fœtus. Igitur pleraque in Euxino præcipuè pariunt. nam & baleneas non nutrit, ſed aut vitulos graciles, aut delphinos perexiguos, & fluminum maximorum hunc ſubeuntium admixtio,

clemens grauidis, vtiléque maximè aquarum temperamentum præbet. Cum primis vero mirandus anthias eſt, quem ſacrum piſcem Homerus vocat: tametſi magnum quidam ſacrum intelligunt, quomodo os ſacrum magnum, & comitialem morbum magnum ſcilicet, ſacrum vocant. quidam verò communi ratione, quod in tutela numinis ſit, ad hęc omnibus expetatur, dictum ſacrum putant. Eratoſthenes auratam videtur,

Pernicémque, ſupercilióque flauente, ſacrúmque,

dicere. multi acipenſerem: nam & hic rarus eſt, & ægrè capitur, conſpicitur autem circa Pamphyliam ſæpe. Anthiam igitur ſiquādo piſcatores cepere, ipſi conſpicui lætique redeunt, nauiculas coronāt, mox applicantes plauſu & ſtrepitu accipiuntur, honoranturque. Plerique verò ſacrum anthiam eſſe dicique idcirco volunt, quia quo loci eſt, bellua nulla compareat, tutóque ſpongiatores vrinentur, ac piſces ipſi tuti pariant, hanc immunitatis ceu fideiuſsionem nacti. Cauſam difficile colligere eſt: ſeu horrent anthiam belluæ, qualiter elephantes ſuem, gallum leones: ſeu loca non infeſta prudens & memoria præditum animalculum agnita notat, aditq; tantùm. Quanquam matribus omnibus communis fortaſſe ex ſe genitorum cura eſt: mares autem non (quod hic impingit) prolem ipſi perdunt ſuam, ſed fœtibus immoriuntur etiam, & oua; quod Ariſtoteles quoque docet, aſſeruant. Sunt verò qui & conſectantur fœminas, & oua genitali ſemine conſpergunt: quando aliter vix quidquam naſcatur eximiū, ſed quod natum ſit, in abſolutum maneat, incremē-

tumque ſolitum non attingat. Peculiariter phycæ alga velut nido conſtructa fœtum circundant, ac cõ tra tempeſtates tuentur. At galei paterna quadam indulgentia nulli animalium vel ſuauitatis, vel bonitatis ſummæ palma cedunt. oua primùm, mox animal, non foris, vt cætera, ſed in ſeipſis edunt: tum educant, geſtantque ceu partu ſecundo quodam: ac vbi iam adoleuere, foris emittunt: ludere & natare circum ſe docent: mox in ſe rurſum per os recipiunt: inhabitandum, incolendumque corpus præbent: locum, cibum, refugium, tantiſper dũ ipſis ex ſeſe præſidium certum ſit, ſuppeditantes. Miranda verò & teſtudinis eſt in educandis tuendiſq; liberis cura. parit egreſſa mari haud procul: incubare verò & in continenti degere quia diutius non eſt, ſabulo primùm deponit oua, mox arena tenuiſsima molliſsimaque obruit: ac vbi iam contumulauit probè, pedibus, vt alij putant, inſculpit ſignatque locum, cognobilem ſibi reddens: vt alii, ab ipſo reſupinata marito fœmina, teſtæ propriæ characterem ſphragidémque inſcribit; iam quod longè mirabilius eſt, præſtituto die quadrageſimo (nam hoc interuallum ad maturitatem oua perducendi iuſtum eſt) redit, ac ſuum quæque theſaurum agnitum, longè quàm illos auri argentive loculos homines, alacrius lætiuſque recludit. Crocodilorum autem cætera quidem finitima ſunt: locum verò quem excubatui deſignat, quibuſnam cõ iiciat modis, ratiocinio humano nullo deprehendi poteſt: vnde nec humanæ, ſed fatidicæ cuiuſdã facultatis illam beſtię prædictionem eſſe putant. Nec

altius enim nec inferius,ſed eo præſertim loco ponit oua, quo ſummo Nilus auctu eo quidem anno terram abluturus conditurusque peruadet. Itaque qui ruſticus prior incidit, locum notat, ac ſummum cæteris nuntiat fluminis incrementum. Adeò verò locum commetitur, vt eo aquis operto, non opertus ipſe incubet. Excluſis autem pullicu lis,quiſquis emergit protinus,nihil autem arripit eorum quæ forte occurrerunt, ac neque vel ranam, vel limacem, vel feſtucam, vel herbulam populatur ore lanians, eum morſu mater repente necat: feroces contrà ac ſtrenuos amat colitque, iudicio, quòd mortalium ſapientiſsimi conſueuerũt, non amans affectu. Phocæ etiam in ſicco pariunt, paululum deinde prouectis catulis guſtandum mare præbent, mox reducunt, id ita crebrò faciunt dum addita fiducia fluctibus credere gaudereque videant. Ranæ verò ololyſmo quem vocant,velut amatorio epithalamioque carmine ad hoc compoſito,fœminas ad venerem irritant: ac vbi iam allexere,noctem eam in commune expectant: coire quippe in aquis quidem non poſſunt, interdiu vero ob metum nolunt:igitur nocte iam oborta in terram egreſsi complexibus indulgent libere, per cætera vocis illa claritas impendente pluuia cum primis vſurpatur,éſtque id huius euidentiſsimum ſignum. Sed quod mihi (pro marine Iupiter) propemodum malum, quàm abſurdum & ridiculum accidiſſet, circa phocas & ranas vt hærens, ſapientiſsimi diuiniſsimique marinorũ omniũ animalis obliuiſcerer? Quas enim luſcinias ſuauitati,quas hirũdines

indulgentiæ; quas columbas humanitati, quas apes ſummæ halcyonum induſtriæ conferamus? aut cuius natales, partuſque & dolores deorum quiſquam adeò reueritus eſt? Latonæ puerperio quam volebat inſulam, ſed vnicam conceſſam ſcimus. halcyoni verò mare circa ſolſtitia totum tranquillum placidumque parienti ſternitur. vnde nullum eſt animal, quod quidem colunt homines, cuius beneficio ſeptem perpetuos dies, ac noctes totidem, media hyeme liberè nauigetur, omni tunc per maria profectione longè quàm per continentem tutiore. Quòd ſi de ſingulis etiam virtutum quas habet, paucis dicere conuenit, coniugis amans eſt adeò, vt non vno quodam, ſed quolibet anni tempore cohæreat, congreſſuſque huius admittat: haud quî procacula ſit adeò, quippe quæ alteri nulli prorſus miſcetur, ſed beneuolentiæ, qualiter nuptam decet, & amicitiæ ſtudio. Eandem grauem iam annis, & ægrè ſequentem, ſuſcepta cura fert fouétque ſenem, nuſquam deſtituens, nuſquam poſt ſe relinquens. Nam & humeris impoſitum circumfert vbilibet, curatque, & adeſt in mortem vſque. Iam verò naturali quodam amore curáque prolis, vbi ſe grauidam eſſe primũ ſenſit, ædificare protinus aggreſſa, non lutum qualis hirundinum mos eſt ſubigit, parietibus laquearibúſve adglutinandum: nec membris ſimul omnibus incumbit, qualiter apes fauum corpore toto ſubeuntes, in formam cellas hexangulam, pedum totidem, hoc eſt ſenum, opera diſtinguunt: ſed organum vnum ſimpléxque inſtrumentum vnum, roſtrum ſcilicet, aliud verò ſedulitatis illius & erga

liberos ſtudii ſui præſidium nullum coniunctum habens, qualia dii boni ſtruit, qualia molitur? difficile creditu eſt, niſi quis oculis perſpexit. fingit enim, imò verò nauis inſtar fabricat, nouo figuræ genere opus, ſolum euerti mergique fluctibus neſciū. componit quippe deuincitque conſerens inuicem acus piſciculi ſpinas, ac rectis aliis ceu ſtamini, tranſuerſas alias veluti ſubtegmen implicat, mox cõſertum recuruat, & in orbem reducit, ac ſic coaptat denique, vt opus nauigii ſpecie turbinatum, ac qualo propemodum piſcatorio oblongiuſculo ſimile euadat. perfectum littori quo fluctus extremi pertingunt, applicat. hic vnda molliter feriens, nondum firma ſatis hiatiaque procellarum verbere deprehenſa, farcire docet: ſolida verò & iam cohærentia conſtringit, figitque adeò, vt nec ſaxo nec ferro diſſolui diffringive facile queant. Qua quidem in re magna cum primis admiratione dignum oſtiolum eſt, ſic modificatum figuratumque, vt hanc vnam ſubeuntem recipiat, cæcum cæteris & abditum, ac aliud prorſus nihil admittens, ne vndarum quidem. Equidem arbitror nidum huius neminem non vidiſſe: mihi certe quoties vidi tetigive (vidi autem perſæpe) iſthuc in animum ſubit dicere canereque:

Talem quondam oculis Phœbea vidimus arce
Deli,

corneam illam aram, inter ſeptem quæ vocant mundi miracula celebratam, quæ quidem citra glutinū omne vinculumque, dextris tantum cornibus coaptata ac commiſſa fuit. Atque vtinam muſicum me

quadantenus & inſularem , muſicus & inſularis deus Apollo,pelagicæ ſyrenis laudes candide celebrantem benignè placidéque ferat:iſtorũ verò quæſtiones quibus hic nos traducũt, cur non aut congricida Phœbus,aut mullicidaDiana vocetur,irrideat: non ignorantũ Venerem etiam ſacra rituſq́ue ſuos mari inſtituiſſe,ac præter cultum lucrumq́ue,mari natura gaudere,Lepti verò Neptuni tẽplo præfectos, marinũ prorſus nullum attingere,mulum Eleuſinæ ſacerdotes etiam pro ſacro colere,eodémque Iunonis apud Argiuos antiſtitem ob animalis reuerentiam prorſus abſtinere,notum eſt omnibus,Marinũ quippe leporem exitialem homini mulli necant, cũ primiſque infeſtant: vnde ſtudio quodam hominis duci,hominis curam gerere crediti, iſtam viciſsim immunitatem obtinuere. Atqui & Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis aræ templaque per Græciam multa paſsim ſunt. Enimuero quem locũ ipſe ſibi deus peculiarem elegit, eũ Cretenſium poſteri delphino duce tenuerũt.Neque enim quod fabulãtur quidã,ſumpta delphini ſpecie deus ipſe, ſed ab illo delphinus miſſus, perq; mare curſum dirigẽs, claſſem perduxit Cirrham. Iis etiam quibus à Ptolæmeo Sotere Sinopi relictis,Serapidis & Dionyſii reuehendi negotiũ datum fuerat, ventorũ vi præter animi ſententiam ſupra Maleam abreptis, & iam à dextra Peloponneſum habẽtibus,ac ob id perturbatis triſtibus,delphinum ante proram conſpectũ narrant velũti vocantem,ac ducem ſe in ſtationem quãdam leni curſu præbentem:illos verò de via iam nihil ſolicitos tantiſper prænatantẽ viamq; mõſtrantẽ

ſecutos, dum conſtituerentur Cirrhæ: ibi factis pro reditu ſacris, intellexiſſe è duobus ſimulachris alterũ, Plutonis quod erat, tolli auferriq́ue: alterum Proſerpinæ effictum expreſſumq́ue, relinqui oportere. Eſt autem veriſimile, etiam quia muſicem delphinus amat, charũ eſſe deo. Qua quidem in re huic ſe Pindarus conferens,

Non delphinum, inquit, abditum elici,
Quem placido ponti de pelago,
Exciuit amabile tibiæ melos.

Imo vero magis adeo ipſa animalis humanitas grata diis eſſe videtur. Solus enim delphinus hominẽ hoc quidem ſolùm nomine diligit, quia ſit homo: cęterorum, quæ per continentem degunt, vel nullum, vel quæ manſuetiora ſunt tantum, canis, equus, elephas, nutricatores modo & familiares colunt ſuos. Hirundines dum vmbra & opportunitate neceſſaria potiantur, commigrãt cohabitantq́ue nobis, per cætera hominem velut beſtiam fugere & auerſari ſolent. Delphinis autem longe quàm cæteris ſecus, illa ſummis philoſophorum tantopere deſiderata, ſordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, ſolis cum homine natura intercedit. Nam qui haud vllius vlla in re mortalis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opẽ tulere multis. Arionis exemplum, qui ignoret, nemo eſt, perquàm ſcilicet nobilitatum. Heſiodi vero tu quidem in ipſo nos admonuiſti tempore,

At non tibi fabula finem.

Oportebat enim, ſi quidem iſthuc de cane credi tibi poſtules, delphinos non præterire. Cæca fuit

illa canis pro hero depugnatio, latratu tantum & clamore cæſoribus inſultantis. Nemæum verò quẽdam, cum fluctibus exanimis iactaretur, delphini excepere, mox alter alteri alacritate mira tradentes expoſuere Rhium, vt iugulatum oſtenderent. Enalum verò Aeolium cum Phinei filiam quàm amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuã abieciſſent, eodẽ loci deſiliiſſe, & hinc à delphinis Lesbum incolumen deportatum, Leſbius Myrtilus autor eſt. Quid illam erga Iaſſenſem puerum beneuolentiam & fidem memorem, flagrãtiſsimi cuiuſdam amoris argumentum? ludere, natare vnà quotidie, ac contrectari manibus pati, ad hæc conſcendentem nõ refugere, ſed vectare lętus, ac quocunque dirigeretur, curſum flectere: cum omnes ad mare Iaſſenſes vndique iam ſæpe ſpectaculo ſtupidi concurrerent. Sed enim oborta iam aliquando tempeſtate, nymboque & grandine validis incumbentibus, delapſus puer ſub vndis extinctus eſt. delphinus re animaduerſa, & cadauer quocunque iactaretur ſecutus, in continentem impete ſe tãdem vnà eiecit, nec antè diuulſus eſt, quàm in ſicco expiraſſet: æquum haud dubie iudicans, qui vitæ fuiſſet, mortis etiam cuius autor ex parte fuerat, ſocius vt eſſet. Monumentum calamitatis eius Iaſſenſium monetæ etiamnum inſculptum, puer delphinum inequitans eſt. Hinc Cerani quoque fabella fidem habere cœpit. Parius hic genere, Conſtantinopoli iam aliquando iactum piſcium, in eoque delphinos captiuos plurimos iamiam mactandos emerat, ac mox dimiſerat, pecunia redemptos ſua, donatoſq;

donatoſque vita. paulò deinde poſt quinqueremi, qua & ipſe & piratæ quidam vehebantur, inter Naxum Parumque freto medio euerſa, pereuntibus cæteris omnibus, ipſe ſubeunte ſubleuantéque delphino, ſolus iuxta Zacynthi ſpecum applicans ſaluus euaſit. Ceraneum ſpecum etiamnum vocant. Qua quidem de re iſthuc eſſe Archilochi putatur:

Quinquaginta viris supereſſe dedit Ceranum
Neptunus pater.

Poſtea cum ſupremũ Ceranus diem obiret, ac corpus igni affines iuxta mare traderent, delphinos circa littus innumeros comparuiſſe, ac ita ſeſe palam oſtentauiſſe narrant, quaſi intereſſe funeri ſignificarent, quippe qui non antè diſcederent, quàm iuſtis planè peractis. Vlyſsis autem parma quòd inſigne delphinum habuerit, etiam Steſichorus docet. qua verò maximè de cauſa, Zacynthii memorant, quemadmodũ Chritheus teſtatur. Puerulus adhuc Telemachus cum fortè in mare quod iuxta verticoſum erat, per lubrica decidiſſet, excipientibus delphinis ab imoque reuehentibus euaſit: hinc ſculpturam annulo & vmboni ſignum pater delphinum inſcripſit: gratia ſic animali relata. Sed quoniam fabulis abſtinere iam à principio pactus, interea neſcio quomodo dum intentus delphinis ſum, extra metã fidei prouectus longius, in ipſum Ceranum & Vlyſſem impegi, mulctam mihi ipſi ſtatuo, dicere que fa ceſſo. ARIST. Vobis igitur, viri iudices, ferre nunc ſententiam licet. SOCL. Atqui iandudum Sophoclis illud nobis videtur:

Coibit pulchrè ſermo etiam nunc diſcrepans,
Ac in commune vtriſque erit.

Siquidem enim quæ diſſeruimus, inuicem in vnum vterque componitis, aduerſus eos qui rationem & prouidentiam negant animalibus, coniunctis viribus optime conſiſtetis.

AMPLISSIMO SENATORI Nicolao Clerico Robertus Britannus S. D.

CVVM legiſſem nuper conſolatoriam Plutarchi ad vxorem, placuit mihi mirificè: eámque vertere in Latinum volui. Eſt enim viſa plena artis, plena ingenij, ac prudentiæ recondita epiſtola hac ille vxorem conſolatur, quæ luctu ob mortem filiæ cõfecta, emori propè videbatur: & quo facilius dolorem omnẽ imminuat, præoccupando illa complectitur, quæ in filia inerant ornamenta, & bona: negátque vllam eſſe cauſam, cur his moueri debeat: hortatúrque vt ita de filia cogitet, quaſi adhuc viuere videatur. Tum ſermones aliorũ de vxore refert: quòd ea corporis contuſiones ac verberationes neglexerit, quibus aliæ mulieres quodammodo delectari ſolẽt. Quod cum eſſet ſummi cuiuſdam mœroris argumentum, Plutarchus tamen contra aliorum opinionem id illud conſtantiæ adſcribit, laudátque eam, quòd in mœrore ac luctu moderatam ſe præbuerit, illa inſectando, quæ aliæ facere ſolent, vt & corpus contundant, & mœrores concedant: earúmque leuitatem inde coarguit, quòd hæ pro rebus leuibus, vt pu rpura & vnguento, pugnent & contendant: lachry-

mas autem quod eſt turpiſsimum, tolerent, & eas ſpontè etiam augeant:paulatímque magis ac magis vxorem laudat, quæ auſteritatem illam circa corpus ſæpe in aliis reprehenderit:locíſque conſtantiæ in ea laudanda vtitur plurimis, tum quòd mortem filiorum antea forti animo tuliſſet:tum quod hoc etiam tempore, quo Timoxena filia eſt mortua,decoro quodam & pulchro ſilentio domum cohoneſtarit. Deinde conſuetudinem lugendi imperioſam dominam eſſe dicit,à qua ne volentes quidem poſsimus noſmetipſos liberare:rurſúſque eorum inſulſitatem premit,qui in luctu corpus extenuant: errorémque illum conuincit ſimilitudine: immoderati quoque luctus turpitudinem & immanitatem à cæteris morbis oſtendit, & caſibus, qui omnes curationem recipiunt. His locus ab immortalitate animorum ſubiungitur, qui ad leniendum dolorem eſt validiſsimus: & ab his bonis quæ ipſa morte eſt conſecuta: quem locum mirabiliter ad remouendum luctum tractat. Argumentatur etiam à priſcis legibus, quæ omnem funeris apparatum in morte infantium tollebant: concludítque ex his ita eſſe agendum in morte noſtrorum, vt nihil neque in corpore neque in animo perturbatum appareat. Sed ago ineptè,qui in te has res doceam ipſas,quas tu melius quàm quiſquam noſtrum,teneas. Tantum abs te peto, vt tenuiſsimam hanc laboris partem comiter & placidè accipias. Hanc quidem à nobis cum liberalitas tua, tum etiam virtus atque animi moderatio extorſit. Vale.

PLVTARCHI CHÆRONEI
Conſolatoria ad vxorem,

Rob. Britanno interprete.

PLVTARCHVS VXORI S. D.

QVEM ad me de filiæ morte miſiſti nuntium, eum in itinere Athenas proficiſcentem aberraſſe puto. Ego verò quum Tanagram iter facerem, audiui de filiæ interitu. Arbitror equidem illa quæ ad ſepulchrum pertinent, iam cõfecta eſſe: & ſint ſanè facta vt tibi videtur: neque nunc neque in poſterum aliquid ad dolorem valeant. Si vero ita viſum eſt aliquid differre, vt meam cognoſceres ſententiam, méque leuius, quàm ſi id factum eſſet, laturum putaſti, hoc quidem ſuperuacaneæ moleſtiæ, ac ſuperſtitionis duplicatio eſt: quorum tu mihi minimè particeps videris. Tantum mea vxor vide, vt me, ac te ipſam in tranquillo & quieto ſerues. Ego quidem video, & quantum ſit illud quod accidit, mente atque animo diffinio. Quòd ſi incurram in tuum aliquem immoderatum dolorem, hoc grauius etiam, quàm ipſa calamitas, animum vulnerabit meum. Atqui neque ipſe è quercu neque è petra ſum natus. Tu enim optima es teſtis, cui communis tot natorum educationis cura nobiſcum domi fuit, hanc filiam tibi poſtulanti poſt quatuor filios natam eſſe: mihique imponendi illi tui nominis, quòd

egregie dilexi, occaſionem dedit. Eſt verò cur qui tantarum rerum amore flagrarit, priuatim animo moueatur, cum de illius gaudio, quo alios delectabat, non fucoſo, ſed vero, & omni ira & querela vacuo cogitet. ipſa quoque natura fuit admirabili ſtudio, & manſuetudine: & ſiue contenderet, ſiue redamare ſtuderet, delectationem ſimul & cogitationem humanæ conditionis præ ſe ferebat. * Non enim ſolum auiam prouocabat vt infantibus aliis, verumetiam vt inſtrumentis, quibus gaudebat, & oblectamentis, quibus ætas puerilis capi ſolet, mammam admoueret, ſicuti cum ex menſa priuata, ea quæ haberet ornamenta diſtribueret, hiſque lubentiſsime communicaret, qui ipſam exhilararent. Verum non video, mea vxor, cur his, talibuſque rebus dum illa viueret, delectari, nunc ad perturbationem atque angorem illarum cogitatione traduci debeamus: Sed vereor rurſus ne cogitatione ipſa etiam dolorem augeamus: quemadmodum Clymene dicit, fugiens ac reformidans ſemper naui monumentum, Odi corneum facilem paratu arcum. Valeant gymnaſia, quæ mihi nati monumentum referunt. Natura enim omnia moleſta fugit. Sed neceſſe eſt quemadmodum illa ſe nobis iucundiſsimum præbuit am plexum, & ſpectaculum, & auditionem, ſic de illa cogitare, vt nobiſcum adhuc viuere videatur: pluſque ad lætitiam additum, quàm de dolore auctum. Eſt enim profecto ſermonum quos cum aliis contulimus, congrua, neque nobis non vtilis, opportuna vſurpatio: neque iacere debemus: neque

mœrores ac mœſtitias, quæ permultæ illas volu-ptates exceperunt, incuſare. Atque illud qui vene runt dicunt, iidémque mirantur, te neque veſtem lugubrem ſumpſiſſe, neque vt tibi vllo modo aut pediſſequis verberationem inferres, adduci potuiſ-ſe: neque vllo apparatu ad magnificentiam ſump-tumq́ue funebris orationis eſſe vſam, ſed omnia comptè & tacitè cum neceſſariis egiſſe. Ego vero minime hoc quidem mirabar, ſi tu, quæ nunquam à theatro aut pompa gloriam quæſiiſti, neque vti-lem eam magnificentiam putaſti, quæ ad volupta-tem fieret in rebus ſeueris & auſteris quod tutum ſimpléxque eſſet, tibi ſeruandum duxeris. Non enim ſolum in Bacchanalibus oportet eam quæ ſit prudens, incorruptam eſſe, ſed exiſtimare nihilo-minus illam in fletibus procellam, & doloris com-motionem egere moderatione: quæ pugnet non contra charitatem eam quæ eſt in liberos, vt non-nulli putant, ſed contra animi intemperantiam. E-quidem homini pio & beneuolo in ſuos, gratula-mur, quod eorum qui è vita exceſſerunt, deſide-rio, & honore & memoria moueatur: hæc vero fle tuum inexplebilis cupiditas, lachrymas, corporis contuſiones, lacertaionéſque afferens, nihilo ſanè eſt honeſtior, quàm illa quæ in voluptatibus ver-ſatur immoderatio. Iure quidem veniam conſe-quitur, quòd huius mœſtitia atque acerbitas pro vo luptate illi, qui inhoneſtis eſt delectatus rebus, ſupereſſe videatur. Quid enim abſurdius, quàm riſum nimium aut immodicum gaudium è vita tol-lere, his verò fletuum & lamentationum fluctibus

ex vno fonte deductis in vniuerſum prorumpere? ac nonnullos vnguenti quidem & purpuræ cauſa cum vxoribus pugnas edere, tonſuras verò lamentabiles, nigras veſtes, deformes ſeſsiones, & diſcubitus laborioſos concedere? Quodque omnium eſt grauiſsimum, ſeruos aut famulas, ſi qui ſupra modum ac præter æquum puniant, reſiſtunt ac prohibent: quæ tamen acerbam illam punitionem in luctu, & caſibus in quos ſe ſponte coniecerunt, negligunt, qui ipſi etiam facilitate & humanitate indigent. Sed nobis inter nos mea vxor nihil eſt opus iſta pugna: neque arbitror opus fore. Equidem quantum ad eam frugalitatem pertinet, quæ eſt circa corpus, & auſteritatem quæ in moderatione victus verſatur, nemo vnquam philoſophorum fuit, qui nobiſcum egerit, quem non obſtupefeceris: neque ciuium quiſquam, cui non ſpectandam animi tui ſimplicitatem, & in ſacris faciendis, & ſupplicationibus & ſpectaculis præbueris. Iam verò & ad eius generis conflictum magnam conſtantiam in morte atque interitu filii. qui omnium natu erat maximus, oſtendiſti: & tum cum pulcher ille Charon prius, quàm nos ipſi, exiret de vita. Teneo memoria cum mecum hoſpites à mari iter facerent, eſſetque mihi de morte filii nunciatum, ſimul eos vnà cum aliis domum veniſſe: qui cum omnia tranquillitate & ſilentio compoſita viderent, idémque illud de morte cum aliis recenſuiſſent, nihil graue aut acerbũ accidiſſe iudicabant, ſed inanem & vanum ſermonem tenore prolatum eſſe tanta temperantia illo tempore do-

mum ornaſti.quod quidem ornatus nullam, confuſionis rerum magnam facultatem dabat. Atqui iſtum propria mamma enutriſti:paſſa quoque es incisionem mammæ,ac tumorem. Hæc quidem ſunt generoſitatis, & charitatis erga ſuos. Licet verò videre vt multæ matres geſtiant, cum ab aliis liberos in ſinum ac manum acceperint, tanquam oblectamenta quoque puerilia habeant ſua: eaſdem autem poſtquàm illi ſunt mortui, ingratos atque inanes luctus effundere, quod nulla ab his beneuolentia fit. Eſt enim beneuolentia conſideratum quiddam, & pulchrum; ſed illa exiguo naturali affectu facta ad vanam gloriam commixtio & contemperatio, aggreſtes & furioſos atque intractabiles luctus reddit. Quod minime videtur Aeſopum fugiſſe. Dicit enim, cum Iupiter diis honores diſtribueret, etiam Luctum poſtulauiſſe. dedit igitur illi hoc, ac ſumpſit: ſed apud eos tantum,qui probarent,atque ita vellent, atque hoc quidem principio fit. Se enim ipſum quiſque inducit in luctum & mœrorem: quum vero is tempore confirmatus, & coniunctus educationi domeſticus etiam eſt factus, ne ſi velint quidem hi qui admiſerunt, illo defungi poſſunt. Quamobrem pugnandum in foribus contra illum eſt: neque prodendum eſt præſidium veſtium laceratione, aut capillorum vellicatione, aut aliis rebus vllis eiuſmodi, quæ cum in dies occurrunt, & eos quos complexæ ſunt flectunt, paruum atque anguſtum, & inexplicabilem, & immitem, & ad omnem ſtrepitum expaneſcentem ſenſum animi at-

que intelligentiam reddunt: vt eiuſmodi implicita erroribus,propter lamentationem neque ridendi facultatem vllam, neque lucis aut humanitatis partem obtineat. hoc autem mali genus,neglectio corporis, vnctionum balneorum aliusque viuendi rationis contemptio ſubſequitur. Quod contrà fieri decuit,vt cum animus eſſet æger, à corpore valido & forti ſubſidium peteret.hebeſcit enim ac langueſcit magis animi dolor,tanquam in tranquillo vnda, cum corpus ipſum aliqua delectatione excipitur.ſi verò ariditas & aſperitas ex mala victus ratione ſubſequitur, nihil boni ac ſynceri à corpore ad animum præter dolores ac luctus tanquam acerbas ac difficiles quaſdam exhalationes reduci poteſt,vt ne volentes quidem ſe ipſos facilè poſsint colligere. His perturbationibus animus ita malè affectus implicatur. Et quidem, quod maximum, in primiſque formidandum illi putant, non timuerim malarum mulierum ingreſſus,vociferationes, & collacrymationes, quibus mœſtititiam illam exacuunt, neque per ſe neque per alios ſinũt marceſcere. Teneo ſanè quale nuper certamen ſubieris,cum Theonis ſorori auxilium fere cuperes: pugnareſque contra mulieres cum clamore ingredientes,& velut ignem intempeſtiuè ferentes. Amicorum ædes cum flammis exuri homines vident, extinguit quiſque quantum vi & celeritate ad eam rem valet: animis cõmotis alimenta ſuppeditant:oculorum inflammatione laborantem manus admouere, etiamſi velit, nullo modo ſinunt:neque ipſi eam inflammationem attingũt. Hic verò luctu confectus ſedet,obuium ſe præbens

omnibus quæ fortè inciderint tanquã fluctus:ipſamque calamitatem ex pruriente & parua ad magnam & laborioſam afflictionem mouet,atque irritat. Horum quidem te rationem habituram intelligo. Tu verò perſæpe ad illud tempus conare cogitationem traducere,quo cum nondum hęc eſſet nata,nihil cur fortunam accuſaremus,haberemus:deinde hoc contende,vt hoc tempus illi accommodes:tãquã is iampridem noſtrarum rerum fuerit ſtatus,qui nunc eſt. Enimuero,mea vxor, ipſius naſcendi conditionem moleſtè ferre videbimur, ſi immoderatius nos,quã ſuperioribus temporibus, geramus. medium verò illud tempus obliuiſci non decet: ſed tanquam nobis gratificatum ſit cum illa frui eſt datum,id voluptatis loco ponere debemus:neque id boni,quod eſt exiguũ, magnum infortunium putare:neque ſi eum vitæ curſum,quem ſperabamus,fortuna non dedit, erga eum quem dedit, ingrato & tardo animo eſſe. Sanè quidem bene de Diis ſentire & loqui,ergaque fortunam placatum,non querulum eſſe, pulchrum & iucundum affert fructum. qui verò in tãtis rebus memoria bonorum maxime diſtrictus fuerit, is ſi ad ea,quæ ſunt in vita ſplendida & clara,animum à tenebris & tumultibus conuerterit, aut omnino extinguet dolorem, aut rerum miſtione contrariorum eum paruum & languidum efficiet. Quemadmodum enim vnguentum ſemper equidem delectationem olfacienti affert,contraque ea,quæ ſunt maleolentia hominibus medetur:ſic iſta bonorum in calamitatibus cogitatio,his qui à memoria bonorum nõ abhorrent,neque omni ex parte fortunam incuſant,

præſentiſsimum tradit ſubſidium. Quod ne faciamus, honeſtas ipſa deterret: ne vitam hanc qua fruimur, tanquam librum, ſi vna quadam macula fordeſcat, cæteris puris atq; integris, criminari videamur. Quòd autem iuſtis rectisq; cogitationibus quę ad vitæ cõſtantiã ducunt, mortuorũ fœlicitas colligatur, ipſaque fortuna declinationes & lapſus inferat non magnos, perſæpe in vita audiſti. Si verò nos quoque his rebus quæ extra nos ſunt, vt ſolet vulgus, oportet gubernari, & fortunæ incommoda recenſere, & ad fœlicitatẽ iudicibus vti hominibus abiectis ac vulgaribus, noli eas lachrymas attẽdere, eosq; luctus, quos effundunt, qui ædes tuas ingrediuntur, quoſq; omnibus deprauata quadam conſuetudine ad extremum vſq; perdũcunt: ſed illud magis cogita, quomodo illi tui ſimiles eſſe cuperent in liberis domo, & vita: durumque eſſe, alios non recuſare quo minus tuam fortunam etiam eo adiuncto quod nunc te angit, lubenter admittant: te verò præſentem accuſare, atque iniquo animo ferre: neque ex ipſo fortunæ vulnere ſentire quàm grata eſſe debeãt ea quę ſunt ſeruata, & quæ adhuc extant: ſed quemadmodum hi faciũt, qui Homeri in principio & fine claudicãtes ſeligunt verſus, neglectis his, quæ & multa & in illius operibus poëticis ſunt maxima: ſic ea quæ ſunt in vita mala, ſtudioſe ſectari, & criminari. Qui verò bonis inconſtanter & confuſe incũbunt, ſimile quiddam auaris & ſordidis hominibus pati videntur, qui multa coaceruantes & colligentes, præſentibus non vtuntur: amiſſa moleſtè grauiterque ferunt. Quòd ſi te ob id huius miſeret, quòd ea coniugii &

liberorum expers deceſſerit,habes rurſus ab aliis cur te oblectes,cùm illorum cauſa nullius iſtorum non compos & particeps fuiſſe videare. Non enim hæc ſpoliatis magna videri debent, præſertim ſi per parua adhuc bona obtinent. Illa verò ad locum omni luctu & mœrore vacuum profecta,nihil vt luctu & lachrymis conficiamur,eget. Quid enim eſt cauſæ,cur nos illius cauſa aliquid mali nobis creemus, cum illi de cætero nihil triſte aut luctuoſum ſubeũdum proponatur? Ipſæ enim magnarum rerum ſpoliationes tum demum mœrorem ac luctum ſolent inurere,cum contra quàm à nobis eſt poſtulatum & rogatum,fiunt. Tua quidem Timoxena paruis eſt ſpoliata rebus. parua enim nouit, & paruis eſt delectata: quorum neque ſenſum habuit, neque ad cogitationem aut per ſe ipſa, aut per alios peruẽnit, quonam pacto iſtis ſpoliari iure dici poteſt? Equidem quæ ab aliis accipis, qui ſe à multis audiſſe dicunt, nihil poſt mortem mali eſſe , neque mœrorem nullum , atque omnia morte deleri,video fore vt ab earum fide rerum te & ſermo à maioribus acceptus,& arcana ſigna in ſacris Dionyſii initiatorum deterreant: quæ nos qui initiati ſumus,communia eſſe inter nos ſcimus. Cum igitur animus ſit immortalis,& perpetuus,potéſne exiſtimare idem illum paſſurum eſſe,quod aues, quæ captæ in manus hominum ac poteſtatem venerunt? Quòd ſi hæc longo tempore luxurioſè corpore vſa eſſet,& vitæ manſuetudo quædam propter rerum multarum experientiam, multaſque vitæ & familiaritatis rationibus contractas conſuetudines ac-

creuiſſet,iterum ſoluta his curis rurſus ingrederetur:neque his vndique inuoluta calamitatibus & infortuniis, quæ hominum natura fert & conditio, quieſcere vnquam aut ceſſare poſſet.Noli exiſtimare ſenectutem propter rugas,aut canitiem, aut imbecillitatem corporis male audire,aut conuitiis lacerari:aut eam iccirco eſſe difficillimam,& acerbiſſimam,quod nihil animus ipſe ſentiat poſt mortem cum memoriam ac recordationem eorum quæ fiunt poſt ipſam mortem,deſideret:aut quòd habitum cultumque corporis,quem habuit, ea de cauſa flectat & deformet,cum obſeruet,quid in poſterum paſſura ſit. Hæc quidem mortua meliora & præſtantiora quam habuit vnquam in vita,habet, tanquam antea ab eruca molli & languida impedita,nunc ad quod nata eſt & creata diſceſsit. Sicuti enim ignis, ſi quis extinguit,repentè deficit:rurſusque celeriter augetur,& colligitur. Fas Orci portas tranſire quàmcitiſsimè,cum rerum quę illic fiunt,permagnum amorem à natura inſitum habeamus:& quandiu his corporis concludimur ergaſtulis,tandiu molleſcere,& tanquam pharmacis liqueſcere videamur. Hoc cuiuſmodi ſit,& quid in eo maximè ſit verum, magis priſci atque auiti oſtendunt mores,qui neque infantibus pueris inferias ferebant, neque cætera faciebant,quæ par eſt alios pro mortuis facere. nondum enim his terra eſt communicata, neque eorum quicquam,quæ terra naſcuntur.neque ſepulcra extruebant,neque monumenta, nec propoſitiones mortuorum amabant, neque corporibus aſsidebant. Hos enim lugere prohibent leges,perinde ac ſi impium

ſit eos lachrymis proſequi,qui in meliorem & magis diuinum locum tranſmigrarunt: quibus cum ſit diffidere,quàm credere difficilius,eum quem leges iubent ordinem exterius habere debemus: intus etiam maior puritas & temperantia eſſe debet.

SPLENDIDIS. VIRO HIERONYMO CAPO FERRATO, ſedis Apoſtolicæ Datario, Robertus Britannus. S. D.

CVM admirarer rerum copiam ex Plutarcho,quæ nondum eſſent Latinis literis illuſtrata,eſſentq́; cognitione digniſſima,deſiderio ſum incenſus eas vertendi. Itaque abſoluta conſolatoria ad vxorem,repentè laborem ac ſtudium ad vitas decem oratorum contulimus: qui cum ſuis tēporibus ſinguli in ſuo genere principes fuerint,tum certè ita vnuſquiſque floruit ſcribendo,vt ex eorū fontibus, non Græcorum ſolùm,ſed propè etiam Latinorum tota eloquentia profluxiſſe videatur. Horum multa in Republica cum facta tum dicta egregia magnam ſuppeditāt materiem imitandæ illorum virtutis: multa etiam in bello geſta animosè, aliorum animos ad ſimilem animi magnitudinem incitant,atque inflammant. denique etiam labores ac vigiliæ,quas tot tantásque ſuſceperunt ſcientiæ adipiſcendæ gratia,ſtimulos animis noſtris addunt: & peracres ad eandem ſcientiam conſequendam, & ad cætera vitæ officia tenenda ac tuenda non leuiores. Ego verò cum mihi hominem,& ad virtutis præſtantiam alacrem,& ad literas ſuſtentandas ſtrenuum quærerem, te ipſum inueni:

qui ex media illa antiquorum & doctiſſimorum Romanorum familia (qua ex gente quondam omnis omnium rerum magnarum & laudatiſſimarum vbertas, dicendíque copia eſt ducta) non minorē virtutis gloriam obtines, quàm doctrinæ. Quas res ſi aut intermori, aut imminui aliquo modo patere, tardius fortaſſe ad hanc animi voluntatem, atque hoc conſilium deſcendiſſent. ſed cum eſſet in te virtus exmia animi, ſingularis doctrina, ſumma ſubtilitas, cumque eaſdem res ipſas etiam in ſummis occupationibus & opibus (quod valde tuam exornat gloriam) quotidie augeres, rei magnitudo atque honeſtas effecit, vt nō vereremur, ſi noſmetipſos tibi traderemus. Non eſt obſcurum quod dico. Nota ſunt legationes, quas ſumma virtute obijſti à ſummo Pontifice ad regem Gallorum, aliasq́; nationes permultas: nota ingenij tui, conſilij, grauitatis, conſtantiæ monumenta: quæ cum à nobis leguntur, & tibi valent ad gloriam, & alios talis tantæque virtutis imitandæ deſiderio non mediocriter incendunt: cum hoc, quod pleriſque incredibile videbatur, apertè teſtere, palàmque oſtendas, fuiſſe quondam in Italia homines ea virtute, ea magnitudine animī, ea doctrina, vt nullum eſſet virtutis genus, nullum munus, quod non cùm didiciſſent diligenter à puero, tum in ipſa florenti ætate ſtudioſe exercerent. Hoc legebamus antea in librīs hiſtoriíque doctiſſimorum hominum: nunc, vt inquit noſter Vergilius, vel veſter potius, videmus ante oculos, planéque intuemur. Quocirca abs te peto iam, oroq́; vehementer, vt hos meos labores æquo animo, vt ſoles cætera, excipias. Quòd ſi inſtitutum hoc meum per te quoque adiuuas, vt facturum confido, in omnì difficultate, laboriſque contentione animum fortem atque inuictum, quoad fieri poterit, retinebimus. Vale.

PLVTARCHI CHÆRONEI VITÆ DECEM ORATORUM.

ANTIPHON.

ANTIPHON patrem quidem habuit Sophilum, ipſe verò fuit Rhamnuſius. Is à patre eruditus, & ſophiſta erat: cui diſcendi cauſa aiunt Alcibiadem, cum adhuc eſſet adoleſcens, operam dediſſe. Hic bonitate ingenii ac naturæ, vim facultatemque dicendi nactus, vt nonnulli affirmāt, ſe ad Rempublicam contulit, ludumque inſtituit, & à Socrate in diſputationibus non contendendi cauſa, ſed refutandi diſſentiebat, vt eſt apud Xenophontem: orationesque ſcripſit quaſdam rogantibus ciuibus, quibus in iudiciis pro ſe vterentur. Ex his qui ante hūc fuerunt, nemo fuit, cuius oratio in genere iudiciali verſaretur: ſed ne ex his quidem qui in illius incidiſſent ætatem, eò quòd ſcribere ſoliti non eſſent, non Themiſtoclis, non Ariſtidis, non Periclis, licet his multa & varia argumenta ad ſcribendum tempora ſuppeditarent. neque tamen imbecillitate à ſcribendo abſtinebant, vt licet cognoſcere ex his, quæ ab hiſtoricis de vnoquoque eorum ſunt dicta: de quibus antè mentionem feci. Equidem quoſcunque poſſumus ex vetuſtiſsimis repetentes meminiſſe, qui eandem orationis formam tractarent, eos ad Antiphontem

phontem iam ſenem reſpexiſſe reperiemus,vt Alcibiadem,vt Critiam, vt Lyſiam, vt Archinoum. Primus verò rhetoricum artificium tradidit factus ſenex,ob idque Neſtor vocabatur. Cecilius verò in eo libro quem ipſe priuato ſuo ſtudio ſcripſit,dicit ſe coniectura moueri vt exiſtimet hũc Thucididis ſcriptionem ſibi ad imitãdum propoſuiſſe: ob idque ab eo valde laudatur. Hic & accuratè dicebat,& ad perſuadendum aptè & callidè inueniebat,eratque in rebus dubiis verſutus, & ex oculto aggrediebatur, & ad leges & commiſerationes orationem maximè ſplendidam contorquebat. Fuit autem bello Perſico, & iiſdem quibus Gorgias Sophiſta temporibus, paulò eo iunior: eſtque tempore productus donec popularis Reipublic. ſtatus à quadraginta tyrannis euerſus fuit, cuius rei idem ipſe videtur autor fuiſſe, cum quidem duabus præfectus nauibus ac dux, multis reportatis victoriis, multis ſocietatibus conſtitutis, armatiſque ab eo robuſtis hominibus, ac ſexaginta impletis nauibus, ipſe legatus perſæpe Lacedæmonem proficiſceretur cum Etionia muris eſt munita. Poſtquam verò quadraginta tyranni euerſi ſunt, is cum Archeptolemo vno ex quadraginta deprehenſus,proditioniſq́ue dãnatus,ſine ſepultura proiectus fuit,cumq́ue poſteris ſuis publicarum tabularum autoritate infamia notatus. Alii verò à triginta ſublatum fuiſſe ſcribunt, ſicuti Lyſias in ea quam ſcripſit pro Antiphontis filia,oratione.huic enim erat,filiola cuius hæreditatem controuerſiam Calæſchrus fecit. Quòd verò à triginta ſit interfectus,ſcribit Theopompus xv.phi

lippica .hic autem patre Lyſidonida mitior fuit:& Cratinus de eo, vt denon malo in Pityne mentionem facit. Quomodo igitur ſi (vt ante eſt dictum) à trignta eſt interfectus, fieri poteſt, vt rurſus cum quadraginta tyrannis fuerit? Eſt & alia de eius morte opinio, eum iam ſenē Syracuſas nauigaſſe, quo tempore ſuperioris Dionyſii tyrannis cōualuit: & quæſtione mota inter epulas quodnam eſſet optimum æs, multisque varias opiniones ea de re afferētibus, dixiſſe illum hoc optimum eſſe, quo Armodii & Ariſtogitonis ſtatuæ eſſent conflatæ. Quod cum audiſſet Dionyſius, ac ſecum reputaret orationem illam ad inualendum ſpectare, illum occidi iuſsit. Alii hāc cauſam iubendi vt occideretur, fuiſſe aiunt, quòd illius comœdias lingua & cōuitiis proſcinderet. Ferūtur verò huius rhetoris orationes ſexaginta, ex quibus quinq; & vigenti falſo illi attribui ſcribit Cecilius. Hic cum ſub Platone eſſet, pecuniæ ſtudio vnà cum Piſandro ſcripſit comœdias. Fertur etiam alias ſcripſiſſe & priuato quodam ſtudio, & cum Dionyſio tyranno: cumque ad poëticam magis incumberet, artem medendi dolori compoſuit: vt quemadmodum ægris ac morbo afflictis à medicis curatio petitur, ſic ille liber his, qui dolore premerentur, tanquam medicina aliqua eſſet. Atque is cum ædes Corinthi iuxta forū ædificaſſet, his hanc inſcriptionem in veſtibulo addidit, poſſe ſe mœrore ac luctu oppreſſos, verbis leuare. cumque doloris cauſas didiciſſet, laborantes ſolabatur. Sed cum hanc artis rationem minorem quàm vt ſibi conueniret arbitraretur, ad Rethoricen animū ſtudiumque applicuit.

Nec verò deſunt, qui eum librum, qui eſt ſcriptus à Glauco Rhegino de Poëtis, Antiphonti adſcribant, In primis autem laudatur liber quem de Herodoto, & contra Eraſiſtratũ de ſimulachris, & is quẽ de accuſa tione pro ſe ipſo ſcripſit, & is quo Demoſthenem du cem accuſat, quòd contra leges aliquid promulgaſ- ſet. Scripta quoque ab eo contra Hipocratem medi cum oratio eſt. eumq́ue indicta cauſa damnauit de- cretum quod factum eſt Theopompo rempub. obti- nente, quo etiam quadraginta tyranni conciderunt. Decretum autem quo Antiphon fuit iudicatus, Ce- cilius tradit. Viſum Senatui eſt. vna & vigeſima die magiſtratus. Scripſit Demonicus Alopecẽſis. Philo- ſtratus Pelleus duci virorum duxit. De illis viris quos duces oſtendunt legationem obiiſſe apud La- cedæmonios cum damno atque incommodo ciuita- tis Athenienſium, & ab exercitu nauigare cum naue militari, ac terra pedibus iter per Deceliam facere, Archeptolemum ſcilicet & Onomachum & Anti- phontem comprehendere, atque in iudicium addu- cere, vt pœnas dent: eos verò exhibeant duces, & ſe- cum decem, quos illis videbitur ex ſenatuſconſulto delectos ſument, vt de his cum aderunt, iudicium fieri poſsit, Ipſos verò conuocent Theſmothetæ po- ſtero die, & introducant: qui poſteaquam introducti & in ius vocati fuerint, tum proditionis eos accuſent patroni decem de quibus eſt dictum: & duces, & alii, ſi cui ita videatur. Cũ verò contra eos feretur ſenten tia, ea ad hãc legẽ dirigatur, quæ de proditorbus eſt lata. Hoc ſubſcribitur decreto, hæc proditionis erat mulcta. Vtinam Archeptolemus Hippodami filius

Agrilithes adeſſet. Vtinã & Antiphon Sophili filius Rhamnuſius adeſſet. In hos ita eſt animaduerſum, vt duodecim viris tradantur, bonaq; in ærarium referã tur, ac decima pars regionis deo adiudicetur, vtque domus diruantur, limitesque in circuitu ponantur, addita inſcriptione, eas Archeptolemi & Antiphontis proditorũ eſſe. Dinarchi verò domũ ad eandem legẽ publicare, neq; licere Archeptolemũ Athenis, neq; vlla in regione in qua dominetur Athenienſes, ſepelire, & infamem eſſe Archeptolemum, & Antiphontem, & genus ipſorum, ſi qui aut ſpurii, aut legitimi fuerint. Quòd ſi quis eorum aliquem, quos aut Archeptolemus aut Antiphon genuerit, adoptet, is infamis eſto. Hæc verò in columna ænea ſcribere, cui & decreta imponantur quæ de Phrynico ſunt facta.

ANDOCIDES.

ANDOCIDES patre natus erat Leogoro, qui Athenienſibus ineundæ pacis cum Lacedemoniis, aliquando author fuit. Natione verò Cydathenæus vel Thoreus, genere Eupatridarum, atque à Mercurio, vt ſcribit Hellanicus. Cerycũm enim genus ad eum attinebat. Quo factum eſt, vt cum Corcyræi contra Corinthios contenderent, aggreſſus ſit aliquando cum Glauco, ne inſtructis viginti nauibus illis ſuppetias ferre. Poſtea verò impietatis accuſatus, quòd ipſe Mercurios conſcidiſſet, ac myſteria Cæreris violaſſet, cum antea diſſoluta atque immoderata fuiſſet vita, quodque noctu laſciuiens ſacrarum imaginum ornamenta fregiſſet, vocatus eſt in ius. Poſteaquam verò ſeruum dedere recuſauit,

quem accuſatores in quæſtionem petebant, ferunt delatum eſſe, & ad oblatam ſecundæ accuſationis cauſam in ſuſpicionem perpetrati facinoris veciſſe. His de rebus cum eſſet factum iudicium, elapſus eſt, cum ſe ſceleris autores indicaturum promitteret. Itaque onmni ſtudio curaque intentus eos reperit qui in ſacra iniurioſi fuiſſent, in quibus patrem etiam indicauit: cumque cæteros omnes conuiciſſet, perfecit vt extremo ſupplicio afficerentur: patrem verò licet iam deditum liberauit, cum illum multas vtilitates ciuitati allaturum polliceretur, nec tamen abfuit à verò. Multos enim Leogoras conuicit, qui pecunias publicas in priuatum vſum conuerterent, & aliis quibuſdam flagitiis eſſent obnoxii. Hiſce de cauſis omni moleſtia atque errore accuſationis eſt liberatus. Cum verò Andocides ob eas res quas in republic. geſsiſſet, magnam gloriam eſſet conſecutus, nauium & ipſe gubernator & adminiſtrator eſt factus: ac Cypri Regibus, multisque aliis illuſtribus hoſpitio fuit coiunctus, cum Ariſtidis filiam vnam ex ciuibus conſobrinam ſuam clam domeſticis & familiaribus eduxit, & ad Cypri Regem dono miſit. cuius rei cauſa cum videret fore, vt aliquando in iudiciis periclitandum eſſet, rurſus illam è Cypro eſt furatus: eumque deprehenſum Rex dedidit. cum verò aufugiſſet, venit in ciuitatem quo tempore trigintauiri res diiudicabant. à quibus cum eſſet vinctus, rurſus aufugit, donec paucorũ ille dominatus euerteretur, iam tum triginta tyrannis imperium accipientibus. Hoc exilii tempore Eliden incoluit; &

cum Thraſybuli familiares in ciuitatem redirent, ipſe quoque eſt reuerſus. Miſſus verò pro pace ad Lacedæmonios, cum improbe videretur in hoc inſtituto verſatus, aufugit. De his omnibus facilè licet ex orationibus quas ſcripſit, intelligere: quarum aliæ quidem defenſionem continent de ſacris, aliæ in totum deprecationis partibus funguntur. Ipſius verò de indicatione eorum qui ſacra violaſſent, extat oratio, & contra Phæacem, & pro pace defenſio. Atque illis quidem temporibus militauit cum Socrate philoſopho. Principium verò naſcendi illi fuit Olimpiade ſeptuageſima octaua, principe in repubic. Athenienſium Theogenide. Ex quo conſtat ipſum centū annis Lyſia antiquiorē fuiſſe. Illius autem monumentum Hermes Andocidis appellatur.

LYSIAS.

LYSIAS patrem habuit Cephalum Lyſanium Cephali filium. Is natione Syracuſanus fuit. Cum verò Athenarum deſyderio teneretur, ſeque in eam ciuitatem transferri cuperet, ſimulque Pericles Xantippi filius hunc eſſe Athenis amicum hac hoſpitio coniunctum ſuaderet, pecuniæ ſtudio, vel, vt nonnullis videtur, Syracuſis elapſus, cum in his Gelo tyrannidem exerceret, Athenas venit quo tempore Philocles cum Phraſicle princeps in repub. eſſet, ſecundo anno poſt octogeſimā & ſecundam Olympiadē. Primùm quidem cum clariſsimis Athenienſium erudiebatur: poſtquam verò ciuitas coloniam ad Sybarim miſit illam quæ Thurii denominata eſt, abiit cū fratre Polemarcho ſeniore. Huic quoque alii erāt duo, Eudidus & brachillus, patre iam mortuo annos na-

tus quindecim. Praxitele in repu. dominante, vt hæreditatis particeps fieret, illic manſit. cum apud Tiſiā & Niciam Syracuſanos inſtitueretur. cumq́ domum comparaſſet, ac hæreditatē eſſet conſecutus, egit in ciuitate annos tres & ſexaginta, donec Clearchus remp. obtineret. deinceps verò Callia domināte ſecunda & nonageſima olympiade, propter illas quæ Siciliæ cauſa Athenienſibus acciderāt, calamitates, motúq; cum ab aliis ſociis facto, tum ab is maximè qui Italiā incolebāt, accuſatus quòd partes Atheniēſium ſequeretur, cū aliis tribus eſt elapſus, Athenas verò cū veniſſet, Callia præfecto reip. poſt Cleocritū, cū iam quadringenti viri rempu. ſub ſuā ditionem redegiſſent, vt in ea egit. Cū autem naualis pugna apud Ægos flumen eſſet commiſſa, ac triginta viri rempu. recepiſſent, annis ſeptem elapſis inde declinauit, ablatis ſecum facultatibus, ac fratre Polemarcho. Ipſe autem diſcedens ex domo Amphithyri in qua aſſeruabatur, tanquā perditus atq; euerſus egit Megaris. Tribubus verò ad illius reditum incūbentibus, quòd ipſe vtiliſsimus omniū ciuitati viſus eſſet, data mille drachmarum pecunia, ac clypeis ducentis, miſſusq́ue cum Hermane ſubſidiarios milites mercede conduxiſſet trecentos & duos, quodq́; ſuaſiſſet Thraſylio Elienſi quem hoſpitio exceperat, vt aliquot talenta daret, his de cauſis cum ſcripſiſſet Thraſybulus ius ciuitatis illi poſt reditum dandum eſſe, cum nullus eſſet in republica magiſtratus ante Euclidem, populus Athenienſis domum ratum habuit. Cum verò Archinus eum accuſaſſet, quòd contra leges feciſſet, cum legem antè quàm

omnibus quæ fortè inciderint tanquã fluctus:ipſamque calamitatem ex pruriente & parua ad magnam & laborioſam afflictionem mouet,atque irritat. Horum quidem te rationem habituram intelligo. Tu verò perſæpe ad illud tempus conare cogitationem traducere,quo cum nondum hęc eſſet nata,nihil cur fortunam accuſaremus,haberemus:deinde hoc contende,vt hoc tempus illi accommodes:tãquã is iampridem noſtrarum rerum fuerit ſtatus,qui nunc eſt. Enimuero,mea vxor, ipſius naſcendi conditionem moleſtè ferre videbimur, ſi immoderatius nos,quá ſuperioribus temporibus, geramus. medium verò illud tempus obliuiſci non decet: ſed tanquam nobis gratificatum ſit cum illa frui eſt datum,id voluptatis loco ponere debemus:neque id boni,quod eſt exiguũ, magnum infortunium putare:neque ſi eum vitæ curſum,quem ſperabamus,fortuna non dedit, erga eum quem dedit, ingrato & tardo animo eſſe. Sanè quidem bene de Diis ſentire & loqui,ergaque fortunam placatum,non querulum eſſe, pulchrum & iucundum affert fructum.qui verò in tãtis rebus memoria bonorum maxime diſtrictus fuerit, is ſi ad ea,quæ ſunt in vita ſplendida & clara,animum á tenebris & tumultibus conuerterit, aut omnino extinguet dolorem, aut rerum miſtione contrariorum eum paruum & languidum efficiet. Quemadmodum enim vnguentum ſemper equidem delectationem olfacienti affert,contraque ea,quæ ſunt maleolentia hominibus medetur:ſic iſta bonorum in calamitatibus cogitatio,his qui à memoria bonorum nõ abhorrent,neque omni ex parte fortunam incuſant,

præſentiſsimum tradit ſubſidium. Quod ne faciamus, honeſtas ipſa deterret: ne vitam hanc qua fruimur, tanquam librum, ſi vna quadam macula fordeſcat, cæteris puris atq; integris, criminari videamur. Quòd autem iuſtis rectisq; cogitationibus quę ad vitæ cōſtantiā ducunt, mortuorū fœlicitas colligatur, ipſaque fortuna declinationes & lapſus inferat non magnos, perſæpe in vita audiſti. Si verò nos quoque his rebus quæ extra nos ſunt, vt ſolet vulgus, oportet gubernari, & fortunæ incommoda recenſere, & ad fœlicitatē iudicibus vti hominibus abiectis ac vulgaribus, noli eas lachrymas attēdere, eosq; luctus, quos effundunt, qui ædes tuas ingrediuntur, quoſq; omnibus deprauata quadam conſuetudine ad extremum vſq; perdūcunt: ſed illud magis cogita, quomodo illi tui ſimiles eſſe cuperent in liberis domo, & vita: durumque eſſe, alios non recuſare quo minus tuam fortunam etiam eo adiuncto quod nunc te angit, lubenter admittant: te verò præſentem accuſare, atque iniquo animo ferre: neque ex ipſo fortunæ vulnere ſentire quàm grata eſſe debeāt ea quę ſunt ſeruata, & quæ adhuc extant: ſed quemadmodum hi faciūt, qui Homeri in principio & fine claudicātes ſeligunt verſus, neglectis his, quæ & multa & in illius operibus poëticis ſunt maxima: ſic ea quæ ſunt in vita mala, ſtudioſe ſectari, & criminari. Qui verò bonis inconſtanter & confuſe incūbunt, ſimile quiddam auaris & ſordidis hominibus pati videntur, qui multa coaceruantes & colligentes, præſentibus non vtuntur: amiſſa moleſtè grauiterque ferunt. Quòd ſi te ob id huius miſeret, quòd ea coniugii &

liberorum expers deceſſerit,habes rurſus ab aliis cur te oblectes,cùm illorum cauſa nullius iſtorum non compos & particeps fuiſſe videare. Non enim hæc ſpoliatis magna videri debent, præſertim ſi per parua adhuc bona obtinent. Illa verò ad locum omni luctu & mœrore vacuum profecta,nihil vt luctu & lachrymis conficiamur,eget. Quid enim eſt cauſæ,cur nos illius cauſa aliquid mali nobis creemus, cum illi de cætero nihil triſte aut luctuoſum ſubeũdum proponatur? Ipſæ enim magnarum rerum ſpoliationes tum demum mœrorem ac luctum ſolent inurere,cum contra quàm à nobis eſt poſtulatum & rogatum,fiunt. Tua quidem Timoxena paruis eſt ſpoliata rebus. parua enim nouit, & paruis eſt delectata: quorum neque ſenſum habuit, neque ad cogitationem aut per ſe ipſa, aut per alios peruênit, quonam pacto iſtis ſpoliari iure dici poteſt? Equidem quæ ab aliis accipis, qui ſe à multis audiſſe dicunt, nihil poſt mortem mali eſſe, neque mœrorem nullum, atque omnia morte deleri, video fore vt ab earum fide rerum te & ſermo à maioribus acceptus,& arcana ſigna in ſacris Dionyſii initiatorum deterreant: quæ nos qui initiati ſumus,communia eſſe inter nos ſcimus. Cum igitur animus ſit immortalis,& perpetuus,potéſne exiſtimare idem illum paſſurum eſſe,quod aues, quæ captæ in manus hominum ac poteſtatem venerunt? Quòd ſi hæc longo tempore luxurioſè corpore vſa eſſet,& vitæ manſuetudo quædam propter rerum multarum experientiam, multaſque vitæ & familiaritatis rationibus contractas conſuetudines ac-

creuiſſet,iterum ſoluta his curis rurſus ingrederetur:neque his vndique inuoluta calamitatibus & infortuniis, quæ hominum natura fert & conditio, quieſcere vnquam aut ceſſare poſſet. Noli exiſtimare ſenectutem propter rugas,aut canitiem, aut imbecillitatem corporis male audire,aut conuitiis lacerari:aut eam iccirco eſſe difficillimam,& acerbiſſimam,quod nihil animus ipſe ſentiat poſt mortem cum memoriam ac recordationem eorum quæ fiunt poſt ipſam mortem,deſideret:aut quòd habitum cultumque corporis,quem habuit, ea de cauſa flectat & deformet,cum obſeruet,quid in poſterum paſſura ſit. Hæc quidem mortua meliora & præſtantiora quam habuit vnquam in vita,habet, tanquam antea ab eruca molli & languida impedita,nunc ad quod nata eſt & creata diſceſsit. Sicuti enim ignis, ſi quis extinguit,repentè deficit:rurſusque celeriter augetur,& colligitur. Fas Orci portas tranſire quàmcitiſsimè,cum rerum quę illic fiunt,permagnum amorem à natura inſitum habeamus:& quandiu his corporis concludimur ergaſtulis,tandiu molleſcere,& tanquam pharmacis liqueſcere videamur. Hoc cuiuſmodi ſit;& quid in eo maximè ſit verum, magis priſci atque auiti oſtendunt mores,qui neque infantibus pueris inferias ferebant, neque cætera faciebant,quæ par eſt alios pro mortuis facere. nondum enim his terra eſt communicata, neque eorum quicquam,quæ terra naſcuntur.neque ſepulcra extruebant,neque monumenta, nec propoſitiones mortuorum amabant, neque corporibus aſsidebant. Hos enim lugere prohibent leges,perinde ac ſi impium

ſit eos lachrymis proſequi, qui in meliorem & magis diuinum locum tranſmigrarunt: quibus cum ſit diffidere, quàm credere difficilius, eum quem leges iubent ordinem exterius habere debemus: intus etiam maior puritas & temperantia eſſe debet.

SPLENDIDIS. VIRO HIERONYMO CAPO FERRATO, ſedis Apoſtolicæ Datario, Robertus Britannus. S. D.

CVM adınirarer rerum copiam ex Plutarcho, quæ nondum eſſent Latinis literis illuſtrata, eſſentq́; cognitione digniſſima, deſiderio ſum incenſus eas vertendi. Itaque abſoluta conſolatoria ad vxorem, repentè laborem ac ſtudium ad vitas decem oratorum contulimus: qui cum ſuis tēporibus ſinguli in ſuo genere principes fuerint, tum certè ita vnuſquiſque floruit ſcribendo, vt ex eorū fontibus, non Græcorum ſolùm, ſed propè etiam Latinorum tota eloquentia profluxiſſe videatur. Horum multa in Republica cum facta tum dicta egregia magnam ſuppeditāt materiem imitandæ illorum virtutis: multa etiam in bello geſta animosè, aliorum animos ad ſimilem animi magnitudinem incitant, atque inflammant. denique etiam labores ac vigiliæ, quas tot tantáſque ſuſceperunt ſcientiæ adipiſcendæ gratia, ſtimulos animis noſtris addunt: & peracres ad eandem ſcientiam conſequendam, & ad cætera vitæ officia tenenda ac tuenda non leuiores. Ego verò cum mihi hominem, & ad virtutis præſtantiam alacrem, & ad literas ſuſtentandas ſtrenuum quærerem, te ipſum inueni:

qui ex media illa antiquorum & doctiſſimorum Romanorum familia (qua ex gente quondam omnis omnium rerum magnarum & laudatiſſimarum vbertas, dicendíque copia eſt ducta) non minorē virtutis gloriam obtines, quàm doctrinæ. Quas res ſi aut intermori, aut imminui aliquo modo patere, tardius fortaſſe ad hanc animi voluntatem, atque hoc conſilium deſcendiſſent. ſed cum eſſet in te virtus exmia animi, ſingularis doctrina, ſumma ſubtilitas, cumque eaſdem res ipſas etiam in ſummis occupationibus & opibus (quod valde tuam exornat gloriam) quotidie augeres, rei magnitudo atque honeſtas effecit, vt nō vereremur, ſi noſmetipſos tibi traderemus. Non eſt obſcurum quod dico. Notæ ſunt legationes, quas ſumma virtute obiiſti à ſummo Pontifice ad regem Gallorum, aliasq́; nationes permultas: nota ingenij tui, conſilij, grauitatis, conſtantiæ monumenta: quæ cum à nobis leguntur, & tibi valent ad gloriam, & alios talis tantaque virtutis imitandæ deſiderio non mediocriter incendunt: cum hoc, quod pleriſque incredibile videbatur, apertè teſtere, palàmque oſtendas, fuiſſe quondam in Italia homines ea virtute, ea magnitudine animi, ea doctrina, vt nullum eſſet virtutis genus, nullum munus, quod non cùm didiciſſent diligenter à puero, tum in ipſa florenti ætate ſtudioſe exercerent. Hoc legebamus antea in libris hiſtoriiſque doctiſſimorum hominum: nunc, vt inquit noſter Vergilius, vel veſter potius, videmus ante oculos, planéque intuemur. Quocirca abs te peto iam, oroq́; vehementer, vt hos meos labores æquo animo, vt ſoles cætera, excipias. Quòd ſi inſtitutum hoc meum per te quoque adiuuas, vt facturum confido, in omni difficultate, laboriſque contentione animum fortem atque inuictum, quoad fieri poterit, retinebimus. Vale.

PLVTARCHI CHÆRONEI VITÆ DECEM ORATORUM.

ANTIPHON.

ANTIPHON patrem quidem habuit Sophilum, ipſe verò fuit Rhamnuſius. Is à patre eruditus, & ſophiſta erat: cui diſcendi cauſa aiunt Alcibiadem, cum adhuc eſſet adoleſcens, operam dediſſe. Hic bonitate ingenii ac naturæ, vim facultatemque dicendi nactus, vt nonnulli affirmãt, ſe ad Rempublicam contulit, ludumque inſtituit, & à Socrate in diſputationibus non contendendi cauſa, ſed refutandi diſſentiebat, vt eſt apud Xenophontem: orationesque ſcripſit quaſdam rogantibus ciuibus, quibus in iudiciis pro ſe vterentur. Ex his qui ante hũc fuerunt, nemo fuit, cuius oratio in genere iudiciali verſaretur: ſed ne ex his quidem qui in illius incidiſſent ætatem, eò quòd ſcribere ſoliti non eſſent, non Themiſtoclis, non Ariſtidis, non Periclis, licet his multa & varia argumenta ad ſcribendum tempora ſuppeditarent. neque tamem imbecillitate à ſcribendo abſtinebant, vt licet cognoſcere ex his, quæ ab hiſtoricis de vnoquoque eorum ſunt dicta: de quibus antè mentionem feci. Equidem quoſcunque poſſumus ex vetuſtiſsimis repetentes meminiſſe, qui eandem orationis formam tractarent, eos ad Antiphontem

phontem iam ſenem reſpexiſſe reperiemus, vt Alcibiadem, vt Critiam, vt Lyſiam, vt Archinoum. Primus verò rhetoricum artificium tradidit factus ſenex, ob idque Neſtor vocabatur. Cecilius verò in eo libro quem ipſe priuato ſuo ſtudio ſcripſit, dicit ſe coniectura moueri vt exiſtimet hũc Thucididis ſcriptionem ſibi ad imitãdum propoſuiſſe: ob idque ab eo valde laudatur. Hic & accuratè dicebat, & ad perſuadendum aptè & callidè inueniebat, eratque in rebus dubiis verſutus, & ex oculto aggrediebatur, & ad leges & commiſerationes orationem maximè ſplendidam contorquebat. Fuit autem bello Perſico, & iiſdem quibus Gorgias Sophiſta temporibus, paulò eo iunior: eſtque tempore productus donec popularis Reipublic. ſtatus à quadraginta tyrannis euerſus fuit, cuius rei idem ipſe videtur autor fuiſſe, cum quidem duabus præfectus nauibus ac dux, multis reportatis victoriis, multis ſocietatibus conſtitutis, armatiſque ab eo robuſtis hominibus, ac ſexaginta impletis nauibus, ipſe legatus perſæpe Lacedæmonem proficiſceretur cum Etionia muris eſt munita. Poſtquam verò quadraginta tyranni euerſi ſunt, is cum Archeptolemo vno ex quadraginta deprehenſus, proditioniſque dãnatus, ſine ſepultura proiectus fuit, cumque poſteris ſuis publicarum tabularum autoritate infamia notatus. Alii verò à triginta ſublatum fuiſſe ſcribunt, ſicuti Lyſias in ea quam ſcripſit pro Antiphontis filia, oratione. huic enim erat, filiola cuius hæreditatem controuerſiam Calæſchrus fecit. Quòd verò à triginta ſit interfectus, ſcribit Theopompus xv. phi

lippica .hic autem patre Lyſidonida mitior fuit:& Cratinus de eo, vt de non malo in Pityne mentionem facit. Quomodo igitur ſi (vt ante eſt dictum) à triginta eſt interfectus, fieri poteſt, vt rurſus eum quadraginta tyrannis fuerit? Eſt & alia de eius morte opinio, eum iam ſenẽ Syracuſas nauigaſſe, quo tempore ſuperioris Dionyſii tyrannis cõualuit: & quæſtione mota inter epulas quodnam eſſet optimum æs, multisq́ue varias opiniones ea de re afferẽtibus, dixiſſe illum hoc optimum eſſe, quo Armodii & Ariſtogitonis ſtatuæ eſſent conflatæ. Quod cum audiſſet Dionyſius, ac ſecum reputaret orationem illam ad inualendum ſpectare, illum occidi iuſsit. Alii hãc cauſam iubendi vt occideretur, fuiſſe aiunt, quòd illius comœdias lingua & cõuitiis proſcinderet. Ferũtur verò huius rhetoris orationes ſexaginta, ex quibus quinq; & vigenti falſo illi attribui ſcribit Cecilius. Hic cum ſub Platone eſſet, pecuniæ ſtudio vnà cum Piſandro ſcripſit comœdias. Fertur etiam alias ſcripſiſſe & priuato quodam ſtudio, & cum Dionyſio tyranno: cumq́ue ad poëticam magis incumberet, artem medendi dolori compoſuit: vt quemadmodum ægris ac morbo afflictis à medicis curatio petitur, ſic ille liber his, qui dolore premerentur, tanquam medicina aliqua eſſet. Atque is cum ædes Corinthi iuxta forũ ædificaſſet, his hanc inſcriptionem in veſtibulo addidit, poſſe ſe mœrore ac luctu oppreſſos, verbis leuare. cumq́ue doloris cauſas didiciſſet, laborantes ſolabatur. Sed cum hanc artis rationem minorem quàm vt ſibi conueniret arbitraretur, ad Rethoricen animũ ſtudiumq́ue applicuit.

Nec verò deſunt,qui eum librum,qui eſt ſcriptus à Glauco Rhegino dePoëtis,Antiphonti adſcribant,In primis autem laudatur liber quem de Herodoto, & contra Eraſiſtratũ de ſimulachris,& is quẽ de accuſatione pro ſe ipſo ſcripſit,& is quo Demoſthenem ducem accuſat,quòd contra leges aliquid promulgaſſet. Scripta quoque ab eo contra Hipocratem medicum oratio eſt. eumq́ue indicta cauſa damnauit decretum quod factum eſt Theopompo rempub.obtinente,quo etiam quadraginta tyranni conciderunt. Decretum autem quo Antiphon fuit iudicatus, Cecilius tradit. Viſum Senatui eſt. vna & vigeſima die magiſtratus. Scripſit Demonicus Alopecẽſis. Philoſtratus Pelleus duci virorum duxit. De illis viris quos duces oſtendunt legationem obiiſſe apud Lacedæmonios cum damno atque incommodo ciuitatis Athenienſium,& ab exercitu nauigare cum naue militari,ac terra pedibus iter per Deceliam facere, Archeptolemum ſcilicet & Onomachum & Antiphontem comprehendere,atque in iudicium adducere,vt pœnas dent:eos verò exhibeant duces,& ſecum decem,quos illis videbitur ex ſenatuſconſulto delectos ſument, vt de his cum aderunt, iudicium fieri poſsit. Ipſos verò conuocent Theſmothetæ poſtero die,& introducant:qui poſteaquam introducti & in ius vocati fuerint,tum proditionis eos accuſent patroni decem de quibus eſt dictum:& duces,& alii, ſi cui ita videatur.Cũ verò contra eos feretur ſententia,ea ad hãc legẽ dirigatur, quæ de proditorbus eſt lata.Hoc ſubſcribitur decreto,hæc proditionis erat mulcta. Vtinam Archeptolemus Hippodami filius

Agrilithes adeſſet. Vtinã & Antiphon Sophili filius Rhamnuſius adeſſet. In hos ita eſt animaduerſum, vt duodecim viris tradantur, bonaq; in ærarium referã tur, ac decima pars regionis deo adiudicetur, vtque domus dirũantur, limitesque in circuitu ponantur, addita inſcriptione, eas Archeptolemi & Antiphontis proditorũ eſſe. Dinarchi verò domũ ad eandem legẽ publicare, neq; licere Archeptolemũ Athenis, neq; vlla in regione in qua dominentur Athenienſes, ſepelire, & infamem eſſe Archeptolemum, & Antiphontem, & genus ipſorum, ſi qui aut ſpurii, aut legitimi fuerint. Quòd ſi quis eorum aliquem, quos aut Archeptolemus aut Antiphon genuerit, adoptet, is infamis eſto. Hæc verò in columna ænea ſcribere, cui & decreta imponantur quæ de Phrynico ſunt facta.

ANDOCIDES.

ANDOCIDES patre natus erat Leogoro, qui Athenienſibus ineundæ pacis cum Lacedemoniis, aliquando author fuit. Natione verò Cydathenæus vel Thoreus, genere Eupatridarum, atque à Mercurio, vt ſcribit Hellanicus. Cerycum enim genus ad eum attinebat. Quo factum eſt, vt cum Corcyrei contra Corinthios contenderent, aggreſſus ſit aliquando cum Glauco, ne inſtructis viginti nauibus illis ſuppetias ferre. Poſtea verò impietatis accuſatus, quòd ipſe Mercurios conſcidiſſet, ac myſteria Cereris violaſſet, cum antea diſſoluta atque immoderata fuiſſet vita, quodque noctu laſciuiens ſacrarum imaginum ornamenta fregiſſet, vocatus eſt in ius. Poſteaquam verò ſeruum dedere recuſauit,

quem accuſatores in quæſtionem petebant, ferunt delatum eſſe, & ad oblatam ſecundæ accuſationis cauſam in ſuſpicionem perpetrati facinoris veciſſe. His de rebus cum eſſet factum iudicium, elapſus eſt, cum ſe ſceleris autores indicaturum promitteret. Itaque onmni ſtudio curaque intentus eos reperit qui in ſacra iniurioſi fuiſſent, in quibus patrem etiam indicauit: cumque cæteros omnes conuiciſſet, perfecit vt extremo ſupplicio afficerentur: patrem verò licet iam deditum liberauit, cum illum multas vtilitates ciuitati allaturum polliceretur, nec tamen abfuit à verò. Multos enim Leogoras conuicit, qui pecunias publicas in priuatum vſum conuerterent, & aliis quibuſdam flagitiis eſſent obnoxii. Hiſce de cauſis omni moleſtia atque errore accuſationis eſt liberatus. Cum verò Andocides ob eas res quas in republic. geſsiſſet, magnam gloriam eſſet conſecutus, nauium & ipſe gubernator & adminiſtrator eſt factus: ac Cypri Regibus, multiſque aliis illuſtribus hoſpitio fuit coniunctus, cum Ariſtidis filiam vnam ex ciuibus conſobrinam ſuam clam domeſticis & familiaribus eduxit, & ad Cypri Regem dono miſit. cuius rei cauſa cum videret fore, vt aliquando in iudiciis periclitandum eſſet, rurſus illam è Cypro eſt furatus: eumque deprehenſum Rex dedidit. cum verò aufugiſſet, venit in ciuitatem quo tempore triginta-uiri res diiudicabant. à quibus cum eſſet vinctus, rurſus aufugit, donec paucorũ ille dominatus euerteretur, iam tum triginta tyrannis imperium accipientibus. Hoc exilii tempore Elidem incoluit, &

tus quindecim. Praxitele in repu. dominante, vt hæreditatis particeps fieret, illic manſit. cum apud Tiſiā & Niciam Syracuſanos inſtitueretur. cumq; domum comparaſſet, ac hæreditatē eſſet conſecutus, egit in ciuitate annos tres & ſexaginta, donec Clearchus remp. obtineret. deinceps verò Callia dominãte ſecunda & nonageſima olympiade, propter illas quæ Siciliæ cauſa Athenienſibus acciderãt, calamitates, motúq; cum ab aliis ſociis facto, tum ab is maximè qui Italiā incolebāt, accuſatus quòd partes Atheniēſium ſequeretur, cū aliis tribus eſt elapſus, Athenas verò cū veniſſet, Callia pręfecto reip. poſt Cleocritū, cū iam quadringenti viri rempu. ſub ſuā ditionem redegiſſent, vt in ea egit. Cū autem naualis pugna apud Ægos flumen eſſet commiſſa, ac triginta viri rempu. recepiſſent, annis ſeptem elapſis inde declinauit, ablatis ſecum facultatibus, ac fratre Polemarcho. Ipſe autem diſcedens ex domo Amphithyri in qua aſſeruabatur, tanquā perditus atq; euerſus egit Megaris. Tribubus verò ad illius reditum incūbentibus, quòd ipſe vtiliſsimus omniū ciuitati viſus eſſet, data mille drachmarum pecunia, ac clypeis ducentis, miſſusque cum Hermane ſubſidiarios milites mercede conduxiſſet trecentos & duos, quodq; ſuaſiſſet Thraſylio Elienſi quem hoſpitio exceperat, vt aliquot talenta daret, his de cauſis cum ſcripſiſſet Thraſybulus ius ciuitatis illi poſt reditum dandum eſſe, cum nullus eſſet in republica magiſtratus ante Euclidem, populus Athenienſis domum ratum habuit. Cum verò Archinus eum accuſaſſet, quòd contra leges feciſſet, cum legem antè quàm

lata eſſet, promulgauit, ſuccubuit, ac reliquum tempus à republic. remotus conſumpſit, equali cum cæteris ciuibus iure vtens: obiitque annos natus tres & octoginta, vel vt nonnulli ferunt, ſex & ſeptuaginta, aut, vt quidam, ſuprà octoginta: viditque Demoſthenem adoleſcentem. Natum autem ferunt Philocle magiſtratum gerente. Illius aiunt orationes trecentas, & vigintiquinque: ex his autem legitimas eſſe ducentas & triginta, ſicuti refert Dionyſius & Cecilius: in quibus bis tantum victus fuiſſe dicitur. Eſt verò ipſius quoque oratio, quam de decreto inſcripſit Archinus, quo reipubli. rationem complectebatur. Scripſit aliam etiam contra triginta tyrannos. Erat autem ad perſuadendum perappoſitus, & in orationibus quas multis priuatis hominibus dabat, breuiſsimus. Scripſit item artificium rhetoricum, & conciones, & epiſtolas, & encomia & epitaphia, & amatoria, & Socratis defenſionem, quæ eſt in iudices contorta. Is ad verbum videtur quidem facilis ac ſimplex, cum tamen ſit grauis. Demoſthenes quidem in oratione contra Neæram hunc Metaniram adamaſſe dicit. Poſtea autem fratris Branchyli filiam in vxorem duxit. De hoc ipſo, vt diſerto, & ad dicendum omnibus ſubſidiis inſtrúcto, in Phædro mentionem facit Plato, & de Iſocrate ſeniore. Scripſit autem ad eum epigramma Philiſcus, homo & Iſocrati notus, & Lyſiæ ſocius. Ex quo apertũ eſt illũ annis ſuperiorem fuiſſe: idque ex his quæ à Platone ſunt dicta, intelligi poteſt. Sic enim ille. O Callipes filia Polyegore, cura & ſolicitudine oſtẽdes quãtum ſapias, & quantũ pręſtantię habeas. Hũc verò ad

aliam formam accommodatum, & in cæteris vitæ officiis alterum ſumentem corpus, neceſſe erit virtutis præconem Lyſiæ beatum ac dæmonem aliquē parere, datum contra ea quæ morte ſunt ſublata, ipſum ſapientia immortalem, quem tum animi mei ac lucis amicum omnibus ac vniuerſis mortalibus hāc defuncti virtutem oſtēdere oportebit. Scripſit quoque Iphicrati orationem, & hanc quidem contra Aemodium. alteram verò qua Timotheum proditionis accuſat. atque earum vtraque vicit. Cum autem Iphicrates res à Timotheo geſtas reciperet atque agnoſceret, conareturque illam proditionis actionem reddendis rationibus recreare ac tueri, eique ea de cauſa dies dicta eſſet, ſcripta à Lyſia oratione eſt defenſus: atque is quidem ſuccubuit: Timotheus vero ingenti pecunia eſt mulctatus. Recitauit autem in Olympiadis celebritate orationem prolixam, cum de Dionyſio euertendo Græci inter ſe conſpirarent.

ISOCRATES.

ISOCRATES patre natus eſt Theodoro, qui ſacris mediocrium præerat ciuium. Hic habuit obſequioſos tibicines, eorumque cauſa maximas eſt conſecutus diuitias, vt ſumptus in filiis inſtituendis abunde ſuppeditaret. Erant & hic alii Teleſippus & Diomneſtus: erat etiam filiola: ex quo genus ipſius ad tibicines in comœdiis ab Ariſtophane & Stratido transfertur. Natus autem eſt octogeſima ſeptima Olympiade, cùm quidem Lyſimachus Mirrhimuſius annos natus eſſet duos & viginti, ac Platone ſeptem annis ſenior. Puer quidem cum eſſet, erudiebatur nihilo ſegnius quàm quiſquam Athenienſiū

Is Prodicum Chium audiebat, & Gorgiam Leontinum,& Tiſiam Syracuſium,& Theramenem rhetorem:quem cum triginta tyranni comprehendiſſent, atque ad Veſtam conſiliariam confugeret,ſolus cæteris conturbatis adferendum auxilium ſurrexit:ac diu quidem magiſtratibus reſtitit: deide ab ipſo eſt reprehenſus,cum ita diceret,acerbius id ſibi ad dolorem fore, ſi quis amicorum ſua cauſa calamitatē ſubiret.Illius ferunt artes quaſdam eſſe, quas ſibi comparauit cum à calumiatoribus in iudiciis premeretur.hæ ſunt Botonis nomine inſcriptæ. Cauſa vero reipu.non attingendæ fuit vocis gracilitas, & minime expedita & ſoluta linguæ tarditas, & timiditas quædam,& earum calamitatum contemplatio quæ maioribus ſuis in bello contra Lacedæmonios acciderant. In cæteris conſtanter ſtetiſſe eſt viſus: tantumque vnam habuit orationem de retributione,ludoque inſtituto, ac re deliberata & animo agitata.Philoſophari ac ſcribere eſt aggreſſus, ac Panegyricum & quaſdam in genere deliberatiuo legit orationes,quas ſcripſerat: alias vero aliis parauit,ratus ita Græcos ad ea quæ officio honeſtatique ſunt conſentanea,poſſe incitare. Quod inſtitutum cum minime fœliciter ſuccederet, deſtitit poſtea aliis orationes ſcribere. Ludum autem tenuit primū in Chio: cum, vt nonnulli tradunt,nouem haberet auditores; ex quo cum videret numeratam mercedem,collachrymans inquit,Vt meipſum his prębui vendendū?Is vero ſui copiam fecit his qui volebāt, primus ſuppeditans orationes quæ de republica cō tenderent,in quibus elaborauit: magiſtratuſque in

Chio conſtituit,& patriæ ſuam rempu. tradidit.Argenti autem tantum, quantum ex Sophiſtis nemo, cõparauit: vt etiã in trierarchorum numerũ peruenerit. Auditores habuit centum: multos quidem alios,ſed in primis Timotheum Cononęum,quò cum multas adiit ciuitates, quum illas ſcriberet epiſtolas quæ ſunt à Timotheo miſſæ ad Athenienſes: ex quo talentum dono accepit ex his quæ è Samo miſſæ eſſent pecuniis. Dedit ſe quoque illi ad audiendum Theopompus Chius, & Ephorus Cumæus,& Aſclepiades,qui tragœdias ſcripſit, & Theodectes Phaſilites,qui has tragœdias iterum ſcripſit. Huius eſt monumentum ad Cyamitin iter facientibus Eleuſinem ea parte qua eſt ſacra via,in cæteris nunc diſsipatum & deletum: intus clariſsimos poetarũ ſecum conſtituit, ex quibus ſoli extant Homerus, Leodamus Athenienſis, & Leocritus, qui autor legum Athenienſibus ferendarum fuit. ferunt autem nonnulli Hyperidam & Iſæum & Demoſthenem, cùm Rhetoricen doceret, ad Iſocratem ſtudioſè acceſsiſſe, eique dixiſſe, ſe quidem mille drachmas quibus docebat, præbere non poſſe: daturos verò ducentas,vt dimidiam artis partem diſcerent: Iſocratem autem reſpondiſſe: Vt non contemnamus Demoſthenes de hoc negotio, quemadmodum pulchros piſces integros emimus, ſic ſi diſcere voles tu,totam hæreditatẽ artis facultatiſque dicendi tradam. Mortuus verò eſt Chæronida rempub. obtinente: cum ille ad palæſtram Hippocratis nuntios de calamitate apud Chæroniam accepta audiſſet, ſéque ipſum è vita quatridui abſtinentia

exegit, tria verſuum Euripidis præfatus initia: Danaus quinquaginta filiarum pater, Pelopt Tantalius ad Piſam veniens. Sidoniam vrbem Cadmus aliquãdo relinquens: octauo & nonageſimo vitæ anno, vel vt nonnullis videtur, centeſimo, cum Græciam, quater videre ſeruientem pati nullo modo poſſet. Anno antè, quàm mortuus eſt, vel vt nonnulli ferunt, quatuor, ſcripſit Panathenaicum, Panegyricum verò annis decem, alii quindecim dicunt, cui multa & à Gorgia Leontino & Lyſia ſunt adiecta. Ipſam de retributione orationem ſcripſit annos natus duos & octoginta. illas ad Philippum paulò antè quàm eſt mortuus. Cum verò iam eſſet effœta ætate, filiũ ex Plathane Hippiæ rhetoris filia adoptauit. Ex his autem tribus quos ex vxore habuit, minimus natu ſatis vberes magnaſque tenuit diuitias, non ſolum quòd à certis notiſque hominibus exigeret pecuniam, verumetiam quòd à Nicocle Rege Cypri, qui ipſe erat Euagoræ filius, viginti talenta proſcripta à ſe illi oratione accepit. Quæ res cum illi magnam conflaret inuidiam, treis triremes prompſit, & ad Reip. vtilitatem contulit. & cum accuſaretur, bis quidem ille excuſatione imbecillitatis vſus, ſe filii opera & oratione purgauit. tertiò verò cum affuiſſet, conſumpſit non pauca. Cum verò pater diceret ſe ſolum ſeruum cum filio miſiſſe,* Enimuero diſcede, inquit: nam pro vno duos habiturus es ſeruos. Certauit verò in eo certamine, quod eſt ab Artemiſia ad Mauſoli ſepulchrum conſtitutum. Huius laudatio non extat. Scripſit quoque Helenæ encomium, & aliud quo Areopagitas laudat. Alii quidem

aiunt hunc, cum nouem dies à cibo abſtinuiſſet, è vita exceſsiſſe:alii quatuor,cum illa vidiſſet ſepulchra,quæ his,qui ad Chæroniam bello cecidiſſent, confecta eſſent.Scripſit autem & Aphareus eius filius orationes. Sepultus quidem eſt cum propinquis,propè verò Cynoſarges in tumulo:dextera parte eſt ipſius pater Theodorus, & filius, & ipſorum mater,& Anaco huius ſoror, amita oratoris, atque Aphareus filius adoptiuus, & patruelis eius Socrates filius Anacus,quæ fuit ſoror Iſocratis,& eius frater Theodorus, qui eodem erat nomine quo pater, & nepotes pueri Apharei quem adoptauerat,& huius pater Theodorus,vxorq́ue Plathane,Apharei adoptiui mater. Et quidem iuxta hos erant menſæ ſex,quæ nunc minimè extant. Ipſius verò Iſocratis in monumento erat aries cubitorum ſex, ſuper quē erat apum domuncula cubitis alta ſeptem, coniecturaliter atque ænigmaticè addita, quæ ipſa quoque periit.Erat etiam ipſius menſa,quæ poetas continebat: & ipſius præceptores, in quibus Gorgiam ad ſphæram aſtrologicam reſpicientem,ipſumq́ue Iſocratem eam præbentem videre erat. Eſt & illius in Eleuſine ænea erecta ſtatua ante porticum ſub Timotheo Conone,quę ita inſcribitur,Timotheus honorem amicitiæ deferens,atque hoſpitalitati, deabus illis Iſocratis imaginem poſuit,opus Leocharis. Feruntur autem huius orationes ſexaginta, ex quibus illius ſunt propriæ quinque & viginti, vt ſentit Dyoniſius:vt verò Cecilius,octo & viginti:aliæ falſo huic adſcribuntur. Ab oſtentatione autem planè abhorrebat,ita vt cum aliquando ad eū tres diſcēdi

cauſa acceſsiſſent,duos quidem admiſerit, tertium verò reiecit,cum ita diceret, in poſterum ſe venturum eſſe,nunc quidem ſibi ex prominentibus ædificii partibus eſſe ſpectandum.Solitus verò eſt fami liaribus dicere,ſe quidem decem minis docere:illi verò,qui vocis firmamitatem,& animi in dicēdo for titudinem ipſum doceret, ſe decem millia minarū daturum.& cum interrogaretur cur ipſe,qui doceret alios,ſibi docendo non eſſet ſatis, reſpondit coticulas quidem ipſas ſecare non poſſe, eas tamen ferro ſecandi vim ac facultatem dare.Sunt verò,qui eum artem ſcripſiſſe dicāt: alii,qui non arte aut via, ſed exercitatione vſum contendant. Aciue mercedē exegit nunquam: familiaribus autē iniungebat, qui ſe ad conciones conferrent, vt dicta exciperent eorum,qui concionem haberent, ad ſeque deferrent. Socratis mortem immoderatè ferre eſt viſus,vt aratus ipſe ſequenti die in publicum prodierit. Cum autem rurſus non nemo interrogaret,quæ vis eſſet rhetorices,reſpondit,poſſe de paruis rebus ámplè, de magnis etiam ſummiſſe dicere. Cùm autem aliquando in conuiuio apud Nicocreontem Cypri tyrannum eſſet,cumque qui adeſſent hortarentur vt diſputaret,reſpondit,Quibus ſum ad dicendum vehemens,nunc deeſt tempus: quibus verò nunc tempus adeſt, his ego vehemens non ſum. Sophoclem vero tragœdum cùm videret amoris ſtudio puerum laudare.Decet Sophocle,inquit, non ſolum manus, verumetiam oculos in poteſtate habere. Cū autem Cumæus Ephorus è ſchola inerter ac ſine vllo fructu diſceſsiſſet, cumq; à patre cū ſecunda mercede

miſſus rurſus luderet,bigā ipſum appellauit. hunc tamen virum coluit ſatis:cuius rei cauſam ipſe reddidit.Fuit vero ad venerē pronus,ita vt cum ceruical croco haberet madefactū,etiā velo nuptiali circa lectum extēſo vteretur.Iuuenis quidem cū eſſet,vxorē nō duxit: ætate vero ingraueſcente cū amica verſabatur,quæ ipſa Lagiſce appellabatur. ex hac filiolam habuit, quæ duodecim nata annos, antequàm nuberet,extremum vitæ obiit diem.PlathanemHippiæ rhetoris vxorem in matrimonium adſciuit,cum illa filios haberet treis,ex quibus Aphareum, vt eſt ante dictum,adoptauit,cui æneam iuxta Olympum tanquam in columna erexit ſtatuam.Huic eiuſmodi addita inſcriptio eſt, Aphareus patre natus Iſocrate hanc poſuit ſtatuam honoris deorum & parentum gratia.Fertur quoque adhuc puer examinator fuiſſe:eſtque eius in Sphæriſtra ſacerdotū poſita ſtatua, ex qua intelligi poteſt hunc puerum adhuc examinatorem fuiſſe, vt nonnulli affirmare non dubitarunt.Bis tota vita in certamē eſt vocatus:primū quidem cum ad retributionem illum Megaclides con uocauit:cui reſpondendi facultatem morbus præcidit:ſed miſſo filio ſuperior fuit in cauſa.Secundò vero,cum ad retributionem triremium cauſa ſuſceptam à Lyſimacho eſt vocatus: à quo cum victus eſſet, trierarchiæ onus ſubiit. Erat quoque ipſius picta imago in eo loco, quem Athenienſes πομπεῖον appellant. Hic vero Aphareus ſcripſit quidem orationes, ſed paucas, in genere iudiciali &deliberatiuo. Scripſit quoque tragœdias ſeptem & triginta,ex quibus duas inter ſe contrarias fecit.

Exorſus autem docere à Lyſiſtrato vſque ad Soſigenem annos octo & vigintiſex, doctrinæ præmia eſt aſſequutus. Matris verò Iſocratis & Theodori, eiuſdémq; ſororis Nacûs imagines in ſumma arce ſunt poſitæ: ex quibus illa, quæ eſt matris, nunc ad Hygiam poſita eſt, illa Nacûs non extat. Habuit liberos Alexandrum quidem ex Cœco, Ouſiclem verò ex Lyſia.

ISÆVS.

ISÆVS genere erat Chalſidenſis. Athenas verò miſſus, Lyſiæ præceptori operam dedit propter nominis ſimilitudinem, & in rebus agendis calliditatem. Itaque niſi quis valde peritus ſtyli eorum fuerit, in multis orationibus diſcernere vtrius rhetorũ ſint, non poſsit. Floruit verò poſt Peloponeſiacum bellum, vt licet ex ipſius orationibus coniicere, & vſque ad Philippi imperium peruenit. Is ocii fugiendi cauſa Demoſthenem mille drachmarum precio inſtituit, ob idque maximè excelluit. Ipſi verò Demoſtheni exhortatorias ſcripſit, orationes, vt ferunt nonnulli. Orationes reliquit quatuor & ſexaginta, ex quibus quinquaginta ſunt legitimę, & eius propriæ. Scripſit item priuatas artes. Primus verò ſchematis vti cœpit, & ad vrbanitatem animi ſententiam & cogitationem conuertere: quod maxime imitatur Demoſthenes. Huius quoque in Theſeo meminit Theopompus.

ÆSCHINES.

AESCHINES natus patre eſt Atrometo, qui initio cum triginta fugeret tyrannos, ipſe poſtea vnà cum aliis populum ad priſtinam libertatem re-

uocauit:

reuocauit: tribu vero Cothocides, quæ ipſa neque genere neq; opibus erat celebris. Adoleſcens cum eſſet, ac robuſtus viribus, ad gymnaſia ſtudium labo rémque contulit. Poſtea cum vocis firmitate ac robore valeret, ſe in tragœdiis exercuit: & vt Demoſthenes dicit, ſubſcribens, ac tertias agens partes in bacchanalibus Ariſtodemi arbitratu ſemper fuit, colligens in ocio veteres tragœdias: ac puer adhuc literas didicit: patre doctore ac magiſtro: adoleſcénſque in vario bellorum genere militauit. Hunc nonnulli Iſocratem & Platonem audiſſe ferunt. Cecilius quidem Leodamantem dicit. Verſatuſque in rep. eſt non obſcurè, propterea quòd Demostheni Demoſtheniſque ſuffragatoribus aduerſaretur. Legationes obiit & multas alias, & ad Philippum de pace: in qua accuſatus à Demoſthene eſt, quòd illius cauſa Phocenſes euerſi eſſent, quodque ipſe autor belli introducēdi fuiſſet, cum ab Amphyctyonibus ad Amphiſſeos legatus eſt creatus, ipſique Amphyctyones portum ſtruxiſſent, quo facto ad Philippum confugerunt, & Philippus adiutore Aeſchine res ipſas eſt aggreſſus, ac Phocidem cepit. Sed ſententia Eubuli Spinthari Prouallußii, qui tū ſummā apud populum poteſtatem obtinebat, ſubleuatus triginta ſuffragiis euaſit. Sunt qui dicant rhetores orationes defendendi capitis cauſa aliis ſcripſiſſe: ſed calamitate ea quę ad Chæroniam accepta eſt, iudicia ſunt intermiſſa. Poſtea vero cum Philippo mortuo Alexander impetum in Aſiam faceret, Cteſiphontem in ius vocauit, quòd decernendis Demoſtheni honoribus ipſe cōtra leges ſcripſiſſet: quo in

certamine cum ſeptimam ſuffragiorum partem nō obtinuiſſet, Rhodum confugit, cum à mulcta mille drachmarum perſoluenda,ad quam fuerat damnatus,animo ac voluntate abhorreret. Alii tunc infamiæ notatum dicunt,quod ciuitate exire nollet, & ad Alexandrum prouocare:quo mortuo, rebuſque Athenienſium vario tumultu agitatis,ipſe Rhodum abiit:ludoque in ea vrbe inſtituto,omnibus qui vellent,ſe ad docendum dedit.Is oſtendendi ſtudio habitam à ſe contra Cteſiphontem orationem Rhodiis recitauit: cumque omnes mirarentur potuiſſe illum his pro ſe in iudicio dictis ſuperari: Minimè ſanè,inquit,mirati eſſetis Rhodii,ſi contra ea dicentem Demoſthenem audiſſetis ſcholamque illic reliquit, quæ Rhodiacus ludus eſt appellata. deinde Samum nauigās,atque in inſula habitans , non ita multô pôſt eſt mortuus. Fuit autem voce canora, & valida:quod tum ex his quæ dicit Demoſthenes, tū ex Democharis oratione intelligi poteſt. Illius verò orationes feruntur quatuor contra Timarchum pro legatione contra Cteſiphontem: hæque ſolæ ſunt legitimæ. Nam ea quæ Deliaca inſcribitur, Aeſchinis non eſt propria. Profectus quidem eſt ad cauſam dicendam pro ſacris in Delo patronus cōſtitutus,ſed eam non habuit orationem.huius enim in locum,vt dicit Demoſthenes, Hyperides eſt ſubrogatus. Fratres vero Aphobum & Democharem habuit,vt ipſe idem eſt autor. Primus verò Athenienſibus illam in Tamynis victoriam ſecundam nūciauit: quo factum eſt vt corona à populo donaretur. Alii autem dicunt Aeſchinem nullo pręceptore aut

magiſtro vſum eſſe,ſed ex eo quòd ſcribam ageret in foro, iudiciorum formam ac modum calluiſſe. Primum quidem apud populum habuit orationes contra Philippum: cumq́ue ex eo magnam conſecutus eſſet gloriã, decreta eſt illi ad Arcades legatio: ad quos cum veniſſet, eum motum eorum animis attulit,vt innumerabiles contra Philippũ conſpirarẽt.Timarcho vero adulterii actionem intendit:quo ab eo deſerto certamine,Timarchus eſt liberatus,vt quodam loco ſcribit Demoſthenes. Delectus quoque eſt legatus ad Philippum pro pace contra Cteſiphontem & Demoſthenem : in qua ſe ipſe quàm Demoſthenes geſsit præſtantius.

LYCVRGVS.

LYCVRGVS patrem habuit Lycophronem Lycurgi filium, quem triginta tyranni interfecerunt. Huius mortis cauſa fuit Ariſtodemus Bathethes, qui quæſturam Græciæ nactus,cum popularẽ in rep.ſtatũ valere videret,fuga ſe à populi aſpectu ac iudicio abripuit.Tribu verò Butades, genere Eteobutes fuit.Primum quidem Philoſophiæ ſtudio ſe dedidit,in quo magiſtro eſt vſus Platone philoſopho:deinde factus Iſocrati familiaris,verſabatur in repub.præclarè,cum dicendo,tum faciendo:& iam illius fidei pecuniarum adminiſtratio ac diſpenſatio erat commiſſa . Quæſtor verò eſt creatus ad trium quinquenniorum ſpacium decem & quatuor millium talentorum: vel, vt nonnulli aiunt, decem & octo millium ſexcentûm quinquaginta. Atque hunc honorem cum illi Stratocles rhetor decreuiſſet, primũ quidem eſt electus: deinde cũ lege

præſcriptum eſſet ne quis vltra quinquennium publicæ pecuniæ curam adminiſtraret, quodam ex amicis ad huius honoris prærogatiuam adſcripto, ipſe operam ſtudiumque in regenda ac diſpenſanda pecunia nauauit. Huius ad res gerendas incredibilis fuit conſtantia, & hyeme, & æſtate: & ad bellicos apparatus delectus, rempub. multis rebus meliorem & firmiorē reddidit, triremeſque populo trecētas inſtruxit, & in Lycio gymnaſium fecit, palæſtramque ædificauit, ac ſpectaculum præfectorum in Bacchanalibus conſummauit. Tantamque huic priuati homines in depoſito fidem habuerunt, vt du centorum & quinquaginta talentorum cuſtodiam tenuerit, pluraque quæ ad pompam luſtrationémque facerent, tum ex auro tum argento ciuitati comparauit, victorias vtiles: multaque inchoata neque planè perfecta opera abſoluit, & naualia, & rerum repoſitorium neceſſariarū: ipſeque & fundamentorum iaciendorum, in ſtadio Panathenaico, & eiuſdem ſtadii perficiendi autor fuit: eam quoque Reipublicæ attulit vtilitatem, quòd alueum, qui erat Athenienſibus permoleſtus, æqualem fecit: ad quod conficiendum, fundum à Dinio quodam accepit: qui cùm illum prius poſsideret, tamen quò ipſi Lycurgo gratificaretur, eum fundum Reipubli. in perpetuum obligauit. Penes hunc fuit ciuitatis cuſtodia, & ſceleratos comprehendi poteſtas: quos omnes ita eiecit, vt ſophiſtarum nonnulli dicerent Lycurgum non atramento ſed fato calamū contra improbos illinentem conſcribere. Itaque cum eſſet ab Alexandro poſtulatus, populus nequaquam hunc

dedendum exiſtimauit. Legationes obiit cum Polyeucto & Demoſthene ad Peloponeſum, aliaſque ciuitates nonnullas, quo tempore Philippus ſecundũ bellum geſsit contra Athenienſes. Magna ſemper fuit Athenis gloria, ſempérque æquitatis laude valuit, vt illud in iudiciis vſurparetur, Lycurgicum patrono videbatur adeſſe auxilium. Tulit veró leges, vnam vt de Comœdis certamen controuerſum continuo in theatro celebraretur: in quo qui eſſet victor, in ciuitatem adſcriberetur, cum antè adſcribi ius non eſſet: certaménque relictum reſtituit. tum illam, vt Aeſchyli, Sophoclis, Euripidis, poetarum ſtatuæ ex aere conflatæ erigerentur, vtque eorum tragœdiæ publicis mandatæ tabulis ſeruarentur. Hanc quoque, vt recitatis tragœdiis legere ex aduerſo contra eas liceret: neque eis tamen ius reſpondendi daretur. Tulit etiã legem, vt nemini neque Athenienſium neque Athenas incolentiũ hominẽ liberũ ad ſeruitutem ex captiuis ſine prioris domini ſententia emere liceret. Ad hoc etiam vt Poſidonis certamen nõ minus tribus anniuerſariis choris põpĩſq; in Piræo fieret, victoréſque non paucioribus quã decem minis donarentur: qui ſecũdo loco victores iudicarẽtur, octo: qui tertio, ſex. Tulit quoque ne mulier Eleuſinem vehiculo iter faceret, ne tenuiores ditioribus eſſent inferiores. Si vero aliqua eſſet deprehẽſa, ſex millibus drachmarum mulctaretur. cui legi cũ vxor nõ paruiſſet, idq; calũniatores atque inuidi deprehendiſſent, his Lycurgus talentum dedit. cumque poſtero die ea de cauſa apud populum accuſaretur, Ego dedi, inquit, non

accepiſſe videor pecuniam. Cum autem vectigaliū exactor manus in Xenocratem Philoſophum inieciſſet,eumque ad carcerem abduceret, huic factus obuius baculum in caput intulit: ipſumque Xenocratem liberauit:illū verò inhoneſti atque indecori facinoris autorem in carcerem coniici iuſsit. Hanc ob cauſſam cum eſſet collaudatus Lycurgus,paucíſque elapſis diebus cum Lycurgi filii illi obuii fuiſſent,Non tarde, inquit, ô filii patri veſtro gratiam habui.A multis enim laudatur, quòd cum vix opitulari potuerit,auxiliū tulerit tamen. Tulit verò & decreta Euclide quodam Olynthio vſus,homine ad iſtam decretorum rationem appoſitiſsimo.Cū verò abundaret diuitiis,eſſétque bene nummatus & copioſus,veſtem vnā gerebat & æſtate & hyeme,quā, cum temporis ratio ac neceſsitas poſtularet,induebat.Is dies noctéſque cogitatione rerum erat erectus, quòd eum natura ad res ex tempore ſuſcipiendas & gerendas non ſatis aptum genuiſſet:& quò facilius excitaretur, & cogitatione vti poſſet, lectulum habebat ſuppoſitum, in quo pellis tantum villoſa erat, & puluinar. Cumque non nemo eum accuſaret, quòd ſtudio verborum intentus, ſophiſtis mercedem daret, Verum, inquit: ſed ſi quis liberos me ipſo meliores facturum recipiat, huic ego non mille drachmas, ſed dimidiam facultatum partem dabo. Erat in eo ſumma in loquendo libertas propter generoſitatem. Cum aliquando Athenienſes iſtum concionantem non admitterent, eiectus exclamauit, O flagrum Corcyreum, quàm multis talentis es dignum! Rurſus cum A-

lexandrum in numero Deorum reponerent, Et qualis, inquit, hic Deus, cuius templum qui egrediatur, aqua eos aſpergi oportebit? Is cum animam exhalaſſet ſuam, traditi ſunt ipſius liberi vndecimuiris. Sed cum Meneſæchmus, accuſaret populum, ſcriptorq́ue in ea accuſatione eſſet Thraſycles, Demoſthenéſque, quandiu fuit in exilio, per literas Athenienſibus ſignificaret illos malè audire propter Lycurgi liberos, facti populũ pœnituit, ſuntq́; illi dimiſsi, cum eos Democles qui fuit Theophraſti diſcipulus, defenderet. Ipſe vero, & ex conſanguineis nonnulli publicis ſepulcris ſunt decorati: ſuntq́ue ipſorum monumenta coram deprecatrice Minerua in hortis Melanthii philoſophi menſæ conſtructæ, Lycurgi ac liberorum ipſius inſcriptæ nomine: quæ ad noſtram vſque ætatem peruenerunt. Quodq́ue eſt maximum, duo millia talentorũ quotannis in reditum conſtituit, ſexaginta antea cum eſſent. Cum verò inſtare mors videretur, cuperétq́; rerum à ſe in Republica geſtarum rationem reddere, ſe in Senatum deferri iuſsit; in quo qui illum auderet accuſare, præter Meneſæchmum inuentus eſt nemo: cuius criminationes cum refutaſſet, ipſe domum eſt reductus: ac tota vita iuſtus habitus, hominumq́ue laudatus ſermonibus, exceſsit è vita: cum nulli certamini vnquam ſuccubuiſſet, licet multorum accuſatorum inuidiam conatumq́ue ſubiiſſet. Filios autem habuit tres ex Calliſtone Abronis filia: ipſiuſque Abronis qui rerum militarium Græciæ erat quæſtor, ſororem duxit in vxorem, quo tempore Chærondas reipu. gubernacula

tenebat. De hac affinitate facit mentionem Dinarchus in illa contra Paſtium oratione. Liberos reliquit Abronem, Lycurgum, Lycophronem: ex quibus Abron & Lycurgus ſine liberis ſunt mortui: ſed Abron celebris clarusque in Republica fuit. Lycophron vero Calliſtomachen in vxorem duxit, is qui Philippo ſemper fuit hoſpes: ex eaque Calliſtonem genuit. Hac vero ducta in vxorem Cleombrotus Acharnēſis Dinocratis filius ſuſcepit Lycophronem. Iſtum quidem auus Lycophrō in adoptionem adſciuit. Hic autem nullo relicto filio eſt mortuus. Poſt mortem Lycophronis vxorem ſibi adiunxit Calliſtonē Socratis filiam, filiumque habuit Symmachum. Huic liberi fuerunt Aryſtonymus, Charmides, Philippe. Ex iſta & Lyſandro Medius eſt natus, qui & ipſe ex Eumolpidis interpres eſt factus. Huius & Timotheæ Glauci filiæ liberi fuerunt Laodamia & Medius, qui ſacris Poſidonis Erechthei præfuit: & Philippe, quæ ſecundo ſacra Mineruæ tenuit. Hanc prius in vxorem duxit Diocles Melitenſis, ex eaque habuit Dioclem, qui contra armatos milites exercitum duxit. Hic liberos ſuſcepit Philippidem & Nicoſtratem vxore Hediſte Abronis filia. Themiſtocles autem qui Theophraſti ſucceſſor fuit, Nicoſtratem ſibi cum ſumpſiſſet vxorem, ex ea Theophraſtum & Dioclem habuit. Ordinauit vero ſacra Poſidonis Erechthei. Huius rhetoris orationes feruntur quindecim: ſæpéque à populo eſt corona donatus, & ſtatuam conſecutus. Ipſius verò ænea ſtatua in Ceramico eſt poſita ex decreto quod factum eſt Anaxicrate Rempublicā obtinente: cuius

quoque autoritate victum & ipſe in Prytaneo accepit, & Lycurgus, & maximus natu ipſius conſanguineorum: Lycurgoque mortuo Lycophron qui natu erat maximus, de huiuſmodi dono cōtendit. Orationes verò pro ſacris habuit multas, vocauitque in ius Autolycum Areopagitem, & Lyſiclem ducem, & Demadē demii filium, & Meneſæchmum, multosque alios, contra quos omnes victoriam reportauit. Accuſauit quoque Diphilum, quòd is media columnarum capita argento metallo confecta, quæ impoſita onera ſuſtinebant, auferret, atque non ſine magna legū imminutione ad ſummas diuitias perueniſſet: cuiuſmodi facinus cum extremo ſupplicio vindicaretur, is vt periret, effecit, drachmasq; quinquaginta ex ipſius facultatibus ſingulis ciuibus diſtribuit: quarum ſumma ad talenta centum & ſexaginta excreuit: vel, vt nonnulli aiunt, minā. Accuſauit quoq; Ariſtogitonē & Cleocratem & Autolycum, quòd hi cum ſerui eſſent, ſe tamen pro liberis gererent. Vocabatur verò Lycurgus. Ibis Lycurgo, Xenophonti noctua adſcribebatur. Ducebant enim genus ab Erechtheo terræ filio, & Hephæſto. Proximè autem ducebant à Lycomede & Lycurgo, quos populus publicis ſepulchris cohoneſtauit. Ipſaque generis deductio eorum qui ſacra Poſidoni faciebant, in tabula eximia eſt Erechtheo poſita, quę ab Iſmenio Chalcidenſi eſt picta, & Lycurgi ſtatuæ è ligno confectæ, ipſiusque liberorum Abronis, Lycurgi, Licophronis, quas Timarchus & Cephiſodotus Praxitelis filii confecerant. Huius verò tabulæ ponēdæ autor fuit Abron eius filius. ſortitus ex genere illam in ſacris

obeundis dignitatem atque excellentiam, quam fratri Lycophroni ceſsit: ob idque Abron porrigens illi tridentē pingitur. Omnium verò quæ adminiſtrauit & rexit, deſcriptionem fecit, eamq́ue in columna ante palæſtram ab eo conſtructam poſuit, vt his qui vellent inſpiciendi poteſtas eſſet. Nemo ſanè hunc virū fraudis cōuincere potuit. Scripſit quoq; vt Neoptolemus Anticlis filius corona donaretur, eiq́ue ſtatua erigeretur, quòd Appollinis aram in foro ex oraculo ab eo edito inaurādā eſſe denūtiarit. Honores etiā Euonymo Diotymi Diopithis filio decreuit, quo tempore Cteſicles in rep. gubernāda erat princeps.

DEMOSTHENES

DEMOSTHENES Demoſthenis & Cleobules filius tribu Præanienſis, relictus à patre cum eſſet annos natus ſeptem, & ſoror quindecim, totum illud tempus quo patre orbatus fuit, apud matrē egit, cum ſe Iſocrati ad audiendum daret, vt nōnulli aiūt: vt verò plurimi, Iſæo Chalcidenſi, qui ipſe Iſocratis erat diſcipulus, cum is Athenis ageret, ſtudio æmulandi Thucididis, & Platonis Philoſophi incenſus: quem, vt nonnullis videtur, primum ſibi magiſtrum propoſuit: vt verò Hegeſias Magnes refert, cum Calliſtratus Aphidnæus rhetor illuſtris & præfectus equitum aram Mercurio in foro poneret, habiturusque apud populum orationem eſſet, rogauit pædagôgum, vt hunc audire liceret, quem cum audiſſet, cœpit amare illius dictionem: eumq́ue breue ad tempus audiuit, donec abfuit ab vrbe. Poſteaquam verò Calliſtratus in Thraciam confugit, tum Demoſthenes factus adoleſcens Iſocratem & Platonem au

diuit.deinde Iſæo audiendo, quem domum receperat, quinquennio elaborauit, propoſitis ſibi ad imitandum illius orationibus. Vt verò Cteſibius ſcribit in eo libro, qui eſt inſcriptus de philoſophia, à Callia Syracuſano Zethi Amphipolitani, à Caricle autem Caryſtii Alcidamantis accepit orationes, quas imitandi cauſa diligenter lectitabat. Cum verò ad legitimam ætatem perueniſſet, ac pauciora quàm eſſet æquum, à tutoribus recepiſſet, cum eſſent Aphobus Theripides, Demophon vel Demea, quo tempore Timarchus repub. præerat, eos tutelæ malè geſtæ accuſauit, in primiſque Demophontem, qui matris ipſius erat frater. Atque à ſingulis talenta decem mulctæ cauſa poſtulauit, ipſoſque vicit. Ipſam verò condemnationem paruifecit, aliis quidem pecunia, aliis verò etiam gratia liberatis. Cum autem Ariſtophon iam propter ſenectutem dignitati quam habebat, non poſſet eſſe ſatis. Choragus Demoſthenes eſt factus, ac Midiam Anagyraſium qui illum choragi officio fungentem percuſſerat, in ius vocauit: acceptiſque tribus drachmarum millibus, ab accuſatione deſtitit. Nec verò deſunt qui dicant eum in ſpeluncam deſcendere ſolitum, in eaque philoſophari abraſa dimidia parte capitis, quò ſibi exeundi facultatem pręriperet: & lecto recumbere perangusto, vt celeriter excitaretur, vt ita facultatem dicendi conſequeretur. Et cum humerum exercendo indecorè moueret, obeliſco, vel (vt nonnullis videtur) gladiolo è laquearibus ſuſpēſo coercebat, vt timore ab ea deformitate ceſſaret. Ac iam cū in dicēdo proficere videretur, iuſtæ magnitudinis ſpeculum ſibi

latus eſt,vt & Antiphanes & Timocles illum in Comœdiis exagitarint. Per terram,per fontes, per fluuios hoc pacto cum iuraret,apud populum tumultum conciuit. Iurauit quoque pro Aſclepion, antepenultima acuta Aſclepion. oſtenditque ea quæ diceret,rectè dicere,quòd ipſe Deus quietus eſſet ac beneuolus: in quo ſæpe tumultus populi eſt concitatus. Cum verò ocium ac ſtudium audiendo Eubolidem dialecticum Mileſium conſumeret, omnia in quibus ipſe deficere & claudicare videretur,emẽdauit. Cumque eſſet in conuentu Olympico, audiretque Lamachum Terinæi filium Philippi atque Alexandri encomium recitantem, atque in Thebanos & Olynthios inuehentem, aſſurgens veterum poëtarum de rebus ab Olynthiis & Thebanis præclarè geſtis teſtimonia protulit,ita vt in cæteris Lamachus ſilentio ſibi impoſito etiam ex conuentu fugeret. Cum verò eſſent qui habitas à Demoſthene contra Philippum conciones ad eum ipſum deferrent,ferunt illum dixiſſe. Ego iam tum cum Demoſthenem audiui,decreui cum viro mihi bellum eſſe. Ipſius quidem orationes militibus propter bellicas copias,quæ in his ineſſe viderentur,Iſocratis verò Athletis perſimiles eſſe dicebat,quòd hæ quandam talem delectationem afferrent, qualem è theatris percipere homines ſolent. Cum autem eſſet annos natus ſeptem & triginta,his qui à Dexitheo cõtra Callimachum diſputabant, ſub quo legati ab Olynthiis ad petendas ſuppetias venerant, poſteaquam bello à Philippo premerentur, auxilium ferendum eſſe ſuaſit:deinceps verò quo tempore Pla-

to eſt mortuus, Philippus Olynthios euertit. Nouit ſane etiam Demoſthenem Xenophon ille Socraticus,& adoleſcens,& robuſta iam ætate.Hic quidem res Græciæ poſt pugnam apud Mantineã duce Charic1ide corruentes,ſemper in aliquo vigore tenuit & ſuſtentauit,tutoribusq́ue prius in ius vocatis ſuperior fuit in cauſa. Cum verò poſt condemnationẽ Æſchines fugeret,illum equo Demoſthenes eſt proſecutus:cumq́ue Æſchines ſe iam comprehendi putaret,ob idq́ue prolaberetur,illum erigens Demoſthenes eſt conſolatus,eiq́ue talẽtum argenti dedit. Hic vt populus exercitum in Thaſo aleret,cõſuluit, ad idq́ue ipſe trierarchus nauigauit.Annonæ autem præfectus cum eſſet,in eumq́ue actio furti eſſet intenta,liberatus eo indicio eſt. Cum verò Elatiã Philippus occuparet,ipſe cũ his qui pugnaturi in Chæronia eſſent,ſe coniunxit: ex quo ordinem relinquere eſt viſus. Cum fugientis chlamidem rubus coẽrceret,tum Demoſthenes conuerſus,Hæc,inquit,viuum capit. Notatum hoc in clypeo habuit ac ſignatum, Bona fortuna. orationemq́ue habuit in eorum funere qui in bello cecidiſſent. Poſtea verò cum ad vrbis refectionem ſtudio curaq́ue intentus eſſet, murorum curator delectus, ex priuatis facultatibus ad eam rem expenſas fecit minas centum:ad ſpectacula autem mille contulit:triremesq́ue conſcendit:atque omni ex aditu ad ſocios nauigans, pecunias coẽgit. quas ob res perſæpe ipſe corona eſt donatus. primũ quidem à Demomele, Ariſtonico,Hyperide,corona aurea:poſtremùm verò à Cteſiphonte. cumq́ue decretum illud tanquam contra leges

factum Diodotus atque Æſchines accuſaſſent, ipſe pro ſe defenſione vſus ita vicit, vt actor ſeptimã ſuffragiorum partem non acceperit. Ac cum Alexander iterum in Aſiam exercitum ductaret, Harpaluſque Athenas cum pecuniis facultatibuſque ſuderet, hunc quidem primò recipere prohibuit, deinde poſteaquàm nauigio eſt ingreſſus, acceptis mille da ricis acquieuit. Cumque Atheniẽſes hominem Antipatro dedere vellent, repugnauit, ſcripſitque vt ea, quam ſecum attulerat Harpalus, pecunia in ſumma arce deponeretur, vtque Harpalus eius ipſius pecuniæ numerum ac ſummam diceret. quod cum populus approbaſſet, dixit Harpalus ſeptingenta ac quinquaginta eſſe talenta, vel paulo plura, vt refert Philochorus. Poſtea autem cum Harpalus è carcere aufugiſſet (in eo enim aſſeruabatur donec aliquis ab Alexandro veniret) ac in Cretam, vel (vt alii aiunt) in Tænarum Lacedæmoniæ oppidum iter faceret, accuſatus Demoſthenes corruptelæ eſt, eò quòd neque numerum depoſitæ pecuniæ, neque cuſtodum carceris negligentiam indicaſſet: vocatuſque in iudicium ab Hyperide, Pythæo, Meneſæchmo, Himeræo, Patrocle: quorum opera effectum eſt vt Areopagitarum ſententia condemnaretur: victuſque aufugit, cum mulctæ ſoluendæ non eſſet futurus ſatis: accuſatuſque eſt quòd triginta talenta accepiſſet. Vel vt nõnulli aiunt, ea de cauſa aufugit, quòd iudicium eiuſmodi æquo animo ferre nullo modo poſſet. Poſtea verò cùm Atheniẽſes Polyeuctũ legatum ad Arcades miſiſſent, vt eos à Macedonum ſocietate deterreret, neque Polyeuctus perſuadere poſſet,

præclarus Demoſthenes vnà dicendi partes aſſumēs perſuaſit. Cuius rei cauſa cum eum admirandum quendam hominem omnes ducerent, paucis elapſis diebus decretum de illo reuocando eſt factum, ex eoq́ue miſſa eſt triremis quæ illum adueheret: decreueruntq́ue Athenienſes vt triginta illa talenta quibus mulctatus fuerat Demoſthenes, ex ærario ad ſtruendam aram Ioui ſalutari in piræo conferrentur, atque ita liberaretur. Hoc decretum ſcripſit Demon Pæanieus Demoſthenis conſobrinus, qui tum rurſus rempublicam adminiſtrabat. Cum ad Lamiā Græci Antipatrum conuocarent, cœpiſſentq́ue Athenienſes ob proſperum nuncium ſacra diis facere, tum Demoſthenes verſus ad Ageſiſtratum qui erat vnus è ſociis, Athenienſes, inquit, non eandem quam alii, habent de ipſis rebus ſententiam. Scio enim Athenienſes ad dicendum eſſe inſtructos, & in ſtadio certare & ſcire & poſſe: in curſu autem pleniore & maióre non poſſe. Cumq́ue Harpalum Antipater ſuſtuliſſet, minareturq́ue niſi Athenienſes rhetores dederent, ſe vrbem euerſurum, Demoſthenes relicta ciuitate ſibi ſalutem fuga quæſiit: ac primùm quidem in Æginam confugiens, ad Acræum conſedit. Sed cum vereretur, ne non ſatis opportunus hic locus capiti ac vitæ ſeruandę eſſet, ſe in Calabriā tranſtulit. Cum autem Athenienſes, rhetores ipſumq́ue Demoſthenē dedere ſtatuiſſent, in Poſidonis templo conſedit. cumq́ue ad eum Archius, qui Phygadotherus nomine dicebatur, accederet, is qui Anaximeni rhetori ſucceſſerat, isq́ue ei ſuaderet vt exurgeret, tanquam ipſi Antipatro amicus eſſet futurus: huic

huic Demoſthenes, Neque cum tragœdias ageres, mihi perſuaſiſti, neque nũc conſulens perſuadebis. & cum Archius vim inferre conaretur, prohibuerunt hi, qui ad vrbis cuſtodiam erant conſtituti. tum Demoſthenes, Non ſalutis, inquit, egens in Calabriã confugi, ſed vt impietatis & violentiæ in Deos, Macedones conuincerem. Refert quidem Demetrius Magnes in illius ſtatua carmen elegiacum poſtea ab Athenienſibus ſcriptũm fuiſſe:

Hic ſi quantum animo, tantum valuiſſet & armis,
Græcorum haud Macedo perdomuiſſet opes.

Illius imago iuxta aram duodecim Deorum eſt poſita, manu atque opera Polyeucti confecta: atque, vt nonnullis videtur, repertum eſt hoc ſcriptum, Demoſthenes Antipatro ſalutem dicit. Genus verò mortis quo obiit, tradit Philochorus, hunc ſcilicet epoto veneno obiiſſe. huic aſſenſus Satyrus dicit hunc calamum momordiſſe, quo epiſtolam ſcribere cœperat: quo guſtato mortuum eſſe. Eratoſthenes autẽ ſcribit hunc, cum iandiu Macedones formidaret, in circulo concauo quem circum brachium ferebat, venenum ſeruaſſe. Sunt verò qui eum cõpreſſo ſpiritu mortem ſibi conſciuiſſe dicant. alii venenum quód in balteo tegebatur, guſtaſſe. Cùm verò Philippus extremum vitæ diem obiiſſet, venit in publicum ſplendida veſte indutus, licet ipſius filia adoleſcentula paulò antè mortua fuiſſet, propter eam, quã ex Macedonis morte capiebat, voluptatem. Thebanis autem, cum bellum contra Alexandrum gererẽt, adiutorem ſe prebuit, ſemperque Græcos contra illum confirmauit. Itaque Thebas cum euertiſſet, hũc

ſibi dari ab Athenienſibus petiit: minitatusque eſt niſi darent. Cumque in Perſas exercitum duceret, ac claſſem ab Athenienſibus poſtularet, Demoſthenes contradixit, cum ita diceret, incertum eſſe an nõ etiam contra eos qui præbuiſſent, vteretur. Liberos ex vna vxore reliquit duos: quæ ipſa erat filia cuiuſdam eorum qui Eudocimũ Heliodorum propinquitate contingebant: filiamque vnam, quæ puella adhuc cum eſſet, antequam nupſit eſt mortua. Habuit verò etiam ſororem, quæ nupta Lachi Læuconei nepoti Democharem genuit, virum & in rebus bellicis perſtrenuum, & oratione forenſi nullo inferiorem. Eſt autem ipſius imago in Prytaneo dextra iter facientibus ad Veſtem. Primus qui huic ſuccinctus fuerat gladius, vna cum veſte extat. Permultas verò habuit orationes cum Antipater rhetores ab Athenienſibus poſtulauit. Ac vix ita multò pòſt Athenieſes in Prytaneo victum propinquis Demoſthenis præbuerunt: mortuoque ſtatuam in foro erexerunt, quo tempore princeps in republica erat Gorgias: cuius muneris petendi autor fuit Democha res illius nepos: cui ipſi rurſus Laches Leuconeus Democharis filius idem munus petiit, cum Pythara tus rempublicam obtineret, decimo die poſtillam huius imaginis in foro poſitionem: & victum decretum in Prytaneo & ipſi, & cõſanguineis eius, & propinquorum ſemper natu maximo: & conſeſſum in omnibus certaminibus. ſuntque decreta pro vtriſque deſcripta. Hæc verò Democharis imago in Prytaneum eſt adducta, de qua antè mẽtionem fecimus. Feruntur autem orationes huius propriæ ſexaginta

quinque. Nec deſunt qui illum luxurioſè vixiſſe dicant, hiſque eũ vſum veſtibus, quæ magis mulierum quàm virorũ viderentur: ſolitumq́ue in dies comeſſationes inſtituere: & magno cũ luxu & apparatu viuere: quo factum eſt, vt Batalus appellaretur. Alii verò ſpecioſa appellatione, & auribus pergrata, á nomine nutricis detorta, hunc ita ad contumeliam appellatum aiunt. Diogenes autem Canis cum iſtum aliquando verecundantem, quòd eſſet in caupona, videret, eumq́ue ſecedentem, Quanto magis, inquit, ſeceeſſeris, tanto magis in caupona eris. Hunc quidem propius contẽplans, Scytam in orationibus eſſe dicebat, in pugnis verò vrbanum. Accepit autem aurum ab Alphiathe, qui fuit vnus ex his qui populi moderandi habenas tenebant, qui miſſus ad Regem legatus, clàm venit cum pecunia, vt ea populi moderatoribus diſtributa, bellum illud contra Philippũ conſepeliret: eumq́ue á rege acceptis daricorũ millibus tribus priuatim corruptum ferunt. Anaxilam verò quendam Oritem, qui illi hoſpitio erat coniunctus, comprehenſum, tanquam ſpeculatorem ab hoſtibus miſſum, in eculeum coniecit: à quo cum nihil torquendo auferre poſſet, eum duodecimviris tradere conſtituit. Cum autem aliquando in concione ab Athenienſibus dicere eſſet prohibitus, dixit pauca habere ſe quę illis dicere optaret. Itaq; facto ab Atheniẽſibus ſilentio, Adoleſcens, inquit, ęſtatẽ ſimul atq; vidit, aſinũ conduxit in vrbe. cũ autem dies medius eſſet, ac ſol vehemẽter efferueſceret, eorũ vterq; ſub vmbra aſini quieſcere cupiebat. Vrgebat verò alter alterum, locator quidem cum diceret ſe aſinum non

vmbrã locaſſe:conductor verò,cum ſe circa aſinum omnem poteſtatem habere confirmaret.atq; hæc cũ diceret,abiit.Hunc autem cum Athenienſes cohiberent,orarentque vt orationem hanc ad finem vſque proſequeretur:Deinde,inquit Demoſthenes,de aſini vmbra audire vultis:me verò de rebus neceſſariis dicentem audire recuſatis. Cum verò Polus hiſtrio verſus Demoſthenem diceret ſe duorum dierũ certamine talentũ mercedis loco accepiſſe,Ego,inquit, vnius diei ſilentio talenta quinq; pro mercede accepi. Cum autem concionando voce veteretur incongrua atque inconcina, eſſetq; tumultus concitatus, hiſtriones quidem ex voce,oratores verò ex ſententia ſpectari dixit oportere. Cumq; huic Polyeuctus probro daret,quòd aſsidua meditatione & commentatione ad dicendũ vteretur,Ego ſanè erubeſcerem, inquit,ſi cum pro tanto tamque potenti populo conſultem,me ita darem ad dicendũ,vt ex temporali facultate delectarer.Scribunt quoque nunquã illum lychnum extinxiſſe, quo in diiudicãdis orationibus vtebatur,donec ad quinquageſimum annum perueniſſet.Ipſe verò ſe aquæ potorem fuiſſe dicit.Nouit quoque ipſum Lyſias Rhetor,viditque Iſocrates dignitate in republica florentẽ vſque ad eam pugnam quæ fuit in Chæronia. Videre eum etiam nonnulli philoſophorum qui erant à Socrate. Plurimas verò orationes dixit ex tempore,cum ad eas perbellè natus videretur. Qui verò ipſum corona aurea donandum eſſe primus ſcripſerit, fuit Ariſtonicus Nicophanis filius Anagyraſius : interceſsit autem Diondas.

HYPERIDES.

HYPERIDES patre natus erat Glaucippo Dionyſio, tribu Colliten ſis. filium habuit eodem quo & pater erat nomine, rhetorem illum, & orationes ſcriptantem: ex quo rurſus Alphinus eſt natus. Is cum Platonis Philoſophi auditor vnà cũ Lycurgo & Iſocrate fuiſſet, rempublicam Athenienſiũ tenuit, quo tempore Alexander rerum Græciæ eſt potius: déque ducibus & triremibus quas ab Athenienſibus petiit, contradixit. Idẽ non dimittendi exercitus, qui in Tænaro erat, autor fuit. cuius rei cauſa beneuolo eſſe in ducem exercitus animo putabatur. Primùm veró mercede cauſas dixit. Cum autem particeps fuiſſe videretur pecuniarum quibus Perſarum Rex certorum hominum animos corruperat, cœpit luxurioſè hilariterque viuere: delectusque trierarchus, cum Philippus Byzantium euertit, miſſus eſt vt Byzantiis eodem anno auxilium ferret. Cæterisque omne munus functionemque publicam fugientibus, ſolus ſuſtinuit choragũ agere, expẽſasque ſuppeditare. Nonnullos ex familiaribus Demoſthenis in ius vocauit: cumque ipſe reus legum malè latarũ à Dionda eſſet factus, aufugit. Amicus verò his cum eſſet, qui familiares erant Demoſtheni & Lyſicli & Lycurgo, ad extremum vſque amicitiam illam non defendit: ſed poſteaquàm Lyſicles & Lycurgus è viuis exceſsiſſent, eaque de Demoſthene eſſet opinio, vt ab Harpalo pecunia corruptus videretur, deſignatus ab omnibus (ſolus enim inuictus contra omnem corruptelam ſtetit) ipſum Demoſthenem accuſauit. Cæterùm ab Ariſtogitone legum malè latarum

actio contra hunc eſt intenta, quód vt alienigenæ qui erant iuxta Chæroniam, ciues fierent, ſcripſiſſet, vtq; ſeruis libertas daretur, & ſacra & liberi & vxores in Pyræum deferrentur, quod ille iudicium fuga à ſuo capite declinauit. Cum autem accuſaretur quòd in decreto quod fecerat, multas leges prætermitteret, Conſidera, inquit, Macedonum arma non ego decretum illud ſcripſi, ſed pugna quæ fuit in Chæronia. Ac poſtea quidem Philippus metu adductus huic ſublationem mortuorum conceſsit, cum eam antea præconibus qui ex Lebadia venerant, denegaſſet. Iterum verò poſt illas ad Cranonem calamitates poſtulatus eſt ab Atipatro: cumque eum populus daturus videretur, fugit è ciuitate ad Æginam cum his qui condemnati fuiſſent. cumq; Demoſthe ni occurriſſet, propter illam quæ ex cauſæ dictione contra illum orta fuerat contentionem, illinc ſe abripiens, vi comprehenſus in templo Poſidonis ab Archia eſt, qui Phygadotherus nomine dicebatur. Is genere erat Thurius, antea hiſtrio, tunc Antipatro auxiliũ ferebat: deinde cum torqueretur, ſibi linguã amputauit, vt nihil eorum proferret quæ oculta eſſe reipublicæ intereſſet: atque ita eſt mortuus. Hunc Hermippus linguã ſibi præcidiſſe cum in Macedoniã proficiſceretur, dicit, eumq; ſine ſepultura proiectũ eſſe: Alphinoque ipſius conſobrino, vel vt nõnullis videtur, Glaucipei cuiuſdã filio, opera medici alicuius, qui propter amicitiam id perſuaſerat, corporis poteſtatem eſſe datã, atque ita vſiſſe, atque oſſa ad conſanguineos pro legibus inſtituiſſe Atheniẽſium ac Lacedæmoniorum reportaſſe. Non ſolùm

enim eos qui ſupplicio ſunt affecti, perpetuo exilio non mulctant, ſed ne vetant quidem eos in patria regione conſepeliri. Alii verò hunc abductum vnà cum aliis in Cleonas mortuum eſſe dicunt, quo in loco linguam ſibi præcidit, ſicuti antè eſt dictum. Cũque oſſa conſanguinei accepiſſent, ea ſepulturæ honore vnà cum propinquis ante Hippadûm portas cohoneſtarunt, vt refert Heliodorus tertio de monumentis libro. nunc verò ſubuerſum eſt monumentum: eſtque incertum, ſitne hoc, an illud potius. Conciones habebat is quidẽ, ſed ex ſcripto, eaſq; literis mandatas referebat. Sunt qui hunc Demoſtheni anteponant. Huius feruntur orationes ſeptuaginta ſeptem: quarũ quinquaginta duæ illius ſunt propriæ. Is ad veneream libidinem paulo erat procliuior, vt etiam introducta Myrrhine, qua amica aſsiduiſsimè vtebatur, filiũ, eiiceret: habebatque in Pyræo Ariſtagoram, in Eleuſine in priuatis poſſeſsionibus amicam Thebanam, quæ pro quæſtu viginti minas quotannis accipiebat. Huic nullus dies ab inambulatione in eo loco in quo piſces veniebant, vacabat. Cum autem Phryne ipſius amica impietatis accuſata fuiſſet, de eo quoq;, vt cõgruebat, quæſitũ eſt, num huius communis ſuſpicio ad eum pertineret: (hoc quidem ipſe initio orationis oſtendit) cumque illa condemnationi proxima videretur, adduxit eam in medium: diſciſſaque veſte mulieris pectora iudicibus oſtendit: cuius pulchritudinem cum iudices intuerentur, liberata omni moleſtia eſt. Complexus etiam eſt libro quẽ ſcripſit, oculta contra Demoſthenem crimina: ſed ita, vt deprehenderetur. Nam

cum ipſe morbo ægrotaret, venit Demoſthenes ad ædes illius, tanquam quid ageretur obſeruaturus: librumque qui contra ſe erat ſcriptus, arripuit. quæ res cum Hyperidi ſtomachum feciſſet, Hic quidem, inquit Demoſthenes, amicorum lædet neminem: hoſtem verò, ne quid contra me moliatur, deterrebit. Decreti quoque ab eo honores ſunt Iolæ, qui ſe Alexandro venenum daturum promiſerat: fuitque ſocius ac particeps belli Lamiaci cum Demoſthene: funebremque pro his qui eo in bello cecidiſſent, orationem magna cum omnium admiratione habuit. Cum verò Philippus ab Eubœa nauigare contenderet, Athenienſesque in eum inimicitiis armatum gererent animum, ex diſtributione triremes confecit quadraginta: primusque pro ſeipſo ac paruulo filio duas triremes dedit. Cumque Delii inter ſe contenderent vtros templo Apollinis Delphici præeſſe neceſſe eſſet, delectusque eſſet Æſchines qui de ea re diceret, decreuit Areopagitarum conſilium, vt ad id muneris Hyperides vocaretur: eſtque ipſius Hyperidis Deliaca inſcripta oratio. Obiit legationem ad Rhodios. Cumque ab Antipatro legati veniſſent, ipſumque Antipatrum vt optimum laudarent, his ſe opponens Hyperides, Scimus, inquit, iſtum eſſe optimum; ſed tamen nobis nihil optimo domino eſt opus. Ferunt ſine actione ſolitum concionari: tantumque rem, prout geſta eſſet, recenſere: neque tamen iudices mouere animo, aut moleſtè ferre vnquam ſunt viſi. Miſſus etiam eſt ad Elios, vt oratione Callippum athletam defenderet, in quem corrupti certaminis

actio intendebatur: ſuperiorque ex ea cauſa diceſsit.

DINARCHVS.

DINARCHVS Socratis Soſtrati erat filius, Enchorius quidem, vt nonnullis videtur: vt quibuſdam, Corinthius. Cum vero admodum adoleſcens Athenas veniſſet, quo tempore Aſiam Alexander habitatoribus frequentauit, Theophraſto, qui Ariſtoteli in ludo ſucceſſerat, ſe ad audiendum dedit. Is verſatus cum Demetrio Phalereo eſt. Maximè vero ſe reipublicæ tradidit poſt Antipatri mortem, ex oratoribus aliis quidem morte è medio ſublatis, aliis vero fuga ereptis. Hic cum Caſſandro amicitia eſſet coniunctus, maximam vim argenti coaceruauit venditis orationibus quas rogantibus conſcripſit. Peruenit autem in numerum ſummorum oratorum, non cum ad populum procederet, (neque enim poterat) ſed cum orationes ſcriberet: ac cum Harpalus diſceſsit, plures ſcriptæ ſunt ab eo cōtra eos qui accuſati pecuniarum ab hoſtibus acceptarum eſſent, eaſque accuſatoribus dedit. Poſt verò tempus illud, cum accuſatus eſſet, quòd ad Caſandrum & Antipatrum colloquendi gratia veniſſet, circa ipſum tempus quo Munychia eſt capta, cum ab Antigono & Demetrio illa eſt preſidis munita, ex facultatibus conflata ingenti pecunia fugit in Chalcidem. In exilio vero cum manſiſſet annis quindecim, multis opibus comparatis rediit opera ac ſtudio familiarium Theophraſti, qui illi, cæteriſque qui vnà exulabant, reditum in patriam aperuerunt. Cum autem diuerteret apud hoſpitem ſocium, iſ-

que iam ſenex,& oculorum acie debilis, argentum amiſiſſet, vellétque hoſpes hoc ipſum inueſtigari, diem illi dixit: ac tum primum in iudicio dixit:eaque extat oratio. Feruntur vero quatuor & ſexaginta orationes illius propriæ: harum nonnullæ à quibuſdam Ariſtogitoni adſcribuntur. Hyperidẽ hic volebat imitari, vel, vt nonnulli aiunt, Demoſthenem, propter incitatum & affectus plenum orationis genus.Illius ſchemata habent ſuos quoque imitatores.

DECRETA.

DEMOCHARES Lachetus Leuchontheus petiit Demoſtheni Pæanienſi ſtatuam ære conflatam in foro, ac victum in Prytaneo,& ipſi,& ex cõſanguineis ſemper natu maximo, quòd is multa & præclara in Rempublicam Athenienſium contulerit: multaque Reipublicæ ſapienter conſulendo attulerit, facultatéſque ad communem omnium vtilitatem conferre non dubitarit: quodque talenta octo dederit cum populus Athenienſis Eubœam in libertatem vendicauit: triremémque alteram cum Cephiſodotus Byzantium nauigauit: & alteram, cum Chares, & Phocenſium duces Byzantium ſunt miſsi: multoſque ex his qui capti in Pydne & Methone & Olyntho à Philippo fuerãt,redemerit:ſumptuſque viris fecerit, cum Pandionidis à ſumptuũ onere abhorrentibus, milites qui deerant, armauit, ac dedit: muriſque reficiendis à populo præfectus ac delectus, ipſe liberaliter atque ex ſuis facultatibus integræ tria talenta ad hoc ipſum conſumpſerit: duoſque aggeres circa Pi-

ræum defoſſos dederit: & poſt illam in Chæronia pugnam talentum ad Reipublicæ vtilitatem contulerit: & rurſus ad curam frumenti in ſumma annonæ caritate talentum porrexerit: quodque beneuolentia & conſilio Thebanos, Eubœos, Corinthios, Megarenſes, Achæos, Locros, Byzantios, Meſſenios ſocios populo Athenienſi fecerit: copiaſque populo ac ſociis conſtituerit, pedites quidem mille, mille etiam equites: conſtitutamque vt exteræ gentes ac nationes darent pecuniam perſuaſerit: quodque ſocii ad bellum ipſius hortatu plura quàm quinquaginta talenta Reipublicæ ſubleuandæ cauſa contulerint: & ne Peloponneſii Alexandro contra Thebanos adiutores ſe præberent, datis pecuniis obita etiam apud eos legatione prohibuerit: tum etiam quod multarum aliarum rerum & pulcherrimarum cum Reipublicæ eſſet præfectus, autor populo fuerit: quibus, quantum in eo fuit, Græciæ libertas, & populi in Republica poteſtas optimè confirmari poſſet. Hic vero aufugit euerſo populo propter paucorum dominatum: obiitque in Calabria, propter eam, qua erat erga populum beneuolentiam, cum quidem eſſent miſsi duces ab Antipatro ad ipſum: iſque nihilominus erga Populum beneuolentiam illam ſolitam retinuerit: neque cum appropinquare hoſtis aut periculum videretur,, quicquam populo Athenienſi indignum facere eſt viſus. Princeps in Republica Pytharatus Laches Leuconeus Democharis filius munus à Senatu populoque Athenienſi

Demochari petiit, ſtatuam ſcilicet æream in foro, victumque ſemper ei qui ex conſanguineis eſſet natu maximus, & conſeſſum in certaminibus, quòd & beneficus in populum Athenienſem, & conſultor perbonus fuerit & ſcribendo, & Rempublicam gubernando, & legationem obeundo: eaque contulerit in Rempublicam beneficia, vt & muri illius opera refecti fuerint: & arma, & tela, & machinæ comparatæ: quodque quadriennali bello vrbem tutam ſecuramque ſeruarit: pacémque & fœdus ac ſocietatem cum Bœotiis inierit: quarum rerum cauſa his qui populum euertiſſent, eſt elapſus, eorumque vitauit furorem. quodque primus contraxerit imperium, tum eorum qui bonis ſuis pepercerũt, tum eorum qui legationem ad Lyſimachum obierunt: & quod ad populi vtilitatem atque vſum triginta argenti talenta acceperit: & rurſus alia centum: legationémque ſcripſerit ad Ptolemæum in Aegyptum, ex qua qui nauigaſſent, quinquaginta talẽta populo retulerũt: legationémque ad Antipatrum obierit: ex eaque viginti talenta reportarit: atque Eleuſinem populo recuperarit: cum quidem populo ipſe perſuaſor, populus vero ad huius conſilium voti compos fuerit: & quòd in Democratia fugerit: neque illas paucorum dominatus partes ſequi, neque populo euerſo vnquam magiſtratum attingere ſit viſus: ſoluſque ex omnibus qui tum Rempublicam tenebant, alieno inſtituto Rempublicam mutari non ſinerit, ne in Democratia quidem: legéſque ac iudicia, facultatéſque omnium in ſumma tranquillitate con-

ſeruarit propter ſummam in Republica moderanda prudentiam: neque vllo vnquam Democratiam læſerit aut dicto, aut facto. Lycophron Butades Lycurgi filius adſcripſit victum ſibi in Prytaneo deberi, pro eo munere quod à populo Lycurgo Butadæ eſt datum: quo tempore Anaxicrates Rempublicã obtinebat: atque Antiochidus Prytaneo præeſſet. Stratocles Diopitheus Euthydedis filius dixit, Poſtquam Lycurgus Butades Lycophronis filius à maioribus accepit propriam à longo tempore, & domeſticam erga populum beneuolentiam, & proaui ipſius Diomedes ac Lycurgus: quorum vita honoribus à populo affecta, & mors publicis ſepulchris in Ceramico propter illorum virtutem decorata fuit: ipſéque Lycurgus cum Reipublicæ præeſſet, multas & pulchras leges patriæ tulit: factuſque publicæ pecuniæ quæſtor, quinquennio ei muneri pręfuit: diſtributiſque ex communi reditu milibus octingentis & noningentis talentis, ac multò antè propter fidem à priuatis hominibus mutuò accepta ingenti pecunia, ſexcentis ſcilicet & quinquaginta talentis, ea cum reipublicæ ratio vtilitaſque poſtularet, conſumpſit: in quibus omnibus cum ſingulari æquitate & iuſtitia verſari, eaque admini ſtrare videretur, ſępe à ciuitate corona eſt donatus. Ad hoc etiam delectus à populo, permagnam pecuniam in ſumma arce coaceruauit: Deumque ornatu cohoneſtauit: ac victorias perutiles, réſque ad pompam, luſtrationéſque idoneas, ornatumque aureum comparauit: vt centum homines caniſtris onerati ad ea ferenda & comportanda deſiderarent-

tur. Delectus autem ad belli apparatus, arma permulta, & telorum millia quinque in ſummam arcem intulit: ac triremes nauigabiles trecentas parauit: quarum alias quidem refecit: alias verò à principio in totum conſtruxit: præterea accepta quotidianorum operum præfectura, naualia, atque armamentarium, & theatrum Dyonyſiacum perfecit: ſtadiumque Panathenaicum aliquando conſummauit: & gymnaſium ac Lycium comparauit, multiſque aliis rebus conſtructis ciuitatem exornauit. Cumque Alexander rex vniuerſam euertiſſet Aſiam, totamque Græciam ſuis auſpiciis tenere & regere optaret, Lycurgum ſuis conatibus aduerſantem, ſibi dari à populo petiit. quòd populus contempto omni metu recuſauit: & cum rerum in Republica geſtarum, rationem in ciuitate libera, & in qua populus dominaretur ſæpe redderet, integer atque inculpatus ſemper eſt viſus. Itaque vt omnes intelligant, quid ſit quamobrem hi qui pro populi poteſtate & libertate rempublicam ſibi ſumma æquitate regendam duxerint, & viui plurimi fiant, & mortui gratiarum actionem cum perpetua & ſingulari laudatione conſequantur: bonis auibus viſum eſt populo laudare Lycurgum Butadem Lycophronis filium virtutis ergò, atque æquitatis: ipſiuſque ſtatuam ex ære in foro ſtatuere, excepto eo loco, in quo ne ponatur, lex interdicit: victumque in Prytaneo dare ei qui ex conſanguineis Lycurgi natu erit maximus: idque non ad duos aut treis annos, ſed in perpetuum: ipſiuſque decreta rata eſſe omnia:

eaque in columnis lapideis à populi ſcriba imponi, ſuſpendi, atque in ſumma arce iuxta anathemata collocari : ad perſcriptionem verò quæ fieret in columnis, populi quæſtorem quinquaginta drachmas dare ex his pecuniis quæ ad decreta illius in ærarium ſunt redactæ.

FINIS.

VITTORIO EMANUELE
BIBL. ... IN ROMA